

(UGEAD - IntJCES)

Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi

International Journal of
Contemporary Educational Studies

Haziran ve Aralık
Aylarında Yayımlanan
Açık Erişimli Hakemli Dergi

*Biannual
(Published in June & December)
Open Access Peer-Reviewed Journal*

Cilt 7, Sayı 1
Haziran 2021
Volume 7, Issue 1
Haziran 2021

ISCSA_UBİKS

e-ISSN: 2458-9373

www.iscsa-a.org

UGEAD, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere yayımlanan Uluslararası Bilimsel Hakemli bir dergidir.

AÇIK ERİŞİMLİ DERGİ

Editörden mesaj

Değerli meslektaşlarım,

Derneğimiz Eğitim Bilimleri alanındaki çalışmalarınızı değerlendirmek üzere yeni bir dergiyi (UGEAD) hizmetinize sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyor. Genç bir kurum olmamıza rağmen, son derece dinamik ve istekli bir ekiple yol alan derneğimizin çıkardığı bu yeni yayın organının da Eğitim Bilimlerinin farklı disiplinleri üzerinde yoğunlaşan akademisyenlerin dikkatini çekeceğine olan inancımız sonsuzdur.

Sizleri, Eğitim Bilimleri alanında üreteceğiniz yüksek kalitedeki bilimsel çalışmalarınızı, yazın taramaları, örnek olgu araştırmaları, deneysel araştırmalarınızı, kitap incelemelerinizi, vb. derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak dergimize göndermeye davet ediyoruz. Ayrıca açık erişimli makalelerimizi gerek okuyarak, gerekse alıntılıyarak dergimizin gelişmesine katkı vermenizi diliyoruz. İyi çalışmalar.

IntJCES is an International Refereed Scientific Journal published biannually (in June & December) by ISCSA.

OPEN ACCESS JOURNAL

Message from the editor

Dear colleagues,

Our association is glad to invite you all to submit your educational researches in our new journal, International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES). As being a young association, but having very ambitious team of academic staff, we really believe that this journal would attract intention from serious scholars working on different dimensions of educational sciences.

We invite high quality articles, review papers, case studies of theoretical, and empirical, conceptual, and experimental researches on educational sciences in a properly formatted file as per the author guidelines. We also promote researchers to use our open access articles in their researches and contribute to the development of our journal through their citations.

Kind regards.

Sayı Editörü / Editor of the Issue

Dr. Taner BOZKUŞ, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Eş Editörler / Co-editors

Dr. Fatma TEZEL SAHİN, Prof., Gazi University, TURKEY (Chief Editor)

Dr. Adela BADAU, Assoc. Prof., University of Târgu-Mureş, ROMANIA

Dr. Fatih YAŞARTÜRK, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Pınar YAPRAK KEMALOĞLU, Gazi University, TURKEY

Dr. Kürşat Yusuf AYTAÇ, Assoc. Prof., Adıyaman University, TURKEY

Mizanpaj Editörü / Layout Editor

Caner CENGİZ, Sports Science Faculty, Ankara University, TURKEY

Bilim Kurulu / Scientific Board

Dr. Adeel Nazir AHMAD, King Faisal Research Center, SAUDI ARABIA

Dr. Hayati AKYOL, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Nadim ALWATTAR, Prof., University of Mosul, IRAQ

Dr. Nejla GÜNAY, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Mona Saleh Al ANSARI, Prof., University of Bahrain, BAHRAIN

Dr. Çetin YAMAN, Prof., Sakarya Uygulamalı Bilimler University, TURKEY

Dr. Kaukaab AZEEM, King Fahd University, SAUDI ARABIA

Dr. Samson Olosula BABATUNDE, Lagos University, NIGERIA

Dr. Simona PAJAUJIENE, Lithuanian Sport University, LITHUANIA

Dr. Mustafa BAYRAKÇI, Assoc. Prof., Sakarya University, TURKEY

Dr. Ahmed BOUSSAKRA, Prof., M'sila University, ALGERIA

Dr. Bekir BULUÇ, Assoc. Prof., Ahmet Yesevi University, TURKEY

Dr. Mehmet Engin DENİZ, Prof., Yıldız Teknik University, TURKEY

Dr. Mehmet GÜÇLÜ, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Nezahat GÜÇLÜ, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Khadraoui Mohamed HABIB, Prof., Tunis University, TUNISIA

Dr. Safet KAPO, Prof., University of Sarajevo, BOSNIA HERZEGOVINA

Dr. Elena KOMOVA, Assoc. Prof., Russian State University, RUSSIA

Dr. Recep ÖZKAN, Assoc. Prof., Niğde University, TURKEY

Dr. Ibrahim SABATIN, Al-Zaytoonah Alordunia Al-Khassa University, JORDAN

Dr. Çetin SEMERCİ, Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Robert SCHNEIDER, Prof., Brockport University of New York, USA

Dr. Cengiz ŞENGÜL, Prof., Akdeniz University, TURKEY

Dr. Sinem TARHAN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Veli TOPTAŞ, Assoc. Prof., Kırıkkale University, TURKEY

Dr. Mutlu TÜRKMEN, Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Hakkı ULUCAN, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Fatma ÜNAL, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Yasemin YAVUZER, Prof., Niğde University, TURKEY

Dr. Bülent AĞBUĞA, Prof., Pamukkale University, TURKEY

Dr. Cansu TUTKUN, Bayburt University, TURKEY

Dergi Sorumlusu / Publication Manager

Taner BOZKUŞ

Sayı Hakemleri / Referees of This Issue

Dr. Akan BAYRAKDAR
Dr. Ali ÖZKAN
Dr. Alkan UĞURLU
Dr. Arzu ÇEVİK
Dr. Atahan ALTINTAŞ
Dr. Ayşegül YAPICI ÖKSÜZOĞLU
Dr. Berkay ÇELİK
Dr. Bilal DEMIRHAN
Dr. Emine GÖZEL
Dr. Emrah ATAY
Dr. Ender ŞENEL
Dr. Fatih BALAMAN
Dr. Fatih YAŞARTÜRK
Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
Dr. Gözde ERSÖZ
Dr. Gürkan GÖÇER
Dr. Halil Evren ŞENTÜRK
Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK
Dr. Hayri AKYÜZ
Dr. Hulusi ALP
Dr. İzzet KARAKULAK
Dr. İzzet KIRKAYA
Dr. Kadir YILDIZ
Dr. Levent VAR
Dr. Mine TURGUT
Dr. Muhammet İbrahim AKYÜREK
Dr. Murat TAŞ
Dr. Osman PEPE
Dr. Seçkin DOĞANER
Dr. Serkan KURTİPEK
Dr. Sihmehmet YIGIT
Dr. Süleyman GÖNÜLATEŞ
Dr. Tuğba KÜÇÜKTAMER
Dr. Vahit ÇİRİŞ
Dr. Veli Ozan ÇAKIR
Dr. Yasemin ERSOY
Dr. Yunus Emre ÜSTGÖRÜL
Dr. Zeynep YILDIRIM

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

1) *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Bazı Fakülte Öğrencilerinin Mizah Tarzlarının Karşılaştırılması, 01-18*

Bekir Barış CİHAN, Nermin DURSUN

2) *Bocce Lig Sporcularının Antrenör İlişki Düzeyi İle Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi, 19-34*

Serkan VAROL, Mutlu TÜRKMEN

3) *COVID-19 Sürecinde Değişen Veli Rollerini, 35-50*

Mehmet ÖZDOĞRU

4) *Ebeveynlerin Ders Dışı Sportif Etkinlere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Tekirdağ İli Örneği, 51-64*

Erdem AYYILDIZ, Ümit YÜKSEL, Umut CANLI, Cüneyt TAŞKIN, Hakan SUNAY

5) *Elit Karate-Do Kata Sporcularının Antropometrik ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi, 65-79*

Büşra SAĞLAMDEMİREL, Ali ÖZKAN

6) *Elit Seviyedeki Taekwondo Sporcularının Çeşitli Değişkenlere Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi, 80-88*

Mehmet KUMARTAŞLI, Özgür GÜLEN, Büşra SERÇE, Enes MADAK, Ercan DOĞAN

7) *Elit Ve Elit Olmayan Taekwondocuların Üst Ekstremitte Reaksiyon Süreleri Ve Bacak Denge Düzeylerinin Karşılaştırılması, 89-98*

Ülfet ERBAŞ, Zekai ÇAKIR

8) *Ergenlerde Covid-19 Süreci ve Sosyal Kaygı Bozukluğu, 99-110*

Hatice ŞINGİR, Ayşenur AYVAZ, Büşra TONGA

9) *Etik Dersi Alan ve Almayan Lisans Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Sürecindeki Etik Davranışlarının İncelenmesi, 111-125*

Nazlı YANAR, Gizem CEYLAN, Semiyha TUNCEL

10) *Examination of the Relationships among Prospective Teachers' Academic Procrastination, Cheating Attitude, Academic Self-Efficacy and Academic Locus of Control, 126-135*

Asuman Seda SARACALOĞLU, Mehmet ALTIN, Muhammed EKEN

11) Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeşitli Değişkenlere Göre İmgeleme Biçimlerinin İncelenmesi, 136-146

Mehmet KUMARTAŞLI, Özgür GÜLEN, Büşra SERÇE, Enes MADAK, Şerafettin BAKIR

12) Futbol Kulüplerinde Marka Yönetimi: Kurumsal İletişim Aracı Olarak Twitter, 147-165

Abdurrahman YARAŞ, Ali Gürel GÖKSEL

13) İlköğretim II.kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kemalpaşa İlçesi Örneği, 166-183

Mehmet SERTKAHYA, Hasan ÜREN

14) Liderlik Yönelimi İle Sportmenlik Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 184-197

Fırat ÇETİNÖZ, Oğün UYGUN, Kadir YILDIZ

15) Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri, 198-211

Ahmet UYAR

16) Pandemi Sürecinde Kadın Futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse Yakalanma Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, 212-223

Nihan SU, Oğuzhan ARSLAN, Bekir ÇAR

17) Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Yaşadığı Stres ve Kaygı Durumları: Nitel Bir Çalışma, 224-240

Fatma KOCAMAN, Ali Fuat ERSOY

18) Rekreatyoneel Gençlik Kampları Liderlerinin Ruhsal Zekâ Özellikleri ve Takım Çalışmasına Yatkınlıklarının İncelenmesi, 241-254

Arif ÖZSARI

19) Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Rekreatyon Kavramına İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi, 255-269

Bekir Barış CİHAN, Ebru ARAÇ ILGAR, Batıkan KARAVELİOĞLU

20) Spor Bilimleri Fakültesinde Okuyan Öğrencilerinin Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, 270-282

Okan BULDUK, Hulusi ALP

21) Spor Organizasyonlarında İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Avrupa'nın Üç Büyük Futbol Ligi Üzerine İçerik Analizi, 283-297

Mertkan ÜÇÜNCÜOĞLU, Selçuk Bora ÇAVUŞOĞLU

22) Sporcuların Covid-19'a Yakalanma Kaygısı ve Spora Bağlılık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 298-315

Adem ÖZGÜN, Muhammed Uhud TÜRKMEN, Betül AYHAN

23) Sporun Etimolojisi ve Tarihsel Kökeninin Toplayıcılık Menşeli Yorumlanması Üzerine Nitel Bir Araştırma, 316-334

Serhat KAYA, Çiğdem ÖNER

24) Taekwondo Temalı Pliometrik Antrenmanların 12-14 Yaş Taekwondo Sporcularının Motorik Özellikleri Üzerine Etkisi, 335-351

Burakhan AYDEMİR, Selami YÜKSEK, Cengiz ÖLMEZ

25) Tourism Students' Views and Thoughts on Undergraduate Education: A Research in State Universities, 352-366

Muzaffer ÇAKMAK, Mehmet SARIİŞİK, Şevki ULEMA

26) U17-U18 Yaş Grubu Plaj ve Salon Voleybolu Milli Takım Sporcularından Elde Edilen Bazı Değişkenlerin Değerlendirilmesi, 367-392

Hasan GÖKTEN, Ali ÖZKAN

27) Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri, 393-412

Kani ÜLGER

28) Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, 413-429

Mustafa Enes İŞIKGÖZ, Melike ESENTAŞ, Pınar GÜZEL GÜRBÜZ

29) Yabancı Dil Öğretiminde Özgün Araç Kullanımına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen İnanışları, 430-447

Nurda KARADENİZ KAYALI

30) İlkokul Öğrencilerinin Matematik Dersi Tutumlarına Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi, 448-461

Meltem CEVAHİR BATMAZ, Veli TOPTAŞ

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Bazı Fakülte Öğrencilerinin Mizah Tarzlarının Karşılaştırılması *

Bekir Barış CİHAN¹, Nermin DURSUN²

¹Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-3107-3849>

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-1601-0954>

Email: bekirbaris_cihan@hotmail.com, nermindursun44@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 31.01.2021 - Kabul: 24.03.2021)

Öz

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor yüksekokulu ve bazı fakülte öğrencilerinin mizah tarzlarının karşılaştırılması ve ilişkili faktörlerin incelenmesidir. Araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi içerisinde Yozgat Bozok Üniversitesinde öğrenim gören 417'si kadın, 360'ı erkek olmak üzere toplam 777 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Yerlikaya (2003) tarafından geliştirilen "Mizah Tarzları Ölçeği" ile araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistikler incelenmiştir. Veriler, ilk olarak normallik testleri ile sınanmıştır. Bu kapsamda yapılan normallik testi (çarpıklık-basıklık) verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle de parametrik testler uygulanmıştır. Veriler; betimsel istatistiksel yöntemler, bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak katılımcı mizah boyutunda; cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm ve yapılan etkinlik değişkenleri bakımından anlamlı farklılık görülmüş, kendini geliştirici mizah boyutunda; öğrenim gördükleri bölüm değişkeni bakımından anlamlı farklılık görülmüş, saldırgan mizah boyutunda, cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm, sporcu yaşı, yapılan etkinlik, ikametgâh ettiği yer ve sigara kullanım değişkenleri arasında anlamlı farklılık görülmüş diğer değişkenler bakımından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kendini yıkıcı mizah boyutunda öğrenim gördükleri bölüm, sporcu yaşı, yapılan etkinlik ve alkol kullanım değişkenleri bakımından anlamlı farklılık görülmüş diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Toplam mizahta, öğrenim gördükleri bölüm, sporcu yaşı, alkol kullanım değişkenleri bakımından anlamlı farklılık görülmüş diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Spor Bilimleri, Mizah, Üniversite.

Abstract

The aim of this study is to compare the humor styles of physical education and sports college and some faculty students and to examine the related factors. A total of 777 students, 417 females and 360 males, studying at Yozgat Bozok University during the 2017-2018 academic year, participated in the study voluntarily. The "Humor Styles Scale" developed by Yerlikaya (2003) and the "Personal Information Form" created by the researcher were used as data collection tools in the study. In the analysis of the data, descriptive statistics were examined first. The data were first tested with normality tests. In this context, the normality test (skewness-kurtosis) showed that the data have a normal distribution. Therefore, parametric tests were applied. Data; descriptive statistical methods, t test for independent groups and one-way analysis of variance were analyzed using ANOVA. As a result, in participatory humor dimension; A significant difference was observed in terms of gender, department of education and activity variables, and no significant difference was observed between other variables. Self-enhancing humor dimension; There was a significant difference in terms of the department variable they were studying at and no significant difference was found between other variables. In the aggressive humor dimension, a significant difference was observed between gender, department of education, age of the athlete, activity, place of residence and smoking variables, and no significant difference was observed in terms of other variables. In the self-destructive humor dimension, a significant difference was observed in terms of the variables of the department they studied, the age of the athlete, the activity and alcohol use variables, and no significant difference was observed between the other variables. There was a significant difference in total humor in terms of education department, athlete age, and alcohol use variables, and a statistically significant relationship was found between other variables.

Keywords: Sports Science, Humor, University.

Giriş

Mizah duygusunun psikolojiye sağlık açısından faydalı olduğu ve katkıda bulunacağı fikri literatür taramalarına baktığımızda oldukça uzun bir maziye sahiptir ve çok yaygın bir görüştür. Gelişmiş bir mizah duygusuna sahip olmanın yaşamdaki olumsuz durumlarla baş etmede etkili bir metot olduğu düşüncesi, kanaatli savlar arasında yer almış genel fikirleri içermektedir. Bu fikirlerin bilhassa kişilik kuramcıları arasında oldukça yaygın olduğu gözlenmektedir (Yerlikaya, 2009). Freud (1905) savunma mekanizmaları içerisinde en güvenilir olduğunu belirttiği mizahın, kişinin kabul görmeyen durumlarda, realist bir bakış açısıyla olumsuz hislerden kurtulmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Hem Maslow (1954) hem de Rogers (1961), mizah duygusunu kendini gerçekleştiren bireylerin önemli bir özelliği olarak kabul etmişlerdir.

Fakat mizahın sağlıksız ve olumsuz bir şekilde kullanılabilmesi ve bu durumun bireyin benlik duygusuna ve başkalarıyla münasebetine zarar vererek psikolojik sağlığına ve bireysel uyumuna olumsuz etki edebileceği düşüncesi araştırmacılarca dile getirilen görüşler arasındadır (Kuiper ve Olinger, 1998).

Farklı görüşleri de dikkate alarak mizah duygusunu çok boyutlu bir kişilik özelliği olarak ele alan Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir (2003) mizah duygusunun hem olumlu hem de olumsuz yönlerini ortaya koyan yeni bir model öne sürmüştür. Mizahın kullanımındaki bireysel farklılıkları ölçmeye yönelik bir ölçme aracı (Humor Styles Questionnaire - Mizah Tarzları Ölçeği) geliştirmişlerdir. Türkçeye uyarlanan bu ölçek (Yerlikaya, 2003) temel olarak psikolojik sağlık ve uyum için zararlı ve faydalı mizah tarzları arasındaki farkı ayırt etmeyi hedeflemekte ve özellikle de sosyal etkileşimler ve stresli durumları içeren günlük yaşantılarda mizahın bireyler tarafından kendi kendine gerçekleşecek bir biçimde kullanılmasına odaklanmaktadır. Martin ve ark. (2003) tarafından öne sürülen çok boyutlu mizah duygusu modeli, kişilerin mizahı diğerleri ile etkileşimlerinde farklı biçimlerde ve farklı maksatlarda kullanabileceği düşüncesine dayanmakta olup kişilerin gündelik yaşamlarında mizah kullanımlarına ilişkin dört temel tarzı tanımlamaktadır. Bu tarzlardan iki tanesi sağlıklı ve aynı zamanda uyumlu (katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah) diğer iki tanesi de sağlıksız ve potansiyel olarak zararlı (kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) mizah kullanımını içermektedir.

Katılımcı mizah; öteki insanları eğlendirmek, insanlar arası ilişkileri geliştirerek bireyler arası gerilimleri azaltmak maksadıyla komik şeyler söylemeye, espriler yapmaya, fıkralar anlatmaya ve öteki insanlarla geliş güzel bir şekilde şakalaşmaya yönelik eğilimi içermektedir. Kendini geliştirici mizahta ise hayat karşısında ve hatta zor durumlarda bile mizahsal bakış açısını korumayı, yaşam içerisinde karşılaşılan anlaşmazlıklar karşısında eğlenme eğilimini ve mizahı bir duygu ayarlamada temel mekanizma olarak kullanmayı içermektedir. Yakın zaman önce geliştirilmiş ve ampirik olarak da desteklenen, mizah duygusunun olumlu ve olumsuz şekiller alabilen çok kapsamlı bir kişilik özelliği olduğunu öne süren kuramsal yaklaşımlar ve ayrıca son yıllarda sağlıklı veya sağlıksız mizah duygusu etrafında yapılmış araştırmalar mizah duygusunun muhtemel olumsuz ve sağlıksız boyutlarının da dikkate alınmasını sağlamıştır.

Yapılan bu araştırmalarda kişilerin gündelik hayatlarında mizahı kullanma biçimlerinin sağlıklı ya da sağlıksız oluşunun değişik sonuçlara yol açabildiği görülmüştür. (Yerlikaya, 2007). Mizah, yapısında hem bilişsel faktörleri, hem de duygusal faktörleri içermektedir. Çoğunlukla kişiler arası ilişkiler içerisinde oluşan mizah, bir kişilik özelliği olarak da

karşımıza çıkmaktadır. Yakın tarihli araştırmaların çoğunda mizah, çok yönlü ve kapsamlı bir yapı olarak düşünülmektedir (Martin, 2000).

Mizah duygusunun ölçümleri ile ilgili yapılan çalışmalarda mizahın bireyin kişiliğinde ve yaşantısında olumlu bir katkı oluşturduğu ifade edilmektedir (Tümkiye ve ark. 2008). Mizah araştırmalarının hemen hepsi, mizah duygusunun psikolojik sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istenir bir kişilik özelliği olduğu varsayımına dayanmaktadır.

Çalışmalar mizahın, psikolojik ve fiziksel sağlığı arttırdığını, sosyal ilişkileri beslediğini, iş stresini azalttığını, genellikle yüksek bir mizah duygusuna sahip olan bireylerin; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu bir takım özelliklere de sahip olduklarını göstermiştir. Ayrıca araştırma sonuçları, mizah duygusu yüksek olan insanların stresle daha etkin bir biçimde başa çıkabildiklerini, genellikle daha az olumsuz duygular yaşadıklarını, bedensel olarak daha sağlıklı olduklarını ve diğerleri ile daha olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini göstermektedir (Tümkiye, 2006). Fiziksel aktivite ve sporda bireyin sosyalleşmesinde ve sağlıklı bir duygu durumu kazanımında etkili olduğu söylenebilir. Yine sosyalleşme üzerine Karaç Öcal (2019) yapmış olduğu çalışmada sosyal grupların sporcuların kendilerini kötü hissetmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cihan ve Ilgar Araç (2018)'a göre gençlerin yaşam becerilerini arttırmak açısından spor aktivitelerinin önemi büyük olduğunu belirtmişlerdir. Sırgancı ve ark., (2019) bireylerin spor faaliyetleri esnasında psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin yüksek olmasının spora bağlılık düzeyini artıracak yönünde görüş belirtmiştir. İmamli ve Ünver (2018) sporun, karakter yapısı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. İnan ve ark. (2019) spor faaliyetlerine katılan bireylerin sosyal kaygısını ve beraberinde getirdiği olumsuz etkilerde bir azalma olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın amacı üniversitelerin spor bilimleri bölümlerinde ve farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerinin mizah duygusu, uyumlu ve uyumsuz mizah tarzlarının, üniversite farklı değişkenlere göre incelenmesidir.

Materyal ve Metod

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi tanıtılacaktır.

Araştırma Modeli

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli iki ya da daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim varlığını veya derecesini saptamayı amaçlayan araştırma modelidir. Tarama yolu ile saptanan ilişkileri gerçek bir neden sonuç ilişkisi olarak yorumlamak doğru olmaz; fakat o yönde bazı ipuçları sunarak bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde ötekinin kestirilmesinde faydalı neticeler verebilir (Karasar, 1991).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi içerisinde Yozgat Bozok Üniversitesinde öğrenim gören 417'si kadın, 360'ı erkek olmak üzere toplam 777 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında oluşturulan veri toplama araçların uygulanması için öncelikle ilgili birimlerden izinler alınmıştır. Daha sonrasında anket ve ölçek belirlenen formata konularak öğrenciler için uygun hale getirilmiştir. Alınan izinler dâhilinde anket ve ölçek formu,

öğrencilerin ders saati öncesinde ve ders saati sonrasında uygulanmıştır. Toplanan 800 anket ve ölçekten eksik/hatalı doldurulanlar çıkarılmış, geriye kalan 777 anket/ölçek formu bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Yerlikaya (2003) tarafından geliştirilen “Mizah Tarzları Ölçeği”, 32 madde (11 madde olumsuz, 21 madde olumlu) ve dört alt faktörlü bir yapıya sahiptir. Mizah Tarzları Ölçeği'nin alt boyutları sırasıyla; Katılımcı (Sosyal) Mizah: 1*, 5, 9*, 13, 17*, 21, 25*, 29*; Kendini Geliştirici Mizah: 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30; Saldırgan Mizah: 3, 7*, 11, 15*, 19, 23*, 27, 31*; Kendini Yıkıcı Mizah: 4, 8, 12, 16*, 20, 24, 28, 32 şeklindedir. Ölçekte yer alan 1-7-9-15-16-17-22-23-25-29-31 numaralı maddeler ise ters yönde puanlanmaktadır. Ölçekte, 1= “kesinlikle katılıyorum”, 2= “katılmıyorum”, 3= “biraz katılıyorum”, 4= “kararsızım”, 5= “biraz katılıyorum”, 6= “katılıyorum”, 7= “tamamıyla katılıyorum” arasında değişen yedili likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Bu kapsamda, ölçekten alınan puan ortalaması arttıkça, kişilerin mizah tarzları yükselmektedir.

Verilerin Analizi

Öğrencilerden toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve analiz için uygun formata getirilmiştir. Veriler, ilk olarak normallik testleri ile sınanmıştır. Bu kapsamda yapılan normallik testi (çarpıklık-basıklık) verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle de parametrik testler uygulanmıştır. Veriler; betimsel istatistiki yöntemler, bağımsız gruplar için T testi ve tek yönlü varyans analizi ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. ANOVA’da oluşan anlamlılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığının tespit edilmesi için ise çoklu karşılaştırma testlerinde Tukey kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Ölçek ve Alt Boyutları Puan Dağılımı

Ölçek ve alt Boyutlar	N	Min.	Max.	Ort.	Ss.	Skewness	Kurtosis
Katılımcı Mizah	777	8,00	56,00	5,51	8,122	-,061	-,172
Kendini Geliştirici Mizah	777	8,00	56,00	4,27	8,148	-,061	,124
Saldırgan Mizah	777	8,00	45,00	3,13	7,467	-,052	-,565
Kendini Yıkıcı Mizah	777	8,00	53,00	3,61	7,632	,037	-,071
Toplam Puan	777	68,00	190,00	3,96	18,00	,123	,539

Tablo 1 incelendiğinde, elde edilen verilerin ortalama, çarpıklık-basıklık değerlerini ve ölçekten alınacak minimum ile maksimum değerleri göstermektedir. Puan ortalamasına

bakıldığında öğrencilerin mizah tutumlarının orta seviyede olduğunu görülmektedir. Ayrıca, verilerin normallik varsayımını da sağladığı (çarpıklık/basıklık) görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Mizah Tarzları, Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek ve alt boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	Ss.	t	p
Katılımcı Mizah	Kadın	417	39,29	8,19	2,626	,009
	Erkek	360	37,76	7,97		
Kendini Geliştirici Mizah	Kadın	417	33,96	7,81	-,848	,396
	Erkek	360	34,46	8,52		
Saldırgan Mizah	Kadın	417	24,22	7,34	-3,436	,001
	Erkek	360	26,06	7,49		
Kendini Yıkıcı Mizah	Kadın	417	28,58	7,66	-1,469	,142
	Erkek	360	29,38	7,58		
Mizah Toplam Puan	Kadın	417	126,06	17,56	-1,242	,215
	Erkek	360	127,67	18,49		

Tablo 2 incelendiğinde, mizah tarzları alt boyutları olan katılımcı mizah ($t= 2,626$; $p<0,05$) ve saldırgan mizah ($t= -3,436$; $p<0,05$) alt boyutlarında kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak, ölçeğin toplam puanı ve kendini geliştirici mizah alt boyutlarında anlamlılık tespit edilememiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Mizah Tarzları, Yaş Değişkeni Sonuçları

Ölçek ve alt boyutlar	Yaş	N	Ort.	Ss.	F	p
Katılımcı Mizah	18-23 yaş	716	38,63	8,11	,386	,680
	24-29 yaş	58	38,15	7,83		
	30 yaş ve üzeri	3	35,00	16,52		
	Toplam	777	38,58	8,12		
Kendini Geliştirici Mizah	Yaş	N	Ort.	Ss.	F	p
	18-23 yaş	716	34,15	8,13	1,279	,279
	24-29 yaş	58	35,03	8,45		
	30 yaş ve üzeri	3	27,66	1,52		
Toplam	777	34,19	8,14			
Saldırgan Mizah	Yaş	N	Ort.	Ss.	F	p
	18-23 yaş	716	25,10	7,49	,086	,918
	24-29 yaş	58	24,68	7,30		
	30 yaş ve üzeri	3	25,33	5,03		
Toplam	777	25,07	7,46			
Kendini Yıkıcı	Yaş	N	Ort.	Ss.	F	p
	18-23 yaş	716	28,82	7,58	1,707	,182
24-29 yaş	58	30,32	8,10			

Mizah	30 yaş ve üzeri	3	34,00	8,66	F	p
	Toplam	777	28,95	7,63		
Mizah Toplam Puan	Yaş	N	Ort.	Ss.	,290	,748
	18-23 yaş	716	126,71	17,78		
Mizah Toplam Puan	24-29 yaş	58	128,20	20,84	,290	,748
	30 yaş ve üzeri	3	122,00	13,52		
Toplam		777	126,81	18,00		

Tablo 3 incelendiğinde, farklı yaş gruplarında (18-23 yaş/24-29 yaş/30 yaş ve üzeri) yer alan öğrencilerin mizah ve alt boyutları ile ilgili sonuçları gösterilmektedir. Hem mizah toplam puanında hem de alt boyutlarında farklı yaşa sahip öğrenciler arasında herhangi bir manidar farklılık tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların İkamet Ettiği Bölge Değişkenine İlişkin Sonuçlar

Ölçek ve alt boyutlar	İkamet edilen bölge	N	Ort.	Ss.	F	p			
Katılımcı Mizah	Marmara	75	40,12	7,64	1,217	,295			
	Akdeniz	118	37,93	8,32					
	Karadeniz	81	37,76	8,01					
	İç Anadolu	345	38,50	8,06					
	Ege	46	40,39	8,61					
	Doğu Anadolu	57	37,75	8,85					
	Güneydoğu Anadolu	55	38,96	7,53					
	Toplam	777	38,58	8,12					
	Kendini Geliştirici Mizah	İkamet edilen bölge	N	Ort.			Ss.	F	p
		Marmara	75	35,45			8,77	,544	,775
Akdeniz		118	34,00	7,57					
Karadeniz		81	34,53	8,58					
İç Anadolu		345	34,05	7,89					
Ege		46	34,78	8,62					
Doğu Anadolu		57	33,80	8,12					
Güneydoğu Anadolu		55	33,20	9,13					
Toplam		777	34,19	8,14					
Saldırgan Mizah		İkamet edilen bölge	N	Ort.	Ss.	F	p		
	Marmara	75	23,44	7,96	1,162	,325			
	Akdeniz	118	25,17	7,85					
	Karadeniz	81	25,96	7,00					
	İç Anadolu	345	25,13	7,31					
	Ege	46	24,39	7,85					
	Doğu Anadolu	57	26,35	7,28					
	Güneydoğu Anadolu	55	24,70	7,27					
	Toplam	777	25,07	7,46					
	Kendini Yıkıcı Mizah	İkamet edilen bölge	N	Ort.			Ss.	F	p
Marmara		75	29,52	9,55			1,943	,071	
Akdeniz		118	29,94	7,71					
Karadeniz		81	29,09	8,13					
İç Anadolu		345	28,75	7,03					
Ege		46	29,54	8,21					
Doğu Anadolu		57	29,52	6,72					

	Güneydoğu Anadolu	55	25,98	7,34	
	Toplam	777	28,95	7,63	
	İkamet edilen bölge	N	Ort.	Ss.	F
	Marmara	75	128,53	20,43	
	Akdeniz	118	127,05	18,06	
	Karadeniz	81	127,35	16,54	
Toplam	İç Anadolu	345	126,44	17,64	
Puan	Ege	46	129,10	20,24	,732
	Doğu Anadolu	57	127,43	16,34	,624
	Güneydoğu Anadolu	55	122,85	18,59	
	Toplam	777	126,81	18,00	

Tablo 4 incelendiğinde, Farklı bölgelerde (Marmara, Akdeniz, Karadeniz, İç Anadolu, Ege, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu) ikamet edilmesi öğrencilerin mizah anlayışı ve alt boyutlarında herhangi bir farklılık yaratmamıştır.

Tablo 5. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Bölüm Değişkeni Karşılaştırılması Sonuçları

Ölçek ve alt boyutlar	Bölüm	N	Ort.	Ss.	F	P	Anlamli Çıkan Gruplar
Katılımcı Mizah	BESYO	200	37,07	8,07	9,349	,000	BESYO-MMF- EĞİTİM
	MMF	205	39,37	6,70			MMF- BESYO
	İİBF	215	37,46	8,82			İİBF- EĞİTİM
	EĞİTİM	157	41,02	8,24			EĞİTİM - BESYO - İİBF
	Toplam	777	38,58	8,12			
Kendini Geliştirici Mizah	Bölüm	N	Ort.	Ss.	F	P	Anlamli Çıkan Gruplar
	BESYO	200	34,18	8,15	3,335	,019	İİBF - EĞİTİM
	MMF	205	34,80	7,12			
	İİBF	215	32,83	9,10			
	EĞİTİM	157	35,28	7,81			
Toplam	777	34,19	8,14				
Saldırgan Mizah	Bölüm	N	Ort.	Ss.	F	P	Anlamli Çıkan Gruplar
	BESYO	200	26,80	7,30	11,890	,000	BESYO - EĞİTİM
	MMF	205	25,52	7,20			MMF - EĞİTİM
	İİBF	215	25,12	7,53			İİBF - EĞİTİM
	EĞİTİM	157	22,22	7,16			EĞİTİM - BESYO- İİBF - MMF
Toplam	777	25,07	7,46				
	Bölüm	N	Ort.	Ss.	F	P	Anlamli Çıkan Gruplar

	BESYO	200	30,06	7,51	3,813	,010	EĞİTİM - BESYO
Kendini	İİBF	215	28,60	7,61			
Yıkıcı	EĞİTİM	157	27,46	8,53			
Mizah	Toplam	777	28,95	7,63			
Bölüm N Ort. Ss. F P Anamlılık Çıkan Gruplar							
Mizah Toplam Puan	BESYO	200	128,1200	16,68			
	MMF						
		205	129,0780	16,90			
	İİBF	215	124,02	20,15	3,287	,020	MMF - İİBF
	EĞİTİM	157	126,00	17,50			
	Toplam	777	126,81	18,00			

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre mizah tarzlarında farklılık olup olmadığını göstermektedir. Elde edilen veriler, mizah genel puanı ($t=3,287$; $p<0,020$) ile alt boyutları olan kendini yıkıcı mizah ($t=3,813$; $p<0,010$), saldırgan mizah ($t=11,890$; $0,000$), kendini geliştirici mizah ($t=3,335$; $p<0,019$) ve katılımcı mizah ($t=9,349$; $p<0,000$)'ta anlamlılık yarattığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Sporcu Yaşı Değişkeni Karşılaştırılması Sonuçları

Ölçek ve alt Boyutlar	Sporcu yılı	N	Ort.	Ss.	F	p	Anamlılık çıkan gruplar
Katılımcı Mizah	Hiç Yok	290	38,97	7,89			
	1-7 Yıl	239	38,64	7,98			
	8 Yıl Ve Üzeri	248	38,06	8,51	,843	,431	-----
	Toplam	777	38,58	8,12			
Sporcu Yılı N Ort. Ss. F p Anamlılık çıkan gruplar							
Kendini Geliştirici Mizah	Hiç Yok	290	33,72	8,11			
	1-7 Yıl	239	34,85	7,78			
	8 Yıl Ve Üzeri	248	34,11	8,51	1,277	,279	-----
	Toplam	777	34,19	8,14			
Sporcu Yılı N Ort. Ss. F p Anamlılık çıkan gruplar							
	Hiç Yok	290	24,15	7,50			Hiç yok/8 yıl ve üzeri
	1-7 Yıl	239	24,42	7,32			1-7 yıl/8 yıl

Saldırgan Mizah	8 Yıl Ve Üzeri	248	26,79	7,29	9,892	,000	ve üzeri 8 yıl ve üzeri/hiç yok/1-7 yıl
	Toplam	777	25,07	7,46			
Sporcu Yılı		N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar
Kendini Yıkıcı Mizah	Hiç Yok	290	27,96	7,70			Hiç yok/8 yıl ve üzeri
	1-7 Yıl	239	28,33	7,93			1-7 yıl/8 yıl ve üzeri
	8 Yıl Ve Üzeri	248	30,70	6,94	9,977	,000	8 yıl ve üzeri/hiç yok/1-7 yıl
	Toplam	777	28,95	7,63			
Sporcu Yılı		N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar
Mizah Toplam Puan	Hiç Yok	290	124,81	18,58			Hiç yok/8 yıl ve üzeri
	1-7 Yıl	239	126,25	16,93			
	8 Yıl Ve Üzeri	248	129,68	18,01	5,096	,006	
	Toplam	777	126,81	18,00			

Tablo 6 öğrencilerin sporcu yaşı ile ilgili değerleri ifade etmektedir. Mevcut tabloya göre sporcu yaşının, mizah genel puanı ($t= 5,096$; $p<0,006$) ile alt boyutları olan kendini yıkıcı mizah ($t= 9,977$; $p< 0,000$) ve saldırgan mizah ($t= 9,982$; $0,000$)’ta anlamlılık yarattığı anlaşılmaktadır. Fakat diğer alt boyutlar olan kendini geliştirici mizah ile katılımcı mizahta herhangi bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Gelir Durumu Değişkeni Karşılaştırılması Sonuçları

Ölçek ve alt boyutlar	Gelir seviyesi	N	Ort.	Ss.	F	p
Katılımcı Mizah	1600 TL ve altı	168	37,85	8,60	1,788	,129
	1601 TL- 3200TL	319	38,78	8,17		
	3201TL-4800TL	186	39,61	7,74		
	4801 TL- 6400 TL	59	37,50	6,09		
	6401 TL ve üzeri	45	37,06	9,38		
	Toplam	777	38,58	8,12		
Kendini Geliştirici Mizah	Gelir seviyesi	N	Ort.	Ss.	F	p
	1600 TL ve altı	168	33,20	8,58	1,272	,279
	1601 TL- 3200 TL	319	34,05	7,73		
	3201TL-4800 TL	186	34,94	7,91		
	4801 TL- 6400 TL	59	34,61	7,88		
	6401 TL ve üzeri	45	35,28	10,30		
Toplam	777	34,19	8,14			
Saldırgan Mizah	Gelir seviyesi	N	Ort.	Ss.	F	p
	1600 TLve altı	168	24,92	7,76	1,711	,146
	1601 TL- 3200 TL	319	24,69	7,29		
	3201 TL -4800 TL	186	24,96	7,93		
	4801TL- 6400 TL	59	26,01	6,43		
	6401 TL ve üzeri	45	27,55	6,48		

	Toplam	777	25,07	7,46		
	Gelir seviyesi	N	Ort.	Ss.	F	p
Kendini Yıkıcı Mizah	1600TL ve altı	168	28,98	7,97		
	1601 TL- 3200 TL	319	29,06	7,37		
	3201TL-4800 TL	186	28,37	7,71		
	4801 TL- 6400 TL	59	29,01	7,34	,663	,618
	6401 TL ve üzeri	45	30,35	8,25		
	Toplam	777	28,95	7,63		
	Gelir seviyesi	N	Ort.	Ss.	F	p
Mizah Toplam Puan	1600 TL ve altı	168	124,98	19,42		
	1601 TL- 3200 TL	319	126,59	16,96		
	3201 TL-4800 TL	186	127,89	18,04		
	4801 TL- 6400 TL	59	127,15	14,64	1,032	,390
	6401 TL ve üzeri	45	130,26	22,89		
	Toplam	777	126,81	18,00		

Tablo 7 gelir seviyesi farklı olan öğrenciler arasında mizahın farklılık yaratıp yaratmadığı, görülmektedir. Mevcut tabloya göre, hem toplam mizah puanı hem de alt boyutlarında farklı gelire sahip olan öğrenciler arasında herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Yapılan Etkinlik Değişkeni Karşılaştırılması Sonuçları

Ölçek ve alt boyutlar	Etkinlik	N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar
Katılımcı Mizah	Sinema-Tiyatro	31	36,74	9,17			
	Spor-Yürüyüş	157	37,02	7,49			
	Arkadaş-Sohbet	296	39,64	8,27			
	Tv-Telefon	92	38,36	7,66	2,940	,012	Spor-Yürüyüş/Arkadaş Sohbet
	İnternet	136	38,05	8,09			
	Diğer	65	39,80	8,43			
	Toplam	777	38,58	8,12			
Etkinlik	N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar	
Sinema-Tiyatro	31	35,58	7,83				

	Etkinlik	N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar
	Sinema-Tiyatro	31	26,32	7,08			
	Spor-Yürüyüş	157	26,73	7,03			
Saldırgan	Arkadaş-Sohbet	296	24,20	7,52			
Mizah	Tv-Telefon	92	25,53	7,06	2,859	,014	-Yürüyüş/Arkadaş Sohbet
	İnternet	136	24,94	7,97			
	Diğer	65	24,07	7,30			
	Toplam	777	25,07	7,46			
	Etkinlik	N	Ort.	Ss.	F	p	Anlamlılık çıkan gruplar
	Sinema-Tiyatro	31	29,00	8,02			
	Spor-Yürüyüş	157	30,79	7,31			
Kendini Yıkıcı Mizah	Arkadaş-Sohbet	296	28,51	7,49			
	Tv-Telefon	92	28,23	6,82	2,745	,018	Spor-yürüyüş/Arkadaş-sohbet/Diğer
	İnternet	136	28,98	7,73			
	Diğer	65	27,41	9,05			
	Toplam	777	28,95	7,63			

Tablo 8 incelendiğinde yapılan etkinliğin mizah tarzlarında farklılık yaratıp yaratmadığı gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında katılımcı mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah alt boyutlarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Ancak, kendini geliştirici mizah ile mizah toplam puanında anlamlılık belirlenmemiştir ($p > 0,05$).

Tartışma ve Sonuçlar

Bu bölümde elde edilen sonuçlar literatürde yer alan diğer araştırma sonuçları ile tartışılmıştır. Bu kapsamda her sonuç kendisi ile ilişkili diğer araştırma sonuçları ile benzerlik ve farklılık açısından değerlendirilmiştir.

Mevcut çalışma bulgularına göre; mizah tarzları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcı mizah ve saldırgan mizah alt boyutlarında kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak, ölçeğin toplam puanı ve kendini geliştirici mizah alt boyutlarında anlamlılık tespit edilememiştir. Katılımcı mizah, kadın öğrencilerin lehine, saldırgan mizah ise erkek öğrencilerin lehine anlamlı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde çalışma bulgularımızı destekleyen birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Kılıncı (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının katılımcı ve saldırgan mizah yaşantılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Kadın öğretmen adayları erkeklere oranla katılımcı mizah yaşantısına, erkek öğretmen adayları ise saldırgan mizah yaşantısına kadın öğretmen adaylarına göre daha fazla katılmaktadırlar. Akdur (2014) çalışmasında “Kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kişilerarası ilişki tarzları ve mizah tarzlarının aracı rolü” isimli çalışmasında cinsiyetin mizah tarzları üzerindeki etkisini incelemiştir. Erkeklerin uyumsuz mizah tarzları olan “saldırgan mizah” ve “kendini yıkıcı mizah” alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Erkekler mizahı, iğneleme ve yerme amacıyla kullanarak ilişkilerine zarar vermektedirler. Özdolap’ın (2015) çalışmasının bulguları incelendiğinde, yalnızca saldırgan mizah alt boyutunun cinsiyete göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Saldırgan mizah alt boyutu incelendiğinde, erkek katılımcılarda kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Soyaldın’ın (2007) çalışmasında erkeklerin kadın öğrencilere göre daha yüksek oranda saldırgan mizah tarzını kullandığı sonucuna ulaşmıştır.

Avşar (2008) çalışması incelendiğinde, erkeklerin daha çok saldırgan mizah tarzını, kadınların ise daha çok katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzlarını kullandığını belirtmiştir. Ayrıca çalışma sonuçlarında, katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah ve saldırgan mizah tarzları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterirken, kendini yıkıcı mizah tarzı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Fırat (2017) “Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kullandıkları mizah tarzı arasındaki ilişkinin incelenmesi” çalışması sonuçlarına göre, erkeklerin saldırgan mizah düzeyleri kadınların saldırgan mizah düzeylerine oranla daha yüksektir. Yapılan bu çalışmalar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir. Ancak; mevcut çalışmanın bulgularını desteklemeyen çalışmalarda literatürde yer almaktadır. Mevcut çalışmada, sadece katılımcı ve saldırgan mizah alt boyutlarında cinsiyete göre farklılık gözlenirken, kendini geliştirici mizah ve kendini yıkıcı mizah alt boyutlarında ise anlamlılık tespit edilmemiştir. Sepetçi’nin (2010) okul yöneticilerinin mizah tarzlarının incelendiği çalışmasında mizah tarzlarının tamamında okul yöneticilerinin cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Ay (2011) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından katılımcı mizah ve saldırgan mizah puan düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek olmalarına göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Akkaya (2011) çalışmasında, erkek öğretmenlerinin katılımcı mizah tarzı puanları kadın öğretmenlerden önemli şekilde yüksek bulunmuştur. Sayar (2012) çalışmasının sonuçları incelendiğinde, ortalama puanlara baktığımızda erkek öğrencilerin tüm mizah türlerinde kadın öğrencilerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların bulguları mevcut çalışma bulgularını desteklememektedir.

Çalışma bulgularımız gösteriyor ki farklı yaş gruplarında (18-23 yaş/24-29 yaş/30 yaş ve üzeri) yer alan öğrencilerin mizah ve alt boyutları ile ilgili sonuçlarına göre hem mizah toplam puan hem de alt boyutlarında farklı yaşa sahip öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatür incelendiğinde çalışma bulgularımızı destekleyen birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Özgen (2014) çalışmasında katılımcı ve kendini yıkıcı mizahta yaşa göre anlamlı farklılık olduğunu, bunun aksine kendini geliştirici mizah-saldırgan mizahta ise yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Ancak mizah tarzları ölçeğinin toplamında ise anlamlı farklılığın 25 yaş ve altı lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mert (2014) çalışmasında mizah tarzlarından katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah ve kendini yıkıcı mizah alt boyutlarında öğretmenlerin yaşları açısından okul yöneticilerinin mizah düzeylerinde anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Akaydın (2015) çalışmasında hiçbir alt boyutta, annelerin mizah tarzı düzeylerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Akkaya (2011) çalışma bulguları gösteriyor ki, katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan, kendini yıkıcı alt boyutlarının hiçbirinde yaşa göre anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Mevcut çalışma sonuçları neticesinde gelir seviyesi farklı olan öğrenciler arasında mizahın farklılık yaratıp yaratmadığı değerlendirildiğinde hem toplam mizah puanı hem de alt boyutlarında farklı gelire sahip olan öğrenciler arasında herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Alanyazın incelendiğinde mevcut çalışma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Çetin (2017) çalışmasında katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah alt boyutları ailelerinin ortalama gelir durumları arasındaki ilişkiyi belirleyen sonuçlara göre, saldırgan ve kendini yıkıcı mizah tarzı ile gelir durumu arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, katılımcı mizah tarzı alt boyutu ve kendini geliştirici mizah alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlar değerlendirildiğinde ise; ergenlerin ailelerinin gelir durumlarının farklı olması saldırgan ve kendini yıkıcı mizah tarzı ile ilişkili olmadığı ancak katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzında 1300 TL“den az olanlar aleyhine anlamlı olduğu bulunmuştur. Ay (2011) çalışmasında algılanan gelir durumuna göre aralarındaki ilişki incelendiğinde, katılımcı ve kendini geliştirici mizahın algılanan gelir durumu yüksek olan öğrencilerin, algılanan gelir durumu düşük öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizahın algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür.

Öğrencileri ikametgâh ettiği yer değişkeninin sonucuna göre, ölçeğin saldırgan alt boyutunda ailesinin yanında kalan ve arkadaşları ile evde kalan öğrenciler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ancak, ölçek toplam puanı ile kendini yıkıcı mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah alt boyutlarında anlamlılık tespit edilememiştir. Avcı (2012) çalışmasında, katılımcı mizah tarzının, evde arkadaşlarıyla kalanlarda, en yüksek düzeyde olduğu ancak; istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yine aynı çalışmada kendini geliştirici mizah tarzının, evde yalnız kalanlarda en yüksek ortalamaya sahip olduğunu ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Saldırgan mizah tarzı alt boyutunu kalınan yer değişkeni ile ilişkilendirdiklerinde ise; devlet yurdunda kalanlarda, en yüksek düzeyde olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kendini yıkıcı mizah tarzının ise devlet yurdunda kalanlarda daha fazla görüldüğü ancak bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Mevcut çalışma bulguları gösteriyor ki sporcu yaşının, mizah genel puanı ile alt boyutları olan kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizahta anlamlılık yarattığı anlaşılmaktadır. Fakat diğer alt

boyutlar olan kendini geliştirici mizah ile katılımcı mizahta herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Bebek ve ark.(2018) tarafından yapılan çalışmada mizah tarzları ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan analiz sonuçları; spor yapma sürelerine göre katılımcıların mizah tarzları ölçeğinin alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Buna göre katılımcı mizah, kendini yıkıcı mizah, saldırgan mizah ve kendini geliştirici mizah alt boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Mevcut çalışma bulguları gösteriyor ki öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkeni; mizah geneli ile alt boyutları olan kendini yıkıcı mizah, saldırgan mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizahta anlamlı farklılık oluşturmaktadır.

Sayar (2012), çalışmasında üniversite öğrencilerinin bölümleri ile mizah tarzları puan ortalaması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan incelemede öğrencilerin mizah tarzları ile okudukları bölüm arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcı mizah boyutunda, kendini geliştirici mizah boyutunda, saldırgan mizah boyutunda ve kendini yıkıcı boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Kılınç (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının mizah yaşantıları ve mizah yaşantılarının alt boyutları olan katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve yıkıcı mizah yaşantıları arasında öğretmen adaylarının eğitim gördüğü bölümler açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fırat (2017), “Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kullandıkları mizah tarzı arasındaki ilişkinin incelenmesi” tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin okudukları fakülte ile katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Mevcut çalışmada, farklı bölgelerde (Marmara, Akdeniz, Karadeniz, İç Anadolu, Ege, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu) ikamet edilmesi öğrencilerin mizah anlayışı ve alt boyutlarında herhangi bir farklılık yaratmamıştır. Yapılan literatür araştırması neticesinde, bölgelere göre mizah tarzı değişkenini inceleyen bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Ancak bazı çalışmalarda; büyükşehir, kasaba, köy gibi yerleşim birimlerine ait verilere ulaşılmıştır. Sayar (2012), çalışmasında üniversite öğrencilerinin üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimi ile mizah tarzları puan ortalaması açısından incelenmiştir. Katılımcı mizahta büyükşehirde yaşayan öğrencilerinin puan ortalaması, kendini geliştirici mizahta köy veya kasabada yaşayan öğrencilerinin puan ortalaması, saldırgan mizahta il merkezinde yaşayan öğrencilerinin puan ortalaması ve kendini yıkıcı mizahta büyükşehirde yaşayan öğrencilerinin puan ortalaması daha yüksektir.

Avcı (2012), “Üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarının psikolojik belirtiler ve ölüm kaygısı ile ilişkisi” adlı çalışmasında katılımcı mizah tarzının ilde yaşayanlar açısından manidar olduğu bulunmuştur. Kendini geliştirici mizah tarzının ilçede yaşayanlar açısından manidar olduğu bulunmuştur. İstatistiksel açıdan anlamlı olmamakla birlikte, saldırgan mizah tarzı ilde yaşayanlarda daha fazla görülürken kendini yıkıcı mizah tarzı ise köy ve kasabada yaşayanlarda daha fazla görülmektedir. Bölümler arası farkların hangi bölümler arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan testin sonuçlarına göre katılımcı mizahta ilçede yaşayan öğrencilerin büyükşehirde yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kendini geliştirici mizahta ilçede yaşayan öğrencilerin büyükşehirde yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan etkinliğin mizah tarzlarında farklılık yaratıp yaratmadığı katılımcı mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah alt boyutlarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Ancak, kendini geliştirici mizah ile mizah toplam puanında anlamlı farklılık yaratmamıştır. Barınma

değişkenine göre, ölçeğin saldırgan alt boyutunda ailesinin yanında kalan ve arkadaşları ile evde kalan öğrenciler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Fakat ölçek toplam puanı ile kendini yıkıcı mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah alt boyutlarında anlamlılık tespit edilememiştir.

Sigara kullanım değişkeni incelendiğinde sigara kullanan ile kullanmayan öğrenciler arasında sadece saldırgan mizah alt boyutunda anlamlılık ortaya çıkmıştır. Ancak, ölçeğin toplam puanı ile kendini yıkıcı mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah alt boyutlarında anlamlılık görülmemiştir. Alkol kullanım değişkeni incelendiğinde, alkol kullanan ile kullanmayan öğrenciler arasında ölçeğin toplam puanı ile kendini yıkıcı mizah alt boyutunda anlamlılık çıktığı belirlenmiştir. Ancak, saldırgan mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah alt boyutlarında anlamlılık ortaya çıkmamıştır.

Sonuç olarak, mizah yeteneğinin üniversite öğrencileri açısından hem sosyal hemde psikolojik birçok katkısının olduğu söylenebilir. Bu bulgulardan yola çıkılarak öğrencilerin mizah yeteneğinin geliştirecek aktivitelere daha sık yer verilmesi düşünülmektedir. Yapılacak çalışmalarda mizah tarzı seçiminin altında yatan sebeplere ilişkin bilgilere ulaşılabilir nitel ve nicel yöntemler kullanılarak karma çalışmalar yapılabilir. Psikolojik açıdan üniversite öğrencilerinin mizah tarzları incelenerek gerekli gelişim çalışmaları faydalı olacağı düşünülmektedir.

**Bu araştırma; Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalında Doç. Dr. Bekir Barış CİHAN danışmanlığında yürütülen Nermin Dursun'un "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Bazı Fakülte Öğrencilerinin Mizah Tarzlarının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.*

KAYNAKLAR

- Akaydın, D. (2015). 6 yaş grubu çocukların duygusal zekâları ile annelerinin mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Akdur, S. (2014). Kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kişilerarası ilişki tarzları ve mizah tarzlarının aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Akkaya, M. (2011). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili şişli ilçe örneği). Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. İstanbul.
- Avcı, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarının psikolojik belirtiler ve ölüm kaygısı ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Avşar, V. (2008). Öğretmen adaylarının mizah tarzları ve cinsiyet rolleri ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Ay, Ö. (2011). Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeylerini açıklayıcı rolü. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Tokat.
- Bebek, Ö., Acet, M., Işık, U. (2018). Goalball sporcularının mizah tarzlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi. Uluslararası Hakemli Akademik Spor, Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi. Ekim – Kasım – Aralık Sayı: 29 Güz Kış Dönemi.
- Cihan, B. B., Ilgar Araç, E. (2018). Spor Yapan ve Spor Yapmayan (Sedanter) Lise Öğrencilerinin Meraklılık Düzeylerinin Belirlenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(2), 1649-1660. DOI:10.29299/kefad.2018.19.02.016
- Çetin, S. (2017). Ergenlerin mizah tarzları ve öz-anlayış düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. İstanbul.
- Fırat, E. R. (2017). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi. İstanbul.
- Freud, S. (1905). Jokes and their relation to the unconscious. London: Penguin Books.
- İmamlı, H. Ünver G. (2018). Spor karakterinin demografik nitelikler açısından incelenmesi. Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi,; 1(1): 36-49.
- İnan, M., İnan., S. A., Varol, Y., K., Çolakoğlu F., F., Çolakoğlu Tekin. (2018). Ergenlerin Sosyal Görünüş Kaygılarının Beden Eğitimi Dersine Yönelik Sürekli Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 12,3: 258-265.
- Karasar, N. (1991). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılınç, E. (2016). Öğretmen adaylarının mizah yaşantıları ve eğitimle ilgili görüşleri: Mersin üniversitesi eğitim fakültesi örneği. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Mersin.
- Kuiper, A N. Martin, R. (1993). Humor and self-consept. International Journal of Humor Research, 6, 3.
- Martin, R. A. (2000). Encyclopedia of psychology. Alan E. Kazdin (Ed.), Humor içinde (s.202-204). Washington, DC: American Psychological Association.

- Martin, R. A., Puhlik-Doris P., Larsen G., Gray J. Weir K. (2003). Individual Differences In Uses of Humor and Their Relation to Psychological Well-Being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, (37), 48-75.
- Maslow, A. (1954), *Motivation and personality*, New York: Random House. May, R. (1953). *Man's search for himself*. New York: Random House.
- Mert, M. (2014). Okul yöneticilerinin mizah tarzları ve disiplin anlayışları arasındaki ilişkinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi. Kayseri.
- Öcal Karaç Y. (2019). Spor Bilimleri Alanında Araştırma Makaleleri. Gece Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Özdolap, M. (2015). Mizah tarzları ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi. İstanbul.
- Özgen, G. (2014). Üsküdar bölgesinde görev yapan öğretmenlerin mizah tarzları ve dini başa çıkma tarzları arasındaki ilişki. (yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Sayar, B. (2012). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Sepetci, C. (2010). Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının betimlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Tokat.
- Sırgancı, G., Ilgar A. E., Cihan, B. B. (2019). Spora Bağlılık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 171-182.
- Soyaldın, S. Z. (2007). Orta öğretim öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Mersin.
- Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., Çelik, M., Aybek, B. (2008). Emotional intelligence, humor style and life satisfaction: A study on university academic staff. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 1-18.
- Yerlikaya, E. E. (2003). Mizah tarzları ölçeğinin uyarlama çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Yerlikaya, E. E. (2009). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora tezi. Çukurova Üniversitesi. Adana.

Bocce Lig Sporcularının Antrenör İlişki Düzeyi İle Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Serkan VAROL¹ Mutlu TÜRKMEN²

¹Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-0013-5736>

²Bayburt Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-4534-7553>

Email: varolserkan@hotmail.com , mutlaturkmen@bayburt.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 02.06.2021 - Kabul: 05.07.2021)

Öz

Bu araştırmada Bocce lig sporcularının antrenör-sporcu ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma gurubunu 2019-2020 Sezonunda lisanslı olarak 1.lig ve 2.lig müsabakalarında yer alan 60'ı kadın, 67'si erkek toplamda 127 gönüllü sporcu oluşturmaktadır. Sporculara kişisel bilgiler ile birlikte Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği Türkçe Versiyonu (ASİÖ) ve Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (PABBS) uygulanmıştır. Verilerin analizinde öncelikle normallik testi yapılarak, Bağımsız örneklem t-testi, Tek Yönlü Anova testi ile Pearson korelasyon testlerinden yararlanılmıştır. Bizim çalışmamız için ayrıca yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analiz değerlerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgular; sporcuların algıladıkları antrenör-sporcu ilişki düzeyi “çok yüksek düzeyde”, sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeyi ise “orta düzeydedir. Ayrıca iki ölçek ve alt boyutları arasındaki korelasyon düzeyi de pozitif yönde ve orta düzeydedir. Antrenör-sporcu ilişkisini değerlendirirken sporcular en çok yakınlık ve güven, daha sonra karşılıklı anlayış ve iletişim, sonrada uyumlu çalışma alt boyutlarına yüksek puan vermişlerdir. Sporda prososyal ve antisosyal davranışlar incelendiğinde ise; takım arkadaşına ve rakibe karşı prososyal davranışı sıklıkla yaptığını, takım arkadaşına ve rakibe karşı antisosyal davranışları ise nadiren yaptıklarını belirtecek şekilde puanlamışlardır. Bununla birlikte demografik değişkenlere göre bazı alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sonuç olarak, bocce sporcuları antrenör-sporcu ilişki düzeyini çok yüksek algıladıkları, sporda olumlu davranışları sıklıkla, olumsuz davranışları ise nadiren sergilediklerini söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Antrenör-sporcu ilişkisi, Bocce, Davranış, Düzey, Prososyal ve Antisosyal

Evaluation of the Relationship Between Coach Relationship Level and Prosocial and Antisocial Behavior Levels in Sports of Bocce League Athletes

Abstract

In this study, it was aimed to examine the relationship between the coach-athlete relationship level of Bocce league athletes and the level of prosocial and antisocial behavior in sports. The research group consists of 127 volunteer athletes, 60 women and 67 men, who took part in the first and second league competitions under license in the 2019-2020 Season. The Turkish Version of the Trainer-Athlete Relationship Scale (ASIO) and the Prosocial and Antisocial Behavior Scale in Sports (PABBS) were applied to the athletes, along with their personal information. In the analysis of the data, firstly, normality test was performed, Independent sample t-test, One Way Anova test and Pearson correlation tests were used. It was observed that the validity and reliability analysis values for the study were high. Obtained findings; The level of coach-athlete relationship perceived by the athletes is "very high", and the level of prosocial and antisocial behavior in sports is "moderate". Furthermore, the correlation level between the two scales and their sub-dimensions is positive and moderate. While evaluating the coach-athlete relationship, the athletes gave high scores to the sub-dimensions of closeness and trust, then mutual understanding and communication, and then cohesive work. When prosocial and antisocial behaviors in sports are examined; They scored in a way that they stated that they frequently performed prosocial behavior towards teammate and opponent, and that they rarely performed antisocial behavior towards teammate and opponent. However, no significant difference was found in some sub-dimensions according to demographic variables. As a result, we can say that bocce athletes perceive the level of coach-athlete relationship to be very high, they often exhibit positive behaviors in sports and rarely exhibit negative behaviors.

Keywords: Coach-athlete relationship, bocce, behavior, level, prosocial and antisocial

Giriş

Bocce

İtalyanca “bocce” kelimesi, Fransızcada “Boules”, İngilizcede “bowls” olarak karşılık görmektedir. Ülkemizde ise Raffa, Volo, Petank disiplinlerinin tümü için Bocce ifadesi kullanılmaktadır (Türkmen, 2011). Bu disiplinlerin genel mantıkları büyük topu mümkün olduğunca “Jack” “pallino” “misket” (minik top) olarak adlandırılan topa atmak ya da yuvarlamak suretiyle yaklaşmaktır. Söz konusu oyunlar geleneksel olarak birbirine rakip iki kişi ya da takım ile açık alanlarda, kasabalarda, şehirlerde ve kumsallarda sert toprak, çakıllı zemin, çimen, kum ve hatta bazı çeşitleri özel tesis ve zeminlerde oynanmaktadır. Bazı dalları yalnız zaman geçirmek amaçlı olsa da bazı dalları yarışma amaçlı olarak sporlaşmıştır (Nauright, 2012. Akt: Türkmen, 2011).

Antrenör-Sporcu İlişkisi

Antrenör, sporcunun başarısı için gerekli bilgileri bilimin ışığında kullanan, daha sonra bu bilimsel bilgiyi sportif beceri ve geliştirilen strateji ile birleştirerek, farklı kişilik özelliklerine sahip insanlara uygulayabilen kişi olarak tanımlanmaktadır (Charman vd., 2001). Sportif süreç içerisinde, sporcu ve antrenör arasındaki ilişki sporcunun hem psiko-sosyal hemde fiziksel gelişimi açısından hayati öneme sahiptir (Jowett, Cockerill, 2003). Antrenörsporcu ilişkisinde, sporcuların güdülenmesi, yaptıkları işten keyif almaları ve yeteneklerini ileri seviyelere taşımaları olumlu iletişim süreçlerinin var olduğu, pozitif ilişkilerin kurulabildiği ortamlarda sağlanabilmektedir. Sağlıklı bir şekilde kurulan antrenör – sporcu ilişkisi sporcuların gelişimlerini ve performanslarını olumlu yönde etkilediği yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Atletik performansla ulaşabilmek, madalya kazanacak başarıya imza atabilmek, basit bir beceri gelişimi edinmek, spordan zevk almak ve motivasyonlarını sürdürmek için antrenörler ve sporcular birbirlerine ihtiyaç duyarlar (Jowett, 2012).

Antrenör-sporcu ilişkisi, tarafların hislerini, düşüncelerini ve davranışlarını karşılıklı ve nedensel bir biçimde birbirine bağlı sosyal bir durum olarak tanımlanır. Antrenör ekibini doğru bir şekilde yönlendirmek ve yönetmek için, kurduğu ilişkilerle çalışma ekibini ve oyuncularının performanslarını en üst seviyede ortaya koymaları için onları sürekli motive eder. Bu tür ilişkiler daha çok zorlamalar yerine oyuncuları ikna etme ve oyuncuları sürece dâhil etmeye dayanmaktadır.

Antrenörün olumlu yaklaşım tarzı, sporcuların kendilerine değer vermelerini sağlamasının yanında antrenöre karşı saygı, değerlik ve güven kazandırır. Negatif yaklaşım ise, sporcunun başarısızlık kaygısını yükselterek, kendisine olan saygıyı azaltmayla beraber güveninin ortadan kalkmasına neden olur (Konter, 2004). Sporcular kendilerini değerli hissetme ihtiyacı duyarlarken, antrenörler de sporcularının başarılı olmaları noktasında sürekli bir beklenti içerisinde dirler. Bunlara paralel olarak sporcular aktif spor hayatlarında başarılı olmak, rekorlar kırmak, ünlü olmak, iyi transferler gerçekleştirip hayat standartlarını yükseltmek gibi birçok beklentiye sahiptirler. Doğal olarak da en güçlü motivasyonları bu beklentilerin gerçekleşmesidir. Bunun için “yağmurda-çamurda, kışın soğukta-yazın sıcakta, kısacası her türlü olumsuz koşul içerisinde antrenman yapmak için spor alanlarına koşan insanların varlığı düşünüldüğünde, bunu ancak motivasyonun gücü ve şiddetiyle açıklayabiliriz” (İkizler, Karagözoğlu, 1996). Beklentilerinin sekteye uğradığı dönemlerde sporcular umutsuzluğa kapılarak performanslarında bir düşme, antrenörleriyle sağlıklı bir iletişim kuramama, kendilerine ve antrenörlerine olan güvenlerini kaybetme gibi problemler gözlenmektedir.

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış

.Kavussanu ve Boardley (2009), ahlaki düşünce ve eylemin sosyal bilişsel teorisini Bandura'dan almıştır. Toplum ile uyumlu ahlaki düşünce ve eylemin bilişsel teorisi, davranışı belirlemek için farklı türden kurallar kullanır. Başka bir deyişle, eylemin sonuçları, algılanan kişisel motivasyon kaynakları davranış ve diğer insanlara yönelik olup olmadığı dikkate alınır. Kavussanu ve Boardley (2009), Ahlaki ikilemler söz konusu olduğunda, bireylerden ahlaki eylemleri en uygun şekilde ilişkilendirmeleri beklenir. Davranışların kınanması gereken durumlarda, ancak o zaman ahlaki eylemlerin gerekli olduğu konusunda bir fikir birliğine varabiliriz

Günümüzde sporda ahlaki perspektife odaklanan çalışmalar ilgi uyandırmaktadır. Spor etiği alanında yapılan çalışmalar, her geçen gün artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu çalışmalardan biri Kavussanu ve Boardley tarafından (2009) farklı takım sporlarındaki sporcuların prososyal ve antisosyal davranışları üzerine yapılan araştırmadır. Olumlu sosyal davranış "başka bir bireye yardım veya fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü davranış" olarak tanımlanır (Eisenberg vd., 2006.). Sporu karakter gelişimi için bir araç olarak tanıtmak istiyorsak, sportif bağlamda toplum yanlısı davranışların ortaya çıkıp çıkmadığını belirlenmeli (Kavussanu, 2005). Sporda prososyal davranışlar, "takım arkadaşını cesaretlendirme", "sakatlanan rakibe yardım etme" gibi davranışları içerir. Diğer yandan, "antisosyal davranış" terimi, bir başkasına zarar verme veya dezavantaj sağlama amaçlı davranışlara atıfta bulunmak için kullanılır. Bu davranışların başkaları için olumsuz sonuçları vardır ve esasen haksız oyunu yansıtır (Kavussanu, 2005). Sporda antisosyal davranışlar, "bir takım arkadaşını sözlü olarak taciz etme" ve "Bir rakibi alt etmeye çalışmak" (Kavussanu & Boardley, 2009) örnek olarak verilebilir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, Bocce Lig sporcularının algıladıkları antrenör-sporcu ilişkisi ile Prososyal ve Antisosyal Davranışları arasındaki ilişki düzeyini belirlemektir. Böylelikle sporcunun antrenörüyle ilişkisinin güçlü olması ya da zayıf olmasının sporcunun karşılaşmalarda sergilediği olumlu veya olumsuz davranışlar üzerinde etkili olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Alan yazında Antrenör-Sporcu ilişkisi ve Prososyal-Antisosyal konulu çalışmalar (Sportmenlik, Fairplay ve sporda ahlaki çalışmaların büyük çoğunluğu) genelde popüler takım sporları ya da öne çıkan bireysel sporlarda yapılmaktadır. Spor teşekkülü sadece olimpiik ya da bilinen takım sporlarından ibaret olmadığı, ülkemizde ve dünyada birçok kişi farklı spor branşlarında müsabakalara katılım sağladığı bilinmektedir. Bu müsabakalarda sporcu-antrenör, sporcu-hakem ve sporcu-rakip sporcu arasında olumlu ve olumsuz birçok aksiyon gerçekleşmektedir. Bu bilgiler ışığında farklı spor branşlarında mücadele eden sporcuların, antrenörleri ile ilişkileri ve müsabakalardaki olumlu-olumsuz davranışları hangi düzeyde yapma eğiliminde oldukları ve bu olgular arasında bir ilişkinin olup olmadığının ortaya konması açısından çalışmamız önem arz etmektedir.

Araştırma sorusu ve hipotezi

Bocce lig sporcularının antrenör-sporcu ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranışları arasında ilişki var mıdır?

Yukarıdaki araştırma sorusundan hareketle aşağıdaki hipotez sınanacaktır;

H=Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutları ile Prososyal ve Antisosyal davranış alt boyutları arasında pozitif yönde ilişki vardır.

Materyal ve Metod

Araştırmanın modeli:

Bu çalışmada araştırma tekniği olarak nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama ve korelasyonel araştırma tekniği kullanılmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi:

Araştırmanın evrenini 2019-2020 Sezonunda Bocce 1.lig ve 2.lig takımlarında lisanlı olarak müsabakalara katılan 149 sporcu oluştururken araştırmada evreni temsil eden tüm sporculara

ulaşmıştır. Anket dönüşü yapmayan ve eksik dolduran sporcular araştırma dışında tutulduktan sonra 60 kadın 67 erkek olmak üzere 127 sporcu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem sayısal olarak evreni temsil edecek yeterliliğe sahiptir.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları:

Çalışmada öncelikle katılımcılara, kişisel bilgilerden oluşan sorular ile birlikte iki farklı ölçek uygulanmıştır.

Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği: Jowett ve Ntoumanis (2004) tarafından geliştirilmiş The Coach–Athlete Relationship Questionnaire CART-Q ölçeği, Ekinci ve arkadaşları (2017) tarafından “Türkiye için Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği” şeklinde Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Orijinalinde 23 madde ve 7 likertli olan ölçek, Ekinci ve arkadaşları tarafından Türkçe adaptasyonu yapılarak 19 madde ve 7 likertli şekilde yeniden revize edilerek geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmıştır. Mevcut araştırmada ise 19 madde ve 5’li likert şeklinde araştırmacı tarafından geçerlilik ve güvenilirliği sağlanarak araştırmada kullanılmıştır. Ölçek, “Yakınlık ve Güven Duygusu”, “Karşılıklı anlayış ve ortak hedef doğrultusunda iletişim sağlayabilme”, “Uyumlu Çalışma” şeklinde tanımlı 3 alt boyuttan oluşurken, katılımcılardan ölçek maddelerini cevaplarken kesinlikle katılmıyorum=1, katılmıyorum=2, kararsızım=3, katılıyorum=4, kesinlikle katılıyorum=5 şeklinde puanlamaları istenmiştir.

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği: Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiş The Prosocial and Antisocial in Sport Scale (PABSS) ölçeği, Balçıkınlı (2013) tarafından “Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (SPADÖ)” şeklinde Türkçe uyarlaması yapılan ölçme aracı 20 madde, 4 alt boyut ve 5 likertli bir yapıya sahiptir. Mevcut çalışmada ölçekte bulunan 2 madde (5.Madde “Rakibime kasten faul yaptım”) ve (9.Madde “Bana yapılan faulün intikamını aldım”) branşın yapıldığı müsabakalarda karşılaşılan bir durum olmadığından araştırmacı tarafından ölçekten çıkarılarak, ölçek 18 maddelik yeni hali ile tekrar geçerlilik ve güvenilirliği sağlanarak katılımcılara sunulmuştur. Katılımcılardan ölçek maddelerini cevaplarken bu sezon karşılaşmalarını göz önünde bulundurarak Hiç=1, Nadiren=2, Bazen=3, Sıklıkla=4, Oldukça Sık=5 şeklinde puanlamaları istenmiştir. Ölçek, “Takım Arkadaşına Karşı Prososyal Davranış (TAKPD)”, “Rakibe Karşı Prososyal Davranış (RKPD)”, “Takım Arkadaşına Karşı Antisosyal Davranış (TAKAD)”, “Rakibe Karşı Antisosyal Davranış (RKAD)” şeklinde tanımlı 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Biz çalışmamızda ölçeğin olumlu alt boyutlarını “Prososyal Davranış” alt boyutunda, olumsuz davranışları da “Antisosyal Davranış” alt boyutunda birleştirerek iki alt boyutlu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımlarının belirlenmesi için yüzde (%) ve frekans testleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi için Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmıştır. Normallik testleri sonrası Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği ile Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği verilerinin normal dağılım

gösterdiği anlaşılmıştır. Daha sonra anlamlı farklılıkların belirlenmesi için bağımsız örneklem testi, tek yönlü Anava testi ve antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutları ile Sporda prososyal ve antisosyal davranışlar alt boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson Korelasyon testi yapılmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan İki ölçeğin geçerliliklerini ve güvenilirliklerini tespit etmek için Faktör Analizi ve Cronbach Alfa testleri uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler analiz edilirken, antrenör-sporcu ölçeğine ait üç alt boyut ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeğindeki, takım arkadaşına ve rakibe karşı prososyal davranış alt boyutları birleştirilerek “Prososyal Davranış” alt boyutu, takım arkadaşına ve rakibe karşı antisosyal davranış alt boyutları birleştirilerek “Antisosyal Davranış” alt boyutu yapılandırılarak ölçek iki alt boyutlu olarak analizlere dahil edilmiştirler.

Antrenör-Sporcu İlişki Puan Cetveli		Prososyal-Antisosyal Davranış Puan Cetveli	
1-Çok Düşük Düzey İlişki	= 1 – 19	1-Hiç	= 1.00 – 1.99
2-Düşük Düzey İlişki	= 20 – 38	2-Nadiren	= 2.00 – 2.99
3-Orta Düzey İlişki	= 39 – 57	3-Bazen	= 3.00 – 3.99
4-Yüksek Düzey İlişki	= 58 – 76	4-Sıklıkla	= 4.00 – 4.99
5-Çok Yüksek Düzey İlişki	= 77 - 95	5-Oldukça Sık	= 5.00

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği alt boyutlarını puanlayan katılımcılara ait istatistik analizler sonrası ortalama puanların neyi ifade ettiğine dair yorumlamalar puan cetveli yardımıyla açıklanacaktır. Örneğin: Sporda antisosyal Davranış alt boyutu ortalama puanı 2.00 ile 2.99 arasında puanlandığı bir analizde, sporcunun nadiren antisosyal davranış sergilediği söylenebilir. Katılımcıların Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği toplam puanı ile alt boyut toplam puanları ayrı ayrı hesaplanarak yorumlanacaktır. Örneğin katılımcıların ölçekten 58-76 arasında bir puanlama yapması, sporcuların antrenör ilişkisi düzeyinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Alt boyut puanları yorumlanırken alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan göz önünde bulundurularak hesaplama yapılacaktır. Örnek olarak; Uyumlu çalışma alt boyutundan en fazla alınabilecek puan 35, $35/5=7$, 1-7 arası puanlama sporcunun antrenörü ile çok düşük düzeyde uyumlu çalışma algısı şeklinde yorumlanırken, 29-35 arası puanlama ise sporcunun antrenörü ile çok yüksek düzeyde uyumlu çalışma algısı olduğu şeklinde yorumlanacaktır.

Bulgular

Verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek için KMO kat sayısı hesaplanmış ve Barlett Sphericity analizi yapılmıştır. Buna göre; Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği için yapılan faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO) sonucu 0,843 çıkmıştır, bu değer örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Barlett Sphericity testi sonuçları da anlamlı ($x^2:1405,039;p<0,05$) çıkmıştır. Ayrıca Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği için Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO) sonucu 0,776 ve Barlett Sphericity testi ($x^2:1049,906;p<0,05$) çıkmıştır. Bu sonuçlar analize devam edilebileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 1. Mevcut çalışma ve orijinal ölçeğe ait alt boyutların güvenilirlik değerleri

	Alt Boyutlar	n	Mevcut Çalışma için Güvenirlik Katsayısı	Orijinal Çalışma için Güvenirlik Katsayısı
ANTRENÖR-SPORCU İLİŞKİSİ ALT BOYUTLARI	Yakınlık ve Güven Alt Boyut	6	0,82	0,97
	Karşılıklı Anlayış ve İletişim Alt Boy	6	0,88	0,94
	Uyumlu Çalışma Alt Boyutu	7	0,81	0,93
SPORDA PROSOSYAL VE ANTİSOSYAL ALT BOYUTLARI	Prososyal Takım Arkadaşı Alt Boyutu	4	0,62	0,70
	Prososyal Rakip Alt Boyutu	3	0,81	0,72
	Antisosyal Takım Arkadaşı Alt Boyutu	5	0,73	0,72
	Antisosyal Rakip Alt Boyutu	6	0,71	0,75

Çalışmamız için ayrıca hesaplanan ölçek alt boyutlarına ait güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) değerleri, ölçek alt boyutlarının oldukça güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Kalaycı (2014, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri) ifadesine göre; Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır:

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Tablo.2. Katılımcıların demografik özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	67	52,8
	Kadın	60	47,2
	Toplam	127	100,0
Yaş Aralığı	15-18	37	29,1
	19-22	37	29,1
	23-26	33	26,0
	27-31	4	3,1
	32-35	5	3,9
	35 ve Üstü	11	8,7
	Toplam	127	100,0
Öğrenim Durumu	İlköğretim Mezunu	13	10,2
	Lise Mezunu	57	44,9
	Ön lisans Mezunu	11	8,7
	Lisans Mezunu	42	33,1
	Lisansüstü Mezunu	4	3,1
	Toplam	127	100,0
Sportif faaliyet ligi	1.Lig	60	47,2
	2.Lig	67	52,8
	Toplam	127	100,0
Lig Geçmiş	1-3 Yıl	53	41,7
	4-6 Yıl	34	26,8
	7-9 Yıl	26	20,5
	10 Yıl ve Üstü	14	11,0
	Toplam	127	100,0

Tablo 2 incelendiğinde; araştırmaya katılan sporcuların%47,2'i bayan, %52,8'sinin erkek, sporcuların %29,1'i 15-18 yaş, %29,1'i19-22 yaş, %26,0'ı 23-26 yaş, %3,1'i 27-31 yaş, %3,9'u 32-35 yaş aralığında, %8,7'si 35 yaş ve üstü olduğu görülürken, yine sporcuların %10,2'si ilköğretim mezunu (öğrencilik devam ediyor), %44,9'u lise mezunu (çoğunun öğrenciliği devam ediyor), %8,7'si ön lisans mezunu, %33,1'i lisans mezunu, %3,1'i lisansüstü mezunu oldukları görülmüştür. Sporcuların %47,7'sinin 1.lig, %52,8'inin 2.lig de mücadele ettiği görülmektedir. Sporcuların %41,7'si 1-3 yıl, %26,8'i 4-6 yıl, %20,5'i 7-9 yıl, %11,0'ı 10 yıl ve daha fazla bocce liglerinde oynadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo.3.Antrenör-sporcu ilişkisi ölçeği ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek ve Alt boyutlar	N	Madde sayısı	Min	Max	X	Ss	Madde Ortalaması
Yakınlık ve güven	127	5	15	25	23.67	2.14	4.69
Karşılıklı anlayış ve iletişim	127	7	16	35	32.09	3.90	2.87
Uyumlu çalışma	127	7	26	35	32.35	2.82	4.62
Prososyal Davranış	127	7	11	35	28.18	5.42	4.02
Antisosyal Davranış	127	11	11	45	19.41	6.86	1.76
Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği	127	19	58	95	88.12	7.75	4.63
Prososyal-Antisosyal Ölçeği	127	18	24	71	47.59	7.86	2.64

p<0,05*

Tablo.3 incelendiğinde Bocce sporcularının antrenörleriyle olan ilişki puanlarının ortalamasının 88,12 ($\pm 7,75$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir. Antrenör-Sporcu İlişki Ölçeği alt boyutlarından; yakınlık ve güven puan ortalamasının 23.67 (± 2.14), karşılıklı anlayış ve iletişim puan ortalamasının 32.09 (± 3.90), uyumlu çalışma puan ortalamasının 32.55 (± 2.82) olduğu tespit edilmiştir. Bocce sporcularının prososyal ve antisosyal davranış puan ortalamasının 47.59 (± 7.86) olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlardan; Prososyal davranış puan ortalaması 28.18(± 5.42), Prososyal davranış puan ortalaması 19.41 (± 6.86) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo.4. Sporcuların cinsiyete göre antrenör-ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeylerine yönelik hesaplanan t-testi analizi sonuçları

Alt boyutlar	Cinsiyet	n	X	S	df	t	p
Yakınlık ve güven	Erkek	67	4,70	0,45	125	0,446	0,656
	Kadın	60	4,67	0,46			
Karşılıklı anlayış ve iletişim	Erkek	67	2,84	0,58	125	-0,724	0,471
	Kadın	60	2,91	0,55			
Uyumlu çalışma	Erkek	67	4,62	0,42	125	0,079	0,937
	Kadın	60	4,61	0,38			
Prososyal Davranış	Erkek	67	4,08	0,69	125	0,879	0,381
	Kadın	60	3,96	0,84			
Antisosyal Davranış	Erkek	67	1,70	0,57	125	-1,191	0,236
	Kadın	60	1,83	0,67			

p<0,05*

Tablo. 4 İncelendiğinde; cinsiyet değişkeni ile katılımcıların antrenör-sporcu ilişki ve sporda prososyal-antisosyal davranış alt boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için p<0.05 anlamlılık düzeyinde bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre erkek ve kadın katılımcıların alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo.5.Sporcuların mücadele ettikleri liglere göre antrenör-ilişki düzeyi ile sporda prososyal-antisosyal davranış düzeylerine yönelik hesaplanan t-testi analizi sonuçları

Alt boyutlar	Lig	n	X	S	df	t	p
Yakınlık ve güven	1.Lig	60	4,62	0,56	125	1,613	0,109
	2.Lig	67	4,75	0,33			
Karşılıklı anlayış ve iletişim	1.Lig	60	2,85	0,53	125	0,418	0,677
	2.Lig	67	2,89	0,59			
Uyumlu çalışma	1.Lig	60	4,60	0,42	125	0,581	0,563
	2.Lig	67	4,64	0,38			
Prososyal Davranış	1.Lig	60	4,04	0,71	125	-0,298	0,766
	2.Lig	67	4,00	0,82			
Antisosyal Davranış	1.Lig	60	1,67	0,48	125	1,589	0,115
	2.Lig	67	1,84	0,71			

p<0,05*

Tablo. 5 İncelendiğinde; sportif lig değişkeni ile katılımcıların antrenör-sporcu ilişki ve sporda prososyal-antisosyal davranış alt boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların sportif ligleri ile alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo.6. Sporcuların lig geçmişlerine göre antrenör ilişki düzeyi ile sporda prososyal-antisosyal davranış düzeylerine yönelik hesaplanan Anova analizi sonuçları

Alt Boyutları	Lig Geçmişi	n	X	S	df	F	P
Yakınlık ve güven	1-3 Yıl	53	4,77	0,33	3	2,442	0,067
	4-6 Yıl	34	4,67	0,40	123		
	7-9 Yıl	26	4,53	0,60	126		
	10 Yıl-üstü	14	4,47	0,60			
Karşılıklı anlayış ve iletişim	1-3 Yıl	53	2,85	0,62	3	0,805	0,494
	4-6 Yıl	34	3,00	0,54	123		
	7-9 Yıl	26	2,78	0,48	126		
	10 Yıl-üstü	14	2,84	0,58			
Uyumlu çalışma	1-3 Yıl	53	4,67	0,38	3	2,775	0,064
	4-6 Yıl	34	4,66	0,35	123		
	7-9 Yıl	26	4,59	0,42	126		
	10 Yıl-üstü	14	4,37	0,44			
Prososyal Davranış	1-3 Yıl	53	3,94	0,79	3	0,416	0,742
	4-6 Yıl	34	4,10	0,75	123		
	7-9 Yıl	26	4,10	0,75	126		
	10 Yıl-üstü	14	4,02	0,85			
Antisosyal Davranış	1-3 Yıl	53	1,79	0,73	3	0,725	0,539
	4-6 Yıl	34	1,79	0,57	123		
	7-9 Yıl	26	1,61	0,50	126		
	10 Yıl-üstü	14	1,87	0,44			

$p<0,05^*$

Tablo. 6 İncelendiğinde; lig geçmişi ile katılımcıların antrenör-sporcu ilişki ve sporda prososyal-antisosyal davranış alt boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde Anova Testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların öğrenim durumu ile alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo.7. Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutları ile sporda prososyal ve antisosyal davranış alt boyutları arasındaki ilişkinin analizine yönelik pearson korelasyon tablosu

		1	2	3	4	5
1-Yakınlık ve Güven Alt Boyutu	r	1,000	-,068	,578**	,178	,115
	p		,445	,000	,213	,196
	N		127	127	127	127
2-Karşılıklı Anlayış ve İletişim Alt Boyutu	r		1,000	-,025	,599**	,057
	p			,779	,000	,528
	N			127	127	127
3-Uyumlu Çalışma Alt Boyutu	r			1,000	,473**	,008
	p				,000	,928
	N				127	127
4-Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	r				1,000	-,154*
	p					,041
	N					127
5-Antisosyal Davranışlar Alt Boyutu	r					1,000
	p					
	N					127

N=127 *p<0,05 **p<0,001

Tablo 7' incelendiğinde; Yakınlık ve güven alt boyutu ile uyumlu çalışma alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,578$; $p<0,05$), Karşılıklı Anlayış ve iletişim alt boyutu ile prososyal davranış alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,599$; $p<0,05$), Uyumlu çalışma alt boyutu ile prososyal davranış alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,473$; $p<0,05$), Prososyal alt boyutu ile antisosyal davranış alt boyutu arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde ($r= - 0,154$; $p<0,05$) ilişki vardır.

Tartışma ve Sonuç

Antrenör sporcu ilişkisi ile sporda sosyal davranışların incelendiği bu çalışmada 67 erkek, 60 kadın olmak üzere toplam 127 Bocce Lig sporcusu katılım sağlamıştır. Bu sporcuların büyük çoğunluğu 15-22 yaş aralığında, katılımcıların neredeyse yarısının deneyim süresi 1-3 yıl ve büyük bir bölümünün eğitim durumu lise mezunu ve üniversite mezunudur.

Bulgular göstermektedir ki, Bocce lig sporcuları antrenörleri ile çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu şeklinde puanlama ($X=88,12$) yaptıkları görülmektedir. Yine Bocce sporcuları müsabakalarda sıklıkla prososyal davranış düzeyi ($X=4,02$), nadiren de olsa antisosyal davranış düzeyi ($X=1,70$) sergilediklerini puanlamışlardır. Ayrıca iki ölçek ve alt boyutları arasındaki korelasyon düzeyi de pozitif yönde ve orta düzeydedir. Bununla birlikte Bocce lig sporcuları antrenör-sporcu ilişkisini değerlendirirken, en çok Yakınlık ve Güven ($X=4,67$), daha sonra Uyumlu Çalışma ($X=4,32$) ve sonrada Karşılıklı Anlayış ve İletişim ($X=4,07$) alt boyutlarına yüksek puan vermişlerdir. Sporcuların Prososyal ve Antisosyal Davranış yönelimleri incelendiğinde ise; müsabakalarda sıklıkla takım arkadaşlarına ve rakibe olumlu davranış gösterirken, nadiren de olsa takım arkadaşlarına ve rakibe karşı olumsuz davranışlar sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bocce sporcularının genel olarak sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı oldukları ve antrenörleri ile ilişkilerinin çok iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Alan yazın incelendiğinde çalışma bulgularımıza benzer çalışmaların olduğu görülmektedir; Tolukan ve Akyel (2019) çalışmasında Futbolcuların antrenör-sporcu ilişkisi ölçeğinin geneline ilişkin madde ortalama puanının 4,47 olarak yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Antrenör-sporcu ilişkisi ölçeği alt boyutlara ilişkin madde ortalama puanları incelendiğinde;

tamamlayıcılık 4.56, yakınlık 4.50 ve bağlılık 4.33 olarak hesaplanmış ve ilişkilerin olumlu seviyede olduğu sonucuna ulaşıldığını ifade etmiştir. Keskin ve ark. (2018) lise spor takımlarında antrenör-sporcu ilişkisini incelediği çalışmada antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutlarını yüksek seviyede bulmuştur. Güllü (2018) sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma, başlıklı çalışmada sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ve sportmenlik yönelimleri yüksek düzeyde tespit edilmiştir. Savcı & Abakay (2017) çalışmada antrenör-sporcu ilişkisinin yüksek seviyede olmasının, aralarındaki iletişim düzeyinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Çalışmamızda cinsiyet değişkenine göre antrenör-sporcu ilişki alt boyutları ile prososyal ve antisosyal davranışlar alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır. Alan yazında çalışmamızı hem destekler hem de desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Çoban (2019) antrenör-sporcu ilişkisini etkileyen faktörler (Türkiye hentbol 1.lig örneği) tez çalışmada hentbolcuların cinsiyetleri bakımından antrenör-sporcu ilişkisi ölçeğinden ve tüm alt boyutlarından elde ettikleri puanların anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Selağzı ve Çepikkurt (2014) çalışmalarında bizim çalışmamıza benzer şekilde antrenör sporcu ilişkisi ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır. Türkmen ve Varol (2015) çalışmada yer alan “*Bir rakibim incindiğinde, rakibimin yardım alabilmesi için oyunun durdurulmasını isterim*” ölçek maddesinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusu bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Keskin ve ark. (2018) lise spor takımlarında antrenör-sporcu ilişkisini incelediği çalışmada cinsiyet değişkeninin antrenör ve sporcu boyutlarında tek başına farklılık göstermediği ifade edilmiştir. Alan yazında araştırmamızın bulguları ile çelişen çalışmalar; Ramazanoğlu (2018) yapmış olduğu çalışmada cinsiyet değişkeninin antrenör-sporcu ilişkisini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilediğini belirlemiştir. Güllü (2018) çalışmada kadın sporcular ile erkek sporcular arasında alt boyutlarda yapılan analizlerde kadınlar lehine anlamlı fark tespit edilmiştir.

Çalışmamızda sporcuların buldukları sportif lig değişkeni ile antrenör-sporcu ilişki ve sporda prososyal-antisosyal davranış alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmemiştir. Alan yazındaki çalışmalarda çalışmamızın bu bulgularını destekleyen veya aksini belirten bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genel anlamda bu tarzda yapılan çalışmalarda sporcuların mücadele ettikleri alt-üst liglerin değişken olarak test edilmediği görülmüştür.

Çalışmamızda sporcuların lig geçmişi ile antrenör-sporcu ilişki ve sporda prososyal-antisosyal davranış alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmemiştir. Alan yazında çalışmamızın bu bulgularını destekleyen çalışmaların yanında çalışma bulgularımızı desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu farklılığın çalışmalardaki örneklem gurubu ve branşın kendi özelliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tolukan ve Akyel (2019) çalışmada antrenör-sporcu ilişki boyutları ve sportif kendine güven düzeyi ile futbolcuların antrenörleriyle olan çalışma sürelerine göre herhangi bir farklılığa rastlanılmadığı belirtilmiştir. Çik ve Küçük (2019) sporcular tarafından algılanan antrenör davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi çalışmada sporcular tarafından algılanan antrenör davranışlarının alt boyutlarında sporcuların basketbol oynama geçmişlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Çoban (2019) antrenör-sporcu ilişkisini etkileyen faktörler (Türkiye hentbol 1.lig örneği) tez çalışmada hentbolcuların, hentbol deneyim süreleri bakımından antrenör-sporcu ilişkisi ölçeğinden ve tüm alt boyutlarından elde ettikleri puanların anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Güllü (2018) sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma başlıklı çalışmada katılımcıların mevcut branşlarını ne kadar süredir yaptıkları antrenör-sporcu ilişkisinde anlamlı fark görülmemiştir, Kolayış ve ark. (2017) artistik buz pateni yapan sporcular üzerinde yaptıkları araştırmada sporcuların mevcut branşlarını ne kadar süredir yaptıkları

antrenör-sporcu ilişkisinde anlamlı fark oluşturmamıştır. Alemdağ (2018) genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi, başlıklı çalışmada genç futbolcuların futbol oynama yılı ile prososyal ve antisosyal davranışları arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu belirtmiştir. Kavussanu ve ark. (2006) yılında yaptıkları çalışmanın sonuçları da bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak bocce lig sporcuları antrenörleri ile çok yüksek düzeyde olumlu ilişkilerinin olduğunu. Ayrıca müsabakalar esnasında takım arkadaşına ve rakip sporculara karşı sıklıkla prososyal (olumlu) davranışlar yanında nadirde olsa takım arkadaşına ve rakip sporculara karşı antisosyal (olumsuz) davranış sergiledikleri belirtile. Alan yazında antrenör-sporcu ilişkisinin yüksek olduğu durumlarda sporcular çok yüksek sportmenlik ve fair play davranışları sergiledikleri bilinmektedir. Bizim çalışmamızda orta düzeyde bir ilişkinin çıkması, bocce sporcularının ölçek maddelerini puanlarken bocce branşında rakip sporcu ile fiziksel temas olanağının çok kısıtlı olması ve oyun içindeki aksiyonların bilinen branşlara oranla daha durağan geçmesi, sporcunun yüksek adrenalin içinde karar vermesi yerine daha rahat bir ortam içinde tepkiler verebileceğini düşünerek puanladığı tahmin edilmektedir. Bundan dolayı antrenör-sporcu ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeyi arasında çok yüksek bir ilişki olmamsının bu olgudan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırmamızın sonuçlarından hareket ederek geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur;

- Bundan sonra yapılacak çalışmalarda farklı branşlardan geniş katılımlı örneklem kullanılarak alan yazında branş çeşitliliği kazandırılarak, farklı branşların sportmenlik ve fair play yönelimleri hakkında somut önermeler sunulması sağlanabilir.
- Çalışmalarda sporcuların mücadele ettikleri alt-üst ligler, çalışmalarda değişken olarak test edilerek sporcuların buldukları liglerin anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı belirlenebilir.
- Çalışmamızın farklı zamanlarda farklı branşlarla karşılaştırılarak yapılması sayesinde daha genel ve geçerli sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Alemdağ, S.(2018). Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal of Sports and Performance Researches 9(2):102-109- DOI: 10.17155/omuspd.394766.

Charman, R., Drotter, S., Noel, J. (2001). The leadership pipeline. San Francisco: Jossey-Bass Publishing Company, USA

Çik, B., Küçük, V. (2019). Sporcular Tarafından Algılanan Antrenör Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Eurasian Research in Sport Science • Avrasya Spor Bilimleri Araştırmaları.4 : (1) 2636-8269, ss. 7-17 • DOI: 10.22396/ERISS.2019153189.

Çoban, M.S. (2019). Antrenör-sporcu ilişkisini etkileyen faktörler (türkiye hentbol 1.lig örneği). Yüksek Lisans Tezi, istanbul gelişim üniversitesi sağlık bilimleri enstitüsü, İstanbul.

Eisenberg, N., R.A. Fabes, & T.L. Spinrad (2006). Prosocial Development. In Handbook of Child Psychology, Vol.3, Social, Emotional, and Personality Development. 6th ed., In W. Damon & R. Lerner (Eds.), 646– 702. Hoboken, NJ. John Wiley & Sons.

Ekenci, M.T., Yücel M.G., Ekenci, G. (2017). Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeğinin Türkiye İçin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5(40), 34-42.

İkizler, Can., Karagözoğlu, Cengiz (1996). Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Jowett S., Cockerill I. (2002). Incompatibility in the Coach–Athlete Relationship. In: Cockerill I, Ed. Solutions in Sport Psychology. London: Thompson Learning.

Jowett, S., Cockeril, M. (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. *Solutions in sport psychology*,16-31.

Jowett, S. Ntoumanis (2004). The coach–athlete relationship questionnaire (CART-Q): development and initial validation. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*.24:245-257.

Jowett, S. (2005). The Coach-Athlete Partnership. *The Psychologist*. 18 (7):412-415.

Jowett, S. (2008). Moderator and mediator effects of the association between the quality of the coach-athleterelationshipandathletes'physicalself-concept.*InternationalJournalofCoachingScience* 2.1.

Jowett, S., Nezlek, J. (2012). Relationship interdependence and satisfaction with important outcomes in coach–athlete dyads. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(3), 287–301. <https://doi.org/10.1177/0265407511420980>

Kavussanu, M., Seal, A. R., Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial

behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18(4), 326-344.

Kavussanu M., Boardley I.D. (2009). The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 2009, 31, 97-117.

Keskin, A., Özdemir, A., Tunç, A., A. ve Devrilmez, E. (2018). Lise spor takımlarında antrenör sporcu ilişkisinin incelenmesi. *SPORTIVE (Spor, Eğitim ve Rekreasyon Dergisi)*, 1(1), 1-11.

Kolayış,H., Çelik,N.(2018).Examiningtherelationshipbetweencoach-athleterelationshipandsport participation motivation among athletes. 16th International Sport Sciences Congress.Antalya.

Sage L., Kavussanu M., Duda J. (2005). Goal Orientations and Moral Identity as Predictors of Prosocial and Antisocial Functioning in Male Association Football Players. *Journal of Sports Sciences*. 24(5): 455 – 466.

Savcı, D.Ü., Abakay, U. (2017). Examination of Trainer Communication Skills Perceived by Athletes According to Sport Fields. *European Journal of Education Studies*. 11(3), 581-591.

Selağzı, S., Çepikkurt, F. (2014). Antrenör ve Sporcu İletişim Düzeylerinin Belirlenmesi, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 9(1), 11–18.

Balçıkanlı, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271-276.

Türkmen M.,Varol S (2015). Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Sportmenlik Davranışı Oluşturma Etkisinin Belirlenmesi: (Bartın İl Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, 1: 42-64

Türkmen M. (2011). Çim Topu, Petank, Raffa ve Volo Oyun Sistemleriyle; Bocce Tanımlar, Tarihçe ve Oyun Kuralları. 1. Baskı, Ankara, Neyir Yayınları.

COVID-19 Sürecinde Değişen Veli Rollerini

Mehmet ÖZDOĞRU¹

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Eskişehir, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-3853-8389>

Email: mehmetozdogru@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 19.05.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Öz

Bu araştırmanın amacı COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarını öğretmen görüşlerine göre incelemektir. Araştırma nitel araştırma türlerinden fenomenolojik desen olarak tasarlanmıştır. Araştırma, Eskişehir ilinde ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 20 öğretmenle gerçekleştirilmiştir.. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi olan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Araştırmada öğretmenlerden yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın verileri 2021 yılı Mart–Nisan ayları içerisinde toplanmıştır. Veriler, görüşme yöntemine uygun olarak gönüllü katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilmiştir. Verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin öğretmen görüşleri velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolü, velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolü, velinin öğretmenlerle etkili iletişimin kurulmasındaki rolü ve velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolü olmak üzere dört temada toplanmıştır. Sonuç olarak; COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine mevcut rollerinin yanı sıra yeni roller getirdiği ayrıca velilerden bu rollere uygun birtakım görev ve sorumlulukları yerine getirmesi beklenildiği anlaşılmaktadır. Velilerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Eğitim sürecinin etkili bir şekilde yürütülmesinin velinin desteğine ve sürece aktif katılımına bağlı olduğu hususu COVID-19 pandemi sürecinde daha çok önem kazanmıştır. Bu nedenle COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun görev ve sorumluluklara ilişkin öğretmenlerin görüşleri bu süreçte verilen eğitimin etkililiğini sağlanmasında önemli veri kaynağı olabilir.

Anahtar Sözcükler: COVID-19, veli, öğretmen, rol, aile, öğrenci, aile katılımı, uzaktan eğitim.

Changing Parent Roles in the COVID-19 Process

Abstract

The aim of this study is to examine the roles brought by the parents of students by the COVID-19 pandemic process, and the duties and responsibilities of parents who are suitable for these roles, according to teachers' opinions. The research is designed as a phenomenological pattern, one of the qualitative research types. The research was carried out with 20 teachers working in primary and secondary schools in Eskişehir. Maximum diversity sampling technique, which is purposeful sampling method, was used while determining the participants. In the study, data were collected from teachers using semi-structured interview forms. The data of the research were collected in March-April 2021. The data were obtained from face-to-face interviews with volunteer participants in accordance with the interview method. Content analysis technique was used in the analysis of the data. In the study, the roles of the COVID-19 pandemic process for parents and teachers' views on the duties and responsibilities of parents suitable for these roles are in four themes: the role of the parent in the effectiveness of the distance education process, the role of the parent in the protection of student health, the role of the parent in establishing effective communication with teachers, and the role of the parent in meeting the psychosocial needs of the student. collected. As a result; It is understood that the COVID-19 pandemic process brings new roles to the parents of the students in addition to their current roles, and parents are expected to fulfill certain duties and responsibilities appropriate to these roles. Teachers have important responsibilities for parents to fulfill these roles and responsibilities. The fact that the effective execution of the education process depends on the support and active participation of the parents in the process has gained more importance during the COVID-19 pandemic process. For this reason, teachers' opinions on the roles brought by the COVID-19 pandemic process to the parents of the students and the duties and responsibilities appropriate to these roles can be an important source of data in ensuring the effectiveness of the education provided in this process.

Keywords: COVID-19, parent, teacher, role, family, student, family participation, distance education.

Giriş

Çin'in Wuhan kentinde başlayan Coronavirüs (COVID-19) salgını birçok ülkede hızla yayılım göstererek tüm dünyayı tehdit etmeye devam etmektedir. Dünya tarihinde yaşanan önceki salgınlarda olduğu gibi COVID-19 salgını toplum yapısının genelini etkilese de bu etki önceki salgınlardan etkisinden daha fazla hissedilmektedir (Kavrayıcı & Kesim, 2021). COVID-19 salgınının en çok etkilediği alanların başında eğitim sistemleri gelmektedir (Can, 2020). Salgın nedeniyle salgının başladığı tarihten 07.04.2020 tarihine kadar geçen sürede yaklaşık 190 ülkedeki okullar kapatılmıştır. Ortaya çıkan bu durumdan dünyadaki öğrencilerin %92'sine (1,576,021,818) yakını etkilenmiştir (UNESCO, 2020a). Salgından dolayı okulların uzun süre kapalı tutulması başlangıçta eğitim sistemlerinde aksaklıklara neden olmakla birlikte uzun dönemde ekonomide ve insan kaynağının yetişmesinde olumsuz etkilere neden olacaktır (WORLDBANK, 2020).

Dünya genelinde ülkeler pandemi etkisiyle meydana gelen yeni durumların ve sorunların üstesinden gelmeye çalışmakta, eğitimin kesintiye uğramaması için yöneticiler tarafından uzaktan eğitim başta olmak üzere alternatif çözüm yolları hayata geçirilmeye çalışılmaktadır (Özer, 2020). COVID-19 salgını okullarda yapılan eğitimi durdurmuş, okulda yapılan yüz yüze eğitimi destekleyici yöntemlerin (çevrim içi öğrenme, harmanlanmış öğrenme, uzaktan öğrenme) kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir (Harris, 2020).

Ülkemizde COVID-19 vakalarının görülmeye başlandığı tarihten (11.03.2020) itibaren salgın tedbirleri kapsamında okullarda yapılan eğitim durdurularak 23.03.2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitime geçilmiştir (MEB, 2020). Okullarda yapılan yüz yüze eğitime ara verilmesinden sonraki süreçte Eğitim Bilişim Ağı (EBA), televizyon yayını (TRT EBA) ve çevrim içi platformlar (Zoom vb.) öğrencilerin eğitiminde aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır

COVID-19 salgınının dünya üzerindeki neredeyse tüm ülkelere yayılması nedeniyle ülke yönetimleri okullarda yapılan eğitimle ilgili faaliyetlere ara vermek zorunda kalmıştır. Ülkemiz de bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenerek salgının başladığı Mart ayından itibaren yüz yüze eğitim faaliyetlerine ara verilmiştir. Yüz yüze eğitimin durdurulmasından sonra eğitim-öğretimin sürekliliğinin sağlanması için uzaktan eğitime geçilmiştir. Salgın nedeniyle yüz yüze eğitime devam edemeyen öğrencilerin öğrenme kaybının en az düzeye indirilmesi amacıyla uzaktan eğitim her kademede uygulanmaya başlanmıştır.

Okullarda sürdürülen yüz yüze eğitimin durdurulması ilk zamanlar öğretmen ve ailelerde endişe oluşturmuş, beraberinde birtakım sorunların yaşanmasına sebep olmuştur (Sarı & Nayır, 2020). COVID-19 salgınının eğitim sistemleri üzerindeki etkisi devam etmekte olup, birçok ülke eğitim sistemlerini gelişen yeni durumlara adapte etmeye çalışmaktadır. Salgının eğitim sisteminde meydana getirdiği değişimler okul düzeyinde de önemli gelişmelere neden olmuştur. Salgın tedbirleri kapsamında okullarda yapılan eğitimlere ara verilmesi, yüz yüze eğitimin uzaktan ve evden eğitime evrilmesi, okul sağlığı ve hijyeninin öneminin artması ve eğitimde teknoloji kullanımı gibi birçok güncel mesele eğitim-öğretim sürecinde yeni durumlara ve gelişmelere yol açmıştır.

COVID-19 salgınının ardından birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yüz yüze eğitime ara verilerek eğitim dijital ortama taşınmıştır. Eğitimin dijital ortamda sağlanmasıyla beraber velilere de önemli roller düşmektedir. Bu süreç içerisinde öğrencilere etkili öğrenme ortamının sağlanması ve gerekli materyallerin hazırlanması, çocukların teknik bilgiye hâkim

olmadığı durumlarda sürece müdahil olmaları açısından önemli rolleri bulunmaktadır (SETA, 2020). Ev okulu olarak da bilinen evde eğitim yaklaşımında, çocuklar okul müfredatına yönelik eğitimi aileleri veya öğretmenler eşliğinde takip etmektedirler. Dolayısıyla aileler önemli bir sorumluluğa sahiptir. Çocukların akademik, sosyal ve ahlaki eğitimleri evde aile desteğiyle gerçekleşmektedir (Collom, 2005).

COVID-19 salgını eğitim süreçlerinde yeni durumlara yol açmasının yanı sıra beraberinde birtakım sorunları da getirmiştir. Türkiye'nin pandemi döneminde uzaktan eğitim içerikleri hazırlanmasına ve bu içeriklerin dijital ortamlara aktarılmasına odaklaştığı ancak süreçte öğretmen ve velilerin rollerinin, görev ve sorumluluklarının net olarak ortaya koyulmadığı, bu durum da uzaktan eğitim sürecinde kargaşaya yol açmıştır (TEDMEM, 2020). Hali hazırda iyi geliştirilmiş bir uzaktan öğrenme platformu ve içeriği bulunan ülkeler bu sürece görece avantajla başlamış olsalar bile, öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin yeterli teknolojik ve pedagojik hazır bulunuşluğa sahip olmamaları nedeniyle pek çok ülkede özellikle uzaktan eğitim süreçlerinde bir takım aksaklıklar yaşanmıştır (Li, & Lalani, 2020).

Gelenen süreçte okul merkezli eğitim süreci evden ve uzaktan eğitime evrilmiş bu durumda velilerin süreçte daha fazla yer alması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yeni gelişen bu durum velilere mevcut veli rollerine ilave olarak başka rol ve görevler yüklemiştir. Bu bağlamda COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi etkili bir eğitim sürecinin gerçekleşmesine katkı sağlayabilir. Salgının sürdüğü bu dönemlerde eğitim sürecinde karşılaşılan durumların bilimsel yöntemlere başvurularak tespit edilmesi gelecekte meydana gelebilecek kriz ve afet durumlarına hazırlıklı olmayı sağlayacaktır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarını öğretmen görüşlerine göre incelemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarını öğretmen görüşlerine göre inceleyen nitel bir araştırmadır. Araştırma nitel araştırma türlerinden fenomenolojik desen olarak tasarlanmıştır. Fenomenoloji deseninde, bir konu hakkında katılımcıların derinlemesine deneyimlerini ve düşüncelerini belirleyerek yaşantıları ve bu yaşantılara yüklenen anlamları ortaya çıkarmak hedeflenmektedir (Smith ve Fowler, 2009). Bu kapsamda çalışmanın fenomeni COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarıdır. Çalışmanın katılımcılarının COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına yönelik deneyimlerinin ve gözlemlerinin olduğu düşünülerek, çalışma fenomenoloji desenine göre yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırma, Eskişehir ilinde ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 20 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi olan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Maksimum çeşitlilik örnekleme; evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik ve farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd. 2014). Bu tekniğin kullanılmasında katılımcıların çeşitliliğini sağlayarak daha zengin ve ayrıntılı verilere ulaşmak amaçlanmıştır. Çeşitliliği sağlamak için çalışmanın katılımcılarının farklı okul türünde (ilkokul-ortaokul) görev yapmasına, farklı branşlardan olmasına, farklı mesleki kıdeme ve farklı öğrenim düzeyinde olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin demografik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Kod	Cinsiyet	Okul türü	Branş	Kıdem (Yıl)	Öğrenim düzeyi
Ö 1	Erkek	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	23	Lisans
Ö 2	Kadın	Ortaokul	İlköğretim Matematik	18	Lisansüstü
Ö 3	Erkek	Ortaokul	Türkçe	26	Lisans
Ö 4	Erkek	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	19	Lisansüstü
Ö 5	Kadın	Ortaokul	Fen ve Teknoloji	9	Lisans
Ö 6	Erkek	İlkokul	Din Kültürü ve Ahlak Bil.	14	Lisans
Ö 7	Kadın	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	17	Lisans
Ö 8	Erkek	İlkokul	İngilizce.	12	Lisans
Ö 9	Kadın	Ortaokul	İlköğretim Matematik	21	Lisans
Ö 10	Kadın	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	26	Lisans
Ö 11	Erkek	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	18	Lisans
Ö 12	Kadın	Ortaokul	Türkçe	20	Lisans
Ö 13	Erkek	Ortaokul	Sosyal Bilgiler	14	Lisansüstü
Ö 14	Kadın	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	15	Lisans
Ö 15	Kadın	Ortaokul	Müzik	19	Lisans
Ö 16	Erkek	Ortaokul	Din Kültürü ve Ahlak Bil.	15	Lisans
Ö 17	Kadın	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	27	Lisans
Ö 18	Kadın	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	18	Lisansüstü
Ö 19	Kadın	Ortaokul	Fen ve Teknoloji	13	Lisans
Ö 20	Erkek	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	22	Lisans

Veri Toplama Aracı

Fenomenoloji deseninin ana veri toplama aracı görüşmelerdir (Yıldırım & Şimsek, 2018). Bu çalışmada öğretmenlerden yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak veriler toplanmıştır. Dolayısıyla araştırma verilerini toplamak için açık uçlu sorulardan oluşan bir yarı-yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Ardından, yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki soruların uygunluğunu belirlemek için, eğitim bilimleri alanında uzman olan iki öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler çerçevesinde formdaki sorularda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda formdaki soruların sayısı araştırmanın amacından ayrılmamak için üçten ikiye düşürülmüştür. Hazırlanan taslak form ön deneme yapmak üzere araştırmanın katılımcıları dışından iki öğretmene ön uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalardan sonra forma son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemeye

yönelik beş ve araştırmanın amacına yönelik iki olmak üzere toplam yedi soru bulunmaktadır. Çalışma grubuna, okul yöneticilerinin davranışlarını öğretmenlerin mesleki aidiyeti bağlamında incelemek için şu sorular sorulmuştur:

COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller nelerdir? Bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalara ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2021 yılı Mart–Nisan ayları içerisinde toplanmıştır. Veriler, görüşme yöntemine uygun olarak gönüllü katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce ilk olarak katılımcılar araştırmanın amacı konusunda onam formuyla bilgilendirilmiştir. Bilgilerin gizliliği ve güvenirliliğiyle ilgili gerekli açıklamalar katılımcılara yapılmıştır. Her bir katılımcıyla yapılan görüşmelerin süresi 25-30 dakika arasında olmuştur. Görüşmeler katılımcıların görev yaptığı okullarda katılımcıların belirlediği zaman dilimlerinde yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinin amacı araştırma sonucu ulaşılan verileri çeşitli kavramlarla açıklamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). İlk olarak elde edilen verilerin tamamı detaylı biçimde incelenerek aynı anlama gelen ifadelere kodlar verilmiştir. Ardından kodlara uygun temalar oluşturulmuştur. En son aşamada ise oluşturulan tema ve kodlar düzenlenmiş, bulgular tanımlanarak yorumlanmıştır. Ayrıca bazı katılımcıların görüşleri doğrudan aktararak iç güvenirlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

Geçerlik-Güvenirlilik Çalışmaları

Çalışmanın güvenirlilik ve geçerliğini sağlamak amacıyla ilk olarak yazılı hale getirilen görüşlerin katılımcılar tarafından kontrol edilmesi sağlanmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler düzenlenip, tablolaştırıldıktan sonra katılımcılara gönderilerek paylaşılmıştır. Katılımcıların ifade etmek istedikleriyle araştırmacı tarafından oluşturulan tablolardaki ifadeler karşılaştırılarak teyit edilmiştir. Daha sonra akran değerlendirmesi oluşturmak amacıyla araştırmanın verilerinden yola çıkılarak oluşturulan tema ve kodlar eğitim yönetimi alanından iki uzmana incelenmiştir. İki uzmandan alınan geri bildirimler ile araştırmacının kodlamaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda iki kod ilave edilmiş, sonrasında ise tema ve kodların kontrolü yapılmıştır. Kodlayıcı görüşleri Miles ve Huberman'ın (1994) $P(\text{Uzlaşma yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$ güvenirlilik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Bu formüle göre kodlayıcılar arasındaki uyum .88 olarak tespit edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumlulukları hakkında öğretmen görüşleri incelenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucu ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

COVID-19 Pandemi Sürecinin Velilere Getirdiği Roller ile Bu Rollere Uygun Velilerin Görev ve Sorumlulukları

COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumlulukları

Tema (rol)	Kod (görev ve sorumluluklar)
Velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolü	Evde öğrenmenin sürekliliğinin sağlanmasına destek olunması, ders takibinin yapılması
	Evde uzaktan eğitim alt yapısının hazırlanması (internet, bilgisayar vb.)
	Öğrencinin uzaktan eğitime devamının sağlanması (canlı derslere katılım vb.)
	Uzaktan eğitimde derslerde anlamadığı noktalarda öğrenciye gerekli desteğin verilmesi
	Ek içeriklerin öğrencilerin kullanımına sunulması
	Evdeki eğitim süreciyle ilgili öğretmene geri dönüt verilmesi
	Öğrenciye eğitim teknolojileri konusunda teknik destek sağlanması
Velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolü	Teknoloji bağımlılığından öğrencinin korunması
	Öğrenci kaygısının azaltılması (virüs bulaşma vb.)
	Öğrenci psikolojisini olumsuz etkileyecek gerçek dışı bilgilerden öğrencinin korunması
	Uzman desteği alınması
	Korku atmosferinin dağıtılması
	Öğrenciye güven verilmesi
Velinin öğretmenlerle etkili iletişimin kurulmasındaki rolü	Pandemiyle ilgili öğrencinin yanlış bildiklerinin düzeltilmesi
	Ailenin ve öğrencin sağlık durumu hakkında öğretmenin hızlı ve doğru bilgilendirilmesi
	Öğrenci-öğretmen iletişiminin sürekliliğinin sağlanması
Velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolü	Alternatif iletişim araçlarının kullanılması (görüntülü görüşme vb.)
	Akran etkileşiminin sağlanması
	Sosyal aktiviteler düzenlenmesi
	Aile içi sağlıklı iletişimin kurulması ve etkinlikler yapılması
	Sanat ve sporla uğraşmasının sağlanması
Sınıf arkadaşlarıyla iletişiminin devamlılığının sağlanması	

Tablo 2’ye göre COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin öğretmen görüşleri velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolü, velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolü, velinin öğretmenlerle etkili iletişimin kurulmasındaki rolü ve velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolü olmak üzere dört temada toplanmıştır.

Velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolüne uygun velilerin görev ve sorumlulukları; evde öğrenmenin sürekliliğinin sağlanmasına destek olunması, ders takibinin yapılması, evde uzaktan eğitim alt yapısının hazırlanması (internet, bilgisayar vb.), öğrencinin uzaktan eğitime devamının sağlanması (canlı derslere katılım vb.), uzaktan eğitimde derslerde anlamadığı noktalarda öğrenciye gerekli desteğin verilmesi, ek içeriklerin öğrencilerin kullanımına sunulması, evdeki eğitim süreciyle ilgili öğretmene geri dönüt verilmesi ve öğrenciye eğitim teknolojileri konusunda teknik destek sağlanması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolüne uygun velilerin görev ve sorumlulukları; teknoloji bağımlılığından öğrencinin korunması, öğrenci kaygısının azaltılması(virüs bulaşma vb.), öğrenci psikolojisini olumsuz etkileyecek gerçek dışı bilgilerden öğrencinin korunması,

uzman desteği alınması, korku atmosferinin dağıtılması, öğrenciye güven verilmesi ve pandemiyle ilgili öğrencinin yanlış bildiklerinin düzeltilmesi olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Velinin öğretmenlerle etkili iletişimin kurulmasındaki rolüne uygun velilerin görev ve sorumlulukları; ailenin ve öğrencin sağlık durumu hakkında öğretmenin hızlı ve doğru bilgilendirilmesi, öğrenci-öğretmen iletişiminin sürekliliğinin sağlanması ve alternatif iletişim araçlarının kullanılması (görüntülü görüşme vb.) olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolüne uygun velilerin görev ve sorumlulukları; akran etkileşiminin sağlanması, sosyal aktiviteler düzenlenmesi, aile içi sağlıklı iletişimin kurulması ve etkinlikler yapılması, sanat ve sporla uğraşmasının sağlanması ve sınıf arkadaşlarıyla iletişiminin devamlılığının sağlanması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Konuyla ilgili katılımcı öğretmenlere ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

“Pandeminin uzaması ve okulların bir açılıp bir kapanması hem öğrencileri hem de velileri olumsuz etkiledi. Öğrencilerin evde kalma süresi uzadıkça velilerin yükü de arttı. Veliler hem çocuğunun psikolojisinin bozulmaması için hem de eğitimin devam etmesi için çaba sarf etmesi gerekiyor. Ders takibinin yapılması, öğrencinin takıldığı yerde destek verilmesi velilerin önemli görevi haline geldi.” (Ö8).

“Salgında çoğu zaman okullarımız kapalı kaldığı için velilerle yüz yüze iletişim kurma imkânımız çok azaldı. Ancak eğitim-öğretim uzaktan canlı derslerle devam etmektedir. Öğrencinin evde eğitiminde velilerin önemi gittikçe arttı. Önceden okulda yapılan eğitimde öğretmen kontrolü ve gözlemi önemliydi. Şimdi ise süreçte öğretmen yine var fakat uzaktan eğitim yapıldığı için velinin rolleri de değişti. Bazı öğrencilerimizin teknoloji kullanımıyla ilgili sıkıntısı oluyor. Velinin hemen devreye girip çocuğu canlı derse hazır olmasını sağlaması gerekiyor.” (Ö11).

“Eğitim süreci çoğunlukla eve taşındığından velilerin rolü ve sorumlulukları arttı. Evde eğitim sadece çocuğun ilgisine bağlı değil. Eğitim sürecinde ev ortamının derse uygun hale getirilmesi, teknik alt yapının hazırlanması, sessizliğin sağlanması gibi birçok görevi velilerin yapması gerekiyor.” (Ö15).

“Ben bazı öğrencilerimin virüsün yarattığı kaygı ve korkuyu yoğun yaşadığına tanık oldum. Bu süreçte çocuklara veliler tarafından doğru bilgi verilip rahatlatılması gerekiyor. Bazı öğrencilerimin de evde eğitim sürecinde kontrolsüz kaldığını anladım. Veliler öğrencilerin teknolojiyi doğru ve yeterince kullanması gerektiği konusunda gerekli uyarı ve kontrolleri yapmalı, ekran bağımlılığından çocukları korumalıdır.” (Ö2).

“Pandemi nedeniyle okulda yüz yüze eğitimi yapılamadığı dönemlerde öğrenciler evlerinden de dışarı çıkamadılar. Bu süreçte arkadaşlarıyla da yüz yüze etkileşimde bulanamadılar. Veliler çocukların sosyalleşme ihtiyacını evde seviyelerine uygun sosyal etkinlikler yaparak bu ihtiyacı karşılamaları gerekiyor. Uzun süre sosyal çevresinden ayrı kalan çocukların psikolojisi de zarar görüyor. Anne ve babalar bunun bilincinde olmalı, çocukları için psikososyal destek sağlamalıdır.” (Ö11).

COVID-19 Pandemi Sürecinde Öğretmenler Tarafından Velilere Yönelik Yapılması Gereken Çalışmalar

COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalar

Tema	Kod
Etkili bilgilendirme yapılması	Okul sağlığı hakkında bilgilendirme(okulda alınan tedbirler vb.)
	Uzaktan eğitim süreci hakkında bilgilendirme
	Uzaktan eğitim devamsızlık durumları hakkında bilgilendirme
	Derslerde gerekli teknolojik araç gereçlerin kullanımı hakkında bilgilendirme
	Uzaktan eğitimdeki uygulamaların(Zoom, EBA vb.) kullanımı hakkında bilgilendirme
	Ekran bağımlılığı konusunda bilgilendirme
	Veli eğitimine yönelik seminerleri düzenlenmesi
Uzaktan eğitim sürecine velilerin dâhil edilmesi	Velilerle ortak etkinlikler yapılma
	Ders saatlerini birlikte belirlenmesi
	Ders takibini yaptırılması
	Sınıf rehber öğretmeninden destek alınması
Her ikisi de çalışan anne babalara yönelik özel tedbirler alınması	Ders saatlerinin belirlenmesinde aileyle görüşülmesi
	Öğrenciyle daha sık ve birebir iletişim kurulması
	Öğrencinin takibine daha fazla önem verilmesi
Etkili iletişim kurulması	Uzaktan bireysel veli görüşmeleri ve veli toplantıları yapılması
	Uzaktan eğitim ders saatlerinin velilere duyurulması
	İletişim devamlılığının sağlanması
	Okul rehberlik servisi ile veliler arasında iletişimin sağlanması
Teknolojik araç-gereç sorunlarının çözülmesine destek olunması	EBA destek noktalarına yönlendirme
	Ücretsiz dağıtılan tabletler için başvuru yaptırma
Meslektaşlarla işbirliği yapılması	İyi uygulama örneklerinin paylaşımı
	Rehber öğretmenle işbirliği yapılması
	Okul yönetimiyle işbirliği yapılması
Psikolojik destek verilmesi	Kaygı ve endişenin azaltılması (hastalanma, sınav, öğrenme kaybı vb.)
	Eğitim-öğretim süreciyle ilgili belirsizlik algısının giderilmesi
	Okul psikolojik danışmanına velinin yönlendirilmesi

Tablo 3'e göre COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri etkili bilgilendirme yapılması, uzaktan eğitim sürecine velilerin dâhil edilmesi, her ikisi de çalışan anne babalara yönelik özel tedbirler alınması, etkili iletişim kurulması, teknolojik araç-gereç sorunlarının çözülmesine destek olunması, meslektaşlarla işbirliği yapılması ve psikolojik destek verilmesi olmak üzere yedi temada toplanmıştır.

Etkili bilgilendirme yapılması temasında öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; uzaktan eğitim süreci hakkında bilgilendirme, uzaktan eğitim devamsızlık durumları hakkında bilgilendirme, derslerde gerekli teknolojik araç gereçlerin kullanımı hakkında bilgilendirme, uzaktan eğitimdeki uygulamaların(Zoom, EBA vb.) kullanımı

hakkında bilgilendirme, ekran bağımlılığı konusunda bilgilendirme ve veli eğitimine yönelik seminerler düzenlenmesi olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Uzaktan eğitim sürecine velilerin dâhil edilmesi temasında öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; velilerle ortak etkinlikler yapılması, ders saatlerini birlikte belirlenmesi, ders takibini yaptırılması ve sınıf rehber öğretmeninden destek alınması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Her ikisi de çalışan anne babalara yönelik özel tedbirler alınması temasında öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; ders saatlerinin belirlenmesinde aileyle görüşülmesi, öğrenciyle daha sık ve birebir iletişim kurulması ve öğrencinin takibine daha fazla önem verilmesi olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Etkili iletişim kurulması temasında öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; uzaktan bireysel veli görüşmeleri ve veli toplantıları yapılması, uzaktan eğitim ders saatlerinin velilere duyurulması, iletişim devamlılığının sağlanması ve okul rehberlik servisi ile veliler arasında iletişimin sağlanması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Teknolojik araç-gereç sorunlarının çözülmesine destek olunması temasında öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; EBA destek noktalarına yönlendirme ve ücretsiz dağıtılan tabletler için başvuru yaptırma olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Meslektaşlarla işbirliği yapılması öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; iyi uygulama örneklerinin paylaşımı, rehber öğretmenle işbirliği yapılması ve okul yönetimiyle işbirliği yapılması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Psikolojik destek verilmesi öğretmenlerin velilere yönelik yapması gereken çalışmalar; kaygı ve endişenin azaltılması (hastalanma, sınav, öğrenme kaybı vb.), eğitim-öğretim süreciyle ilgili belirsizlik algısının giderilmesi ve okul psikolojik danışmanına velilerin yönlendirilmesi olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Konuyla ilgili katılımcı öğretmenlere ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitimin uzaktan yapıldığı süreçte ekranda gördüğümüz öğrencilerin psikolojisini tam olarak anlamamız mümkün değil. Öğrencimizin herhangi bir sıkıntısı olup olmadığını yakından bilmemiz gerekir. Bunu da ancak velilerle etkili bir iletişim kurarak sağlayabiliriz. Yüz yüze görüşme mümkün olmasa bile hem veliyle hem de öğrencimizle görüntülü konuşma gibi alternatif araçları kullanarak iletişimi sağlamalıyız.”(Ö6).

“Pandemi sürecinde velilerimizde doğal olarak kaygı ve endişe arttı. Okulda eğitimin olduğu günlerde çocuklarına virüs bulaşabilir korkusuyla çocukları okula yollamaktalar. Bu süreçte biz öğretmenler okulda öğrencilerin sağlığına yönelik alınan tedbirlerle ilgili velileri hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirmeliyiz.” (Ö9).

“Yaşanılan süreçte uzaktan eğitimde veli desteğinin ne kadar önemli olduğunu gördük. Velileri mutlaka sürecin içine katmak gerekiyor. Bunu yaparken de eğitim sürecini velilerle birlikte planlamanın faydalı olacağını düşünüyorum. Ders saatlerinin başlangıç ve bitiş saatlerini veliyle beraber planlarsak derse katılım oranı daha da yükselecektir.” (Ö13).

“Uzaktan eğitimde teknolojik araç-gereçleri kullanma becerisi veliler için de önem kazandı. Öğrencilerim ilkökul ikinci sınıfa devam ettikleri için teknik konularda yeterli bilgi sahibi olmadığı için velilerime görev düşüyor. Dersin yapılacağı programların kullanılması, teknik

donanımın hazırlanması velilerin evdeki desteğiyle mümkün. Bazı velilerimiz maalesef teknoloji kullanma konusunda biraz zayıf kalıyor. Öğretmenler velilerinin teknolojiyi kullanma becerilerine yönelik bilgilendirme yapması gerekiyor.” (Ö17).

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmada COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumlulukları öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir.

Araştırmanın birinci kategorisi bağlamında COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller ile bu rollere uygun velilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin öğretmen görüşleri tespit edilmiştir. Buna göre COVID-19 pandemi sürecinin velilere getirdiği roller; velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolü, velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolü, velinin öğretmenlerle etkili iletişimin kurulmasındaki rolü ve velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolüdür.

Çalışmanın başlıca bulgularından birisi COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim sürecinin etkililiğinde velinin rolüdür. Katılımcı öğretmenler velinin uzaktan eğitim sürecinin etkililiğindeki rolüne uygun görev ve sorumluluklarını; evde öğrenmenin sürekliliğinin sağlanmasına destek olunması, ders takibinin yapılması, evde uzaktan eğitim alt yapısının hazırlanması (internet, bilgisayar vb.), öğrencinin uzaktan eğitime devamının sağlanması (canlı derslere katılım vb.), uzaktan eğitimde derslerde anlamadığı noktalarda öğrenciye gerekli desteğin verilmesi, ek içeriklerin öğrencilerin kullanımına sunulması, evdeki eğitim süreciyle ilgili öğretmene geri dönüt verilmesi ve öğrenciye eğitim teknolojileri konusunda teknik destek sağlanması olarak ifade etmiştir. Haşiloğlu, Durak & Arslan, (2020) çalışmalarında pandemi döneminde yapılan uzaktan eğitim sürecinin başarıya ulaşmasında velilerin çok etkili olduğunu ifade etmektedir. Ancak yapılan araştırmalar velilerin bu görev ve sorumlulukları yerine getirmesinde birtakım sorunların olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili olarak TEDMEM, (2020) tarafından hazırlanan raporda Türkiye'nin pandemi döneminde uzaktan eğitim içerikleri hazırlanmasına ve bu içeriklerin dijital ortamlara aktarılmasına odaklaştığı ancak süreçte öğretmen ve velilerin rollerinin, görev ve sorumluluklarının net olarak ortaya koyulmadığı, bu durumun da uzaktan eğitim sürecinde kargaşaya yol açtığı belirtilmektedir. Çakın & Külekçi Akyavuz'un (2020) araştırmasında velilerin öğrenciye ders çalıştırma alışkanlıklarının olmamasının süreçte karşılaşılan önemli sorunlardan biri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Duban & Şen, (2020) çalışmasında uzaktan eğitim sürecinde öğretmenin verdiği etkinlik ve görevlerin öğrenci tarafından yerine getirilmesinin velilerin sağlaması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca konuyla ilgili yapılan başka bir araştırmada da uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlardan birisi olarak velinin teknoloji konusunda yetersizliğinin öğrencilerin eğitimlerini olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (Demir & Kale, 2020). Beaty, (2000) ise veliler tarafından evde uygun bir öğrenme ortamının sağlanmasının öğrencinin eğitim sürecine önemli katkısı olduğunu altını çizmektedir.

Araştırmada öğretmenler COVID-19 pandemi sürecinde velinin öğrenci sağlığının korunmasındaki rolüne dikkati çekmiştir. Bu bağlamda velilerin görev ve sorumlulukları; teknoloji bağımlılığından öğrencinin korunması, öğrenci kaygısının azaltılması (virüs bulaşma vb.), öğrenci psikolojisini olumsuz etkileyecek gerçek dışı bilgilerden öğrencinin korunması, uzman desteği alınması, korku atmosferinin dağıtılması, öğrenciye güven verilmesi ve pandemiyle ilgili öğrencinin yanlış bildiklerinin düzeltilmesi olarak katılımcı öğretmenler

tarafından ifade edilmiştir. Duban & Şen, (2020) velilerin ilk olarak çocuklarını virüs hakkında bilgi vermesi gerektiğini, alınması gereken tedbirleri açıklamalarını, psikolojik destek vermelerini, kaygı ve korkuyu gidermeleri gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca hem Bayburtlu, (2020) hem de Arslan vd. (2021) çalışmalarında bu süreçte öğrencilerde teknoloji ve ekran bağımlılığının arttığını, öğrencilerin evde kontrolsüz kaldığını belirtmektedir. Daşcı Sönmez, & Cemaloğlu, (2021) ise öğrencilerin teknoloji kullanımını kontrolde tutmak için velilerin çocuklarıyla etkili iletişim kurmasını tavsiye etmektedir.

Katılımcı öğretmenler COVID-19 pandemi sürecinde velinin öğretmenlerle etkili iletişim kurmadaki rolüne vurgu yapmışlardır. Bununla ilgili olarak velilerin görev ve sorumlulukları; ailenin ve öğrencinin sağlık durumu hakkında öğretmenin veli tarafından hızlı ve doğru bilgilendirilmesi, öğrenci-öğretmen iletişiminin sürekliliğinin sağlanması ve alternatif iletişim araçlarının kullanılmasıdır. Hatipoğlu & Kavas. (2016) velilerin öğretmenlerle etkili iletişim sağlamalarının öğrenci performansını olumlu etkilediğini ifade etmektedir. Keleş, Atay & Karanfil, (2020) yaptığı çalışmada pandemi sürecinde veliyle kurulan etkili iletişimin öğrencinin katılımını ve ilgisini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Çakın & Külekçi Akyavuz, (2020) ise öğretmenlerin öğrencilere ulaşmada, velilerle iletişim kurmada sorunlar yaşadığını belirtmektedir.

Mevcut çalışma kapsamında öğretmenler COVID-19 pandemi sürecinde öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasında velinin rolünü ifade etmiştir. Velinin öğrencinin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolüne uygun velilerin görev ve sorumlulukları; akran etkileşiminin sağlanması, sosyal aktiviteler düzenlenmesi, aile içi sağlıklı iletişimin kurulması ve etkinlikler yapılması, sanat ve sporla uğraşmasının sağlanması ve sınıf arkadaşlarıyla iletişiminin devamlılığının sağlanması olarak katılımcı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Çaykuş & Mutlu Çaykuş (2020) çalışmasında pandemiden en çok etkilenen grubun çocuklar olduğunu, bu süreçte çocuklara verilecek psikolojik desteğin önemini belirtmektedir. Willis'de (2020) çalışmasında COVID-19 döneminde ailelerin çocuklara yönelik sosyal faaliyetler düzenlemesi gerektiğini belirtmiştir. Duban & Şen'e (2020) göre velilerin evde çocuklarıyla birlikte kaldıkları bu süreçte kitap okuma ile sanatsal, sportif ve kültürel aktiviteler yapmaları gerekmektedir.

Araştırmanın ikinci kategorisi bağlamında COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenler tarafından velilere yönelik yapılması gereken çalışmalar incelenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerce velilere yönelik etkili bilgilendirme yapılması, uzaktan eğitim sürecine velilerin dâhil edilmesi, her ikisi de çalışan anne babalara yönelik özel tedbirler alınması, velilerle etkili iletişim kurulması, teknolojik araç-gereç sorunlarının çözülmesine destek olunması, meslektaşlarla işbirliği yapılması ve psikolojik destek verilmesi gerekmektedir. Kaya vd., (2004) çalışmasında velilerin eğitim süreçlerine katılım konusunda öğretmenlerden daha çok destek beklediği sonucuna ulaşmıştır. Akkaya, (2007) ise çalışmasında velilerin öğretmenler tarafından yapılan eğitim çalışmalarının kapsamının ve çeşitliliğinin artırılması istediğini belirlemiştir. UNESCO, (2020b) pandemi döneminde yapılan eğitimin etkililiğinin sağlanması için velilerin sürece dâhil edilmesini ve eğitim teknolojilerinin kullanımı konusunda desteklenmesi gerektiğini önermektedir. Akın & Arslan, (2021) COVID-19 pandemi döneminde yapılacak eğitim sürecinin planlanmasında ailelerin görüşlerinin alınmasının önemini belirtmektedir. Morrison, (2003) eğitim sürecine aile katılımının öğrencinin başarısında etkili olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili Arslan vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada uzaktan eğitim sürecinde velilerin, kullanılan uygulamalar konusunda sorunlar yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çalışmadaki

uzaktan eğitimdeki uygulamalarının (Zoom, EBA vb.) kullanımı hakkında öğretmenlerce velilere bilgilendirme yapılmalı bulgusuyla uyumludur. Ayrıca araştırmadaki teknolojik araç-gereç sorunlarının çözülmesine destek olunması bulgusu TEDMEM'in (2020) raporunda belirttiği öğrencilerin çoğunun evde yeterli teknolojik imkânlara sahip olmadığı; öğrenci ve velilerin teknolojik araçları kullanma becerilerinin sınırlı olduğu sonucuyla örtüşmektedir. Bayburtlu'nun (2020) araştırmasında belirttiği her ikisi de çalışan velilerin çocuklarının uzaktan eğitim sürecinde kontrolsüz kaldığı sonucu araştırmadaki her ikisi de çalışan anne babalara yönelik özel tedbirler alınması gerektiği bulgusunu desteklemektedir.

Sonuç olarak; COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine mevcut rollerinin yanı sıra yeni roller getirdiği ayrıca velilerden bu rollere uygun birtakım görev ve sorumlulukları yerine getirmesi beklenildiği anlaşılmaktadır. Velilerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Eğitim sürecinin etkili bir şekilde yürütülmesinin velinin desteğine ve sürece aktif katılımına bağlı olduğu hususu COVID-19 pandemi sürecinde daha çok önem kazanmıştır. Bu nedenle COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci velilerine getirdiği roller ile bu rollere uygun görev ve sorumluluklara ilişkin öğretmenlerin görüşleri bu süreçte verilen eğitimin etkililiğini sağlanmasında önemli veri kaynağı olabilir. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

Velilerin eğitim sürecine katılımının önündeki engeller tespit edilmeli, ihtiyaç analizi yapılarak rehberlik faaliyetleri yürütülmelidir.

Uzaktan eğitimin gerçekleştiği evde eğitim sürecinde velilerden beklenen rollere ilişkin velileri bilinçlendirici eğitim çalışmaları düzenlenmelidir.

Yüz yüze eğitimin yapılamadığı dönemde veli-öğretmen arasında iletişimin kesintiye uğramaması için etkili iletişim planı yapılmalı, eğitim süreciyle ilgili sağlıklı bilgi akışı sağlanmalıdır.

COVID-19 pandemi sürecinde okul rehberlik servislerinin ailelere yönelik faaliyetleri arttırılmalı, gerekli uzman desteği sağlanmalıdır.

Velilerin teknoloji kullanma becerisini geliştirmeye yönelik veli teknoloji okuryazarlık kursları düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

Akın, F., & Aslan, N. (2021). COVID-19 pandemisinde okul öncesi dönemdeki öğrencilerin uzaktan eğitimi: Bir eylem araştırması. *Alanyazın-CRES Journal*, 2(1), 7-14.

Akkaya, M. (2007). *Öğretmenlerin ve velilerin okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Arslan, K., Görgülü Arı, A., & Hayır Kanat, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri, *Ulakbilge*, (57), 192–206.

Bayburtlu, Y. S. (2020). *Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi*. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>

Beaty Janice, J. (2000). *Skills for preschool teachers*. Upper Saddle River, N.J.: Merrill.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri (13. baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.

Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

Collom, E. (2005). The ins and outs of homeschooling: The determinants of parental motivations and student achievement. *Education and Urban Society*, 37(3), 307-335.

Çakın, M., Külekçi Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers’ opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.

Çaykuş, E. T., & Mutlu Çaykuş, T. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: Ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(2), 91-113.

Daşcı Sönmez, E., & Cemaloğlu, N. (2021). Okullaşma sürecinde uzaktan evde eğitime geçiş. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 63-82.

Demir, S., & Kale, M. (2020). Öğretmen görüşlerine göre, Covid-19 küresel salgını döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(8), 3445-3470.

Duban, N., & Şen, F. G. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının COVID-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 357- 376.

Haşiloğlu, M., Durak, S., & Arslan, A. (2020). Covid-19 Uzaktan Eğitim Sürecinde Fen Bilimleri Şube Rehber Öğretmenlerinin Gözünden Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3) , 214-239.

Hatipoğlu, A., & Kavas, E., (2016). Veli yaklaşımlarının öğretmen performansına etkisi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1012-1034.

Kavrayıcı, C. & Kesim, E. (2021). School management during the Covid-19 pandemic: A qualitative study. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 27(1), 1005-1060.

Kaya, Ö. M., Seviye, C. & Berrin D, (2004). Okulöncesi eğitim kurumlarında aile katılımına yönelik bir model önerisi, *1. Uluslararası Okulöncesi Eğitim Kongresi*. İstanbul: YA-PA Yayınları, 379–397.

Keleş, H., Atay, D., & Karanfil, F . (2020). COVID 19 pandemi sürecinde okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim*, 155-174.

Li, C., & Lalani, F. (2020). The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how. <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-onlinedigital-learning/> adresinden 10.03.2021 tarihinde erişildi.

MEB, (2020). *Sayılarla uzaktan eğitim 23 Mart-29 Mayıs 2020*. <http://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim-23-mart-29-mayis-2020/icerik/3053> web adresinden 28 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. California: Sage.

Morrison, G.S. (2003). *Fundamentals of early childhood education*. Upper Saddle River; New Jersey, Columbus, Ohio.

Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129.

Sarı, T. & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959-975.

SETA, (2020), *Koronavirüs Salgınında Veliler* <https://www.setav.org/5-soru-koronavirus-salgininda-veliler/> adresinden 10.05.2021 tarihinde erişildi.

Smith, M. D., & Fowler, K. M. (2009). Phenomenological research In J. Paul, J. Kleinhammer-Tramill & Kathleen Fowler (Eds.). *Qualitative research methods in special education*. USA: Love Publishing Company.

TEDMEM. (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri* (TEDMEM Analiz Dizisi 7). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

UNESCO. (2020a). COVID-19 educational disruption and response, <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>, adresinden 09 Nisan 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

UNESCO, (2020b). Uzaktan Eğitim Çözümlerini Planlamak için 10 Öneri. <http://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/1453>. adresinden 12.05.2021 tarihinde erişildi.

Willis, A. (2020). Students won't get through all school content while learning at home: here are 3 things to prioritise. <https://theconversation.com/students-wont-get-through-all-school-content-while-learning-at-home-here-are-3-things-to-prioritise-134539> adresinden 11.05.2021 tarihinde erişildi.

WORLD BANK. (2020). Education and COVID-19. <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/03/24/world-bank-education-and-covid-19> adresinden 08 Şubat 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ebeveynlerin Ders Dışı Sportif Etkinlere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Tekirdağ İli Örneği

Erdem AYYILDIZ¹ Ümit YÜKSEL² Umut CANLI³ Cüneyt TAŞKIN⁴ Hakan SUNAY⁵

¹⁻⁵Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-0805-1529>

<https://orcid.org/0000-0001-5139-1492>

²⁻³Namık Kemal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Tekirdağ, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-4702-5032>

<https://orcid.org/0000-0001-8603-3492>

⁴Trakya Üniversitesi Kırkpınar Spor Bilimleri Fakültesi, Edirne, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5219-4837>

Email: eyyildiz@nku.edu.tr, yukselmit@hotmail.com, ucanli@nku@edu.tr, hsunay@ankara.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 04.06.2021 - Kabul: 08.06.2021)

Öz:

Bu araştırmanın temel amacı; Tekirdağ ilindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu çalışmanın araştırma grubunu Tekirdağ ili ve ilçelerindeki 432 çocuk sahibi ebeveyn oluşturmaktadır. Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgi formudur. Bu bölümde cinsiyet, meslek, refah düzeyi, çocuğu spora yönlendirme durumu, çocuğunun bir spor branşıyla ilgilenme durumu ve spor yapma sıklığı bilgilerinden oluşmaktadır. İkinci bölümde Yılmaz ve Güven (2015) yılında geliştirdiği 17 soru, 3 faktör ve 5'li likert tipindeki ölçek kullanılmıştır. Birinci faktör "kişisel gelişim, ikinci faktör akademik algı ve üçüncü faktör ise sosyal destek olarak tanımlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17 iken en yüksek puan 85'dir. Ölçekteki (5, 10, 13.) maddeler olumsuz maddeler olup, ters puanlanma şeklinde hesaplanmıştır. İstatistikler SPSS programıyla yapılmış ve yapılan tüm değerlendirmelerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik ebeveyn tutumlarının ortalamasının üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sportif Etkinlik, Ebeveyn Tutumu, Fiziksel Aktivite.

Investigation Of Parents' Attitudes Towards Extra-Current Sports Activities: The Example Of Tekirdag Province

Abstract

The main purpose of this research is; The aim of this study is to examine the attitudes of parents towards extracurricular sports activities in Tekirdağ. The research group of this study consists of 432 parents with children in Tekirdağ province and its districts. The data collection tool consists of two parts. The first part is the personal information form. This section consists of information about gender, occupation, welfare level, orienting the child to sports, the child's interest in a sports branch and the frequency of doing sports. In the second part, 17 questions, 3 factors and a 5-point Likert scale developed by Yılmaz and Güven in 2015 were used. The first factor was defined as “personal development, the second factor as academic perception and the third factor as social support. The lowest score that can be obtained from the scale is 17, while the highest score is 85. Items in the scale (5, 10, 13.) are negative items and were calculated as reverse scoring. Statistics were made with SPSS program and statistical significance level was accepted as $p < 0.05$ in all evaluations. As a result of the study, it was concluded that the parental attitudes of the participants towards extracurricular sports activities were above the average.

Keywords: Sporting Event, Parental Attitude, Physical Activity.

Giriş

Eğitimin önemli bir etkeni konumunda yer alan spor, çocuklara önemli faydası olmakla birlikte sağlıklı yaşam, sosyal ilişkiler, spor kültürü edinme gibi çok yönlü gelişime de katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2018). Düzenli olarak fiziksel aktivite alışkanlığı kazanan çocukların, ilerleyen yaşlarda da bu alışkanlığı devam ettirdikleri görülmektedir (Kaya, 2016; Bozkuş, 2013). Spor, çocukların büyüme çağında sadece fiziksel gelişimine katkı sağlamaz. Aynı zamanda kişilik gelişimi ve psikolojik sağlığında fayda sağlamaktadır (İbiş ve ark., 2004).

Çocuklar ve gençler için ders içi ve dışında katıldıkları sportif etkinlikler büyük öneme sahiptir. Zamanın boşa harcanması ruhsal açıdan çocuklara, gençlere ve dolayısıyla topluma zarar vermekle birlikte ders dışında kalan zaman iyi değerlendirilmediğinde sıkıntı yaratmaktadır. (Çon ve ark., 1997). Ders dışı etkinlikleri örgün eğitimi tamamlayan, ders dışı sosyal ve ders dışı etkinlikler olarak üç gruba ayırmıştır. Klasik eğitim sürecini tamamlayan faaliyetler; ödevler, projeler, bilgisayar destekli etkinlikler, eğitim kursları, sınavlara hazırlık, okul dışında ve okulun sorumluluğunda olmayan, ancak çocuğun gelişimine katkıda bulunan etkinliklerdir; ev ve sokak etkinlikleri, dini bayramlar, aileye ekonomik katkı için yapılan çalışmalar ve meslek kazanmak için yapılan uğraşlar olarak nitelendirilmiştir (Köse, 2012; Durhan, 2021). Ders dışı sosyal etkinliklere gelince; ders dışı spor etkinliklerini içeren etkinliklere ek olarak, ana unsur olan sanatsal ve kültürel etkinlikler ve öğrenci kulüpleri, spor, drama, müzik, gönüllülük faaliyetleri, derneklere aktif katılım, izcilik ve dans, birçok öğrencinin eğitim deneyiminin bir parçasıdır (Durhan, 2021; Adayemo, 2010; Annu ve Sunita, 2013; Massoni, 2011; Kumarasinghe ve Udeshika, 2015; Lewis, 2004)

Çocuğun büyümesinde ve gelişmesinde, ailenin çocuğa yaklaşımı sosyal gelişiminin temellerinin atılmasında etkili olabilmektedir (Kanak ve Pekdoğan, 2015). Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışları onların psikolojik açıdan gelişiminde önemli etki bırakmaktadır. Ebeveynlerin olumlu ve olumsuz etkileri aynı şekilde çocuğu ruhsal olarak etkilemektedir (Seven, 2008, s:99).

Bireyler, fiziksel ve sportif aktiviteyi bebeklik döneminden yaşlılık dönemine kadar hayatlarından çıkarmamalı ve bu etkinliklerin yaşamlarının bir parçası olduğunu bilmelidirler. Bireylerin vücutlarının sağlam bir şekilde gelişmesi ve büyümesi, biyolojik evrimin tamamlanması, ruhsal sağlığın sağlanması ve kişilik özelliklerinin oturması gibi sebeplerden dolayı bebeklik sonrası çocukluk zamanında büyük öneme sahiptir. Hatta bebeklik sayabileceğimiz 0-4 yaş döneminde ince ve kaba motor özelliklerinin gelişmesi adına farklı egzersizler uygulanabilmektedir. Yaşlılık dönemlerinde ise kişilerin vücut duruşlarının bozulması, kemik yapısının incilmesi ya da kırılması, kalp ve damar rahatsızlıkları, beyin ve sinir rahatsızlıkları, nefes almada zorluk ve aşırı kilo kaybı ve obezite gibi yaşlılık dönemlerinde sıkça karşılaşılan hastalıkların önlenmesinde her iki dönemde de spor oldukça önemlidir. Bu dönemlerde sporun eksikliği oldukça hissedilirken, kişiler 18-65 yaş aralığında vücutlarını iyi ve sağlam hissedebilirler bununla birlikte spor yapmama istekleri ortaya çıkabilmektedir. Bebeklik ve

çocukluk dönemlerinde sportif alışkanlık ve fiziksel aktivite 18-65 yaş aralığında kazanılabilecek ve katılım sağlanabilecek aktivite sayılarını etkileyebilmektedir.

Çocukların ilk öğrenme ortamları ebeveynleriyle birlikte buldukları ev ortamıdır. Eğer ebeveynler sportif egzersizlere katılım gösterirlerse bu alışkanlıklarını çocuklarına da kazandırır ve dolayısıyla çocuklarının katılımını sağlamış, onlara da sportif alışkanlık katmış olurlar. Spor ve fiziksel aktivite programlarına katılma, çocukların takım çalışması, disiplin, sportmenlik, liderlik, benlik saygısı ve sosyalleşme gibi özelliklere sahip olmasına imkan sağlamaktadır (Kaynak, 2006). Ebeveynlerin spora ilgi duyması çocuğun spor yapmasında ve hatta sporun topluma yayılabilmesinde olumlu bir unsurdur. Ebeveynlerin spora olan tutumu pozitif olursa kuşaklar arasında spora dair ilgide de artış olur (Durmuş, 2020; Ayhan ve Özel, 2020). Eğer ebeveynler spora katılım sağlıyorsa, düzenli olarak sporu takip ediyorlarsa, çocuklarının sporda başarılı olmalarını istiyorlarsa, spora aktif katılım için çocuklarına motivasyon sağlıyorlarsa ve spor aile içinde genel bir konu haline alıyorsa çocuklar sporla daha fazla ilgilenilebilir ve dahil olabilirler (Durmuş, 2020). Ders dışı sportif etkinliklerin, bilhassa ergenlerin madde kullanımlarını azaltarak (Eccles ve Barber, 1999), gençlerin okullarından kaçmalarını ve hukuka aykırı davranışlarda bulunmalarını engellemeyi de içeren bir takım durumlara karşı daha etkili bir koruma sağladığını ortaya koymaktadır (Harris, 1999; Harrison ve Narayan, 2003; Mahoney, 2000). Ailelerin ders dışı sportif etkinliklerin özellikle ergen gelişimi üzerindeki etkilerinin farkında olmaları ve çocuklarının bu etkinliklere katılımını desteklemeleri çocukların spora bakış açılarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Durmuş, 2020). Ailelerin sadece çocuğun spora olan katılımlarında değil sporda kalıcı olmalarında ve devamlılıklarında da rolü büyüktür. Bazı araştırmacılar ailelerin çocukların sportif aktivitelere olan katılımlarındaki rollerini şu şekilde sıralamıştır: 1) teşvik etmek; 2) rol model olmak (kendilerinin de spora katılımı); 3) çocuklarının spora katılımını sağlayacak yeterli finansal güce sahip olmak. (Welk, 2003). Başka bir çalışmada ise, farklı etnik köken ve kültürlerden gelen Amerikalı anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının farklı olduğu ve bunun sonucu olarak farklı psikolojik sorunlarla karşılaştıklarını saptamışlardır (Turner vd., 2015). Çocukların kişilik gelişim mekanizmalarının çok hassas ve etkilenebilir olduğu bilinerek, kötü alışkanlıklardan uzak tutmak için önce bizim kendi alışkanlıklarımızı ve davranışlarımızı geliştirmemiz veya değiştirmemiz çocukların topluma kazandırılması ve psikososyal açıdan yadsınamaz bir öneme sahiptir.

En hızlı çağlarının içerisinde bulunan ve sınırsız enerjiye sahip olan okul döneminde bulunan gençlerin, serbest zamanlarını verimli bir halde geçireceği, sahip oldukları enerjiyi olumlu bir şekilde kullanacağı, stresini gidererek, kötü alışkanlıklardan sakınıp bilgi, beceri ve yeteneklerini arttıracacağı en mühim aktivitelerin başında okul içi ve okul dışında dahil olabilecekleri sportif etkinlikler gelmektedir (Akgül vd., 2012). Bu çocukların ve gençlerin eğitiminde mevcut okul programlarından olan klasik eğitim programları, yaparak ve yaşayarak öğrencilerin fiziksel ve zihinsel ihtiyaçlarını öğretimi, öğrencilerin kendi kişiliklerini geliştirerek bu tür kendini tanıma, sorumluluk ve liderlik gibi iyi nitelikleri geliştirmek için fırsat vermek ve boş vakitlerini sağlama yetersizliği ortadan kaldırmak gibi görevler ders dışı etkinlikleri önemli kılmaktadır (Binbaşıoğlu, 1986; Pehlivan, 1995).

Bu araştırmanın temel amacı; Tekirdağ ilindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu çalışma Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin çocuklarını farklı sebeplerle spora teşvik ettiği ya da spordan uzaklaştırdığı gözlemlenmiş ve bu sebeplerin neler olduğunu araştırıp literatüre yeni değerler katmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla birlikte aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu ölçeğinin güvenilirlik düzeyi ne seviyededir?
- Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin, ders dışı sportif etkinliklere yönelik ebeveyn tutumu ölçeği puanı ortalamanın üzerinde midir?
- Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere olan tutumlarının; ebeveynlerin cinsiyetine, refah düzeyine, mesleki durumuna, spor yapma sıklığına, çocuklarını spora yönlendirme durumuna, çocukların sporla ilgilenme durumlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel yöntem kullanılmıştır. Amaç doğrultusunda genel tarama desenlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2016). Verilerin toplanma sürecinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Evren-Örneklem (Araştırma Grubu)

Bu çalışmanın araştırma grubunu Tekirdağ ili ve ilçelerindeki 432 çocuk sahibi ebeveyn oluşturmaktadır. Balcı'nın 2018 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre 25 milyona kadar olan evrende 384 örneklem sayısı yeterli olmaktadır. Çalışmanın amacı Tekirdağ ilindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının incelenmesidir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgi formudur. Bu bölümde cinsiyet, meslek, refah düzeyi, çocuğu spora yönlendirme durumu, çocuğunun bir spor branşıyla ilgilenme durumu ve spor yapma sıklığı bilgilerinden oluşmaktadır.

İkinci bölümde Yılmaz ve Güven'in 2015 yılında geliştirdiği 17 soru, 3 faktör ve 5'li likert (1.Hiç katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılıyorum, 5.Tamamen katılıyorum) tipindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17 iken en yüksek puan 85'dir. Ölçekteki (5,10,13.) maddeler olumsuz maddeler olup, ters puanlanma şeklinde hesaplanmıştır

Verilerin Analizi

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmış. Veriler homojen dağıldığı için ikili gruplar; independent t-testi, , üç ve üzeri gruplar için anova testi SPSS programıyla yapılmıştır. Ancak anova testinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Veri toplama sürecinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma bulgularında örnekleme grubunun homojenliğini kontrol etmek için basıklık çarpıklık sonuçlarına bakılmıştır. Bu sonuçlar ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ve alt boyutlarında -2+2 aralığında olduğu için verilerimiz homojen dağılıma sahip olduğu sonucu çıkmıştır.

Tablo 1 - Cronbach Alpha güvenilirlik analizi

Ölçek	Cronbach Alpha
Akademik Algı Boyutu	,79
Sosyal Destek Boyutu	,77
Kişisel Gelişim Boyutu	,86
Ders Dışı Sportif Etkinliklere Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği	,85

Ölçeğin güvenilirlik seviyesini öğrenmek için Cronbach Alpha Güvenirlik testinden yararlanılmıştır(Tablo1). Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,85 iken, alt boyutları için bu değer sırasıyla “Akademik Algı Boyutu” için 0,79, “Sosyal Destek Boyutu” için 0,86 ve “Kişisel Gelişim Boyutu” için 0,86 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha Güvenirlik testine göre 0,80 ve 1,00 aralığındaki analiz sonuçları yüksek güvenilirlik olarak kabul edilmektedir. Ölçeğimizin genel güvenilirlik kat sayısı 0,85 olduğu için kullanılan ölçeğin yüksek güvenilirlik içerdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 2 – Ölçek puanlamasının dağılımı

Ölçek	Madde Sayısı	N	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}
Ders Dışı Sportif Etkinliklere Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği	17	432	17,00	85,00	72,93

Kullanılan ölçekte Tablo 2’de de gösterildiği üzere madde sayısı 17 maddeden (5, 10, 13.madeller olumsuz) oluşmaktadır. Yapılan çalışmaya Tekirdağ ili ve ilçelerinden toplam 432 katılımcı katılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17 iken en yüksek puan 85’tir.Yapılan analiz sonucunda katılımcıların ortalama puanının 72,93 olduğu saptanmıştır. Bu sonuç incelendiğinde, Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3 - Örneklem grubunun kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara göre dağılımı

Değişken	Grup	f	Toplam
<i>Meslek Durumu</i>	Kamu Sektörü	158	432
	Özel Sektör	124	
	İşsiz	104	
	Emekli	46	
<i>Refah Düzeyi</i>	Düşük	78	432
	Orta	298	
	Yüksek	56	
<i>Cinsiyet</i>	Erkek	258	432
	Kadın	174	
<i>Çocuğunuzu Spora Yönlendirme</i>	Evet	356	432
	Hayır	76	
<i>Çocuğunuz Sporla İlgileniyor mu</i>	Evet	330	432
	Hayır	102	
<i>Spor Yapma Sıklığınız</i>	Sıklıkla	86	432
	Ara sıra	246	
	Hiç	100	

Örneklem grubunun kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara göre dağılımı Tablo 3’teki gibidir. Kişisel bilgi formundaki değişkenler; meslek durumu, refah düzeyi, cinsiyet, ebeveynlerinin çocuklarını spora yönlendirme durumu, çocukların sporla ilgilenme durumu ve ebeveynlerin spor yapma sıklığı olarak 6 maddeden oluşmaktadır. Meslek durumu değişkeni kamu sektörü(158), özel sektör(124), işsiz (104) ve emekli(46)

olarak dört gruba, refah düzeyi değişkeni düşük(78, orta (298) ve yüksek(56) olarak üç gruba, cinsiyet değişkeni erkek(258) ve kadın (174) olarak iki gruba, ebeveynlerin çocuklarını spora yönlendirme durumu evet(356) ve hayır(76) olarak iki gruba, ebeveynlerin çocuklarının sporla ilgilenme durumu evet(330) ve hayır(76) olmak üzere iki gruba, ebeveynlerin spor yapma sıklığına göre sıklıkla(86), ara sıra(246) ve hiç(100) olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Tablo 4 - Çocukların sporla ilgilenme durumuna göre t- testi analizi

Ölçek	Çocukların Sporla İlgilenme Durumu	N	\bar{x}	SS	P
Akademik Algı Boyutu	Evet	330	3,69	,58	,013
	Hayır	102	3,60	,62	
Sosyal Destek Boyutu	Evet	330	4,48	,50	,014
	Hayır	102	4,28	,59	
Kişisel Gelişim Boyutu	Evet	330	4,44	,45	,004
	Hayır	102	4,33	,57	
Ders Dışı Sportif Etkinliklere Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği	Evet	330	4,31	,39	,017
	Hayır	102	4,19	,48	

p<0,05

Katılımcıların çocuklarının herhangi bir sporla ilgilenip ilgilenmediğine yönelik demografik bilgi sorusuna göre yapılan t testi analizi Tablo 4 'te gösterilmiştir. Çocukların sporla ilgilenme durumuna göre kullanılan ölçeğin alt boyutlarıyla olan ilişkisine bakılmıştır. Tüm alt boyutlarda evet diyenlerin sayısı 330, hayır diyenlerin sayısı 102'dir. Akademik algı boyutuna evet diyenlerin ortalaması 3,69 ve hayır diyenlerin ortalaması 3,60'tır. Sosyal destek boyutunda evet diyenlerin ortalaması 4,48 ve hayır diyenlerin ortalaması 4,48'dir. Kişisel gelişim boyutunda evet diyenlerin ortalaması 4,44ve hayır diyenlerin ortalaması 4,33'tür. Tüm alt boyutlarında genel ortalaması 0,05'ten küçüktür(Akademik algı boyutu 0,013, sosyal destek boyutu 0,014, kişisel gelişim boyutu 0,004). Buna göre çocukların sporla ilgilenme durumu ile kullanılan ölçeğin tüm alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5 – Çocukların spora yönlendirilme durumuna yönelik demografik bilgi sorusuna yapılan t- testi sonucu bulguları

Ölçek	Çocukların spora yönlendirilme durumu	N	\bar{x}	SS	P
Akademik Algı Boyutu	Evet	356	3,71	,58	,596
	Hayır	76	3,44	,62	
Sosyal Destek Boyutu	Evet	356	4,49	,50	,000
	Hayır	76	4,14	,59	
Kişisel Gelişim Boyutu	Evet	356	4,46	,45	,000
	Hayır	76	4,20	,57	
Ders Dışı Sportif Etkinliklere Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği	Evet	356	4,33	,39	,000
	Hayır	76	4,05	,48	

p<0,05

Katılımcıların çocuklarını spora yönlendirmeye yönelik demografik bilgi sorusuna yapılan t testi analizi Tablo 5 'te gösterilmiştir. Çocukların spora yönlendirme durumlarına göre kullanılan ölçeğin alt boyutlarıyla olan ilişkisine bakılmıştır. . Tüm alt boyutlarda evet diyenlerin sayısı 356, hayır diyenlerin sayısı 76'dır. Akademik algı boyutuna evet diyenlerin ortalaması 3,71 ve hayır diyenlerin ortalaması 3,44'tür. Sosyal destek boyutunda evet diyenlerin ortalaması 4,49 ve hayır diyenlerin ortalaması 4,14'tür. Kişisel gelişim boyutunda evet diyenlerin ortalaması 4,46 ve hayır diyenlerin ortalaması 4,20'dir. Akademik algı boyutunun ortalaması(0,596) 0,05'den büyük olduğu için anlamlı fark bulunamamış buna karşına sosyal destek boyutu(0,00) ve kişisel gelişim boyutu(0,00) 0,05'ten küçük olduğu için bu iki boyut ile çocukların spora yönlendirilme durumu arasında anlamlı fark bulunmuştur. Çalışma grubuna uygulanan demografik soruların puanları incelendiğinde mesleki durum, cinsiyet ve refah düzeyi değişkenlerinde ders dışı sportif etkinliklere yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışma Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılmıştır. Tekirdağ ili ve ilçelerinde bulunan ebeveynlerin mesleki durum, cinsiyet, çocuklarını spora yönlendirme, çocukların sporla ilgilenme, ebeveynlerin spor yapma sıklığı ve refah durumları değişkenine göre ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmaya

katılan bireylerin mesleki durum, cinsiyet ve refah durumların göre yapılan istatistik testlerine göre anlamlı farklılık olmadığı ($p>0,05$), çocuklarını spora yönlendirme ve çocuklarının sporla ilgilenme durumlarına göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Çavuşoğlu ve ark. (2017) 'ın yapmış olduğu çalışmada fiziksel aktiviteden hoşlanma durumlarının birçok faktörden etkilendiği sonucuna varılmıştır. Bu hoşlanma durumunun başında sportif aktiviteye yönlendirilme veya yönlendirilmeme durumu gelmektedir. Ebeveynler çocuklarının iyi ve rekabetçi bir sporcu olmasından daha çok toplumda iyi birer birey olmalarını isterler. Bu durumda çocukların ders dışı etkinliklere daha çok zaman ayırmasından geçmektedir. Çocukların sorumluluk sahibi, sosyal ve iyi birey olmasında bu husus elzemedir. . 15 değişik spor branşında 451 sporcu üzerinde yapılan bir araştırmada ilgili spor branşına teşvik eden unsurlara ilişkin görüşlerin sıralanmasında aile (anne-baba ve kardeşler) ilk sırada yer almaktadır (Sunay ve Saracaoğlu, 2003). Yapılan başka bir araştırmada ise sporcuların spor yapmaya teşvik edilmesinde ailenin önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir (Donuk ve ark.,2004). Deneyim vasıtasıyla ders dışı sportif etkinliklere katılmak öğrencilerin sosyal becerilerini, liderlik becerilerini (Esa, Mutallib ve Azman, 2015), özgüven oluşumunu (Sekhri, 2019) ve kişiliğin şekillenmesini olumlu etkileme özelliklerine dayanarak oldukça faydalı etkinlikler olarak göze çarpmaktadır (Rathnayaka ve Hulathduwa, 2014).

Brockman, Jago, Fox, Thompson, Cartwright ve Page (2009), İlköğretim seviyesinde eğitim gören çocukların fiziksel aktiviteye katılımlarında aile ve sosyo-ekonomik faktörlerin etkisini araştırdıkları bu çalışma; yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip olan ebeveynlerin hepsinin çocuklarını daha çok aktivitelere yönlendirdikleri tespit etmiştir. Düşük ve orta gelir düzeyine sahip olan ebeveynlerin ise çocuklarını belirli oranda destekledikleri saptanmıştır (Durmuş, 2020). Sarı (2012)'nın lise öğrencilerinin okullarda düzenlenen ders dışı etkinliklere katılımını incelediği araştırmada; ebeveynleri düşük gelire sahip olan öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu iki çalışmanın aksine yapılan çalışmada refah düzeyi değişkeninin ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklerinin tutumları ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bunun sebebi olarak araştırmaya katılan örneklem grubunun homojen olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Günümüzde spor, sosyal medya, naklen yayınlar, dergiler gibi kaynaklar şiddetle takip edilmekte toplumun her kesiminden insanın tüm spor branşlarını istedikleri gibi izleme ve hatta uygulama fırsatlarını kolayca elde etmektedir. Bu durum ve araştırmamız bize kişilerin mesleklerinin cinsiyetlerinin ve refah düzeyleri ne düzeyde olursa olsun bir farklılık göstermediğini belirtmektedir. Öte yandan çocuğu ilgi alanı ya da çocuklarını yönlendirdikleri spor alanlarına göre farklılık çıkmıştır

Sonuç olarak, sporun yetişkinlerin hayatındaki önemi ne kadar fazlaysa, hayatını yeni yeni tanımaya başlayan çocuklar için de o kadar fazladır. Sosyal açıdan güçlü ve sağlıklı bireylerin yetişmesi için spor ve düzenli fiziksel aktivite yapmak günümüzde zorunlu hale gelmiştir. Tekirdağ ili ve ilçelerindeki ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum puanları ortalamasının üzerindedir.

Çalışmada elde edilen verilere göre; çocukların spora yönlendirilme durumu ve sporla ilgilenme durumlarına göre ders dışı sportif etkinliklere katıldıkları veya katılmayı

düşündükleri görülmektedir. Bu katılım için en önemli unsurun aile teşviki ve toplumsal etkileşim olduğu bilinmektedir.

- ✓ Bununla birlikte çocukların vakit geçirdiği ortamlar da çok önemlidir. Yani çocukların evleriyle birlikte okullarda geçirdikleri zamanlarında kaliteli ve sporla birlikte olması için okulların sportif alanları artırılabilir.
- ✓ Okul ve ev sahaları dışında parkların çevrelerinde spor alanları artırılabilir.
- ✓ Ebeveynlerin çalıştıkları ortamlar pedagojik seminerler yapılarak sportif ve fiziksel etkinliklerin önemi ebeveynlere anlatılarak sporun evrensel olduğu ve hangi yaşta ve seviye olursa olsun yapılabileceğinin unutulmamasını önerilebilir.
- ✓ Bu bilgilendirmelerin toplum açısından önemi yadsınamaz bir gerçek olduğundan kişileri eğitecek öğretmen ve akademisyenler görevlendirilebilir.
- ✓ Spora katılımında önemli etkisi olan antrenörlerin eğitim seminerlerinde ve kurslarında, çocukların spora teşviki, devamlılığı ve ebeveyn yönetimleri konularında verilebilecek eğitimlerin dikkatle üzerinde durulabilir.
- ✓ Öğrencilerin ve ebeveynlerin ders dışı spor etkinliklerinde aktif katılımını sağlarken karşılaşılabilecek sorunların kolayca çözülebilmesi için ilgili Spor Bilimleri Fakültelerinin ve il Gençlik ve Spor Müdürlükleri'nin koordineli bir şekilde çalışması önerilebilir.

* *Bu makale 27-29 Mayıs 2021 tarihinde Kastamonu Üniversitesi'nde düzenlenen 13. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi'nde özet bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

Adayemo, S.A.(2010). The relationship between students' participation in school based extracurricular activities and their achievement in physics. *International Journal of Science and Technology Education*

Akgül, S., Göral, M., Demirel, M., ve Üstün, Ü.D. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Okul İçi ve Okullar Arası Sportif Etkinliklere Katılma Nedenlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Araştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(32), (ss.13-22).

Annu, S., Sunita, M. (2013). Impact of Extracurricular Activities on Students in Private School of Lucknow District. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 2(6), 92-94.

Ayhan, B., Özel, B. (2020). Examining The Relationship Between Leisure Attitude and Life Satisfaction Levels of University Students. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(3), 154-166.

Ayyıldız Durhan, T. (2021). The Relationship Between The Effect of Sports on Life Skills Of Secondary School Students and Students' Attitudes Towards Extracurricular Activities, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(12), 332-377.

Balcı, A. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma. Yöntem, Teknik ve İlkeler. (13. Baskı), Ankara: PegemA Yayınları.

Binbaşıoğlu, C. (1986). Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri. *Çağdaş Eğitim*, Sayı 108.

Bozkuş T, (2013). An Evaluation of the Relationship Between Physical Activity Healthy Lifestyle Behaviors Anaerobic Performance Muscle Strength and Sprint Performance In Folk Dancers. *International Journal of Academic Research*, 5, 151 157.

Brockman, R., Jago, R., Fox, K. R., Thompson, J. L., Cartwright, K., Page, A. S. (2009). Get off the sofa and go and play": family and socioeconomic influences on the physical activity of 10-11 year old children. *BMC Public Health*. 21(9), 253. doi: 10.1186/1471 2458-9-253.

Çon, M., Yetim, A., Ağaoğlu, S.A., Taşmektepligil M.Y. (1997). "Elit Düzeyde Spor Yapanların Spora Yönelmelerinde ilk ve Ortaöğretim Kurumlarının Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 41-53.

Donuk, B., Balcıoğlu, İ., Şenduran, F., Ülker, İ. (2004)."İstanbul'da Yaşayan 14-16 Yaş Grubu Genç Basketbol Sporcularının Psikososyal ve Demografik Özellikleri", 10. İCHBER-SD Avrupa Kongresi ve SBD 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 17-20 Kasım 2004, Antalya

Durmuş, D. (2020). Ebeveynlerin Ders Dışı Sportif Etkinliklere Olan Bakış Açılarının Belirlenmesi.

Eccles, J. S., Barber, B. L. (1999). Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*, 14(1), (pp.10–43).

Esa, A., Mutallib, S.S.A., Azman, N.N. (2015). Do Extra-Curricular Activities Effect Student Leadership in Institutions: Sport?, *Asian Social Science*, 11(16), 294-301.

Harris, K. W. (1999). Parental Expectations of High school Interscholastic Athletic Activities. (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://proxy.kirikkale-elibrary.com/sayfasından> erişilmiştir

Harrison, P.A., Narayan, G. (2003). Differences in Behavior, Psychological Factors, and Environmental Factors Associated With Participation in School Sports and Other Activities in Adolescence. *Journal of School Health*, 73(3), ss.(113-120).

İbiş, S., Gökdemir, K., İri, R. (2004). 12-14 Yaş Grubu Futbol Yaz Okuluna Katılan ve Katılmayan Çocukların Bazı Fiziksel Ve Fizyolojik Parametrelerinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 285-292.

Kanak, M. ve Pekdoğan, S. (2015). Ergenlerin Utangaçlık Düzeylerinin Anne-Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *International Journal of Social Science*, Number, 32 , 513-525.

Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi (31. Basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kaya, Ç. (2016). Okul Öncesi Çağı Çocuklarının Fiziksel Aktivitelerinin Araştırılması. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Kaynak, E. (2006). Çocukların Fiziksel Zindelikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya

Köse, E. (2012). Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Ders Dışı Etkinliklerin Sınıflandırılmasına Yönelik Bir Öneri, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 336-353.

Kumarasinghe, P.J., Udeshika, K.A.A. (2015). Extra-Curricular Activities and Employability of Undergraduates in Sri Lanka. Proceedings of 12th International Conference on Business Management, 7-8 December, Colombo, Sri Lanka

Lewis, C.P. (2004). The Relation Between Extracurricular Activities with Academic and Social Competencies in School Age Children: A Meta-Analysis. Texas A&M University, PhD Thesis.

Mahoney, J. L., Stattin, H., (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior. The Role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23(2), ss (113-127).

Massoni, E. (2011). Positive Effects of Extra Curricular Activities on Students, *ESSAI*, 9(27), 83-87.

Meliha, U., Yurdadön, Ü., İmamoğlu, O., Musa, Ç. O. N., Çavuşoğlu, G., Taşmektepligil, M. Y. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Sportif Etkinliklere Katılma ve Fiziksel Aktiviteden

Hoşlanma Durumlarının Belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4(1), 38-52.

Pehlivan, Z. (1995). Eğitim programları açısından özel ve resmi orta öğretim kurumlarında ders dışı okul spor faaliyetleri ve yeniden örgütlenmesi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi

Rathnayaka, R.M.G.P., Hulathduwa, S.(2014). Involvement With and Attitudes Towards Extracurricular Activities Among Medical Students at The University of Sri Jayawardenepura. Health Sciences Proceedings.

Sarı, M. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin ders dışı etkinliklere katılımının incelenmesi. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5(1), 72-89.

Sekhri, A. (2019). Participation In Extracurricular Activities: A Boon for Children With Special Needs. i-manager's Journal on Educational Psychology, 12(4), 42-53

Seven, S. (2008). Çocuk ruh sağlığı (1. Baskı). Ankara: Pegem Net Yayıncılık.

Sunay, H., Saracaloğlu, S., (2003) "Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri İle Spora Yönelten Unsurlar" Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, (ss. 43), Ankara.

Turner, E. A.,Jensen-Doss, A. Heffer, R. W. (2015). Ethnicity as a moderator of how parents' attitudes and perceived stigma influence intentions to seek child mental health services. Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 21(4), 613-618.

Welk, G. J. (2003) Parental Influences on Physical Activity in Children: An Exploration of Potential Mechanisms. Pediatric Exercise Science Journal 15(1), (pp.19-33).

Yılmaz, A. (2018a). Parent expectations towards participation to extracurricular sport activity of high school students. Pedagogics Psychology Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports, 22(4), 216-225.

Yılmaz, A., GÜVEN, Ö. (2015). Ders dışı sportif etkinliklere yönelik ebeveyn tutum ölçeği. Journal of Physical Education ve Sports Science/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2).

Elit Karate-Do Kata Sporcularının Antropometrik ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi

Büşra SAĞLAMDEMİREL¹ Ali ÖZKAN²

¹ Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-6308-4315>

² Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-2859-2824>

Email: saglamdemirel74@gmail.com, aliozkan@bartin.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 04.03.2021 - Kabul: 14.03.2021)

Öz

Bu araştırmanın temel amacı elit karate-do kata sporcularının antropometrik ve motorik özelliklerinin incelenmesini oluşturmaktadır. Araştırmada nicel ölçüm yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, karatenin kata dalında yarışan sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise dünya, avrupa şampiyonalarında ve uluslararası müsabakalarda kata dalında yarışmış ve derece elde etmiş 12 sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, dijital el dinamometresi, dijital sırt ve bacak dinamometresi, gulick mezura, jumpmetre, otur-eriş testi, antropometrik set ve skinfold kaliper kullanılmıştır. Yapılan ölçümlerde elde edilen verilerin ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bulgular çalışmaya katılan karate-do sporcularının vücut kompozisyonu ölçümlerinde bazı bölgelerin ortalama ve standart sapma değerlerinde Shotokan stili katacılarının ortalamaları diğer iki stil sporcularına göre, daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların stil ayırt etmeksizin endomorfi vücut tipi ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Erkek katılımcıların Shotokan katacılarında endomorfi, Goju-Ryu katacılarında mezomorfi, Shito-Ryu katacılarında ise ektomorfi vücut tipi ortalama değerleri yüksek bulunmuştur. Sağ pençe kuvvet ölçümleri ortalamaları Shotokan katacılarının daha yüksek bulunurken, sırt kuvveti ölçümleri ortalamaları Goju-Ryu stili sporcularında daha yüksek bulunmuştur. Esneklik ve sıçrama ölçümlerinde ise belirgin bir fark gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak, çalışmadaki bulgular katacılarda fiziksel uygunluk parametrelerinin yüksek performans için önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Karate-Do, Antropometri, Fiziksel uygunluk, Kinantropometri.

Anthropometric And Motoric Properties Of Elite Karate-Do Kata Athletes

Abstract

The main purpose of this research is to examine elite karate-do kata athletes in terms of anthropometric and motoric features. Quantitative measurement methods were used in the study. The universe of the research consists of the athletes competing in the kata branch of the karate-do. The sample group of the study consists of 12 athletes who competed in the kata branch in world, European championships and international competitions. Digital hand dynamometer, digital back and leg dynamometer, gulick tape measure, jump meter, sit-and-reach test, anthropometric set and skinfold caliper were used as data collection tools in the study. The average and standard deviation values of the data obtained from the measurements were calculated. Results It was determined that the mean and standard deviation values of some regions in the body composition measurements of karate-do athletes who participated in the study were higher than the average and standard deviation of Shotokan style athletes. Endomorphic body type averages of female participants were found to be higher, regardless of style. Endomorphy of Shotokan kata athletes of male participants, mesomorph of Goju-Ryu kata athletes and ectomorph of Shito-Ryu kata athletes were found to be high. While the averages of right paw strength measurements were higher in Shotokan kata athletes, the averages of back strength measurements were higher in Goju-Ryu style athletes. There was no significant difference in elasticity and bounce measurements. In conclusion, the findings of the study can be said that physical fitness parameters play an important role in high performance.

Keywords: Karate-Do, Anthropometry, Physical fitness, Kinanthropometry.

Giriş

İnsanoğlu var olduğu yedi kıta ve dört iklimde hayatta kalma, kendini koruma, vahşi doğaya üstün gelme duygusuyla dışa vurduğu savaşçı reflekslerini kültüründe biriktirmiştir. Zamanla fiziki güç olarak zayıf olduğu tabiat şartlarında kendini korumak için savunma stratejileri geliştirerek, günümüzde gerçekleştirilen savunma sporlarının temelini oluşturmuşlardır (Okuş, 2012). Karate, Kara “boş” te “el” anlamına gelmektedir. Buna karşın buradaki boşluk teriminin kökeni Uzak Doğu düşüncesinde felsefi bir kavramdır. Karate kelimesine “do” ekinde eklenmesiyle “Karate-do” herhangi bir kişinin kendini savunma teknikleri uygulamasından öte, başlı başına bir yaşam biçimi olarak ele alınmıştır (Mao, D. ve ark., 2002). Karate-do çalışmalarında amaç zihin ve tekniği tek bir bileşen haline dönüştürmeye çalışmaktır. Karate-do çalışmaları kihon, kata ve kumite olarak üç bölümde uygulanmaktadır. İdmanlarda fiziksel tekniklerin uygulanması, aslında önce zihinde oluşturulan düşüncelerin saf ifadesini ortaya koyma çabasıdır (Pearson, 1997). Karate-do yarışmaları kata ve kumite olmak üzere iki türde yapılmaktadır. Kata müsabakaları kendi içerisinde bakıldığında 4 stilde sergilenen performanslardan oluşmaktadır.

Karate-do stilleri ise Okinawa kentindeki işgal ve baskılardan ötürü hocaların geleneksel karateyi farklı şehirlere yayarak, tekniklerin farklı yorumlanıp çalışılmasından doğmuştur. Bu stiller Shotokan (fisıldayan çam tepesi), Wado-Ryu (barışa giden yol), Shito-Ryu (hocaların isimlerinin birleşimi) ve Goju-Ryu’dur (yumuşak-sert). Bu stiller karate-do’nun çalışma alanlarını farklı biçimlerde yorumlanmasını sağlamış hareket ritmi, güç vurgusu, duruş derinliği gibi farklılıklar olsa da bu tekniklerin veya kataların hepsi aynı kökten beslenen ulu bir ağacının dallarına benzetilmektedir. Karate-do her ne kadar farklı stiller ortaya çıkmış olsa da karate-do’da ana ve temel teknikler tüm stillerde aynıdır fakat uygulanış şekillerinde farklılık gözlenmektedir (Okuş, 2015).

İnsan vücudunun bedensel ve fiziksel yapısının ölçülebilen metrik boyutsal özelliklerini konu alan antropometri sporsal performans ve sınırlarını belirleyen bir tekniktir. Antropometri sayısal olarak ifade edilebilen, ölçülebilen vücut ölçülerini incelenmektedir. Kinantropometri insan yapısı ve sporsal performansının sayısal ölçümü ve değerlendirilmesi ile antropometri ve biometri kavramlarını yerine kullanılmaktadır. Kinantropometrik ölçümler bedensel yapı (beden ölçüleri, proporsiyonlar, form, kompozisyon ve fiziksel olgunlaşma), fiziksel aktivite düzeylerinin ölçümü ve fiziksel özellikleri (kuvvet, sürat, güç, denge, koordinasyon, dayanıklılık ve çabukluk) gibi insan yapısı ve hareketi arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Özer, 2009). İnsanın temel motorik özellikleri kişinin beden gücü ve yeteneğini, karmaşık nitelikteki motorik spor gücü derecesini belirleyen öğelerdir. Bu özellikler antrenman süresince yapılan her motorik spor hareketinin temeli ve başta gelen koşuludur. Motorik özellikler organizmanın uyum yeteneğine ve verimlilik derecesine göre değişirler. Bu özellikler özde vardır, öğrenilmez ancak geliştirilir (Sirmen ve ark., 2002).

Her ne kadar karate-do farklı stiller halinde çalışılıyor olsa da her karatecinin “oi tsuki chodan” tekniğinin üst seviyeye atılan yumruğu ifade edişini anlaması gibi karatede aslında çalışıldığı bu stillerle bir bütün oluşturmaktadır. Özünde farklılıktan çok senseilerin değerlendirme ve yorumlarıyla daha da zenginleşerek günümüze ulaşmış bir olimpik spordur. Bu çalışma ile karate-do stillerinin teknikleri ve kata formlarını uygulamada fiziksel yapı olarak ve motorik özelliklerinde farklılıklarının olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktayız.

Materyal ve Metod

Araştırma Grubu

Bu çalışmaya 27-30 Ağustos 2020 tarihlerinde Sakarya ilinde düzenlenen Kulüplerarası Takım Karate Şampiyonasına katılım sağlayan yaşları 18-25 aralığında olan karate-do milli takımında yer almış, uluslararası turnuvalarda derece elde etmiş ve düzenli antrenmanlarına devam eden 12 milli (6 Kadın ve 6 Erkek) sporcu gönüllü olarak katılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmamız Sosyal ve beşerî bilimler etik kurul onayı alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma öncesinde gönüllülerin her birine çalışma ile ilgili ayrıntılı bilgi verilerek karşılaşılabilecek risk ve rahatsızlıkları içeren bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır. Araştırmanın ölçümleri alınmadan önce Sosyal ve beşerî bilimler etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılara antropometrik ölçümleri (boy, vücut ağırlığı, vücut yağ yüzdesi (VYY) deri kıvrım kalınlığı (DKK)) ve bazı fiziksel uygunluk testleri (kuvvet (kg), aktif ve skuat sıçrama (cm) ve esneklik (cm)) uygulanmıştır.

Aktif ve skuat sıçrama testi

Anaerobik güç düzeyinin belirlenmesinde Jumpmetre kullanılmıştır. Anaerobik güç düzeyinin belirlenmesinde aktif sıçrama testinden (kasın elastik kuvveti (hızlanma performansını etkileyen faktör) yola çıkarak yüksekliğin hesaplanması formül yardımıyla yapılmaktadır. Anaerobik güç düzeyinin belirlenmesinde skuat sıçrama testinden yola çıkarak yüksekliğin hesaplanması jumpmetre ile gerçekleştirilir (Özkan, Köklü ve Ersöz, 2010; Özkan, Arıburun ve Kin-İşler, 2009).

Otur-Eriş testi

Yere otur pozisyonunda ve çıplak ayak tabanını düz bir şekilde test sehпасına dayaması ardından gövdeyi ileri doğru uzatarak, dizleri bükmeden elleri ayak parmak uçlarına doğru uzatılabilen son noktaya kadar uzatılır ve bu şekilde en uzak noktada durmaya çalışılır (Günay ve ark., 2017).

İstatistiksel Analiz

Karate-do sporcularının (6 kadın ve 6 erkek) stil farklılıklarına göre elde edilen vücut kompozisyonu, yaş, vücut ağırlığı, boy, yağ yüzdesi, omuz çevre, göğüs çevre, karın çevre, kalça çevre, uyluk çevre, baldır çevre, üst kol çevre, ön kol çevre, humerus epikondil çap ve femur epikondil çap, triceps deri kıvrım kalınlığı ve subskapular deri kıvrım kalınlığı midaksiller deri kıvrım kalınlığı, göğüs deri kıvrım kalınlığı, karın deri kıvrım kalınlığı, suprailiak deri kıvrım kalınlığı, uyluk deri kalınlığı, baldır deri kıvrım kalınlığı, biceps deri kıvrım kalınlığı, ön kol deri kıvrım kalınlığı sırt kuvveti, sağ pençe kuvveti, sağ parmak kuvveti, aktif sıçrama, skuat sıçrama ve otur-uzan esneklik ölçümleri sonuçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiki değerler verilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Karate-do sporcularının vücut kompozisyonu özellikleri ortalama ve standart sapma değerleri.

Stiller	Ölçümler	S
Karate Sporcuları (n=12)	Yaş	19.9±2.9
	VA	67.7±16.0
Shotokan (n=4)	Boy	167.2±9.8
	VYY	14.90±1.93
	Endomorf	4.36±0.61
	Mezomorf	2.82±0.92
	Ektomorf	1.08±0.90
GojuRyu (n=4)	Boy	168.5±12.9
	VYY	12.56±0.81
	Endomorf	3.69±0.50
	Mezomorf	3.53±1.63
	Ektomorf	1.17±0.92
ShitoRyu (n=4)	Boy	165.0±12.7
	VYY	12.73±1.28
	Endomorf	3.20±1.32
	Mezomorf	2.34±1.41
	Ektomorf	2.01±1.06

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan tüm sporcuların stil fark etmeksizin boy uzunluğu ölçümü ortalamaları birbirine yakın bulunmuştur. Vücut yağ yüzdesi ölçümlerinde Shotokan stili sporcularının ortalamaları gojuryu ve shitoryu katabolizminin ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Vücut somatotip ölçüm ortalamaları ise tüm stillerde endomorf ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 2. Karate-do sporcularının stillere göre çevre-çap ölçümleri ortalama ve standart sapma değerleri.

Stiller	Ölçümler	S
Shotokan (n=4)	Omuz Çevre	112.50±15.96
	Göğüs Çevre	97.00±13.71
	Karın Çevre	84.25±9.0
	Kalça Çevre	98.50±6.55
	Uyluk Çevre	54.50±4.12
	Humerus E. Çap	6.75±0.95
	Femur E. Çap	10.25±0.64
GojuRyu (n=4)	Omuz Çevre	103.75±6.13
	Göğüs Çevre	88.25±7.32
	Karın Çevre	76.75±5.12
	Kalça Çevre	99.25±1.70
	Uyluk Çevre	43.75±12.50
	Humerus E. Çap	6.75±0.86
ShitoRyu (n=4)	Femur E. Çap	10.00±0.71
	Omuz Çevre	99.50±10.78
	Göğüs Çevre	87.00±6.05

	Karın Çevre	74.00±6.68
	Kalça Çevre	99.50±10.78
	Uyluk Çevre	46.00±9.41
	Humerus E. Çap	6.37±0.62
	Femur E. Çap	9.35±0.85

Tablo 2’de görüldüğü gibi çevre ölçümlerinde (omuz, göğüs, karın ve uyluk) Shotokan stili sporcularının ortalamaları diğer iki stil sporcularına nazaran daha yüksek ortalamalara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Karate-do sporcularının stillere göre deri kıvrım kalınlığı ölçümleri ortalama ve standart sapma değerleri.

Stiller	Ölçümler	S
Shotokan (n=4)	Triceps D.K.K.	17.25±2.02
	Subskapular D.K.K.	12.37±3.77
	Midaksiller D.K.K.	12.00±6.21
	Biceps D.K.K.	6.12±3.06
	Karın D.K.K.	16.50±6.81
	Uyluk D.K.K.	21.50±4.04
	Baldır D.K.K.	13.75±4.57
GojuRyu (n=4)	Triceps D.K.K.	18.12±1.75
	Subskapular D.K.K.	9.25±1.25
	Midaksiller D.K.K.	7.62±0.94
	Biceps D.K.K.	6.12±1.43
	Karın D.K.K.	8.12±0.25
	Uyluk D.K.K.	17.25±5.78
	Baldır D.K.K.	12.12±2.52
ShitoRyu (n=4)	Triceps D.K.K.	11.50±6.60
	Subskapular D.K.K.	10.00±3.16
	Midaksiller D.K.K.	10.00±4.54
	Biceps D.K.K.	6.50±3.10
	Karın D.K.K.	9.30±3.45
	Uyluk D.K.K.	15.50±11.12
	Baldır D.K.K.	8.25±2.21

Tablo 3’te görüldüğü gibi deri kıvrım kalınlığı ölçümleri ortalama değerlerinde Triceps ve Baldır D.K.K. Shitoryu stili katacılarında diğer stil sporcularına nazaran düşük ortalamalar elde edilmiştir. Suprailiak, karın ve uyluk D.K.K. bölgelerinde ise shotokan stili sporcuların ortalamaları diğer stil katacılarında oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Karate-do sporcularının stillere göre kuvvet, sıçrama ve esneklik ölçümleri ortalama ve standart sapma değerleri.

Stiller	Ölçümler	S
Shotokan (n=4)	Sırt Kuvveti (kg)	130.2±62.2
	Sağ Pençe Kuvveti (kg)	44.2±19.7
	Sağ Parmak Kuvveti (kg)	11.5±5.2
	Aktif Sıçrama (cm)	43.6±8.7

GojuRyu (n=4)	Skuat Sıçrama (cm)	42.0±7.7
	Otur-Uzan Esneklik (cm)	32.8±9.6
	Sırt Kuvveti (kg)	122.7±36.2
	Sağ Pençe Kuvveti (kg)	44.6±12.5
	Sağ Parmak Kuvveti (kg)	16.5±10.4
	Aktif Sıçrama (cm)	42.3±11.1
	Skuat Sıçrama (cm)	43.2±11.9
ShitoRyu (n=4)	Otur-Uzan Esneklik (cm)	28.2±10.0
	Sırt Kuvveti (kg)	131.0±56.4
	Sağ Pençe Kuvveti (kg)	35.60±16.1
	Sağ Parmak Kuvveti (kg)	12.0±5.7
	Aktif Sıçrama (cm)	41.2±8.7
	Skuat Sıçrama (cm)	44.0±6.48
	Otur-Uzan Esneklik (cm)	32.7±6.8

Tablo 4’te görüldüğü gibi katacılarının sırt kuvveti ölçümlerinde Shotokan stili sporcularının ortalamaları yüksek bulunmuştur. Sağ parmak kuvveti ölçümlerinde ise Gojuryu stili katacılarının ortalamaları yüksek bulunmuştur. Aktif ve skuat sıçrama ölçümlerinde ise sporcuların aktif sıçrama değerlerinde birbirine yakın değerler elde edilmiştir, skuat sıçrama ortalama değerlerinde ise Gojuryu sporcularının ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Esneklik ölçümü ortalama değerleri ise birbirine yakın değerler elde edilmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmanın antropometrik ölçümlerinde elde edilen veriler ışığında katacılarının yaşları ortalamaları “19.9±2.9 yıl”, karate-do sporcularının vücut ağırlığı ortalamaları “67.7±16.0 kg” stillere göre bakıldığında, Shotokan stilinde “75.0±21.0 kg”, Goju-Ryu stilinde “67.1±12.4 kg” ve Shito-Ryu stilinde “61.0±14.6 kg” değerlerine ulaşılmıştır. Boy uzunluğu ölçümlerinde tüm katacılarının ortalamaları “166.9±10.8” stillere göre bakıldığında, Shotokan stilinde “167.2±9.8 cm”, Goju-Ryu stilinde “168.5±12.9” cm ve Shito-Ryu stilinde “165.0±12.7 cm” bulunmuştur. Vücut yağ yüzdesi ölçümlerinde karate-do sporcularının ortalamaları “13.14±2.12” stillere göre bakıldığında, Shotokan stilinde “14.90±1.93”, Goju-Ryu stilinde “12.56±0.81” ve Shito-Ryu stilinde “12.73±1.28” ortalama değerlerine ulaşılmıştır. Çalışmamızın verilerine paralel olarak Penov, Petrov ve Kolimechkov (2020) araştırma grubunu erkek katacılarının oluşturduğu çalışmanın sonucunda, katılımcıların vücut ağırlığı ortalamalarının “71.04±6.88 kg”, boy uzunluğu ortalamalarının “172.90±6.69 cm” ve vücut yağ yüzdesi ortalamalarının “13.6±3.05” aralığında olduğunu belirtmişlerdir. Alexandrova ve arkadaşları (2018) araştırma grubunu kadın karatecilerin oluşturduğu çalışmanın sonucunda vücut ağırlığı ortalamalarını “53.6±5.37 kg”, boy uzunluğu ortalamalarını “161.9±4.75 cm” ve vücut yağ yüzdesi ortalamalarını “13.6±3.05” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kata disiplini sergilenen performansın gereksinimi olan denge gibi bazı temel motorik özelliklerin boy uzunluğu ve kilo artışı durumlarından olumsuz etkilendiği düşünülmektedir. Nitekim Zago ve arkadaşlarında (2015) bu sonucu destekler nitelikte sonuçlar elde etmişlerdir. Nichas ve arkadaşlarının (2020) örneklem grubunu 18-25 yaş kata sporcularının somatotip ölçümlerinde ise endomorfi ortalamaları “3.97±2.66”, mezomorfi ortalamaları “0.95±3.03” ve ektomorfi ortalamaları “2.28±1.08” olarak bulunmuştur. 18-25

yaş kumite grubu sporcularının somatotip ölçümlerinde ise endomorfi ortalamaları “2.35±1.03”, mezomorfi ortalamaları “7.33±14.92” ve ektomorfi ortalamaları “2.36±0.73” olarak bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarımızdan farklı olarak Arazi ve İzadi (2017) araştırma grubunu İranlı elit karate-do sporcularının oluşturduğu çalışmanın sonucunda vücut somatotip değerleri endomorfi “2.4±0.85”, ektomorfi “2.11±0.99” ve mezomorfi “5.2±1.13” olarak bulunmuştur. Çalışmamızda çevre ölçümleri incelendiğinde omuz çevresi ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “112.50±15.96 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “103.75±6.13 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “99.50±10.78 cm”, göğüs çevresi ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “97.00±13.71 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “88.25±7.32 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “87.00±6.05 cm”, karın çevresi ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “84.25±9.0 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “76.75±5.12 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “74.00±6.68 cm”, kalça çevresi ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “98.50±6.55 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “99.25±1.70 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “99.50±10.78 cm”, uyluk çevresi ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “54.50±4.12 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “43.75±12.50 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “46.00±9.41 cm”, femur epikondil çap ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “10.25±0.64cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “10.00±0.71cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “9.35±0.85 cm”, Humerus epikondil çap ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “6.75±0.95 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “6.75±0.86 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “6.37±0.62 cm” değerleri elde edilmiştir. Çevre ölçümlerinde sporcuların ortalamaları incelendiğinde shotokan stili sporcuların ortalamaları omuz çevresi, göğüs çevresi, uyluk çevresi ve karın çevresi ortalama diğer stil sporcularına göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Kalça çevresi, femur epikondil çap ve humerus epikondil çap ölçümlerinde ise birbirine yakın ortalama değerleri elde edilmiştir. Blerim ve arkadaşlarının (2017), 17-18 yaş karatecilerde ve spor yapmayan bireylerde antropometrik, somatotip özellikleri ve motorik becerilerdeki farklılıkların karşılaştırılması adlı çalışmasında kata ve kumiteci erkek sporcuların üst kol çevresi “26.00±3.60 cm”, baldır çevresi “35.08±2.83 cm”, humerus epikondil çap “7.52±0.52 cm”, femur epikondil çap “9.90±0.74 cm” olarak bulunmuştur. Öktem (2016), örneklem grubunu karate-do ve güreş branşında gençler kategorisinde yarışan sporcuların oluşturduğu çalışma sonuçlarına göre, antropometrik ve fizyolojik özellikleri karşılaştırılmış olup elde edilen veriler karatecilerin omuz çevresi ortalamaları “107.50±6.72 cm”, göğüs çevresi ortalamaları “91.40±8.55 cm”, üst kol çevresi ortalamaları “31.93±1.56 cm”, karın çevresi ortalamaları “73.00±11.12 cm”, kalça çevresi ortalamaları “78.06±10.60 cm”, uyluk çevresi ortalamaları “48.13±3.78 cm”, baldır çevresi ortalamaları “33.86±3.91 cm”, olarak bulunmuştur. Çınarlı (2016) karate-do sporcularının somatotip özellikler açısından bazı motorik parametrelerini incelediği çalışmasında, kadın katılımcıların üst kol çevre ölçümleri ortalamaları “27.56±4.02 cm”, baldır çevre ölçümleri ortalamaları “34.61±3.16 cm”, humerus epikondil çap “6.04±0.42 cm” ve femur epikondil çap “8.86±0.77 cm” ve erkek katılımcıların üst kol çevre ölçümleri “31.97±2.64 cm” ve baldır

çevre ölçümleri “ 36.53 ± 2.60 cm” humerus epikondil çap “ 6.49 ± 0.42 cm”, femur epikondil çap “ 9.27 ± 0.69 cm”, olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda deri kıvrım kalınlığı ölçümleri incelendiğinde Triceps D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 17.25 ± 2.02 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 18.12 ± 1.75 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 11.50 ± 6.60 mm”, Subskapular D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 12.37 ± 3.77 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 9.25 ± 1.25 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 10.00 ± 3.16 mm”, Midaksiller D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 12.00 ± 6.21 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 7.62 ± 0.94 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 10.00 ± 4.54 mm”, Biceps D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 6.12 ± 3.06 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 6.12 ± 1.43 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 6.50 ± 3.10 mm”, Karın D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 16.50 ± 6.81 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 8.12 ± 0.25 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 9.30 ± 3.45 mm”, Uyluk D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 21.50 ± 4.04 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 17.25 ± 5.78 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 15.50 ± 11.12 mm”, Baldır D.K.K. ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 13.75 ± 4.57 mm”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 12.12 ± 2.52 mm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 8.25 ± 2.21 mm değerleri elde edilmiştir. Araştırma verilerimizle örtüşen Çınarlı (2016) somatotip özellikler açısından bazı motorik parametrelerin incelediği çalışmasında kadın katılımcıların deri kıvrım kalınlığı değerleri, triceps deri kıvrım kalınlığı “ 15.46 ± 5.82 mm”, Suprailiak deri kıvrım kalınlığı “ 6.25 ± 2.53 mm”, subskapular deri kıvrım kalınlığı “ 11.30 ± 4.92 mm”, baldır deri kıvrım kalınlığı “ 14.03 ± 5.75 mm”, uyluk deri kıvrım kalınlığı “ 25.08 ± 8.91 mm”, göğüs deri kıvrım kalınlığı “ 4.57 ± 1.95 mm”, karın deri kıvrım kalınlığı “ 14.89 ± 6.77 mm”, erkekler katılımcıların deri kıvrım kalınlığı ortalamaları, triceps deri kıvrım kalınlığı “ 7.69 ± 2.66 mm”, Suprailiak deri kıvrım kalınlığı “ 10.39 ± 4.22 mm”, subskapular deri kıvrım kalınlığı “ 13.58 ± 4.41 mm”, baldır deri kıvrım kalınlığı “ 7.69 ± 2.66 mm”, uyluk deri kıvrım kalınlığı “ 14.58 ± 6.03 mm”, göğüs deri kıvrım kalınlığı “ 8.82 ± 3.82 mm”, karın deri kıvrım kalınlığı “ 21.40 ± 9.94 mm” sonucuna ulaşmıştır. Blerim ve arkadaşları (2017), 17-18 yaş karatecilerde triceps deri kıvrımı “ 11.08 ± 6.72 mm”, biceps deri kıvrımı kalınlığı “ 5.86 ± 3.88 mm”, karın deri kıvrımı kalınlığı “ 12.68 ± 9.29 mm”, suprailiak deri kıvrımı kalınlığı “ 10.90 ± 7.03 mm”, subskapular deri kıvrımı kalınlığı “ 10.22 ± 4.55 mm”, uyluk deri kıvrımı kalınlığı “ 13.22 ± 6.25 mm”, baldır deri kıvrımı kalınlığı “ 11.14 ± 5.50 mm” sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan Burdukiewicz ve arkadaşları (2017) örneklem grubunu judo, jujitsu, karate-do, boks, taekwondo ve güreş oluşturduğu çalışmasında karateci katılımcıların deri kıvrım kalınlığı ortalamaları, subskapular deri kıvrımı kalınlığı “ 9.0 ± 2.4 mm”, triceps deri kıvrımı kalınlığı “ 9.3 ± 4.7 mm”, Suprailiak deri kıvrımı kalınlığı “ 5.9 ± 2.4 mm”, baldır deri kıvrımı kalınlığı “ 5.4 ± 2.1 mm” sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda kuvvet ölçümleri incelendiğinde Sırt Kuvveti ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 130.2 ± 62.2 kg”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 122.7 ± 36.2 kg” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 131.0 ± 56.4 kg”, Sağ Pençe Kuvveti ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “ 44.2 ± 19.7 kg”, Goju-Ryu stili sporcularının “ 44.6 ± 12.5 kg” ve Shito-Ryu stili sporcularının “ 35.60 ± 16.1 kg”, Sağ Parmak Kuvveti

ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “11.5±5.2kg”, Goju-Ryu stili sporcularının “16.5±10.4 kg” ve Shito-Ryu stili sporcularının “12.0±5.7 kg”, Aktif Sıçrama ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “43.6±8.7 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “42.3±11.1 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “41.2±8.7 cm”, Skuat Sıçrama ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “42.0±7.7 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “43.2±11.9 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “44.0±6.48 cm”, Otur-Uzan Esneklik ölçümleri ortalama değerleri Shotokan stili sporcularının “32.8±9.6 cm”, Goju-Ryu stili sporcularının “28.2±10.0 cm” ve Shito-Ryu stili sporcularının “32.7±6.8 cm” değerleri elde edilmiştir. , Aslan ve arkadaşlarının (2011), subelit sporcularda vücut kompozisyonu, anaerobik performans ve sırt kuvveti arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik çalışmalarında beden eğitimi ve spor yüksekokulun da öğrenim gören bir grup elit-altı sporcunun sırt kuvveti ortalamaları “143.16±27.44 kg” bulunurken, sporcuların vücut ağırlıkları, vücut yağ yüzdeleri, boy uzunlukları ve sırt kuvvetlerinin anaerobik performanslarında belirleyici rol aldığı tespit edilmiştir. Canpolat (2017) taekwondocularda bazı performans değişkenlerini incelediği çalışmasında, taekwondocularda sırt kuvveti “111.09±14.94 kg” olarak bulunmuştur. Shito-Ryu ve Goju-Ryu katacılarının genel olarak yüksek ve dar dachileri (bacak duruşu) ve açık el tekniklerini (seiryuto, kakuto ve nukite vb) daha geniş açılarda uygulanırken üst ekstremitte kasları daha antre olduğu düşünülmektedir. Shotokan katacıları geniş ve alçak duruşlardan oluşan dachi (bacak duruşu) teknikleri ve genel olarak kullandığı kapalı (yumruk, uraken ve tata suki vb.) el tekniklerini dar bir açı ile tamamlamasından alt ve üst ekstremitte grubu kaslar daha fazla antrene edilmektedir (Çetintaş, 2021, s. 78, 128). Sonucumuzu destekler nitelikte Bayer’in (2020) yüksek ve dar duruşlu dachilerin teknik uygulama hızının alçak ve geniş açılı duruşlara göre daha hızlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun sonucunda shotokan katacılarının kata performansı sergilerken gövdenin ani rotasyonlarında daha fazla efor sarf etmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda sırt kuvveti değişkeninin branş ve stillere göre farklılık gösterebileceği gibi cinsiyet ile de ilişkili olduğu yordanabilir. Soykan (2003) çalışmasında elit erkek karate-do sporcularının sağ pençe kuvveti ortalamaları “47.57±8.03 kg” olarak Özsoy’ un (2011) taekwondo branşında, müsabık grubun sağ pençe kuvveti ortalamaları “46.1±10.5 kg”, poomseci grubun sağ pençe kuvveti ortalamaları “45.4±7.1 kg” olarak bulunmuştur. Güder (2015) Taekwondo’nun Gyorugi ve Poomse dalında yarışan sporcuları karşılaştırdığı çalışmasında sağ el pençe kuvveti ortalama değerlerini, Gyorugi sporcularında “33.66±2.83 kg” Poomse sporcularında “32.63±2.82 kg” olarak bulmuştur. Katacılarda sağ pençe kuvveti incelendiğinde Shotokan stili sporcuların değerleri Shito-Ryu ve Goju-Ryu stili sporcularına nazaran daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi olarak Shotokan katalarının anatomik olarak elin pronation (yumruk) gibi kapalı el tekniklerini daha çok içermesinden, Shito-Ryu ve Goju-Ryu katalarının ise bilekten, yukarıya ve aşağıya elin büküldüğü fleksiyon ve ekstansiyon hareketlerini ve bilekten sağa ulnar devination gibi açık el tekniklerinin daha fazla kullanılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Raiver, Grappe ve Rouillon’ ın (2004) Fransız genç milli karatecilerin skuat sıçrama ortalamaları “42.3±4.8 cm”, aktif sıçrama ortalamaları “44.9±5.9 cm” olarak bulunmuştur. Doria ve arkadaşlarının (2009) İtalyan üst düzey sporcularda erkek kata sporcularının dikey sıçrama ortalamaları “42.7±4.4 cm”, skuat sıçrama ortalamaları “38.9±1.1 cm”, kadın kata sporcularının dikey sıçrama ortalamaları “38.3±1.0 cm”, skuat sıçrama ortalamaları “36.9±1.5 cm”, erkek kumite dikey sıçrama

ortalamaları “42.8±4.2 cm”, skuat sıçrama ortalamaları “40.1±3.2 cm”, kadın kumite dikey sıçrama ortalamaları “39.2±2.4 cm”, skuat sıçrama ortalamaları “37.0±1.1 cm”, sonucuna ulaşılmıştır. Koropanovski ve arkadaşlarının (2011) Sırbistanlı elit erkek karatecilerin antropometrik ve fiziksel yapılarını incelediği, kata ve kumitecileri değerlendirdikleri çalışmalarında katacılarının dikey sıçrama ortalamalarını “48.6±8.1 cm”, kumitecilerin dikey sıçrama ortalamalarını “46.1±4.4 cm” sonucuna ulaşılmıştır. Roschel ve arkadaşlarının (2009) Brezilya karate-do milli takımında kumitecileri müsabaka seanslarında kazanan ve yenilen sporcuları belirleyip testleri uygulamış elde edilen verilerde kazanan olarak belirlenen sporcuların dikey sıçrama ortalamaları “48.8±3.4 cm” ve kaybeden olarak belirlenen sporcuların dikey sıçrama ortalamaları “50.8±2.6 cm” olarak bulunmuştur. Spigolon ve arkadaşlarının (2018), elit karate-do sporcularının dikey sıçrama ortalamaları “37.1±7.8 cm”, skuat sıçrama ortalamaları “34.2±6.9 cm” sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen veriler ile üç stil katarlarında da sıçramayla tekniği tamamlama hareketlerinin olması nedeniyle stiller arası bir farklılık gözlenmediği düşünülmektedir. Nitekim düşüncemizi destekler nitelikte Augustovicova ve arkadaşlarının (2018) karatenin premier ligi müsabakalarında en çok tercih edilen kataları belirlediği çalışmalarında, Shotokan stilinde müsabakalarda en çok tercih edilen katalardan unsu, kankusho ve enpi katarlarında, Goju-Ryu ve Shito-Ryu stilinde Suparinpei, Chatanyara Kushanku ve Nipaipu gibi katalarda sıçrama tekniği bulunmaktadır. Ek olarak Goju-Ryu stilinde yarışan katacılarının müsabakalarda Shito-Ryu stilinden katalarıda sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. Nikookheslat ve arkadaşlarının (2011) İranlı elit erkek karate-do sporcularının, otur ve eriş esneklik testi ortalamalarını “38.73±5.71 cm” olarak, Quel ve arkadaşlarının (2020) genç erkek karatecilerin ise otur ve eriş esneklik ortalamaları “27.54±7.00 cm”, U21 kategorisinde yarışan erkek karatecilerin otur ve eriş esneklik ortalamaları “28.07±6.86 cm”, gençler kategorisinde yarışan sporcuların kadın karatecilerin otur ve eriş esneklik ortalamaları “28.51±6.54 cm”, U21 kategorisinde yarışan kadın karatecilerin otur ve eriş esneklik ortalamaları “26.35±8.06 cm” olarak bulunmuştur. Molinaro ve arkadaşlarının (2020) elit karatecilerde kata ve kumite otur eriş ortalamaları “36.7±2.6 cm”, Arazi ve Izadi’ nin (2017) İranlı karatecilerin esneklik ortalamaları “37.63±10.73 cm” olarak bulmuştur.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada karate-do kata sporcularının antropometrik profilleri ve motorik özellikleri açısından farklılık göstermesi veya göstermemesi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda vücut kompozisyonu ölçümleri bakımından bazı bölgelerin ortalama ve standart sapma değerlerinde farklılık gözlemlenmiştir. Elde edilen bu veriler ve ilgili literatürde yer alan araştırmalar göz önünde bulundurularak boy ve vücut ağırlığı artışının sporcularının performansını olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Fiziksel uygunluk ölçümleri değerleri incelendiğinde stiller arası ortalama ve standart sapma değerlerinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Aktif ve skuat sıçrama ölçümlerinde sporcuların aktif sıçrama değerlerinde birbirine yakın değerler elde edilmiştir, skuat sıçrama ortalama değerlerinde ise Gojuryu sporcularının ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Esneklik ölçümü ortalama değerleri ise birbirine yakın değerler elde edilmiştir. Çalışmamızdan elde edilen veriler karate-do sporuna bağlı stillerde yapılan antrenmanların, sporcuların antropometrik profilleri hakkında bilgi vermektedir. Denek sayısı artırılarak ve uygulanabilecek anaerobik güç testi, aerobik ve

denge testlerinin uygulanması daha çok veri elde edileceğini ve karate-do stiller arası kata eğitiminde katacılarının profilleri hakkında daha fazla bilgi sağlayacağı düşüncesindeyiz.

**Bu çalışma “Elit Karate-Do Kata Sporcularının Antropometrik ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.*

KAYNAKLAR

- Alexandrova, A., Penov, R., Petrov, L., Cholakov, K., & Kolimechkov, S. (2018). Competitive bout model as a tool for estimation of female karateka specific endurance. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 4(9), 30-41.
- Arazi, H. & Izadi, M. (2017). Physical and physiological profile of Iranian world-class karate athletes. *Biomedical Human Kinetics*, 9(1), 115-123.
- Aslan, C. S., Büyükdere, C., Köklü, Y., Özkan, A. & Özdemir, F. N. Ş. (2011). Elit altı sporcularda vücut kompozisyonu, anaerobik performans ve sırt kuvveti arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1612-28.
- Bayer, H. (2020). Is altering the traditional stance/position in naihanchi kata impacting a karateka's vulnerability? *A Research Paper on Kata Modification*, © Dr. Hermann Bayer.
- Blerim, S., Zarko, K., Visar, G., Agron, A. & Egzon, S. (2017). Differences in anthropometrics characteristics, somatotype and motor skill in karate and non-athletes. *Indexed in: license agreement*, 3(22), 12.
- Burdukiewicz, A., Pietraszewska, J., Stachoń, A. & Andrzejewska, J. (2017). Anthropometric profile of combat athletes via multivariate analysis. *The Journal of sports medicine and physical fitness*, 58(11), 1657-1665.
- Canbolat, B. (2017). *Taekwondocularıda dengeyi etkileyen bazı performans değişkenlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Cierna Augustovicova, D., Argajova, J., Saavedra García, M., Matabuena Rodríguez, M. & Arriaza, R. (2018). Top-level karate: analysis of frequency and successfulness of katas in K1 Premiere League. *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 18(4), 46-53.
- Çetintaş, Y. (2021). *Karate Do Mücadele Sanatı*. Gökçe Ofset Matbaacılık, s. 78, 128.
- Çınarlı, F. S. (2016). *Somatotip özellikler açısından bazı motorik parametrelerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Doria, C., Veicsteinas, A., Limonta, E., Maggioni, M. A., Aschieri, P., Eusebi, F. & Pietrangelo, T. (2009). Energetics of karate (kata and kumite techniques) in top-level athletes. *European journal of applied physiology*, 107(5), 603.
- Güder, F. (2015). *Elit taekwondocu kadınlarda Poomseci ve Gyorugicilerin fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Günay, M., Tamer, K., Cicioğlu, İ. & Şıktar, E. (2017). *Spor fizyolojisi ve performans ölçüm testleri*. (4. bs.) Ankara: Gazi Kitabevi.
- Koropanovski, N., Berjan, B., Bozic, P., Pazin, N., Sanader, A., Jovanovic, S. & Jaric, S. (2011). Anthropometric and physical performance profiles of elite karate kumite and kata competitors. *Journal of human kinetics*, 30(2011), 107-114.

- Mao, D., Hong, Y., Li, J. X., Xu, D. & Wang, D. (2002). Biomechanics analysis of "brush knee and twist steps" movement in tai chi. *International Society of Biomechanics in Sport*. Caceres (Spain).
- Molinaro, L., Taborri, J., Montecchiani, M. & Rossi, S. (2020). Assessing the effects of kata and kumite techniques on physical performance in elite karatekas. *Sensors*, 20(11), 3186.
- Nichas, A., Shaw, B. S., Millard, L., Breukelman, G. J. & Shaw, I. (2020). Kinanthropometric attributes of elite South African male kata and kumite karateka. *Age (years)*, 31(14.02), 28-25.
- Nikookheslat, S. D., Faraji, H., Fatollahi, S. & Alizadeh, M. (2016). Physical and physiological profile of elite Iranian karate athletes. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 5(4).
- Okuş, H. (2012). *Mücadele disiplinleri ve onun içerisinde gelişen karatenin tarihi süreçleri ile karatenin tarihi süreçleri ile karatenin kültürel ve tarihsel çelişkileri üzerine bir değerlendirme* 7. Dan Tezi.
- Okuş, H. (2015). *Mücadele disiplinleri ve onun içerisinde gelişen karatenin tarihi süreçleri ile karatenin kültürel ve tanımsal çelişkileri üzerine bir değerlendirme*. TKF Eğitim kitapları serisi, (1.bs) Ankara: Mavi Ofset Basım Yayınevi.
- Öktem, G. (2016). *Genç milli bireysel sporcularda 8 haftalık antrenman programının antropometrik ve fizyolojik özelliklere etkilerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Özer, K. (2009). *Fiziksel uygunluk*, (4.bs) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 4. Baskı.
- Özkan, A., Arıburun, B., & Kin-Işler, A. (2009). Relationships of body composition, isokinetic knee strength and anaerobic performance in American football players. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Science*, 1, 47-52.
- Özkan, A., Köklü, Y., & Ersöz, G. (2010). *Anaerobik performans ve ölçüm yöntemleri*. Ankara: Gazi Kitapevi, 119-127.
- Özsoy, O. Ş. (2011). *Taekwondo branşında, elit düzey poomseciler ve dövüşçülerin fiziksel ve fizyolojik değerlerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pearson, N. (1997). Kinematics and kinetics of the taekwon-do turning kick, dissertation in bachelor degree in physical education. University of Otago, Dunedin, New Zealand.
- Penov, R., Petrov, P. & Kolimechkov, S. (2020). Changes in heart rate and blood lactate concentration during karate kata competition. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 24(3).
- Quel, Ó. M., Alegre, L. M., Castillo García, A., & Ayán, C. (2020). Anthropometric and fitness normative values for young karatekas.

Ravier, G., Grappe, F. & Rouillon, J.D. (2004). Application of force-velocity cycle ergometer test and vertical jump tests in the functional assessment of karate competitor. *J. Sports Med. Phys. Fitness*;44:349-355.

Roschel, H., Batista, M., Monteiro, R., Bertuzzi, R. C., Barroso, R., Loturco, I. & Franchini, E. (2009). Brezilya Karate Milli Takımı'nda nöromusküler testler ve kumite performansı arasındaki ilişki. *Spor bilimi ve tıbbi dergisi* , 8(CSSI3), 20.

Sirmen, B., Çakıroğlu, M. & Peker, Ç. (2002). Elit sutopu oyuncularının fiziksel ve fizyolojik profili. *Pos. Bil.*, 7. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, Antalya.

Soykan, A. (2003). *Elit karate sporcularının fiziki ve motorsal profillerinin incelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Spigolon, D., Hartz, C. S., Junqueira, C. M., Longo, A. R., Tavares, V., Fayçal, H. & Moreno, M. A. (2018). The correlation of anthropometric variables and jump power performance in elite karate athletes. *Journal of Exercise Physiologyonline*.

Zago, M., Mapelli, A., Shirai, Y. F., Ciprandi, D., Lovecchio, N., Galvani, C. & Sforza, C. (2015). Dynamic balance in elite karateka. *Journal of Electromyography and Kinesiology*, 25(6), 894-900.

Elit Seviyedeki Taekwondo Sporcularının Çeşitli Değişkenlere Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi

Mehmet KUMARTAŞLI¹, Özgür GÜLEN², Büşra SERÇE³, Enes MADAK⁴, Ercan DOĞAN⁵

¹Süleyman Demirel Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-7828-546X>

²Yalova Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Yalova, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-2305-3098>

³Türkiye Taekwondo Federasyonu, Ankara, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0001-8517-6248>

⁴Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Okulu, İstanbul, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-7454-2422>

⁵İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya, TÜRKİYE
0000-0001-5191-0782

E-mail: mehmetkmrtsl@hotmail.com, gulenzgur@outlook.com, sercebusra_3542@hotmail.com,
enesmadak58@gmail.com, ercandogan1944@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 15.05.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Öz

Bu araştırma betimsel araştırma yaklaşımı ile temellendirilmiş olup, Elit seviyedeki Taekwondo branşındaki sporcuların başarı motivasyonlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki Taekwondocularından internet üzerinden online anket şeklinde kadın ve erkek sporculardan gönüllü olarak katılım sağlayan 134 erkek 62 kadın toplam 196 sporcuyla yapılmıştır. Araştırma sonunda değerlendirme yapabilmek için spora özgü başarı motivasyon ölçeği (SÖBMÖ) kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. İkili karşılaştırılmalarda Independent T-Test, çoklu karşılaştırılmalarda One Way ANOVA ve Post Hoc testi kullanılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre başarı motivasyonu incelendiğinde erkek katılımcıların genel başarı motivasyonu puanı ($\bar{X}=146,687$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=141,081$) göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Test sonucuna bakıldığında ise iki grup arasında başarıya yaklaşım alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlılık saptanmazken ($p>0,05$), güç gösterme, başarıdan kaçınma alt boyutları ve toplam başarı motivasyonu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık saptanmıştır ($p<0,05$). Milli olan ve olmayan sporcuların başarı motivasyonu açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Milli sporcuların milli olmayan sporculara göre motivasyon düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Milli olan sporcuların daha tecrübeli ve motivasyon bilinçlerinin daha net olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler : Spor, Başarı Motivasyonu, Taekwondo

Investigation of Elite Level Taekwondo Athletes' Specific Motivations for Sports According to Various Variables

Abstract

This research was based on a descriptive research approach and was carried out to determine the motivation of success of athletes in the Taekwondo branch at the Elite level. The study, questionnaire form online via the internet from Turkey's taekwondo at different locations providing voluntary participation of 134 male and female athletes were made by men 62 women a total of 196 athletes. Sport-specific success motivation scale applied. At the end of the research, the sport-specific success motivation scale (SSSMS) was used. The data were analyzed with SPSS software. In double comparisons, Mann Whitney U test was used, and in multiple comparisons, Kruskal Wallis and Post Hoc tests were used. According to the gender variable, the motivation of success has been examined, it has been observed that male participants had a higher average score of general achievement motivation ($\bar{X} = 146,687$) than female participants ($\bar{X} = 141,081$). Looking at the test results, there was no statistical significance in the approach to the success sub-dimension between the two groups ($p > 0.05$), while a statistically significant difference was observed between the sub-dimensions in terms of showing strength, avoiding success and total motivation for success ($p < 0.05$). A significant difference was found in terms of success motivation between the national athletes and non-athletes. Also, national athletes were determined to be higher levels of motivation according to non-national athletes ($p < 0.05$). It has been determined that national athletes have higher levels of motivation compared to non-national athletes ($P < 0.05$)

Keywords : Sport, Motivation, Taekwondo

Giriş

Motivasyon olgusu, organizmayı davranışa sürükleyen, bu davranışların da süreklilik ve düzenliliğini belirleyen, davranışın amacını ve yönünü sağlayan çeşitli iç ve dış etmenler ile bunların işleyişini gerçekleştiren mekanizmalar olarak tanımlanır (Aydın, 2001). Sage'e göre ise motivasyon, kişinin çabasının yönünü ve yoğunluğunu anlatır. Çabanın yönü; her hangi bir duruma yaklaşmayı veya kaçınmayı ifade ederken, çabanın yoğunluğu bir durumda ne kadarlık gayret harcadığını ifade etmektedir (Tiryaki, 2000). Motivasyon süreci bireyler için ve öğrenmede kolaylık sağlayan ve başarmayı etkileyen özellikleri neticesi ile büyük öneme sahiptir (Demir ve Budak, 2016). Motivasyon, bireyin davranışı, arzuları ve gereksinimlerini açıklamada kullanılan bir terim olarak tanımlanmaktadır. (Seker, 2015).

Taekwondo branşı günümüzde, fazlaca kitleye sahip bir spor dalıdır. Taekwondo ülkemizde uygulanan bireysel sporlardan olup, Olimpiyat, Dünya ve Avrupa Şampiyonaları gibi üst düzey turnuvalarda alınan derecelere uluslararası arenada ülkemizi başarı ile temsil eden spor dallarındandır. Tae- ayak tekniği, Kwon- el tekniği, Do ise, ahlak ve fazilete ulaşmak için uygulanan düşünce ve davranıştır. Kelime anlamıyla, el ve ayaklar ile yapılan savunma ve vuruş tekniklerinden oluşan, sporcuda ahlaki değerlerin yüceltilmesine katkıda bulunan bir spor dalıdır (Şahin 2011).

Taekwondo müsabakasında kazanan rakibinden yüksek puan alarak ya da rakibi nakavt ederek belirlenir. Puanlar kurallarla belirlenen bölgelere tekme ya da yumrukla uygulanan doğru tekniklerle kazanılır. Sporcular müsabakada sakatlıkların en aza indirilmesi için göğüs koruyucusu, kuki, kask, kol ve ayak koruyucusu, dişlik gibi bazı koruyucu malzemeler takmak zorundadırlar. Uluslararası düzeyde müsabakalar, rauntlar 2'şer dakika ve rauntlar arasındaki dinlenme süresi 30'ar saniye olmak üzere 3 raunt üzerinden yapılmaktadır. (Şahin 2011).

Taekwondo şampiyonalarında; gövde bölgesine direk ayak vuruşu 2 puan, gövdeye dönerek ayak ile uygulanan vuruş teknikleri artı 2 puan olarak toplam da 4 puan, kafaya uygulanan direk ayak vuruşu 3 puan, dönerek yüze uygulanan ayak vuruşu 5 puan, yumruk ile gövdeye uygulanan vuruş tekniği ise 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Müsabaka esnasında alınan bir ceza, rakip sporcu hanesine artı 1 puan olarak yansır. Puan olarak önde olsa bile 10 adet ceza alan sporcu diskalifiye olur. (WTF 2021).

Motivasyon, temel olarak bireyi çalışmaya sevk etmek, çalışması için bireyi isteklendirip, harekete geçirmek olarak tanımlanmaktadır. Motivasyon kişilerin belirli bir amaca yönelik kendi arzu ve istekleriyle davranış göstermeleri olarak da tanımlanabilir (Keçecioglu, 2000).

Başarı ve motivasyon gücü arasındaki ilişki özellikle spor ile birebir bağlantılıdır. Yüksek bir motive edici güce sahip olmayan bir eylemin yüksek bir başarı ile sonuçlanmaması öngörülebilir. Bireyler kendini tatmin edici ve huzur bulduğu ortamlar arama, hoşnut olmayacağı ve rahatsızlık hissettiği ortamlardan uzaklaşma eylemi gösterir. Güdülerin yapısında kaçınma ve arama eylemi her zaman vardır. Olumlu ya da olumsuz durumlarda hangi eğilim daha ağır basarsa güdü ona yönelik ortaya çıkar (Soyer ve ark 2010).

Sporcuların şiddeti yüksek çalışmalara katılmaları ve bunu uzun vadede devam ettirebilmelerini sağlayan güç "Başarı Motivasyonu Kuramıyla" açıklanabilir. Başarı motivasyonu kuramı, kişilerin fiziksel etkinliğe katılma sebebini, zor olan şeyi başarabilmek için hangi sebeple çok güç harcadığını ve bunu neden uzun süre devam ettirdiğini açıklığa kavuşturur.(Tiryaki, 2000; Soyer ve ark., 2010).

Başarı motivasyonu, bir işi diğerlerinden daha iyi yapma, engellerin üstesinden gelme, bir işi ustaca ve mükemmel olarak yapma olarak tanımlanmıştır (Lawrence 1996). Diğer bir anlamda başarı motivasyonu, başarısızlığa karşı mücadele etmek olarak ta tanımlanmaktadır (Cox 1990). Başarı motivasyonu, yapılması hedeflenen görevi yapabilmek için çaba sarf etme ve bunun karşılığında başarısızlık ile karşılaşmamak için direnme olarak da tanımlanmaktadır. Başarı motivasyonu olgusu kişinin kendi iç motivasyonudur. Ancak bununla beraber dışsal etmenlerden de etkilenmektedir (Tazegül, 2015). Bu olgu aynı zamanda sadece sonuç odaklı ve mükemmel olma ile ilgili değil, ayrıca hedefe ulaşmak için sarf edilen yolu da anlamaya çalışır (Ercan, 2013).

Yaptığımız araştırmanın amacı, elit taekwondo sporcularının başarı motivasyonlarının incelenmesi ve farklı değişkenler açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını saptamaktır.

Materyal ve Metod

Bu çalışmaya Taekwondo branşı yapan sporcular katılmış olup çalışmaya 62 kadın 134 erkek olmak üzere toplam 196 sporcu katılmıştır. Sporcuların başarı motivasyonlarını ölçmede ise Willis Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Anket uygulaması internet üzerinden form anket olarak yapılmış ve farklı şehirlerdeki sporculara uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sosyal bilimler için geliştirilen istatistik programı SPSS kullanılmıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada yapılan istatistiksel analizler SPSS Statistics 23 paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Verilerin ilk olarak normallik dağılıma bakılıp değerlerin -1,5 ile +1,5 değer aralığında olduğu saptanmış olup; gruplar arası ikili karşılaştırmada Independent Samples T-Test ve çoklu karşılaştırmalarda One-Way Anova testi uygulanmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlarda farklılığı saptamak için Tukey HSD Post Hoc Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkeni Açısından Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Erkek	134	68,4
Kadın	62	31,6
Toplam	196	100

Tablo 1'e bakıldığında çalışmaya katılan sporcuların % 68,4'ünün erkek, % 31,6'sının kadın sporcu olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Yaş Değişkeni Açısından Dağılımı

Yaş	F	%
19-22 yaş arası	44	22,4
23-26 yaş arası	108	55,1
27-29 yaş arası	44	22,4
Toplam	196	100

Tablo 2'e bakıldığında çalışmaya katılan sporcuların % 22,4'ünün 19-22 yaş, % 55,1'inin 23-26 yaş, % 22,4'ünün 27-29 yaş üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Yaptıkları Spor Yılı Değişkeni Açısından Dağılımı

Spor Yılı	F	%
1-3 yıl arası	3	1,5
4-6 yıl arası	49	25,0
7-9 yıl arası	50	25,5
10 ve üzeri yıl	94	48,0
Toplam	196	100,0

Tablo 6'e bakıldığında çalışmaya katılan sporcuların % 1,5'inin 1-3 yıl arası, % 25,0'inin 4-6 yıl arası, % 25,5'inin 7-9 yıl arası ve % 48,0'nun 10 yıl ve üzeri spor yaptığı görülmektedir.

Tablo 4. Çalışma Grubunun Milli Takım Müsabakalarına Katılım Sayısı Değişkeni Açısından Dağılımı

Milli Sporcu	F	%
Evet	117	59,7
Hayır	79	40,3
Toplam	196	100

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların %59,7'sinin milli sporcu ve %40,3'ü ise milli sporcu olmadığı görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonu Alt Boyutları ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu Toplam Puan Ortalamaları T-Test Tablosu

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	df	p
Güç Gösterme	Erkek	134	47,135	5,59	5,202	194	,000*
	Kadın	62	42,065	7,74			
Başarıya Yaklaşım	Erkek	134	60,388	5,45	1,888	194	,060
	Kadın	62	58,645	7,07			
Başarıdan Kaçınma	Erkek	134	39,164	4,04	-1,990	194	,048*
	Kadın	62	40,371	3,75			
SÖBM Toplam	Erkek	134	146,687	8,37	3,513	194	,001*
	Kadın	62	141,081	13,81			

*P<0,05

Tablo 5 incelendiğinde erkek katılımcıların güç gösterme ve başarıya yaklaşım alt boyutu ve toplam başarı motivasyonu puan ortalamalarının, kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülürken, başarıdan kaçınma alt boyut puan ortalamalarında ise kadın katılımcıların daha yüksek skor elde ettikleri görülmektedir. Gruplar arasındaki ilişkiye bakıldığında ise iki grup arasında başarıya yaklaşım alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlılık saptanmazken ($p>0,05$), güç gösterme, başarıdan kaçınma alt boyutları ve toplam başarı motivasyonu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Millik Değişkenine Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonu Alt Boyutları ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu Toplam Puan Ortalamaları T-Test Tablosu

Alt Boyutları	Milli Sporcu	N	\bar{X}	Ss	T	df	p
Güç Gösterme	Evet	117	48,496	4,30	8,831	194	,000*
	Hayır	79	41,139	7,34			
Başarıya Yaklaşım	Evet	117	60,462	4,24	1,769	194	,078
	Hayır	79	58,911	7,95			
Başarıdan Kaçınma	Evet	117	38,521	4,07	-4,611	194	,000*
	Hayır	79	41,063	3,32			
SÖBM Toplam	Evet	117	147,479	5,81	4,266	194	,000*

*P<0,05

Tablo 6 incelendiğinde milli sporcu olan katılımcıların güç gösterme ve başarıya yaklaşım alt boyutu ve toplam başarı motivasyonu puan ortalamalarının, milli sporcu olmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülürken, başarıdan kaçınma alt boyut puan ortalamalarında ise milli sporcu olmayan katılımcıların daha yüksek skor elde ettikleri görülmektedir. İki grup arasında başarıya yaklaşım alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlılık saptanmazken ($p>0,05$), güç gösterme, başarıdan kaçınma alt boyutları ve toplam başarı motivasyonu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonu Alt Boyutları ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu Toplam Puan Ortalamaları One-Way Anova Test Tablosu

Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	P	Tukey HSD
Güç Gösterme	19-22	44	40,045	9,040	36,017	,000*	(19-22 yaş - 23-26 yaş)
	23-26	108	48,500	4,655			(19-22 yaş - 27-29 yaş)
	27-29	44	43,727	3,884			(23-26 yaş - 27-29 yaş)
Başarıya Yaklaşım	19-22	44	55,114	6,780	27,434	,000*	(19-22 yaş - 23-26 yaş)
	23-26	108	60,287	4,439			(19-22 yaş - 27-29 yaş)
	27-29	44	63,455	5,849			(23-26 yaş - 27-29 yaş)
Başarıdan Kaçınma	19-22	44	41,318	3,646	20,541	,000*	(19-22 yaş - 23-26 yaş)
	23-26	108	38,046	3,282			(23-26 yaş - 27-29 yaş)
	27-29	44	41,455	4,364			
SÖBM Toplam	19-22	44	136,477	15,802	22,025	,000*	(19-22 yaş - 23-26 yaş)
	23-26	108	146,833	6,106			(19-22 yaş - 27-29 yaş)
	27-29	44	148,636	8,905			

*P<0,05

Tablo 7’de katılımcıların başarı motivasyonu toplam puanı ve başarı motivasyonu alt boyut puanlarının arasında yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde;

Katılımcıların yaş değişkenine göre güç gösterme boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; en yüksek ortalamanın 23-26 yaş grubu katılımcılara ($\bar{X}=48,500$) ait olduğu görülürken, 27-29 yaş grubu katılımcıların ($\bar{X}=43,727$) ortalamaya sahip olduğu ve 19-22 yaş grubu katılımcıların ise ($\bar{X}=40,045$) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Güç gösterme alt boyutu puan ortalamalarının yaş değişkenine göre ($F=36,017, p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Katılımcıların yaş değişkenine göre başarıya yaklaşım alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; en yüksek ortalamanın 27-29 yaş grubu katılımcılara ($\bar{X}=63,455$) ait olduğu görülürken, 23-26 yaş grubu katılımcıların ($\bar{X}=60,287$) ortalamaya sahip olduğu ve 19-22 yaş grubu katılımcıların ise ($\bar{X}=55,114$) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Başarı yaklaşım alt boyutu puan ortalamalarının yaş değişkenine göre ($F=27,434, p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Katılımcıların yaş değişkenine göre başarıdan kaçınma alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; en yüksek ortalamanın 27-29 yaş grubu katılımcılara ($\bar{X}=41,455$) ait olduğu görülürken, 19-22 yaş grubu katılımcıların ($\bar{X}=41,318$) ortalamaya sahip olduğu ve

23-26 yaş grubu katılımcıların ise ($\bar{X}=38,046$) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Başarıdan kaçma alt boyutu puan ortalamalarının yaş değişkenine göre ($F=20,541, p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Katılımcıların yaş değişkenine göre spora özgü başarı motivasyon puan ortalamaları karşılaştırıldığında; en yüksek ortalamanın 27-29 yaş grubu katılımcılara ($\bar{X}=148,636$) ait olduğu görülürken, 23,26 yaş grubu katılımcıların ($\bar{X}=146,833$) ortalamaya sahip olduğu ve 19-22 yaş grubu katılımcıların ise ($\bar{X}=136,477$) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Başarıdan kaçma alt boyutu puan ortalamalarının yaş değişkenine göre ($F=22,025, p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 8. Katılımcıların Spor Yaşı Değişkenine Göre Spora Özgü Başarı Motivasyonu Alt Boyutları ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu Toplam Puan Ortalamaları One-Way Anova Test Tablosu

Alt Boyutlar	Spor Yaşı	N	\bar{X}	Ss	F	P	Tukey HSD
Güç Gösterme	1-3	3	48,333	4,726	10,032	,000*	(4-6 yıl - 7-9 yıl) (4-6 yıl - 10 yıl ve üzeri)
	4-6	49	41,245	8,915			
	7-9	50	46,860	4,703			
	10 ve üzeri	94	46,968	5,439			
Başarıya Yaklaşım	1-3	3	56,333	3,512	4,434	,006*	(4-6 yıl - 10 yıl ve üzeri)
	4-6	49	57,429	8,801			
	7-9	50	60,260	4,698			
	10 ve üzeri	94	60,979	4,470			
Başarıdan Kaçınma	1-3	3	38,000	10,392	3,304	,021*	(4-6 yıl - 7-9 yıl)
	4-6	49	40,878	2,927			
	7-9	50	38,480	2,443			
	10 ve üzeri	94	39,468	4,653			
Başarı Motivasyonu Toplam Puan	1-3	3	142,667	17,926	6,438	,000*	(4-6 yıl - 7-9 yıl) (4-6 yıl - 10 yıl ve üzeri)
	4-6	49	139,551	17,155			
	7-9	50	145,600	7,248			
	10 ve üzeri	94	147,415	5,581			

* $P<0,05$

Tablo 8’de katılımcıların başarı motivasyonu toplam puanı ve başarı motivasyonu alt boyut puanlarının arasında spor yılı değişkenine göre anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde; Katılımcıların güç gösterme ($F=10,032, p<0,05$), başarıya yaklaşım ($F=4,434, p<0,05$), başarıdan kaçma ($F=3,304, p<0,05$) alt boyutu puan ortalamaları ve spora özgü başarı motivasyon puan ($F=6,438, p<0,05$) ortalamalarının spor yılı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuçlar

Taekwondo branşındaki elit seviyedeki bireylerin spora özgü başarı motivasyon düzeylerinde cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan bu araştırmaya 134 erkek 62 erkek olmak üzere toplam 196 sporcu katılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre spora özgü başarı motivasyonu incelendiğinde erkek katılımcıların spora özgü başarı motivasyonu puanı ($\bar{X}=146,687$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=141,081$) göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Test sonucuna bakıldığında ise iki grup

arasında başarıya yaklaşım alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlılık saptanmazken ($p>0,05$), güç gösterme, başarıdan kaçınma alt boyutları ve toplam spora özgü başarı motivasyonu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık görülmektedir ($p<0,05$).

Literatürde çalışmamıza zıtlık gösteren Erman ve ark. (2004) tarafından sporcu kadın ve erkeklerin spor branşına ait başarı motivasyonlarının karşılaştırılmasına ilişkin çalışmalarında da bayan ve erkek sporcular arasında başarı motivasyonunun alt boyutları açısından anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Erman ve ark. 2004). Çalışmamızla paralellik gösteren Can ve Arkadaşlarının 2010 yılında profesyonel sporculardaki başarı motivasyonu ve takım birlikteliği arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerinde yaptığı çalışmada, başarı motivasyonunun cinsiyete değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu tespit etmiştir.

Milli olan ve olmayan sporcuların spora özgü başarı motivasyonu açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Milli sporcuların milli olmayan sporculara göre motivasyon düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Milli olan sporcuların daha tecrübeli ve motivasyon bilinçlerinin daha net olduğu söylenebilir.

Engür (2002) tarafından yapılan ‘Elit Sporcularda Başarı Motivasyon Durumluk Kaygı Düzeylerine Etkisi’ adlı çalışmada 187 milli olmayan ve 92 milli sporcunun ‘başarıya yaklaşma güdüsü’ alt ölçeğine ait puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu durum araştırmamızla paralellik göstermektedir.

Spor yılı değişkenine göre spora özgü başarı motivasyon puanı incelendiğinde 10 yıl ve üzerinde spor yapan sporcuların daha yüksek skor elde ettikleri görülmektedir ($\bar{X}=147,415$). Bu sonuca bakarak spor yılı artmasıyla doğru orantılı olarak sporcuların başarı motivasyonlarının arttığı söylenebilir.

Literatürde bulgularımızla paralellik gösteren sonuçların da bulunduğu görülmektedir. Özgün ve ark., (2017) yaptıkları çalışmada spor yapma yılı ile başarı motivasyon arasında uzun süredir spor yapanların lehine anlamlı bir ilişki bulunmuş, ayrıca Yanar ve ark., (2017) yaptıkları çalışmada sporcuların başarı motivasyon düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Literatürde çalışmamıza benzer bir başka çalışmada, tecrübeli sporcuların başarı motivasyonlarının tecrübesiz veya daha az tecrübelilere göre daha yüksek olduğunu ve başarı motivasyonu düşük sporculara oranla daha fazla yarışma ortamlarında bulunmaya eğilimli olduklarını tespit etmişlerdir (Aslan, 2000; Duman 2002; Türkmen 2005)

Elit seviyedeki güreş, boks ve taekwondocuların başarı motivasyonları yaş ile karşılaştırıldığı bir çalışmada sportif tecrübe olarak 24 yaş üstü sporcuların 24 yaş altındaki sporculara göre anlamlı fark olduğu ve yaş ilerledikçe başarı motivasyonlarının arttığı belirtilmiştir. Yaş ile ilişkili olarak bu farklılığın yaş arttıkça daha fazla antrenman ve müsabaka deneyimi olmasından kaynaklanabileceği rapor edilmiştir. (Kusan 2014). Soyer ve arkadaşlarının 2010 yılında 13-34 yaşları arasındaki 120 futbolcunun katılımıyla gerçekleştirilen bir çalışmada ise farklı bir sonuç bularak çalışmamıza paralellik göstermeyen yaş ile başarı motivasyonu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir. (Soyer ve ark 2010).

KAYNAKLAR

- Aslan, A. (2000). ‘Türkiye Profesyonel 1., 2., 3. Ligi Ve Amatör Takımların Başarı Motivasyonu Farklılıkları Ve Sportif Tecrübe Dağılımları Üzerine Bir Araştırma’ Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, A. (2001). Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yayınları, S. 144 İstanbul.
- Boyalı, E., Görücü A., Çakmakçı E. (2008). 18-22 Yaş Taekwondocularda Kuvvet Antrenmanlarının Anaerobik Güce Etkisi, S.Ü. BES Bilim Dergisi, 10(3), 36–44.
- Cox, RH. (1990). Sport Psychology, Concepts And Applications. Second Edition. Dubuque: Wm C. Brown Publishers.
- Coşkuntürk, S. O. (1998). Kişilik Özelliklerinden Kendine Güven, Kararlılık, Başarı Dürtüsünün Performans Gelişimine Etkisi, Gazi üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Demir, M.K., Budak, H. (2017). “İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Öz Düzenleme, Motivasyon, Biliş Üstü Becerileri İle Matematik Dersi Başarılarının Arasındaki İlişki”. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 30-41.
- Dünya Taekwondo Federasyonu. (2020). Taekwondo Hakkında, <http://www.wtf.org/site/> (12 Mart 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Duman, S. (2002). Türkiye 1.Liglerinde Mücadele Eden Futbol, Hentbol Ve Voleybol Takımlarının (Bayan Ve Erkek) Başarı Motivasyonu Farklılıkları Ve Sportif Tecrübe Dağılımlarının Başarı Motivasyonlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ercan Y. (2013). İçsel, Dışsal Ve Yönetmel Faktörler Bağlamında Öğretmen Motivasyon Ölçeğinin Geliştirilmesi Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Engür M, (2002). Elit Sporcularda Başarı Motivasyonun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi. İzmir.
- Erman, AK., Şahan A., Can S. (2004). Sporcu bayan ve erkeklerin spora özgü başarı motivasyonlarının karşılaştırılması. 10th ICHPER SD European Congress & TSSA 8th International Sport Science Congress, Antalya.
- Keçecioğlu, T. (2000). Takım Oluşturmak, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Kusan, O. (2014). Güreş, Boks, Taekwondo Branşındaki Elit Düzeydeki Sporcuların Başarı Motivasyonunun Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lawrence, AP. (1996). The Science Of Personality, Newyork.
- Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Special Issue 2, 83-94.
- Soyer, F., Can, Y., Güven, H., Hergüner, G., Bayansalduz, M. & Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu İle Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 226-239.

Şahin, Ş. (2011). Taekwondocularıda Kalp Atım Hızı Ve Kan Laktat Konsantrasyonundaki Değişimlerin Müsabaka Süresince İncelenmesi. Konya, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 4-10.

Seker, S.E. (2015). “Motivasyon Teorisi (Motivation Theory)”. Yönetim Bilişim Sistemleri Ansiklopedisi, 2(1), 22-26.

Tazegül, Ü. (2015). Elit Düzeydeki Sporcuların Kişilik Özellikleri İle Stresle Başa Çıkma Tazları Arasındaki İlişki The Journal Of Academic Social Science Studies 40, 453-461.

Tiryaki, S. (2000). Spor Psikolojisi, Kuramlar Ve Uygulama, Mersin, Eylül Kitap Ve Yayınevi.

Türkmen, M. (2005). Profesyonel Erkek Futbolcular İle Amatör Erkek Futbolcuların Başarı Motivasyon Düzeylerinin İncelenmesi (İzmir-Manisa Örneği), Yüksek Lisans Tezi, 36-38.

Yanar, Ş., Kırandı, Ö. Ve Can, Y. (2017). Tenis Ve Badminton Sporcularının Sporcu Kimlik Algısı Ve Başarı Motivasyon Düzeyleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi. Spor Eğitim Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 51-58.

Elit Ve Elit Olmayan Taekwondocuların Üst Ekstremitte Reaksiyon Süreleri Ve Bacak Denge Düzeylerinin Karşılaştırılması

Ülfet ERBAŞ¹, Zekai ÇAKIR²

¹Şırnak Üniversitesi, Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu, Şırnak, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-6507-3046>

²Bayburt Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bayburt, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-7719-1031>

Email: zekaicakir@bayburt.edu.tr, ulfeterbas@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 22.05.2021 - Kabul: 06.07.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı; elit ve elit olmayan erkek taekwondoculara üst ekstremitte reaksiyon süreleri ve sağ-sol bacak denge düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırma örneklemini, Türkiye Taekwondo Şampiyonaları ve Avrupa Taekwondo Şampiyonalarına katılmış, müsabaka sonunda derece yapmış 10 elit sporcu (yaş; 19.50±1.43 yıl) ile madalya başarısı sergileyememiş 9 elit olmayan (yaş; 20.56±3.09 yıl), toplam 19 gönüllü erkek sporcu katılmıştır. Çalışmaya katılan sporcuların vücut ağırlıkları ve vücut yağ yüzdeleri Tanita cihazı ile, ışık reaksiyon testi FitLight Trainer™ Sistemi El-Göz Koordinasyon Testi Işık diskleri ile sağ-sol bacak denge testleri Balance platform SIGMA cihazı ile ölçülmüştür. Bağımsız değişkenlerle ilişkin her analiz için verilerin normal dağılımı incelenmiş olup normal dağılımların sağlanmadığı, iki grup arası karşılaştırmalarda Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; elit sporcular, elit olmayanlara göre çoğu değişkende daha düşük puan ortalamalarına sahiplerdir, ancak bu fark sadece kilo değişkeninde anlamlı olarak tespit edilmiştir ($p<.05$). Diğer taraftan ise Deviation X sol değişkeninde elit olmayan sporcular anlamlı olarak daha düşük puan ortalamasına sahiplerdir ($p<.05$). Sonuç olarak elit taekwondocuların başarılarında denge ve reaksiyon bileşenlerinin tek başına etkili olmadığı ve diğer motorik özelliklerin başarıları üzerinde etkili olduğu söylenilebilir.

Anahtar Kelimeler: Taekwondo, üst ekstremitte, reaksiyon süresi, denge düzeyi.

A Comparison Between Elite And Non-Elite Taekwondo Players Regarding Their Upper Extremity Reaction Time And Leg Balance Levels

Abstract

This study aimed to compare upper extremity reaction times and right-left leg balance levels in elite and non-elite male taekwondo players. The research's sample (N=19) consisted of ten elite athletes (mean age = 19.50 ± 1.43) who participated in the Turkish and European Taekwondo Championships and nine non-elite athletes (mean age = 20.56 ± 3.09) who did not succeed in medals. Body weight and body fat percentages were measured with the Tanita device, the light reaction test with the FitLight Trainer™ System Hand-Eye Coordination Test Light, and the right-left leg balance test with the Balance platform SIGMA device. For each analysis regarding independent variables, the normal distribution of the data was examined, and since normal distributions were provided for all variables, the Independent Samples t-Test was used to make two-group comparisons. According to the results, elite athletes had lower mean scores in most variables than non-elite athletes; however, the difference was found to be statistically significant only in the weight variable ($p < .05$). On the other hand, non-elite athletes had significantly lower mean scores in Deviation X left variable ($p < .05$). As a result, it can be said that balance and reaction components are not effective alone in the success of elite taekwondo players, and the effects of other motoric properties should also be considered.

Keywords: Taekwondo, upper extremities, reaction time, balance level.

Giriş

Kore dövüş sporu olan taekwondo; 2000 yılı Sidney Olimpiyatlarından beri resmi bir Olimpiyat sporudur. Taekwondo, başarılı tekniklerin çoğu rakibin ön üst vücut kısmına (gövde) veya kafasına doğru yapılan tam temaslı güçlü vuruşlar olan bir dövüş sanatıdır (Vieten ve diğ., 2007). Ayrıca rakibe karşı saldırı ve savunma için ellerin ve ayakların kullanıldığı bir dövüş sporu olmakla birlikte (Dönmez, 2019; Lee ve diğ., 2008), daha çok ayak ve daha az elin kullanıldığı bir savunma sanatıdır (Dönmez, 2019). Puanlama sistemi ise; teknikler doğru ve güçlü bir şekilde uygulandığında verilmektedir. Son yıllarda başarılı tekniklerin çoğu, karmaşık tekniklere göre daha kısa sürede uygulanabilen, üst ekstremitelere yönelik olarak yoğunlaşmaktadır (Vieten ve diğ., 2007). Bu nedenle, taekwondo da başarı büyük ölçüde bir tekniğin uygulanma süresine yani hızına bağlıdır. Ayrıca hızın yanı sıra, reaksiyon süresi ve rakibin hareketlerine verilen tepki, kazanmak için en önemli unsurlardan biridir (Wazir ve diğ., 2019; Vieten ve diğ., 2007).

Taekwondo gibi dövüş sporları karmaşıktır ve uygulayıcılar tarafından yüksek derecede atletik yetenek gerektirir. Çeviklik, denge, koordinasyon, güç, hız ve tepki süresinin çok önemli olduğu ve bu sporda belirleyici olabileceği görülmüştür. Basit tepki süresi, özellikle görsel uyararla ilgili olarak her türlü dövüş sporu için önemli bir yetenek olarak kabul edilir (Sant'Ana ve diğerleri, 2017). Dövüş sporlarında ani ve hızlı yer değiştirme, aynı beceriye sahip el ve ayak kombinasyonu veya aynı anda savunma ve saldırı, kişinin kendine karşı yapılan çok hızlı ve güçlü bir atak halinde reaksiyon süresi ile ilgili faktörlerdir. Bu nedenle görsel tepki süresi dövüş sporlarında önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir (Polat ve diğ., 2018; Bozkuş, 2013; Donovan ve diğ., 2006).

Literatür araştırmasında mücadele sporlarında statik denge ve görsel reaksiyon değerleri arasındaki karşılaştırma veya ilişkiler ile ilgili çalışmalar yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Balance platform SIGMA cihazı denge ve propriyosepsiyon eğitimi için kullanılan bir cihaz olmakla birlikte spor rehabilitasyonunda kullanılmaktadır (www.fysiomed.eu), fakat bu konuda yapılmış bilimsel çalışmalarında çok az olduğu gözlenmiştir. Bu öngörüyle kurgulanan çalışmada, 10 elit ve 9 adet elit olmayan erkek taekwondo branşı ile ilgilenen sporcularda, üst ekstremitelerdeki reaksiyon süreleri ve sağ-sol bacak denge düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; elit ve elit olmayan erkek taekwondocularda üst ekstremite reaksiyon süreleri ve sağ-sol bacak denge düzeylerinin karşılaştırılmasıdır.

Araştırma Katılan Grubun Özellikleri:

Katılımcılar, Türkiye Taekwondo Şampiyonaları ve Avrupa Taekwondo Şampiyonalarına katılmış, müsabaka sonunda derece yapmış 10 elit sporcu (19,50±1,43 yıl) ile madalya başarısı sergileyememiş 9 adet elit olmayan (yaş; 20,56±3,09 yıl), görsel-duyusal rahatsızlığı olmayan, son 1 yıl içerisinde alt ekstremitelerden herhangi birinde bir sportif yaralanma geçirmemiş, toplam 19 gönüllü erkek sporcudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması:

Boy Uzunluğu Ölçümü

Katılımcıların boy uzunluk ölçümleri yalınayak, dizler düz ve gergin, topuklar bitişik, vücut ve baş dik ve karşıya bakacak şekilde durur pozisyonda; hassaslık derecesi 0.01 metre (m) olan stadiometre (SECA, Almanya) ile yapılmıştır.

Vücut Ağırlığı-Vücut Yağ Yüzdesi Ölçümleri

Vücut ağırlık ölçümleri hassaslık derecesi 0.1 kilogram (kg) olan Tanita, Japonya elektronik baskülle yapıldı. Vücut ağırlığı ölçümleri şort ile yalınayak durumda yapıldı.

Statik Denge Ölçümleri

Araştırmaya katılan sporcuların denge testleri “Balance platform SIGMA” ile gerçekleştirilmiştir. Tüm ölçümler deneklere, gürültüsüz ve yeterli ışık olabilen bir ortamda performans test laboratuvarında aynı gün ve aynı saatte yapılmıştır. Denekler önce sol ayak, sonra sağ ayakları üzerinde 30 saniyelik sürelik denge durumları incelenmiştir. Ölçüm sonuçları yazılım içerisinde alınarak değerler ölçüm formlarına işlenmiştir.

Reaksiyon Ölçümleri

Araştırmaya katılan sporcuların görsel reaksiyon zaman ölçümleri FitLight Trainer™ Sistemi El-Göz Koordinasyon Testi Işık diskleri ile yapılmıştır. Alet 30 içerisinde vermektedir. Ölçümler aynı gün 15:00-16:00 saatleri arasında, gürültüsüz ve yeterli ışık olabilen ortamda yapılmıştır. Ölçüm sonuçlarının kaydedilmesi için daha önceden her sporcu için bilgi formu oluşturulmuştur. Ölçüm yapılan cihazın önünde denek 30 cm uzaklıkta bulunarak, denekten uyarıcı reaksiyon ışığı yandığında elini lambanın üzerine koyması istendi. ‘‘ Hazır ‘‘ komutu ile birlikte ışık uyarılarından birisi verildiğinde en kısa sürede uyarılara göre düğmelere basması istendi. Her denekten ışık uyarılarına karşı 30 saniye süresince gösterdikleri tepkiler ölçülmüştür. Sonuçlar reaksiyon zamanı olarak hem bilgisayara hem de önceden hazırlanmış ölçüm sonuç listesine kaydedildi.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS programı (25. Versiyon) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerle ilişkin her analiz için verilerin normal dağılımı Shapiro-Wilk testi kullanılarak incelenmiştir. Bu testin sonuçlarına göre, elit olma değişkeni açısından gruplanan verilerin dağılımı tüm bağımlı değişkenler için normal olarak tespit edilmiştir ($p > .05$). Bu nedenle iki grup arasında karşılaştırma yapmak için parametrik bir test olan Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır. Analizler için anlamlılık seviyesi $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada, elit ve elit olmayan erkek taekwondocularda üst ekstremitelerde reaksiyon süreleri ve sağ-sol bacak denge düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Katılımcılar 20.0 ($SS=2.36$) yaş ortalamasına, 70.15 ($SS=9.06$) kilo ortalamasına ve 178.26 ($SS=7.29$) boy ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Tablo 1 elit olan ve olmayan katılımcıların reaksiyon testi, denge testleri, yaş, kilo, boy ve vücut yağ oranı puan ortalamalarını karşılaştıran t-test sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 1. Elit Olan ve Olmayan Taekwondocuların Reaksiyon Testi, Denge Testleri, Yaş, Kilo, Boy Ve Vücut Yağ Oranı Puan Ortalamalarını Karşılaştıran T-Test Sonuçları

Değişkenler	Elitlik	N	Ortalama	Std. Sapma	t	df	p	Ortalama farkı
Path Length sağ	Evet	10	12.61	3.03	-1.54	10.32	.153	-4.13
	Hayır	9	16.74	7.50				
Deviation X sağ	Evet	10	-.046	.076	.05	17.0	.964	.01
	Hayır	9	-.048	.091				
Deviation Y sağ	Evet	10	.068	.087	.58	17.0	.569	.02

	Hayır	9	.044	.090				
Velocity X sağ	Evet	10	.288	.062	-1.66	9.32	.130	-.12
	Hayır	9	.407	.206				
Velocity Y sağ	Evet	10	.241	.087	-1.35	17.0	.196	-.06
	Hayır	9	.304	.117				
Path Length sol	Evet	10	13.97	5.93	-1.36	17.0	.193	-5.31
	Hayır	9	19.28	10.73				
Deviation X sol	Evet	10	.056	.064	2.44	17.0	.026*	0.09
	Hayır	9	-.029	.088				
Deviation Y sol	Evet	10	.067	.105	-.382	17.0	.707	-.02
	Hayır	9	.088	.132				
Velocity X sol	Evet	10	.355	.197	-.970	17.0	.346	-.104
	Hayır	9	.459	.268				
Velocity Y sol	Evet	10	.240	.093	-1.76	17.0	.096	-0.12
	Hayır	9	.360	.192				
Reaksiyon	Evet	10	14.82	1.80	0.60	17.0	.558	0.46
	Hayır	9	13.36	1.50				
V. Yağ Oranı	Evet	10	13.01	4.51	-1.03	17.0	.315	-2.52
	Hayır	9	15.53	6.08				
Boy	Evet	10	176.60	6.64	-1.05	17.0	.308	-3.51
	Hayır	9	180.11	7.91				
Vücut Ağırlığı	Evet	10	65.69	5.79	-2.60	17.0	.012*	-9.42
	Hayır	9	75.11	9.72				
Yas	Evet	10	19.50	1.43	-0.94	11.04	.368	-1.06
	Hayır	9	20.56	3.09				

*p < .05

Tablo 1'den görüldüğü gibi, elit taekwondocuların elit olmayanlara göre çoğu değişkende daha düşük puan ortalamalarına sahiplerdir, ancak bu fark sadece vücut ağırlığı değişkeninde anlamlı olarak tespit edilmiştir (p < .05). Diğer taraftan ise Deviation X sol değişkeninde elit olmayan sporcular anlamlı olarak daha düşük puan ortalamasına sahiplerdir (p < .05).

Tartışma

Yapılan bu araştırmada, elit taekwondocuların elit olmayanlara oranla vücut ağırlığı değerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık (p < .05) tespit edilmiş olup; vücut yağ oranı değerinde daha düşük değere sahip iken istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Wazir ve diğ. (2019) elit ve elit olmayan taekwondocular üzerinde yapmış oldukları çalışmada, elit sporcuların vücut yağ yüzdesi değerini istatistiksel olarak anlamlı bulurken,

vücut ağırlığını daha düşük tespit etmiştir. Norjali ve diğ. (2019), elit taekwondocuların elit olmayanlara oranla daha düşük bir yağ yüzdesine sahip olduklarını belirtmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak literatür bulgularını destekler niteliktedir.

Yapılan bu çalışmada, elit taekwondocuların elit olmayanlara oranla görsel reaksiyon zamanı daha düşük değerlere sahip iken, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Chung ve Ng (2012) profesyonel ve amatör taekwondocular üzerinde yapmış oldukları çalışmada; profesyonel taekwondocuların spora özgü uyaranlara daha hızlı reaksiyon gösterdiklerini bildirmişlerdir. Vieten ve diğ. (2007), yapmış oldukları çalışmada; uluslararası yarışan taekwondocular ile rekreasyonel amaçlı ve amatör olarak yarışan sporcular arasında reaksiyon süresinde önemli bir fark olduğunu bildirmişlerdir. Polat ve diğ. (2018) elit taekwondo ve kick boks sporcularında yapmış oldukları çalışmada, sağ ve sol el görsel reaksiyon hızı değerlerinde anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir. Yapılmış olan bir diğer çalışmada dövüş sporları ile ilgilenen sporcuların reaksiyon sürelerinin sedanterlere oranla daha hızlı olduğunu bildirmiştir (Donovan ve diğ. 2006). Çalışma literatür bulguları ile desteklenmektedir.

Yapılan bu çalışmada, elit taekwondocuların, elit olmayanlara oranla denge değerlerinde daha düşük puanlara sahip iken, Deviation X sol değişkeninde, elit olmayan sporcularda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$).

Taekwondo branşındaki birçok temel hareketin uygulanma prensibinde tek ayak üzerinde yapılan sıçramalar ve teknikler bulunmaktadır (Kaplan ve ark. 2020). Bunun yanı sıra taekwondocularında devamlı ağırlık aktararak tek ayak üzerinde yapmış oldukları dönüş ve tekniklerin, postüral dengelerin gelişmesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Ersöz, 2015). Yapılan bir diğer çalışmada uzun süreli taekwondo sporu ile uğraşan katılımcıların, kısa süreli taekwondo sporu ile uğraşan katılımcılara oranla %35,4 oranında tek ayak denge salınımı değerlerinin daha iyi olduğu belirtilmiştir (Fong ve diğ. 2013). Karadenizli (2019), üç senedir aktif olarak mücadele sporları ile uğraşan taekwondo ve muay thai sporcuları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, her iki branş sporcularının denge değerleri arasında anlamlı bir farklılık görülmediğini bildirmiştir. Yapmış olduğumuz çalışma sonuçları literatür bulgularını destekler niteliktedir.

Yapılan bu çalışmada elit ve elit olmayan taekwondocular arasında üst ekstremitate reaksiyon süreleri ve sağ-sol bacak denge değerleri arasında anlamlı fark çıkmamasının sebebini, her iki

grupta yer alan katılımcıların, düzenli olarak antrenman yapmaları ve müsabaka sporcuları olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırma grubu daha fazla sayıda taekwondocu ve farklı branş sporcuları üzerine uygulanabilir. Farklı yarışma kategorilerinde (Yıldızlar-Gençler), değişik motorik becerilerle birlikte uygulanabilir. Bu tür çalışmalar sonucunda, sporcuların teknik ve taktik becerilerin geliştirilmesi yanı sıra reaksiyon zamanının da antrenmanlarla gelişebileceğini dikkate alarak, reaksiyon zamanı geliştirici çalışmaların yapılması gerektiği antrenörlere vurgulanabilir.

KAYNAKLAR

Bozkuş, T. (2013). An evaluation of the relationship between physical activity healthy lifestyle behaviors anaerobic performance muscle strength and sprint performance in folk dancers. *International Journal of Academic Research*, 5, 151-157.

Chung P. & Gabriel Ng, (2012), Taekwondo training improves the neuromotor excitability and reaction of large and small muscles, *Physical Therapy in Sport*, 13(3), Pages 163-169.

Donovan, O. O., Cheung, J., Catley, M., McGregor, A. H., & Strutton, P. H. (2006). An investigation of leg and trunk strength and reaction times of hard-style martial arts practitioners. *Journal of sports science & medicine*, 5(CSSI), 5.

Dönmez, Ö. (2019). Taekwondo Spor Dalına Özgü Geri Bildirim İçin Tasarlanan Ölçüm Materyali ve Uygulaması, Marmara Üniversitesi (Turkey). *Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı Sporda Bilişim Teknolojileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*

Ersöz, G. (Rapor Tarihi: 05.08.2015). Sporcu ve Aktif Kadınlarda Denge Değerlendirmesi ve Denge Egzersizlerinin Seçilmiş Motor Becerilere ve Yaralanma Risklerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu, Proje Numarası 13b5552001.

Fong, S. S. M., Tsang, W. W. N., & Ng, G. Y. F. (2013). Lower limb joint sense, muscle strength and postural stability in adolescent Taekwondo practitioners. *International SportMed Journal*, 14(2), 44-52.

<https://www.fysiomed.eu/rehabilitation-equipment/rehabilitation-diagnostic/balance-platform-sigma/>

Kaplan, A. Uysu, S & Yakut, Y. (2020). Adölesan Tekvando Sporcularında Pliometrik Eğitimin Denge Üzerine Etkisi, *Zeugma Sağlık Araştırmaları Dergisi*. 2020;2(3):130-135.

Karadenizli, Z. İ. (2019). Mücadele Sporlarında Bosu Topu İle Yaptırılan Antrenmanların Dinamik Denge Ve Patlayıcı Güce Etkileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 96, Eylül 2019, s. 229-244, <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.36751>.

Lee, J. H., Lee, Y. S., & Han, K. H. (2008). A study on impact analysis of side kick in Taekwondo. *International Journal of Modern Physics B*, 22(09n11), 1760-1765.

Norjali Wazir, M. R. W., Van Hiel, M., Mostaert, M., Deconinck, F. J., Pion, J., & Lenoir, M. (2019). Identification Of Elite Performance Characteristics In A Small Sample Of Taekwondo Athletes. *PloS one*, 14(5), e0217358. doi: 10.1371/journal.pone.0217358.

Polat, S. Ç., Akman, O., & Orhan, Ö. (2018). A Comparison Of The Reaction Times Of Elite Male Taekwondo And Kickboxing Athletes. *The Online Journal Of Recreation And Sports*, 7(2), 32-39.

Sant'Ana, J., Franchini, E., da Silva, V., & Diefenthaeler, F. (2017). Effect of fatigue on reaction time, response time, performance time, and kick impact in taekwondo roundhouse kick. *Sports biomechanics*, 16(2), 201-209. DOI: 10.1080/14763141.2016.1217347.

Vieten, M., Scholz, M., Kilani, H., & Kohloeffel, M. (2007, December). Reaction time in taekwondo. In *ISBS-Conference Proceedings Archive*.

Wazir, N. M. R. W., Van Hiel, M., Mostaert, M., Deconinck, F. J., Pion, J., & Lenoir, M. (2019). Identification of elite performance characteristics in a small sample of taekwondo athletes. *PloS one*, 14(5), e0217358.

Ergenlerde Covid-19 Süreci ve Sosyal Kaygı Bozukluğu

Hatice ŞİNGİR¹, Ayşenur AYVAZ², Büşra TONGA³

¹Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-1316-5977>

²Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-8986-3352>

³Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-0290-3508>

Email: hkaracanta@gazi.edu.tr, aysenurayvaz123@gmail.com, tongabusraa@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 05.03.2021 - Kabul: 14.03.2021)

Öz

Bu çalışmada ergenlerin Covid 19 korkusu ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Geçtiğimiz yılda bireylerin yaşamına aniden giren Covid 19, maalesef sosyal izolasyon da dahil olmak üzere bazı tedbirlerin alınmasını gerekli kılmakta; yalnız hastalanma kaygısını değil bu çalışmanın değişkenlerinden biri olan sosyal kaygı ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Araştırma 12- 19 yaş arasındaki 468 birey üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Bakıoğlu, Korkmaz ve Ercan (2020) tarafından Türkçeye uyarlanan Covid 19 korkusu ölçeği ve Aydın ve Sütçü (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan ergenlerde sosyal kaygı ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Covid 19 ile sosyal kaygı arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca Covid 19 kaygısı ve sosyal kaygı değişkenlerinde cinsiyet açısından da fark görülmüştür. Son olarak ergenlerde Covid 19 kaygısının sosyal kaygıyı yordadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Covid 19 korkusu, sosyal kaygı, ergen

Covid-19 Process and Social Anxiety Disorder in Adolescents

Abstract

In this study, the relationships between adolescents' fear of Covid 19 and their social concerns were examined. Covid 19, which has suddenly entered the lives of individuals in the past year, unfortunately, makes it necessary to take some measures, including social isolation; It is thought to be related not only to illness anxiety but also with social anxiety, which is one of the variables of this study. The study was conducted on 468 individuals between the ages of 12 and 19. In the study, Fear of COVID-19 Scale adapted to Turkish by Bakioğlu, Korkmaz, and Ercan (2020) and the social anxiety scale for adolescents adapted to Turkish by Aydın and Sütcü (2007) were used. As a result of the research, it was found that there is a significant relationship between Covid 19 and social anxiety. In addition, there was a difference in terms of gender in the variables of Covid 19 anxiety and social anxiety. Finally, it was found that Covid 19 anxiety predicts social anxiety in adolescents.

Keywords: Covid 19 anxiety, social anxiety, adolescent

Giriş

Tarih boyunca Dünya, birçok salgın hastalığa şahitlik etmiş, yaşanan her salgın hastalık birçok insanın ölümüne neden olmuş, insanları farklı yönlerden etkilemiştir. Bazı büyük salgın hastalıklara bakıldığında; ilk olarak 1347-1351 yılları arasında etkin olan bubonik veba (kara ölüm) ile karşılaşmakta, daha sonra 1520’de çiçek hastalığı, 1918-1919’da İspanyol gribi, 1981’de ortaya çıkan ve hala devam eden HIV virüsü, 2002-2003’te SARS, 2009-2010’da domuz gribi, 2012’de MERS ve 2014-2016’da görülen Ebola bunlara örnek verilebilir.

Son zamanlarda Dünya, yeni bir salgınla baş etmeye çalışmaktadır. İlk vakaların 17 Kasım 2019’da Çin’in Wuhan kentinde görüldüğünün bildirilmesi ile başlayan hastalık, üç ay gibi kısa bir sürede tüm Dünya’yı etkisi altına almıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 11 Mart 2020’de, bu durumu pandemi olarak ilan etmiştir. Yüksek ateş, kas ağrıları, halsizlik, kuru öksürük, tat ve koku kaybı gibi belirtiler gösteren Covid 19 ‘un henüz kesin bir tedavi yöntemi olmasa da aşı çalışmaları olabildiğince hızlı olarak devam etmektedir. Fakat Covid-19 için geliştirilen aşılarda kısa sürede kullanım onayı alması, insanları bu konuda iki farklı düşünceye sahip olanlar olarak ayırmıştır. Bazı bireyler aşılarda pandeminin bitmesi için bir ümit ışığı olarak görürken diğerlerinin aşı yaptırma konusunda endişeleri olduğu görülmektedir. İdeal bir aşı, uzun süreli bağışıklık sağlamanın yanı sıra yan etkisiz, düşük maliyetli ve kolay ulaşılabilir olmalıdır (Topçu ve Nasuhbeyoğlu, 2020). Faz çalışmalarını henüz tamamlanmadan onay alması, uzun süreli yan etkilerinin tam olarak bilinmemesi, aşının yetmeyeceğine dair endişeler gibi etkenler bireylerde aşı ile ilgili bazı korkular yaratmaktadır.

Türkiye’de ilk vakanın 11 Mart 2020 tarihinde görülmesinin ardından bazı tedbirler alınmış; 12 Mart 2020’de ilk ve orta dereceli okullar ile üniversitelerde eğitime ara verilerek 20 yaş altı ve 65 yaş üzerine sokağa çıkma sınırlandırması getirilmiştir. Okulların uzaktan eğitime geçmesi ve işyerlerinin çalışanlarına evden çalışma olanağı sunmaları hayatın “online” sistemlere bağlı olarak yaşanmasına neden olmuştur. Ülkede kapsamlı bir sokağa çıkma yasağı olmasa da hafta sonları büyük şehirlerde ve belirlenen özel günlerde tüm ülkede sokağa çıkma kısıtlamalarına gidilmiştir. Bundan başka salgınla mücadele için ülke sınırları kapatılmış, seyahat kısıtlaması getirilmiş, turizm etkinliği ve ticari etkinlikler çok azalmıştır. Covid-19’un bireylerin yaşamına girmesiyle artık normaller de anlamını değiştirmeye başlamış özellikle virüsün bulaşma riskini azaltan etkenlerden biri olan mesafe, hayatın her alanında uygulanması gereken temel bir kural haline gelmiştir. Covid 19 beden sağlığı ile mental sağlığı da etkilemektedir.

Sosyal izolasyon, birey ile toplum arasında kısmi ya da tam temas yoksunluğunu ifade etmekte (Üstün, 2020), bireyin yaşam biçimini ve alışkanlıkları değiştirmekte bunun sonucunda bireylerde çeşitli fizyolojik ve psikolojik sıkıntılar meydana gelmektedir. Zorunlu izolasyon sosyal ilişkileri azaltmış ve yalnızlık duygusunu artırmıştır. Sosyal ilişkilerin bireylerin ruh sağlığı açısından oldukça önemli olduğu gerçeğinden hareketle, bu ilişkilerin azalmasının depresyon, anksiyete gibi çeşitli psikolojik sorunlara yol açacağı beklenebilir.

İnsanlar beklenmedik, ani bir durum karşısında paniğe kapılır ve ne yapacaklarını bilemez hale gelebilirler. Kaygı, panik, belirsizlik ve risk; dünya genelinde hem bireysel hem toplumsal düzeyde bir korku kültürü oluşturmaktadır (Yıldırım, 2020). Özellikle salgının ortaya çıkışı ve vaka sayılarının günden güne artması sonucu bireylerde korku, endişe ve stres düzeyinin arttığı görülmüştür. Memiş Doğan ve Düzel (2020), araştırmalarında çalışmaya

katılanların çoğunluğunun ailelerinin/tanıdıklarının virüse yakalanmasından korktuklarını göstermişlerdir. Yapılan bazı çalışmalar (Aykut ve Soner, 2020; Çelebi, 2020; Göksu ve Kumcağız, 2020; Lima vd., 2020; Rubin ve Wessely, 2020), salgın hastalıkların yaşamını olumsuz yönde etkilediğini ve bireylerde kaygıyı artırdığını göstermiştir.

Bu salgın toplumsal düzeni, ekonomiyi, sağlık alt yapısını etkilemekte olup, belirsizlik ve korkuyu egemen kılan küresel çapta bir krize yol açmıştır. Özellikle ergenlerde dışarı çıkamamaktan ve sosyalleşememekten dolayı depresyona girme gibi psikolojik sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir (Aykut ve Soner, 2020).

Bilindiği gibi ergenler döneme özgü olarak kendileriyle çok ilgilidirler. Bu durum da bazı ergenlerde psikolojik bir sorun olarak kabul edilen sosyal kaygıya yol açabilmektedir. Sosyal kaygı, bireyin başkaları tarafından değerlendirileceği durumlardan korkarak kaçınması şeklinde tanımlanabilir (Dilbaz, 1997). Topluluk önünde konuşma yapmak, işyerinde üstleriyle konuşmak, yabancılarla iletişim kurmak gibi durumlar bireyi kaygılandırmakta; bu kaygı bazı kişilerde hafif bir şekilde yaşanabilirken bazı bireylerde ise belirgin ve aşırı derecede yaşanabilmektedir (Yılmaz, Şar ve Civan, 2015). Kaygı yaşayan kişide kendine yönelik dikkatte artış, çarpıntı, terleme, titreme, yüz kızarması, gerginlik, bayılma hissi, baş dönmesi ve kulak çınlaması gibi belirtiler görülmektedir (Mercan,2007). Kaygılı bireyler sürekli hata yapma korkusu yaşamaktadırlar. Kaygının belirli bir düzeye kadar normal kabul edilebileceği gibi sosyal kaygı da hemen her bireyde görülebilir. Fakat yüksek düzeyde kaygı yaşayan bireyler başkalarıyla iletişimde sorun yaşamakta; yaşanan bu durum sosyal kaygı bozukluğu olarak adlandırılmaktadır (Akboğa ve Gürkan, 2019). Sosyal kaygısı olanlar eleştiriye karşı aşırı duyarlılık göstermekte; benlik saygıları olasılıkla düşük ve toplumsal ilişki becerilerinde eksiklik yaşamaktadırlar. Bu bireyler toplum içinde konuşmayı başlatamamakta, diğer bireylerle göz temasından kaçınmakta, az konuşup yanıt vermekte gecikmektedirler. Kendilik farkındalıkları yüksek olduklarından başkalarının kendileri hakkındaki düşünceleriyle çok ilgilidirler (Parmaksız, 2019).

Sosyal kaygı bozukluğunu açıklayan çeşitli kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Gabbard (1994), Psikanalitik kurama göre, bilinçdışına itilmiş dürtülerin bilince çıkma olasılığına karşı savunma mekanizmalarının etkisiyle kaygı bozukluklarının meydana geldiği belirtilmektedir (Akt.Köse,2017). Freud fobik davranışları, herkesi korkutabilecek ancak kaygılı kişilerin daha çok etkilendiği evrensel ve kapalı alanda, açık alanda kalma gibi bazı kişilerin yaşadığı özgül korkular olarak ikiye ayırmıştır (Geçtan, 2002). Gabbard (1992), Sosyal kaygı bozukluğu utanç, suçluluk ve ayrılma anksiyetesi olarak 3 ana başlıkta incelenmektedir Utanma, sosyal kaygı bozukluğu yaşayan insanlarda oldukça yaygın görülen bir duyguyken suçluluk, başkalarının kendileriyle ilgilenmeleri için bilinçdışı saldırgan bir arzu dolayısıyla tüm rakiplerini yok etmek istediklerini fakat kendilerini yetersiz gördükleri için utançla birlikte ortaya çıkan bir duygudur. Ayrılma anksiyetesi ise sosyal kaygılı bireyin, bağımsız olma ve diğer insanlarla kaynaşmayı bilinçdışı olarak yakınlarının sevgisini kaybetme anlamına geldiğini düşünmesidir (Akt.Köse,2017).

Kaygıyı açıklayan bir başka görüş olan Davranışçı kurama göre fobiler, klasik koşullanma sonucu öğrenilen korku kaçınma tepkisine yol açmakta edimsel koşullanmayla süreklilik kazanıp pekişmektedir (Köse,2017).

Bilişsel model, bireyin durumu algılamasının sosyal kaygı oluşumunda ya da hiç değilse artışında etkili olduğunu ifade etmektedir (Çakır, 2010). Kaygılı bir birey, dünyayı tehlikeli ve güvensiz bir yer olarak algılamakta dolayısıyla tehlikeli durumlar dikkatlerini daha çok

çekmektedir. Ayrıca kaygılı bireyler, belirsiz durumları olumsuz olarak yorumlama eğilimindedirler. Clark ve Wells (1995), sosyal kaygı bozukluğu olan kişilerin diğerlerinde olumsuz değerlendirilme olasılığına yönelik dikkat kayması yaşadıkları, bunun sonucunda dikkatlerini çevrelere değil de kendilerine yönelttiklerini ileri sürmektedirler.

Sosyal kaygının oluşumunda aile okul arkadaş gibi çevresel ve kalıtsal faktörler birlikte etkilidir (Zorbaz, 2013). Sosyal kaygı yaşayan bireylerin ebeveynleri genellikle fazla kontrolcü buna karşı sevgilerini gösteremeyen, aşırı denetleyici ve reddedici tutumlar sergilemektedirler. Çocuklarını toplumsal etkinliklere katılmaya teşvik etmeyen, başkalarının düşüncelerine fazla önem veren, utandırarak ve eleştirerek disiplin sağlayan bu ebeveynler çocuklarda ömür boyu sürebilecek uyum bozukluklarına sebep olmaktadır. Eldoğan ve Tunçel (2017) çalışmalarında, sosyal kaygı belirtileri yüksek bireylerin kuralcı, küçümseyici ya da aşırı koruyucu ebeveynlik stilini daha çok deneyimlediklerini belirtmektedirler. Kallek (2019), sosyal kaygı belirtilerinin babaya ilişkin aşırı koruyuculuğu yordadığını göstermiştir. Sosyal kaygı bozukluğu olan kişilerde genetik faktörlerin etkili olduğu, bu kişilerin ailedeki başka bireylerde de aynı sorunun olduğu gözlenmiştir (Mercan, 2007). Ayrıca kaygı bozukluğu olan anne babaların çocuklarında kaygı, çekingenlik gibi sorunlar bu bozukluğu olmayanlara göre daha çok görülmektedir.

Kaygı bozukluğu açısından cinsiyet arasında fark olup olmadığına bakıldığında farklı araştırma sonuçları görülmekte; Yılmaz (2019) çalışmasında, sosyal kaygı düzeyinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgunun öğrencilerin kız ve erkek olarak sürekli aynı sosyal ortamlarda aynı görevleri yerine getirmeleriyle açıklanabileceğini ifade etmektedir. Bir başka çalışmada ise Memik, Yıldız ve Tural (2011), cinsiyetler arasında fark olduğunu; sosyal fobinin yaygınlık oranının kadınlarda %17 iken erkeklerde %10 olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar bu duruma toplumun kadın ve erkeklerden beklentilerinin farklı olması, kadınların erkeklerden daha çekingen ve utangaç olmalarının kabul görmesinin neden olabileceğini belirtmişlerdir.

Sosyal durumlarda mahcup olmaktan çekinme, yakınlaşmada zorluk yaşama ve sosyal ilişkiler kurarken zorlanmalar gibi belirtileri sahip olan sosyal kaygı, bu durumu başlatıcı bir etken olmaksızın geç çocukluk ve genç erişkinlik yıllarında ortaya çıktığı görülmektedir (Yüksel, 2006). Ergenlik döneminde birey dış görünüşüne, sosyal çevresine ve kendisi ile ilgili yorumlara oldukça önem vermektedir. Bu dönemde geçici sosyal kaygı, bireyin gelişimi için normal bir durumdur. Ancak bu durumun kronikleşmesi ve aşırı dereceye ulaşması, bireyin hayatını olumsuz yönde etkileyen bir bozukluğa dönüşebilmektedir. Covid 19 korkusunun ve sosyal izolasyonla beraber zorunlu iletişim engelinin ergenlerde başka bazı psikolojik sorunlar gibi sosyal kaygı düzeyini de de ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Covid-19, bireylerin yaşamına hiç beklemedikleri bir anda giren, hala yaşamı her yönden etkilemeye devam eden, tüm Dünya’da pandemi ilan edilmesine neden olan bir virüstur. Hastalığa yakalanma olasılığı yalnızca hastalığa ilişkin kaygıyı tetiklememekte; virüsün yayılma hızını engellemek amacıyla alınan tedbirler sosyal yaşamı da olumsuz yönden etkilemekte bu durumun sosyal kaygı ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Alınan tedbirlerin başında gelen sosyal izolasyon ile bireyin toplumdaki diğer bireylerle olan iletişimi az ya da çok engellendiğinden; bu olumsuz sosyal koşulların kaygı düzeyini arttırması olası görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin Covid-19 korkuları ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bir diğer amacı da araştırma değişkenleri açısından cinsiyet farklılıklarının olup olmadığının sorgulanmasıdır. Bundan başka Covid-19 korkuları sosyal kaygı düzeylerini ne derece yordadığına bakılmıştır. Çalışmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Araştırmada kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- a) Ergenlerin covid-19 kaygıları ile sosyal kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- b) Ergenlerin covid-19 kaygıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- c) Ergenlerin sosyal kaygıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- d) Ergenlerin covid-19 kaygıları sosyal kaygılarını ne derece yordamaktadır?

Materyal ve Metod

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada genel çerçevede ergenlerin Covid-19 korkularını ve sosyal kaygı bozukluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptama amaçlı betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma 12- 19 yaş arasındaki 466 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların 293'ü kadın, 172'si erkektir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan ve katılımcıların cinsiyet, yaş bilgilerinin alındığı kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda ayrıca katılımcılardan pandemi nedeniyle ebeveynlerinin işsiz kalıp kalmadığı da sorulmuştur. Araştırmada ergenlerin Covid-19 korkularını ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Covid-19 korkusu ölçeği ve Ergenlerde Sosyal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır.

Covid-19 Korkusu Ölçeği: Ahorsu ve ark. (2020), tarafından geliştirilen Covid 19 korkusu ölçeğinin, Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan (2020) tarafından Türkçeye uyarlama çalışması yapılmıştır. Tek boyut ve 7 maddeden oluşan beşli likert tipi (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) bir ölçektir. Türkçe uyarlamasında doğrulayıcı faktör analizi, madde analizi yapılarak Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .88 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .88 olarak bulunmuştur.

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ): La Greca LJ, Lopez N (1998) tarafından geliştirilen ve Aydın ve Sütcü (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği, 22 madde (3 maddesi değerlendirmeye katılmıyor) 18 maddeyi içeren 3 alt ölçekten (Olumsuz Değerlendirilme Korkusu (ODK), Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma (G-SKHD) ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma) oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .88, bu çalışmada iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .86 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 24 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada Covid-19 ve Sosyal kaygı ölçeklerinin tüm örneklem için ortalaması elde edilmiştir. Ölçek puanlarının cinsiyete göre farkını görmek için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği ile korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Covid 19 korkusunun sosyal kaygı üzerindeki etkisine regresyon analizi ile bakılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın yalnızca sosyal ağları kullanan kişilere çevrimiçi anket uygulaması yoluyla uygulanmış olması araştırmanın sınırlılığdır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak katılımcılara ait sosyo-demografik özelliklere ilişkin bilgiler Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Sosyo Demografik Özellikler

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	293	62.7
Erkek	172	36.8
Yaş		
12	3	.6
13	12	2.6
14	80	17.1
15	85	18.2
16	98	21.0
17	119	25.5
18	57	12.2
19	13	2.8
Pandemi Nedeniyle Ebeveyninizden Bir ya da İki İşi Kaldı mı?		
Yalnız Biri	51	10.9
Her ikisi de	9	15.0

Ortalamalar Arası Farklar

Covid 19 Ölçeğinin tüm örneklem için ortalaması 15.47'dur (SS=5.38). Ölçek maddeleri 5'li likert tipi derecelendirmelere sahip olduğundan örneklemde Covid 19 korkusunun ortalamasının altında bir düzeyde olduğu görülebilir. Ölçekten alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Bulgular cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (p<.05).

Sosyal Kaygı Ölçeğinin tüm örneklem için ortalaması 40.81'dur (SS=12.86). Ölçek maddeleri 5'li likert tipi derecelendirmelere sahip olduğundan örneklemde Sosyal kaygının ortalamasının altında bir düzeyde olduğu görülebilir. Ölçekten alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Bulgular cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (p<.05).

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği ile korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, Covid 19 korkusu ile sosyal kaygı (r=.31, p<.01) ve sosyal kaygı ölçeğinin alt ölçekleri olan olumsuz

değerlendirilme korkusu ($r=.25$, $p<.01$), genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ($r=.24$, $p<.01$) ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ($r=.31$, $p<.01$) alt ölçeklerinin arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Korelasyon katsayıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Bulguları

	Covid 19	ODK	G-SKHD	Y-SKHD	ESK
Covid 19	1				
ODK ^a	.25*	1			
G-SKHD ^b	.24*	.60*	1		
Y-SKHD ^c	.31*	.59*	.65*	1	
ESK ^d	.31*	.89*	.82*	.85*	1

^a Olumsuz Değerlendirilme Korkusu; ^b Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma; ^c Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma; ^d Ergenlerde sosyal kaygı; * $p<.01$

Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Korelasyon analizinin ardından Covid 19 korkusunun sosyal kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Covid 19 ve Sosyal Kaygı Değişkenine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Yordayıcı	B	β	R ² değ.	Uyarlanmış R ²	Std Hata	F Change
Değişkenler						
Covid19	.75	.31	.102	.10	.11	50.74

* $P<.05$

Tablo 3’te görüldüğü gibi, Covid 19 korkusu sosyal kaygıyı pozitif yönde yordamaktadır. Katılımcıların sosyal kaygılarındaki rolünü kontrol etmek amacıyla analize giren covid 19 korkusu değişkeninin açıkladığı varyans % 10’dur (Fchange [1, 466] =50.74; $p<.05$). .

Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışmada Covid 19 Ölçeği puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Bulgular cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Ayrıca Sosyal kaygı ölçeği puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına da bağımsız gruplar için t testi ile bakılmış, cinsiyetler arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Bu bulgular değişkenlere ilişkin diğer araştırmalardan elde edilen sonuçlarla tutarlılık göstermektedir (Bakioğlu ve ark. 2020; Bandelow ve Michaelis, 2015; Çelebi 2020; Çirakoğlu, 2011; Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020; Memik ve diğ., 2001; Wang ve diğ., 2020).

Ergenlerin Covid 19 korkuları ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Korelasyona ilişkin bulgularda bahsedildiği gibi ergenlerin Covid 19 korkusu ile sosyal kaygı ve sosyal kaygı değişkeninin alt ölçekleri olan olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu görülmektedir. Bu sonuçlar değişkenlere ilişkin önceki çalışmaların sonuçlarıyla aynı doğrultudadır (Aykut ve Soner, 2020; Çelebi,2020; Göksu ve Kumcağız,2020; Lima vd., 2020),

Korelasyon analizinin ardından ergenlerde covid19 korkusunun sosyal kaygıyı yordama düzeyini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmış; covid 19 korkusunun sosyal kaygıyı pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar değişkenlere ilişkin önceki çalışmaların sonuçlarıyla aynı doğrultudadır. Yapılan çalışmalarda kaygı bozukluğu gibi ruhsal bozukluğu olanların pandemi dolayısıyla risk grubu olduğu belirtilmekte (Aşkın, Bozkurt ve Zeybek; 2020; Cyrus vd., 2020; Holmes vd., 2020), izolasyonun depresyon, hastalığa yakalanma korkusu, maddi endişeler ve yalnızlık duygusunu arttırdığını gösterilmektedir (Reger vd., 2020; Thunström vd., 2020).

20 yaş altı bireylere uygulanan sokağa çıkma yasağı, enerjilerinin fazla olduğu yaşlarda evden çıkamayan ergenlerde psikolojik sıkıntılara yol açmaktadır. Pandemiden önce daha sosyal olan ergenler, arkadaşlarıyla görüşemediğinden yeterince sosyalleşememektedirler. Ergenlik döneminde görülen duygu durumundaki hızlı farklılaşmalar pandemi sürecinin de etkisiyle artmaktadır (Aykut ve Soner; 2020). Sonuç olarak konuyla ilgili araştırmaların sınırlılığı nedeniyle bu çalışma farkındalık geliştirmek açısından önemli görülmektedir.

Pandemi sürecinde bireyler ve toplum ekonomik olarak da olumsuz etkilenmektedir. Buna yönelik olarak çalışmaya katılan ergenlere pandemi nedeniyle ebeveynlerinden bir ya da ikisinin işsiz kalıp kalmadığına ilişkin soru da sorulmuştur. Çalışmaya katılan 60 ergenin anne ya da babasından birinin (51) ve her ikisinin (9), işsiz kaldığına ilişkin yanıt alınmıştır. Çalışmaya katılan diğer katılımcıların (466) çoğunluğunun bu soruyu yanıtsız bırakmaları nedeniyle analizlerde bu bulgu kullanılmamıştır fakat işsiz kalan ebeveyn oranı %12.88 gibi hiç de az olmayan bir orandır. İlerde yapılacak çalışmalarda bu konunun etkisinin incelenmesi de önerilebilir.

KAYNAKLAR

Akboğa, Ö. F, Gürkan, U. (2019). Gençlerde internet bağımlılığı ile sosyal kaygı bozukluğu arasındaki ilişkinin yaşam doyumu ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (6): 443-464.

Ahorsu, D. K, Lin, C-Y, Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., Pakpour, A. H. (2020). The fear of covid-19 scale: development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>.

Aktan, E. (2018). Sosyal medya ve sosyal kaygı: sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi*, 11 (2): 35-53.

Aşkın, R, Bozkurt, Y, Zeybek, Z. (2020). Covid-19 pandemisi: psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*, 37: 304-318.

Aydın, A, Tekinsav Sütçü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi, *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (2):79-89.

Aykut, S., Soner, S. (2020). Kovid-19 pandemisi ve travma sonrası stres bozukluğu temelinde sosyal hizmetin önemi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 1 (1): 56-66.

Bakioğlu, F., Korkmaz, O., Ercan, H. (2020). Fear of covid-19 and positivity: mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*,1-14

Budak, F., Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1): 62-79.

Clark, D. M., Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. In R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D.A. Hope, F.R. Schneier (Eds.), *Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment*: 69-93. Newyork: Guilford Press.

Cyrus, S. H. H, Cornelia Y. I. C, Roger C. M. H., (2020). Mental health strategies to combat the psychological impact of covid-19 beyond paranoia and panic, *Academy of Medicine*, 49(3): 155-160.

Çelebi, G.Y. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8: 471-483.

Dilbaz, N. (1997). Sosyal fobi. *Psikiyatri Dünyası*, 1 (1): 18-24.

Ekiz, T., İlman, E., Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6 (1): 139- 154.

Eldoğan, D., Tunçel, E. (2017). Kırılgan narsisizm ve sosyal kaygı bozukluğu: benzerlikler farklılıklar. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(11): 426-448.

Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası*. Metis Yayınları.

Göksu, Ö., Kumcağız, H. (2020). Covid-19 salgınında bireylerde algılanan stres düzeyi ve kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4): 463-479.

Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., Ford, T., (2020). Multidisciplinary research priorities for the covid-19 pandemic: a call for action for mental health science, *The Lancet Psychiatry*, 7: 547-560. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30168-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30168-1)

Kallek, N. (2019), *Sosyal kaygı belirtilerinin şema terapi modeli açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Şehir Üniversitesi:26-29.

Köse E. (2017), *Sosyal kaygı bozukluğunun erken dönem uyum bozucu şemalar ve ebeveynlik stilleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilim Üniversitesi:8-9.

La Greca LJ, Lopez N (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *J Abnorm Child Psychol* 26:83-94.

Lima, C. K. T., de Medeiros Carvalho, P. M., Lima, I. D. A. S., de Oliveira Nunes, J. V. A., Saraiva, J. S., de Souza, R. I., Neto, M. L. R. (2020). The emotional impact of coronavirus 2019-ncov (new coronavirus disease)", *Psychiatry Research*, 287: 112915. <https://doi.org/10.1016/j.psychres>.

Memik, N., Yıldız, Ö., Tural, Ü. (2011). Sosyal fobini yaygınlığı: bir gözden geçirme. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48: 4-10.

Memiş D., M., Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4): 739-752.

Parmaksız, İ. (2019). Güvengenlik, öz-duyarlılık ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13 (19): 201-222.

Reger, M. A., Stanley, I. H., Joiner, T. E., (2020). Suicide mortality and coronavirus disease 2019—a perfect storm?, *Journal of the American Medical Association Psychiatry*, doi:10.1001/jamapsychiatry.2020.1060.

Rubin GJ, Wessely S.(2020), *The psychological effects of quarantining a city*. <https://blogs.bmj.com/bmj/2020/01/24/coronavirus-the-psychological-effects-of-quarantining-a-city/> [PubMed] [Google Scholar]

Thunström L, Newbold SC, Finnoff SC, Ashworth M, Shogren JF. (2020). The benefits and costs of flattening the curve for covid-19”. *SSRN Electronic Journal*: 1–17.

Üstün, Ç., Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi* 25(1): 142-153.

Yıldırım, S. (2020). Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: covid-19 (koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15(4): 1331-1351.

Yılmaz, G., Şar, A.H., Civan, S. (2015). *Ergenlerde mobil telefon bağımlılığı ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2 (2): 20-37.

Yılmaz R. N(2019). *Lise öğrencilerinin sosyal kaygı düzeyi ve problem çözme yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi), Çağ Üniversitesi:35-36.

Zorbaz O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi:57-75.

Etik Dersi Alan ve Almayan Lisans Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Sürecindeki Etik Davranışların İncelenmesi

Nazlı YANAR¹, Gizem CEYLAN², Semiyha TUNCEL³

¹Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0003-4002-7462>

²Muş Alparslan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muş, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0003-4456-7589>

³Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0003-0075-821X>

E-mail: nazliyanar16@gmail.com, gizemcyln.87@gmail.com, sdolasir@ankara.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 05.04.2021 - Kabul: 30.06.2021)

Öz

Bu araştırma, etik dersi alan ve almayan lisans öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecindeki etik davranışlarının incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Araştırma grubunu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında spor bilimleri alanında öğrenim gören 163'ü kadın, 177'i erkek olmak üzere toplamda 340 öğrenci oluşturmaktadır. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Çelik ve Gündoğdu (2019) tarafından geliştirilen 8 alt boyut ve 31 maddeden oluşan "Bilişim Etiği Değerlerine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Veri toplama işlemi, 8 hafta boyunca anket erişime açık kalmıştır ve uzaktan eğitim süreçlerine devam eden öğrenciler ile online olarak doldurmuşlardır. İstatistiksel analizlerde veriler normal dağıldığından t testi ve tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır. Öğrencilerin kişisel özelliklerinin ortaya çıkarılmasında ise frekans (f), yüzde (%), ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (ss) gibi betimsel istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, cinsiyet değişkeni ile telif haklarına saygı alt boyutunda erkek öğrenciler lehine, sanal ortam iş birliği ve sanal ahlak alt boyutlarında kadın öğrenciler lehine, yaş değişkeni ile sanal yardımseverlik alt boyutunda 24-26 yaş grubu lehine, telif haklarına saygı alt boyutunda 30 ve üstü yaş grubu lehine, lisansta etik derslerinin yeterliliği değişkeni ile sanal ahlak alt boyutunda ise hayır diyen öğrencilerin lehine anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak, spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecindeki etik farkındalıkları incelendiğinde etik dersi alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Anahtar Sözcükler: Etik, etik davranış, lisans öğrencileri, uzaktan eğitim

Examination of Ethical Behavior in Distance Education Process of Undergraduate Students Who Take and Do Not Take Ethics Course

Abstract

This research was carried out to examine the ethical behaviors of taking and not taking did not take ethics courses in the distance education process. The research group consists of 340 students in total, 163 women and 177 men studying in the field of sports sciences in the 2020-2021 academic year. Within the scope of the research carried out in the screening model, the “attitude scale towards Informatics ethics values” consisting of 8 sub-dimensions and 31 items developed by Çelik and Gündoğdu (2019) was used. The data collection process was conducted for 8 weeks and completed online with students continuing their distance learning processes. Since the data were distributed normally in statistical analysis, t-test and one-way analysis of variance were used. Descriptive statistical methods such as frequency (f), percentage (%), mean (\bar{X}) and standard deviation (sd) were used to reveal students’ personal characteristics. When the findings are examined, it is found that the gender variable and respect for copyrights sub-dimension are in favor of male students, in the virtual environment collaboration and virtual morality sub-dimensions, in the virtual environment collaboration and virtual morality sub-dimensions, in the virtual benevolence sub-dimension in favor of the 24-26 age group, in the respect for copyrights sub-dimension in favor of the female students Group, a significant relationship was found in favor of students who said no in the undergraduate ethics courses variable and the virtual moral sub-dimension. As a result, when the ethical awareness of sports science students in the distance education process was examined, no significant difference was found between students who take ethics lessons and those who did not.

Keywords: Ethics, ethical behavior, undergraduate students, distance education

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT)'nin büyümesi ve kapsayıcı hızı, yaşamın tüm sektörlerinde, özellikle eğitim ve öğretim hayatında da büyük değişiklikler yaratmıştır (AbdulHafeez ve ark., 2013). BİT'lerin eğitim ve öğretim hayatına eklenmesi ile beraberinde çeşitlilik ve verimlilik artmış, evrensel yapı içerisinde bilginin çoğalması sağlanmıştır. (Akgün ve Özgür, 2014). Bulunduğu çağın ihtiyaçlarını karşılamak öğretim programları açısından oldukça önemlidir (Saracaoğlu ve ark., 2006). Bu nedenle eğitim ortamlarının da teknolojiye ayak uydurması ve gelişmelerden pay alması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Güven ve Akar-Vural, 2017).

Son yıllar da BİT uygulama sonuçları göz önünde bulundurulduğunda e-öğrenme, m-öğrenme gibi çeşitli uygulamalarının artması bilgisayar ve internet kullanımının daha da önemli olduğunu göstermektedir (AbdulHafeez ve ark., 2013; Akgün ve Özgür, 2014). Geleneksel eğitim anlayışı yerini interaktif ve aktif uygulamalara (probleme dayalı öğrenim gibi) bırakmıştır. (Bates ve Poole, 2003; Dolmads ve ark., 2002). Uzaktan eğitim, teknoloji yoluyla zaman ve yer kısıtlaması olmaksızın sunulan öğretme-öğrenme süreci olarak ifade edilmektedir (Desai, 2008; Zihni ve ark., 2013). Bir diğer tanıma göre, içerik sunmak, öğrencilerin yetkinliklerini değerlendirmek ayrıca öğretmenler ve öğrenciler arasındaki etkileşimi arttırmak için dijital teknolojilerin fırsatlarından yararlanan bir eğitim sürecidir (İsa ve ark., 2008). Web tabanlı eğitim (WTE), uzaktan eğitim, bilgisayar destekli eğitim internetin bir arada kullanıldığı bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Teknolojilerin büyümesiyle, programların çevrimiçi dağıtımı dünya çapında daha popülerlik kazanmaktadır. Programların bu yolla çevrimiçi olarak sunulmasının formatı, coğrafi olarak uzak yerlerde ikamet eden öğrenciler için oldukça etkili olduğu düşünülmektedir. WEB tabanlı eğitim, bilgisayar konferans sistemleri sayesinde zaman, mekân ve uzaklığa bakılmaksızın öğrencilere yeni ve zengin öğrenme sürecine olanak veren oluşumlardır (Manzanares, 2004; Erdoğan ve ark., 2007). Akademik kurumların çoğu, bilgiye erişimin artması, bilginin ilerleme hızı ve etkileşim gibi avantajlar nedeniyle e-öğrenimi eğitim amaçlı bir platform olarak kullanmaktadırlar (AbdulHafeez ve ark., 2013). Bu bağlamda uzaktan eğitim doğru ve zamanında kullanıldığında şirketler, kurumlar, kolejler ve üniversiteler tarafından eğitim vermenin en etkili, ekonomik ve üretken yollarından biri haline gelmiştir. Tarihsel olarak uzaktan eğitim, teknoloji geliştikçe sürekli olarak gelişmiştir. Bu amaçlara rağmen uzaktan eğitim aynı zamanda dürüstlükten sapma, intihal ve diğer problemleri karmaşık hale getirmektedir (Nagi, 2006). Geleneksel eğitimle karşılaştırıldığında, öğrencinin öğretmenle fiziksel etkileşim eksikliği nedeniyle hedeflenen davranıştan sapma ve etik olmayan davranışlarda bulunma olasılığını arttırmaktadır (Zhang ve ark., 2011). Kısacası, öğrencilere etik değerleri aşılamanın son kaynağı olan öğretmen uzaktan eğitim sistemlerinde fiziksel olarak kaybolur. Bu durumda eğitimin hedefleri arasında yer alan ve sosyal açıdan adil bir toplum için temel bir faktör olan öğrencilerin karakter gelişimini de doğrudan etkiler. Etik kavramı incelendiğinde literatürde pek çok tanım karşımıza çıkmaktadır. Ahlak felsefesi olarak da bilinen etik kavramı Yunanca “ethos” kelimesinden ortaya çıkmıştır. Etik, insanın tutum ve davranışlarında neyin doğru neyin yanlış olduğunu araştıran değer, ilke ve kurallar bütünü olarak tanımlanmıştır (Aydın, 2019). Web tabanlı eğitim ve bilgisayar destekli öğretim sayısındaki artış, inanılmaz boyuttaki veri paylaşımıyla hayatımızın ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Bu nedenle de etiğin uygulamalı bir alt disiplini olan bilişim etiği kavramı karşımıza çıkmaktadır (Kılıçer ve Odabaşı, 2006). Bilişim etiği, bilgi ve iletişim teknolojilerin kullanımıyla ilgili yazılı veya yazılı olmayan, uymamız gereken ilke ve kurallardır (Moor,

1985). Teknolojik gelişme, üniversite öğrencilerinin bilgi edinmek için bilgisayar ve interneti kullanmalarını gerektirir. Bu durum, öğrencilerin birçok bilgi kaynağına erişmesini de kolaylaştırmaktadır. İleri teknoloji sayesinde, öğrenciler ödev gönderebilir, dosya gönderebilir ve gerekli akademik bilgilere ve diğer hizmetlere erişebilir. Teknolojiyi öğrenciler için kullanmanın faydalarına rağmen, etik olmayan davranışlara girme şansını da artırabilir (Jamil ve Shah, 2014).

Bu araştırma, beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin eğitim sürecinde e-öğrenme sistemi kullanırken öğrencilerin etik bilincini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. E-öğrenmeyi kullanırken etik dersini alan ve almayan öğrencilerin etik farkındalığı olup olmadığını araştırmaktır.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel türde tarama (survey) modeline göre yapılandırılmıştır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır (Kaptan, 1998). Genel tarama modellerinden, ilişkisel tarama modelinden yararlanılan bu araştırmada, iki ve daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim derecesinin belirlenmesi amaçlanmıştır (Karasar, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, 2020-2021 Eğitim-öğretim yılı içerisinde Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde öğrenim görmekte olan Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerine basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 340 öğrenci (163 kadın, 177 erkek) oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kadın	163	47,9
Erkek	177	52,1
Toplam	340	100,0
Yaş		
18-20	109	32,1
21-23	157	46,2
24-26	41	12,1
27-29	17	5,0
30 ve üstü	16	4,7
Toplam	340	100,0
Etik dersi aldınız mı?		
Evet	121	35,6

Hayır	219	64,4
Toplam	340	100,0
Lisans eğitiminde etik dersi gerekli midir?		
Evet	283	83,2
Hayır	57	16,8
Toplam	340	100,0
Şu an okulunuzda etik dersi verilme durumu nedir?		
Zorunlu ders	91	26,8
Seçmeli ders	63	18,5
Diğer derslerin içinde konu olarak	56	16,5
Verilmiyor	130	38,2
Toplam	340	100,0
Sizce ideal olan etik dersi verilme durumu ne olmalı?		
Zorunlu ders	174	51,2
Seçmeli ders	95	27,9
Diğer derslerin içinde konu olarak	60	17,6
Verilmemeli	11	3,2
Toplam	340	100,0

Tablo 1'e bakıldığında katılımcıların %47,9'nun kadın %52,1'nin erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yaşlarına bakıldığında en yüksek katılımcı sayısını %46,2 ile 21-23 yaş grubu oluşturmaktadır. Diğer taraftan öğrencilerin etik dersi aldınız mı sorusuna %64,4'ü hayır cevabını vermiştir. Katılımcıları lisans eğitiminde etik dersi gerekli midir sorusuna %83,2 ile evet cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin şu an okulunuzda etik dersi verilme durumu sorulduğunda sırasıyla %26,8 zorunlu ders, %18,5 seçmeli ders %16,5 diğer derslerin içinde, %38,2 verilmiyor cevabını vermiştir. Öte yandan sizce ideal olan etik dersi verilme durumu ne olmalı sorusuna ise katılımcıların %51,2'si zorunlu ders olarak verilmesi gerektiğini, %3,2'si ise verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde "Kişisel Bilgi Formu" ikinci bölümde ise "Bilişim Etiği Değerlerine Yönelik Tutum Ölçeği" bulunmaktadır. Ankette yer alan sorular, "Google Form" aracılığıyla hazırlanmış olup, ölçeğin katılımcılara daha kolay ulaşması hedeflenmiştir. Öğrencilerin e-posta adreslerine ve mesaj olarak anketin tanıtım metni ve online form linki gönderilmiştir ve her hafta hatırlatma metni mail olarak

gönderilmiştir. Anket 8 hafta boyunca erişime açık kalmış, veri girişinin sonlanmasıyla anket durdurulmuş ve veri seti istatistiksel analiz için hazır hale getirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından katılımcılardan cinsiyet, yaş, etik dersi alma durumu, lisans eğitimden etik dersi gerekli midir, şu an okulunuzda etik dersi verilme durumu nedir, sizce ideal olan etik dersi verilme durumu ne olmalı gibi sorulara cevap vermeleri istenmiştir.

Bilişim Etiği Değerlerine Yönelik Tutum Ölçeği (BEDTÖ): Araştırmada katılımcılara bilişim etiğine dair tutumlarını belirlemek için Çelik ve Gündoğdu, (2019) tarafından geliştirilen Bilişim Etiği Değerlerine Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek, 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçekte, bilişim etiği değerlerinden “sanal yardımseverlik”, “gizliliğin ihlali”, “telif haklarına saygı”, “sanal zorbalık”, “güvenlik”, “sanal ortam iş birliği”, “sanal ahlak” ve “paylaşma” olmak üzere sekiz alt boyut ve öğrencilerin bilişim etiği değerlerine yönelik tutumunu ölçmeye yarayan toplam 31 ölçek maddesi bulunmaktadır. Ölçekte tekrar eden güvenilirlik kat sayıları; sanal yardımseverlik 0,875, gizliliğin ihlali 0,925, telif haklarına saygı 0,820, sanal zorbalık 0,692, güvenlik 0,570, sanal ortam iş birliği 0,801, sanal ahlak 0,860 ve son olarak sosyal paylaşma 0,650 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilere uygulanacak olan testlerin seçimi öncesinde hata terimlerinin normal dağılım gösterip göstermediği kontrol etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmıştır ($p < 0,05$). Ölçekten elde edilen puanlar için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U test, çoklu karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis test ve Steel Dwass testinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları yüzde (%), ortalama ve standart sapma olarak ifade edilmiş olup, tüm istatistiksel sonuçlarda ortaya çıkan farklar $p < 0,05$ önem seviyesinde anlamlı kabul edilmiştir. Verilerin analizi SPSS 22.0 V. İstatistik paket programında yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre BEDTÖ düzeyleri

	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	Ortanca	IQR	p-değeri	
BEDTÖ Alt Boyutları	Sanal yardım severlik	Kadın	163	14,75	3,68	15,00	6,00	0,960
		Erkek	177	14,58	3,96	15,00	6,00	
	Gizliliğin ihlali	Kadın	163	6,79	2,84	5,00	3,00	0,505
		Erkek	177	6,74	3,05	5,00	3,00	
	Sanal ortam iş birliği	Kadın	163	10,17	2,74	10,00	4,00	0,002*
		Erkek	177	9,25	2,80	9,00	3,00	
	Sanal ahlak	Kadın	163	10,55	1,82	11,00	3,00	0,936
		Erkek	177	9,56	2,54	10,00	4,00	
	Güvenlik	Kadın	163	5,23	1,81	5,00	2,00	0,475
		Erkek	177	5,33	1,71	5,00	2,00	

Sanal zorbalık	Kadın	163	4,18	1,51	4,00	2,00	0,003*
	Erkek	177	4,24	1,67	4,00	2,00	
Sanal paylaşma	Kadın	163	8,41	1,94	9,00	2,00	0,000*
	Erkek	177	8,00	2,30	8,00	2,00	
Telif haklarına saygı	Kadın	163	4,33	1,68	3,00	3,00	0,099
	Erkek	177	5,10	2,26	5,00	3,00	
Toplam		340					

p<0,05

Tablo 2 katılımcıların cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde BEDTÖ alt boyutlarından “sanal ortam iş birliği, sanal zorbalık ve sanal paylaşma” istatistiksel olarak farklılık göstermektedir (p<0,05). Bu durumda “sanal ortam iş birliği” ve “sanal paylaşma” alt boyut puanları kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. “Sanal zorbalık” puanları ise erkeklerin kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre BEDTÖ Düzeyleri

	Yaş	n	Ortalama	Std. Sapma	Ortanca	IQR	p-değeri
Sanal yardım severlik	18-20	109	14,34	3,86	14,00	6,00	0,078
	21-23	157	14,76	3,48	15,00	5,00	
	24-26	41	14,66	4,46	17,00	6,00	
	27-29	17	12,24	4,27	12,00	5,00	
	30 ve +	16	15,75	4,16	15,00	6,75	
	Gizliliğin ihlali	18-20	109	6,83	3,01	5,00	
21-23		157	6,60	2,76	5,00	3,00	
24-26		41	7,63	3,77	5,00	5,50	
27-29		17	6,53	2,15	6,00	2,00	
30 ve +		16	6,00	2,00	5,00	0,75	
Sanal ortam iş birliği		18-20	109	9,76 ^{ab}	2,98	10,00	4,00
	21-23	157	9,25 ^b	2,51	9,00	3,00	
	24-26	41	10,61 ^a	2,94	10,00	3,50	
	27-29	17	10,53 ^{ab}	3,64	11,00	5,00	
	30 ve +	16	10,44	2,56	10,00	5,00	
	Sanal ahlak	18-20	109	9,97	2,45	11,00	3,00

	21-23	157	9,96	2,36	11,00	3,00	
	24-26	41	10,07	1,82	10,00	3,00	
	27-29	17	10,71	1,36	11,00	3,00	
	30 ve +	16	10,50	2,13	12,00	3,00	
	18-20	109	4,96 ^b	1,86	5,00	3,00	
	21-23	157	5,26 ^{ab}	1,56	5,00	2,00	
Güvenlik	24-26	41	6,02 ^a	2,13	6,00	3,50	0,006*
	27-29	17	6,06 ^a	1,92	6,00	3,00	
	30 ve +	16	5,06	1,06	5,00	1,00	
	18-20	109	4,18	1,52	4,00	2,00	
	21-23	157	4,12	1,63	3,00	2,00	
Sanal zorbalık	24-26	41	4,76	1,92	4,00	3,00	0,163
	27-29	17	4,06	1,09	4,00	1,50	
	30 ve +	16	4,13	1,20	4,00	2,50	
	18-20	109	8,18	2,11	8,00	2,00	
	21-23	157	8,01	2,23	8,00	2,00	
Sanal paylaşma	24-26	41	8,59	2,07	8,00	3,00	0,716
	27-29	17	8,71	1,83	9,00	2,50	
	30 ve +	16	8,63	2,03	8,50	4,00	
	18-20	109	4,29 ^b	1,74	3,00	3,00	
	21-23	157	4,73 ^{ab}	2,03	4,00	3,00	
Telif haklarına saygı	24-26	41	5,24 ^{ab}	2,49	5,00	4,00	0,011*
	27-29	17	5,53 ^a	1,74	6,00	3,50	
	30 ve +	16	5,63 ^a	2,42	5,50	3,50	
Toplam		340					

p<0,05*

Tablo 3'e bakıldığında katılımcıların BEDTÖ "sanal ortam iş birliği, güvenlik ve telif haklarına saygı" alt boyutları haricinde istatistiksel olarak anlamlılık görülmemiştir (p>0,05). Katılımcıların "sanal ortam iş birliği, güvenlik ve telif haklarına saygı" alt boyutlarına bakıldığında yaş arttıkça bilişim etiği tutum puanları da buna paralel olarak artmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Etik Dersi Alma Durumlarına Göre BEDTÖ Tutumları

Etik dersi alma durumu		n	Ortalama	Std. Sapma	Ortanca	IQR	p-değeri
Sanal yardım severlik	Evet	121	14,31	3,92	14,00	6,00	0,547
	Hayır	219	14,66	3,77	15,00	6,00	
Gizliliğin ihlali	Evet	121	6,28	2,64	5,00	1,00	0,006*
	Hayır	219	7,04	3,05	5,00	4,00	
Sanal ortam iş birliği	Evet	121	4,43	1,87	9,00	4,00	0,035*
	Hayır	219	4,90	2,12	9,00	4,00	
Sanal ahlak	Evet	121	4,13	1,61	11,00	3,00	0,369
	Hayır	219	4,26	1,59	11,00	3,00	
Güvenlik	Evet	121	5,17	1,86	5,00	3,00	0,273
	Hayır	219	5,35	1,71	5,00	2,00	
Sanal zorbalık	Evet	121	9,80	3,02	3,00	2,00	0,893
	Hayır	219	9,64	2,70	4,00	2,00	
Sanal paylaşma	Evet	121	10,03	2,30	9,00	3,00	0,977
	Hayır	219	10,04	2,27	8,00	2,00	
Telif haklarına saygı	Evet	121	8,56	2,12	3,00	3,00	0,021*
	Hayır	219	8,00	2,14	4,00	3,00	
Toplam		340					

p<0,05*

Tablo 4'e göre öğrencilerin etik dersi alma durumu değişkenine göre BEDTÖ alt boyutlarından "gizlilik ihlali, sanal ortam iş birliği ve telif haklarına saygı" anlamlılık göstermektedir (p<0,05).

Tablo 5. Katılımcıların Etik Dersi Gerekli Midir? Değişkenine Göre BEDTÖ Tutumları

Etik dersi gerekli midir?		n	Ortalama	Std. Sapma	Ortanca	IQR	p-değeri
Sanal yardım severlik	Evet	283	14,54	3,94	15,00	6,00	0,689
	Hayır	57	14,53	3,21	15,00	5,00	
Gizliliğin ihlali	Evet	283	6,58	2,66	5,00	3,00	0,942
	Hayır	57	7,68	3,91	5,00	5,00	
Sanal ortam iş birliği	Evet	283	4,72	1,96	9,00	4,00	0,592

	Hayır	57	4,77	2,43	10,00	4,00	
Sanal ahlak	Evet	283	4,13	1,42	11,00	3,00	0,569
	Hayır	57	4,65	2,25	10,00	4,00	
	Evet	283	5,21	1,68	5,00	2,00	
Güvenlik	Hayır	57	5,68	2,09	5,00	3,00	
	Evet	283	9,69	2,75	4,00	2,00	0,565
Sanal zorbalık	Hayır	57	9,74	3,13	3,00	3,00	
	Evet	283	10,11	2,28	8,00	2,00	0,070
Sanal paylaşma	Hayır	57	9,70	2,26	8,00	2,00	
	Evet	283	8,27	2,11	4,00	3,00	0,238
Telif haklarına saygı	Hayır	57	7,88	2,32	3,00	3,00	
	Toplam		340				

p<0,05*

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin etik dersi gerekli midir? Sorusuna yönelik verdikleri cevaplarda BEDTÖ ve alt boyutlarında istatistiksel olarak farklılık tespit edilememiştir (p>0,05).

Tablo 6. Katılımcıların Uzaktan Eğitim Sürecinde Sebepsiz Yere Ders Aksatma Değişkenine Göre Bedtö Tutumları

	Ders aksatma	n	Ortalama	Std. Sapma	Ortanca	IQR	p-değeri
Sanal yardım severlik	Evet	164	14,59	3,71	14,50	5,00	0,918
	Hayır	176	14,48	3,95	15,00	6,00	
Gizliliğin ihlali	Evet	164	7,33	3,34	5,00	5,00	0,001
	Hayır	176	6,24	2,38	5,00	1,00	
Sanal ortam iş birliği	Evet	164	4,93	2,02	9,00	3,75	0,036
	Hayır	176	4,55	2,05	10,00	4,00	
Sanal ahlak	Evet	164	4,40	1,79	10,00	3,00	0,194
	Hayır	176	4,04	1,38	11,00	3,00	
Güvenlik	Evet	164	5,55	1,85	5,00	3,00	0,011
	Hayır	176	5,04	1,65	5,00	2,00	
Sanal zorbalık	Evet	164	9,60	2,63	4,00	3,00	0,404

	Hayır	176	9,79	2,98	4,00	2,00	
Sanal paylaşma	Evet	164	9,89	2,28	8,00	3,00	0,187
	Hayır	176	10,18	2,27	8,50	2,00	
Telif haklarına saygı	Evet	164	8,12	2,25	5,00	3,00	0,629
	Hayır	176	8,28	2,06	3,00	3,00	
Toplam		340					

p<0,05*

Tablo 6'ya göre katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde sebepsiz yere ders aksatma değişkeninde BEDTÖ ve alt boyutlarında “gizlilik ihlali, sanal ortam iş birliği, güvenlik” alt boyutları haricinde istatistiksel olarak farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Tartışma ve Sonuçlar

Gerçekleştirilen bu araştırma ile beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin eğitim sürecinde e-öğrenme sistemi kullanırken öğrencilerin etik bilinç durumları incelenmiştir. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre BEDTÖ alt boyutlarından “sanal ortam iş birliği, sanal zorbalık ve sanal paylaşma” istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Kadınlarda “sanal ortam iş birliği” ve “sanal paylaşma” alt boyut puanları daha yüksek bulunmuştur. “Sanal zorbalık” puanları ise erkeklerin kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre, kadınların erkeklere oranla daha duyarlı olduğu, uzaktan eğitimde ve internet kullanımında dikkatli davrandıkları bununla birlikte etik olmayan bir davranışta bulunma eğilimlerinin olmadığı ifade edilebilir. Elde edilen bu bulgu bazı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Akgün ve Özgür, 2014; Erdem, 2008; Genç ve ark., 2013; Yüce, 2010). Genelde kadınlar, erkeklere göre daha etik davranışlarda buldukları ve bu davranışların toplumsal yansımalarını daha çok önemsedikleri yapılan çalışmalarda da etkisini göstermiştir (Zeybek, 2011; Kurt ve Teker, 2017; Kutanis ve ark., 2005). Bu bağlamda kadınların erkeklere göre etik yargıların daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin yaş değişkenine göre “sanal ortam iş birliği, güvenlik ve telif haklarına saygı” alt boyutları istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Sanal ortam işbirliği ve sanal ahlak alt boyutlarında 24-26 yaş grubu lehine, telif haklarına saygı alt boyutunda 30 yaş ve üstü yaş grubu lehine anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda “sanal ortam iş birliği, güvenlik ve telif haklarına saygı” alt boyutlarına bakıldığında yaş arttıkça bilişim etiği tutum puanları da buna paralel olarak artmaktadır. Bireylerin etik algılamaları yaş faktörüne göre farklılık göstermektedir (Vitell, 2003). Yapılan araştırmalar da gösteriyor ki bireylerin yaşları ve sınıf düzeyleri bilişim teknolojilerinin etik dışı davranış sergilemelerine yönelik durumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Forman, 2009; Kurt ve Teker, 2017).

Öğrencilerin %64,4'ü daha önce etik dersi almamış ve %83,2'si de etik eğitiminin lisans eğitiminde yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin birçoğu etik dersi almamış olmalarına rağmen etik dersinin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Özlem (2016)'in yapmış olduğu araştırma sonucunda etik dersi ile ilgili önceden eğitim alma durumlarına bakıldığında, %53,8'inin eğitim almış, %46,2' sinin bu konuda hiç eğitim almamış olduğu saptanmıştır. Etik dersi alma durumuna göre BEDTÖ alt boyutlarından “gizlilik ihlali, sanal ortam iş birliği ve telif haklarına saygı” anlamlı sonuçlar görülmektedir. Temiz ve arkadaşları

(2018), etik dersi alan öğrencilerin farklı durumlarda yer alan olaylara karşı daha etik davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda etik dersinin alınması ve etik bilincin oluşması öğrenciler açısından etik davranışları ve etik olmayan davranışlar üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Uzaktan eğitim sürecinde sebepsiz yere ders aksatma değişkeninde öğrencilerin %48,3'ü evet yanıtını bildirmişlerdir. Muhammad ve arkadaşları (2016), uzaktan eğitim alan öğrencilerin görüşlerine göre, e-öğrenme sistemi kullanan öğrencilerin çoğunluğunun etik olmayan davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Bu davranışların en başında intihal sorunu ile karşılaşmaktadır. Akademik dolandırıcılığın, sınavlara yardım, intihal ve telif hakkı yükümlülüğünün olmaması da dahil olmak üzere e-öğrenmede çok yaygın bir etik konu olduğu belirtilmiştir (Melissa ve ark., 2002). Bu bağlamda öğrenciler etik olmayan davranışları geleneksel öğrenmeden ziyade e-öğrenme ortamında gerçekleştirdiği söylenebilir. Ulusal Öğrenci Katılımı Anketi'ne (NSSE) göre, e-öğrenme programlarını kullanan ABD öğrencilerinin %59'u, çalışmalarında bir tür akademik dolandırıcılık yaptıklarını, %27'sinin çok sık yaptığını ve %32'sinin sık sık yaptığını bildirdi (Kuh, 2009). AL-Shehri (2017)'ye göre, bir e-öğrenme sistemi için öğretme ve öğrenme etiğini incelemek için bir çalışma yapmıştır. Sonuçlar, öğretmenlerin ve öğrencilerin etik ve gelecekteki sonuçlarının farkında olmaları gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda öğrencilerin e-öğrenme sistemini akademik dönem içinde kullanabilmeleri için etik konular hakkında tam bilgi sahibi olmaları gerektiği düşünülebilir.

Sonuç olarak, spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecindeki etik farkındalıkları incelendiğinde etik dersi alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bunun nedenlerinin, e-öğrenme ortamında etik veya etik olmayan davranışları belirlemek için öğrenci geçmişindeki ve kültüründeki farklılık gibi çeşitli faktörlerden kaynaklandığı düşünülebilir. Bilişim çağında yaşadığımız şu anda etik sorunları en aza indirmek için, bireyin genç yaşta eğitilmesi gerekir. Çünkü bireyde etik oluşumu uzun bir süreci kapsar. Bu bağlamda hazırlanan müfredat kapsamında üniversitelerde etik dersi ayrı bir ders olarak verilebilir. Etik dersi almaları, öğrenciler açısından etik davranışlarda hassasiyetlerini attırabileceği için faydalı bir uygulama olabilir. Ayrıca, bu araştırma sınırlı bir örneklem (340) grubu ile yapıldığı için gelecekteki araştırmalar da öğrenme-öğretme sürecinin ve değerlendirmenin boyutlarına odaklanmaları faydalı olabilir. Akademik kurumların bütünlüğü korumak ve desteklemek amacıyla e-öğrenme ortamı için kurallar ve etik politikalar da benimsenebilir.

KAYNAKLAR

- AbdulHafeez, M., Asadullah, S., Rosydi, M. & Farooq, A. (2013). "Inculcating ethical values in the students through e-Learning platform," *5th International Conference on Information and Communication Technology for the Muslim World (ICT4M)*, Rabat, pp. 1-6, doi: 10.1109/ICT4M.2013.6518891.
- Akgün, M. & Özgür, H. (2014). BÖTE Ve Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Bilgisayar Ve İnternet Kullanımına İlişkin Etik Dışı Davranışlarda Bulunma Ve Maruz Kalma Durumları. 9. Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi – Edirne.
- AL-Shehri, M. (2017). Code of Ethics of Teaching-Learning for an e-Learning System, *International Journal of Computer Applications*, 166(5), 16-20.
- Aydın, İ. (2019). Akademik Etik. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bates A.W. & Poole G. (2003). Effective Teaching with Technology in Higher Education, San Francisco.
- Burak Zihni, A., Turhan, K. & Ali Çan, M. (2013). Tıp Eğitimine Yönelik Olarak Hazırlanan Uzaktan Eğitim Sitesindeki İnsan Bilgisayar Etkileşiminin İncelenmesi. *Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*. 5; 15-24.
- Çelik, B. & Gündoğdu, K. (2019). Bilişim etiği değerlerine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(2), 335- 350. Doi: 10.12984/egeefd.590560.
- Desai, A. (2008). Higher education at a crossroads, *Journal of Higher Education*. 79(5), 608-610.
- Dolmants D., Gijsselaers W., Moust J., Grave W., Wolfhagen I. & Vleuten C. (2002). Trends in Research on the Tutor in Problem-Based Learning: Conclusions and Implications for Educational Practice and Research, *Medical Teacher*, 24, 173-180.
- Erdem, Z. (2008). *Öğretmen Adaylarının Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdoğan Y., Bayram S. & Deniz L. (2007). Web tabanlı öğretim tutum ölçeği: Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi çalışması, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2 (4), 1- 14.
- Forman, A. E. (2009). *An Exploratory Study on the Factors Associated with Ethical Intention of Digital Piracy* (Doctorate dissertation). Nova Southeastern University, Florida, ABD.
- Genç, Z., Kazez, H. & Fidan, A. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Çevrimiçi Etik Dışı Davranışlarının Belirlenmesi. XIV. Akademik Bilişim Konferansı. Akdeniz Üniversitesi.
- Güven, H. & Akar-Vural, R. (2017). İlkokullarda görev yapan İngilizce öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin öz değerlendirmeleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 69-86.
- Isa, P.M., Akmar, S., Samah, A., & Jusoff, K. (2008). Inculcating Values and Ethics in Higher Education e-Learning Drive: UiTM i-Learn User Policy.

Jamil, M. & Shah, J. H. (2014). Perception of undergraduates about computer and Internet ethics in Pakistan, *Nigerian Journal of Technology (NIJOTECH)*, 33(4), 512-522.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma teknikleri*. Ankara: Tek Işık Baskı.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karasar, N. 1991. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Kılıçer, K. & Odabaşı, H. F. (2006). Bilgisayar öğretmenliği: Etik bunun neresinde? 6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı'nda sunulan bildiri. Yakındoğu Üniversitesi, KKTC

Kuh, G. D. (2009). The national survey of student engagement: Conceptual and empirical foundations, In R. Gonyea & G. Kuh (Eds.), *Using student engagement data in institutional research (New Directions for Institutional Research Series)*, San Francisco: JosseyBass.

Kurt, M. & Teker, N. (2017). Öğretmen Adaylarının Net-Etik Davranışlarının Belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 749-769.

Kutunis, R. Ö., Bayraktaroğlu, S., & Özdemir, Y. (2005). Etik Davranışların Yöneliminde Cinsiyet Faktörü: Bir Devlet Üniversitesi Örneği. II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu - sunulmuş makale-, Sakarya.

Manzanares, M.G. (2004). *Attitudes of Counseling Students' Use of Web-Based Instruction for Online and Supplemental Instruction in a Master's Degree Program of Study* (Doctoral Thesis). Colorado State University, Colorado.

Melissa, R., Olt, M.A. & M.S. (2002). Ethics and Distance Education: Strategies for Minimizing Academic Dishonesty in Online Assessment, *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(3).

Moor, J. H. (1985). What is computer ethics? *Journal of Metaphilosophy*, 16 (4), 266-275.

Muhammad, A. Ghalib, M.F., Ahmad, F., Naveed, Q.N., & Shah, A. (2016). A Study to Investigate State of Ethical Development in E-Learning, (*IJACSA*) *International Journal of Advanced Computer Science and Application*, 7(4), 284-289.

Nagi, K. (2006). Solving Ethical Issues in eLearning, Third International Conference on eLearning for Knowledge-Based Society, August 3-4, Bangkok, Thailand.

Temiz, H., Hacıhasanoğlu, T. & Özdemir, N. (2018). Meslek etiği dersinin öğrencilerin hile karşısındaki tutumları ve raporlama eğilimleri üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8 (2), 137-155.

Vitell, S.J., (2003), Consumer Ethics Research: Review, synthesis and Suggestions for the Future. *Journal of Business Ethics*, 43 (1-2), 33-47.

Yüce, H. (2010). *Dönüşüm Sürecinde Bilişim Toplumunun Etik Sorunları: Türkiye'de Üniversiteler Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zeybek, G. (2011). *Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin bilişim teknolojilerini kullanımlarının etik açıdan değerlendirilmesi incelenmesi* (YL Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Zhang, J., Ma, J. & Yao, O. (2011). Application of e-learning in college education, international conference on Computer Science and Service System (CSSS).

Examination of the Relationships among Prospective Teachers' Academic Procrastination, Cheating Attitude, Academic Self-Efficacy and Academic Locus of Control

Asuman Seda SARACALOĞLU¹, Mehmet ALTIN², Muhammed EKEN³

¹ Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Turkey
<https://orcid.org/0000-0001-7980-0892>

² Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Turkey
<https://orcid.org/0000-0002-3825-6728>

³ Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Turkey
<https://orcid.org/0000-0002-9390-9218>

Email: sedasaracal@gmail.com, mehmet.altin@adu.edu.tr, muhammed.eken@adu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 25.05.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Abstract

The characteristics of and prospective teachers have been examined in many countries as the teacher education is considered crucial for education systems. Aim of the study is to examine the relationship between academic locus of control (ALC), academic procrastination (AP), academic self-efficacy (ASE) and cheating attitude (CA) of prospective teachers as future teachers. This descriptive research is in the correlational survey model. The study group includes 357 students attending to pedagogical formation education at Aydın Adnan Menderes University in 2017-2018 academic year. The participants were either undergraduate or graduate students from different departments. The researchers applied scales of AP, ALC, CA and ASE in order to get data. Correlation and regression were applied for determining the relationships among prospective teachers' AP, CA, ASE and ALC. The conclusions of the study was that there was a significant and positive relationship between the AP scores of the prospective teachers and their academic control scores. Also, as the ASE of prospective teachers increased, their perception of school success and their general academic averages also increased significantly; it was concluded that ASE was a significant predictor of school achievement perception and general academic average. From the conclusions of study, it may be recommended that experimental researches to increase the level of the academic self-efficacy of prospective teachers in order to advance their school success. Same study can be realized with teachers, and same scales can be implemented to them. Then, the results of the study can be compared with the results of the present study.

Keywords: Prospective teacher, academic procrastination, cheating attitude, academic self-efficacy, academic locus of control.

Öz

Öğretmen eğitimi, eğitim sistemleri için çok önemli olduğu için pek çok ülkede öğretmen adaylarının özellikleri incelemektedir. Pek çok ülkede öğretmen ve öğretmen adaylarının özellikleri incelemektedir. Bu araştırma, geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının akademik kontrol, akademik erteleme, akademik öz-yeterlik ve kopya çekme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, tarama modellerinden ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde biyoloji, hemşirelik, matematik, Türk dili ve edebiyatı, tarih, konaklama işletmeciliği, ebelik, yiyecek ve içecek işletmeciliği, turizm ve beden eğitimi gibi farklı bölümlerden pedagojik formasyon eğitimi alan öğrencilerden oluşan toplam 357 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama araçları olarak “Akademik Erteleme”, “Akademik Kontrol Odağı”, “Kopya Çekme Tutumu” ve “Akademik Öz-Yeterlik” ölçekleri kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının, kopya çekme tutumları, akademik öz-yeterlikleri, akademik kontrol odağı ve akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Araştırma bulgularından öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerinin yükseldikçe, okul başarı algıları ve genel akademik ortalamalarının da anlamlı biçimde yükseldiği, akademik öz-yeterliğin okul başarı algısı ve genel akademik ortalama üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu, öğretmen adaylarının akademik erteleme puanlarıyla akademik kontrol puanları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçlarından, öğretmen adaylarının okul başarılarını ilerletmek için akademik öz yeterlik düzeylerini artırmaya yönelik deneysel araştırmalar yapılması önerilebilir. Ayrıca öğretmenlerle aynı çalışma yapılabilir ve onlara aynı ölçekler uygulanarak çalışmanın sonuçları bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırılabilir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen adayı, akademik erteleme, akademik öz-yeterlik, kopya çekme tutumu, akademik kontrol odağı.

Introduction

The teacher is believed to be a crucial element of the education system because the efficiency of the education system is directly proportional to the training of manpower in the quality and quantity required by the society (Aysu, 2007; as cited in Dündar & Karaca, 2013). Thus, teacher training has been studied in terms of teacher characteristics since its emergence (Kennedy, 2016; Sachs, 2016). The way how teachers are trained and what characteristics prospective teachers have has been questioned in many countries (Çakıroğlu & Işıksal, 2009; Çapa & Çil, 2000). Characteristics of prospective teachers were crucial for the effectiveness of educational system in any country, as they were considered as potentially future teachers. Thus, studies on describing or determining characteristics and/or relationships among characteristics of prospective teachers are very important. For that reason, aim of the study is to determine the relationship between academic control, academic procrastination, academic self-efficacy and cheating attitudes of prospective teachers as future teachers.

Academic Procrastination (AP)

As people continue their daily lives, they have to fulfill many responsibilities and duties. Haycock, McCharty and Skay (1998) define procrastination as postponing and retarding the duties and responsibilities until the last moment. Undoubtedly, undergraduate students also have many academic duties to do within the framework of their education. However, some students postpone these tasks for various reasons. As a matter of fact, researches have revealed that procrastination behavior is frequently shown especially by university students, and negatively affects success (Akinsola, Tella & Tella, 2007; Balkis & Duru, 2010). As literature was reviewed, it was found that several studies were realized on academic procrastination (Senecal, Koestner & Vallenard, 1995; Jansen & Carton, 1999; Binder, 2000; Pychyl & Binder, 2004; Soysa & Weiss, 2014; Sudler, 2014; etc.).

Cheating Attitude (CA)

Qualified learning takes place in an effective learning environment; however, unwanted behaviors, one of whom is cheating may occur in classrooms where the student is passive and psychologically uncomfortable. Cheating has been defined by the Turkish Language Association as “peeking at a source to answer questions, usually in written exams”. Cheating behavior may occur because of the personal characteristics of the learners or the general attitude or behavior of the teacher (Özgüngör, 2008). Cheating is considered as an ethical and moral problem as well as a simple rule violation (Selçuk, 1995). Cheating is not only a moral problem, but also creates several problems in many stages from the beginning stage of the instruction to the evaluation stage (Seven & Engin, 2008). As literature was reviewed, it was found that several studies were realized on cheating attitude (McCabe, 1992; Anderman, Griensinger & Westerfield, 1998; Smith, Davy, Rosenberg & Haight, 2002; Chase, 2010; Kuntz & Butler, 2014).

Academic Locus of Control (ALC)

The ALC is concerned with the students' control of their beliefs on academic activities and success (Daum & Wiebe, 2003). Albayrak, Yazıcı & Reisoğlu, (2016) stated that ALC is explained in relation to internal and external sources. There are strong links between the level of perception of academic activities like studying lessons, preparing for exams and projects and having an internal and external locus of control. As literature was reviewed, it was found

that several studies were realized on academic locus of control (Carton, 1999; Daum & Wiebe, 2003; Tella, Tella & Adeniyi, 2009; Yates, 2009; etc.).

Academic Self-Efficacy (ASE)

ASE means the belief that students will fulfill a task or not (Zimmerman, 2002). Learners with high ASE beliefs are quite eager to study than other students; they make more effort and are able to use more effective strategies against the challenges which they come across (Eggen & Kauchak, 1999; cited in Akbay& Gizir, 2010). As literature was reviewed, it was found that several studies were realized on academic self-efficacy (Bong, 1999; Elias, 2008; Catalina, Stanescu & Mohorea, 2012; Afari, Aldridge & Fraser, 2012; etc.)

Purpose of the Research

The aim is the examination of the relationship between prospective teachers' ALC, AP, ASE and CAs.

Questions to be answered for this purpose:

- Is there any significant relationship between the participants' ALC, AP, ASE and CA?
- Are the variables of ALC, AP, ASE and CA significant predictors of participants' school achievement perception?
- Are the variables of ALC, AP, ASE and CA significant predictors of participants' general academic averages?

Material and Method

Research Model

This descriptive research is in the correlational survey model. The correlational survey model is one of the research models that aim to reveal the presence or level of differentiation among several variables (Karasar, 2005).

Study Group

The research group of study includes 357 students attending the pedagogical formation program at the Faculty of Education, Aydın Adnan Menderes University. The participants were also undergraduate or graduate students from different departments. 63.3% of the participants are female (n=226) and 36.5% (n=130) are male. The average age of the participants is 23.22, their general academic average is 2.59 in the 4-point system and their perception of school success is between medium and good.

Data Collection Tools

The research applied personal information form and scales of AP, CA, ALC and ASE to be used for collecting data.

Scale of Academic Procrastination (AP)

In 2003, Çakıcı created The Scale of AP that includes 19 items, consisting of 12 negative and 7 positive, in one dimension. The internal reliability coefficient of the AP scale is .92. In this study, the coefficient of internal consistency was found .68.

Scale of Cheating Attitude (CA)

The Scale of CA is a one-dimensional scale including 30 items developed by Yangin and Kahyaoğlu (2009). The Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale is .76. In this study, the coefficient of internal consistency was found .78.

Scale of Academic Locus of Control (ALC)

In 2007, Akın created four-point likert type scale, which includes 17 items, with two sub-dimensions: academic external locus of control (AELC) and academic internal locus of control (AILC). While the first 11 items are included in the AELC, the next 6 items are included in the AILC dimension. The reliability coefficients of the scale are .97 for AILC and .93 for AELC. The internal consistency coefficients for this research were found .82 for the AILC and .77 for the AELC. The coefficient of internal consistency for the total of the scale was found .73.

Scale of Academic Self-Efficacy (ASE)

Jerusalem and Schwarzer (1981) created the Scale of ASE whose study of adaptation into Turkish was realized by Yılmaz, Gürçay and Ekici in 2007. The four-point likert type scale consists of seven items in one dimension. The internal consistency coefficient of the scale is 0.79. In the present research, the coefficient of internal consistency was found .69.

Data Analysis

The research data collected by scales was analyzed applying correlational statistics. Pearson's correlation coefficient and multiple linear regression analysis were applied for investigating the relationship among variables in the analysis of the data.

Findings

Findings regarding the first sub-problem

Table 1 shows findings regarding relationship between the participants' ALC, AP, ASE and CA.

Table 1. The Relationship between Participants' ALC, AP, ASE and CA

	Perception of school success	General academic average	Academic procrastination	Academic self-efficacy	Cheating attitude	Academic locus of control	Academic external locus of control	Academic internal locus of control
Perception of school success	1							
General academic average	.409**	1						
Academic procrastination	.002	-.113	1					
Academic self-efficacy	.313**	.204**	.016	1				
Cheating attitude	.053	.025	.76	.102	1			
Academic locus of control	-.120*	-.086	.279**	-.088	-.040	1		
Academic external locus of control	-.135*	-.174**	.304**	-.157**	-.220**	.850**	1	

Academic internal locus of control	.024	.193**	-.029	.131*	.326**	.347**	-.199**	1
------------------------------------	------	--------	-------	-------	--------	--------	---------	---

*p<.05 **p<.01

It is clear from Table 1 that there is a positive and significant relationship between perception of school success ($r=.409, p<.01$) and general academic average ($r=.313, p<.01$) and that there is a negative and significant relationship between the ALC scores ($r=-.120, p<.05$) and academic external locus of control scores ($r =-.135, p<.05$). Also, it is stated in Table 1 that there is significant and positive relationship between prospective teachers' general academic averages and ASE scores ($r=.204, p<.01$), perception of school success scores ($r =.409, p<.01$) and internal control scores ($r=.193, p<.01$) and there is a significant and negative relationship between the external control scores ($r= -.174, p<.01$). Besides, it is shown in Table 1 that there is a positive and significant relationship between the prospective teachers' AP scores and their academic control scores ($r=.279, p<.01$) and external control scores ($r=.304, p<.01$). Also, it is observed that there is a positive and significant relationship between the ASE scores of the prospective teachers and their external control scores ($r=-.157, p<.01$) and there is a negative and significant relationship between the ASE scores of the prospective teachers and between the internal control scores ($r=.131, p<.01$). Besides, it is seen that there is a negative and significant relationship between prospective teachers' cheating scores and their external control scores ($r=-.220, p<.01$) and that there is a positive and significant relationship between their internal control scores ($r=.326, p<.01$).

Findings regarding the second sub-problem

Table 2 shows findings related to the predictors of participants' school achievement perception.

Table 2. Predictability of Participants' ALC, AP, ASE and CA on Perception of Shool Achievement

Model	B	Std. Error	β	t	p	Zero-order	Partial r
Constant	1.404	.504	-	2.784	.006	-	-
Academic procrastination	.001	.005	.008	.125	.901	-.018	.008
Academic self-efficacy	.062	.013	.304	4.701	.000*	.323	.302
Cheating attitude	.003	.003	.069	1.075	.283	.118	.072
Academic locus of control	-.004	.005	-.057	-858	.392	-.105	-.058
R= .335		R²=.112					
F(4-221)=6.994		P=.000					

As a result of the multiple regression analysis applied for revealing how variables such as AP, ASE, CA and ALC which are thought to have an effect on students' perception of school achievement predict student achievement. Variables academic procrastination, ASE, CA and ALC showed a significant relationship ($R=.335, R^2=.112$) with perception of school achievement ($F(4-221) = 6.994, p <.01$). These four variables together explain 11% of the change in perceptions of school achievement. According to the standardized regression coefficients the relative significance order of predictor variables on achievement is ASE ($\beta=.304$), CA ($\beta =.069$), ALC ($\beta=-.057$) and AP ($\beta =.008$). Considering the significance tests of the regression coefficients, it is seen that only ASE, one of the predictive variables, is a significant predictor of the perception of school achievement.

Findings regarding the third sub-problem

Findings regarding the predictors of participants' general academic averages are given in Table 3.

Table 3. Predictability of the ALC, AP, ASE and CA on Participants' Overall Academic Averages

Model	B	Std. Error	β	t	p	Zero-order	Partial r
Constant	1.980	.408		4.850	.000	-	-
Academic procrastination	-.006	.004	-.111	-1.530	.128	-.114	-.109
Academic self-efficacy	.031	.010	.211	2.969	.003*	.221	.209
Cheating attitude	.003	.002	.080	1.133	.259	.100	.081
Academic locus of control	.001	.004	.029	.391	.696	-.047	.028
R= .257		R²=.066					
F(4-193)= 3.402		P=.01					

As a result of the multiple regression analysis conducted to reveal how variables such as AP, ASE, CA and ALC which are thought to have an effect on students' overall academic averages predict student success. Variables AP, ASE, CA and ALC showed a significant relationship ($R=.257$, $R^2=.066$) with participants' general academic averages ($F(4-193) = 3.402$, $p<.05$). These four variables together explain .066% of the change in overall academic averages. According to the standardized regression coefficients, the relative significance order of predictor variables on achievement was ASE ($=.211$), AP ($\beta = -.111$), CA ($=.08$) and ALC ($\beta = .029$). Considering the significance tests of the regression coefficients, it is seen that only ASE among the predictive variables is a significant predictor on the general academic average ($p<.05$).

Conclusion, Discussion and Recommendations

The conclusions obtained from the research findings were given below;

-It was found that there was a positive and significant relationship between the AP scores of the prospective teachers and their academic control scores. Brownlow and Reasinger (2000) stated in their study that there is a positive significant relationship between ALC and AP. Similarly, Carton (1999) mentioned the significant relationship between locus of control and procrastination tendency in the study.

-As the ASE of prospective teachers increased, their perception of school success and their general academic averages increased significantly, too; it was concluded that ASE is a significant predictor of school achievement perception and general academic average. Multon, Brown and Lent (1991), in their meta-analysis study, concluded that students' ASE beliefs had a significant relationship on their academic achievement. Schunk (2003) and Zimmerman, Bandura and Martinez-Pons (1992) stated that ASE beliefs are an important factor in students' achievement.

From the conclusions of study, it may be recommended that experimental researches to increase the level of the academic self-efficacy of prospective teachers in order to advance their school success. Same study can be realized with teachers, and same scales can be implemented to them. Then, the results of the study can be compared with the results of the present study.

* The study was presented as an oral presentation at XV. European Conference on Social and Behavioral Sciences held in Kuşadası, Turkey on February 1-3, 2018.

References

- Afari, E., Aldridge, J. M., Fraser, B. J. (2012). Effectiveness of using games in tertiary-level mathematics classrooms. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 10(6), 1369-1392.
- Akbay, S. E., Gizir, C. A. (2010). Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışı: akademik güdülenme; akademik özyeterlik ve akademik yüklenme stillerinin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 60-78.
- Akın, A. (2007). Akademik Kontrol Odağı Ölçeği (AKOÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 5-7 Eylül, Tokat.
- Akinsola, M. K., Tella, A., Tella, A. (2007). Correlates of academic procrastination and mathematics achievement of university undergraduate students. *Eurasia Journal of Mathematics. Science & Technology Education*, 3(4), 363-370.
- Albayrak, E., Yazıcı, H., Reisoğlu, S. (2016). Üniversite öğrencilerinde kişilik özellikleri, akademik öz-yeterlik, akademik kontrol odağı ve akademik erteleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 90-102.
- Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 795-809.
- Anderman, E. M., Griensinger, T., Wensterfield, G. (1998). Motivation and cheating during early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 90(1), 84-93.
- Balkıs, M., Duru, E. (2009). Akademik erteleme davranışının öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı: demografik özellikler ve bireysel tercihlerle ilişkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(1), 18-32.
- Binder, K. (2000). *The Effect of an academic procrastination treatment on student procrastination and subjective well-being*. Unpublished Master's Thesis, Carleton University, Canada.
- Bong, M. (1999). Personal factors affecting the generality of academic self-efficacy judgments: Gender, ethnicity, and relative expertise. *The Journal of Experimental Education*, 67(4), 315-331.
- Brownlow, S., Reasinger, D. R. (2000). Putting off until tomorrow what is better done today; academic procrastination as a function of motivation toward college work. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 15-35.
- Çakıcı, D. Ç. (2003). *Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çakıroğlu, E., Işıksal, M. (2009). İlköğretim öğretmen adaylarının matematiğe yönelik tutum ve özyeterlik algıları. *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 132-139.
- Çapa, Y., Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.
- Carton, J. S. (1999). The effects of locus of control and task difficulty on procrastination. *Journal of Genetic Psychology*. 160(4), 437-442.

- Catalina, C. C., Stanescu, D. F., Mohorea, L. (2012). Academic self-efficacy, emotional intelligence and academic achievement of Romanian students: Results from an exploratory study. *Journal of Educational Sciences & Psychology*, 2(1), 41-51.
- Chase, A. (2010). Academic dishonesty in online courses: the influence of students' characteristics, perception of connectedness, and deterrents. Doctoral dissertation, Florida Atlantic University, USA.
- Daum, T. L., Wiebe, G. (2003). *Locus of control, personal meaning and selfconcept before and after an academic critical incident*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, USA, Trinity Western University.
- Dündar, H., Karaca, E. T. (2013). Formasyon öğrencilerinin "pedagojik formasyon programı"na ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 19-34.
- Elias, R. Z. (2008). Anti-intellectual attitudes and academic self-efficacy among business students. *Journal of Education for Business*, November/December, 110-116.
- Haycock, L. A., McCarthy, P., Skay, C. L. (1998). Procrastination in college students: the role of self-efficacy and anxiety. *Journal of Counseling and Development*, 76(3), 317-324.
- Janssen, T., Cartoon, J. S. (1999). The Effects of locus of control and task difficulty on procrastination. *Journal of Genetic Psychology*, 160(4), 436-442.
- Jerusalem, M., Schwarzer, R. (1981). Fragebogen zur Erfassung von "Selbstwirksamkeit, Skalen zur Befindlichkeit und Persönlichkeit in R. Schwarzer (Hrsg.), (*Forschungsbericht* No. 5). Berlin: Freie Universität, Institut fuer Psychologie.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kennedy, M. (2016). Parsing the Practice of Teaching. *Journal of Teacher Education*, 67(1), 6-17.
- Kuntz, J. R. C., Butler, C. (2014). Exploring Individual and Contextual Antecedents of Attitudes Toward the Acceptability of Cheating and Plagiarism. *Ethics & Behavior*, 24(6), 478-494.
- Mccabe, D. L. (1992). The Influence of Situational Ethics on Cheating among College Students. *Sociological Inquiry*, 62(3), 365-74.
- Multon, K. D., Brown, S. D., Lent, R. W. (1991). Relation of self-efficacy beliefs to academic outcomes: A meta-analytic investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38, 30-38.
- Özgüngör, S. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Öğretmene İlişkin Algıların ve Öğrenci Özelliklerinin Kopya Çekme Davranışlarıyla İlişkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(149).
- Pychyl, T. A., Binder, K. (2004). A Project-Analytic Perspective on Academic Procrastination and Intervention, in H. C. Schouwenburg, C. H. Lay, T. A. Pychyl & J. R. Ferrari (Ed.), *Counseling the Procrastinator in Academic Settings*, (149-165). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Sachs, J. (2016). Teacher professionalism: why are we still talking about it?. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 22(4), 413-425.

- Schunk, D. H. (2003). Self-efficacy for reading and writing: Influence of modeling, goal-setting and self-evaluation. *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 159-172.
- Selçuk, Z. (1995). Bir Eğitim ve Rehberlik Sorunu: Okullarda Kopya Çekme. *Eğitim Yönetimi*, 1(3).
- Senecal, C., Koestner, R., Vallerand, R. J. (1995). Self-Regulation and Academic Procrastination. *The Journal of Social Psychology*, 135(5), 607-619.
- Seven, M. A., Engin, A. O. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kopya çekmeye duydukları ihtiyaç ve kopya çekme sebepleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 121-136.
- Smith, K. J., Davy, J. A., Rosenberg, D. L., Haight, G. T. (2002). A structural modeling investigation of the influence of demographic and attitudinal factors and in-class 103 deterrents on cheating behavior among accounting majors. *Journal of Accounting Education*, 20, 45-65.
- Soysa, C. K., Weiss, A. (2014). Mediating perceived parenting styles test-anxiety relationship: Academic procrastination and maladaptive perfectionism. *Learning and Individual Differences*, 34, 77-85.
- Sudler, E. L. (2014). *Academic Procrastination as Mediated by Executive Functioning, Perfectionism and Frustration Intolerance in College Students*. Doctoral dissertation, St. John's University (New York).
- Tella, A., Tella, A., Adeniyi, O. (2009). Locus of control, interest in schooling, self-efficacy and academic achievement. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 4, 168-182.
- Yangın, S., Kahyaoğlu, M. (2009). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Kopya Çekmeye Yönelik Tutum ve Görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 46-55.
- Yates, R. (2009). *Locus of control and academic achievement: a study of gender and grade level differences among low-income African-American students in a middle school*. Phd thesis, Southern Illinois State University.
- Yılmaz, M., Gürçay, D., Ekici, G. (2007). Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 253-259.
- Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. *Theory Into Practice*, 41(2), 64-71.
- Zimmerman, B. J., Bandura, A., Martinez-Pons, M. (1992). Self-motivation for academic attainment: The role of self-efficacy beliefs and personal goal setting. *American Educational Research Journal*, 29(3), 663-676.

Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeşitli Değişkenlere Göre İmgeleme Biçimlerinin İncelenmesi

Mehmet KUMARTAŞLI¹, Özgür GÜLEN², Büşra SERÇE³, Enes MADAK⁴, Şerafettin BAKIR⁵

¹Süleyman Demirel Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-7828-546X>

²Yalova Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Yalova, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-2305-3098>

³Türkiye Taekwondo Federasyonu, Ankara, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0001-8517-6248>

⁴Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Okulu, İstanbul, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-7454-2422>

E-mail: mehmetkmrtsl@hotmail.com, gulenzgur@outlook.com, sercebusra_3542@hotmail.com,
enesmadak58@gmail.com, sefo42@outlook.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 16.05.2021 - Kabul: 05.07.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı; farklı branşlardaki sporcuların çeşitli değişkenlere göre imgeleme biçimlerinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 2019-2020 yıllarında aktif spor yapan farklı branşlardaki 18-29 yaş aralığındaki 259 sporcu oluşturmaktadır. Araştırma da verilerin toplanmasında Kızıldağ'ın 2007 yılında Türkçe'ye uyarladığı Sporda İmgeleme Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket 23.0 programında analiz edilmiştir. Verilerin normallik testi sonucunda normal dağıldığı tespit edilmiş olup, Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. İstatiksel anlamlılık değeri $P < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, cinsiyete göre imgeleme alt boyutları ve genel puanında erkekler lehine anlamlılık saptanmıştır $P < 0,05$. Yaş değişkenine göre farklılık tespit edilmemiştir $P > 0,05$. Spor yapma yılı değişkenine göre spor yapma yılı yapma artıka imgeleme puanında yükseldiği saptanmıştır $P < 0,05$. Branş değişkenine göre ise kickboks, futbol ve taekwondo branşı ile uğraşan sporcular ve voleybol branşı ile uğraşan sporcular arasında farklılık tespit edilmiştir $P < 0,05$. Sonuç olarak cinsiyet, spor yapma yılı ve branş değişkenlerinin imgeleme düzeyini etkilediği söylenebilir.

Anahtar

Kelimeler:

İmgeleme,

spor,

psikoloji

Examining the Imagination Styles of Athletes in Different Branches According to Various Variables

The study of the imagination styles of athletes in different branches according to various variables is the aim of this subject. The universe of the research consists of 259 athletes between the ages of 18-29 in different branches who are active in sports in 2019-2020. In the research, "Sports Imagery Questionnaire", which Kızıldağ adapted to Turkish in 2007, was used to collect data. The data obtained were analyzed in SPSS package 23.0 program. As a result of the normality test, it was determined that the data were distributed normally, and Independent Sample T-Test and One-Way Analysis of Variance were used. Statistical significance value was accepted as $P < 0.05$. As a result of the analysis, a significance in favor of males was found in the visualization sub-dimensions and overall score by gender. According to the year of doing sports, it was determined that the more years of doing sports, the higher the visualization score was $P < 0.05$. According to the branch variable, a difference was found between the athletes engaged in kickboxing, football and taekwondo branches and the athletes engaged in the volleyball branch $P < 0.05$. As a result, it can be said that the variables of gender, sports year and branch affect the level of imagination.

Keywords : Imagery, Sport, Psychology

Giriş

Sportif anlamda başarıya ulaşmak için ilk zamanlarda sporcuların fiziksel olarak güçlü olmalarının yeterli olacağı düşünülürken, sportif alandaki gelişmeler ve rekabet ortamı bu görüşün etkisini kaybettiğini ve fiziksel performansın tek başına yeterli olmadığı, psikolojinin de performansta önemli bir yer edindiği gün geçtik anlaşılmaktadır.

Sporcuların başarıya ulaşmasının arka planında yatan faktörler sadece fiziksel yeterlilikleri değil, motivasyon ve psikolojik olarak da hedeflenen performansa adapte etmeleridir. Bunu da sezon boyunca fiziksel olarak hazırlanmalarına ek olarak zihinsel antrenmanlar yaparak zihinsel becerilerini ve yeterliliklerini geliştirerek sağlarlar. Yapılan birçok çalışmada sporcuların hedefe ulaşmalarında fiziksel antrenmanların yeterli olmadığı, sporcunun psikolojik olarak da hazır ve antrenmanlı olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Literatür incelendiğinde imgeleme çalışmaları bu psikolojik çalışma türlerinin en önemlilerinden biri olarak kabul görmektedir (Miziguchi ve ark., 2012; Kızıldağ, 2007; Özgün ve ark., 2017; Yıldız 2006; Weinberg ve Gould, 2003).

İmgeleme birçok kaynakta farklı olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak imgeleme; istemli olarak bir hareket dizisinin, tekniğin, durumun ya da olayın zihinde canlandırılmasıdır (Kızıldağ, 2007; Hökelekli, 2013; Özerkan, 2004; Taylor ve Wilson, 2005). Zihinsel antrenman spor psikologlarına göre “uygulama” ve “hazırlık” olarak iki faktörden meydana gelmektedir. Zihinsel uygulama imgeleme ve becerilerin görsel olarak hafızada canlandırılması olarak tanımlanırken, zihinsel hazırlık ise performans öncesi hedeflenen performans gelişimini artırmak için belirlenen çeşitli stratejilerin gerçekleştirildiği hazırlık olarak tanımlanmıştır (Konter, 1999).

İlgili alandaki araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda; sporcuda performansın artırılması, belirlenen motor becerilerde uzmanlaşması, müsabaka öncesi, esnası ve sonrasında duygularını kontrol edebilmesi, sakatlanmalarda rehabilite edilmesi gibi çeşitli birçok alandan imgeleme yöntemi kullanılmaktadır (Kornspan, 2009).

Bu kapsamda farklı branşlardaki sporcuların yaş, cinsiyet, millilik gibi çeşitli değişkenlere göre imgeleme biçimlerinin incelenmesi ve sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının saptanması amaçlanmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, farklı branşlardaki sporcuların hangi imgeleme biçimini kullandıklarını saptamak ve gruplar arasında cinsiyet, yaş, spor yapma yılı ve branşa göre fark olup olmadığını belirlemektir.

Evren ve Örneklem

Araştırmamız 2019-2020 aktif spor yapan farklı branşlardaki 18-29 yaş aralığındaki 259 sporcu gönüllü olarak katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada katılımcılara “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sporda İmgeleme Envanteri” kullanılmıştır. Orijinal hali Hall, Mack, Paivio, ve Hausenblas (1998) tarafından geliştirilen “Sporda İmgeleme Envanteri” 2012 yılında Kızıldağ ve Tiryaki tarafından Türkçe’ye

uyarlanmıştır. “Bilişsel İmgeleme”, “Motivasyonel Özel İmgeleme”, “Motivasyonel Genel Uyarılmışlık” ve “Motivasyonel Genel Uсталık” olmak üzere 5 alt boyuttan oluşan ölçeğin faktör analizi sonucunda envanterin 4 faktör ve 21 maddeden oluştuğu görülmüştür (Kızıldağ ve Tiryaki 2012).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS Paket 23.0 programı kullanılmıştır. Verilerin ilk olarak normallik dağılımına bakılıp çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 değerleri arasında olduğu görülmüş olup verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tabachnick and Fidell, 2013). İkili karşılaştırmalarda Bağımsız Örneklem T-Testi (Independent Sample T-Test) ve çoklu karşılaştırmalarda Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova Testi) kullanılmış olup; One Way Anova Testi sonucunda anlamlı çıkan verilerde anlamlılığını saptamak için Bonferroni Post Hoc Testi uygulanmıştır. Anlamlılık değeri $P < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo1. Katılımcılara Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu

		F	%
Cinsiyet	Erkek	174	67,2
	Kadın	85	32,8
Yaş	18-23 Yaş Arası	223	86,1
	24-29 Yaş Arası	36	13,9
Spor Yaşı	1-3 Sene	8	3,1
	4-6 Sene	73	2,8
	7-9 Sene	106	40,9
	10 Sene ve Üstü	72	27,8
Branş	Futbol	34	13,1
	Voleybol	27	10,4
	Hentbol	22	8,5
	Su Topu	13	5,0
	Güres	23	8,9
	Judo	8	3,1
	Kickboks	5	1,9
	Basketbol	37	14,3
	Futsal	7	2,7
	Tenis	10	3,9
	Masa Tenisi	9	3,5
Taekwondo	54	20,8	
Bisiklet	10	3,9	
Toplam		259	100

Tablo 1 incelendiğın katılımcıların %67,2'si erkek (n=174), %32,8'i kadın (n=85) olduğu, %86,1'inin 18-23 yaş aralığında (n=225), %13,9'unun 24-29 yaş aralığında (n=36) olduğu, %13,1'i futbol (n=34), %10,4'ü voleybol (n=27), %8,5'i hentbol (n=22), %5'i su topu (n=13), %8,9'u güreş (n=23), %3,1'i judo (n=8), %1,9'u kick boks (n=5), %14,3'ü basketbol (n=37), %2,7'si futsal (n=7), %3,9'u tenis (n=10), %3,5'i masa tenisi (n=9), %20,8'i taekwondo (n=54) ve %3,9'unun bisiklet (n=10) branşı ile uğraştığı görölmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni İmgeleme Alt Boyutlarına Göre T- Test Tablosu

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	df	P
Bilişsel İmgeleme	Erkek	174	56,05	3,96	3,157	257	,002*
	Kadın	85	54,42	3,77			
Motivasyonel Özel İmgeleme	Erkek	174	31,05	2,37	1,783	257	,076
	Kadın	85	30,48	2,50			
Motivasyonel Genel Uyarıcılık	Erkek	174	24,99	2,10	3,607	257	,000*
	Kadın	85	23,95	2,34			
Motivasyonel Genel Uсталık	Erkek	174	18,76	1,79	1,694	257	,091
	Kadın	85	18,36	1,68			
Toplam İmgeleme Puanı	Erkek	174	130,86	8,48	3,210	257	,001*
	Kadın	85	127,22	8,69			

*P<0,05

Tablo 2 incelendiğinde, erkek sporcuların kadın sporculara göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görölmektedir. Cinsiyet değişkenine göre motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutunda anlamlılık saptanmazken, bilişsel imgeleme alt boyutu, motivasyonel genel uyarıcılık alt boyutu ve toplam imgeleme puanına göre istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır p<0,05.

Tablo 3. Katılımcıların Yaş Değişkeni İmgeleme Alt Boyutlarına Göre T- Test Tablosu

Alt Boyutlar	Yaş Aralığı	N	\bar{X}	Ss	T	df	P
Bilişsel İmgeleme	18-23	223	55,49	3,81	-,288	257	,773
	24-29	36	55,69	4,87			
Motivasyonel Özel İmgeleme	18-23	223	30,80	2,35	-1,103	257	,271
	24-29	36	31,28	2,82			
Motivasyonel Genel Uyarıcılık	18-23	223	24,56	2,24	-1,738	257	,083
	24-29	36	25,25	2,09			
Motivasyonel Genel Uсталık	18-23	223	18,57	1,74	-1,464	257	,144
	24-29	36	19,03	1,90			
Toplam İmgeleme Puanı	18-23	223	129,41	8,41	-1,179	257	,240
	24-29	36	131,25	10,32			

*P<0,05

Tablo 3 incelendiğinde, yaş değişkeni motivasyonel özel imgeleme, motivasyonel genel ustalık, bilişsel imgeleme, motivasyonel genel uyarıcılık alt boyutları ve toplam imgeleme puanına göre istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır p>0,05. 24-29 yaş aralığında olan sporcuların 18-23 yaş arasındaki sporculara göre daha daha yüksek ortalama sahip olduğu görölmektedir. Buna göre yaş ilerledikçe imgeleme kullanımının arttığı söylenebilir.

Tablo 4. Katılımcıların Spor Yaşı Değişkenine Göre İmgeleme Alt Boyutları ve Toplam İmgeleme Puanı One-Way Anova Testi Sonuçları Tablosu

Alt Boyutlar	Spor Yaşı	N	\bar{X}	Ss	F	P	Anlamli Fark
Bilişsel İmgeleme	1-3 Sene	8	51,88	3,00	10,106	,000*	10 yıl ve Üzeri>1-3 Yıl 10 yıl ve Üzeri>4-6 Yıl 7-9 Yıl>1-3 Yıl 7-9 Yıl>4-6 Yıl
	4-6 Sene	73	54,11	3,35			
	7-9 Sene	106	55,70	3,79			
	10 Sene ve Üstü	72	57,08	4,19			
Motivasyonel Özel İmgeleme	1-3 Sene	8	29,00	2,62	9,872	,000*	10 yıl ve Üzeri>1-3 Yıl 10 yıl ve Üzeri>4-6 Yıl 10 yıl ve Üzeri>7-9 Yıl
	4-6 Sene	73	30,05	2,26			
	7-9 Sene	106	30,84	2,29			
	10 Sene ve Üstü	72	31,93	2,34			
Motivasyonel Genel Uyarılmışlık	1-3 Sene	8	23,38	2,72	4,624	,004	10 yıl ve Üzeri>4-6 Yıl
	4-6 Sene	73	24,15	2,16			
	7-9 Sene	106	24,62	2,16			
	10 Sene ve Üstü	72	25,35	2,19			
Motivasyonel Genel Ustalık	1-3 Sene	8	17,50	1,77	5,943	,001*	10 yıl ve Üzeri>1-3 Yıl 10 yıl ve Üzeri>4-6 Yıl 10 yıl ve Üzeri>7-9 Yıl
	4-6 Sene	73	18,34	1,61			
	7-9 Sene	106	18,45	1,82			
	10 Sene ve Üstü	72	19,31	1,66			
Toplam İmgeleme Puanı	1-3 Sene	8	121,75	7,91	11,416	,000*	10 yıl ve Üzeri>1-3 Yıl 10 yıl ve Üzeri>4-6 Yıl 10 yıl ve Üzeri>7-9 Yıl
	4-6 Sene	73	126,66	7,26			
	7-9 Sene	106	129,61	8,29			
	10 Sene ve Üstü	72	133,67	9,03			

*P<0,05

Tablo 4’de katılımcıların imgeleme toplam puanı ve imgeleme alt boyut puanlarının arasında spor yılı değişkenine göre anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde; Katılımcıların bilişsel imgeleme (F=10,106, p<0,05), motivasyonel özel imgeleme (F=9,872, p<0,05), motivasyonel genel uyarılmışlık (F=4,624, p<0,05) ve motivasyonel genel ustalık (F=5,943, p<0,05) alt boyutu puan ortalamaları ve toplam imgeleme puan (F=11,416, p<0,05) ortalamalarının spor yılı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. 10 sene ve üzeri zamandır spor yapan katılımcıların imgeleme puanları diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Buna göre, spor yapma yılı arttıkça imgeleme kullanımlarının arttığı söylenebilir.

Tablo 4. Katılımcıların Branş Değişkenine Göre İmgeleme Alt Boyutları ve Toplam İmgeleme Puanı One-Way Anova Testi Sonuçları Tablosu

Alt Boyutlar	Branş	N	\bar{X}	Ss	F	P	Anlamli Fark
Bilişsel İmgeleme	Futbol	34	56,41	4,21	3,736	,000*	Futbol> Voleybol Kickboks>Voleybol Taekwondo>Voleybol
	Voleybol	27	52,41	3,32			
	Hentbol	22	54,68	5,00			
	Su Topu	13	56,00	4,00			

	Güreş	23	54,48	3,07			
	Judo	8	53,75	5,12			
	Kickboks	5	60,20	1,48			
	Basketbol	37	54,92	3,17			
	Futsal	7	57,29	2,50			
	Tenis	10	57,00	2,91			
	Masa Tenisi	9	55,67	4,24			
	Taekwondo	54	56,89	3,51			
	Bisiklet	10	55,50	4,35			
	Futbol	34	31,06	2,67			
	Voleybol	27	29,37	2,40			
	Hentbol	22	30,50	2,86			
	Su Topu	13	30,77	2,95			
	Güreş	23	30,09	2,00			
	Judo	8	31,13	1,81			
Motivasyonel Özel İmgeleme	Kickboks	5	33,80	1,30	2,880	,001*	Kickboks>Voleybol Taekwondo>Voleybol
	Basketbol	37	30,65	1,95			
	Futsal	7	31,14	1,95			
	Tenis	10	31,70	2,06			
	Masa Tenisi	9	31,67	2,45			
	Taekwondo	54	31,70	2,21			
	Bisiklet	10	29,80	2,20			
	Futbol	34	24,56	2,40			
	Voleybol	27	22,85	2,18			
	Hentbol	22	24,86	2,44			
	Su Topu	13	24,92	2,14			
	Güreş	23	24,17	1,77			
	Judo	8	25,00	1,85			
Motivasyonel Genel Uyrılmışlık	Kickboks	5	27,40	0,89	3,068	,000*	Kickboks>Voleybol Taekwondo>Voleybol Tenis>Voleybol
	Basketbol	37	24,38	1,85			
	Futsal	7	25,00	1,41			
	Tenis	10	25,70	1,16			
	Masa Tenisi	9	24,78	2,77			
	Taekwondo	54	25,22	2,25			
	Bisiklet	10	25,00	2,36			
	Futbol	34	19,00	1,83			
	Voleybol	27	17,44	1,55			
	Hentbol	22	18,50	2,04			
	Su Topu	13	18,38	1,85			Futbol> Voleybol Taekwondo>Voleybol
Motivasyonel Genel Ustalık	Güreş	23	18,30	1,61	1,836	,043*	
	Judo	8	18,88	1,89			
	Kickboks	5	19,20	2,49			
	Basketbol	37	18,81	1,41			
	Futsal	7	19,29	1,60			
	Tenis	10	19,20	1,14			
	Masa Tenisi	9	18,11	1,69			

Taekwondo	54	18,98	1,76
Bisiklet	10	18,30	2,16

*P<0,05

Tablo 4 incelendiğinde; Katılımcıların bilişsel imgeleme (F=3,736, p<0,05), motivasyonel özel imgeleme (F=2,880, p<0,05), motivasyonel genel uyarılmışlık (F=3,068, p<0,05) ve motivasyonel genel ustalık (F=1,836, p<0,05) alt boyutu puan ortalamalarının branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların Branş Değişkenine Göre Toplam İmgeleme Puanı One-Way Anova Testi Sonuçları Tablosu

Alt Boyutlar	Branş	N	\bar{X}	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Toplam İmgeleme Puanı	Futbol	34	131,03	10,14	4,021	,000*	Futbol> Voleybol Kickboks>Voleybol Taekwondo>Voleybol Tenis>Voleybol
	Voleybol	27	122,07	7,07			
	Hentbol	22	128,55	10,46			
	Su Topu	13	130,08	8,31			
	Güreş	23	127,04	5,63			
	Judo	8	128,75	9,36			
	Kickboks	5	140,60	4,72			
	Basketbol	37	128,76	6,68			
	Futsal	7	132,71	5,77			
	Tenis	10	133,60	5,60			
	Masa Tenisi	9	130,22	10,56			
	Taekwondo	54	132,80	7,72			
	Bisiklet	10	128,60	10,47			

*P<0,05

Tablo 5 incelendiğinde; Katılımcıların toplam imgeleme puan ortalamalarının (F=4,021, p<0,05) branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada 2019-2020 aktif spor yapan farklı branşlarda 18-29 yaş aralığında ki 259 sporcunun cinsiyet, yaş, spor yapma yılı ve branş değişkenlerine göre imgeleme biçimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmanın sonucunda; sporcularda cinsiyet değişkenine göre bilişsel imgeleme, motivasyonel genel uyarıcılık ve toplam imgeleme puan ortalamalarında erkek sporcuların lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Motivasyonel özel imgeleme ve motivasyonel genel ustalık alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlılığa rastlanmamıştır. Literatürde de imgeleme puanları erkek sporcular lehine olduğu çalışmalara rastlanmıştır (Aslan,2014; Tekin, 2018). Çalışmamızın aksine Kızıldağ'ın 2007 yılında yapmış olduğu bir araştırmada, motivasyonel özel, motivasyonel genel uyarılmışlık ve bilişsel imgeleme alt boyutları puan ortalamalarının kadın sporcular lehine anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır (Kızıldağ, 2007). Çalışmamıza paralellik göstermeyen farklı takım sporlarından olan sporcuların imgeleme biçimlerinin incelemesi amacıyla yapılan bir çalışmada, kadın sporcuların imgeleme düzeylerinin erkek sporculara göre daha fazla olduğu bulunmuştur (Yarayan ve Ayan, 2018).

Yaş değişkenine bakıldığında; herhangi bir anlamlı farklılık saptanmamıştır. Literatürde çalışmamızı destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur (Seleciler, 2019; Yarayan ve Ayan 2018)

Çalışmamızda elde ettiğimiz verilere göre, spor yapma yılı artıkça imgeleme puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Kadın basketbolcuların spor yaşlarına göre imgeleme puanlarının incelendiği bir araştırmada 14 yıl ve üzerinde spor yapan sporcuların imgeleme düzeyleri daha az yıldır spor yapan sporculara göre yüksek çıkmıştır (Yamak ve ark, 2018). Aslan'ın 2014 yılında farklı yaş kategorilerindeki atletlerin depresyon düzeyleri ve imgeleme biçimlerine etkisinin araştırdığı çalışmada bilişsel imgeleme, motivasyonel genel uyarılmışlık ve motivasyonel genel ustalık alt boyutarında çalışmamıza paralellik gösteren sonuçlar bulmuştur (Aslan, 2014). Elit akademi ligi futbolcularında imgeleme ve kaygı ilişkisinin incelendiği bir çalışmada ise spor yaşının imgeleme düzeyine bir etkisi olmadığı bulunmuştur (Güvendi, 2015).

Branş değişkenine göre bakıldığında ise imgeleme genel puanı ve imgeleme alt boyutlarında kickboks, futbol, tenis ve taekwondo branşlarındaki sporcular ile voleybol branşındaki sporcular arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Farklı takım sporlarında olan sporcuların imgeleme biçimlerinin incelendiği bir araştırmada, basketbol branşındaki sporcular ile buz hokeyi ve hentbol branşlarıyla uğraşan sporcular arasında farklılıklar tespit edilmiştir (Yarayan ve Ayan 2018).Ulucan ve Bölükbaşı'nın 2020 yılında yapmış olduğu bir çalışmada spor branşlarının imgeleme düzeyine etkisi olmadığını bulmuştur (Ulucan ve Bölükbaşı, 2020)

Sonuç olarak literatürdeki araştırmaların çalışmamızı destekler nitelikte olduğu, bizim bulduğumuz bulgular ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Elde edilen bulgular ve literatürdeki çalışmalar göz önüne alındığında, imgeleme çalışmalarının cinsiyetler arası farklılıkların imgeleme düzeylerini etkilediği, spor yapma yılı artıkça tecrübe ve deneyimleri artan sporcuların imgeleme kullanımlarının arttığı, imgeleme düzeylerinin branşlar arası farklılık gösterdiği söylenebilir.

Bu kapsamda çalışmamızın doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

Antrenörler, imgeleme çalışmalarına antrenman programlarında düzenli olarak yer verilebilir.

Antrenör ve sporcular imgeleme konusunda bilinçlendirilebilir.

İmgeleme çalışmaları ile müsabakaya hazırlanan sporcular psikolojik olarak hazır hale getirebilir.

İmgeleme konusunda çalışma yapacak olan araştırmacılara araştırmalarında çeşitlik psikolojik etkenler ve farklı demografik özelliklerde olan sporculara yer vererek araştırma yapmaları çalışmamız doğrultusunda önerilebilir.

Branşların bireysel ve takım sporları olarak ayrılarak imgeleme biçimleri araştırılabilir.

Araştırmadan daha sağlıklı veriler elde edebilmek için daha geniş evren yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Aslan, V. (2014). Farklı yaş kategorilerindeki atletlerin depresyon düzeyleri ve imgeleme biçimlerine etkisinin araştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Güvendi, B. (2015). Elit akademi ligi futbolcularında imgeleme ve kaygı ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hökelekli, H. (2013). Psikolojiye giriş. (4. Baskı) Bursa: Emin Yayınları. s. 156.

Kızıldağ, E. (2007). Farklı Spor Branşındaki Sporcuların İmgeleme Biçimleri. Yüksek Lisans Tezi Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Konter, E. (1999). Uygulamalı spor psikolojisinde zihinsel antrenman. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 8, 167.

Kornspan, A. (2009). *Fundamentals of Sport and Exercise Psychology*. Human Kinetics: Champaign, IL.

Mizuguchi, N., Nakata, H., Uchida, Y., & Kanosue, K. (2012). Motor imagery and sport performance. *The Journal of Physical Fitness and Sports Medicine*, 1(1), 103-111.

Özerkan, K., N. (2004). Spor psikolojisine giriş temel kavramlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım (1. Baskı), s. 81, 82, 122.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 83-94.

Tabachnick and Fidell. (2013) B.G. Tabachnick, L.S. Fidell *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.) Pearson, Boston.

Taylor, J., Wilson, G. (2005). *Applying Sport Psychology, Four perspectives*. Human Kinetics: Champaign IL

Tekin, M. (2018). Okçuların imgeleme becerileri ile dikkat ve performans düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 31-44-46, Aydın.

Ulucan, H., Bölükbaşı, T. (2020). Üniversite Düzeyinde Farklı Branşlarla Uğraşan Sporcularda İmgeleme Biçimlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-10. S. 6-7.

Weinberg, R. S., Gould, D. (2007). *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Human Kinetics:Champaign IL.

Yamak, B., Çebi, M., Eliöz, M., Küçük, H. & Ceylan, L. (2018). Kadın Basketbolcuların Spor Yaşına Göre İmgeleme Puanlarının Karşılaştırılması. *The Journal of International Anatolia Sport Science*, 3(1).

Yarayan, Y. E., Ayan, S. (2018). Farklı takım sporlarında olan sporcuların imgeleme biçimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), s. 1418.

Yıldız, U. (2006). Sporda Esin Kaynağının Bireysel Farkındalığa Etkisi (Basketbol Takımı Uygulaması Örneği). Doktora Tezi Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Futbol Kulüplerinde Marka Yönetimi: Kurumsal İletişim Aracı Olarak Twitter

Abdurrahman YARAŞ¹, Ali Gürel GÖKSEL²

¹Yalova Üniversitesi, Yalova, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-6177-2571>

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-3873-1322>

Email: abdurrahmanyaras@hotmail.com, aligoksel@mu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 26.04.2020 - Kabul: 07.07.2020)

Öz

Futbol kulüpleri her ne kadar spor hizmeti veren isimler olarak görülse de aynı zamanda ticari faaliyetleri olan, piyasalarda yer edinmiş ve gerçekleştirdiği her adım kamuoyunda kolayca gündem olabilen markalardır. Futbol kulüplerinin çok sayıda taraftarı ve müşterisi bulunmaktadır. Bu nedenle kulüplerin iç kurumsal iletişimi önemli olduğu kadar dış kurumsal iletişimi de önemlidir. Kulüplerin marka yönetimi çatısı altında sosyal medya aracılığıyla iç ve dış kurumsal iletişimi nasıl kullandıkları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, marka yönetimi kavramı çerçevesinde örneklem grubunu oluşturan futbol kulüplerinin kurumsal iletişim aracı olarak sosyal medya hesaplarından Twitter hesabında yaptıkları paylaşımların içerik analizi yapılarak benzerlik ve farklılıklarının karşılaştırması yapılmıştır. Futbol kulüplerinin resmi Twitter hesabında paylaşmış oldukları Tweetlerde hangi içeriklere ağırlık vererek paylaşım yaptıkları ve paylaşılan Tweetlerin kulübün taraftarları ya da sosyal medya kullanıcıları tarafından ne kadar ilgi ile karşılandığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın verileri futbol kulüplerinin resmi Twitter hesaplarından paylaşılan içeriklerin belirlenen sezon içi dönem ve sezon dışı dönem içerisindeki tarih aralıklarında toplanılıp MS Excel programı aracılığı ile kategorilere ayrıştırılmıştır. Çalışmanın bulgularını; futbol kulüplerinin resmi Twitter hesaplarından paylaşılan içeriklerin marka özelliklerine göre Tweet sayıları ve yüzdelerinin karşılaştırıldığı tablolar oluşturmaktadır. Marka özelliği olan kategorilerde paylaşılan Tweetlerin örneklem grubunda yer alan takımların paylaşmış oldukları Tweet sayıları ve yüzdelerinin takımlar arasında karşılaştırıldığı tablo ortaya çıkmıştır. Marka özelliği olan kategorilerde paylaşılan Tweetlerin örneklem grubunda yer alan takımların paylaşmış oldukları Tweetlerin takım taraftarları ve sosyal medya kullanıcıları tarafından ne kadar etkileşim aldığı ve toplam etkileşim sayısı içerisindeki her kategorinin yüzdelerinin karşılaştırıldığı tablo gösterilmektedir. Sonuç olarak araştırmaya dâhil edilen futbol kulüplerinin, sosyal medya uygulayıcıların sezon içi ve sezon dışı dönemlerde ağırlıklı olarak Oyuncu kategorisinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri ve takipçilerin en çok etkileşimi bu içeriklere gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Marka Yönetimi, Kurumsal İletişim, Sosyal Medya, Spor Medyası, Futbol Kulüpleri

Brand Management in Football Clubs: Twitter As A Tool For Corporate Communication

Abstract

Although football clubs are seen as the names that provide sports services, they are also brands that have commercial activities, have taken place in the markets, and every step they take can easily be on the agenda of the public. There are lots of fans and customers in football clubs. Thus, internal corporate communication of the clubs is important as well as external corporate communication. It was evaluated how clubs use internal and external corporate communication through social media under brand management. In this study, within the framework of the brand management concept, a comparison of the similarities and differences of the football clubs, which form the sample group, on the Twitter account of social media accounts as a corporate communication tool, was made. It was aimed to determine what content the football clubs shared in the Tweets which they shared on their official Twitter account and how much interest the shared Tweets received by the fans of the club or social media users. The data of the study were collected from the official Twitter accounts of the football clubs within the specified intervals within the specified season and off-season period, and categorized and separated by means of MS Excel program. Findings of the study; there are tables which according to the brand features of the content shared from the official Twitter accounts of the football clubs comparing tweet numbers and percentage numbers. A table comparing the number of tweets and percentage slices shared by the teams in the sample group of the Tweets shared in the categories with brand characteristics was compared between the teams. Team fans of the Tweets shared by the teams in the sample group of Tweets shared in categories with brand characteristics are shown in the table. The table also shows how much interaction is received by social media users and the percentile of each category in the total number of interactions is compared. As a result, it was determined that the football clubs included in the research prefer social media practitioners to share predominantly in the Player category during the season and off-season periods, and the followers show the most interaction to these contents.

Keywords: Brand Management, Corporate Communications, Social Media, Sports Media, Football Clubs

Giriş

Marka kavramı, işletmelerin diğer işletmelerden ayrılmasını, diğerlerinden daha çok yaratıcılığı olmasını, tüketiciler üzerinde olumlu bir izlenim bırakmasını, pazarda ve piyasada kendine yer edinmesini, markalarla rekabet düzeylerinin sürekli arttırmasını, devam ettirilebilen bir gelişme ortaya çıkarmasını, tüketicilerin ve diğer kuruluşların güven duygularını kazanmasını, pazarın ve piyasanın saygısını kazanmasını sağlamaktadır (Vuran & Afşar, 2016). Marka, pazarlama ve iletişim alanında popüler olarak kullanılmaktadır. Bir insan grubuna markanın ne olduğu hakkında sorulan sorulara karşı gelen cevaplar oldukça farklıdır. Kimine göre ürün hatta taahhüttür. Markanın insanlar üzerinde etki ettiği en genel anlam ise bir isimden ibaret olduğudur (Knapp, 2002). Marka kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “Bir ticari malı, herhangi bir nesneyi tanıtmaya, benzerinden ayırmaya yarayan özel ad ve işaret” olarak anlamlandırılmaktadır (Çiftçi & Cop, 2007).

Piyasalarda her geçen gün sayısı gittikçe artan markalardan dolayı ortaya çıkan ürünlerin çeşitliliği azalmış ve belirli temel özelliklerini kaybetmişlerdir. Tüketicilere farklı faydası ve farklı verimliliği olan ürünler sunulması zorlaşmıştır. Bütün markalar kendi varlıkları için diğer rakip markalardan sıyrılıp daha düşük maliyetli üretim, kalite artırımı ve pazarda devamlılıklarını sağlayabilmek için bir değişim ve gelişim içerisine girmek zorunda kalmışlardır. Yoğun rekabet ortamından dolayı da yapılan çalışmalar sonucunda marka yönetimi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Marka yönetimi sisteminin pazardaki sunulan ürünlerin birbirlerinden ayrılmasını ve tüketicilerin almak istediği ürünü belirlenmiş ve çeşitlendirilmiş alanlara dayandırılması amacı bulunmaktadır (Karpaz Aktuğlu, 2004). Bir kavram olarak bakıldığı zaman; Marka yönetimi, markanın oluşturulması, tasarım ve şekillerinin belirlenmesi, planlarının yapılması, işleyiş içine koyulması, markanın özelliklerinin meydana çıkarılması ve bu özelliklerinin maksimum seviyede fayda alınabilmesi için sürekli döngü içerisinde olan planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve kontrol süreçlerinin tamamıdır (Balta, 2015).

Kurumsal iletişim, kuruluşların hedeflerine ulaşmak, markalarının imajını ve itibarını kuvvetlendirmek ve bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik olan çeşitli plan, program ve stratejik hamlelerin uygulanmasına yönelik yapılan tüm iletişim ağını kapsayan bir bütündür. Kuruluşlar hedefleri doğrultusunda yaptığı bütün iletişim çalışmaları içinde bulunan kurumsal iletişimin üç temel yapı taşı olan yönetim iletişimi, örgütsel iletişim ve pazarlama iletişimi olduğu var sayılmaktadır (Tosun, 2003). Kurumsal iletişim, kuruluşların kendi içlerinde ya da dışarıya dönük iletişimlerini en iyi şekilde yönetmesi, kurum kimliğini ileriye taşıması, hedef kitleye etkin şekilde iletilmesi ve istenilen kurumsal imajı ve kurumsal itibara sahip olunmasını sağlamaktadır. Bu nedenle kurumsal iletişim kuruluşlar için içsel ve dışsalını kapsayan tüm iletişim süreçlerinin tek boyutlu olarak yönetilmesidir (Çoban & Tüfekçi, 2015).

Geleneksel medya araçları kullanılarak yapılan kurumsal iletişim uygulamaları teknolojinin ve özellikle sosyal medyanın gelişmesi ile dijital ortamlarda kullanılmaya başlanmıştır. Kuruluşların yayın organları, haberleri ve iletişim sağlarken belirlenmiş olan hedef tüketici kitlesine aktarıldığı süreçte kontrol ve aktarım işleminden de kurtulmaktadır. Kuruluşun satışlarını destekleme, kuruluşun içi ve dışı ile ilgili iletişimi ve ilişkileri düzenleme, pazarda üretici-üretici ilişkileri geliştirme, tüketicilerin gözünde markanın itibarını sağlama gibi belli başlı amaçları vardır (Keskin & Tanyıldız, 2015). Kurumsal iletişim ürün ile ilgili bilgileri, finansal yapı, personel bilgisi, sosyal farkındalıklar ve kurumsal yönetim ile ilgili kurumların mesajlarını hedef kitleye aktarmaktadır. Kurumsal iletişim de marka ve kuruluş tarafından gönderilmek istenilen mesaj tüketicilere ve alıcılara halkla ilişkiler teknikleri kullanılarak aktarılmaktadır. Kurum imajını geliştirmek amacıyla markanın ve kuruluşun tüm

tüketicilerine, müşterilerine, topluma ve tüm alıcılara hitap etmektedir (Gümüş & Öksüz, 2009).

Günümüz gelişen iletişim teknolojisi sayesinde kişiler, kamu kuruluşları, özel kuruluşların düşüncelerini, hizmetlerini paylaşabilecekleri bir ortam meydana gelmiştir. Sosyal medya olarak isimlendirdiğimiz bu alan da diğer kişilerle, kuruluşlarla ve hedef olarak ele alınan kitleyle iletişim gerek hız gerek maliyet bakımından elverişli olduğu için büyük önem taşımaktadır. Sosyal medya; birçok kişinin gün içerisinde hem mobil hem de çevrim içi olduğu herhangi bir iletişim ya da paylaşım sınırı olmayan, kişilerin kurumlarla ortak ve aynı anda özgür bir şekilde kendilerini ifade etmelerini sağlayan, kişilerin birbirleriyle iletişimini sağlayan bir iletişim aracıdır (Kocabaş, 2016). Kişiler sosyal medya kullanarak küresel açıdan sahip oldukları düşünceleri, algıları paylaşmaları için bir olanak bulmuşlardır. Günün her anında aktif ve güncel olması, aynı anda birçok kişinin paylaşımlarına fırsat vermesi sebebiyle de oldukça etkin durumdadır. Kişiler kendi düşüncelerini ve sahip oldukları fikirleri olumlu olumsuz bir şekilde dile getirmekte, kuruluşlar ise ürünlerini, hizmetlerinin ve haberlerinin tanıtımını yapmakta ve aynı zamanda kuruluşun ya da markanın imajını güçlendirmek ve kitesini etkilemek için de çeşitli imkânlar sunmaktadır (Yeniçaktı, 2016).

Sosyal medyanın bir başka verimli etkisi ise kişileri, grupları ve kitleyi kolayca yönlendirebilmek, belirli bir algıyı yönetebilmek ve kişileri ikna edebilmek için kullanılmasıdır. Sosyal medya da bulunan diğer kullanıcılara belirli bir düşünceyi benimsetmek, kıskırtmak, yanlış yönlendirmek ve bazı konulara karşı tahrik etmek için kullanılması da olumsuz etkidir (Binbaşıoğlu, Deste & Ünal, 2015). Sosyal medyanın bu denli yaygın olarak kullanılması ve bağımlılık olarak karşımıza çıkmasının başlıca sebepleri arasında sürekli kesintisiz erişim imkânı sunması, aynı zevklere sahip olan kişileri ortak payda da buluşturması, bilgiye ulaşma da kolaylık sunması, farklı bakış açılarıyla ilgili görüşler ve yorumlar karşımıza çıkarması olarak gösterilebilmektedir. Sosyal medyayı kullanmamız için bizlere sunulan mecralar sosyal medya araçları olarak adlandırılmaktadır. Başlıca sosyal medya araçlarını ele aldığımızda bunlar wikiler, sosyal ağlar, sözlükler, bloglar, içerik paylaşım siteleri, mikro bloglar olarak ayrılmaktadır (Yücel & Halifeoğlu, 2017).

Günümüzde gelişen ve yaygınlaşan sosyal medya platformlarının arasında en önemlilerinden biri olan Twitter 2006 yılında kurulmuştur. Twitter'ın diğerlerine nazaran bu denli önemli olmasını sebebi diğerleriyle karşılaştırıldığında ortaya çıkan özelliklerdir. Kullanım olarak 140 karakter sınırlamasıyla oluşturulan ve adına "Tweet" denilen mesajların anlık paylaşılması ve aynı konu üzerinde atılan Tweetlerin "Gündem" başlığı altında toplanması en çekici özelliğidir (Ergen, 2018). Oluşturulan Tweetler ile kullanıcıların anlık olarak ne yaptıklarından bahsetmeleri, arkadaşları hakkında araştırma yapmaları ve özellikle gündeme yönelik haberleri takip etme gibi çeşitli fırsatları vardır. Bir diğer kullanıcıyı "Takip Et" butonuyla listemize aldıktan sonra onun herhangi bir onayına gerek duymadan attığı Tweetleri takip etme ve içeriklerine doğrudan erişme şansımız bulunmaktadır (Aslan, 2016). Twitter'ın benimsediği temel amaç insanların düşüncelerini herkes ile paylaşabilmesi, birbirlerinden sürekli haberdar olmaları ve sohbet olanağı sağlayarak daha fazla birbirlerine bağlanmalarını sağlamaktır (Silsüpür, 2016).

Sosyal medya kulüpler için taraftarıyla iletişime geçme ve sponsorlar ile birçok noktada birleşme konusunda oldukça etkilidir. Taraftarlar sosyal kimliklerini bulmak için ya da sosyal kimliklerini tamamlamak amacıyla sosyal medya da yer alırlar. Aynı şekilde tuttıkları takımları sosyal medyada özellikle Twitter platformu üzerinden takip ederek takımları ile aralarında güçlü bir bağ oluşturmaktadır. Kulüplerin ise taraftarlar ile sosyal medya üzerinden ilişki kurması geriye marka ilişkisi oluşturmada güçlü bir unsur olarak geri döner (Akkaya & Zerenler, 2017). Sosyal medya üzerinde siyaset, politika ve ekonomi gibi gündem

konularından neredeyse daha fazla konuşulan futbol endüstrisi kulüplerin taraftarları ile bağlarını güçlendirmek için önemli bir fırsattır. Taraftarlar takımlarının oyuncularını, maç biletleri, ürünleri ve kulüp gelişmeleri ile ilgili haberlere doğrudan yorum yapabilmekte ve iletişime geçebilmektedir. Kulüpler de sosyal medya aracılığıyla takipçileri yani taraftarlarıyla doğrudan mesaj paylaşabilmekte onları gerektiğinde daha fazla motive edip dikkatleri kulüp üzerine çekebilmektedirler. Örneğin Fenerbahçe SK 2014 ayının Nisan ayında faal olarak bulunan özellikle futbol branşı başta olmak üzere bütün branşlara transfer edeceği oyuncuları ilk olarak Twitter hesabı üzerinden duyuracağını söylemişlerdir. Bu stratejiyi izleyerek Fenerbahçe SK sosyal medya ve özellikle Twitter platformunda takipçi sayısını arttırmayı hem de sosyal medyanın gücü vasıtasıyla gündem oluşturmayı planlamışlardır (Kuyucu, 2014). Sosyal medya platformlarının artık mobil olarak kullanabildiğini düşündüğümüzde, örnek olarak Dünya Kupası ve motor sporları gibi branşlar son zamanlarda özellikle sosyal medya ile izleyicilere duyurulmakta ve ulaşmaktadır.

Bu araştırmanın hedefi 2017-2018 sezonunda, gelir seviyesine göre Avrupa'nın ilk 6 futbol liginde şampiyon olan kulüplerinin marka yönetimi stratejileri açısından sosyal medya uygulayıcılarının resmi Twitter hesaplarını nasıl kullandıkları ve takipçiler ya da taraftarlar tarafından nasıl dönüşler aldıkları incelenmesidir. Elde edilen veriler, resmi Twitter adreslerinden belirlenmiş olan dönemlerde yapılan içerik paylaşımlarından ürün olan ve ürün olmayan marka özelliklerinin hangilerinin en çok kullanıldığını göstermektedir.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel veri analizi yöntemleri arasında "içerik analizi" araştırmanın veri analizi yöntemini oluşturmuştur. İçerik analizi, nesnelere sınıflandırılması ve bu nesnelere hangi yargıları ilgilendirdiğini ortaya koymak için araştırmacı tarafından ortaya çıkartılan yargıların bilimsel bir rapor olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır (Koçak & Arun, 2006). Parganas ve arkadaşları (2015) içerik analizini farklı sektörlerde sosyal medyayı özellikle spor ortamlarında incelemek adına uygun bir model olduğunu düşünmektedir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Avrupa ülkelerinin en üst seviye futbol liglerinin elde ettikleri yıllık kâr rakamlarına (ARFF, 2018) göre, Tablo.1'deki ilk 6 futbol liginde en son sezon şampiyon olan futbol kulüplerinin resmi Twitter hesapları oluşturmaktadır.

Tablo.1 Yıllık Gelirlere Göre Avrupa Ligleri, Son Şampiyonları ve Twitter Hesapları

Ülke	Lig	2017-2018 Sezonu Şampiyonu	Resmi Twitter Hesapları
İngiltere	Premier League	Manchester City FC	@ManCity
İspanya	La Liga	FC Barcelona	@FCBarcelona
Almanya	Bundesliga	FC Bayern München	@FCBayern
İtalya	Serie A	Juventus FC	@juventusfc
Fransa	Ligue 1	Paris Sain-Germain FC	@PSG_inside
Türkiye	Süper Lig	Galatasaray SK	@GalatasaraySK

Veri Toplama Aracı

Futbol kulüplerinin resmi Twitter hesapları, resmi müsabakalarının olmadığı sezon dışı ve kulüplerin resmi lig süreçlerinin devam ettiği sezon içi tarihlerde analiz edilmiştir. Sezon dışı dönem 1 Temmuz – 15 Temmuz 2018 ve sezon içi dönem 1 Kasım – 15 Kasım 2018 tarihleri arasındaki Tweetler değerlendirilmiştir. Paylaşılan Tweet içerikleri Parganas, Anagnostopoulos ve Chadwick (2015)'e göre yapılan çalışmada gösterilmiş olan marka özelliğinin ürünü olan ve ürünü olmayan kavramların sınıflandırılması ve etkileşim sayılarının değerlendirmesi yapılmıştır.

Verilerin Toplaması

Veri toplama işlemi, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Örneklem grubunu oluşturan resmi Twitter hesaplarından belirlenmiş olan tarihler arasında paylaşılan içerikler etkileşim ve Tweet sayıları analiz edilip veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler ışığında Tweetler MS Excel programında kategorilere göre gruplandırılıp, ayrıştırılmıştır. Yapılan gruplandırmalarda kategoriler Parganas, Anagnostopoulos ve Chadwick (2015)'de yapmış olduğu kodlama cetveline göre yapılmıştır. Marka özelliğinin ürünü olan ve ürünü olmayan kavramların sınıflandırılması; Takım Başarısı, Oyuncu ve Teknik Ekip başlıkları marka özelliğinin ürünü olarak adlandırılmıştır. Kulüp Tarihi ve Değerleri, Yönetim, Stadyum, Taraftarlar, Sponsorlar, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, Diğer kategorisi ise marka özelliğinin ürünü olmayan kavramlar olarak değerlendirmeye alınmıştır. Kategorilerinin belirlenmesi, verilerin hangi kategoriye ekleneceği, verilerin sınırlarının belirlenmesi kategori güvenilirliği olarak tanımlanmaktadır. Kategori güvenilirliği sayesinde araştırmacı ve uzman kişi arasında görüş birliği sağlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği %91 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde belirlenmiş olan tarihlerde resmi Twitter hesaplarından paylaşılan içeriklerin kategorileştirildiği, ürün olan ve ürün olmayan olarak gösterildiği tablolar yer almaktadır. Tweetler her ayrı sütunlarda takımlar olarak kategorileştirilmiştir. Paylaşılan içeriklerin sayıları ve etkileşim ortalamaları da tablolarda belirtilmiştir.

Tablo.2 Futbol Kulüplerinin Twitter Hesaplarının Paylaşmış Oldukları Tweet Sayıları ve Yüzdeler Dağılımları

	GS		MÜN		PSG		BAR		JUV		MAN	
	SD N:14	Sİ N:21	SD N:14	Sİ N:22	SD N:11	Sİ N:23	SD N:19	Sİ N:27	SD N:20	Sİ N:40	SD N:26	Sİ N:36
Takım Başarısı	2 (%1,3)	9 (%4,2)	0 (%0,0)	7 (%3,0)	0 (%0)	6 (%2,5)	1 (%0,5)	4 (%1,4)	0 (%0)	10 (%2,4)	4 (%1,5)	6 (%1,6)
Oyuncu	14 (%9,7)	25 (%11,8)	73 (%50,6)	49 (%21,3)	47 (%41,9)	53 (%22,1)	125 (%65,4)	82 (%30,0)	131 (%63,9)	62 (%15,4)	139 (%53,0)	80 (%22,2)
Teknik Ekip	37 (%25,8)	24 (%11,3)	28 (%19,4)	23 (%10,0)	6 (%5,3)	27 (%11,2)	7 (%3,6)	12 (%4,3)	3 (%1,4)	56 (%13,9)	1 (%0,3)	37 (%10,2)
Kulüp Tarihi ve Değerleri	4 (%2,7)	5 (%2,3)	2 (%1,3)	6 (%2,6)	3 (%2,6)	9 (%3,7)	17 (%8,9)	25 (%9,1)	10 (%4,8)	39 (%9,7)	5 (%1,9)	11 (%3,5)
Yönetim	23 (%16,0)	20 (%9,4)	4 (%2,7)	6 (%2,6)	6 (%5,3)	1 (%0,4)	1 (%0,5)	0 (%0)	2 (%0,9)	0 (%0)	2 (%0,7)	0 (%0)
Stadyum	3 (%2,0)	4 (%1,8)	5 (%3,4)	5 (%2,1)	0 (%0)	2 (%0,8)	2 (%1,0)	1 (%0,3)	1 (%0,4)	6 (%1,4)	0 (%0)	3 (%0,8)
Taraftarlar	16 (%11,1)	24 (%11,8)	5 (%3,4)	9 (%3,9)	8 (%7,1)	6 (%2,5)	2 (%1,0)	5 (%1,8)	4 (%1,9)	14 (%3,4)	30 (%11,4)	33 (%9,1)
Sponsorlar	3 (%2,0)	4 (%1,8)	0 (%0)	2 (%0,8)	1 (%0,8)	2 (%0,8)	0 (%0)	4 (%1,4)	2 (%0,9)	5 (%1,2)	1 (%0,3)	3 (%0,8)
Etkinlik ve Müsabaka Haberleri	35 (%24,4)	80 (%37,9)	11 (%7,6)	89 (%38,8)	20 (%17,8)	112 (%46,8)	15 (%7,8)	118 (%43,2)	39 (%19,0)	204 (%50,8)	19 (%7,2)	154 (%42,7)
Diğer	6 (%4,1)	16 (%7,5)	16 (%11,1)	33 (%14,4)	21 (%18,8)	21 (%8,7)	21 (%10,9)	22 (%8,0)	13 (%6,3)	5 (%1,2)	61 (%23,2)	33 (%9,1)

GS: Galatasaray SK

MÜN: FC Bayern München

PSG: Paris Saint-Germain FC

BAR: FC Barcelona

JUV: Juventus FC

MAN: Manchester City FC

SD: Sezon Dışı Dönem

Sİ: Sezon İçi Dönem

N: Toplam

Tablo.2'ye bakıldığında, Galatasaray SK sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 143 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 2 Tweet %1,3 ile en az yüzdeye sahip, Teknik Ekip kategorisinde; 37 Tweet %25,8 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 211 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Stadyum kategorisinde; 4 Tweet %1,8 ve Sponsorlar kategorisinde; 4 Tweet %1,8 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 80 Tweet %37,9 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

FC Bayern München sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 144 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ve Sponsorlar kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 73 Tweet %50,6 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 229 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Sponsorlar kategorisinde; 2 Tweet %0,8 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 89 Tweet %38,8 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Paris Saint-Germain FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 112 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ve Stadyum kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 47 Tweet %41,9 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 239 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 1 Tweet %0,4 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 112 Tweet %46,8 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

FC Barcelona sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 191 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Sponsorlar kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 125 Tweet %65,4 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 273 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 118 Tweet %43,2 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Juventus FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 205 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 131 Tweet %63,9 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 401 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 204 Tweet %50,8 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Manchester City FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde 262 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Stadyum kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 139 Tweet %53,0 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 360 Tweet paylaşıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 Tweet %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 154 Tweet %42,7 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Tablo.3 Futbol Kulüplerinin Twitter Hesaplarının Paylaşmış Oldukları Tweetlerin Almış Oldukları Etkileşim Sayıları ve Yüzdelerle Dağılımları

	GS		MÜN		PSG		BAR		JUV		MAN	
	SD RT+FA V N:853.4 09	Sİ RT+FAV N:1.563.0 21	SD RT+FA V N:175.7 10	Sİ RT+FA V N:146.1 01	SD RT+FA V N:531.2 91	Sİ RT+FA V N:283.6 67	SD RT+FA V N:971.2 89	Sİ RT+FAV N:1.221.7 55	SD RT+FA V N:783.8 67	Sİ RT+FA V N:518.6 42	SD RT+FA V N:509.7 11	Sİ RT+FA V N:584.9 37
Takım Başarısı	6.929 (%0,8)	48.289 (%3,0)	0 (%0)	6.483 (%4,4)	0 (%0)	9.652 (%3,4)	6.641 (%0,6)	26.010 (%2,1)	0 (%0)	22.374 (%4,3)	2.158 (%0,4)	42.038 (%7,18)
Oyuncu	165.677 (%19,4)	150.319 (%9,6)	97.616 (%55,5)	36.060 (%24,6)	205.659 (%38,7)	95.762 (%33,7)	687.785 (%70,8)	528.822 (%43,2)	626.667 (%79,9)	162.316 (%31,2)	388.361 (%76,1)	181.834 (%31,0)
Teknik Ekip	136.130 (%15,9)	131.513 (%8,4)	20.838 (%11,8)	8.852 (%6,0)	12.450 (%2,3)	11.712 (%4,1)	30.751 (%3,1)	29.687 (%2,4)	15.149 (%1,9)	39.389 (%7,5)	564 (%0,11)	44.142 (%7,5)
Kulüp Tarihi ve Değerleri	42.083 (%4,9)	77.069 (%4,9)	4.190 (%2,3)	11.118 (%7,6)	3.519 (%0,6)	11.037 (%3,8)	73.115 (%7,5)	119.570 (%9,7)	23.226 (%2,9)	93.449 (%18,0)	7.812 (%1,5)	19.255 (%3,2)
Yönetim	52.847 (%6,1)	138.529 (%8,8)	1.783 (%1,0)	2.553 (%1,7)	11.862 (%2,2)	980 (%0,3)	4.534 (%0,4)	0 (%0)	4.854 (%0,6)	0 (%0)	865 (%0,16)	0 (%0)
Stadyum	5.327 (%0,6)	12.824 (%0,8)	6.664 (%3,7)	2.743 (%1,8)	0 (%0)	2.809 (%1,1)	10.866 (%1,1)	1.404 (%0,1)	1.199 (%0,1)	3.763 (%0,7)	0 (%0)	2.440 (%0,4)
Taraftarlar	143.430 (16,8)	423.885 (%27,1)	2.878 (%1,6)	6.990 (%4,7)	8.610 (%1,6)	11.290 (%3,9)	15.627 (%1,6)	36.650 (%2,9)	10.647 (%1,3)	17.012 (%3,2)	7.961 (%1,5)	23.285 (%3,9)
Sponsorlar	6.008 (%0,7)	20.921 (%1,3)	0 (%0)	2.374 (%1,6)	186.457 (%35,0)	1.641 (%0,5)	0 (%0)	18.886 (%1,5)	5.535 (%0,7)	3.274 (%0,6)	621 (%0,12)	4.689 (%0,8)
Etkinlik ve Müsabaka Haberleri	164.374 (%19,2)	301.811 (%19,3)	7.234 (%4,1)	49.443 (%33,8)	40.176 (%7,5)	116.723 (%41,1)	50.521 (%5,2)	373.283 (%30,5)	71.820 (%9,1)	173.155 (%33,3)	30.242 (%5,9)	225.309 (%38,5)
Diğer	130.604 (%15,3)	257.861 (%16,4)	34.507 (%19,6)	19.485 (%13,3)	62.558 (%11,7)	22.060 (%7,7)	91.449 (%9,4)	87.443 (%7,1)	24.770 (%3,1)	3.910 (%0,7)	71.127 (%13,9)	41.945 (%7,17)

GS: Galatasaray SK

MÜN: FC Bayern München

PSG: Paris Saint-Germain FC

BAR: FC Barcelona

JUV: Juventus FC

MAN: Manchester City FC

SD: Sezon Dışı Dönem

Sİ: Sezon İçi Dönem

N: Toplam

RT: Retweet

FAV: Favori

Tablo.3'e bakıldığında, Galatasaray SK sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 853.409 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Stadyum kategorisinde; 5.327 etkileşim %0,6 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 165.677 etkileşim %19,4 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde paylaşılan Tweetlerin 1.563.021 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Stadyum kategorisinde; 12.824 etkileşim %0,8 ile en az yüzdeye sahip, Taraftarlar kategorisinde; 423.885 etkileşim %27,1 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

FC Bayern München sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 175.710 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 Etkileşim %0,0 ve Sponsorlar kategorisinde; 0 Etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 97.616 etkileşim %55,5 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde 146.101 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Sponsorlar kategorisinde; 2.374 etkileşim %1,6 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 49.443 etkileşim %33,8 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Paris Saint-Germain FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 531.291 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ve Stadyum kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 205.659 etkileşim %38,7 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde paylaşılan Tweetlerin 283.667 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 980 etkileşim %0,3 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 116.723 etkileşim %41,1 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

FC Barcelona sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 971.289 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Sponsorlar kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 687.785 etkileşim %65,4 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde paylaşılan Tweetlerin 1.221.755 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 528.822 etkileşim %43,2 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Juventus FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 783.867 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Takım Başarısı kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 626.667 etkileşim %79,9 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir. Sezon içi dönemde paylaşılan Tweetlerin 518.642 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 173.155 etkileşim %33,3 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Manchester City FC sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon dışı dönemde paylaşılan Tweetlerin 509.711 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Stadyum kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Oyuncu kategorisinde; 388.361 etkileşim %76,1 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olduğu görülmektedir.

Sezon içi dönemde paylaşılan Tweetlerin 584.937 etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Paylaşılmış olan Tweetlerden Yönetim kategorisinde; 0 etkileşim %0,0 ile en az yüzdeye sahip, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; 225.309 etkileşim %38,5 ile en fazla yüzdeye sahip olan marka özellikleri olarak belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmaya dâhil edilen futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olanlar (Takım Başarısı, Oyuncu, Teknik Ekip) incelendiğinde; Galatasaray SK 37 Tweet (%25,8) ile Teknik Ekip, FC Bayern München 73 Tweet (%50,6) ile Oyuncu, Paris Saint-Germain FC 47 Tweet (%41,9) ile Oyuncu, FC Barcelona 125 Tweet (%65,4) ile Oyuncu, Juventus FC 131 Tweet (%63,9) ile Oyuncu, Manchester City FC 139 Tweet (%53,0) ile Oyuncu kategorilerinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden tamamının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olan içerikleri daha fazla paylaşmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Sadece Galatasaray SK ürün ile ilgili olan kategorilerden Teknik Ekip kategorisinde daha fazla paylaşım yaptığı ve diğer kulüplerin oyuncu kategorisinde paylaşım yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın Galatasaray SK bünyesinde bulunan futbolcuların sezon dışı dönem olan 1-15 Temmuz 2018 tarihlerinde devam etmekte olan 2018 FIFA Dünya Kupası'nda az sayıda futbolcunun bulunmasından dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir. Adı geçen diğer 5 kulüp, dünyanın önde gelen markalaşmış futbolcularını kulüp bünyesinde bulundurduklarından Dünya Kupası sırasında çok daha fazla oyuncu kategorisinde ve bu futbolcular ile ilgili içerikler paylaşmayı tercih etmişlerdir. Sezon dışı dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olan marka özelliklerinden en fazla oyuncu kategorisinde paylaşım yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine Parganas ve ark. (2015)'in yaptıkları çalışmada Liverpool FC sosyal medya uygulayıcılarının sezon dışı dönemde en fazla içeriği Oyuncu kategorisinde paylaştıkları sonucu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışmalarla araştırmamızın sonuçları paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olmayanlar (Kulüp Tarihi ve Değerleri, Yönetim, Stadyum, Taraftarlar, Sponsorlar, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, Diğer) incelendiğinde ise; Galatasaray SK 35 Tweet (%24,4) ile Etkinlik-Müسابaka Haberleri ve 23 Tweet (%16,0) ile Yönetim kategorilerinde; FC Bayern München 16 Tweet (%11,1) ile Diğer ve 11 Tweet (%7,6) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde; Paris Saint-Germain FC 21 Tweet (%18,8) ile Diğer ve 20 Tweet (%17,8) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde; FC Barcelona 21 Tweet (%10,9) ile Diğer ve 17 Tweet (%8,9) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Juventus FC 39 Tweet (%19,0) ile Etkinlik-Müسابaka Haberleri ve 13 Tweet (%6,3) ile Diğer kategorilerinde; Manchester City FC 61 Tweet (%23,2) ile Diğer ve 30 Tweet (%11,4) ile Taraftarlar kategorilerinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan içeriklerden hangilerini daha fazla paylaşmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Galatasaray SK ve Juventus FC ürün ile ilgili olmayan kategorilerden Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde daha fazla paylaşım yaptığı ve kalan kulüplerin Diğer kategorisinde paylaşım yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kulüplerin ürün ile ilgili olmayan en fazla paylaşım yaptıkları diğer kategoriler; Galatasaray SK, Yönetim kategorisinde; FC Bayern München ve Paris Saint-Germain FC, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde; FC Barcelona, Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde; Juventus FC, Diğer kategorisinde; Manchester City FC,

Taraftarlar kategorisinde paylaşım yaptıkları görülmüştür. Bu bilgiler ışığında en büyük farklılığın Manchester City FC sosyal medya uygulayıcılarının Taraftarlar kategorisinde en fazla ikinci paylaşımı yapmış olduğu belirlenmiştir. Bu farklılık detaylı olarak incelendiğinde Manchester City FC sosyal medya uygulayıcılarının taraftarın aidiyet duygusunu arttırmak adına onlarla ilgili daha fazla içerik paylaşması, bazı taraftarların doğum günleri ve özel günleri emoji kullanarak kulübün resmi Twitter adresinden yanıtlanması en büyük farklılığı ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Sezon dışı dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan marka özelliklerinden en fazla Diğer kategorisinde paylaşım yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Parganas ve ark. (2015)'in yaptıkları çalışmada Liverpool FC sosyal medya uygulayıcılarının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan en fazla içeriği Taraftarlar kategorisinde paylaştıkları sonucu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışmalarla araştırmamızın sonuçları Prather (2018)'in çalışması ile paralellik gösterirken, Parganas ve ark. (2015)'in yaptıkları çalışma ile farklı sonuçlar ortaya çıktıği görülmüştür.

Araştırmaya dâhil edilen futbol kulüplerinin sezon içi dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olanlar incelendiğinde; Galatasaray SK 25 Tweet (%11,8) ile Oyuncu, FC Bayern München 49 Tweet (%21,3) ile Oyuncu, Paris Saint-Germain FC 53 Tweet (%22,1) ile Oyuncu, FC Barcelona 82 Tweet (%30,0) ile Oyuncu, Juventus FC 62 Tweet (%15,4) ile Oyuncu, Manchester City FC 80 Tweet (%22,2) ile Oyuncu kategorilerinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden tamamının sezon içi dönemde ürün ile ilgili olan içeriklerden Oyuncu kategorisinde daha fazla paylaşım yapmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunun sebebi sosyal medya uygulayıcılarının müsabakalarda gol atan futbolcularını, basın açıklaması yapan futbolcularını ve çeşitli etkinliklerde futbolcularını ön plana çıkardıkları ve bu içerikler ile ilgili paylaşımları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Sezon içi dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon içi dönemde ürün ile ilgili olan marka özelliklerinden en fazla oyuncu kategorisinde paylaşım yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Parganas ve ark. (2015)'in yaptıkları çalışmada Liverpool FC sosyal medya uygulayıcılarının sezon içi dönemde en fazla içeriği Oyuncu kategorisinde paylaştıkları sonucu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışmalarla araştırmamızın sonuçları paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon içi dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olmayanlar incelendiğinde ise; Galatasaray SK 80 Tweet (%37,9) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 24 Tweet (%11,8) ile Taraftarlar kategorilerinde; FC Bayern München 89 Tweet (%38,8) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 33 Tweet (%14,4) ile Diğer kategorilerinde; Paris Saint-Germain FC 112 Tweet (%46,8) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 21 Tweet (%8,7) ile Diğer kategorilerinde; FC Barcelona 118 Tweet (%43,2) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 25 Tweet (%9,1) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Juventus FC 204 Tweet (%50,8) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 39 Tweet (%9,7) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Manchester City FC 154 Tweet (%42,7) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 33 Tweet (%11,4) ile hem Taraftarlar hem de Diğer kategorilerinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Örneklem grubundaki tüm futbol kulüplerinin sezon içi dönemde ürün ile ilgili olmayan içeriklerden en fazla Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde paylaşım yapmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Kulüplerin ürün ile ilgili olmayan en fazla paylaşım yaptıkları diğer kategoriler; Galatasaray SK, Taraftarlar kategorisinde; FC Bayern München ve Paris Saint-Germain FC,

Diğer kategorisinde; FC Barcelona ve Juventus FC Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde; Manchester City FC, Taraftarlar ve Diğer kategorisinde paylaşım yaptıkları görülmüştür. Sezon dışı dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan marka özelliklerinden en fazla Diğer kategorisinde paylaşım yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Parganas ve ark. (2015)'in yaptıkları çalışmada Liverpool FC sosyal medya uygulayıcılarının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan en fazla içeriği Taraftarlar kategorisinde paylaştıkları sonucu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışmalarla araştırmamızın sonuçları Prather (2018) ve Parganas ve ark. (2015) çalışması ile paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde paylaştıkları içeriklerin marka özelliğine göre ürün ile ilgili olanların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde; Galatasaray SK 165.677 etkileşim (%19,4) ile Oyuncu, FC Bayern München 97.616 etkileşim (%55,5) ile Oyuncu, Paris Saint-Germain FC 205.659 etkileşim (%38,7) ile Oyuncu, FC Barcelona 687.785 etkileşim (%70,8) ile Oyuncu, Juventus FC 626.667 etkileşim (%79,9) ile Oyuncu, Manchester City FC 388.361 etkileşim (%76,1) ile Oyuncu kategorilerinde paylaşmış oldukları Tweetlerin en fazla etkileşim alan kategoriler olduğu belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden tamamının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olan içeriklerden Oyuncu kategorisinde en fazla etkileşim Oyuncu kategorisinde aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Literatürdeki benzer çalışmalara bakıldığında sezon dışı dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olan marka özelliklerinden en fazla Oyuncu kategorisinde etkileşim aldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışma olan Prather (2018)'in çalışması ile araştırmamızın sonuçları paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olmayanların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde ise; Galatasaray SK 164.374 etkileşim (%19,2) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 143.430 etkileşim (%16,8) ile Taraftarlar kategorilerinde; FC Bayern München 34.507 etkileşim (%19,6) ile Diğer ve 7.234 etkileşim (%4,1) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorilerinde; Paris Saint-Germain FC 186.457 etkileşim (%35,0) ile Sponsorlar ve 62.558 etkileşim (%11,7) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorilerinde; FC Barcelona 91.449 etkileşim (%9,4) ile Diğer ve 73.115 etkileşim (%7,5) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Juventus FC 71.820 etkileşim (%9,1) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 24.770 etkileşim (%3,1) ile Diğer kategorilerinde; Manchester City FC 71.127 etkileşim (%13,9) ile Diğer ve 30.242 etkileşim (%5,9) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorilerinde paylaşılan Tweetlerin en fazla etkileşim aldığı belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinin sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan içeriklerden hangilerinin daha fazla etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Galatasaray SK ve Juventus FC ürün ile ilgili olmayan kategorilerden Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde, Paris Saint-Germain FC Sponsorlar kategorisinde ve kalan kulüplerin Diğer kategorisinde en fazla etkileşim aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kulüplerin ürün ile ilgili olmayan en fazla etkileşim aldıkları diğer kategoriler; Galatasaray SK, Taraftarlar kategorisinde; FC Bayern München, Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorisinde; Paris Saint-Germain FC, Diğer kategorisinde; FC Barcelona, Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde; Juventus FC, Diğer kategorisinde; Manchester City FC, Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde paylaşılan Tweetlerin en fazla etkileşim aldıkları görülmüştür. Bu bulgular ışığında özellikle Paris Saint-Germain FC'nin Sponsorlar

kategorisinde takipçilerinden daha fazla etkileşim almış olması göze çarpmaktadır. Bu farklılığın sebebi Paris Saint-Germain FC sponsorunun etkinlik öncesinde kulüp futbolcuları ile ilgili yapmış oldukları kısa film içeriğinden dolayı takipçiler tarafından çok sayıda etkileşim almasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sezon dışı dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan marka özelliklerinden en fazla Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde etkileşim aldığı sonucuna ulaşmıştır. Literatüre bakıldığında Prather (2018)'in çalışması ile araştırmamızın sonuçları FC Barcelona kulübü haricinde farklı sonuçlar ortaya çıktığını göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon içi dönemde paylaştıkları içeriklerin marka özelliğine göre ürün ile ilgili olanların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde; Galatasaray SK 150.319 etkileşim (%9,6) ile Oyuncu, FC Bayern München 36.060 etkileşim (%24,6) ile Oyuncu, Paris Saint-Germain FC 95.762 etkileşim (%33,7) ile Oyuncu, FC Barcelona 528.822 etkileşim (%43,2) ile Oyuncu, Juventus FC 162.316 etkileşim (%31,2) ile Oyuncu, Manchester City FC 181.834 etkileşim (%31,0) ile Oyuncu kategorilerinde paylaştıkları Tweetlerin etkileşim aldığı belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden tamamının sezon içi dönemde ürün ile ilgili olan içeriklerden Oyuncu kategorisinde en fazla etkileşim adlıkları tespit edilmiştir. Sezon içi dönemde Prather (2018)'in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon içi dönemde ürün ile ilgili olan marka özelliklerinden en fazla oyuncu kategorisinde etkileşim alındığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışma olan Prather (2018)'in çalışması ile araştırmamızın sonuçlar paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin sezon içi dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olmayanların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde ise; Galatasaray SK 423.885 etkileşim (%27,1) ile Taraftarlar ve 301.811 etkileşim (%19,3) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorilerinde; FC Bayern München 49.443 etkileşim (%33,8) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 19.485 etkileşim (%13,3) ile Diğer kategorilerinde; Paris Saint-Germain FC 116.723 etkileşim (%41,1) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 22.060 etkileşim (%7,7) ile Diğer kategorilerinde; FC Barcelona 373.283 etkileşim (%30,5) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 119.570 etkileşim (%9,7) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Juventus FC 173.155 etkileşim (%33,3) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 93.449 etkileşim (%18,0) ile Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorilerinde; Manchester City FC 225.309 etkileşim (%38,5) ile Etkinlik-Müsabaka Haberleri ve 41.945 etkileşim (%7,1) ile Diğer kategorilerinde paylaşılan Tweetlerin etkileşim aldığı belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinin sezon içi dönemde ürün ile ilgili olmayan içeriklerden hangilerini daha fazla etkileşim aldığı tespit edilmiştir. Galatasaray SK ürün ile ilgili olmayan kategorilerden Taraftarlar kategorisinde en fazla etkileşim aldığı görülürken; diğer kalan kulüplerin tamamı Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde en fazla etkileşim aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kulüplerin ürün ile ilgili olmayan en fazla etkileşim aldıkları diğer kategoriler; Galatasaray SK, Etkinlik-Müsabaka Haberleri kategorisinde; FC Bayern München, Diğer kategorisinde; Paris Saint-Germain FC, Diğer kategorisinde; FC Barcelona, Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde; Juventus FC, Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde; Manchester City FC, Diğer kategorisinde etkileşim aldıkları görülmüştür. Bu bulgular ışığında özellikle Galatasaray SK'nün Taraftarlar kategorisinde takipçilerinden daha fazla etkileşim almış olması göze çarpmaktadır. Bu farklılığın sebebi Galatasaray SK sosyal medya uygulayıcılarının her sabah "Günaydın

Galatasaray Ailesi” başlığında paylaşım içeriğinden dolayı takipçiler tarafından çok sayıda etkileşim almasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sezon içi dönemde Prather (2018)’in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının sezon dışı dönemde ürün ile ilgili olmayan marka özelliklerinden en fazla Diğer kategorisinde etkileşim aldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular literatürdeki diğer çalışma olan Prather (2018)’in çalışması ile araştırmamızın sonuçları arasında paralellik göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin her iki dönemde paylaştıkları içeriklerin marka özelliğine göre ürün ile ilgili olanların paylaşım sayıları ve paylaşımların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde; Galatasaray SK 61 Tweet (%17,2) ile Teknik Ekip, 315.996 etkileşim (%13,0) ile Oyuncu; FC Bayern München 122 Tweet (%32,7) ile Oyuncu, 133.676 etkileşim (%41,5) ile Oyuncu, Paris Saint-Germain FC 100 Tweet (%28,4) ile Oyuncu, 301.422 etkileşim (%36,9) ile Oyuncu, FC Barcelona 207 Tweet (%44,6) ile Oyuncu, 1.216.607 etkileşim (%55,4) ile Oyuncu, Juventus FC 193 Tweet (%31,8) ile Oyuncu, 788.983 etkileşim (%60,5) ile Oyuncu, Manchester City FC 219 Tweet (%35,2) ile Oyuncu, 570.195 etkileşim (%52,0) ile Oyuncu kategorilerinde paylaşmış oldukları Tweet sayıları ve Tweetlerin etkileşim sayıları belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden sadece Galatasaray SK Tweet sayısında farklılık olduğu ve diğer futbol kulüplerinin Tweet sayıları ve etkileşim sayıları ürün ile ilgili olan içeriklerden Oyuncu kategorisinde en fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebi olarak Galatasaray SK camiasında yer edinmiş hemen hemen her taraftar için kulüple bağdaşmış isim olarak görülen teknik direktörü Fatih TERİM’in takımın başında olmasının camia üzerinde yarattığı etkiden dolayı en fazla Tweet paylaşımı bu kategoride yapılmıştır. Her iki dönemde Prather (2018)’in yapmış olduğu çalışmada NBA takımlarından Los Angeles Lakers takımının iki dönemde ürün ile ilgili olan marka özelliklerinden en fazla oyuncu kategorisinde etkileşim alındığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular ışığında literatürdeki diğer çalışma olan Prather (2018)’in çalışması ile araştırmamızın sonuçlar paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen futbol kulüplerinin her iki dönemde paylaştıkları içeriklerden marka özelliğine göre ürün ile ilgili olmayanların paylaşım sayıları ve paylaşımların aldıkları etkileşim sayıları incelendiğinde; Galatasaray SK 115 Tweet (%32,4) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 567.315 etkileşim (%23,4) ile Taraftarlar kategorisinde; FC Bayern München 100 Tweet (%26,8) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 56.677 etkileşim (%17,6) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde; Paris Saint-Germain FC 132 Tweet (%37,6) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 188.098 etkileşim (%23,0) ile Sponsorlar kategorilerinde; FC Barcelona 133 Tweet (%28,6) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 423.804 etkileşim (%19,3) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde; Juventus FC 243 Tweet (%40,0) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 244.975 etkileşim (%18,8) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde; Manchester City FC 173 Tweet (%27,8) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri, 255.551 etkileşim (%23,3) ile Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorilerinde paylaşmış oldukları Tweet sayıları ve Tweetlerin etkileşim sayıları belirlenmiştir. Örneklem grubundaki futbol kulüplerinden Galatasaray SK ve Paris Saint-Germain FC farklı kategorilerde en fazla etkileşim sayısı aldığı ve diğer futbol kulüplerinin Tweet sayıları ve etkileşim sayıları ürün ile ilgili olmayan içeriklerden Etkinlik ve Müsabaka Haberleri kategorisinde en fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebi olarak Galatasaray SK sosyal medya uygulayıcılarının gündeme özel her sabah atmış oldukları “Günaydın Galatasaray Ailesi” başlıklı Tweetlerinden dolayı ve Paris Saint-Germain FC

sosyal medya uygulayıcıları tarafından Sponsorluk kategorisinde özel olarak hazırlanmış olan Tweet içeriğinden dolayı en fazla etkileşim sayısı bu kategorilerde alınmıştır.

Futbol kulüplerinin sosyal medya uygulayıcıları platformlar üzerinde içerik paylaşımlarında bulunmadan önce stratejiler belirlemeli ve detaylı araştırmalar yapmaları gerekmektedir. Yeni medya platformlarında içerik paylaşma stratejileri oluşturmayan kulüpler sosyal medyanın hızına ve gücüne tam erişemez ve ortaya büyük problemlerin çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bu anlamda kulüplerin sosyal medya uygulayıcıları stratejilerini en doğru şekilde belirleyip gerçekleştirmeleri büyük önem taşımaktadır. Paylaşılan içerikleri doğrudan ya da dolaylı olarak olumlu ve ya olumsuz olarak etkileyecek birçok kurum, kuruluş, grup ve kişilerin olması buna sebep olmaktadır. Kulüplerin resmi Twitter adreslerinden paylaşmış oldukları içerikler detaylı bir şekilde içerik analizleri ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Futbol kulüplerinin her geçen gün takipçi sayılarının ve etkileşim sayılarının arttığı tespit edilmiştir.
- Kulüplerin her gün mutlaka takipçileri ve taraftarları ile içerik paylaşımları ve yanıtlar ile etkileşim içerisinde olduğu görülmüştür.
- Marka bilinirliğini arttırmak ve dış kurumsal iletişimi yüksek seviyede tutmak için resmi Twitter adreslerini her gün aktif olarak kullandıkları saptanmıştır.
- Futbolcular, kulüplerin paylaşım yaparken en çok tercih ettiği içerik aracı olduğu gözlemlenmiştir.
- Kulüpler arasında en fazla takipçiye sahip olan La Liga temsilcisi FC Barcelona olduğu belirlenmiştir.
- FC Barcelona, Kulüp Tarihi ve Değerleri kategorisinde paylaşmış oldukları içeriklerde eski futbolcularına önem verdiği görülmektedir.
- Paylaşılan Tweet sayısı az olmasına rağmen, Galatasaray SK Tweetleri ortalamaya göre diğer kulüplerden daha fazla etkileşim aldığı tespit edilmiştir.
- Futbol organizasyonlarının kulüplerin sosyal medya uygulayıcıları tarafından yapmış oldukları paylaşım içeriklerini etkilediği belirlenmiştir.
- Galatasaray SK ve Paris-Saint Germain FC sosyal medya uygulayıcılarının yaptıkları içerik paylaşımlarının marka özelliğine göre ürün olmayan kategorilerde marka özelliğine göre ürün olan kategorilere göre daha fazla etkileşim aldığı tespit edilmiştir.
- Galatasaray SK, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.
- Galatasaray SK, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon içi dönemde, sezon dışı döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.
- FC Bayern München, FC Barcelona, Juventus FC ve Manchester City FC sosyal medya uygulayıcılarının yaptıkları içerik paylaşımlarının marka özelliğine göre ürün olan kategorilerde marka özelliğine göre ürün olmayan kategorilere göre daha fazla etkileşim aldığı tespit edilmiştir.
- FC Bayern München, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.
- FC Bayern München, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon dışı dönemde, sezon içi döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.
- Paris Saint-Germain FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.

- Paris Saint-Germain FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşılmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon dışı dönemde, sezon içi döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.
- FC Barcelona, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.
- FC Barcelona, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşılmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon içi dönemde, sezon dışı döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.
- Juventus FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.
- Juventus FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşılmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon dışı dönemde, sezon içi döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.
- Manchester City FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından sezon içi dönemde sezon dışı döneme göre daha fazla Tweet paylaşımı yapıldığı belirlenmiştir.
- Manchester City FC, sosyal medya uygulayıcıları tarafından paylaşılmış oldukları Tweet içeriklerinin sezon içi dönemde, sezon dışı döneme göre daha fazla etkileşim aldığı görülmektedir.

Etkileşim oranı paylaşılan içeriklerden hangilerinin sosyal medya kullanıcıları tarafından daha fazla etkileşim aldığını göstermesinden dolayı, sosyal medya uygulayıcılarının stratejilerini belirlemeleri konusunda işlerini kolaylaştırmaktadır. Etkileşim oranı daha fazla görünürlük, marka çekiciliğinin artırılması, toplumda ve sosyal medyada yer alan bireylerin markadan bahsetmeleri ve markanın gelirinin artması gibi sayamadığımız faydaları bulunmaktadır. Bu sebeplerden ötürü gelişmekte olan her marka ve spor kulüpleri için etkileşim oranı ve sosyal medya araçları büyük önem taşımaktadır.

**Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir. 17.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde tam metin bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

- Akkaya, Ö., & Zerenler, M. (2017). Sosyal Medya ve Spor Pazarlaması İlişkisi Taraftar Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Beşiktaş Spor Kulübü Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, 945-963.
- ARFF, 2018. Annual Review of Football Finance, <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/sports-business-group/articles/annualreview-of-football-finance.html?id=gb:2or:3vu:arff16:5awa:6cons:vu1>
- Aslan, E. Ş. (2016). Markaların Kriz Dönemlerinde Sosyal Medya Kullanımı Stratejileri: Gezi Parkı Olayları Sürecinde Twitter Üzerine Bir İnceleme, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4, 505-533.
- Balta, Y. (2015) Kurumsal İletişimde Marka Yönetimi ve Hizmetkâr Markalar, Yüksek Lisans Tezi, *BÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 39-61.
- Binbaşıoğlu, H., Deste, M., & Ünal, A. (2015). Kurumsal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya: Türkiye'deki Konaklama İşletmelerinin Sosyal Medya Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma, *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi*, 11-13.
- Çoban, S., & Tüfekçi, S. (2015). Kurumsal İletişim Bağlamında Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin Web Sayfaları Üzerine Bir İnceleme, *International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 10, 387-402.
- Çiftçi, S., & Cop, R. (2007). Marka ve Marka Yönetimi Kavramları: Üniversite Öğrencilerinin Kot Pantolon Marka Tercihlerine Yönelik Bir Araştırma, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 512, 69-88.
- Ergen, Y. (2018). Twitter Örneğinde Sosyal Medya Gündemi: Bir Gündem Belirleme Aracı Olarak Futbol, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 3, 502-520.
- Gümüş, M., & Öksüz, B. (2009). Çalışanların Kurumsal İtibar Sürecine Katılımlarında İçsel İletişimin Rolü, *Journal of Yaşar University*, 4, 2637-2660.
- Karpat Aktuğlu, I. (2004). *Marka Yönetimi Güçlü ve Başarılı Markalar İçin Temel İlkeler*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Keskin, S., & İmik Tanyıldız, N. (2015). Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye'deki Gsm Operatörlerinin Facebook Performansları Üzerine Bir İnceleme, *E-journal of Intermedia*, 2, 460-480.
- Knapp, D. E. (2002). *Marka Aklı* (A. T. Akartuna, Çev.). Mediacat Yayınları, İstanbul.
- Kocabaş, İ. (2016). Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medya: Arçelik Ve Bosch Markalarının Kurumsal Facebook Ve Twitter Hesapları Üzerine Bir İnceleme, *Selçuk İletişim Dergisi*, 9, 69-91.
- Koçak, A., & Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(3), 21-28.
- Kuyucu, M. (2014). Futbol Endüstrisinde Sosyal Medya Pazarlama Uygulamaları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, 161-175.

- Parganas, P., Anagnostopoulos, C., & Chadwick, S. (2015). 'You'll Never Tweet Alone': Managing Sports Brands Through Social Media, *Journal of Brand Management*, 22(7), 551–568
- Prather, D. (2018). How NBA Teams Use Twitter as a Brand Management Tool, Master Degree Thesis, University of Missouri – Columbia.
- Reilly, A. H., & Hynan, K. T. (2014). Corporate Communication, Sustainability, and Social Media: It's Not Easy (Really) Being Green, *Business Horizons*, 57, 747-758.
- Silsüpür, Ö. (2016). Siyasal İletişim Aracı Olarak Twiter'in Kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçimi Üzerine Bir Çalışma, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2, 725-747.
- Tosun, N. B. (2003). Kurumsal İletişim Sürecinde Reklamın ve İmaj Yönetiminin Bütünleşik Konumu, *Marmara Üniversitesi I.I.B.F. Dergisi*, 1, 173-191.
- Vuran, Y., & Afşar, A. (2016). İşletmelerde Marka ve Marka Stratejileri, *International Journal of Academic Value Studies*, 2(6), 28-39.
- Yeniçifti, N. T. (2016). Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk İletişim Dergisi*, 9, 92-115.
- Yücel, N., & Halifeoğlu, M. (2017). Marka Kişiliği Algısı: Sosyal Medya Markaları Üzerine Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 177-191.

İlköğretim II.kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kemalpaşa İlçesi Örneği

Mehmet SERTKAHYA¹, Hasan ÜREN²

¹ Ulucak Anadolu Lisesi, İzmir, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-1395-0470>

² Ulucak Anadolu Lisesi, İzmir, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-6944-1906>

Email: sertnewton80@hotmail.com, hsn.8592@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 12.12.2020 - Kabul: 14.03.2021)

Öz

Araştırmanın amacı öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenler kullanarak incelenmesidir. Literatürde yapılan çalışmalarda genel olarak belirli kademedeki öğrenciler incelenmiştir. Araştırmanın meslek lisesi, anadolu lisesi ve ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinden oluşması çalışmayı diğer çalışmalardan ayırmaktadır.

Araştırmada İzmir İli, Kemalpaşa İlçesi, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okulu, anadolu lisesi ve meslek lisesinde okuyan öğrenciler üzerinde niceliksel araştırma yöntemlerinden mevcut olan bir durumu tanımlamak ve açıklamak için sıklıkla kullanılan bir araştırma modeli olan tarama modeli kullanılmıştır. Grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk vd., 2008). Araştırmanın örneklemini Kemalpaşa ilçesinde bulunan bir anadolu lisesi, iki meslek lisesi ve üç ilköğretim okulunda okuyan 704 öğrenciden oluşturmaktadır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizlerinde cinsiyete, ailenin gelir durumuna, anne baba meslek, anne baba eğitim durumu göz önüne alındığında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$).

Anadolu Lisesi ile ilköğretim ikinci kademe puanları ve meslek lisesi ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sınıf düzeyinde puanları analiz edildiğine 5. sınıf öğrencileri ile 7., 9., 10., 11 ve 12. sınıf öğrencileri puanları ve 12. sınıf öğrencileri ile 6. sınıf, 8. sınıf ve 9. sınıf öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=11,26$; $p < 0,05$).

Not ortalaması değişkenine göre yapılan analizlerin sonucunda 91-100 aralığındaki öğrenciler ile not ortalaması 50-60, 61-70, 71-80 arasındaki öğrenciler ; not ortalaması 50-60 aralığındaki öğrenciler ile 71-80, 81-90 arasındaki öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=12,89$; $p < 0,05$).

Anahtar sözcükler: Tutum, beden eğitimi, spor

Examining the Attitudes of Primary, Secondary and Secondary School Students towards Physical Education Lesson in Terms of Various Variables: The Case of Kemalpaşa

Abstract

The aim of the study is to examine students' attitudes towards physical education course using various variables. In the studies of literature, students at a certain level were examined. The research consists of Vocational High School, Anatolian High School and secondary level students of Primary School and separates the study from other studies

The research was conducted on students studying at an elementary school, an Anatolian high school and a vocational high school in Kemalpaşa district, Izmir, 2018-2019 academic year by using the survey technique of quantitative research method. Studies aimed at collecting data to determine specific characteristics of the group are called Survey Research (Büyüköztürk vd.,2008). Sample of research consists of 704 students studying in an Anatolian High School, two vocational high schools and three primary schools. The data were analyzed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0.

The data obtained from the data collected within the scope of the research shows no statistically significant difference in terms of gender, income of the family, mother's occupation, father's occupation, mother's education and father's education status ($p > 0.05$).

The results of the ANOVA between Anatolian high school - primary secondary school and vocational high school - primary secondary school students' scores differ statistically. Analyzing scores at class level, The results of the ANOVA between 5. class students with 7., 9. 10., 11., 12. grade students scores and 12. class students with students 6. class 8. class, 9. class students differ statistically ($F=11.26$; $p < 0.05$).

As a result of the analyses made according to the average variable, ANOVA results of Physical Education Course Assessment Scale (PECAS) scores between students in the range of 91-100, students with a grade point average of 50-60, 61-70, 71-80 and students in the range of 50-60, students with a grade point average of 71-80, 81-90 show a statistically significant difference ($F=12,89$; $p < 0.05$).

Keywords: Attitude, physical education, sport

Extended Summary

The attitude is a mental, emotional, and behavioral reaction that an individual has organized based on his or her experience, motivation, and knowledge of any object, subject, or event in his or her environment (İnceoğlu,2004). Attitudes affect motivation and both are directly related to success. Success is the product of attitude and motivation (Yavuz, 2004). Attitude is a continuous organization of motivation, excitement, perception and learning processes with one aspect of the individual's own perception world(Krech ve ark., 1980).

Descriptive method was used in the research. The application of the students consists of 35 questions in the scale 5 Likert type. In the study, the attitude scale was developed by Güllü and güçlü in 2009 and reliability coefficient was 0.80 and consistency coefficient (Cronbach Alpha) was 0.94.

The research was conducted on students studying at an elementary school, an Anatolian high school and a vocational high school in Kemalpaşa district, Izmir, 2018-2019 academic year by using the survey technique of quantitative research method. Studies aimed at collecting data to determine specific characteristics of the group are called Survey Research (Büyüköztürk vd.,2008). Sample of research consists of 704 students studying in an Anatolian High School, two vocational high schools and three primary schools. The research was carried out in two stages. In order to measure the perception levels of the questions, the questionnaire was applied as a pre-test on 20 people from the sample group. (These persons were removed from the main sample group in terms of objectivity of the study.) In the second stage, the survey conducted with the latest controls was carried out face to face with 225 students from Anatolian High School, 107 students from the first Vocational High School ,86 students from the second Vocational High School , 117 students from the first primary school ,70 students from the second primary school and 99 students from the third primary school. The universe of the research is primary and secondary school students, Sample of the research is 704 students, 418 secondary schools(225 Anatolian high schools,193 vocational high schools) and 286 primary schools.

The data were analyzed using the SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 program.

The aim of the study is to examine students ' attitudes towards physical education course using various variables. In the studies of literature, students at a certain level were examined. The research consists of Vocational High School,Anatolian High School and secondary level students of Primary School and separates the study from other studies. The data obtained from the data collected within the scope of the research shows no statistically significant difference in terms of gender, income of the family,mother's occupation,father's occupation, mother's education and father's education status($p>0.05$).

The results of the Anova between Anatolian high school - primary secondary school and vocational high school - primary secondary school students ' scores differ statistically ($f=18.63$; $p<0.05$). The effect size calculated as a result of the test ($\eta^2=0.051$) indicates that this difference is moderate. The Primary School Second Grade students' Point Average was 141,16 points, while the vocational high school was 126,68 and Anatolian High School was 129,30 points.

Analyzing scores at class level, The results of the Anova between 5. class students with 7.,9. 10., 11., 12. grade students scores and 12. class students with students 6. class 8. class, 9. class students differ statistically ($f=11.26$; $p<0.05$). The effect size calculated as a result of the test ($\eta^2=0,010$) indicates that this difference is at a significant level. The average scores of 5. grade students have been averaged over much of the other averages found at 155.26. The

lowest average was 121 points and it was from the 12th grade students. Considering these results, the grades of the 12th grades may be lower than those others because they will take the university exam in this year.

As a result of the analyses made according to the average variable, ANOVA results of Physical Education Course Assessment Scale (PECAS) scores between students in the range of 91-100, students with a grade point average of 50-60, 61-70, 71-80 and students in the range of 50-60, students with a grade point average of 71-80, 81-90 show a statistically significant difference ($F=12,89$; $p<0.05$). The effect size calculated as a result of the test ($\eta^2=0.070$) shows that this difference is moderate. The average grade point of the most successful students with a grade average of 91-100 is 144,83 , the highest average. The average of the students with the highest success of the course is the highest.

Given these results, especially it is interesting that students with a high grade point average have a high attitude towards physical education lesson. The average of 5th grade students was highest among secondary school students, especially in high school, and it was observed that the average of points decreased. The new age of 5th grade students and the new age of 2nd grade in primary school may have led to a high level of attitude towards physical education. The new age of 5th grade students and the fact that they have recently passed to the 2nd level of Primary School may have led to a high level of attitude towards physical education. The average scores of the 12th grades were the lowest. This may be due to the preparation and anxiety situation for the university exam. In particular, 12th grade students are generally seen in schools where their motivation to other courses is lower than test-oriented courses. This is also reflected in the physical education lesson.

Giriş

Bireyler genellikle çevrelerinde oluşan olaylara belirli anlamlar yüklerler. Bu anlamları kazanılmış bireysel deneyimler olarak yansıtırlar. Bu deneyimler sonucunda inançlar ve yaklaşımlar şekillenir. Bu inanç ve yaklaşımlar tutum olarak adlandırılır (Yenilmez ve Özabacı, 2003). Tutumlar bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimdir (Demirel, 2001). Tutumlar sadece bir davranış eğilimi ya da bir duygu değil, biliş-duygu-davranış eğilimi bütünlüğüdür (Kağıtçıbaşı, 1999). Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu 2004). Tutumlar güdüyü etkiler ve ikisi de direkt olarak başarı motivasyonuna bağlıdır. Başarı motivasyonu, tutum ve güdünün ürünüdür (Özgün ve ark. 2017; Yavuz, 2004).

Tutum, bireyin kendi algı dünyasının bir yönü ile motivasyon, heyecan, idrak ve öğrenme süreçlerinin devamlı bir organizasyonudur (Krech ve ark., 1980).

Görüldüğü gibi literatürde tutum ile ilgili sosyal bilgilerdeki tüm kavramlar gibi tek bir tanım yoktur. Bu tanım ve açıklamalardan yola çıkarak tutumlar ile ilgili aşağıda belirtilen özellikler sıralanabilir.

1. Tutumlar doğuştan gelmez, sonradan yaşanılarak kazanılır. Birey toplumsallaşırken kültürel olarak kazanır. Diğer bir anlatımla, tutumlar yaşantılar yolu ile öğrenilir.
2. Tutumlar geçici değildir, belli bir süre devamlılık gösterir. Yani bireyler yaşamlarının belli dönemlerinde aynı düşünceye sahip olurlar.
3. Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlarlar. Öğrenme süreci içinde derece derece biçimlendiğinden insanın çevresini anlamasına da yardımcı olurlar.
4. İnsan-obje ilişkisinde, tutumların belirlediği bir yanlılık ortaya çıkar. Birey bir objeye bir tutum belirledikten sonra ona yansız bakamaz.
5. Bir objeye ilişkin olumlu ya da olumsuz bir tutumun oluşması, ancak o objenin başka objeler ile karşılaştırılması sonucu mümkündür.
6. Tutum bir tepki şekli değil daha çok bir tepki gösterme eğilimidir. Bir başka deyişle tutumlar tepkide bulunmaya ilişkin bir eğilimdir.
7. Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2002:72).

Yukarıdaki tanımlar ve açıklamalar dikkate alındığında bir derse karşı tutum o derse gösterilecek olumlu davranış açısından önem arz etmektedir.

Okullarda da öğrenciler derslere, konulara, öğretmenlere veya okul yönetimine karşı tutum oluşturabilirler. Özellikle derslere karşı oluşturulmuş tutumlar öğrencinin derse sevmesini, derse devam etmesini veya derste başarılı olmasını etkileyebilir. Öğrenciler bu derslerden beden eğitimi ve spor dersine karşıda tutum oluşturmuş olabilir (Güllüve ark. 2016).

Ortaöğretim kurumlarında uygulanan beden eğitimi ders programlarının, gencin hareket ihtiyacını gidermeye ve organizmanın gelişmesini sağlamaya yönelik olması, modern hayatın hareketsizliğini gidererek, geliştirmesi için programdan etkilenen herkesin geliştirme sürecine katılması gerekmektedir (Sunay, 1996).

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı'nın amacı; öğrencilerin hayatları boyunca kullanacakları hareket becerileri, aktif ve sağlıklı hayat becerileri, kavramları ve stratejileri ile birlikte öz yönetim becerileri, sosyal becerileri ve düşünme becerilerinizde geliştirerek bir sonraki öğrenim düzeyine hazırlanmalarıdır (MEB, 2018).

Günümüzde beden eğitimi ve spor, yetişmekte olan nesillere fikren ve bedenen sağlık kazandıran bir faaliyet alanı olarak kabul edilmektedir. Beden eğitimi ve spor; eğitim programlarının bütünlüğü bir parçası olması nedeniyle öğrencilerin fiziksel aktiviteler

aracılığıyla psiko-motor, bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanda gelişimine, sosyal yaşantısının içinde sporu hayat tarzı hâline getirmesine, okul dışı serbest zamanlarını kültürel ve sportif etkinliklerle değerlendirmesine katkıda bulunur (MEB, 2018; Bozkuş ve ark., 2013).

Bu Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı ile öğrencinin;

1. Dünyada ve Türkiye’de sporun tarihsel gelişimi hakkında bilgi sahibi olması
2. Fiziksel etkinliklere katılım yoluyla hareket, bilgi ve becerilerini geliştirmesi ve bu becerileri alışkanlık hâline getirmesi,
3. Türk spor tarihinde başarılı olmuş sporcuları tanınması,
4. Sportif etkinlikler yoluyla spor kültürü edinmesi, spora özgü kuralları, bilgi ve becerileri uygulayabilmesi ve bu becerileri yaşantısında olumlu olarak kullanabilmesi,
5. Engellilerin ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bedensel, sosyal ve ruhsal olarak gelişmesinde sportif etkinliklerin rolünü ve önemini kavraması,
6. Millî bayramların ve kurtuluş günlerinin anlamını, önemini kavraması ve bu kutlamalara katılmaya gönüllü olması,
7. Atatürk’ün ve Türk düşünürlerinin beden eğitimi ve spor ile ilgili düşüncelerini özümsemesi,
8. Spor organizasyonlarına katılım yoluyla spor bilinci gelişmiş sosyal bireyler olarak yetişmesi,
9. Düzenli etkin katılım ile sağlığı güçlendirici bilgi ve becerileri hayatında ve kişisel gelişiminde kullanabilmesi,
10. Beden ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen alışkanlık ve bağımlılıklardan uzak durması,
11. Başkalarının varlığını da kabul ederek onlara karşı her zaman dürüst, saygılı “adil oyun (fair play)” davranışta bulunması ve bunu alışkanlık hâline getirmesi,
12. Spor alanında faaliyet gösteren meslek grupları hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır.

Bireyler genellikle çevrelerinde oluşan olaylara belirli anlamlar yüklerler. Bu anlamları kazanılmış bireysel deneyimler olarak yansıtırlar. Bu deneyimler sonucunda inançlar ve yaklaşımlar şekillenir. Bu inanç ve yaklaşımlar tutum olarak adlandırılır (Yenilmez ve Özabacı, 2003).

Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2002, S:72). Tutum, bireylerin olaylara, nesnelere, eşyalara, durumlara, konulara veya insanlara karşı öğrenilmiş olumlu ya da olumsuz tepki gösterme eğilimidir (Demirel, 2001; Ayhan & Özel, 2020). Bu bağlamda bir derse karşı tutum öğrencilerin o derse karşı olumlu ya da olumsuz davranış oluşturmalarına yol açabilir. Dersle karşı olumlu tutum içinde bulunulması öğretim programında bulunan kazanımların davranışa dönüşmesi açısından önem arz etmektedir

Milli Eğitim okullarında Beden Eğitimi dersi aktif olarak ders programlarında yer almaktadır. Öyle ki öğrencilerin bir kısmı sorumluluklarını yerine getirip, aktif ve istekli olarak derslere katılım gösterirken, diğer kısmı ise beden eğitimi dersine uygun kıyafet getirmemekte ve derse karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. Bu nedenle ders önemini yitirmekte, öğrenciler sosyalleşmekte zorluk çekmekte ve sporun önemi vurgulanamadığı için obezite artmaktadır.

Bu çalışmanın amacı öğrencilerin Beden Eğitimi dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında ölçüğün uygulandığı okullarda öğrenim gören 704 öğrenci ile sınırlıdır. Öğrencilerinin tutum ölçeğine verdikleri cevapların gerçeği yansıttığı düşünülmektedir.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırmada İzmir İli, Kemalpaşa İlçesi, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okulu, anadolu lisesi ve meslek lisesinde okuyan öğrenciler üzerinde niceliksel araştırma yöntemlerinden mevcut olan bir durumu tanımlamak ve açıklamak için sıklıkla kullanılan bir araştırma modeli olan tarama modeli kullanılmıştır. Grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk vd., 2008). Tarama deseni bir evren içinden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yolu ile evren genelinde eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya nümerik olarak belirlenmesini sağlar ve araştırmacı örneklemden elde edilen veriler ile evren hakkında çıkarımlarda bulunur (Creswell, 2013).

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Kemalpaşa ilçesinde bulunan anadolu lisesi, meslek lisesi ve ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini bir anadolu lisesi, iki meslek lisesi ve üç ilköğretim okulu oluşturmaktadır. Bu seçim yapılırken maliyet, ulaşılabilirlik, uygulanabilirlik dikkate alınmış ve uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Soruların algılanma düzeylerinin ölçülmesi amacıyla anket ön test olarak örneklem grubundan 20 kişi üzerinde uygulanmıştır. (Bu kişiler, çalışmanın nesnelliği açısından ana örneklem grubundan çıkarılmıştır). İkinci aşamada, son kontrolleri yapılan anket anadolu lisesi 225 öğrenci, ilk meslek lisesi 107 öğrenci, ikinci meslek lisesinden 86, ilk ilköğretim okulundan 117, ikinci ilköğretim okulundan 70 öğrenci ve üçüncü ilköğretim okulundan 99 öğrenci ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni ortaöğretim ve ilköğretim öğrencileri, Örnekleme ise 418 ortaöğretim (225 anadolu lisesi, 193 meslek lisesi), 286 ilköğretim olmak üzere toplam 704 öğrencidir.

Araştırma Soruları

- Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Beden Eğitimi dersine karşı tutumları farklılık göstermekte midir?
- İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin Beden Eğitimi dersine karşı tutumları gittikleri okul türlerine göre farklılık göstermekte midir?
- Ailenin maddi geliri hedef kitlenin Beden Eğitimi dersine karşı tutumlarını etkiler mi?
- Ailenin eğitim durumu hedef kitlenin Beden Eğitimi dersine karşı tutumlarını etkiler mi?
- Hedef kitlenin kültür derslerindeki başarı puan ortalaması, beden eğitimi dersine karşı tutumlarını etkiler mi?

Veri Toplama Aracı

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Öğrencilere uygulanmış ölçek 5'li likert tipinde 35 sorudan oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği Güllü ve Güçlü tarafından 2009 yılında geliştirilmiş ve güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak ve tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0,94 olarak bulunmuştur. Söz konusu çalışma paylaşılabılır ortamlarda erişime açık olmasına rağmen araştırmacılar tarafından ölçek kullanımına ilişkin ayrıca bir izin alınmıştır.

Veri Analizi ve Güvenirlilik

Tutum puanları istatistiki olarak analiz edilmeden önce, tutum ölçeğinden elde edilen nicel verilerin analizinde verilerin normalliği test edilmiş, parametrik olup olmadığı tespit edilerek hangi istatistiksel yöntemin kullanılacağı belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizi sürecinde araştırmaya katılan kişilerin verileri SPSSStatistical Package for Social Sciences) for Windows 17,0 programına girilmiş frekans ve ölçek maddelerine ilişkin verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları hesaplanmış ve değişkenler açısından anlamlı fark olup olmadığı belirlenmiştir.

Bulgular

Araştırma sonucu elde edilen verilerin cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, gelir, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne meslek, baba meslek, not ortalaması; okul türü ve sınıf düzeyinin tutum puanları üstündeki ortak etkisi, okul türü ve not ortalaması düzeyinin tutum puanları üstündeki ortak etkisi ve not ortalaması ve sınıf düzeyinin tutum puanları üstündeki ortak etkisi analiz sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Okul türü ve not ortalaması düzeyinin tutum puanları üstündeki ortak etkisi ve not ortalaması ve sınıf düzeyinin tutum puanları üstündeki ortak etkisi analiz sonuçlarına ait grafikler şekil 1-şekil 17 aralığındaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Cinsiyet Değişkenine göre T– Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Kadın	328	131,81	28,55	688	-1,33	,184
Erkek	362	134,72	28,6120			

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının t– Testi Sonuçları cinsiyete göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=-1,33$; $p>0.05$)

Tablo 2.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Okul Türü Değişkenine İlişkin Bulgular

Okul Türü	N	\bar{x}	SS
Anadolu Lisesi	225	129,30	32,63
Meslek Lisesi	186	126,68	27,75
İlköğretim	280	141,16	23,60

Anadolu lisesinde okuyan öğrenci sayısı 225, meslek lisesinde okuyan öğrenci sayısı 186 ve ilköğretim ikinci kademedeki okuyan öğrenci sayısı 280’ dir. Anadolu lisesi öğrencilerinin ortalaması 129,3,standart sapması 32,63,meslek lisesi öğrencilerinin ortalaması 126,68 standart sapması 27,75 ve ilköğretim ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin ortalaması 141,16 standart sapması 23,60 ‘tır. En düşük ortalama meslek lisesi öğrencilerinin en yüksek ortalama ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çikmiştir.

Tablo 3.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Okul Türü Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamli Fark
Gruplararası	29042,86	2	14521,43	18,63	,000	Anadolu Lisesi-İlköğretim
Gruplarıçi	536219,10	688	779,38			,Meslek Lisesi-İlköğretim
Toplam	565261,96	690				

$$\text{Etki büyüklüğü} = \frac{29042,86}{565261,96} = 0,051$$

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Anadolu lisesi ile ilköğretim ikinci kademe puanları ve meslek lisesi ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=18,63; p<0.05) . Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,051$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.(Cohen (1988) etki büyüklüğü değerlerini yorumlamada kolaylık sağlama amacıyla geliştirdiği modelde etki büyüklüğü değerlerinin anlamlılık derecelerini sınıflamaya çalışmıştır. Bu sınıflamaya göre her biri yaklaşık değerler olmak üzere $d \leq 0,2$ değerleri küçük, $0,2 < d < 0,8$ değerleri orta ve $d \geq 0,8$ değerleri ise manidar etki büyüklüklerini ortaya koyuyorlar(Akt. Aydın,2006)

Tablo 4.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Sınıf	N	\bar{x}	SS
5.sınıf	58	155,26	16,129
6.sınıf	61	139,28	21,40
7.sınıf	83	134,77	25,57
8.sınıf	78	138,94	23,85
9.sınıf	100	137,88	28,19
10.sınıf	159	127,24	29,50
11. sınıf	85	123,87	30,45
12.sınıf	67	121,00	33,26

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan 5. Sınıf 58 öğrenci,6. Sınıf 61 öğrenci, 7. Sınıf 83 öğrenci,8. Sınıf 78 öğrenci,9. Sınıf 100öğrenci, 10. Sınıf 159 öğrenci,11. Sınıf 85 öğrenci, 12. Sınıf 67 öğrenci katılmıştır. Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) puan ortalaması en yüksek grup 155,26 puan ile 5. Sınıflar en düşük ise 121 puan ile 12. Sınıflardır.

Tablo 5.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Sınıf Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karaler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	58473,73	7	8353,39	11,26	,000	5-7, 5-9,5-10
Gruplariçi	506788,23	683	742,00			5-11, 5-12,6-12
Toplam	565261,96	690				8-12, 9-12

$$\text{Etki büyüklüğü} = \frac{58473,73}{565261,96} = 0,10$$

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) 5. sınıf öğrencileri ile 7.,9. ,10.11 ve 12. Sınıf öğrencileri puanları ve 12. Sınıf öğrencileri ile 6. sınıf, 8. sınıf ve 9. sınıf öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=11,26; p<0.05) .Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,10$) bu farkın manidar düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 6.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Gelir Değişkenine İlişkin Bulgular

Gelir	N	\bar{x}	SS
0-1500TL	79	132,25	27,98
1501-2000TL	211	134,89	27,014
2001-2500TL	142	136,43	29,52
2501-3000TL	97	128,30	29,87
3000 TL üzeri	154	133,34	29,57

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan 61 öğrencinin ailesinin aylık geliri 0-1500 TL arasında 211 öğrencinin 1501-2000 TL arasında 142 öğrencinin 2001-2500 TL arasında 97 öğrencinin 2501-3000 TL arasında ve 154 öğrencinin 3000 TL üzerindedir.

Tablo 7.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Gelir Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karaler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	4367,47	4	1091,87	1,33	,257	
Gruplariçi	556619,32	678	820,9727			
Toplam	560986,79	682				

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının ANOVA Sonuçları Aylık Gelir Düzeyine göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (F=1,33; p>0.05)

Tablo 8.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	SS
Okuryazar	54	129,39	28,04
İlköğretim	378	132,42	28,73
Ortaöğretim	225	135,65	28,54
Lisans ve üstü	32	137,06	28,07

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan Anne Eğitim Düzeyi okur-yazar olan öğrenci sayısı 54, ilköğretim olan öğrenci sayısı 378, Ortaöğretim olan öğrenci sayısı 225 ve lisans ve üstü olan öğrenci sayısı 32'dir.

Tablo 9.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2794,56	3	931,52	1,14	,332	
Gruplarıçi	559866,25	685	817,32			
Toplam	562660,81	688				

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının ANOVA Sonuçları Anne Eğitim Düzeyine göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=0,56$; $p>0,05$)

Tablo 10.Öğrencilerin beden eğitimi dersi tutum ölçeği (BEDTÖ) puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin bulgular

Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	SS
Okuryazar	36	133,42	26,20
İlköğretim	280	131,68	28,91
Ortaöğretim	308	135,83	28,58
Lisans ve üstü	65	129,45	28,78

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan Anne Eğitim Düzeyi okur-yazar olan öğrenci sayısı 36, ilköğretim olan öğrenci sayısı 280, Ortaöğretim olan öğrenci sayısı 308 ve lisans ve üstü olan öğrenci sayısı 65'dir.

Tablo 11.Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karaler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	3657,88	3	1219,29	1,489	,216	
Gruplarıçi	560943,40	685	818,90			
Toplam	564601,28	688				

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının ANOVA Sonuçları Baba Eğitim Düzeyine göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,489$; $p>0.05$)

Tablo 12. Öğrencilerin beden eğitimi dersi tutum ölçeği (BEDTÖ) puanlarının anne meslek değişkenine ilişkin bulgular

Anne Meslek	N	\bar{x}	SS
Serbest meslek	121	129,11	30,70
İşçi	29	131,03	29,72
Memur	141	134,92	28,83
Çalışmıyor	398	134,29	27,83

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan Anne mesleği serbest meslek olan öğrenci sayısı 121, işçi olan öğrenci sayısı 29, memur olan öğrenci sayısı 141 çalışmayan öğrenci sayısı 398'dir.

Tablo 13. Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Anne Meslek Düzeyi Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karaler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	3032,400	3	1010,80	1,23	,297	
Gruplarıçi	561760,48	685	820,09			
Toplam	564792,88	688				

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının ANOVA Sonuçları Anne mesleğine göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,23$; $p>0.05$)

Tablo 14. Öğrencilerin beden eğitimi dersi tutum ölçeği (BEDTÖ) puanlarının baba meslek değişkenine ilişkin bulguları

Baba Meslek	N	\bar{x}	SS
Serbest Meslek	240	132,40	29,64
İşçi	82	131,16	28,22
Memur	297	134,74	28,09
Çalışmıyor	69	133,72	28,67

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan Anne mesleği serbest meslek olan öğrenci sayısı 240, işçi olan öğrenci sayısı 82, memur olan öğrenci sayısı 297 çalışmayan öğrenci sayısı 69'dır.

Tablo 15. Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Baba Meslek Düzeyi Değişkenine göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1196,52	3	398,84	0,48	,694	
Gruplarıçi	563900,56	684	824,41			
Toplam	565097,08	687				

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının ANOVA Sonuçları Anne mesleğine göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=0,48$; $p>0.05$)

Tablo 16. Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Not Ortalaması Değişkenine İlişkin Bulguları

Not Ortalaması	N	\bar{x}	SS
50-60	171	123,15	28,33
61-70	144	130,47	29,03
71-80	135	134,59	27,92
81-90	99	137,36	25,17
91-100	142	144,83	26,92

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanlardan not ortalaması 50-60 arasında olan öğrenci sayısı 171,61-70 olan öğrenci sayısı 144, 71-80 olan öğrenci sayısı 135, 81-90 olan öğrenci sayısı 99 ve 91-100 arası olan öğrenci sayısı 142'tür. Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanları en yüksek olan 144,83 ortalama ile 91-100 not ortalamaları öğrencilerdir.

Tablo 17. Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) Puanlarının Not Ortalaması Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	39513,10	4	9878,28	12,89	,000	(91-100) –(50-60)
Gruplarıçi	525748,86	686	766,40			(91-100) –(61-70)
Toplam	565261,96	690				(91-100)–(71-80)
						(50-60)- (71-80)
						(50-60)-(81-90)

$$\text{Etki büyüklüğü} = \frac{39513,10}{565261,96} = 0,070$$

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre not ortalaması 91-100 aralığındaki öğrenciler ile not ortalaması 50-60,61-70,71-80 arasındaki öğrenciler; not ortalaması 50-60 aralığındaki öğrenciler ile 71-80,81-90 arasındaki öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=12,89; p<0.05). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,070$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuçlar

Yapılan araştırma kapsamında toplanan verilerden elde edilen verilerin analizlerinde cinsiyete, ailenin gelir durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu göz önüne alındığında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (p>0,05). Keskin ve ark.(2016) yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının orta seviyenin üzerinde bulmuş ve (Gürbüz ve Özkan, 2012; Chatterjee, 2013; Siegel, 2013; Diaz, 2015; Gosset, 2015; Akt. Keskin ve ark.,2016) gibi araştırmacılar ile paralel olarak kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında beden eğitimi dersine yönelik tutum düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı ifade etmiştir. Diğer bir yandan bazı araştırmalarda ise (Arabacı, 2009; Kamtsios, 2010; Aybek ve ark., 2011; Ekici ve ark., 2011; Ghofrani ve Golsanamlou, 2012; Lazarevic ve ark., 2015; Cengiz ve ark.,2018; Akt. Bayram,2019) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit etmiştir. Cengiz ve ark.(2018) ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarında, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermiş olduğunu tespit etmişlerdir. Taşdemir(2019) yaptığı çalışmada öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri sınıf dağılımlarına, babalarının eğitim durumlarına ve ailenin gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olduğunu; annelerinin eğitim durumuna, ailenin yaşadığı yere ve babalarının mesleklerine göre anlamlı farklılık olmadığını belirlemiştir.

Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) puanları analiz edildiğinde anadolu lisesi ile ilköğretim ikinci kademe puanları ve meslek lisesi ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=18,63; p<0.05) Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,051$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin puan ortalamaları 141,16 puan olurken meslek lisesinin 126,68 anadolu lisesinin 129,30 puan çıkmıştır. Özkurt (2019) yaptığı çalışmada öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının 10. ve 11. sınıfların 9. ve 12. sınıflara göre, spor lisesi ve sosyal bilimler lisesinin, güzel sanatlar ve meslek liselerine göre daha olumlu oldukları tespit etmiştir.

Sınıf düzeyinde puanları analiz edildiğine Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) 5. sınıf öğrencileri ile 7,9. ,10,11. ve 12. Sınıf öğrencileri puanları ve 12. Sınıf öğrencileri ile 6. sınıf, 8. sınıf ve 9. sınıf öğrencilerinin puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=11,26; p<0.05) Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,010$) bu farkın manidar düzeyde olduğunu göstermektedir. 5. Sınıf öğrencilerinin ortalama puanları 155,26 bulunmuş diğer ortalamaların çok üzerinde bir ortalama olmuştur. 12. Sınıf öğrencilerinin ise 121 puan olarak en düşük ortalama çıkmıştır. Bu sonuçlar göz önüne alındığında 12. Sınıfların üniversite sınavına girecekleri sene olduğu için puanları daha düşük çıkmış olabilir. Alparslan (2008) yaptığı çalışmada sınıf düzeylerinde, 9. ve 11. sınıflar arasında ile 10. sınıfla 11. sınıflar arasında beden eğitimi

dersine karşı olan tutumlar arasında anlamlı bir fark gözlemlendiği belirtilmiştir. Sınıf düzeyi yükseldikçe, beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Keskin ve ark.(2016) araştırmaları sonucunda ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile öğrenim gördükleri sınıf değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin tutum puanlarının azaldığını tespit etmişlerdir. Güllü ve ark.(2016) farklı yaşlarda olan öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutum puanlarının, yaş arttıkça düştüğünü tespit etmişler ancak bunun ile birlikte istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulamamışlardır. Çalışmaların sonuçları bizim çalışmamızın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça diğer çalışmalarda olduğu gibi tutum puanları azalmaktadır diyebiliriz.

Not ortalaması değişkenine göre yapılan analizlerin sonucunda 91-100 aralığındaki öğrenciler ile not ortalaması 50-60,61-70,71-80 arasındaki öğrenciler; not ortalaması 50-60 aralığındaki öğrenciler ile 71-80,81-90 arasındaki öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği (BEDTÖ) puanları arasındaki ANOVA sonuçları istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=12,89$; $p<0,05$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,070$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Not ortalaması 91-100 düzeyinde olan en başarılı öğrencilerin puan ortalamaları 144,83 olarak en yüksek ortalama çıkmıştır. Ders başarısı en yüksek öğrencilerin ortalamaları en yüksek çıkmıştır.

Bu sonuçlar göz önüne alındığında özellikle not ortalaması yüksek öğrencilerin beden eğitimi dersine olan tutumlarının yüksek çıkması ilgi çekicidir. Yaptığımız çalışmaya paralel olarak Keskin(2015) çalışmasında öğrencilerin akademik başarısı arttıkça beden eğitimi dersine karşı tutum puanlarının arttığını tespit etmiştir. Çalışmasında akademik başarısı düşük öğrencilerin beden eğitimi dersine tutumlarının gözlemler sonucu yüksek çıkması beklenirken farklı bir sonuç elde edildiğini belirtmiştir. Bunu yanısıra öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının ders başarı düzeylerine göre anlamlı farklılık gösterdiği ve öğrencilerin genel ders başarı düzeyleri arttıkça beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının da yükseldiğini tespit etmiştir.

Çalışmamızda 5. Sınıf öğrencilerinin ortalamaları ilköğretim ikinci kademe öğrencileri içinde en yüksek çıkmış özellikle lisede puan ortalamalarının azaldığı gözlenmiştir. 12. sınıfların ortalama puanları ise en düşük çıkmıştır. Bunu nedeni üniversite sınavına hazırlık ve kaygı durumu kaynaklı olabilir. Okullarda özellikle 12. Sınıf öğrencileri sınav odaklı dersler dışında diğer derslere motivasyonları daha düşük olduğu genel olarak görülmektedir. Bu beden eğitimi dersine de yansımaktadır. 5. sınıf öğrencilerinin buldukları yaş ve ilköğretim 2. kademeye yeni geçmiş olmaları beden dersine karşı tutumlarının yüksek çıkmasına sebep olmuş olabilir. Taşdemir (2019) yaptığı çalışmada 4.-12. Sınıflar arası tutum puanlarını hesaplamış ve yine 5. Sınıfların tutum puan ortalamalarını grubun içinde en yüksek bulurken 12. Sınıfların puanlarını ise en düşük puan olarak bulmuştur. Bu sonuçlar bizim çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

KAYNAKLAR

Alparslan, S. (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sergilediği Öğretim Davranışlarına İlişkin Algıları Ve Öğrencilerin Bu Derse Karşı Geliştirdikleri Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Arabacı, R. (2008). Attitudes Toward Physical Education And Class Preferences Of Turkish Secondary And High School Students. *Elementary Education Online*

Aybek A, İmamoğlu O, Taşmektepligil MY (2011): Öğrencilerin beden eğitimi dersi ve ders dışı etkinliklerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi,

Aydin, E. (2006). Etki Büyüklüğü Kavramı Ve Matematik Eğitimi Araştırmalarında Uygulanması Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 15. İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildirisi,

Ayhan, B. & Özel, B. (2020). Examining the relationship between leisure attitude and life satisfaction levels of university students. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(3), 154-166.

Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M., Özkan, A., Öz, Ü., & Cengiz, C. (2013). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi ve ilişkilendirilmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1(3), 49-65.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. 12. Baskı

Cengiz, Ö., KILIÇ, M. A., & Soylu, Y. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 1(2), 141-149.

Chatterjee S, Nandy S, Adhikari S (2012): Impact of sports perfectionism on development of attitude towards physical education of the school-going adolescents. *Journal of Humanities*

Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. *M. Bütün and SB Demir, Çev.(Eds.). İstanbul: Siyasal Kitapevi*. 4.baskıdan çeviri

Demirel, Ö. (2001). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Şafak Matbaacılık

Diaz ,GA. (2015): Attitudes of Latino students toward high school physical education. Unpublisahed doctoral dissertation, Columbia University, New York.

Erden, C., Özmutlu, I. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kars İli Örneği). *Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitu*, (20), 415-425.

Gosset ME. (2015). Comparison of attitude toward physical education of upper elementary school in skill themes and multi-activity classes. Unpublished doctoral dissertation, Columbia University, New York.

Ghofrani M., Golsanamlou M. (2012): Students'perception of physical education courses and its relationship with their participation in sport activities. *European Journal of Experimental Biology*

Göksel, A. G.,& Çağdaş, C. A. Z. (2016). Anadolu lisesi öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-9.

Güllü, M., Güçlü, M. Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği Geliştirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2009, 3.2.

Güllü, M., Cengiz, Ş. Ş., Öztaş Yonar, Y., & Kaplan, B. (2016). Ortaokul öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği). *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 49-61.

Kağıtçıbaşı, C. (1999). Yeni İnsan ve İnsanlar. 10. Baskı. Sosyal Psikoloji Dizisi: 1. İstanbul: Evrim Basım Yayım ve Dağıtım Yayıncılık.

Karaman, E., Elif, Ş. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum il örneği) (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Kamtsios S. (2010): Gender differences in elementary school children in perceived athletic competence, body attractiveness, attitudes towards exercise and participation in physical activity. *International Quarterly of Science*, 2, 10-18.

Keskin, Ö. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Sakarya İli Örneği (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).

Keskin, N., Erman, Ö. N. C. Ü., & KÜÇÜK, K. S. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum ve Öz-Yeterlikleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 93-107.

Krech, D., Crutchfield, R. S. (1980). Sosyal Psikoloji. (Çev. Erol Güngör). (Üçüncü Baskı). İstanbul: Ötüken Yayın.

Lazarevic D., Orlic A., Lazarevic B., et al (2015): Attitudes of early adolescent age students towards physical education. Physical Culture

İnceoğlu M.(2004) Tutum, Algı, İletişim. Ankara, Kesit Tanıtım Ltd. Şti,

MEB (2018). Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9-12. Sınıflar). Ankara: MEB yayımları.

MEB (2018). Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (5-8. Sınıflar). Ankara: MEB yayımları.

Özkurt, R. (2015). Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 3 (Special Issue 2), 83-94.

Sunay, Y. , Sunay, H . (1996). Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersinden Beklentileri Ve Beklentilerin Gerçekleşme Düzeyi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1 (4), 35-53

Taşdemir, N. (2019). Öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Ağrı ili Hamur ilçesi örneği) (Master's thesis, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)..

Tavşancıl, E. Tutumların Ölçülmesi Ve SPSS İle Veri Analizi. *Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002.*

Yavuz, B. (2004) The Relationship Between The Attitudes of Prospective Teachers of English Towards English and Towards Being a Teacher. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi,

Yenilmez, K. , Özabacı, Ş. N. (2003). Yatılı Öğretmen Okulu Öğrencilerinin Matematik İle İlgili Tutumları ve Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 14: 132-146

Liderlik Yönelimi İle Sportmenlik Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Fırat Çetinöz¹, Ogün Uygun¹, Kadir YILDIZ¹

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-9962-5980>

<https://orcid.org/0000-0003-0707-8962>

<https://orcid.org/0000-0003-3347-0319>

Email: fcetinoz@gmail.com, ong.uygun@gmail.com, kadiryildiz80@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 18.12.2020 - Kabul: 07.01.2021)

Öz

Bu çalışmada, Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya, seçkisiz örneklem yöntemlerinden kolayda örnekleme yoluyla belirlenen 170 erkek ve 80 kadın olmak üzere toplam 250 üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Dereli (2003) tarafından yapılan Liderlik Yönelimi Ölçeği (4 alt boyut, 32 madde) ile Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Balçıklı (2010) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Sportmenlik yönelimi ölçeği (4 alt boyut, 20 madde) kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistikler ve araştırma verilerinin düzgün dağılım göstermediği için Sperman Korelasyon testleri uygulanmıştır. Analizler neticesinde Sportmenlik yönelimi ile liderlik yönelimi arasında ve her iki ölçeğin alt boyutları arasında pozitif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca lisans düzeyinde spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin sportmenlik ve liderlik düzeylerinde yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak alınan lisans düzeyinde spor eğitiminin sportmenlik yönelimi ile liderlik yönelimini üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Liderlik yönelimi, sportmenlik, öğrenci

Examining the Relationship Between Leadership Orientations and Sportsmanship Orientations

Abstract

The aim of this study is to reveal the relationship between leadership orientations and sportsmanship tendencies of students studying in the Faculty of Sport Sciences at Manisa Celal University. The data of the study were obtained from a total of the faculty of 250 people, including 170 men and 80 women studying at the said university. The Leadership Orientation Scale, developed by Bolman and Deal (1991) and adapted to Turkish, was used to determine the Leadership characteristics of the participants. This scale is a 5-point Likert-type scale and consists of 4 sub-dimensions and a total of 32 items. In order to determine the sportsmanship orientation of the participants, a scale consisting of 20 expressions and 4 sub-dimensions, in the form of a 5-point Likert-type scale, which was developed in Turkish by Balçıkan (2010) developed by Vallerand et al., (1997), was used. As a result of the analyzes, positive-oriented ($p < 0.01$) medium level relationships were detected both at the scale level and between the scales sub-dimensions. With this result, there may be a disappearance between the sportsmanship orientation and the leadership orientation selection.

Keywords: Leadership orientation, sportsmanship, student

Giriş

Eğitim kavramını; Eflatun "*bedene ve ruha, yetenekli olduğu güzelliği vermek*" olarak tanımlanırken; Emile Durkheim ise "*yetişmiş nesiller tarafından, henüz sosyal hayat için olgun hale gelmemiş bulunan nesiller üzerinde yapılan her çeşit etki*" olarak ifade etmektedir. Her iki tanımın ortak noktasında eğitimin, insanın gizli yeteneklerini ortaya çıkarma ve gelecekteki sosyal yaşama kişiyi hazırlama niteliğinin olduğunu düşünülebilir. Buradan hareketle bir toplumdaki eğitimin, o toplumu ileriye götüren ana etkenlerin başında geldiği düşünülmektedir. Günümüzde ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde en fazla önem verilen konulardan birisi eğitim kavramının önemini ortaya koymaya yönelik olarak, eğitilmiş birey ve onun gücünün daha rasyonel daha verimli hale getirilmesinin çabası veya yollarını araştırmaktır (Patır ve Yıldız, 2008).

18-25 yaş aralığındaki genç bireyler için üniversitedeki eğitim-öğretim süreci ve ergenliğe geçiş dönemindeki gelişimsel dönemler arasında önemli etkileşimler mevcuttur. Diğer bir ifade ile özellikle lisans düzeyindeki eğitim-öğretim üniversite öğrencilerinin yaşamında, gençlerin akademik, kişisel ve sosyal yaşantıları deneyimlemesinde önemli bir süreç olarak tanımlanabilir. Başka bir açıdan da günümüzdeki hızlı ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimler, üniversite öğrencilerinin akademik gelişimlerinin yanı sıra, onların kişisel ve sosyal gelişimlerinin de titizlikle ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Karataş ve Gizir, 2013). Bu ifadelerden hareketle bireylerin liderlik vasıflarını geliştirmesinin önemli çıktıları olabileceği ifade edilebilir.

Alanyazındaki birçok çalışmada liderlik yaklaşımlarının, tarzlarının ve yönelimlerinin önemine değinildiği görülmektedir. Bundel (1930), "insanları ikna ederek onlara istediklerini yaptırabilme sanatı" olarak aktarıırken; Copeland (1969), "insanları zihinsel, fiziksel ve duygusal olarak etkileyebilme sanatı" şeklinde ifade etmektedir. Gallagher (1997) ise "tüm potansiyelleri ve isteklilikleriyle amaca ulaşma çabası sarf etmek için insanları etkileme süreci" olarak belirtmektedir.

Liderliğin birçok tanımının olmasında kültürel farklılıkların etkisinden bahsedilmektedir (Çelik ve Sünbül, 2008). Günümüze kadar çok sayıda liderlik tanımları yapılmış olmasına rağmen, henüz üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım geliştirilememiştir. Bu nedenle literatürde liderlik üzerine farklı tanımlamalar yapılmıştır (Filiz ve ark., 2016:96).

Bireylerin davranışsal değişimlerindeki liderliğin önemli etkisi kadar, spor ortamlarında da liderlik ve spor ahlakı çalışmalarının merak uyandırdığını söylemek pekte yanlış olmaz. Spor ahlakına yönelik gerçekleştirilen araştırmaların günden güne çeşitlenerek artmakta olduğu söylenebilir. Sporda ve günlük yaşamda ahlaksal yargı, saldırganlık (Bredemier ve ark., 1986:304; Bredemier, 1994; Tolukan ve ark., 2017), sportmenlikte bireysel ve çevresel faktörler (Stornes, 2001), spor yapan ve yapmayan bireysel ahlaki gelişimi (Aydın ve ark., 2020; Bredemier ve Shields 1986) gibi konular alanda öncü sayılabilecek çalışmalar arasında gösterilebilir.

Sportmenliğin yaygın olarak; spordaki sosyo-ahlaki ilişki arasındaki normatif standartlarla ilgili bir kavram olduğu belirtilse de özünde sportmenlik, spor ruhuna uygun olarak nasıl davranılacağını ileri süren erdemli davranışsal eğilimler olarak görülmektedir (Stornes ve Bru, 2002).

Sportmenlik kavramını tanımlanırken; sorumlu ve düşünceli bir sporcunu hakça rekabeti ve dürüstlüğü olarak açıklanabilir. Başka bir deyişle; yüce gönüllülük, saygı, kibarlık, cana yakınlık, şefkat, altruizm, cömertlik gibi kavramlarla da ifade edilebilir (Akoğlu ve ark., 2019; Stornes ve Ommundsen, 2004). Basit olarak sportmenlik kavramı tanımlayacak olursak; sporcuların yarışmayı ya da müsabakayı nasıl oynamaya yönlendirildiği ile alakalıdır. Sportmenliğin nasıl anlaşılması gerektiğini açıklayan üç teorik yaklaşım vardır. Bunlarda ilki, sosyo-bilişsel teoridir. Bu yaklaşımda modelleme ve pekiştirme sürecinde sporcuların rekabet içeren durumlarda uygun olan ve olmayan davranışlarını tanımlamaktadır. İkinci teoride ise yapısal gelişim modellerindeki kavramlardan ve özellikle ahlaki mantıktan bahsedilmektedir. Ahlaki diyalog yoluyla bir kişinin uzlaşma kapasitesinin sportmenlik ile ilişkilendirilen benzer eğilimleri ileri sürerek saldırganlık üzerine etkilerini göstermektedir. Son teoride ise, sosyo psikolojik yaklaşımdır. Sportmenliğin sosyo-psikolojik model ile temellenen yönü bulunmaktadır. Sosyo psikolojik yaklaşımda sportmenliğin; sportmenlik yönelimi, sportmenlik yöneliminin gelişimi ve sportmenliğe yönelik davranışlar olmak üzere üç anahtar ögesi bulunmaktadır (Vallerand ve Losier, 1994). Vallerand ve Losier sosyo-psikolojik modeli, sportmenlik ve kişisel karar arasındaki ilişki olarak açıklamaktadır (Chantal ve Bernache-Assolant, 2003).

Bu çalışmanın amacı lisans düzeyinde spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin liderlik ve sportmenlik yönelimlerinin arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Daha önceden bu alanlarda yapılan farklı çalışmalarda ayrı ayrı olarak farklı değişkenler ile açıklanmaya çalışılmış bağımlı değişkenlerin arasındaki ilişkiyi ortaya koyması ve özellikle Türkçe literatürde de bu tarz çalışmanın az olması nedeni mukayese etme zorluğu ortadan kaldırmak amacı ikincil amaç olarak güdülmüştür.

Kavramsal Çerçeve

Liderlik Yönelimleri

Bolman ve Deal (1991) yapmış oldukları çalışmalarında karmaşık olan liderlik tanımlamalarının anlaşılabilirliğini arttırmak için liderlik yönelimlerini dört bölümde sınıflandırmışlardır. Bu bölümler: Yapısal Perspektif, İnsan Kaynağı Perspektifi, Politik Perspektif ve Sembolik Perspektif olarak belirtilmektedir.

Yapısal Perspektif: Yapısal perspektif üretkenliği ön plana çıkarır ve bürokratik nitelikler arasında yer alan iş bölümünü, emir komuta zincirini, rollerdeki ve sorumlulukları tanımlamaktadır. (Dereli, 2003). Yukarıdaki tanımların ışığında lider konumundaki bireyin öncelikle politika ve prosedürlerin herkes tarafından kavranması ve örgütsel amaçların gerçekleşmesinden sorumludurlar. Bu liderler modeli genellikle ne yaptığını iyi bilen liderler olarak nitelendirilmektedir (Bilir, 2005). Yapısal perspektifte liderlik modeli; “açık ve

mantıksal düşünen, sorunlara dikkatli bir analiz yoluyla yaklaşan sorunlara verilerle ve mantıkla yaklaşan, ayrıntılara kesin dikkat eden” analitik boyut ile “çok iyi örgütlenmiş olan, anlaşılır politikalar geliştiren ve uygulayan, tutarlı hedef ve yön sağlayan, açık yapı ve sistemlere kuvvetle inanılan” örgütlenmiş boyut olarak üzere iki kısımdan meydana gelir (Bolman ve Deal, 1991).

İnsan Kaynağı Perspektifi: İnsan kaynakları perspektifi özünde psikoloji ve örgütsel davranışların bulunduğu bir modeldir ve kişinin gereksinimleri ile güdülerinin öneminden bahsetmektedir. Bu vurgunun odak noktasını insan ilişkileri ve bu ilişkilerin karşılaştırılması söz konusudur (Bilir, 2005). İnsan ilişkilerinin açıklanmasında başka kimselerin sorunlarına ilgi göstermek ve karar alma noktasında katılımı sağlayarak paylaşılmış kararların alınması sağlamak liderlerin takipçilerinde bağlılık ve katılımlarını elde etme yolları arasındadır (Arslan ve Uslu, 2014). Başka bir deyişle bu perspektif; “başkalarına destek veren ve onlarla ilgilenen, başkalarının duygularıyla ilgilenen, başkalarına tutarlı tepkiler gösteren ve iyi yapılmış işleri gösteren” destekleyici boyut ile “kararlara katılımı destekleyen, iyi dinleyen, yeni fikirlere açık, katılımcı yönetimi benimseyen” katılımcı boyut olmak üzere iki boyuttan meydana gelmektedir (Bolman ve Deal, 1991).

Politik Perspektif: Politik perspektifte çatışma kaçınılmaz olarak görülür ve kıt kaynaklar için girişilen rekabet örgütsel yaşamın temel özelliği olarak kabul edilir. Politik yönelimi benimsemiş liderlerde pazarlık etme becerisi ve koalisyon oluşturma yetenekleri gelişmiştir (Arslan ve Uslu 2014). Bu liderler güçlerini belli bir alanda kabul ettirerek karşılıklı anlaşmaların sağlanması için görüşme ve pazarlık yöntemini kullanırlar (Dereli, 2003). Ayrıca politik perspektif; “insanları ve kaynakları harekete geçirebilen, ikna edici ve etkileyici olan, işbirliği ve destek elde etmede etkin ve güçlü destek tabanı için anlaşmalar geliştiren” güçlü boyut ve “örgütsel uyuşmazlıklara cevap verebilen, politik olarak duyarlı ve becerili olan ve muhalefete karşı kazanmasını bilen” becerikli boyut olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır (Bolman ve Deal, 1991).

Sembolik Perspektif: Sembolik perspektif yaklaşımında organizasyonun değerleri ile kültürü ön plana çıkartmaktadır. Bu ön plana çıkarmadaki amaç öncelikli örgütsel etkinlikleri açıklamak ve bu etkinliklerdeki kavrama belirsizliği azaltılması yoluna gidilmesidir (Dereli, 2003). Birlikte paylaşılan anlamlı kurallar, anlaşmalar ve karşılıklı anlayış ile semboller davranışları yönlendirir. Sembolik liderler, takipçilerinde gerekli heyecanı tahsis ederek örgüte bağlılıklarını artırır. Böylelikle sembolik olarak çözümlene yolu tercih eden liderler örgütsel mit, tören ve diğer sembolik unsurların önemini kabul ederek geliştirilmesine de destek verirler (Bilir, 2005). Ayrıca sembolik perspektif; “başkalarına en iyiyi yapmaları için ilham veren, güçlü bir vizyon ileten, sadakat üreten ve ilgi geliştiren” ilham verici boyut ile “kültüre özen gösteren, hayal gücünü çalıştıran ve yaratıcı olan, yeni ve heyecan verici olasılıklar üreten ve oldukça etkileyici olan” karizmatik boyut olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır (Bolman ve Deal, 1991).

Sportmenlik Yönelimleri

Kişinin sportmenlik yönelimi açıklaya bilmek içinde birkaç bileşen olduğunu düşünülebilir. Bunlarda ilki sportmenlik kavramına bakış açısı olabilir. Bu kavram kısaca; genel anlamda daha önceden belirlenmiş kalıplar dahilinde sosyo-ahlaki standartlarla ilgilidir. Bu bağlamda spor ruhuna uygun ve erdemli davranış eğilimleri olarak nitelendirilebilir (Stornes, 2002). Bir diğer bileşen sportmenlik tanımı içinde yer alan erdem kelimesidir. Zira bu bileşen bir sonraki adımda sportif erdem olarak karşımızda çıkacaktır. Bunun yanında Fair play kavramı ve spor ahlaki diğer bileşenler olarak sayılabilir. Sosyolojik olarak sportmenlik; sportmenlik yönelimi, sportmenlik yöneliminin gelişimi ve sportmenliğe yönelik davranışlar olarak üç başlıkta incelenmektedir (Vallerand, 1994)

Liderlik ve Sportmenlik Arasındaki İlişkisi

Liderlik kavramı; diğer bireyleri, kişisel kaygılarını bir süre bir kenara iterek algılaması ve grubun amaçlarını göz önünde tutan ve görevleri doğrultusunda önemli olan ortak amaçları doğrultusunda hareket ettirme süreci olarak ifade edilebilir (Hogan ve ark., 1994:3). Başka bir ifade ile bir organizasyonun önceden belirlemiş olduğu hedefler ya da amaçlar doğrultusunda kişilerin gönüllü olarak önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda çaba göstermelerini gerçekleştiren bir etkileme sürecidir (Paglis ve Green, 2002).

Sportmenlik kavramı; spor ortamında ahlak kurallarına uygun davranışlar tümü olarak nitelendirilmektedir (Cremades, 2014). Sportmenlik her şeyden önce kişinin onuruna ve şerefine gösterilen saygısı olarak ve önemi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca sporun her aşamasında ve her disiplinde hak ve adalet prensibiyle hareket etme ilkesi olarak kabul edilmektedir (Pehlivan, 2004). Kısaca sportmenlik, gerek sporun hayatında gerekse sporun dışındaki hayatta göstermiş olduğumuz ahlaki tutum ya da ahlaki davranışlar olarak açıklanabilir. Başka bir ifade ile başarıya giden yolda bencillik duygusundan yoksun olumlu davranışlar gösterme şekli olarak da ifade edilebilir.

Gerçekleştirilen birçok çalışmada liderlik ve sportmenlik kavramlarından yola çıkarak, bu iki kavramın birbirleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Kişinin ahlaki tutumları ve sportmen (centilmen) davranışları ile çevresindeki bireyleri etkileme imkânın yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum kişilerin liderlik özelliklerinin de yüksek olduğunu anlamına gelmektedir. Bunun nedeni ise liderlik, etrafındaki insanları kişisel özellikleri ile kendi fikirleri ile takipçilerini sürükleyebilme yeteneği olarak açıklanabilir. Sportmence ve adaletli bir şekilde davranış ve tutum sergileyen kişilerin, takipçiler tarafından örnek alınan ve bir kişilik örüntüsü olarak benimsenerek ortaya çıkması, o bireylerin karizmatik liderlik duruşuna sahip olduğunun şeklinde açıklanabilir (Çakıcı, 2009).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Mevcut çalışmada nicel araştırma desenlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmaya 2019-2020 eğitim yılı güz döneminde Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (Örgün ve II. Öğretim) öğrenim gören seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yoluyla belirlenen 250 (170 Erkek; 80 Kadın) gönüllü katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Liderlik Yönelim Ölçeği (LYO)

Katılımcıların Liderlik Yönelimlerini belirleyebilmek için Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Dereli (2003) tarafından yapılan Liderlik Yönelimi Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek 4 alt boyuttan ve 32 maddeden meydana gelmekte ve 5'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Alt ölçekler kısa açıklamaları ile alt ölçeklere karşılık gelen maddeler aşağıdaki gibidir;

İnsana Yönelik Liderlik (LYOİYL): Örgüt veya grup içerisinde yer alan kişilerin duygularıyla ve düşünceleriyle alakalı, grup üyelerini destekleyici ve katılımcılığı özendirici bir liderlik profili olarak tanımlanır (2, 6, 10, 14, 18, 22, 26 ve 30. madde).

Yapıya Yönelik Liderlik (LYOYYL): Sorunları mantıksal çerçeve içinde çözümlen ve grup üyelerini iyi bir şekilde organize eden bir liderlik profilini temsil eder (1, 5, 9, 13, 17, 21, 25 ve 29. madde).

Dönüşümsel Liderlik (LYODL): Güçlü yapısıyla grup üyelerini harekete geçmeleri hususunda teşvik eden ve müzakereci yeteneği ile sorun çözmeye becerikli bir liderlik özelliği olarak bilinir (3, 7, 11, 15, 19, 23, 27 ve 31. madde).

Karizmatik Liderlik (LYOKL): İletişim yeteneğinin üst düzey olmasından dolayı grup üyelerine ilham verebilen ve kendine özgü kültürel ve yapısal değerleri ile karizmatik bir liderlik özelliğini yansıtır (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28 ve 32. madde).

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği (SYO)

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği' nin Türkçe uyarlaması Balçıkan (2010) tarafından 4 alt boyuttan ve 20 maddeden ve 5' li likert tipinde meydana getirilmiştir. Bu alt ölçekler ise; Sosyal Normlara Uyum (SYOSNU)-1,2,3,4 ve 5. madde, Kurallara ve Yönetime Saygı (SYOKYS)-6,7,8,9 ve 10. Madde, Sporda Sorumluluklara Bağlılık (SYOSSB)-11,12,13,14 ve 15. madde ve Rakibe Saygı (SYORS)-16,17,18,19 ve 20. madde alt ölçeklerinden meydana gelmektedir.

Kisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özellikleri tanımlamak içinde için yaş, cinsiyet, bölüm vb., toplamda 7 tane soru sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS paket program kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel gösterimlerinde betimsel ve ilişkisel verilere yer verilmiştir. Ölçme araçlarının geçerliği-

güvenirliliğini test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin testi değerleri tespiti ve cronbach alpha değerleri tespiti yapılmıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespiti için Kolmogorov-Simirnov testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin tespitinde nonparametrik testlerden Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın Geçerliliği

Liderlik yönelim ölçeği 32 maddesi kendi arasında ve ölçek toplam puanları ile tutarlı bir sonuç ortaya koyması nedeniyle tüm maddelere faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin ile analiz edilmiştir. Temel bileşenler analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,908 olarak tespit edilmiştir. Bu neticenin literatür ve uzman görüşüne göre yeterli olduğu söylenebilir. Ayrıca liderlik yönelim ölçeğinin 32 maddesinin 4 alt boyutta toplandığı ve bu maddelerin faktör yüklerinin 0,300 ile 0,624 arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Sportmenlik yönelim ölçeğinin 20 maddesinin kendi arasında ve ölçek toplam puanları ile tutarlı bir sonuç ortaya koyması nedeniyle tüm maddelere faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin ile analiz edilmiştir. Temel bileşenler analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,857 olarak tespit edilmiştir. Bu neticenin literatür ve uzman görüşüne göre yeterli olduğu söylenebilir. Öte yandan sportmenlik ölçeğinin 20 maddesinin 4 alt boyutta toplandığı ve bu maddelerin faktör yüklerinin 0,478 ile 0,828 arasında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın Güvenirliliği

Bir ölçüm aracının güvenirliliği çeşitli yöntemlerle hesaplanmakla birlikte, içlerinde en yaygın olanı içsel tutarlılık (internal consistency) yönetimidir. Çalışmamızda bu yöntemde hesaplanan cronbach alpha güvenirlilik ölçütü kullanılmıştır. Cronbach alpha değeri, 0 ile 1 arasında değişen bir katsayıdır ve bu sayı 1'e yaklaştıkça ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların liderlik yönelim düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğinin güvenirlilik katsayısı 0,934 (32 madde) olarak hesaplanırken sportmenlik yönelim ölçeğinin güvenirlilik katsayısı 0,885 (20 madde) olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılar Hakkında Bilgiler

Tablo 1: Araştırmaya katılan katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler

Değişkenler	N	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	80	32
	Erkek	170	68
Öğretim Şekli	Örgün	180	72
	II. Öğretim	70	28
Bölümler	BEÖ*	64	25,6

SYB**	78	31,2
REK***	56	22,4
AEB****	52	20,8

*Beden Eğitimi Öğretmenliği**Spor Yöneticiliği Bölümü***Rekreasyon Bölümü****Antrenörlük Eğitimi Bölümü

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler sunulmuştur. Buna göre katılımcıları 170' i (%68) erkek ve 80'i (%32) kadın olmak üzere toplamda 250 kişidir. Mevcut 250 kişinin 180'i (%72) örgün öğretim öğrencisiyken 70'i (%28) II. Öğretim öğrencisidir. Öğrencilerin bölümlere göre dağılımı ise BEÖ 64 (%25,6) kişi, SYB** 78 (%31,2) kişi, REK 56 (%22,4) kişi ve AEB 52 (%20,8) kişi olmuştur.

Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Tablo 2: Liderlik Yönelimi ile Sportmenlik Yönelimi

Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1-SYOSNU	1									
2-SYOKYS	,536**	1								
3-SYOSSB	,354**	,417**	1							
4-SYORS	,395**	,263**	,180**	1						
5-LYOİYL	,468**	,356**	,382**	,332**	1					
6-LYOYYL	,383**	,306**	,389**	,264**	,764**	1				
7-LYODL	,461**	,335**	,377**	,315**	,748**	,791**	1			
8-LYOKL	,359**	,268**	,308**	,295**	,756**	,731**	,788**	1		
9-SYOG	,801**	,757**	,539**	,671**	,516**	,439**	,495**	,410**	1	
10-LYOG	,462**	,350**	,396**	,337**	,898**	,898**	,916**	,904**	,515**	1

** p<0,01

Normallik testi sonuçlarına göre veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı non-parametrik korelasyon testi spearman korelasyon analiz test kullanılmıştır. Bunun neticesinde yapılan analizde;

Sürekli değişkenlerin arasındaki birebir ilişkileri gösteren korelasyon katsayıları Tablo 2'de verilmiştir. Korelasyon katsayılarının yorumlanmasında r=1-0,70 arası olması yüksek ilişkiye

işaret ederken $r=0,70-0,30$ arası orta düzeyde bir ilişkiye ve $r=0,30-0$ arası düşük ilişkiye işaret etmektedir (Büyüköztürk 2010). Korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutlarından sosyal normlara uyum ile Liderlik yönelim ölçeği alt boyutlarından insana yönelik liderlik ($r=.468$), yapıya yönelik liderlik ($r=.383$), dönüşümsel liderlik ($r=.383$) ve karizmatik liderlik ($r=.359$) alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<.05$).

Kurallara ve yönetime saygı alt boyutu ile Liderlik yönelim ölçeği alt boyutlarından insana yönelik liderlik ($r=.356$), yapıya yönelik liderlik ($r=.306$) ve dönüşümsel liderlik ($r=.335$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilirken; Kurallara ve yönetime saygı alt boyutu ile karizmatik liderlik alt boyutu arasında ($r=.268$) pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($p<.05$).

Spor sorumluluklara bağlılık alt boyutu ile Liderlik yönelim ölçeği alt boyutlarından insana yönelik liderlik ($r=.382$), yapıya yönelik liderlik ($r=.389$), dönüşümsel liderlik ($r=.377$) ve karizmatik liderlik alt boyutları arasında ($r=.308$) pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<.05$).

Tartışma ve Sonuç

Lider, adil oyun çerçevesinde stratejiler geliştirerek hedeflerine ulaşmaya odaklanırlar. Bu süreçte lider, rakiplerini ve diğer çevresel faktörleri göz önünde bulundurmamak durumundadır. Liderlerden bu stratejileri belirlerken içinde yaşadıkları toplumun ve birlikte çalıştıkları organizasyonun etik ve ahlaki normlarına uygun planlar yapmaları ve uygulamaları beklenmektedir. Spor ortamları için de önemli bir unsur olan fair play, tüm branşlar için yükselen bir etik değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önem çerçevesinde mevcut çalışmada, Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Alanyazın araştırmalarında spor ortamlarında sportmenlik ve liderlik üzerinde yapılan araştırmalarda farklı sonuçların ortaya konduğu görülmektedir. Pepe vd., (2019) aktif olarak spor yapan (amatör düzeyde) bireyler üzerine yaptığı araştırmada katılımcıların sportmenlik düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Başka bir çalışmada ise Tsai ve Fung (2005), basketbolcuların voleybolculara nazaran sportmenliği daha az dikkate aldığını ortaya koymuştur. Öte yandan başka bir çalışmada Tucker ve Parks (2001) ise vücut temasının olduğu ve olmadığı sporlardaki saldırgan tavırların mücadele sporlarında daha düşük olduğu tespit etmiştir. Ayrıca Çetinkaya (2018) spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin liderlik yönelimlerini bazı değişkenlere göre yorumlarken alt ölçek bazında alt ölçek puan 8-40 arasında değişir. %72,23 ve %79,25 değişen oranlarla spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin yüksek puanlar aldığı tespit etmiştir.

Mevcut çalışmada sportmenlik yönelim ölçeğinin geneli ile liderlik yönelim ölçeğinin genelinde $p<0,01$ düzeyinde, anlamlı, $r=.515$, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Mevcut çalışma sonuçlarının Shahram (2016) ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Shahram 2016'da gerçekleştirdiği çalışmada antrenörlerin liderlik stilleri ve sporcuların sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkiyi pozitif yönlü, anlamlı olarak, orta düzeyli bir ilişkiden söz etmektedir. Ayrıca Er ve Koç'ta (2020) amatör futbolcular ($N=205$) üzerinde yaptığı çalışmada liderlik yönelime ve sportmenlik yönelim arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişkiden bahsetmektedir. Sportmenlik yönelim ölçeği ile Liderlik Yönelim Ölçekleri genelinde ve iki ölçeğin alt ölçekleri arasında, pozitif, anlamlı, $p<0,01$ düzeyinde, büyük oranda orta düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Günümüz dünyasında, spor programları sportmenliği geliştirmeyi amaçlamaktadır. Antrenörler ve aileler bu gelişimin odak noktasında yer almaktadır. Genç yetişkin bireylerin olgunlaştıkça sportmenliği geliştirmenin önemini farkına varacakları ifade edilebilir. Sonuç olarak alınan lisans düzeyindeki spor eğitiminin sportmenlik yönelimi ile liderlik yönelimini üzerinde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akoğlu, H. E., Ayyıldız, E., Sunay, H. (2019). Uluslararası Spor Organizasyonlarına Katılan Sporcuların Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ve Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi. II. Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi, 21-24.
- Arslan, H., Uslu, B. (2014). Öğretmen adaylarının liderlik yönelimlerinin incelenmesi. *e-International Journal of Educational Research*, 5 (1): 42-60
- Aydın, F., Sunay, H., Bal, E., Ayyıldız, E. (2019). The Relation Between Self-Efficacy And Group Cohesiveness Perceptions Of Professional Men And Woman's Football Team (Ankara Province example). *Universal Journal of Management* 8(2): 33-38, 2020.
- Balçıkınlı, GS. (2010). Çok boyutlu sportmenlik ölçeğinin Türkçe' ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15 (1): 1-10
- Bilir FP. (2005). Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün örgüt iklimi ve çalışanların katılımı ile ilgili algılamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Bolman, LG., Deal, TG. (1991). Leadership and management effectiveness: a multi-frame multi-sector analysis. *Human Resource Management* ; 30 (4):509-534
- Bredemeier, B., Weiss, M., Shields, D., Cooper, B. (1986). The relationship of sport involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies. *Journal of Sport Psychology*; 8(4): 304–318. DOI:<https://doi.org/10.1123/jsp.8.4.304>
- Bredemeier, JBL. (1994). Children's moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life. *Journal of Sport & Exercise Psychology*; 16(1): 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1123/jsep.16.1.1>
- Bredemier, BJL., Fisher, LA. (1986). Caring about İnjustice: the moral self-perceptions of Professional female bodybuilders. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 22, 327-344
- Bundel, CM. (1930). Is leadership losing its importance. *Infantry Journal*, 36(2), 339-349.
- Büyüköztürk, Ş.(2010). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (İstatistik araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorumları). Pegem Akademi, 11.Baskı; ISBN 978-975-6802-74-8.
- Chantal, Y., Bernache-Assollant, I. (2003). A prospective analysis of self-determined sport motivation and sportpersonship orientations. *The Online Journal of Spor Psychology* 5 (4): 11-18
- Copeland, M. (1969). *The Game of Nations: The Amorality of Power Politics*. London: Weidenfeld and Nicolson. pp. 272.)
- Cremades. JG. (2014). Becoming a sport, exercise, and performance psychology professional: A global perspective. First ed. Abingdon Psychology.
- Çakıcı, HA. (2009). Amatör Futbolcuların Liderlik Özellikleri İle Sportmenlik Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. T.C. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Çelik, C., Sünbül, Ö. (2008). Liderlik algılarında eğitim ve cinsiyet faktörü: Mersin ilinde bir alan araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3): 49-66.

Çetinkaya, G., İmamoğlu, G. (2018). Üniversite Spor eğitimi öğrencilerinin liderlik yönelimlerinin farklı değişkenlere göre araştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 11* (59) ISSN:07-9581 doi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2681>

Dereli, M. (2003). A survey research of leadership styles of elementary school principals. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.

Er, Y., Koç, MC. (2020). Investigation of the relationship between the leadership characteristics. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9 (5): 123-132

Filiz, N., Erol, F., Dikmen, M., Altınkaynak, S. (2016). Bayan üniversite öğrencilerinde liderlik yöneliminin incelenmesi. International conference on quality in higher education. November 24-25, Sakarya University. 96-102

Gallagher, JJ. (1997). Least restrictive climate and gifted students. *Peabody Journal of Education*, 72, 153-165.

Hogan, R., Curphy, GJ., Hogan, J. (1994). What we know about leadership: effectiveness and personality, *American Psychologist*, 49/6, 493-504. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 215-235. doi: 10.1002/job.137

Karataş, A., Gizir, AC. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma gereksinimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3): 250-265.

Paglis, LL., Green, SG. (2002). Leadership self-efficacy and managers motivation for leading change. *Journal of Organizational Behavior* 23, 215-235. Doi:10.1002/job,137

Patır, S., Yıldız, MS. (2008). İktisadi ve idari bilimler fakültesi işletme bölümü öğrencilerinin sayısal derslerdeki başarısızlık nedenleri ve çözüm önerileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 13 (1): 293-315.

Pehlivan, Z. (2004). Fair-Play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (2): 49-53

Pepe, K., Kara, A., Özkurt, R., Dalaman, O. (2019). Aktif spor yapan amatör sporcuların spor ortamında (sportmen) davranışlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2): 497-506

Shahram, S., Hossein, FM., Noshin, B. (2016). Studying the relationship between leadership style of coaches and sportsmanship commitment of athletes (a case study of professional athletes in I.R. I. Karate super league). *Medical-biological Problems of Physical Training and Sport*. Doi:<http://dx.doi.org/10.15561/18189172.2016.0308>

Stewart, JR. (1995). Small Business Owner-Managers and Corporate Manager: A Comparative Study of Achievement Motivation, Risk Taking Propensity and Preference For Innovation. University of North Texas, Doctor of Philosophy, Denton-Texas.

Stornes T, Bru E (2002). Sportsmanship and perceptions of leadership: an investigation of adolescent handball players' perceptions of sportsmanship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2 (6): 1-15

Stornes, T. (2001). Sportsmanship in Elite Sports, on The Effects of Personal and Environmental I on The Display of Sportsmanship Among Elite Male Handball Players, *European Physical Education Review*, 7 (3): 283-304.

- Stornes, T., Ommundsen, Y. (2004). Achievement goals, motivational climate and sportpersonship: a study of young handball players. *Scandinavian Journal of Education*; 48 (2); 205-221. DOI:<https://doi.org/10.1080/0031383042000198512>
- Tolukan, E., Şahin, M. Y., Ayyıldız, E., Uğurlu, A. (2017). Gençlik Liderlerinin İzlenim Yönetimi Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 41-56.
- Tsai, E., Fung, L. (2005). Sportpersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 7 (2): 37-46.
- Tucker, WL., Parks, JB. (2001). Effect of gender and sport type on intercollegiate athletes' perceptions of the legitimacy of aggressive behaviors in sport. *Sociology of Sport Journal* 18, 403-413.
- Vallerand, RJ., Deshaies, P., Cuerrier, JP. (1997). On the effects of the social context on behavioural intentions of sportsmanship. *International Journal of Sport Psychology*, 28 (2): 126-140
- Vallerand, RJ., Losier, GF. (1994). Self-Determined Motivation and Sportsmanship Orientation: An Assessment of Their Temporal Relationship, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 16, 229-245.

Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri

Ahmet UYAR¹

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-9694-8629>

Email: ahmet_uyar23@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 08.01.2021 - Kabul: 14.03.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve bunun cinsiyet, sınıf, bölüm, bilgisayar varlığı, ev interneti varlığı, mezun olunan lise türü, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre değişimini incelemektir. Çalışma tarama (survey) modeli kullanılarak desenlenmiştir. Çalışmanın örneklemi Antakya Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 508 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri Ng (2012) tarafından geliştirilen Hamutoğlu, Güngören, Uyanık ve Erdoğan (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan “*Dijital Okuryazarlık Ölçeği*” kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmada minimum, maximum, aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklerle birlikte bağımsız gruplar t-testi ve One Way Anova testi kullanılmıştır. One Way Anova Testi sonucunda anlamlı fark çıkan grupların tespitinde Scheffe ve Tamhane testleri kullanılmıştır. Çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf, program türü ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı değişim göstermediği tespit edilmiştir. Evde interneti olanların evde interneti olmayanlara ve bilgisayara sahip olanların bilgisayarı olmayanlara göre dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anne ve babanın eğitim düzeylerinin öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinde anlamlı değişime yol açtığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dijital okuryazarlık; meslek yüksekokulu; okuryazarlık; dijital.

Digital Literacy of Associate Degree Students

Abstract

The aim of this study was to determine digital literacy of associate degree students and to analyze the difference by gender, grade, department, owning a computer, having home internet access, type of high school graduated from and parents' educational background. The model of the study was a survey. The sample of the study included 508 students studying at Antakya Vocational School. The data of the research were obtained using “*Digital Literacy Questionnaire*”, which was developed by Ng (2012) and adapted into Turkish by Hamutoğlu, Güngören, Uyanık and Erdoğan (2017). Independent groups t-test and One Way Anova test as well as descriptive statistics such as minimum-maximum values, arithmetic mean and standard deviation were employed in the study. Scheffe and Tamhane tests were employed for determining the groups between which there was a significant difference according to One Way Anova Test. In the study, the digital literacy of the associate degree students was found to be high. It was also found that the students' digital literacy did not differentiate by gender, grade, type of program and type of high school graduated. In addition, it was revealed that the digital literacy of the students having home internet were higher than the ones who did not have and of the ones having computers were higher than the ones who did not have one. Furthermore, it was concluded that parents' educational background led to a significant difference in the students' digital literacy levels.

Keywords: Digital literacy; vocational school; literacy; digital.

Giriş

Yaşadığımız yüzyılda bilim ve teknolojiye yaşanan gelişim bireylerin sahip olmaları gereken bilgi ve becerilerde de değişimlere yol açmıştır. Yaşadığımız yüzyılda bireylerin sahip olması gereken bu bilgi ve beceriler, 21. yüzyıl becerileri olarak ifade edilmektedir. 21. yüzyıl becerileri “*Öğrenme ve Yenilik Becerileri*”, “*Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri*”, “*Yaşam ve Kariyer Becerileri*” gibi becerilerden oluşmaktadır (Partnership for 21st Century Learning, 2015: 1). Kennedy & Odell (2014: 248) 21. yüzyılda bireylerin; eleştirel düşünebilen, evrensel farkındalığa sahip, yaratıcı, bilgi, teknoloji ve medya okuryazarı ve üretken bireyler olmaları gerektiğini belirtmiştir. Yaşadığımız yüzyılda bireylerin sahip olması beklenen becerilerden biri de dijital okuryazarlıktır. Dijital okuryazarlık; bilgi, teknoloji ve medya okuryazarlığı gibi becerileri de kapsayan 21. yüzyıl becerileri içerisinde yer almaktadır.

Dijital okuryazarlık; bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini etkili bir biçimde öğrenmelerinin yanı sıra bu teknolojilerin yardımıyla kişisel gelişimlerine yarar sağlayacak, yaşamda karşılaşılan sorunları çözecek, toplumsal katılıma ve üretime katkı sağlayacak yeterlilikleri ifade eder (Özerbaş & Kuralbayeva, 2018: 16). Dijital okuryazarlık; dijital ortamda sunulan bilgiyi edinme, içselleştirme ve kullanma şeklinde tanımlanmıştır (Hull, Mikulecky, Clair & Kerka, 2003: 11). Bir başka tanımda ise Martin (2008: 166) dijital okuryazarlığı; bireylerin dijital araçları kullanabilme adına sahip olması gereken farkındalık, tutum ve becerilerini geliştirmesi, e-kaynaklara erişimi, bu kaynakları değerlendirmesi, süzgecinden geçirip yaşama entegre edebilmesi, insanlarla iletişim kurabilmesi ve yapıcı nitelikte sosyal faaliyetlerde bu süreçleri yaşamına yansıtabilmesi şeklinde tanımlamıştır. Genel olarak dijital okuryazarlık, bireylerin 21. yüzyıl dijital toplumuna uyum sağlaması için gerekli teknik, bilişsel ve sosyal-duygusal beceriler olarak ifade edilebilir.

21. yüzyılın en önemli becerileri arasında sayılan (Ocak ve Karakuş, 2019: 130) dijital okuryazarlık 21. yüzyıl becerileri olan yaratıcılığın, girişimciliğin ve yeniliğin de ön koşulu niteliğindedir (Martin, 2005: 132). Bunun yanı sıra dijital okuryazarlık toplumsal yaşama uyum için de oldukça önemlidir. Dijital okuryazarlık, geleneksel okuryazarlığın alternatifi olmayıp ona yarar sağlayan bir uzantısıdır ve günümüz dünyasında çalışmak, öğrenmek ve sosyalleşmek için gereklidir (Churchill, Oakley & Churchill, 2008: 419-420). Yaşam boyu öğrenmenin öneminin artması, günümüzde bilginin hızlı bir şekilde üretimi ve tüketimi, bilgi kaynaklarımızın genellikle dijital ortamlar olması, internet yoluyla bilgiye kısa zamanda ulaşılması, bireylerin etkin bir biçimde öğrenme koşulları oluşturmalarına imkân sağlaması bakımından dijital okuryazarlığın önemi her geçen gün daha da artmaktadır (Kuru, 2019: 1635; Özerbaş & Kuralbayeva, 2018: 16). Nitekim bir çok araştırmacı dijital okuryazarlığın oldukça önemli ve yaşadığımız çağda bireylerin sahip olması gereken beceriler arasında olduğunu vurgulamıştır (Calvani, Cartelli, Fini & Ranieri ,2008; Churchill, Oakley & Churchill, 2008; Kozan & Bulut Özek, 2019; Karakuyu, 2017; Kuru, 2019; Akgün & Akgün, 2020; Karaman & Karataş, 2009; Yazıcıoğlu, Yaylak & Genç, 2020; Çubukçu & Bayzan, 2013; Uyar & Karakuyu, 2020). Yaşadığımız yüzyılın bireylerinin sahip olmaları gereken bu dijital okuryazarlık becerilerinin bireylere kazandırılması adına onlara verilecek eğitim oldukça önemlidir.

Teknoloji çağında bireylerin dijital dünyanın imkanlarından en üst düzeyde yararlanabilmesi, yenilik ve değişimlere uyum sağlayabilmesi günümüz eğitim sistemlerinin en temel belirleyicisi konumundadır (MEB, 2017: 6). Eğitim yoluyla dijital okuryazarlık becerilerini kazanan bir öğrenci hem dijital dünyanın imkanlarından bilinçli bir şekilde yararlanacak hem de yenilik ve değişimlere kolayca adapte olabilecektir. Bunun yanı sıra dijital okuryazarlık

becerilerinin artmasıyla beraber sınıf içerisinde dijital uygulamaların yapılmasına imkan oluşacak ve öğrenme ortamı olarak sınıfı ve dersi öğrenci açısından daha ilgi çekici bir konuma getirecektir (Starr, 2012: 1). Bu bağlamda dijital okuryazarlık becerileri tüm eğitim kademelerinde öğrencilere kazandırılmalıdır (Ocak & Karakuş, 2019: 131).

Dijital okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılması adına gerek Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) gerekse Yükseköğretim Kurulu (YÖK) önemli adımlar atmaya başlamıştır. Bu becerilerin kazandırılması adına MEB, 2012 yılında Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projesini başlatarak teknolojik alt yapının okullarda gelişimini artırarak gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin öğrenme süreçlerinde bu teknolojiden yararlanmalarını sağlamıştır. Böylece dijital okuryazar bireyler yetiştirme noktasında MEB önemli bir adım atmıştır. Bunun yanı sıra MEB 2018 yılında öğretim programlarında güncelleme yaparak programlara öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası platformlarda; toplumsal yaşamda, kişisel gelişimde, öğrenim hayatında ve iş yaşamında ihtiyacı olan yeterlikleri eklemiştir. Türkiye Yeterlikler Çerçevesi adı altında oluşturulan ve öğrencilerin sahip olması gereken sekiz anahtar yeterliklerden biri de “*Dijital Yetkinlik*”tir (MEB, 2018: 7). Böylece öğretim programlarının uygulanması ile öğrencilerin her birinin dijital okuryazar bir birey olmaları amaçlanmıştır. YÖK de bu konuda önemli adımlar atarak sekiz pilot ilde “*Dijital Çağda Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme*” isimli ders kapsamında dijital öğretim sürecinde akademisyenlerin ihtiyaç duyacağı araç-gereçler ve kullanımı konusunda akademisyenlere bilgilendirme yapmıştır. Bunun yanı sıra bu sekiz pilot ilin 2018-2019 Bahar dönemi müfredatına “*Dijital Okuryazarlık*” dersi eklenmiştir. Bu dersin ilerleyen yıllarda tüm yükseköğretim kurumlarında ders olarak okutulacağı da belirtilmiştir (YÖK, 2019: 1). İlerleyen süreçte sekiz üniversiteyle sınırlı olan projedeki üniversite sayısı 24’e çıkarılmıştır (YÖK, 2020: 1). Bu projeye yükseköğretim bünyesindeki öğrencilerin hem kişisel gelişiminde hem de iş yaşamında ihtiyaç duyacağı dijital okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılması adına önemli bir adım atılmıştır. Bu gelişmelerle birlikte bir çok üniversite “*Türk Dili*”, “*Yabancı Dil*” ve “*Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*” gibi temel dersleri uzaktan öğretim yoluyla gerçekleştirmeye başlamıştır. Covid-19 pandemi süreciyle birlikte tüm yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretime geçiş yapılmıştır. Böylece öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olma ve bu becerileri kullanma ihtiyacı oldukça artmıştır.

Literatür incelendiğinde dijital okuryazarlıkla ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmaların olduğu görülmektedir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda; öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerinin düşük olduğu (Cote & Milliner, 2016), dijital okuryazarlığın harmanlanmış öğrenme için ön koşul niteliği taşıdığı (Tang & Chaw, 2016), öğrencilerin eğitim amacıyla çevrimiçi materyalleri kullanmadığı (Ng, 2012), dijital okuryazarlık becerilerinin öğrencilerin aile eğitim durumlarından etkilendiği (Gui & Argentin, 2011), cinsiyet açısından dijital okuryazarlığın bilgi alt boyutunda farklılık olduğu (Gui & Argentin, 2011) sonuçlarına ulaşılmıştır. Yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların biri dışında (Gürtekin, 2019) ağırlıklı olarak öğretmen adaylarına yönelik olduğu (Özerbaş & Kuralbayeva, 2018; Kozan & Bulut Özek, 2019; Kuru, 2019; Akgün & Akgün, 2020; Sarıkaya, 2019; Yazıcıoğlu, Yaylak & Genç, 2020) görülmektedir. Literatürde yalnızca meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarını ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra literatürdeki çalışmalarda öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin program türü, ev internetine sahip olma ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre değişimini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarının incelediği bu çalışma özgün bir çalışmadır. Literatürde dijital

okuryazarlıkla ilgili çalışmaların yapılmasının önemli katkılar sağlayacağını ifade eden çalışmalar (Özerbaş & Kuralbayeva, 2018; Kozan & Bulut Özek, 2019; Kuru, 2019; Akgün & Akgün, 2020; Sarıkaya, 2019) bulunmaktadır. Bu açıdan yapılan bu çalışmanın dijital okuryazarlıkla ilgili literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmanın “*Dijital Okuryazarlık*” dersinin meslek yüksekokullarında seçmeli ders olarak mı zorunlu ders olarak mı yer alması noktasında da fikir verebileceği düşünülmektedir.

İlerleyen yıllarda gerek özel sektörde gerekse kamu sektöründe ara eleman olarak görev yapacak meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu noktada meslek yüksek okulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri merak uyandırmıştır. Bu bağlamda çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ve dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf, bölüm, bilgisayar varlığı, ev interneti olma durumu, mezun olunan lise türü, anne ve baba eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) yöntemi kullanılarak desenlenmiştir. Tarama araştırmaları belirli bir grubun özelliklerini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalardır. Bir konu ya da olayla ilgili araştırmaya dahil olan katılımcıların özelliklerinin (tutum, ilgi, yetenek, beceri vb.) belirlendiği araştırmalar tarama araştırması olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020: 184). Çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ve bu düzeyin hangi değişkenlere göre değişim gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme, evrende yer alan ve uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 508 öğrenciden oluşmaktadır. Uygun örnekleme; çalışmanın amacı, zaman ve ekonomik şartlar açısından en uygun olan bireylerin örnekleme alındığı bir örnekleme türüdür (Balcı, 2020: 103).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik bilgilerinin yer aldığı soruların yanı sıra Ng (2012) tarafından geliştirilen Hamutoğlu, Güngören, Uyanık & Erdoğan (2017) tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan “*Dijital Okuryazarlık Ölçeği*” kullanılmıştır. 17 maddeden oluşan ölçek 4 alt boyuta (tutum, teknik, bilişsel, sosyal) sahiptir. 5’li likert tipindeki ölçekte Kesinlikle Katılmıyorum (1), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17, en yüksek puan ise 85’tir. Ölçeğin uyarlamasını yapan araştırmacılar tarafından ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı .93 olarak tespit edilmiştir (Hamutoğlu vd., 2017). Araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı ise .94 olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Çalışmada veriler 2020-2021 güz döneminde pandemi süreci de düşünülerek Google Formlar aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma öncesinde öğrenciler çalışma konusunda bilgilendirilmiştir. Daha sonra Google formlardan elde edilen ölçek linki sosyal ağlar aracılığıyla öğrencilere

iletilmiştir. Gönüllük esasına göre doldurmaları talep edilen ölçeğin veri toplama süreci yaklaşık 10 gün sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin analizinde ölçekten elde edilen toplam puanlar kullanılmıştır. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalaması 17.00-39.66 arası düşük, 39.67-62.32 arası orta, 62.33-85.00 arası ise yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Öncelikle verilerin dağılımına bakılmış basıklık ve çarpıklık değerleri -1 ile +1 arasında olduğundan verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Kurtosis: -,075, Skewness: -.573). Bu sebeple çalışmada parametrik testler kullanılmıştır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin tespiti için minimum, maximum, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf, program türü, bilgisayar varlığı, ev interneti varlığı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin mezun olunan lise türü, anne ve baba eğitim durumları değişkenine göre değişimine ise One Way Anova Testi kullanılarak bakılmıştır. Fark olan grupların tespiti için Scheffe ve Tamhane testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Erkek	253	49,8
Kadın	255	50,2
Sınıf		
1. Sınıf	255	50,2
2. Sınıf	253	49,8
Program Türü		
Sosyal	207	40,7
Teknik	301	59,3
Bilgisayar Varlığı		
Var	305	60
Yok	203	40
Ev İnterneti		
Var	359	70,7
Yok	149	29,3
Mezun Olunan Lise Türü		
Anadolu Lisesi	195	38,4
Meslek Lisesi	191	37,6
İmam Hatip Lisesi	55	10,8
Genel Lise	67	13,2
Anne Eğitim Durumu		
Okuryazar Değil	111	21,9
İlkokul	244	48
Ortaokul	79	15,5
Lise	59	11,6
Üniversite	15	3
Baba Eğitim Durumu		
Okuryazar Değil	25	4,9
İlkokul	231	45,5
Ortaokul	111	21,9
Lise	91	17,9
Üniversite	50	9,8

Tablo 1'e göre; araştırmada yer alan 508 öğrencinin %49,8'i (n= 253) erkek iken %50,2'sinin (n= 255) kadın olduğu, %50,2'si (n=255) 1. sınıfta iken %49,2'sinin (n=253) 2. Sınıfta olduğu, %40,7'si (n=207) sosyal programlarda (çocuk gelişimi, yerel yönetimler, özel güvenlik, basın ve yayın teknolojileri, hukuk), %59,3'ünün (n=301) teknik programlarda (bilgisayar teknolojileri, bilgisayar programlama, sağlık bilgi sistemleri teknikerliği, elektrik teknolojisi, elektronik teknolojisi) öğrenim gördüğü; %60'ının (n=305) bilgisayarı olduğu %40'ının (n=203) bilgisayarı olmadığı; %70,7'sinin (n=359) ev interneti varken %29,3'ünün (n=149) ev interneti olmadığı; %38,4'ünün (n=195) Anadolu lisesi, %37,6'sının (n=191) meslek lisesi, %10,8'inin (n=55) imam hatip lisesi, %13,2'sinin (n=67) genel lise mezunu olduğu söylenebilir. Bunların yanı sıra anne ve babalarının ağırlıklı olarak ilkokul mezunu olduğu söylenebilir.

Öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik betimsel veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Dijital Okuryazarlık Puan Ortalamasına Ait Betimsel Veriler

Değişken	N	Min	Max	\bar{x}	ss
Dijital Okuryazarlık	508	17.00	85.00	63.40	14.65

Çalışmada öğrencilerin dijital okuryazarlık puan ortalamasının $\bar{X}=63.40$ olduğu belirlenmiştir. Bu değere göre meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre değişimine ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Dijital Okuryazarlıklarının Cinsiyete Göre Değişimi

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Dijital Okuryazarlık	Erkek	253	62,94	15.06	506	.992	.322
	Kadın	255	61,65	14.23			

Tablo 3'e göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı değişim göstermediği belirlenmiştir ($t_{(506)} = .992, p>.05$).

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin sınıf değişkenine göre değişimine ilişkin veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Dijital Okuryazarlıklarının Sınıf Düzeyine Göre Değişimi

Değişken	Sınıf	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Dijital Okuryazarlık	1.Sınıf	255	62.31	14.15	506	.031	.975
	2.Sınıf	253	62.27	15.16			

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin sınıf değişkenine göre anlamlı değişim göstermediği tespit edilmiştir ($t_{(506)} = .031, p>.05$).

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin öğrenim görülen program türüne göre değişimine ilişkin veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Dijital Okuryazarlıklarının Program Türüne Göre Değişimi

Değişken	Program	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Dijital Okuryazarlık	Teknik	301	63.04	14.78	506	1.385	.167
	Sosyal	207	61.21	14.42			

Tablo 5'teki bulgulara göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin öğrenim görülen program türüne göre anlamlı değişim göstermediği söylenebilir ($t_{(506)} = 1.385, p > .05$).

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin bilgisayar sahip olma durumuna göre değişimine ilişkin veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Dijital Okuryazarlıklarının Bilgisayar Varlığına Göre Değişimi

Değişken	Bilgisayar	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Dijital Okuryazarlık	Var	305	63.68	13.56	383.976	2.639	.009*
	Yok	203	60.20	15.95			

* $p < .05$

Tablo 6'daki verilere göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin bilgisayara sahip olma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(383.976)} = 2.639, p < .05$). Ortalamalar incelendiğinde; bilgisayara sahip olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin ($\bar{X} = 63.68$), bilgisayara sahip olmayan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerine ($\bar{X} = 60.20$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin ev interneti olma durumuna göre değişimine ilişkin veriler Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Dijital Okuryazarlıklarının Ev İnterneti Varlığına Göre Değişimi

Değişken	Ev İnterneti	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Dijital Okuryazarlık	Var	359	64.32	13.41	235.237	4.963	.000*
	Yok	149	57.40	16.30			

* $p < .05$

Tablo 7'ye göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin ev interneti olma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(235.237)} = 4.963, p < .05$). Ev interneti olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin puan ortalamasının ($\bar{X} = 64.32$), ev interneti olmayan öğrencilerin puan ortalamasına ($\bar{X} = 57.40$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan ev interneti olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin ev interneti olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin mezun olduğu lise türüne göre değişimine ilişkin betimsel veriler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Mezun Olunan Lise Türü	N	\bar{X}	S
Dijital Okuryazarlık	1	Anadolu Lisesi	195	62.52	15.26
	2	Meslek Lisesi	191	63.59	13.79
	3	İmam Hatip Lisesi	55	60.54	13.81
	4	Genel Lise	67	59.35	15.59

Tablo 8'de öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin mezun olunan lise türü değişkenine göre betimsel verileri görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Dijital Okuryazarlıkların Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Değişimi

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Dijital Okuryazarlık	Gruplar Arası	1080.524	3	360.175	1.685	.169	
	Gruplar İçi	107743.592	504	213.777			
	Toplam	108824.116	507				

Tablo 9'a göre mezun olunan lise türü değişkenine göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık yoktur [$F_{(3,504)} = 1.685, p > .05$].

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin anne eğitim durumuna göre değişimine ilişkin betimsel veriler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Anne Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S
Dijital Okuryazarlık	1	Okuryazar Değil	111	57.63	15.95
	2	İlkokul	244	62.02	13.94
	3	Ortaokul	79	66.89	12.58
	4	Lise	59	64.76	15.02
	5	Üniversite	15	62.29	15.32

Tablo 10'da öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre betimsel verileri görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı farkın olup olmadığını tespit etmeye yönelik yapılan analiz sonuçları Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo 11. Dijital Okuryazarlıkların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değişimi

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Dijital Okuryazarlık	Gruplar Arası	4847.207	4	1211.802	5.862	.000	1-3
	Gruplar İçi	103976.909	503	206.714			1-4
	Toplam	108824.116	507				

Tablo 11'deki verilere göre anne eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin dijital okuryazarlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır [$F_{(4,503)} = 5.862, p < .05$]. Tamhane testi sonuçlarına göre, annesi ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin annesi okuryazar olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre değişimine ilişkin betimsel veriler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Değişken	Grup	Baba Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S
Dijital Okuryazarlık	1	Okuryazar Değil	25	59.16	14.90
	2	İlkokul	231	60.52	15.31
	3	Ortaokul	111	64.26	13.38
	4	Lise	91	65.32	13.69
	5	Üniversite	50	62.16	14.77

Tablo 12'de öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının baba eğitim durumu değişkenine göre betimsel verileri görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını tespit etmeye yönelik yapılan analiz sonuçları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Dijital Okuryazarlıkların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değişimi

Değişken	Varyans Kay.	KT	sd	KO	F	p	Fark
Dijital Okuryazarlık	Gruplar Arası	2234.936	4	558.734	2.637	.033	1-3,1-4
	Gruplar İçi	106589.180	503	211.907			2-3,2-4
	Toplam	108824.116	507				

Tablo 13 incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin dijital okuryazarlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$F_{(4,503)} = 2.637, p < .05$]. Scheffe testi sonuçlarına göre; babası ortaokul ve lise mezunu olan

öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin babası ilkokul mezunu ve okuryazar olmayan olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının incelendiği çalışmada, öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kozan & Bulut Özek (2019) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarını incelediği çalışmada, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Akgün & Akgün (2020) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Her iki çalışmanın bulguları çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de son yıllarda dijitalleşme artarak devam etmektedir. Eğitimde uzaktan öğretim faaliyetleri ve kamusal işlemlerde e-devlet işlemleri gibi bir çok işlem dijital tabanlı ortamlarda yürütülmektedir. Bu sebeple bireyler dijital ortamları eskiye göre daha fazla kullanmakta ve birer dijital vatandaşa dönüşmektedir. Bu kullanım beraberinde bireylerde dijital okuryazarlığı da getirmektedir. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bulgunun nedeni son yıllarda dijital kullanımların artmasından kaynaklı olabilir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının cinsiyete göre anlamlı değişim göstermediği belirlenmiştir. Literatürde çalışmadan elde edilen bulguya benzer biçimde öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı değişim göstermediği çalışmalar bulunmaktadır (Kozan & Bulut Özek, 2019; Sarıkaya, 2019). Çalışmadaki bulgudan farklı olarak erkek öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu çalışmalar bulunmaktadır (Özerbaş & Kuralbayeva, 2018; Gürtekin, 2019; Akgün & Akgün ,2020; Yazıcıoğlu, Yaylak & Genç, 2020). TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanımı’na ilişkin raporunda hane halkı internet kullanım oranı %90,7’ye ulaşmıştır (TÜİK, 2020). Bunun yanı sıra raporda kadınların interneti çeşitli amaçlarla kullanım oranlarının bir önceki yıla göre arttığı vurgulanmıştır. Eskiden daha çok erkeklerin kullanımının yoğun olduğu dijital imkanlara kadınların da eskiye göre daha rahat ulaştığı söylenebilir. Bu sebeple kadın ve erkek bireylerin dijital okuryazarlıklarının eskiye göre birbirine daha yakın olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguya benzer şekilde öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin sınıf değişkenine göre anlamlı değişim göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Özerbaş & Kuralbayeva, 2018; Gürtekin, 2019; Sarıkaya, 2019). Bunların yanı sıra Kozan ve Bulut Özek (2019) 3.sınıfların dijital okuryazarlık düzeylerinin 2. ve 4. sınıflara, Akgün & Akgün (2020) 3.sınıfların dijital okuryazarlık düzeylerinin 1. Sınıflara, Yazıcıoğlu, Yaylak & Genç (2020) 2.sınıfların dijital okuryazarlık düzeylerinin 1. ve 3. Sınıflara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmada teknik programlarda öğrenim gören öğrencilerle sosyal programda öğrenim gören öğrenciler arasında dijital okuryazarlık düzeyi açısından anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde öğrenim görülen program türü açısından öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarını bölüm açısından karşılaştıran Özerbaş & Kuralbayeva (2018) sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmada bilgisayara sahip olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin, bilgisayarı olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgudan farklı olarak Kozan & Bulut Özek (2019) öğretmen adaylarının bilgisayara sahip olma durumuna göre dijital okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Sadece dijital araçlara yönelik bilgi sahip olmak dijital okuryazarlık için yeterli bir unsur değildir. Dijital okuryazarlık için aynı zamanda dijital araçlara yönelik bilgiyi uygulayabilecek imkanlara da sahip olmak gereklidir. Bu bağlamda bilgisayar sahibi olmanın dijital okuryazarlığın artması için önemli bir araç olduğu söylenebilir.

Çalışmada ev internetine sahip olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin, evinde internet olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşadığımız yüzyılda internet kullanımı tüm dünyada ve Türkiye’de hızla artmaktadır (TÜİK, 2020). Gerek eğitim amaçlı gerekse genel amaçlı internet kullanımı bireyleri dijital araçları daha fazla kullanmaya teşvik etmektedir. Bu kullanım belirli düzey beceri gerektirdiğinden bireylerin internet kullanımı arttıkça dijital okuryazarlık düzeylerinin de bunun paralelinde artış sağlamış olabileceği söylenebilir.

Çalışmada mezun olunan lise türüne göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin anlamlı değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde mezun olunan lise türüne göre öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin değişimini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmada annesi ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin annesi okuryazar olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra babası ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin babası okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada anne ve baba eğitim durumunun öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini genel olarak etkilediği söylenebilir. Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin de genel olarak yükseldiği belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler getirilebilir;

- Bilgisayara sahip olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada devlet teşvikleri ya da proje çalışmaları ile öğrencilerin bilgisayara sahip olması için fırsatlar oluşturulabilir,
- Ev interneti olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda internet erişim sağlayıcılarıyla anlaşmalar yapılarak eğitim amaçlı kullanılacak internet erişiminde kullanım ücretine yönelik indirim sağlanabilir,
- YÖK’ün başlattığı dijital dönüşüm projesi genişletilerek tüm üniversitelerde dijital okuryazarlık dersi zorunlu ders olarak eklenebilir,
- Dijital okuryazarlıkla ilgili bilimsel çalışmaların sayısı artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akgün, İ. H. & Akgün, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1006- 1024.
- Balcı, A. (2020). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (14.Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28.Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Calvani, A., Fini, A., & Ranieri, M. (2009). Models and instruments for assessing digital competence at school. *Tecnologie Didattiche*, 48, 39-46.
- Churchill, N., Ping, L.Ç., Oakley, G. & Churchill, D. (2008). Digital storytelling and digital literacy learning. International Conference on Information Communication Technologies in Education, Island. 02.01.2021 tarihinde [https://www.academia.edu/831867/ Digital_storytelling_and_digital_literacy_learning](https://www.academia.edu/831867/Digital_storytelling_and_digital_literacy_learning) adresinden erişilmiştir.
- Cote, T. & Milliner, B. (2016). Japanese university students' self-assessment and digital literacy test results. S. Papadima-Sophocleous, L. Bradley ve S. Thouésny (Eds) İçinde, CALL communities and culture – short papers from EUROCALL 2016 (s. 125-131). DOI: 10.14705/rpnet.2016.eurocall2016.549.
- Çubukçu, A. & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Gui, M. & Argentin, G. (2011). Digital skills of internet natives: Different forms of digital literacy in a random sample of northern Italian high school student. *New media & society*, 13(6), 963–980. DOI:10.1177/1461444810389751.
- Gürtekin, A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman tutumları ile sosyalleşme taktikleri ve dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* . Yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Hamutoğlu, N. B., Güngören, Ö. C., Uyanık, G. K., & Erdoğan, D. G. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe’ye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- Hull, G. A., Mikulecky, L., St.Clair, R., & Kerka, S. (2003). Multiple literacies: A compilation for adult educators. Columbus: Center on Education and Training for Employment, Ohio State University
- Karakuyu, A. (2017). Ön lisans öğrencilerinin internet kullanım amaçları. *The Journal of Social Science*, 18(4), 474-480.
- Karaman, M. K. & Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Elementary Education Online*, 8(3), 798-808, 2009.
- Kennedy T. J., & Odell M. R. L. (2014). Engaging students in STEM education.

Journal of Science Education International, 25(3), 246-258.

Kozan, M. & Bulut Özek, M. (2019). Böte bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 107-120.

Kuru, E. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Görüşleri. *Turkish Studies*, 14(3), 1629-1648.

Martin, A. (2005). Digeulit – A European Framework For Digital Literacy: A Progress Report. *Journal of e-Literacy*, 2(2), 130-136.

Martin, A. (2008). *Digital Literacy and the Digital Society*. C. Lankshear, M. Knobel (Ed.), *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices içinde (s.151- 174)*. New York: Peter Lang.

MEB (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları üzerine...* Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. 3.01.2021 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB, (2018). *Ortaöğretim matematik dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. 3.01.2021 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=343> adresinden erişilmiştir.

Ng, W. (2012) Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59, 1065-1078. DOI: 10.1016/j.compedu.2012.04.016.

Ocak, G. & Karakuş, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 129-147.

Özerbaş, M.A. & Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 16-25.

Partnership for 21st Century Learning (21. Yüzyıl Öğrenme Ortaklığı) (2015). *Framework for 21st Century Learning*. 01.01.2021 tarihinde <http://www.p21.org/ourwork/p21-framework> adresinden erişilmiştir.

Sarıkaya, B. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 62(12), 1098-1107.

Starr, L. (2012, March 31). Encouraging teacher technology use. *Education World*. 138 01.01.2021 tarihinde http://www.educationworld.com/a_tech/tech159.shtml adresinden erişilmiştir.

Tang, C, M.ve Chaw, L, Y.(2016). Digital literacy: A prerequisite for effective learning in a blended learning environment? *The Electronic Journal of e-Learning*, 14(1), 54-65.

TÜİK (2020), “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” 02.01.2021 tarihinde [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) adresinden erişilmiştir.

Yazıcıoğlu, A., Yaylak, E. & Genç, G. (2020). Okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 274-286.

YÖK (2019), “YÖK’ün “Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi”nde İmzalar Atıldı”, 02.01.2021 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/agri-dijital-donusum-tanitim-toplantisi.aspx> adresinden erişilmiştir.

YÖK (2020), “Yeni YÖK’ün Hayata Geçirdiği Yeni Projeler ve Düzenlemeler 02.01.2021 tarihinde ”<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/yeni-yok-2020-yili-proje-ve-duzenlemeleri.aspx> adresinden erişilmiştir.

Uyar, A. & Karakuyu, A. (2020). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin e-öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2905-2914.

Pandemi Sürecinde Kadın Futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse Yakalanma Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

Nihan SU¹, Oğuzhan ARSLAN², Bekir ÇAR³

¹ Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-3020-6208>

² Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5099-1971>

³ Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-7422-9543>

Email: nihansu@gmail.com, oguzhanarslan14022001@hotmail.com, carbekir@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 25.04.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

Araştırmanın amacı, kadın futbolcuların yeni tip koronavirüse yakalanma kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmaya TFF Kadın Liglerinde lisanslı olarak oynayan 357 kadın futbolcu katılmıştır. Veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Tekkurşun-Demir, Cicioğlu ve İlhan (2020) tarafından geliştirilen “Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid - 19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler internet ortamında oluşturulan google form anket aracılığıyla ve gönüllülük esasına göre toplanmıştır. Araştırmaya katılan kadın futbolculardan elde edilen verilerin analizinde bağımsız gruplarda T-Testi ve Tukey çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadın futbolcuların eğitim seviyesi, antrenman sıklığı ve aktif spor yılı ile sosyalleşme kaygısı alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Oynadıkları ligler ile bireysel kaygı alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilirken ($p < 0,05$), yaş ve mevkiler ile hem bireysel kaygı hem de sosyalleşme kaygısı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Sonuçta araştırmada kadın futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse yakalanmada kaygı alt boyutları ortalamasının %50 den biraz yüksek değerde olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yeni Tip Koronavirüs, Kaygı, Kadın Futbolcular, Spor.

Examination Of Anxiety Levels In Female Football Players Of Catching The New Coronavirus Variant During The Pandemic

Abstract

The aim of the study is to examine the anxiety of female soccer players to get a new type of coronavirus according to various variables. 357 female footballers who play in TFF Women's Leagues under license participated in the study. As data collection tools, "Personal Information Form" and "Athletes' New Type of Coronavirus (Covid - 19) Anxiety Scale" developed by Tekkurşun-Demir, Cicioğlu and İlhan (2020) were used. The data were collected voluntarily through an online questionnaire created on the internet. T Test and Tukey Duncan multiple comparison tests were used in the analysis of the data obtained from female soccer players participating in the study. As a result of the study, a statistically significant difference was found in the sub-dimensions of female football players' educational status, training frequency, active sports year, and socialization anxiety ($p < 0.05$). While a statistically significant difference was detected between the leagues they played and their individual anxiety sub-dimensions ($p < 0.05$), no statistically significant difference was found between age and position and both individual anxiety and socialization anxiety sub-dimensions ($p > 0.05$). As a result, the study concluded that the average level of lower anxiety levels in female footballers caught a new type of coronavirus is slightly higher than 50%.

Keywords; New Type Coronavirus, Anxiety, Female Footballers, Sports.

Giriş

Spor; bazı fizyolojik aktiviteler ile kişinin katılmasıyla rekabet yoluyla (Penney ve Chandler, 2000) bireyin tamamını oluşturan fiziksel, ruhsal, sosyal ve duyuşsal çeşitliliklerin eğitiminde gereksinim duyulan bir aktivite olarak bilinmektedir (Grössing, 1992). Spor kişinin yaşamında ve toplumda en sosyal kavramdır. Kişinin yaşantısında ve toplumsal sağlık gelişiminde en önemli olgudur (Özbaydar, 1983).

Salgın hastalıklar yüzyıllar boyunca ülkeleri başta sağlık, ekonomi, eğitim gibi önemli alanlarda olumsuz yönde etkilemiştir (Tutku vd. 2020; Yıldız 2014). 2019 senesi sonlarına doğru, “Çin’in Wuhan” kentinde solunum yolları hastalığına sebep olan yeni tip koronavirüs salgını tüm dünyada bir tehdit olmuştur. (Liu vd., 2020; Zhu vd., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise bu virüsü” Ciddi Akut Solunumsal Sendrom” ve neden olduğu hastalığı da “COVID-19” olarak tanımlamıştır (Grasselli vd., 2020; Türk Kardiyoloji Derneği Uzlaş Raporu, 2020).

Kaygı, kişilerin neticesinin farkında olmadığı, bazı olaylar karşısında kabullendiği ve olaylarla ilgili olarak duyduğu rahatsızlık, korku hissidir (Özgül, 2003). Kaygı, durumluk ve süreklilik gösteren bir özelliktir. Spielberger kaygıyı, durumluk ve sürekli olarak iki farklı kavram olarak ayırmasına rağmen spor içerisinde meydana gelen kaygı türü durumluk kaygı olarak adlandırılmıştır (Spielberger, 1972). Sporcular, müsabaka öncesinde psikolojik olarak performanslarını pozitif ya da negatif yönde etkileyen bazı etmenler bulunmaktadır. Bu etmenler kişinin kendi ile alakalı olan içsen nedenler olabileceği gibi, sporcuları etkisi altına alan dış çevreden meydana gelen dışsal nedenlerde olabilmektedir. Kişinin motivasyonel olarak adaptasyonu sağlayan ve psikolojik etmenler arasında en önemli kavram kaygıdır (Yücel, 2003).

Futbol dünyada tanınırlığı en fazla olan spor branşı olarak yer almaktadır. Kişilerin içinde bulunmuş olduğu sosyal ve ekonomik durumu nasıl olursa olsun genellikle büyük insan topluluklarının takip ettiği futbol, çok ciddi bir istihdam alanına sahiptir (Öntürk vd., 2019). Futbol, tarihsel süreç boyunca insanların ilgisini her zaman çeken bir cazibe merkezi olarak bilinmektedir (Erdoğan, 2008) ve dünyada lisanslı sporcu sayısı en fazla olan spor branşıdır (Aşçı, 2009).

Koronavirüs nedeniyle tüm büyük spor ligleri ve turnuvaları Mart 2020’ nin başından itibaren askıya alındı ya da iptal edildi.(Gilat ve Cole, 2020; Rudan, 2020). Başlangıçta spor etkinliklerindeki temas yoluyla etkileşimi azaltmak için seyirci olmadan yapılması planlanmıştı (Futterman, 2020). Sporcular risk taşımaları bile pandemi sebebiyle olumsuz etkilenebilecekleri bilinmektedir. Sporcular bakımından COVID-19 yalnızca kişisel performanslarını artırmak ve karşılıklı rekabet açısından programların ertelenmesine sebep olmakla beraber çeşitli sağlık sorunlarında sebebi sayılmaktadır (Chen vd., 2020; Zheng, Ma, Zhang ve Xie, 2020).

Ülkemizde başlayan profesyonel futbol lig müsabakalarının sonucunda kulüplerde Yeni Tip Koronavirüs (Covid – 19) vakalarının ortaya çıkması, müsabakaların ertelenmesi ve hastalığa yakalanan sporcuların müsabakalara çıkamaması spor kamuoyundaki kaygıları artırdığını söyleyebiliriz. Bu süreçte kadın liglerinin ertelenmesi ve sadece kadınlar 1.liginin oynatılabileceğinin belirtilmesi, kadın futbolcularda koronavirüse yakalanma kaygı düzeylerinin artırabileceğini göstermektedir. Bu sebeplerle araştırmamızda kadın futbolcuların yeni tip koronavirüse yakalanma kaygısının incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli

Çalışmamız, tarama modeli bir araştırmadır. Bu model, geçmişte olmuş veya günümüzde de devam eden bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi hedefleyen bir araştırma kavramıdır. (Karasar, 2017).

Araştırma Grubu

Araştırmaya Türkiye kadın futbol liglerinde lisanslı olarak oynayan 357 kadın futbolcu gönüllülük esaslı gözetilerek dahil edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Bilgilerinin İstatistiksel Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	f	%
Yaş	15-19 arası	210	59
	20-24 arası	92	26
	25-29 arası	29	8
	30-35 arası	26	7
Eğitim seviyesi	Lise	219	61
	Lisans	138	39
Antrenman Sıklığı	Haftada 1-2	228	64
	Haftada 3-4	103	29
	Haftada 5 ve üzeri	26	7
Oynadığı Lig	Birinci Lig	133	37
	İkinci Lig	116	32
	Üçüncü Lig	108	31
Spor Yılı	1-5 Yıl	171	48
	6 -10 Yıl	114	32
	11-15 Yıl	72	20
Oynadığı Mevki	Kaleci	23	7
	Defans	122	34
	Orta Saha	118	33
	Forvet	94	26

Toplam		357	100.0
--------	--	-----	-------

Tablo 1'e baktığımızda çalışmaya katılan araştırma grubunun tanımlayıcı istatistiksel dağılımı görülmektedir. Verilere göre, örneklem grubun yaş değişkenine göre %59 oranı ile 15-19 yaş aralığı en fazla, %7 oranı ile 30 – 35 yaş aralığı en az oranda katılım yaptığı görülmektedir. Çalışmaya katılan kadın futbolcuların % 61' inin lise mezunu olduğu, %39' unun lisans mezunu olduğu görülmüştür. Çalışma grubunun % 64' ünün haftada 1-2, %29' unun haftada 2-3 ve %7' sinin haftada 5 ve üzeri antrenman yaptığı görülmektedir. Çalışma grubuna katılan kadın futbolcuların %37' sinin 1. Lig, %32' sinin 2. Lig ve %31' inin 3. Lig' de oynadığı görülmektedir. Katılımcıların % 48' inin 1-5 yıl, %32' sinin 6-10 yıl ve %20' sinin 11-15 yıl aktif sporcu olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların % 7' sinin kaleci, %34 ' ünün defans, %33' ünün orta saha ve %26' sının forvet mevkisinde oynadığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında Tekkurşun-Demir, Cicioğlu ve İlhan (2020) tarafından geliştirilen “Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid - 19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği (SYTKYKÖ)” kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından ölçeğin güvenirlik analizi sonucu 0.92 olarak tespit edilmiştir. 16 maddeden oluşan ölçekte 2 alt boyut bulunmaktadır. . Ölçekte bireysel kaygı alt boyutu 11 maddeden, sosyalleşme kaygısı alt boyutu ise 5 maddeden oluşmaktadır. Beşli likert tipinde olan bu ölçekte sadece 2.madde ters madde olarak ele alınır. Bireysel Kaygı faktörünü oluşturan 11 maddeden alınacak en az puan değeri 11, en fazla puan değeri ise 55'tir. Sosyalleşme Kaygısı faktörünü oluşturan son 5 maddeden alınabilecek en az puanın karşılığı 5, en fazla puanın karşılığı ise 25'tir. Ölçeğin bireysel ve sosyalleşme alt boyutlarına ait maddelerin güvenirlikleri “ α : 0.87 – 0.91” değerleri arasında bulunmuştur. Yapılan geçerlik çalışmasında da ölçeğin 2 alt boyutunun, tüm varyansın % 80' ini açıkladığı saptanmıştır (Tekkurşun-Demir, Cicioğlu ve İlhan, 2020). Araştırmacıların ölçek için yaptıkları güvenirlik analizinin sonucunda “ α güvenirlik katsayısı 0.90” olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda oluşan verilerin normallik durumlarının incelenmesinde Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmış ve veriler normal dağılım gösterdiği için ($P < 0,05$) parametrik analiz yapılmıştır. İkili grup karşılaştırmalarında Bağımsız gruplarda T Testi, ikiden fazla grup karşılaştırması için One Way Anova testi, değişkenler arası farklılığın olduğu durumlarda ise Tukey çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır.

Bulgular

Bu kısımda araştırmaya katılan kadın futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid - 19) Yakalanma Kaygılarının çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmiştir.

Tablo 2. Yaş değişkenine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	F	p
BK	15-19	210	37,14	8,27	2,058	,105
	20-24	92	38,98	8,81		
	25-29	29	36,76	8,21		
	30-35	26	34,58	11,25		
SK	15-19	210	13,73	4,51	2,180	,090
	20-24	92	15,15	4,70		
	25-29	29	13,69	3,86		
	30-35	26	14,08	4,91		

Tablo 2 incelendiğinde yaş değişkeni ile bireysel kaygı ve sosyalleşme kaygısı alt boyutları ortalama puanlarına bakıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Eğitim seviyesine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	t	p
BK	Lise	219	36,95	8,20	-1,228	,220
	Lisans	138	38,11	9,41		
SK	Lise	219	13,74	4,48	-2,018	,044
	Lisans	138	14,73	4,65		

Tablo 3'e göre eğitim seviyesi ile bireysel kaygı alt boyutu puanlarına bakıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmezken ($p>0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarına bakıldığında ise eğitim seviyesi ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sosyalleşme kaygısı alt boyutuna bakıldığında lisans mezunlarının; lise mezunlarından daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Antrenman sıklığı değişkenine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	F	p	Fark
BK	1-2 (1)	228	37,93	8,24	2,732	,066	
	3-4 (2)	103	35,79	9,43			
	5 ve üzeri (3)	26	39,12	8,93			
SK	1-2 (1)	228	14,43	4,53	3,755	,024	3>2
	3-4 (2)	103	13,15	4,34			
	5 ve üzeri (3)	26	15,27	5,22			

Tablo 4'e göre antrenman sıklığı değişkeni ile bireysel kaygı alt boyutu puanlarına bakıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmezken ($p>0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarına bakıldığında ise antrenman sıklığı ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. ($p<0,05$). Haftada beş ve üzeri antrenman yapan kadın futbolcuların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Lig değişkenine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	F	p	Fark
BK	1. Lig (1)	133	36,74	8,61	3,878	,022	2>3-1
	2. Lig (2)	116	39,21	8,12			
	3. Lig (3)	108	36,26	9,14			
SK	1. Lig	133	14,09	4,54	,871	,419	
	2. Lig	116	14,53	4,44			
	3. Lig	108	13,72	4,73			

Tablo 5'e bakıldığında oynadıkları liglere göre bireysel kaygı alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilirken ($p < 0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarına bakıldığında ise oynadıkları ligler değişkeni ile arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). 2. Lig' de oynayan kadın futbolcuların; 1. ve 3. Lig' de oynayan kadın futbolculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Aktif spor yılı değişkenine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	F	p	Fark
BK	1-5	171	36,53	8,32	1,820	,164	
	6-10	114	38,50	8,87			
	11-15	72	37,71	9,15			
SK	1-5 yıl (1)	171	13,35	4,27	4,905	,008	2-3>1
	6-10 (2)	114	14,96	4,84			
	11 yıl ve üzeri (3)	72	14,61	4,55			

Tablo 6' ya göre aktif spor yılı değişkeni ile bireysel kaygı puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmezken ($p > 0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. ($p < 0,05$). 6-10 yıl arasında ve 11 yıl ve üzeri aktif olarak futbol oynayan kadın futbolcuların; 1-5 yıl arası aktif olarak futbol oynayan kadın futbolculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Oynanmış olduğu mevki değişkenine göre Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

		n	Ort.	S.S.	F	p
BK	Kale	23	38,74	8,17	0,425	0,735
	defans	122	37,83	9,25		
	orta	118	36,98	8,33		
	forvet	94	37,03	8,58		
SK	Kale	23	14,87	3,18	0,817	0,485
	defans	122	14,48	4,88		
	orta	118	13,70	4,43		
	forvet	94	13,99	4,60		

Tablo 7' ye bakıldığında oynanmış olduğu mevki değişkeni ile bireysel kaygı ve sosyalleşme kaygısı alt boyutları puanlarına bakıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 8. Kadın futbolcuların Covid-19' a yakalanma kaygısı ortalama puanları

Değişken	Frekans	Ortalama
----------	---------	----------

BK	357	37,39
SK	357	14,12
Futbolcuların Covid-19 virüsüne Yakalanma Kaygısı	357	51,51

Tablo 8' e göre Covid-19'a Yakalanma Kaygısı ortalama puanlarının 51,51 ortalama puana sahip olduğu bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuçlar

Bu araştırmada Türkiye Kadın Futbol Liglerinde lisanslı olarak oynayan kadın futbolcuların “Yeni Tip Koronavirüse (Covid - 19)” Yakalanma Kaygısı yaş, eğitim seviyesi, haftalık antrenman sıklığı, oynamış olduğu lig, aktif spor yılı ve oynamış olduğu mevki değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadın futbolcuların eğitim seviyesi, antrenman sıklığı ve aktif spor yılı değişkenleri ile ölçeğin alt boyutlarından olan sosyalleşme kaygısı arasında, oynadığı lig ile bireysel kaygı alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilirken ($p<0,05$); yaş ve mevkilere bakıldığında ise hem bireysel hem de sosyalleşme kaygısı alt boyutların arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ayrıca sonuç olarak araştırmada kadın futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse yakalanmada kaygı alt boyutları ortalamasının %50 den biraz yüksek değerde olduğu sonucuna varılmıştır. Yaş değişkenine göre bakıldığında bireysel kaygı ve sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarına bakıldığında yaş değişkeni ile arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Profesyonel futbolcuların Covid-19 korkusu ve kaygı seviyelerinin araştırılması çalışmasında Covid-19'a yakalanma korkusu ve stres puanları ortalamaları ile yaş değişkeni arasında bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Çiftçi ve Demir, 2020). Yapılan başka bir çalışmada da profesyonel ve amatör sporcuların Yeni Tip Koronavirüse yakalanma kaygıları incelendiğinde 21-23 yaş arasındaki sporcuların diğer yaş değişkenindeki sporculara göre Covid-19' a yakalanma kaygı puan ortalamalarının daha yüksek çıktığını bulmuşlardır (Gümüşgöl, Ersoy ve Gümüşgöl (2020). Batu ve Aydın (2020)' in yüzme sporcularının Covid-19' a yakalanma kaygısının incelenmesi çalışmasında alt boyutlardan olan bireysel ve sosyalleşme kaygısına bakıldığında 19-25 yaş aralığındaki sporcuların bireysel ve sosyalleşme kaygıları puanlarının diğer yaş kategorilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Eğitim seviyesi değişkenine bakıldığında lisans mezunu olan kadın futbolcuların, lise mezunu kadın futbolculara göre sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan ortalamasının daha yüksek bir değerde olduğu ve eğitim seviyesi değişkeni ile sosyalleşme kaygısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Lisans mezunu olanların futbolculuk dışında farklı bir meslek sahibi olma olasılığı , mesleki eğitim ve kurslardan bu dönemde uzak kalmaları bunda etkin olmuş olabilir. Bakıoğlu ve ark (2020) yaptıkları çalışmada covid-19 kaygısı ile eğitimi durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Haftalık antrenman sıklığı değişkenine göre, haftada beş ve üzeri antrenman yapan kadın futbolcuların sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarının haftada üç-dört kez antrenman yapan kadın futbolculara göre daha yüksek puan ortalaması değerleri görülmüş ve istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Lopez ve ark(2020) yaptıkları çalışmada ispanya

1.liginde oynayan kadın futbolcular ve 2.liginde oynayan kadın futbolcular arasında pandemi döneminde kapanma ile birlikte antrenman günleri ve antrenman saatleri arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Pandemi döneminde futbol sezonunun olmaması, düzenli olarak yapılan antrenmanlardan uzak kalınması, bu dönemde sokağa çıkma yasaklarının olması ve insanların koronavirüse yakalanma kaygısının artması bunda sebep olarak gösterilebilir.

Oynadıkları liglere göre bireysel kaygı alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken ($p < 0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanlarına bakıldığında ise oynadıkları ligler değişkeni ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p > 0,05$). 2. Lig' de oynayan kadın futbolcuların; 1. ve 3. Lig' de oynayan kadın futbolculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Profesyonel futbolcuların Covid-19 korkusu ve kaygı seviyelerinin araştırılması çalışmasında Covid-19 korkusu puanları ve algıladıkları stres puanlarının TFF süper liginde oynayan futbolcuların stres ve özyeterlik puanlarının TFF 2. Lig' de oynayan futbolculara göre anlamlı olarak yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Çiftçi ve Demir, 2020). Gümüşgöl, Ersoy ve Gümüşgöl (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19' a yakalanma kaygısını profesyonel sporcularda amatör sporculara göre daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Covid-19 süreci boyunca, amatör liglerde futbol oynayan sporcuların yüksek seviyede kaygı düzeyi olduğu bulunmuştur (Arısoy ve ark., 2020)

Aktif spor yılı değişkeni ile bireysel kaygı puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemesine rağmen ($p > 0,05$), sosyalleşme kaygısı alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. ($p < 0,05$). 6-10 yıl arasında ve 11 yıl ve üzeri aktif olarak futbol oynayan kadın futbolcuların; 1-5 yıl arası aktif olarak futbol oynayan kadın futbolculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Arısoy ve ark (2020) yaptıkları çalışmada aktif spor yaşlarını 1-7 yıl (% 32.7) , 8-14 yıl (% 46.2) , 15 yıl ve üzeri (% 21.2) olarak tespit etmişlerdir. Spor yapanların spor yaşı ne olursa olsun kaygı nedenlerinin spordan uzak kalmak, antrenman sıklığının azalması, hastalığa yakalanma korkusu olarak nitelendirilmesi aktif spor yaşı ile kaygı düzeyinin arasında anlamlı bir ilişki olmamasına sebep olmuş olabilir. Oynamış olduğu mevki değişkeni ile bireysel ve sosyalleşme kaygısı alt boyutları puanları arasında ve genel ortalama puanlarının toplamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Kaygı düzeylerinin ve nedenlerinin futbolcuların mevkilerinden ziyade yaptıkları spor ile ilgili olması mevkileri anlamsız kılmış olabilir.

Sonuç olarak araştırmada kadın futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse yakalanmada kaygı alt boyutları ortalamasının %50 den biraz yüksek değerde olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, Türkiye Kadın Futbol Ligi' nde oynayan kadın futbolcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid - 19) Yakalanma Kaygılarının geliştirilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Kadın futbolcuların bu süreçte psikolojik danışmanlık hizmeti almaları sağlanmalıdır.
2. Kadın futbolcularının kaygılarının minimum seviyeye indirilmesi için maddi ve manevi tedbirlerin alınması gerekmektedir.
3. Kadın futbolcuların diğer profesyonel futbolcular gibi sağlık güvencelerinin artırılması ve performanslarının maksimum seviyeye çıkartılması için iyileştirici önlemler alınmalıdır.
4. Daha fazla örneklem grubu oluşturulup kadın futbolcular ile erkek futbolcuların kaygı düzeyleri karşılaştırılabilir.
5. Erkek futbolcuların pandemi dönemi ve sonrası kaygı düzeyleri incelenebilir.

KAYNAKLAR

Arısoy, A., Pepe, O. ve Karaoğlu, B. (2020). Covid-19 Sürecinde futbola dönüş öncesi futbolcuların durumluk kaygı düzeyleri ile psikolojik performansları arasındaki ilişki belirlenmesi: Isparta Örneği, *Yalvaç Akademisi Dergisi*, 5(1), 201-221.

Aşçı, A. (2009). Futbolcularda kuvvet performansının değerlendirilmesi. 3. Ulusal Futbol Bilim Kongresi, Bildiri Kitabı s.27.

Bakioğlu, F., Korkmaz, O, ve Ercan H., (2020). Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*.

Batu, B. ve Aydın, A.D. (2020). Yüzme sporcularının Yeni Tip Koronavirüse(Covid-19) yakalanma kaygısının incelenmesi, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 36, 12-31, Doi: 10.17363/SSTB.2020.36.4

Chen, N., Zhou, M., Dong, X., Qu, J., Gong, F., Han, Y., et al. (2020). Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China: a descriptive study. *The Lancet*, 395(10223), 507-513

Çiftçi, F. ve Demir, A. (2020). Covid-19 Pandemisinde Türk profesyonel futbolcuların Covid-19 korkusu ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 26-38.

Demir, G. T., Cicioğlu, H. İ. ve İlhan, E. L. (2020). Athlete's Anxiety to Catch the Novel Coronavirus (COVID-19) Scale (AACNCS): Validity and reliability study. *Journal of Human Sciences*, 17(2), 458-468.

Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58.

Gilat, R. ve Cole, B. J. (2020). Editorial Commentary: COVID-19, medicine, and sports. *Arthroscopy, Sports Medicine, and Rehabilitation*, 10.1016/j. asmr.2020.04.003.

Gümüşgül, C., Ersoy, A. ve Gümüşgül, O. (2020). Amatör ve profesyonel sporcuların Yeni Tip Koronavirüs (Covid-19) yakalanma kaygılarının incelenmesi- yönetsel karar boyutu, *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 26-37 doi: 10.33468/sbsebd.129

Grasselli, G., Zangrill, A., Zanella, A., Antonelli, M., Cabrini, L., Castelli, A. ve Fumagalli, R. (2020). Baseline characteristics and outcomes of 1591 patients infected with SARS-CoV-2 admitted to icus of the lombardy region, Italy. *Jama*, 323(16), 1574-1581.

Grossing, S. (1992). *Beden Spor Hareket.* (Çeviren, A. Orhun ve M. Sayın) I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, 19 – 21 Aralık 1991. Meb Basımevi.

Futterman M, P. T. ve Keh A. . (2020). As coronavirus spreads, Olympics face ticking clock and a tough call.. The New York Times.

Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemleri (17. baskı). Ankara: Nobel.

Liu, Y., Gayle, A.A., Wilder-Smith, A. ve Rocklöv, J. (2020). The reproductive number of COVID-19 is higher compared to SARS coronavirus. *Journal of Travel Medicine*.

López, D., García-Aliaga, A., Ginés Bartolomé, A., Muriarte Solana, D., (2020) How has COVID-19 modified training and mood in professional and nonprofessional football players. *Physiology & Behavior* 227, 113148.

Öntürk, Y., Karacabey, K. ve Özbar, N. (2019). Günümüzde spor denilince ilk akla neden futbol gelir? Sorusu üzerine bir araştırma. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 1 – 1 DOI: 10.33689/spormetre.533739

Özbaydar, S. (1983). İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi, İstanbul: Altın Kitaplar.

Özgül, F. (2003). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Penney, D. ve Chandler, T. (2000). Physical education, what future(s)? *Sport, Education and Society*.

Rudan, I. (2020). A cascade of causes that led to the COVID-19 tragedy in Italy and in other European Union countries. *Journal of Global Health*, 10(1).

Spielberger, C.D. (1972). Theory and research on anxiety. In. D. Spielberger (Ed.), *Anxiety ve Behaviour*, New York: Academic Press, 3 – 20.

Tutku, E., İlman, E. ve Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-54.

Türk Kardiyoloji Derneği Uzlaşma Raporu. (2020). COVID-19 Pandemisi ve Kardiyovasküler Hastalıklar Konusunda Bilinmesi Gerekenler. 2-3.

Yıldız, F. (2014). 19. Yüzyıl'da Anadolu'da Salgın Hastalıklar (Veba, Kolera, Çiçek, Sıtma) ve Salgın Hastalıklarla Mücadele Yöntemleri. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Zheng, Y.-Y., Ma, Y.-T., Zhang, J.-Y., ve Xie, X. (2020). COVID-19 and the cardiovascular system. *Nature Reviews Cardiology*, 17(5), 259-260.

Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Yaşadığı Stres ve Kaygı Durumları: Nitel Bir Çalışma

Fatma KOCAMAN¹ Ali Fuat ERSOY²

¹Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-3316-424X>

²Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7665-6741>

Email: FKocaman691@gmail.com, alifuatersoy@karabuk.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 31.01.2021 - Kabul: 02.05.2021)

Öz

Covid-19 salgını 2019 yılı sonunda ortaya çıkmış, giderek artan yayılma hızıyla Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına almıştır ve halende bu etkisini sürdürmektedir. Pandemi sürecinin başlamasıyla beraber tüm ülkelerde virüse bağlı oluşan ya da oluşabilecek hasarlara karşı yöneticiler; ekonomik, politik, sağlık ve sosyal alanlarda birçok tedbirler almışlardır. Pandemi, eğitim sisteminde de değişikliğe yol açmış ve sistemin yeniden değerlendirilmesini gerektiren sonuçlar doğurmuştur. Bu bağlamda tüm örgün eğitim kurumları kapatılarak eğitimin devam etmesi için uzaktan eğitim sistemine geçilmiştir. Covid-19 virüsünün bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı baskıyla yoğun stres ve kaygı durumları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Covid 19 pandemi sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin yaşadığı stres ve kaygı durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel olarak tasarlanmış ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak 14 öğrenciyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda; öğrencilerde pandemi döneminin halen devam etmesinden kaynaklı olarak yüz yüze eğitimin yeniden başlamasındaki belirsizliğe, sınavların yapılış şekline, online eğitim sırasında yaşanan teknik sorunlara, konuların anlaşılmasına ve akademik başarılarına yönelik kaygı durumlarının oluştuğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: stres, kaygı, uzaktan eğitim, pandemi, sosyal ve akademik başarı.

Examination of Students' Stress and Anxiety Related to Distance Education During the Covid 19 Pandemic Process: A Qualitative Study

Abstract

The Covid-19 pandemic emerged at the end of 2019 and has affected the whole world, including Turkey, with an increasing rate of spread, and continues to have this effect in the state. With the onset of the pandemic process, managers in all countries against damage caused or may occur due to the virus; they have taken many measures in economic, political, health and social fields. The pandemic has also led to a change in the education system and has consequences that require a reassessment of the system. In this context, all formal educational institutions were closed and distance education system was switched to continue education. Intense stress and anxiety situations have arisen with the pressure of covid-19 virus at the individual and social level. In this study, it is aimed to evaluate the stress and anxiety situations experienced by students regarding distance education during the Covid 19 pandemic. The study was qualitatively designed and interviewed 14 students using snowball sampling method. The data were collected with a semi-structured interview form and subjected to content analysis. As a result of the study; due to the fact that the pandemic period is still going on in students, it has been observed that anxiety situations have occurred for the uncertainty of the re-start of face to-face education, the way exams are held, technical problems experienced during online education, understanding of subjects and their academic achievements.

Keywords: Stress and Anxiety; distance education; pandemic; social and academic success; psycho-social effects.

Giriş

Koronavirüs salgını Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış, hızla diğer ülkelere de yayılmıştır. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın(pandemi) olarak ilan edilmiştir. Pandemi, çok geniş bir alanda yayılan insanlarda, bitkilerde ve hayvanlarda bulunabilen salgın ve hastalıklardır (WHO, 2020). Koronavirüs salgını bir sağlık krizi olduğu için birçok ülke tüm eğitim kademelerinde uzaktan eğitime geçilmesi kararını almıştır. Çünkü artık insanlar için sağlık, eğitim öğretim gibi faaliyetlerden çok daha önemli hale gelmiştir. Türkiye'de ilk koronavirüs vakasının görülmesiyle 12 Marttan itibaren ilkokul, ortaokul ve üniversitelerde yüz yüze eğitime ara verilerek eğitimin devamlılığını sağlamak için uzaktan eğitim sistemine geçilmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine geçmesiyle birlikte yaşamlarının birçok alanında değişimler yaşanmıştır. Bu araştırmanın amacı öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadığı stres ve kaygı durumlarını araştırmak ve çözüm önerileri sunmaktır.

Uzaktan Eğitim

Pandemi sürecine kadar uzaktan eğitim sistemi ülkelere göre belirli kademelerde kullanılmaktaydı. Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamaları uzun ve köklü bir geçmişe sahiptir (Bozkurt, 2017: 85). Uzaktan eğitim çalışmaları ilk defa 1956 yılında Ankara Üniversitesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde mektupla öğrenim yoluyla hizmet içi eğitimler vermeye başlanmıştır. 1961 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur. 1974 yılında YAY-KUR tarafından uzaktan eğitim faaliyetlerine başlanmış ancak istenilen sonuçlar alınmadığı için çalışmalara son verilmiştir (Kırık, 2014: 73-94). 1982'de 2809 sayılı yasa ile Anadolu Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Açık-öğretim Fakültesi ile ülke düzeyinde uzaktan eğitim faaliyetlerine başlanmıştır (Akyüz, 1986). İlerleyen yıllarda farklı üniversitelerin bünyelerinde de çeşitli uzaktan eğitim faaliyetleri sürdürülmüştür.

Tüm dünyada pandemi nedeniyle kesintiye uğrayan eğitimin devamlılığının sağlamak için acil uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim ve acil uzaktan eğitim kavramları üzerinde birtakım tartışmalar mevcuttur. Acil uzaktan eğitim, kriz dönemlerinde eldeki kaynaklar ile eğitimi devam ettirme ve sistemi ayakta tutmaya yönelik verilen eğitim olarak tanımlanırken uzaktan eğitim, bir plan doğrultusunda sistemli ve planlı olarak sürdürülen tercihe bağlı bir eğitim olarak tanımlanmaktadır (Bates, 2008).

Yüz yüze eğitime ara verilmesiyle küresel olarak etkisini gösteren Covid-19 salgını nedeniyle en az 1,5 milyar öğrenci ve 63 milyon öğretmenin içinde bulunduğu eğitim öğretim faaliyetleri kesintiye uğramıştır (UNESCO, 2020). Türkiye'de ise bu sayı yaklaşık olarak 25 milyonu bulmaktadır (MEB, 2020).

Bunların yanı sıra pandemi sürecinde devletler, başta ekonomik ve sosyal alanlar olmak üzere birçok alanda ortaya çıkan krizler ve eşitsizliklerle mücadele etmektedirler. Eğitim alanında da ülkeler arasında ya da ülke içinde bulunan okullar bazında uygulamalar ve imkanlar açısından farklılıklar bulunmaktadır. OECD (2020) tarafından yapılan "Covid-19 Salgınında Eğitim 2020" isimli çalışmaya göre ülke içindeki okullar sahip olduğu imkanlar açısından

avantajlı ve dezavantajlı olmak üzere iki kategoriye ayrılarak çeşitli değişkenlere göre 78 ülke içerisinde değerlendirilmiş ve sıralanmıştır. Bu sıralamaya göre; Türkiye'deki öğrencilerin uzaktan eğitim sırasında sessiz bir ortama sahip olma, internete bağlanabilme, derse katılım için bir bilgisayara sahip olma, yeterli yazılımın olması konuların da diğer ülkelere göre daha geri sıralarda olduğu ve bu imkanların yetersiz olduğu görülmektedir (OECD, 2020).

Uzaktan eğitim esnasında internet kesintilerinin yaşanması, okuldan ve sınıf ortamından uzak kalma, sistem alt yapısının yetersiz olması nedeniyle canlı derslere girememe, sınavların ne zaman ve nasıl yapılacağına belirsiz olması öğrencilerin hiç beklemediği bu durumlar karşısında yoğun stres ve kaygı durumlarını yaşamaları kaçınılmaz olmuştur.

Kaygı

Kaygı Türk Dil Kurumu sözlüğünde üzüntü ve endişe duyulan düşünce, tasa; genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkan sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak tanımlanmış olup eski Türkçeden (Uygurca “kadğu”) evrilmiş bir kelimedir (Türk Dil Kurumu, 2020).

İlk olarak Freud tarafından tanımlanan kaygı kavramı Psikoloji biliminde insanın yaşadığı ruhsal bir durumu ifade etmektedir. Freud'a göre kaygı insanın çevresinden gelen tehditlere karşı uyarıcı, yaşamı sürdürebilme işlevlerine katkıda bulunan uyum sağlayıcı bir durumdur. Psikanalizin kurucusu olan Freud kaygıyı nevrotik bir durum olarak tanımlamıştır ve kaygının özünde id'in iç tepkilerinin bastırılmasının yattığını belirtmektedir (Tuzcuoğlu, 1995: 275-285).

Kaygı bilişsel, fiziksel, duygusal ve davranışsal olarak yaşanan psikolojik ve fizyolojik bir durum olarak ele alınmaktadır (Aydın, 2017: 715-716). Kaygı toplum tarafından daha çok, kötü bir durum olarak görülmektedir ancak kaygının orta düzeyde tutulması bireyleri olumlu yönde etkileyebilmektedir. Örneğin yüksek kaygı bireylerin akademik başarısı için gereken motivasyonun ve konsantrasyonun sağlanamamasına gerginliğe neden olabilirken düşük düzey kaygı ise bireyin hedefleri için gerekli çabayı sarf etmemesi ve tedbirsizlik gibi sonuçlara sebep olabilir. Orta düzeyde kaygıya sahip olan bireyler kaygıyı uyarıcı olarak kullanabilmekte ve çalışmalarına daha rahat konsantre olabilmektedirler. Bu bağlamda kaygının şiddeti, süresi ve sıklığı kişiden kişiye farklılık gösterebileceği, kaygının yeterli düzeyde tutulması bireyin performansının arttırabileceği belirtilmektedir (Alicı ve Önder, 2016: 381-383).

Alan yazında kaygı, durumluk ve sürekli kaygı olmak üzere iki tür olarak ele alınmaktadır. Durumluk kaygı; sürekli olmayan, durumdan duruma farklılık gösteren, bireyin tehlikeli durumlarda hissettiği duygusal reaksiyonları içerir. Sürekli kaygı ise bireyin yaşantısında kaygıya olan yatkınlığıdır. Sürekli kaygısı yüksek olan kişiler huzursuzluk, karamsarlık, endişe, mutsuzluk gibi duygusal reaksiyonlarda bulunabilir (Yücel, 2003; Kaya ve Varol, 2014).

Kaygı (Anksiyete) bireyleri aşırı sıkıntı ve korku halinde tetikte tutan bir duygu durumudur. Kaygı düzeylerinin belirli alanlara yönelerek artması kişide psikolojik çevresel ve bireysel sorunlara neden olur (Manav, 2011:17). Uzaktan eğitimle birlikte öğrencilerin yeni düzene

uyum sağlamaya çalışması öğrencilerde kaygı, endişe, korku, motivasyon kaybı gibi durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Davranışsal yaklaşım kaygıyı bilinçdışı olaylar ve içsel çatışmalar dışında öğrenilmiş bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Davranışçı yaklaşıma göre yaşantılar sonucu öğrenilerek kazanılmış olan kaygı, öğrenmeyi sağlayan bağlantıların kaldırılması sonucunda ortadan kalkabilir (Özmen, 2006: 47).

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Kavramı

Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı bireylerin hayatlarını etkileyecek düzeyde verecekleri kararları beklerken yaşadıkları duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak olumsuz tepkiler vermeye yatkın oldukları dönemdir (Dugas vd., 2005: 57-70). Belirsiz durumlar karşısında kişiler negatif yönlü yorumlamalar bu durumu bir tehdit olarak görmektedirler. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan kişiler bu zamanları hayatların da ki en stresli dönem olduğunu işlevselliklerinde sıkıntılar yaşanabileceğini hatta olabilecek en kötü senaryolarının dışında artık fantastik distopyalar (olumsuz gelecek senaryoları) oluşturduklarını belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalarda (Ersöz vd., 2016; Erguvan, 2015; Korkut ve Keskin, 2015; Sarı, 2007; Terzi, 2004) belirsizliğe tahammülsüzlüğün kaygı, endişe, anksiyete ve türevleriyle ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve yüksek anksiyete bozukluğu arasında anlamlı bir ilişkili olduğu saptanmış bunun yanı sıra birçok psikolojik rahatsızlığın kapısını aralayıcısı olduğu düşünülmektedir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ile obsesif kompulsif bozukluk, sosyal kaygı, panik bozukluk ve agorafobi ve depresyon rahatsızlıklarının tetikleyicileri aynı tetikleyicilere sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Holaway vd., 2006: 158-174).

Belirsizlik, bir olay ya da durum karşısında sonuçlarının neler olabileceğini bilememek olarak tanımlanırken Dugas ve Koerner'e göre endişe ve belirsizliğe tahammülsüzlük kavramları birbirinden ayrı olarak değerlendirilemez. Belirsizlik korku, endişe ve kaygıyı beraberinde getirmektedir. (Dugas ve Koerner, 2005: 61-81).

Sosyal Destek

Sosyal destek insanların hem fiziksel ve hem de ruhsal anlamda sağlıklı olmalarını sağlamak için bireye uygun duygusal, maddi ve kognitif desteğin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Sosyal destek, bireylerin sosyal yardıma ihtiyaç duyduğu zamanlarda çevresindekiler tarafından sosyal ihtiyaçlarının karşılanması olarak ifade edilirken diğer bir tanıma göre sosyal destek; bireyin sorunlarla karşı karşıya kaldığı durumlarda bireyin ailesi, arkadaşları, komşuları ve kurumlar tarafından sağlanan psikolojik ve fiziksel yardımlardır. Sosyal desteğin azalması bireylerde endişe, çaresizlik ve yalnızlık gibi olumsuz duyguların yaşanmasına neden olmaktadır. Sosyal destek bireyin psikolojik ve fiziksel sağlığına olumlu etkisinin yanında kişinin kendisine olan öz saygısını arttırmakta, bir topluluğa aidiyet duygusunu pekiştirmekte ve sevgi, saygı, bağlılık gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sosyal destek özellikle kriz dönemlerinde; doğal afet, iş kaybı, eş ve arkadaş kaybı gibi durumlarda daha çok önem arz etmektedir (Dhar, 2001: 1012-1020; White vd., 2009: 1872; Günay vd., 2018; Aydın Boylu vd., 2019).

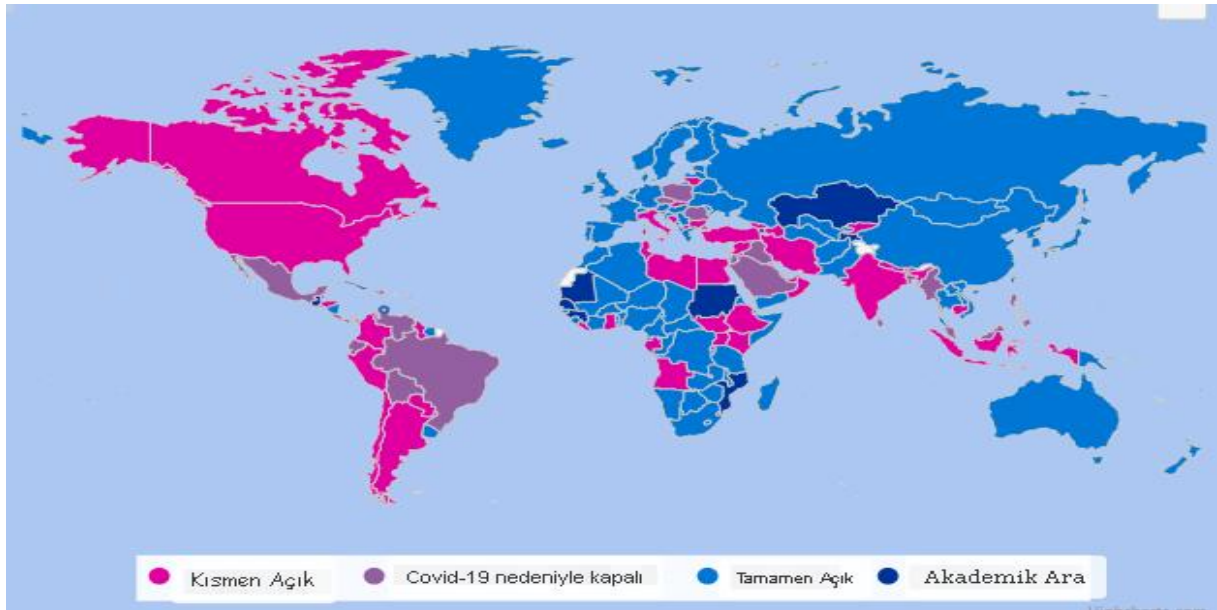

Başlıca sosyal destek sistemleri; aile üyeleri, arkadaşlar, komşular ve kamu kuruluşlarıdır. Algılanan sosyal destek; bireyin sosyal desteği ihtiyaçları çerçevesinde ne oranda ne kadar karşılandığına dair inancıdır. Kısaca bireyin etkileşimde bulunduğu sosyal ağlarından aldığı desteği nasıl algıladığıdır (Oktan, 2005; Yamaç, 2009; Zengin vd., 2017; Sağlık ve Ersoy 2020).

UNESCO ve UNICEF gibi uluslararası örgütler özellikle dezavantajlı gruplar için eğitim kurumlarının kapanmasının olumsuz etkilerini hafifletme ve uzaktan eğitim yoluyla eğitimin devamlılığını kolaylaştırmak amacıyla ülkeleri desteklemektedirler. Eğitim hakkı her bir insanın sahip olduğu temel haklardan biridir. Ancak kişi ya da devletler özelinde bu hakkın kullanılmasında, kalitesinde eşitsizlikler ortaya çıkabilmektedir. Bu eşitsizlikler özellikle düşük gelirli ülkelerde şiddetli olarak görülmektedir.

Şekil 1’de Covid-19 pandemisi nedeniyle eğitimin kesintiye uğradığı ülkelere yer verilmiştir. Okullar ülkelere göre yerel düzeyde ya da ülke genelinde kapatılmıştır. UNESCO İstatistik Enstitüsü verilerine göre toplam 191 ülkede okul öncesi de dahil olmak üzere tüm eğitim düzeylerinden 1,9 milyar öğrenci pandemiden etkilenmiş, her 10 öğrenciden 9’unun eğitimi kesintiye uğramıştır (UNESCO, 2020).

Şekil 1. Covid-19 Pandemisi Nedeniyle Eğitimin Kesintiye Uğradığı Ülkeler, Kasım 2020 Verileri (UNESCO, 2020).

Yöntem

Araştırma, Covid 19 pandemi sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin yaşadığı stres ve kaygı durumlarını incelemek amacıyla oluşturulan nitel bir çalışmadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Çalışma kapsamında nitel araştırma yaklaşım türlerinden olan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojik çalışma, belirli kişilerin bir kavram veya olayla ilgili deneyimlerinin ortak anlamını araştırmaktadır (Yıldırım

ve Şimşek, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken ilgili literatür dikkate alınmıştır ve iki akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Gerekli düzenlemeler yapılarak yüz yüze ve telefon ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin yaşadığı stres ve kaygı durumlarını, uzaktan eğitimin yetersiz yönlerini, bu sürecin öğrencilerin akademik ve sosyal hayatlarına etkisini incelemeyi, sosyal destek sistemlerinin varlığı ve öğrencilerin stres durumlarıyla baş etme stratejileri öğrenilemeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırma aşağıdaki sorular etrafında somutlaştırılmıştır:

1. Online derslerde teknik sorunlar yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız bu sorunlar sizi nasıl etkiliyor, bu sorunların çözümünde çevrenizde size yardımcı olacak kişi ve kişiler bulunuyor mu?
2. Web tabanlı uzaktan eğitimde düşüncelerinizi özgürce ifade edebiliyor musunuz, online derslerde kamera ve seslerin kapalı olması öğretmenlerinizle ilişkilerinize nasıl bir etkisi oluyor?
3. Web tabanlı uzaktan eğitim süreci okulla bağınızı nasıl etkiliyor, bu sürecin uzaması akademik ve sosyal hayatınıza nasıl bir etkisi oluyor?
4. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve akran ilişkilerinize, konuların anlaşılmasına, sınavların yapılış şekline yönelik kaygılarınız var mı varsa bu kaygılarınızla baş etmek için neler yapıyorsunuz?

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu belirlemek amacıyla kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, çalışmanın konusu ile ilgili zengin ve yeterli bilgilerin alınabileceği referans bir kişi seçilerek bu kişiler aracılığıyla diğer kişilere ulaşılmaktadır (Creswell, 2008; Patton, 2002). İçinde bulunduğumuz salgın gibi zorlu ve riskli süreçte katılımcı sayısı sınırlı tutularak 7 kız ve 7 erkek olmak üzere toplam 14 öğrenciyle görüşülmüştür. Çalışmada katılımcılar; K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14 şeklinde kodlanmıştır. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin farkındalık düzeyi yüksek öğrenciler ve lise öğrencisi olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo1. Öğrencilerin Cinsiyeti ve Sınıfı

Katılımcı	Cinsiyet	Sınıf	Katılımcı	Cinsiyet	Sınıf
K1	Kız	10	K8	Kız	11
K2	Kız	10	K9	Erkek	11
K3	Erkek	10	K10	Kız	11
K4	Erkek	10	K11	Kız	12

K5	Erkek	11	K12	Erkek	12
K6	Erkek	11	K13	Kız	12
K7	Kız	11	K14	Erkek	12

Verilerin Toplanması

Gerekli literatür taraması yapılarak araştırmanın amacına uygun yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu form kapsamında katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebileceği ve derinlemesine görüşmeyi mümkün kılan açık uçlu sorular sorulmuştur. Formda 7 açık uçlu soru ve 1 kişisel soru bulunmaktadır. Sorular daha çok pandemi süreci içerisinde öğrencilerin yaşadığı stres ve kaygı durumlarına, bu döneme ilişkin duygu ve düşüncelerine odaklanmaktadır. En fazla 15 dakika olarak planlanan görüşmeler 23.11.2020-10.12.2020 tarihleri arasında lise öğrencileriyle telefonla ve yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Toplam 14 öğrenci ile görüşülmüştür. Örneklemin 14 öğrenci ile sınırlandırılmasının nedeni öncelikle Pandemi dönemi olması nedeniyle hem katılımcılar hem araştırmacıların bu konuda tedirgin olmalarıdır. Bir diğer neden ise yapılan görüşmeler doğrultusunda alınan bilgilerin tekrar edilmesi dolayısı ile veri doygunluğuna ulaşılmış olmasıdır.

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek nesnel bir değerlendirme ile okuyucunun anlayacağı şekilde yorumlanmaktadır (Şimşek vd., 2008: 439). Verilerin çözümlenmesi sürecinde görüşmeler incelenerek kodlamalar yapılmıştır. Çalışma kapsamında Covid-19 pandemisi ve uzaktan eğitim, kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük ve sosyal destek olmak üzere 4 kategori üzerinde durulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde; Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin yaşadığı stres ve kaygı durumlarının incelenmesi kapsamında öğrencilerle yapılan görüşmelerin değerlendirilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular, Covid-19 pandemisi ve uzaktan eğitim, pandemi döneminde öğrencilerde kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük ve pandemi döneminde öğrencilerin aldıkları sosyal destek olarak dört ana tema üzerinde şekillendirilmiştir. Çalışmada ilk olarak öğrencilere uzaktan eğitime yönelik kaygılarının olup olmadığı ve bu dönemin akademik ve sosyal hayatlarına nasıl bir etkisi olduğu sorulmuş ve verilen cevaplar oluşturulan tema başlıkları altında literatür bilgileri ile desteklenerek yorumlanmıştır.

Covid-19 Pandemisi ve Uzaktan Eğitim

İçinde bulunduğumuz çağ teknoloji çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda bilim bizlere birçok alternatif sunmaktadır. Bu alternatiflerden biri de öğrencilerin istediği ortamda istediği zamanda çeşitli teknoloji araçlarıyla derse erişimin sağlandığı uzaktan eğitimidir (Etlioğlu ve Tekin, 2020: 34-38). Ancak bu teknoloji araçlarına ulaşmak için her öğrenci aynı imkanlara sahip olmayabilir. Çalışmaya katılan öğrencilerden K5 uzaktan eğitim için teknoloji araçlarına erişime yönelik olarak “*Derslere katılmak için tablet kullanıyorum ama ilk 2 hafta derslere katılmakta çok zorlandım. Hatta çoğu derse tabletim ve internetimiz olmadığı için giremedim.*” şeklinde durumunu ifade ederken benzer ifadelerde bulunan K4 ise “*Uzaktan eğitim derslerine girebilmek için evde sadece bir tane bilgisayar vardı ama bizim evde derse girmesi gereken 3 öğrenci var dolayısıyla ilk ay telefonlarla idare ettik daha sonra ailem mecburen taksitle bir bilgisayar ve bir tablet aldı.*” diyerek ifade etmiştir. Aksi yönde ifadelerde bulunan K1 “*Uzaktan eğitime geçildiğinde zaten tablet, telefon ve bilgisayarım vardı o yüzden derslere katılmakta herhangi bir zorluk yaşamadım.*” K12 ise uzaktan eğitimde yaşanan teknik sorunlara ilişkin “*Yani çoğunlukla yaşıyoruz. Bazen hocaların interneti çekmiyor, bazen bizimkinde sorun oluyor. Çıkıp tekrar giriyoruz. Ses yankılanıyor, birden yavaşlıyor birden hızlanıyor. Çok sorun yaşıyoruz. Kaçırdığım yeri anlamaya çalışıyorum. Bu sorunları çözmek için babamdan yardım istiyorum.*” Benzer bir ifade kullanan K5 durumu şöyle ifade etmiştir: “*Çok fazla sorun yaşıyoruz mikrofonun nasıl açıldığını ilk zamanlar çözemedim. Mikrofonu açmama rağmen hocaya sesim gitmiyordu. İlk zamanlar da ise sürekli EBA bizi dersten atıyordu. Teknik sorunlarla çoğunlukla ablam ilgilenmekte.*”

Covid-19 pandemisiyle birlikte uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim sisteminin de öğrenciler, eğitimlerini ev ortamında kendi kendilerine devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Virüs nedeniyle ülke çapında uygulanan kısmi ya da tam zamanlı karantinalar sonucunda öğrenciler iletişimsizlik, yalnızlık gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Uzaktan eğitimin öğrencilerin kişisel ve sosyal hayatlarına etkisine yönelik K7 “*Ben kahvaltımı artık öğlen yemeği ile birlikte yapıyorum.12.30’da dersler bitiyor. Yemek düzenim, uyku düzenim bozuldu. Sabah çok erken saatlerde derse giriyoruz. Uykum oluyor. Akşam yemeği saatinde ben hala derste oluyorum annemler de beni bekliyor. Ayrıca bu durum annemi de etkiledi. Annemin ev içinde ve dışında çok fazla iş yükü olur önceden ben anneme günlük işlerinde yardım edebiliyordum ancak şimdi hiç yardım edemiyorum. Aslında bu duruma üzülüyorum.*” diyerek uzaktan eğitimin ve pandeminin aile bireylerinin tümünü etkilediğini belirtmiştir. Uzaktan eğitim derslerinin bazen çok plansız yapıldığını belirten bir öğrenci (K2) durumunu şöyle belirtmiştir: “*Uzaktan eğitime geçtiğimizden beri ne bir arkadaşım ile görüşebiliyorum ne de ailemle vakit geçirebiliyorum tüm zamanım derslerle ve sınavlara çalışmakla geçiyor.*” K5 ise “*Uzaktan eğitime geçtiğimizden beri arkadaşlarımla bir ya da iki defa görüştim. Hem virüs bulaşır korkusu ile buluşamadık hem de öğretmenlerimiz planda olmayan telafi dersleri başlatabiliyor bu yüzden aylardır sosyal anlamda bir aktivite yaptığım söylenemez.*” şeklinde yaşadığı durumu ifade etmiştir.

Uzaktan eğitimin etkililiği konusunda bir öğrenci(K8) “*Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili olduğunu düşünmüyorum. Çünkü; ders süreleri kısa oluyor. Okulda olduğumuzda öğretmenlerimizle tenefüslerde de vakit geçirebiliyorduk. Online derslerde öğretmenimiz konuyu anlatmak için daha çok çaba sarf ettiği için süremiz kısıtlı oluyor. İletişimimiz kısıtlı oluyor. Öğretmenlerimiz öğrencilerin dikkatini çekmekte sıkıntı yaşıyor. Kameralar açık olmadığı için göz temasının kurulamaması, ders dışında öğretmen-öğrenci arasındaki iletişim*

süresinin kısıtlı olması uzaktan eğitimin en olumsuz yönleri bence.” Benzer ifadelerde bulunan K14 “Uzaktan eğitimden yeteri kadar faydalanabildiğimi düşünmüyorum. Çünkü sürekli ya sistem bizi dersten atıyor ya da internetimiz kesiliyor. Tam derse odaklanıyorum bu gibi sorunlar ortaya çıkıyor. Sanki öğrendiklerimi unutacakmışım gibi geliyor.” Aksi yönde ifadeleri olan K10 ise “Açıkçası uzaktan eğitim benim için bir avantaja dönüştü aslında benim sosyal fobim var topluluk önünde konuşamam, sınıfta soru soramam, sunumlarımı yaparken çok zorlanırım ama şimdi kalabalık bir ortam olmadığı için odamda daha rahat konuşabiliyorum, anlamadığım yerleri sorabiliyorum.” diyerek uzaktan eğitim ile ders esnasında kendini daha iyi ifade edebildiğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan hemen hemen tüm öğrenciler benzer ifadeler kullanmıştır. Uzaktan eğitime katılabilmek için öğrencilerin genellikle tablet ve telefon kullandığı ancak bunların temininde bazı öğrencilerin zorluk yaşadığı görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Öğrencilerin ve ailelerinin bu süreçten oldukça etkilendikleri ve sosyal hayatlarında birtakım değişiklikler yapmak zorunda kaldıkları görülmüştür. Ayrıca halen teknik sorunlar yoğun olarak yaşanmakta ve hem öğretmenlerin hem öğrencilerin uzaktan eğitime uyumu tam olarak sağlanamamıştır.

Pandemi Döneminde Öğrencilerde Kaygı

Kaygı bireylerde olumlu etkiler ortaya çıkardığı gibi, zihinsel olarak da yıpranmalara neden olabilmektedir. Bireyler kaygıyla daha çok sınavlar, tanışmalar, iş görüşmeleri gibi hayata önemli etkileri olan zamanlarda maruz kalmaktadır. Bu zamanlarda kaygıyı gereken düzeyde tutabilmek istendik davranışların ve gereken düzeyde performansın gösterilebilmesini sağlayacaktır. Alanyazın incelendiğinde yaşam içerisinde ortaya çıkan olumsuz durumlara bağlı olarak kaygı ve stresin bireylerde depresyon, iştah azalması, aşırı terleme, ellerde titreme, odaklanma sorunu ve sosyal etkileşimin zayıflaması gibi belirtilere sebebiyet verdiği vurgulanmaktadır (Jiao vd., 2020).

Covid-19 salgınının gençlerde de görülmesi hatta taşıyıcı konumunda olmaları onları daha sıkı sosyal izolasyon içinde bulunmalarına neden olmuştur (Üstün ve Özçiftçi, 2020: 142-153). Covid-19 pandemisi süresince öğrenciler okula gidememiş, dışarı çıkamamış öğretmen ve arkadaşlarıyla görüşmemişlerdir. Ayrıca, karantina kaygı, korku, hayal kırıklığı, umutsuzluk ve öfke gibi olumsuz duyguların yaşanmasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra ruhsal problemleri olan ve tedavi süreci devam eden bireyler için çok daha riskli bir süreçtir (Brooks vd., 2020).

Pandemi sürecinin çocukların ruh sağlığı üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Bu dönemde bireyler korku, kaygı, kendini suçlama, değersizlik ve öfke gibi duygular hissedebilmektedirler (Boelen vd., 2013: 1097). Çalışmaya katılan öğrencilerden K4 uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı kaygılara yönelik “Sınavların yapılış şekline yönelik kaygılarım çok fazla. Okula döndüğümüzde tekrar olacaksa bile bizim konularımız artacak diye düşünmeye başladım ve daha çok konu olursa unutma ihtimalimizde arttığı için stres oluyorum.” Kaygı ve korku durumlarını sıkça yaşadığını belirten K13 ise “Özellikle sınav haftalarında çok zorluk çekiyorum. Aslında ilk zamanlar evdeyim daha rahatım diye düşünüyordum. Ancak öyle olmadığını anladım. Acaba internetim kesilir de sınavdan atılırsam ya da sistem beni atar mı diye korkuyor insan. Daha çok stres yapıyorum. Kaygılanıyorum. Bilgilerin çok kalıcı olmadığını düşündüğüm için çalışmalarım yeterli düzeyde mi diye sürekli kendimi sorguluyorum.” şeklinde yaşadığı durumları ifade etmiştir. Diğer bir öğrenci (K12)

“Üniversite sınavına hazırlandığım dönemde aniden uzaktan eğitim sistemine geçilmesi beni ve tüm çalışmalarımı olumsuz etkiledi. Bir yandan üniversite sınavına hazırlanmam bir yandan da online dersler ile yeni konuları anlamaya çalışmak beni çok yordu ve sınavlara yönelik çok fazla kaygım var. Hatta bu dönemde uyku problemlerim ortaya çıktı. Sürekli konuları yetiştirememeye anlayamama endişesi var bu durumda benim huzursuz olmama neden oluyor.” Öğrencinin üniversite sınavına hazırlandığı dönemde alışmadığı ve daha önce deneyimlemediği bir sisteme geçmek zorunda kalması sınavla yönelik kaygılarını arttırdığı ve bu kaygılar neticesinde birtakım sağlık sorunları yaşadığı görülmüştür. K11 uzaktan eğitimin kendisini ve ilişkilerini oldukça olumsuz etkilediğini vurgulayarak “Evde pek verimli vakit geçiremiyorum. Uzaktan eğitim derslerinden dolayı sürekli bilgisayarın başındayım. Ailemle olan iletişimim de zayıfladı. Ben artık üzölmeye başladım. Onlarla vakit geçiremeyince kendimi suçlu hissediyorum. Kendime de eskisi gibi vakit ayıramıyorum. Ben kitap okumayı çok seviyorum ama şimdi doğru dürüst vakit bulamıyorum. Kitap okumak için kendi uyku zamanımdan almam gerekiyor.” olarak belirtmiştir.

Benzer ifadeleri kullanan diğer öğrencilerin görüşlerinden yola çıkılarak öğrencilerin özellikle süreç içerisindeki sınavlara, online derslerin kesintiye uğramasına ve konuların anlaşılmasına yönelik kaygılarının bulunduğu saptanmıştır.

Belirsizlik Karşısında Tahammülsüzlük

Belirsizliğe tahammülsüzlük, belirsiz durum ve olayların olumsuz sonuçlara neden olacağına yönelik inançlardır. Belirsizlik, herkesin yaşayabileceği bir durum olmakla beraber günlük yaşantımızın bir parçasıdır. Belirsizlik karşısında tahammülsüzlük bireyde olumsuz psikolojik, bilişsel ve davranışsal bozukluklarına doğrudan ve dolaylı yoldan etki edebilmektedir. Belirsizlik durumlarında bireyler daha olumsuz düşüncelere yatkın olduğundan dolayı bu süreç kişilere hep acı dolu bir bekleyiş gibi gelmektedir. Fakat belirsizlik kişilere olumlu olarak yeni fırsatlar, keşifler ve yaratıcılıkta sağlayabilmektedir (Bruno, 2008: 4-10).

Belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan bireylerin belirsiz durumu tehdit edici bir durum olarak görmeye ve belirsizlik durumuna negatif atıfta bulunma eğilimli oldukları görülmüştür. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü düşük olan bireyler belirsizlik durumunu rahatsız edici bir durum olarak görmeyerek içinde bulunulan durumu fazla önemsememektedirler. Bu bağlamda belirsizlik kişilerde özgün davranışlar ortaya çıkarabilmektedir (Dugas vd., 2005; 57-70). Mart 2020 tarihinden bu yana Covid-19 salgını nedeniyle yüz yüze eğitimin yapılamaması ve sürecin halen devam etmesi belirsizlik durumlarını ortaya çıkarmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen öğrencilerden K9 belirsizlik durumlarına yönelik “Aslında hepimiz okuldan uzaklaştık diye düşünüyorum. Kendimde disiplin sağlayamıyorum. Okula gitsem böyle olmazdı. Ama hala okulların açılmaması beni üzüyor okulumu arkadaşlarımı çok özledim. Çünkü o zaman günlük rutinim belliydi. Şimdi sabah olan canlı derslerime girmediğimde disiplin olmadığında kendimi kötü bile hissetmiyorum. Akademik olarak gelecek kaygısı yaşıyorum. Kendimi boşlukta hissediyorum.” K1 belirsizliklerin çok fazla olduğunu vurgulayarak “Birinci sınavlarımızı olduk. Ama olmayanlar var. Onlara sınav yapılmazsa bize haksızlık olacak. İkinci sınavlarımız nasıl olacak mı, olmayacak mı, hiçbir şey belli değil. Çok fazla belirsizlikler var. Bunlar beni düşündürüyor.” K7 ise “Pandemi her şeyi altüst etti şimdi hiçbir şey eskisi gibi değil ve ne zaman eskisi gibi olacak bilmiyoruz. Ne ikinci sınav tarihlerimiz belli ne de okulun ne zaman açılacağı... Bu belirsizlikler beni çok

yordu.” Benzer ifadeler kullanan bir başka öğrenci ise (K7) “İlk başlarda okulu pek aramadım. Bu şekilde eğitim öğretime devam etmek daha cazip geldi. Ancak daha sonra öğrendiklerimin çok kalıcı olmadığını anladığımda okulun değerini anladım. Sürekli bir belirsizlik olduğu için umutsuzluğa kapılıyorum. Aslında bir gün okul açıldı deseler inanmam.”

Öğrencilerin uzun zamandır daha önce deneyimlemedikleri bir sistem ile eğitim görmeleri ve bu sürecin daha ne kadar devam edeceğini bilememeleri onların umutsuzluk, üzüntü, özlem gibi duyguları hissetmesine neden olmuştur.

Pandemi Döneminde Öğrencilerin Aldıkları Sosyal Destek

Sosyal destek, bireyin genel iyilik halinin arttırmasının yanı sıra sağlık sorunlarına karşı kişisel direnci arttırabilen destekleyici davranışları da içerir (Haber vd., 2007). Yeterli sosyal destek bireyin öz saygısının, öz yeterliliğinin ve dayanıklılığının arttırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Sosyal desteğin zihinsel ve fiziksel sağlığa pozitif yönlü bir etkisi söz konusudur. Alan yazın incelendiğinde Ebola, İnfluenza, Sars ve Covid-19 gibi salgınlarda sosyal desteğin stresle başa çıkmada etkisi üzerine bir dizi çalışma mevcuttur (Pressman vd., 2005: 297; Mohammed vd., 2015; Liu vd., 2020).

Koronavirüsü hayatın birçok alanında sorunların oluşmasına neden olmuştur. Psikososyal gelişimini henüz tamamlamayan gençlerin bu dönemde karşılaştıkları sorunlarla baş etmesinde sosyal destek sistemleri oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin karşılaştığı sorunların çözümünde yardımcı olacak sosyal destek sistemlerinin varlığının da bireylerin güçlendirilmeleri açısından olumlu bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Sağlık ve Ersoy, 2020).

Bu doğrultuda bazı öğrencilerin kimlerden destek aldıklarına bakıldığında; bir öğrenci, “Derste teknik sorunlar yaşıyorum. Mesela derse girmekte sıkıntı yaşıyabiliyoruz böyle durumlarda abimden yardım isterim. Bazen konularda anlamadığım yerlerde oluyor abimin olması benim için bir avantaj sağlıyor (K11). Şeklinde ifade ederken bir başkası “Sürekli karantinede olmak ve derslerin uzaktan eğitim şeklinde olması benim tüm motivasyonumu düşürüyor. Ama arkadaşlarımda bunları yaşadığını bilmek beni biraz olsun rahatlatıyor. Onlarla internet üzerinden her zaman konuşup dertleşebiliyoruz bir sorun yaşadığımızda beraber halletmeye çalışıyoruz arkadaşlarımla ve okulumu çok özledim (K10).” Aldığı desteği belirtmiştir bir başka öğrenci ise “Pandemi boyunca derslerim konusunda ailem sürekli destek oldu. Bilgisayarım yoktu yeni bir bilgisayar aldılar kendimi bir yükümüş gibi hissetsem de onlar olmasa bu dönem benim için çok daha zor olurdu (K8).” diyerek durumunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin ihtiyaç duyduğu sosyal desteğin aile bireyleri ve arkadaşları tarafından sağlandığına ulaşılmıştır. Bu sosyal destek sistemlerinin varlığı sayesinde zor durumlar karşısında öğrencilerin, ortaya çıkan problemler ile daha kolay baş edebildiği, içinde bulunulan durumu daha gerçekçi değerlendirdiği ve stresörlerin olumsuz etkilerinden daha az etkilendiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Covid-19 adı verilen küresel virüs salgını dünyayı etkisi altına almıştır. Kaos kuramına göre dünyanın herhangi bir bölgesinde gelişen bir olay ya da kriz başka bir olayın tetikleyicisi

olabilmektedir (Gürsakal, 2001: 4). Covid-19 salgını ile de birçok alan da krizler ortaya çıkmıştır. Düzensizliğin düzenini yaratan koronavirüsü eğitim sisteminde uzaktan eğitime geçişe neden olmuştur. Öğrencilerin öğretmenlerin ve ailelerin bu sürece uyumu sancılı geçse de sürecin devam etmesi bu uyumu zorunlu kılmıştır.

Covid-19 pandemi sürecinde öğrenciler eğitim-öğretim faaliyetlerini uzaktan eğitim sistemi içerisinde internet üzerinden dijital araçlarla devam ettirmektedirler. Bu dönemde öğrenciler okul içi faaliyetlerinden uzak kalmış, arkadaşları ve öğretmenleriyle olan ilişkileri kesintiye uğramıştır. Öğrencilerin okul ortamına ve yüz yüze eğitime özlem duyduğu, online derslerden yeterince verim alamadığı, planlarının ve günlük rutinlerinin bozulduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerde kaygı, stres, belirsizlik, korku gibi durumların yaşandığı ve olumsuz etkilendikleri görülmektedir.

Araştırmada ele alınan uzaktan eğitim sürecinin; öğrencilerde konuların yetişip yetişmemesine, konuların yeterince anlaşılmasına, bu sürecin ne zaman biteceğine, ders esnasında teknik sorunların yaşanmasına, sınavların yapılış şekline ve okul başarılarına yönelik kaygıların yoğun olarak yaşamasına neden olduğu görüşmeler sonucu saptanmıştır. Bu süreçte öğrencilerin sahip olduğu sosyal destek sistemleri devreye sokularak çeşitli aktivitelerle yaşanan kaygı ve stres durumlarının ifade edilmesi sağlanmalı, öğrencilerin okuldan uzak kaldığı bu dönemde eğitim ve öğretimin sadece okuldan ibaret olmadığı unutulmamalı öğretmen, öğrenci ve ebeveyn iş birliği sayesinde uzaktan eğitimden daha olumlu sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir. Ayrıca uzaktan eğitim sisteminde online derslerin daha verimli geçmesi için internet alt yapısı güçlendirilmeli, ders takibi için kullanılan teknoloji araçlarına ulaşamayan öğrencilerin eksikleri tespit edilerek temin edilmelidir. Bu bağlamda gerekli müdahalelerin yapılmasıyla birey süreci en sağlıklı şekilde atlatabilir, gerekli motivasyonu sağlayabilir, problem çözme becerileri geliştirilebilir, kaygı düzeyleri en aza indirilebilir ve birey tüm yönleriyle güçlendirilebilir. Aksi durumda kaygı ve stresin bireyde istenmedik olumsuz sonuçlara yol açabileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (1986). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e)*. Genişletilmiş ikinci baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Alıcı, E., Önder, C.F. (2016). Kaygı Bozukluğu Olan ve Olmayan Yetişkinlerde Sosyal Beceri ve Benlik Saygısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (46): 381-383.
- Aydın, A. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma (KTÜ Örneği)”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17 (4): 715-716.
- Aydiner Boylu, A., Günay, G., Ersoy, A. F., (2019). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Desteğin Yalnızlık Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Sosyoekonomi Dergisi*, vol.27, 211-222.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, 4(1).
- Bates, T. (2008). What do you mean by? Online Learning and Distance Education Resources. <https://www.tonybates.ca/2008/07/07/what-is-distance-education/> (10 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Boelen, P. A., Spuij, M. (2013). Symptoms of post-traumatic stress disorder in bereaved children and adolescents: Factor structure and correlates. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 41(7): 1097-1108.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD)*, 3(2), 85-124. <https://doi.org/10.1080/01587919.2019.1681894> (25 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Brooks, S., Webster, R., Smith, L., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., Rubin, G. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet Psychiatry*, 395(14).
- Bruno, D. (2008). Testing Anxiety/Uncertainty Management Theory across HispanicNon-Hispanic Barriers. *Communication Studies Undergraduate Publications, Presentations and Projects*. 56: 4-10.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (3. baskı). New Jersey: Pearson Education, Inc. Upper Saddle River.
- Dhar, H. L. (2001). Gender, Aging, Health and Society. *J Assoc Physicians India*, 49: 1012-1020.
- Dugas, M. J., Hedayati, M., Karavidas, A., Buhr, K., Francis, K., Philips, N. A. (2005). Intolerance of uncertainty and information processing: Evidence of biased recall and interpretations. *Cognitive Therapy and Research*, 29(1): 57-70.
- Dugas, M. J., & Koerner, N. (2005). Cognitive-Behavioral Treatment for Generalized Anxiety Disorder: Current Status and Future Directions. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 19(1),

61–81. <https://www.researchgate.net/publication/233492749> (22 Ocak 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Erguvan, F. M. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ile Psikolojik İyi Olma Düzeylerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Ersöz, F., Ersöz, T., ve Konuşkan, Ö. (2016). Belirsizlikle Başa Çıkmada Etkili Olan Kriterlerin Araştırılması: Bir Üniversite Uygulaması. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(3), 215-232.

Etlilioğlu, M., Tekin, M. (2020). Elektronik Öğrenmede Öğrenci Tutum ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkide Öğrenci Merak ve Kaygısının Aracılık Rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4:34-38.

Günay, G., Ersoy, A. F., Aydın Boylu, A., (2018). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kırılabilirlikleri ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, Vol.53, 1177-1186.

Gürsakal, N. (2001). Yeni Bilim. http://www.academia.edu/download/37299078/YENI_BILIM.docx (23 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Haber, M.G., Cohen, J.L., Lucas, T., Baltes, B.B., (2007). The Relationship Between Self-Reported Received and Perceived Social Support: A Meta-Analytic Review. *Am J Community Psychol.* 39 (1–2): 133–44.

Holaway, R., M., Heimberg, R. G., Coles, M. E. (2006). A Comparison of İntolerance of Uncertainty in Analogue Obsessive-Compulsive Disorder and Generalised Anxiety Disorder. *Journal Of Anxiety Disorders*, 20: 158–174.

Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic. *The Journal of Pediatrics*. doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013

Kaya, M. & Varol, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.

Kırık, M.A., (2014). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 21: 73-94.

Korkut, A., ve Keskin, İ. (2015). Öğretmen adaylarının belirsizlikten kaçınma düzeylerine ilişkin karşılaştırmalı bir analiz. *Electronic International Journal of Education, Arts and Science*, 1(2), 31-57.

Liu, X., Shao, L., Zhang, R., Wei, Y., Li, J., Wang, C., et al. (2020). Perceived Social Support And Its İmpact On Psychological Status and Quality Of Life Of Medical Staffs After Outbreak Of SARS-Cov-2 Pneumonia: A Cross-Sectional Study, Available at SSRN 3541127.

Mohammed, A., Sheikh, T. L., Gidado, S., Poggensee, G., Nguku, P., Olayinka, A., Et Al. (2015). An Evaluation Of Psychological Distress And Social Support Of Survivors And Contacts Of Ebola Virus Disease Infection and Their Relatives In Lagos, Nigeria: A Cross Sectional Study-2014. BMC Public Health, 15(1): 1–8.

Manav, F. (2011). “Kaygı Kavramı,” Toplum Bilimleri Dergisi, 5 (9): 202-205.

MEB, (2020). Sayılarla Uzaktan Eğitim. <https://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim/icerik/3125> (21 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

OECD (2020). A Framework to Guide an Education Response to he Covid-19 Pandemic of 2020. <http://www.oecd.org/education/> (21 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Oktan, V. (2005). Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Ergenlerdeki Öfkenin Gelişimine Etkisi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 21:183-192.

Özmen, A. (2006). Öfke: Kuramsal Yaklaşımlar ve Bireylerde Öfkenin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39(1): 47

Patton, M. Q. (2002). Qualitative Research and Evaluation Methods (3. baskı). Thousand Oaks, California: SAGE

Pressman, S. D., Cohen, S., Miller, G. E., Barkin, A., Rabin, B. S., Treanor, J. J., (2005). Loneliness, Social Network Size, and İmmune Response to İnfluenza Vaccination in College Freshmen. Health Psychol. 24(3):297.

Sağlık, G. N., Ersoy, A. F., (2020). Covid-19 Salgın Sürecinde Üniversite Öğrencilerine Yönelik Sosyal Destek Mekanizmalarının İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma. 2. International European Conference On Interdisciplinary Scientific Researches (Ss.300-309). Ankara, Türkiye

Sarı, S. (2007). Sürekli kaygının yordayıcıları olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili inançlar ve kontrol odağının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Schou, C., Heegaard, N. H. H., Electrophoresis, B., S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it rapid review of the evidence. The Lancet, 395 (10227): 912-920.

Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kiliçer, K., Akbulut, Y., Yıldırım, Y. (2008). Türkiye'deki Eğitim Teknolojisi Araştırmalarında Güncel Eğilimler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19: 439-458.

Terzi, A. R. (2004). Üniversite öğrencilerinin güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma algıları üzerine bir araştırma. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 65–76

Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (7): 275-285.

Türk Dil Kurumu, (2020). “Kaygı”. <https://sozluk.gov.tr/> (20 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

UNICEF, (2020). UNICEF And Microsoft Launch Global Learning Platform to Help Address COVID-19 Education Crisis. https://www.unicef.org/press-releases/unicefand-microsoft-launch-global-learning-platform-help-address-covid-19-education_ (21 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Üstün, Ç., Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, (25): 142-153.

White, E.M., Philogene, G.S., Fine, L., Sinha, S. (2009). Social Support and Self-Reported Health Status of Older Adults in the United States. *American Journal of Public Health*, 99(10): 1872-1878.

WHO. (2020). Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. World health Organization. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> (22 Kasım 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yamaç, Ö. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, E. O. (2003). Taekwondocuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Müsabakalardaki Başarılarına Etkisi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Zengin O., Günay G., Ersoy A. F. (2017). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Başatme Stillerinin Sosyal Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisi, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 6:255-268.

Rekreasyonel Gençlik Kampları Liderlerinin Ruhsal Zekâ Özellikleri ve Takım Çalışmasına Yatkinlıklarının İncelenmesi

Arif ÖZSARI¹

¹ Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Osmaniye, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-4753-8049>

Email: arifozsari@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 29.05.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

Rekreasyonel gençlik kampları liderlerinin ruhsal zekâ özellikleri ve takım çalışmasına yatkinlıklarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmaya yaşları ortalaması 24.56 ± 2.99, 124 kadın, 127 erkek olmak üzere toplamda 251 gençlik kampı lideri gönüllü olarak katılmışlardır. Araştırmadaki verilerin toplanmasında Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Yiğit-Seyfi (2016) tarafından yapılan ve King (2008) tarafından geliştirilen “the spiritual intelligence self-report inventory” (SİSRİ-24) “ruhsal zekâ öz-rapor envanteri” ve Tuncer (2008) tarafından geliştirilen “takım çalışmasına yatkinlık ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada uç değerler (outliers) revize edilmiş ve varyansların homojenliği kontrol edilmiştir. Independent-Samples t testi, One-Way Anova analizlerine yanı sıra ilişki model kapsamında korelasyon yöntemine başvurulmuştur. Sonuç olarak; gençlik kampı liderlerinin demografik özellikler bakımından ruhsal zekâ boyutunda anlamlı değişimler göstermedikleri, takım çalışmasına yatkinlıkta ise cinsiyet ve yaş grupları bakımından anlamlı değişimler gösterdikleri tespit edilmiştir. İlişki model kapsamında ise takım çalışması ölçeği üç boyutu ile (güven, problemi teşhis, iş birliği ve ekip çalışması) ruhsal zekâ ölçeği boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca gençlik kampı liderlerinin ruhsal zekâ düzeyleri arttıkça, takım çalışmasında güven, iş birliği ve ekip çalışmasının artacağı; ruhsal zekâ düzeyleri (kişisel anlam üretimi) azaldıkça, takım çalışmasında problemi teşhisin azalacağı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Rekreasyonel gençlik kampları liderleri, ruhsal zekâ, takım çalışmasına yatkinlık.

Investigation of the Mental Intelligence Traits and Teamwork Tendencies of Recreational Youth Camp Leaders

Abstract

A total of 251 youth camp leaders, with an average age of 24.56 ± 2.99 , 124 women and 127 men, voluntarily participated in this study, which was carried out to examine the mental intelligence traits and teamwork tendencies of youth camp leaders. In the collection of data of the study, "spiritual intelligence self-report inventory" (SISRİ-24), which was developed by King (2008), and the validity and reliability in Turkish was ensured by Yiğit-Seyfi (2016) and "teamwork tendency scale" developed by Tuncer (2008) was used. In the study, outliers were revised and the homogeneity of variances was checked. In addition to the Independent-Samples t test, One-Way Anova analysis, the correlation method was used within the context of the relational model. As a result; It was determined that youth camp leaders did not show significant changes in mental intelligence dimension in terms of demographic characteristics, and they showed significant changes in terms of gender and age groups in teamwork tendency. In the relational context, it was found that there are significant relationships between the three dimensions of the teamwork scale (trust, diagnosis of the problem, cooperation, and teamwork) and the dimensions of the mental intelligence scale. Moreover, as the mental intelligence levels of youth camp leaders increase, trust in teamwork, cooperation and teamwork will increase; It can be said that as the level of mental intelligence (personal meaning production) decreases, the diagnosis of the problem in teamwork will decrease.

Keywords: Recreational youth camp leaders, mental intelligence, a tendency to teamwork.

Giriş

Çoklu zekâ kuramının öncüllerinden olan Gardner 1983 yılında zekâyı tek ve baskın bir yetenek olarak görmekten ziyade, zekânın çeşitli ve özel boyutlardan oluştuğunu ifade etmiştir (wikipedia, 2021). Gardner, çoklu zekâ kuramında sözel zekâ, mantıksal zekâ, görsel zekâ, bedensel zekâ, müzikal zekâ, kişisel zekâ, uzamsal zekâ, sosyal zekâ gibi zekâ türlerinden bahsetmiştir (Gardner, 2004). Alan yazında duygusal zekâ ve ruhsal zekâ gibi zekâ türlerinden de bahsedilmektedir. Aydınlan'a göre (2009) ruhsal zekâ, diğer zekâ türlerini de destekleyerek kişinin duygusal ve zihinsel zekâsının etkin olarak faaliyet göstermesine yardımcı olur. Gardner'e (2013) göre ise insan zekâsı alanına yeterince girmek istiyorsak genelde kabul ettiğimizden daha geniş kapsamlı ve evrensel bir yetkinlik kavrayışını da çerçeveye dahil etmek zorundayızdır.

Antunes vd., (2017) göre ruhsal zekâ akademik bir kavram olarak artan bir öneme sahip olmuştur, uzun yıllardır maneviyatın ve yaşamın anlamını bulmak, insan varlığı bağlamında temel fenomenler olarak kabul edilmiştir. Zohar'ın (1997) ruhsal zekâ kavramını dile getirmesinden bu yana araştırmacılar bu kavramı açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak teorik bir yapı olarak bu kavram tam olarak anlaşılammıştır (Skrzypinska, 2021). İçinde yaşadığımız dönemde hayatın getirmiş olduğu şartlardan dolayı bireylerin bu zekâ türüne ilgisinin gittikçe arttığı da söylenebilir.

Zekâ, bir ya da birden fazla kültürel çerçeve içinde değerlendirilen bir sorun çözme veya ürün oluşturma becerisidir (Gardner, 2013). Ruhsal zekâ, insanın manevi potansiyelini tanımlamada önemli bir yetkinliktir (King, 2008). Ruhsal zekâ, doğuştan getirilen manevi vasıfların bireyin düşünce ve davranış yoluyla ifadesidir (Awais vd., 2015). Chin vd., (2011) göre ruhsal zekâ, bireylerin kişisel değerlerini net bir amaç duygusuyla tanımlamaya ve hizalamaya yardımcı olur.

İlgili literatür ruhsal zekâ kapasitesi olmadan, sadece anlamsızlaştırılmış hayatlardan haz alacağımızı öne sürmektedir. Ruhsal zekâ bizi nihai sınıra yani manevi âleme bağlayan bir insan kapasitesi olarak da görülebilir. Bu nedenle bu zekâ türü, maneviyatını geliştirmekle gerçekten ilgilenen herkes tarafından disiplinli bir şekilde zaman içinde geliştirilebilir (Vasconcelos, 2020). Ruhsal zekâyı, insanların varoluşlarıyla birlikte getirdikleri, kişilerin hayatta oluş amaçlarını sorguladıkları ve içsel sorunlarla yüzleştikleri anda bu sorunları çözmek için kullandıkları zekâ türü olarak da ifade edebiliriz.

Takım, belirlenen amaçlara gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş kişi ya da kişilerden oluşur (Ayhan, 2010). Uyumlu bir takım çalışması, bir organizasyonun etkinliğinin temeli olarak değerlendirilmektedir (İlhan ve İnce, 2015). Gençlik kamplarındaki takım çalışmasını gerçekleştiren kişiler gençlik liderleridir. Her bir lider, takım çalışması içerisinde belirli bir pozisyona ve bu pozisyon nedeniyle de bir takım yetki ve sorumluluklara sahip olmaktadır (Özsarı ve Yıldız, 2020). Nihayetinde takım çalışması, takımın birlikte çalışma süreçleri üzerine odaklandıkları, takım üyelerinin katılımlarını teşvik eden bir ortam oluşturmak için harekete geçtikleri bir çabadır (İnce vd., 2004). Takım çalışmasının koordineli bir çalışma sonucunda bireysel çabalar ile bu bireysel girdilerin toplamından daha büyük bir performans düzeyi ile sonuçlanacağına ulaşabiliriz (İlhan ve İnce, 2015).

Takım oluşturma ve bu takımın etkili bir şekilde çalışmasındaki en önemli öge, liderlerin takım arkadaşları ile arasındaki çeşitli engelleri minimum noktaya indirmede gösterdikleri

gayrettir. Liderlik bir statü işlevinden çok, ilişkinin ve lider ile izleyiciler arasındaki karşılıklı etkileşimin kalitesiyle ilgili bir süreçtir (İnce vd., 2004). Bu süreçte çeşitli liderlik özellikleri gösterilebilir: kişinin kendini iyi ifade edebilmesi, uyumlu ilişkiler kurabilmesi, toplumsal duyarlılıkları yüksek olma özellikleri gibi (Tüfekçi vd., 2016). Bu özelliklerin yanına liderin takımla birlikte hareket ederek takımın bir parçası olma yolundaki gösterdikleri duyarlılıkları da ekleyebiliriz.

İnsanların serbest zaman etkinliklerini ifade eden rekreasyonel faaliyetler, bireyin hayatında çalışmanın dışında kalan, dinlendiği, eğlendiği, ilgi alanlarına yönelik faaliyetler yaptığı zaman dilimlerini kapsayan oldukça geniş bir alandır. Rekreasyonel faaliyetleri şekillendiren önemli bir faktör ise “gençlik kampları” olarak bilinen, eğitim takvimi dışında kalan zamanlarda belirli yaş aralığında yer alan bireylerin katıldığı kamplardır (Polat, 2019). Gençlik kampı liderlerinin rol model olarak kamplara katılan genç dimağlara örnek olması nedeniyle birbirleriyle uyumlarının, yani takım halinde hareket ederek bir sinerji oluşturmalarının çok önemli olduğu düşünülmektedir (Özsarı ve Yıldız, 2020). Görev yapılan yerlerde ortaya koyulan ruhsal zekâ özellikleri ile kişinin çevresi çok daha elverişli hale gelmektedir (Joseph ve Lakshmi, 2011). Yani yaptıkları işe ruhlarını katan bireylerin çevrelerinde kabul görecekları daha başarılı olacakları söylenebilir. Gençlik kamplarında görev alan liderlerin her biri liderlik sürecini yürütebilmek adına belirli bir eğitim alarak, belirlenen misyonları gerçekleştirme gayretinde olan kişilerdir. Dolayısıyla liderlerden oluşturulmuş olan takımların birlikte bir takım ruhu oluşturdukları müddetçe çok daha başarılı olabilecekleri düşünülebilir. İşte bu süreçte takımı oluşturan bireylerin her birinin ben değil, biz düşüncesiyle takım ruhu oluşturmak ve hedeflerini gerçekleştirmek adına ruhsal zekâlarını ön plana çıkarmalarının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Emmons’a (2000) göre ruhsal çabalar kişilerin günlük yaşamlarındaki amaçlarını gerçekleştirmek için değerli olana odaklanmaktadır. Hyson’a (2013) göre ise ruhsal zekâ, liderlik etkinliğini pekiştirmede hayati bir rol oynamaktadır.

Bu araştırma ile rekreasyonel gençlik kampları liderlerinin ruhsal zekâ özellikleri ve takım çalışmasına yatkınlıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Yerli ve yabancı yazında ruhsal zekâ kavramı ile takım çalışmasına yatkınlığın birlikte değerlendirildiği her hangi bir araştırmaya ulaşılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın ilgili literatüre sağlayacağı katkı bakımından önem teşkil ettiği düşünülmektedir.

Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli

İlişkisel tarama modeli genel tarama modellerinden biridir (Karasar, 2019). Araştırmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2019 yılı yaz ve kış gençlik kamplarında gençlik liderliği yapan kişiler oluştururken, örneklem grubunu ise araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 124 kadın, 127 erkek olmak üzere toplamda 251 gençlik kampı lideri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için üç kısımdan oluşan anket uygulanmıştır. Birinci kısımda demografik özellikleri belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci kısımda King (2008) tarafından geliştirilen “the spiritual intelligence self-report inventory (SİSRİ-24) ruhsal zekâ öz-rapor envanteri” kullanılmıştır. Envanterin Türkçe’ye uyarlamasını (dilsel eşdeğerlik), geçerlik ve test güvenilirliği Yiğit-Seyfi (2016) tarafından yapılmıştır. Envanter; “önemli varoluşsal düşünme”, “kişisel anlam üretimi”, “farkındalık” ve “bilinçli durum genişlemesi” olarak önerilen 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan bu araştırma için ölçeğin Cronbach Alpha değeri ,893 olarak hesaplanmıştır. Üçüncü kısımda ise Tuncer (2008) tarafından geliştirilen “takım çalışmasına yatkınlık ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek 28 madde ve 7 alt bölümden oluşmaktadır. Bunlar: 1-Güven 2- Problemi Teşhis ve Analiz Etmek 3- Sorumluluk 4- İşbirliği ve Ekip Çalışması 5- Eğitim ve Yol gösterme 6- Yüksek İç Motivasyon 7- Liderlik, İkna, Azim şeklindedir. Ölçeğin bu çalışmada Cronbach’s Alpha değeri ,813 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada uç değerler (outliers) revize edilmiştir. Normalliğin iki unsuru kurtosis ve skewness değerleridir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Araştırmada bu değerler uygun görülen aralıkta (+1/-1) bulunduğu için parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir (Tablo 1). Tanımlayıcı istatistiğin yanı sıra, varyansların homojenliği kontrol edilmiş, Independent-Samples t testi, One-Way Anova-Tukey analizlerine yer verilmiştir. İlişkisel model kapsamında ise korelasyon yöntemine başvurulmuştur.

Bulgular

Tablo 1. Araştırmada kullanılan ölçeklerin skewness ve kurtosis değerleri

Ölçekler	Std. Sp	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Güven	,450	-,843	,806
Problemi teşhis	,769	,669	,339
Sorumluluk	,602	,248	-,142
İşbirliği ve ekip çalışması	,461	-,284	,444
Eğitim ve yol gösterme	,679	,367	,527
Yüksek iç motivasyon	,525	,727	,956
Liderlik, ikna, azim	,485	,140	,825
Önemli varoluşsal düşünme	,796	-,648	,384
Kişisel anlam üretimi	,612	-,602	,007
Farkındalık	,624	-,291	-,192
Bilinçli durum genişlemesi	,749	-,326	-,421

Normalliğin iki unsuru kurtosis ve skewness değerleridir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Tablo 1’de görüleceği üzere araştırma ölçeklerinin skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre normallik varsayımın sağlandığı söylenebilir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkeni t testi (ruhsal zekâ)

Ruhsal zekâ	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sp	t	p
-------------	----------	---	----------	---------	---	---

Önemli varoluşsal düşünme	Kadın	124	3,73	,808	-,454	,650	
	Erkek	127	3,77	,786			
Kişisel anlam üretimi	Kadın	124	4,25	,607	1,430	,154	
	Erkek	127	4,14	,615			
Farkındalık	Kadın	124	3,88	,696	,289	,773	
	Erkek	127	3,86	,547			
Bilinçli durum genişlemesi	Kadın	124	3,83	,799	,623	,534	
	Erkek	127	3,77	,700			

Tablo 2’de görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin cinsiyet faktörüne bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu olmamakla birlikte ($p>0.05$), önemli varoluşsal düşünme boyutu hariç kadın liderlere ait ortalama değerler, erkeklere oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 3. Cinsiyet değişkeni t testi (takım çalışması)

Takım çalışması	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sp	t	p
Güven	Kadın	124	4,53	,415	1,681	,094
	Erkek	127	4,44	,480		
Problemi teşhis	Kadın	124	2,29	,787	-1,452	,148
	Erkek	127	2,43	,747		
Sorumluluk	Kadın	124	3,35	,542	-,225	,852
	Erkek	127	3,37	,658		
İşbirliği ve ekip çalışması	Kadın	124	4,05	,455	,528	,598
	Erkek	127	4,02	,467		
Eğitim ve yol gösterme	Kadın	124	2,55	,613	-1,715	,088
	Erkek	127	2,69	,733		
Yüksek iç motivasyon	Kadın	124	2,66	,465	-,328	,743
	Erkek	127	2,68	,579		
Liderlik, ikna, azim	Kadın	124	3,31	,465	-3,175	,002*
	Erkek	127	3,50	,579		

* $p<.05$

Tablo 3’te görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin cinsiyet faktörüne bağlı takım çalışmasına yatkınlıklarında liderlik-ikna-azim boyutunda erkek liderlerin ortalama değerlerinin kadın liderlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Diğer boyutlarda anlamlı değişimler söz konusu olmamakla birlikte, her iki cinsiyette problemi teşhis boyutuna ait değerlerin düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Liderlik tecrübe değişkeni ANOVA analizi (ruhsal zekâ)

Ruhsal zekâ	Tecrübe	N	Ortalama	Std. Sp	f	p
Önemli varoluşsal düşünme	1-2 yıl	113	3,72	,829	,613	,543
	3-4 yıl	84	3,83	,799		
	5 ve üz.	54	3,69	,720		
Kişisel anlam üretimi	1-2 yıl	113	4,23	,569	,365	,694
	3-4 yıl	84	4,19	,681		
	5 ve üz.	54	4,14	,595		
Farkındalık	1-2 yıl	113	3,84	,621	,227	,797
	3-4 yıl	84	3,90	,630		
	5 ve üz.	54	3,89	,628		

Bilinçli durum genişlemesi	1-2 yıl	113	3,76	,791	,548	,579
	3-4 yıl	84	3,87	,767		
	5 ve üz.	54	3,77	,627		

Tablo 4'te görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin tecrübe değişkenine bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu değildir ($p>0.05$).

Tablo 5. Liderlik tecrübe değişkeni ANOVA analizi (takım çalışması)

Takım çalışması	Tecrübe	N	Ortalama	Std. Sp	f	p
Güven	1-2 yıl	113	4,51	,430	,473	,624
	3-4 yıl	84	4,44	,499		
	5 ve üz.	54	4,50	,414		
Problemi teşhis	1-2 yıl	113	2,33	,687	1,110	,331
	3-4 yıl	84	2,46	,892		
	5 ve üz.	54	2,27	,723		
Sorumluluk	1-2 yıl	113	3,27	,543	2,459	,088
	3-4 yıl	84	3,40	,684		
	5 ve üz.	54	3,48	,567		
İşbirliği ve ekip çalışması	1-2 yıl	113	4,01	,444	,330	,719
	3-4 yıl	84	4,06	,473		
	5 ve üz.	54	4,05	,481		
Eğitim ve yol gösterme	1-2 yıl	113	2,60	,636	,609	,545
	3-4 yıl	84	2,68	,720		
	5 ve üz.	54	2,56	,704		
Yüksek iç motivasyon	1-2 yıl	113	2,65	,511	,071	,932
	3-4 yıl	84	2,68	,523		
	5 ve üz.	54	2,67	,565		
Liderlik, ikna, azim	1-2 yıl	113	3,46	,450	,894	,410
	3-4 yıl	84	3,37	,529		
	5 ve üz.	54	3,38	,487		

Tablo 5'te görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin tecrübe değişkenine bağlı takım çalışmasına yatkınlıklarında anlamlı değişimler söz konusu olmamakla birlikte ($p>0.05$), problemi teşhis boyutuna ait değerlerin düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Yaş değişkeni ANOVA analizi (ruhsal zekâ)

Ruhsal zekâ	Yaş	N	Ortalama	Std. Sp	f	p
Önemli varoluşsal düşünme	19-21	30	3,67	,734	,219	,803
	22-24	108	3,78	,773		
	25 ve üz.	113	3,74	,837		
Kişisel anlam üretimi	19-21	30	4,14	,607	,814	,444
	22-24	108	4,15	,620		
	25 ve üz.	113	4,25	,607		
Farkındalık	19-21	30	3,77	,685	1,134	,323
	22-24	108	3,83	,607		
	25 ve üz.	113	3,93	,622		
Bilinçli durum	19-21	30	3,57	,861	2,032	,133

genişlemesi	22-24	108	3,78	,722
	25 ve üz	113	3,88	,737

Tablo 6’da görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin yaş değişkenine bağlı ruhsal zeka özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu değildir ($p>0.05$). Önemli varoluşsal düşünme boyutu hariç 25 ve üzeri yaş grubundaki liderlere ait ortalama değerlerin, diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu da söylenebilir.

Tablo 7. Yaş değişkeni ANOVA analizi (takım çalışması)

Takım çalışması	Yaş	N	Ortalama	Std. Sp	f	p
Güven	19-21 ^a	30	4,60	,357	3,266	,040* a-b b-c
	22-24 ^b	108	4,40	,500		
	25 ve üz ^c	113	4,53	,412		
Problemi teşhis	19-21	30	2,54	,673	1,204	,302
	22-24	108	2,37	,856		
	25 ve üz	113	2,30	,700		
Sorumluluk	19-21	30	3,32	,616	,120	,887
	22-24	108	3,35	,605		
	25 ve üz	113	3,38	,600		
İşbirliği ve ekip çalışması	19-21	30	4,06	,508	,520	,595
	22-24	108	4,00	,468		
	25 ve üz	113	4,06	,442		
Eğitim ve yol gösterme	19-21	30	2,70	,704	,270	,764
	22-24	108	2,62	,673		
	25 ve üz	113	2,60	,682		
Yüksek iç motivasyon	19-21	30	2,65	,555	,894	,410
	22-24	108	2,72	,535		
	25 ve üz	113	2,62	,507		
Liderlik, ikna, azim	19-21	30	3,49	,396	,761	,468
	22-24	108	3,37	,500		
	25 ve üz	113	3,43	,493		

* $p<0.05$

Tablo 7’de görüleceği üzere gençlik kampı liderlerinin yaş faktörüne bağlı takım çalışmasına yatkınlıkları güven boyutunda 22-24 yaş grubundaki liderlerin ortalama değerlerinin, 19-21 ile 25 ve üzeri yaş grubundakilere göre anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 8. Ruhsal zekâ ve takım çalışması korelasyon analizi

N=251	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Güven	-										
2. Problemi t.	-,310**	-									
3.Sorumluluk	,004	,423**	-								
4. İşbirliği ve ekip çal.	,292**	,075	,230**	-							
5. Eğitim, yol gösterme	-,051	,288**	,113	,051	-						
6. Yüksek iç motivasyon	-,075	,332**	,227**	,101	,369**	-					
7. Liderlik, ikna, azim	,175**	,163**	,083	,092	,177**	,176**	-				

8.Önemli var. düşünme	,049	,053	,049	,201**	,113	,007	,091	-		
9. Kişisel anlam üretimi	,298**	-,229**	-,036	,232**	,030	-,066	,086	,280**	-	
10.Farkındalık	,143*	-,062	-,013	,312**	,042	,001	,081	,465**	,668**	-
11.Bilinçli durum g.	,125*	,027	-,014	,203**	,035	-,011	,115	,352**	,527**	,618**

*p<.05 , **p<.01

Takım çalışmasına ait boyutlar ile ruhsal zekâya ait boyutlar arasında yapılan korelasyon analizi ile bu değişkenlerin birlikte değişme yönleri ve şiddetleri incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizinin sonuçlarına göre; güven ile kişisel anlam üretimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.298$, $p<0.01$), güven ile farkındalık arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.143$, $p<0.05$), güven ile bilinçli durum genişlemesi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.125$, $p<0.05$), problemi teşhis ile kişisel anlam üretimi arasında anlamlı ve negatif yönlü ($r=-0.229$, $p<0.01$), iş birliği ve ekip çalışması ile önemli varoluşsal düşünme arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.201$, $p<0.01$), iş birliği ve ekip çalışması ile kişisel anlam üretimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.232$, $p<0.01$), iş birliği ve ekip çalışması ile farkındalık arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.313$, $p<0.01$), iş birliği ve ekip çalışması ile bilinçli durum genişlemesi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($r=0.203$, $p<0.01$), ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Özetle; takım çalışması ölçeği üç boyutu ile (güven, problemi teşhis, iş birliği ve ekip çalışması) ruhsal zekâ ölçeği boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Gençlik kampı liderlerinin ruhsal zekâ özellikleri ve takım çalışmasına yatkınlıklarının incelendiği bu araştırmaya 251 gençlik kampı lideri gönüllü olarak katılmışlardır. Ulaşılan bulgular alan yazındaki bulgular çerçevesinde tartışılmıştır.

Araştırmada gençlik kampı liderlerinin cinsiyet faktörüne bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu değildir (Tablo 2). İlgili yazında bu sonucu destekler nitelikte araştırmalar mevcuttur. Turan vd., (2020), Pant ve Srivastava (2019), Çavuşoğlu (2019), Aydın (2018), Yurttaş'ın (2018) çalışmalarında katılımcıların ruhsal zekâ özellikleri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu erkek kamp liderlerinin takım çalışmasına yatkınlıklarının liderlik-ikna-azim boyutunda, kadın liderlere göre daha yüksek ortalama değerlere sahip oldukları yönündedir. Ayrıca her iki cinsiyette problemi teşhis boyutuna ait değerlerin düşük olduğu söylenebilir (Tablo 3). Araştırma bulgusuyla kısmi benzerlik gösteren bulgu Özsarı ve Yıldız'ın (2020) araştırmalarında mevcuttur. İlgili çalışmada gençlik kampı liderlerinin yaş değişkenine göre takım çalışmasına yatkınlıklarında anlamlı değişimler söz konusu olmamakla birlikte, en düşük ortalamaların problemi teşhis boyutunda olduğu saptanmıştır. Erkek kamp liderlerine ait ortalamalar, kadın kamp liderlerinin ortalamasından daha yüksektir (Yılmaz ve Yenel, 2020). Parlar'ın (2014) gençlik liderlerinin liderlik davranışları isimli araştırmasında erkek gençlik liderlerinin, göreve yönelik liderlik boyutunda kadın gençlik liderlerine göre daha yüksek değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Önemli olanın ise takımda liderlik görevi üstelenmiş olan bireylerin cinsiyet fark etmeksizin liderlik-ikna-azim konusunda başarılı olmalarının gerektiğidir. Bu düşüncemizin gerekçisini Çolakoglu'nun araştırma sonucu doğrulamaktadır, çalışmanın sonucuna göre liderlik davranışlarının takım çalışması etkinliğini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Çolakoglu, 2018).

Gençlik kampı liderlerinin tecrübe değişkenine bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu değildir (Tablo 4). Özсарı ve İlkım (2021) bedensel engelli badmintoncuların sporculuk tecrübesi faktörüne bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde “kişisel anlam üretimi” boyutunda anlamlı değişimler bulgulamışlardır Yiğit-Seyfi ve Köse (2016) akademisyenlerin katılımlarıyla gerçekleştirmiş oldukları araştırmalarında tecrübe değişkeni faktöründe anlamlı değişimler bulgulamışlardır. Farklı yönlü bulguların örneklem gruplarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında gençlik kampı liderlerinin tecrübe değişkenine bağlı takım çalışmasına yatkınlıklarında anlamlı değişimler söz konusu değildir (Tablo 5). Alan yazında bu bulguyu destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur. Gençlik kampı liderlerinin liderlik tecrübesi değişkenine bağlı takım çalışmasına yatkınlıkları anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (Özсарı ve Yıldız, 2020). Özkan (2019) katılımcıların tecrübe değişkeni takım çalışmasına yatkınlıklarında anlamlı değişimler bulgulamamıştır. Benzer yönlü bir bulgu da Çolakoğlu'nun (2018) araştırmasında yer almaktadır.

Gençlik kampı liderlerinin yaş değişkenine bağlı ruhsal zekâ özelliklerinde anlamlı değişimler söz konusu değildir. Ancak, kişisel anlam üretimi, farkındalık ve bilinçli durum genişlemesi boyutlarında 25 ve üzeri yaş grubundaki liderlere ait ortalama değerlerin, diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6). Araştırmamızla benzer yönlü bir bulgu Özсарı ve İlkım'ın (2021) çalışmalarında mevcuttur; bedensel engelli badmintoncuların yaş faktörüne bağlı ruhsal zeka özelliklerinde kişisel anlam üretimi, farkındalık ve bilinçli durum genişlemesi boyutlarında 25 ve üzeri yaş grubundaki sporcuların ortalama değerleri, daha küçük yaş grubundaki sporculara göre yüksek bulunmuştur. Kişi (2020) ruhsal zekâ ile yaş arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulgularken, Rani Yadav (2016) yaş değişkeninin ruhsal zekâyı etkilediği bilgisini vermektedir. Ancak, Demir (2020), Heydari vd., (2017), Söylemez (2016), Raisi vd., (2014) katılımcıların yaş faktörüne bağlı ruhsal zeka özelliklerinde anlamlı değişimler bulunmadığını bildirmektedirler. Değişik yönlü bulguların ilgili literatürü zenginleştireceği söylenebilir.

Gençlik kampı liderlerinin takım çalışmasına yatkınlıkları güven boyutunda 22-24 yaş grubundaki liderlerin ortalama değerlerinin, 19-21 ile 25 ve üzeri yaş grubundakilere göre anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca en yüksek ortalama değerlerin güven boyutunda yer aldığı saptanmıştır (Tablo 7). Özkar (2019) yaş gruplarına göre takım çalışmasına yatkınlığın güven boyutunda 40 yaş ve altında olanların lehine anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Tuncer'e (2008) göre takım çalışmasına yatkınlık kriterlerinin başında güven gelmektedir; takım içerisinde her bir üyenin diğer üyelere tam güveninin olması ve takımın bu güveni oluşturması gerekmektedir. Güven ortamının oluşturulduğu takımlarda belirlenen hedeflere ulaşmanın çok daha kolay olacağı da söylenebilir.

Araştırmanın korelasyon analizi bulguları göz önüne alındığında takım çalışmasına yatkınlık ölçeği boyutlarından “güven” ile ruhsal zekâ ölçeği “kişisel anlam üretimi”, “farkındalık” ve “bilinçli durum genişlemesi” boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Takım çalışmasına yatkınlık ölçeği boyutlarından “problemi teşhis” ile ruhsal zekâ ölçeği boyutlarından “kişisel anlam üretimi” arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki mevcuttur. Takım çalışmasına yatkınlık ölçeği boyutlarından “iş birliği ve ekip çalışması” ile ruhsal zekâ ölçeği boyutlarından “önemli varoluşsal düşünme”, “kişisel anlam üretimi” ve “farkındalık” arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 8). Gençlik kampı liderlerinin ruhsal zekâ düzeyleri arttıkça, takım çalışmasında güven, iş birliği

ve ekip çalışmasının artacağı; ruhsal zekâ düzeyleri (kişisel anlam üretimi) azaldıkça, takım çalışmasında problemi teşhisin azalacağı düşünülebilir.

İnsanlar yaşamda anlam arayan ve daha fazla ortak iyilik için çabalayan varlıklardır (Erduran-Tekin ve Ekşi, 2019). Ruhsal zekâ harekete geçirildiğinde, potansiyel olarak etrafımızda yaşayan ve bize inanan insanlara önemli katkılarda bulunabiliriz (Vasconcelos, 2020). İnsanlar arasındaki diyalog arttıkça birlikte hareket etme yani bir takım oluşturarak ortak hedefleri gerçekleştirme arzularının da artacağını söyleyebiliriz.

Polat'ın (2019) ilgili araştırma sonuçlarına göre gençlik kamplarının katılımcılar üzerinde kendini keşfetme ve özgüven, liderlik becerileri, farklı bakış açısı, zaman yönetimi ve temel yaşam becerilerinin edinilmesinde olumlu etkilerinin olduğu bulgulanmıştır. Özellikle yeni yetişen nesillerin bu tür kamp etkinliklerine katılımları tavsiye edilebilir.

Sonuç olarak; gençlik kampı liderlerinin demografik özellikler bakımından ruhsal zekâ boyutunda anlamlı değişimler göstermedikleri, takım çalışmasına yatkınlıkta ise cinsiyet ve yaş grupları bakımından anlamlı değişimler gösterdikleri tespit edilmiştir. İlişkisel kapsamda ise takım çalışması ölçeği üç boyutu ile (güven, problemi teşhis, iş birliği ve ekip çalışması) ruhsal zekâ ölçeği boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca gençlik kampı liderlerinin ruhsal zekâ düzeyleri arttıkça, takım çalışmasında güven, iş birliği ve ekip çalışmasının artacağı; ruhsal zekâ düzeyleri (kişisel anlam üretimi) azaldıkça, takım çalışmasında problemi teşhisin azalacağı söylenebilir.

Farklı evren ve örneklem gruplarıyla yapılacak olan çalışmaların ilgili literatüre katkı sağlayacağı da söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Antunes, R.R., Silva, A.P., & Oliveira, J. (2017). Spiritual intelligence self-assessment inventory: psychometric properties of the Portuguese version of SISRI-24. *Journal Of Religion Spirituality-Aging*, 30(1): 12-24. doi:10.1080/15528030.2017.1324350
- Awais, M., Malik, M.S., & Qaisar, A. (2015). A Review: the job satisfaction act as mediator between spiritual intelligence and organizational commitment. *International Review of Management and Marketing*, 5(4): 203-210.
- Aydın, E. (2018). The effect of spiritual intelligence and optimistic on creativity in team and individual sports activities of Trabzon University students. *Asian Journal of Education and Training*, 5(3): 397-402. doi:10.20448/journal.522.2019.53.397.402
- Aydıntan, B. (2009). Ruhsal zekânın dönüştürücü liderlik üzerine etkisini araştıran uygulamalı bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(2): 257-274.
- Ayhan, U. (2010). Kamu yönetiminde etkin ve verimli takım çalışması. *Verimlilik Dergisi*, 3(3):1-15.
- Chin, S.T.S., Anantharaman, R.N., & Kin Tong, D.Y. (2011). The roles of emotional intelligence and spiritual intelligence at the workplace. *Journal of Human Resources Management Research*, 1-9. doi:10.5171/2011.582992
- Çolakoğlu, F.B. (2018). Liderin takım çalışması üzerindeki etkileri ve bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli*.
- Çavuşoğlu, G. (2019). Öğretmen adaylarının duygusal ve ruhsal zekâ düzeyleri ile okuduğunu anlama ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir*.
- Demir, S. (2020). Çevrimiçi oyun bağımlılığın iki zekâ türü: duygusal- ruhsal zekâ ile ilişkisi ve oynama motivasyonu niteliğinin düzenleyici etkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Erduran-Tekin, Ö., Ekşi, H. (2019). Adapting the scale for spiritual intelligence to Turkish. *Spiritual Psychology And Counseling*, 4: 123–141. doi.org/10.12738/spc.2019.4.2.0062
- Emmons, R. A. (2000). Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition and the psychology of ultimate concern. *The International Journal for The Psychology of Religion*, 10(1): 3-26.
- Gardner, H. (2004). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Alfa Publishing, p.101.
- Gardner, H. (2013). *Multiple intelligences*. Optimist Publishing, p.11.
- Heydari, A., Meshkinyazd, A., & Soudmand, P. (2017). The effect of spiritual intelligence training on job satisfaction of psychiatric nurses. *Iranian Journal of Psychiatry*, 12(2), 128-133.

Hyson, P. (2013). The spirited leader: The potential of spiritual intelligence to improve leadership. *International Journal of Leadership in Public Service*, 9(3/4):109–115. doi: 10.1108/IJLPS-10-2013-0028

İlhan, A., İnce, E. (2015). Takım çalışması ve takım etkinliğini belirleyen faktörlerin ölçülmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi* 5:127-152.

İnce, M., Bedük, A., & Aydoğan, E., (2004). Örgütlerde takım çalışmasına yönelik etkin liderlik nitelikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 423-446.

Joseph, C., Lakshmi, S. (2011). Spiritual intelligence at work. *The IUP Journal of Soft Skills*, 5(4): 21–30.

King, D.B. (2008). Rethinking claims of spiritual intelligence: A definition, model, & measure. Master dissertation, Trent University, Peterborough, Canada.

Kişi, M.Z. (2020). Psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zekâ ve ruhsal zekâ ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkar, Y. (2019). Afad İstanbul arama kurtarma birliği çalışanlarının ekip çalışmasına yatkınlığı. Yüksek Lisans Tezi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özsarı, A., Yıldız, K. (2020). Gençlik kampı liderlerinin takım çalışmasına yatkınlıklarının incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*,25(3): 187-197.

Özsarı, A., Ilkım, M. (2021). Investigation of the spiritual intelligence features of physically handicapped badminton players in terms of various variables. *International Journal Of Life Science Pharma Research, SP-14, Health and Sports Sciences*. doi.org/10.22376/ijpbs/ijlpr/SP14/jan/2021.1-295

Pant, N., Srivastava, S. K. (2019). The impact of spiritual intelligence, gender and educational background on mental health among college students. *Journal of religion and health*, 58(1):87-108. doi: 10.1007/s10943-017-0529-3.

Parlar, F.M. (2014).Gençlik liderlerinin liderlik davranışları. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Polat, Ö. (2019). Gençlik kamplarının program sorumluları tarafından rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Raisi, M., Ahmari Tehran, H., Heidari, S., & Mehran, N.(2014). Demographic survey of the spiritual intelligence qom university of medical sciences. *Health Spiritual Med Ethics*,1(1):23-29.

Rani-Yadav, R. (2016). Spiritual intelligence: study of disciples and non-disciples of spiritual-Gurus. *International Journal Of Advanced Research*, 4(9):1619-1626. doi.org/10.21474/IJAR01/1619

Skrzypinska, K. (2021). Does spiritual intelligence (sı) exist? A theoretical investigation of a tool useful for finding the meaning of life. *Journal of Religion and Health*,60:500-516. doi.org./10.1007/s10943-020-01005-8

Söylemez, A. (2016). Manevi zekânın yaşamın anlamı ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2015). Using multivariate statistics. Ankara, Nobel Press, p.79.

Turan, M.B., Koç, K., Ulucan, H., & Yüce, M.S. (2020). Investigation of the mental intelligence levels of faculty of sport science students according to some variables. *Physical Education and Sport Sciences Journal*, 14(1): 25- 37.

Tuncer, U. Ç. (2008). İnsan kaynaklarının psiko-sosyal bakımdan geliştirilmesi amacıyla hazırlanan gelişim programlarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tüfekçi, Ş., Gündoğdu, C., & Çelebi, E. (2016). Gençlik kamplarında görev yapan liderlerin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies*,2(2):232-238.

Vasconcelos, A.F. (2020). Spiritual intelligence: a theoretical synthesis and work-life potential linkages. *International Journal of Organizational Analysis*,28(1),109-134.

Yılmaz, M., Yenel, İ.F. (2020). Gençlik kamplarında görev alan kamp liderlerinin liderlik yönelimlerinin incelenmesi. *Avrasya Spor Bilimleri ve Eğitim Dergisi*, 2(2): 118-134. 125.

Yiğit-Seyfi, Ü. (2016). X ve Y kuşaklarının ruhsal zekâ özellikleri ile çalışma algıları üzerine bir analiz. Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Yiğit-Seyfi, Ü., Köse, S. (2016). Ruhsal zekâ ve çalışma algısı üzerine bir analiz. *Yönetim ve Ekonomi*,23(3):767-787. doi:10.18657/yonveek.281963

Yurttaş, E. (2018). Ruhsal zekâ ile karar verme stilleri ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Rekreasyon Kavramına İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi

Bekir Barış CİHAN¹, Ebru ARAÇ ILGAR², Batıkan KARAVELİOĞLU³

¹Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-3107-3849>

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-0442-1158>

³Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-6218-1850>

Email: bekirbaris_cihan@hotmail.com, ebruarac@hotmail.com batikankvo@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 23.06.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

Günümüzde, boş zamanların yönetimi, hayat kalitesinin artışı ve bireylerin deşarj olması için oldukça önemli görülmektedir. Boş zamanın değerlendirilmesi olarak tanımlanabilen rekreasyon kavramı bu anlayış için önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan araştırmada spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik metaforik algılarını ortaya çıkarabilmek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı üniversitelerinde öğrenimleri devam eden 90 spor bilimleri fakültesi öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler "Rekreasyon ... gibidir, çünkü ..." dır. cümlesini içeren google form ile dijital olarak toplanmıştır. Verilerin analiz ve yorumlamasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada veriler, içerik analizi aşamaları dikkate alınarak kodlama ve ayıklama, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik, verilerin yorumlanması başlıkları altında analiz edilmiştir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik ürettiği 74 metafor ortak ve benzer özelliklerine göre oluşturulan gruplama sonucunda "Pozitif Doğa Yansımaları", "Multidisipliner Yaklaşım", "Duyuşsallık", "Gereklilik" ve "Fiziksellik" adı altında 5 adet farklı kategoride toplanmıştır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ürettikleri metaforlar arasında en fazla kullanılanların Su, Sevgi, Güneş, Oksijen ve Nefes olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Rekreasyon, Spor Bilimleri, Metafor.

Examining Metaphoric Perceptions Of Sports Science Faculty Students Regarding The Concept Of Recreation

Abstract

Nowadays, management of spare time is deemed to be significant with respect to the increase in life quality and the tension release of individuals. The concept of recreation described as make us of one's spare time has a certain place in this understanding. The research aims at finding out metaphoric perceptions of sports science faculty students regarding the concept of recreation. The Study Group is made up of 90 undergraduate sports science faculty students from different universities of Turkey. Data are allocated digitally via google form including the phrase "Recreation is something like...., because....". Content analysis method is employed in data analysis and data interpretation. In this research, data are analyzed taking into account content analysis phases under the titles of coding, eliminating, category development, validity and reliability, data interpretation. 74 metaphors, raised by sports science faculty students regarding the concept of recreation, are listed through their common and similar features under five different categories of "Positive Nature Reflections", Multidisciplinary Approach", "Affectiveness", "Necessity" and "Corporeality". It is noted that most used metaphors of sports science faculty students are Water, Affection, Sun, Oxygen and Breath.

Keywords: Recreation, Sport Sciences, Metaphor.

Giriş

Rekreasyon kelimesi İngilizce’de yaratmak anlamında olan “create” fiili ve tekrar anlamında olan gelen “re” ön ekinin birleşmesiyle oluşan rekreasyon (recreation), çeşitli nedenlerden dolayı yorgun hisseden kişilerin yeniden canlanması anlamına gelmektedir (Axelsen, 2009). Dünya Boş Zaman ve Rekreasyon Birliği’nin tanımı incelendiğinde rekreasyon, kişiye seçim fırsatı tanıyan ve hoşnutluk veren yaratıcılık, kişinin mutluluğunu ve doyumunu arttıran faaliyetlerin başını çeken insan yaşamının özel bir alanı olarak ifade edilmektedir (Özdemir, Karaküçük, Gümüş ve Kıran, 2006). Rekreasyon kavramını daha kapsamlı ifade etmek gerekirse, kişinin boş zamanlarını dilediğinde değerlendirebileceği zaman aralığıdır (Broadhurts, 2001). Bu zaman aralığı hayatın gereklilikleri ve zorunlulukları dışında olmalıdır (Karaküçük, 2005).

Rekreasyonel etkinlikler, kişilerin hayatlarında mevcut olan problemleri unutmak, hayatın verdiği stresi bir kenara koyup eğlenmek ve diğer insanlarla iletişimlerini kuvvetlendirmek gibi amaçlarla, gönüllülük esaslı olarak yapılan çeşitli faaliyetlerdir. Ancak yapılan birçok araştırma göstermektedir ki kişiler boş zaman aralıklarını daha çok aktif olmayan rekreasyonel etkinliklere katılarak veya herhangi bir etkinlik yapmayarak geçirmektedirler (Temir ve Gürbüz, 2012).

Çağımız insanların büyük bir sorunu olarak göze çarpan uzun süreli iş mesaipleri sebebiyle kişilerde hareket eksikliği ve sosyalleşme problemlerinin giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Dünya üzerinde gelişmiş ülkeler incelendiğinde, insanlar kişisel refahlarını yükseltebilmek ve fiziksel açıdan zinde durumda olabilmek için rekreasyonel faaliyetlere yönelmektedirler. Ülkemizde rekreasyonel etkinlik olarak televizyon izleme oranı yüksek iken gelişmiş bazı ülkelerde açık hava ve sportif rekreasyon faaliyetlerine katılımın daha fazla olduğu belirlenmiştir (Baştuğ, Zorba, Duyan ve Çakır, 2017).

Zaman kavramının kaliteli bir şekilde değerlendirilmesi ve verimli hale getirilmesi, her yaş grubu için çok fazla önem arz eden bir durumdur. Kişilerin zamanlarını pozitif, aktif ve kayda değer şekilde geçirmeleri yaşam kalitelerini arttıracak düzeyde bir olgudur (Akyol ve Akkaşoğlu, 2020). Rekreasyon kavramının sınırları postmodernizm gelişmeleri sonrası sürekli değişmiştir. Bu yüzden de rekreasyon kavramının tanımı net bir şekilde yapılamamaktadır (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013). Dolayısıyla rekreasyon gibi tanımsal problemlerin olduğu durumlar göz önüne alındığında metaforlar vasıtasıyla kavramları tanımlamak daha iyi ve açıklayıcı olabilmektedir. Metaforik çalışmalar kişilerin kavramlara kendi algılarını koymalarını sağlamaktadır (Crompton, 2017). Her birey günlük yaşantısında meydana gelen olayları kendi bakış açısıyla değerlendirir ve bu yüzden her kişinin olayları ifade ediş biçimi kendine özgüdür. Bireyler olayları ifade ederken çeşitli benzetmelerden yararlanırlar çünkü benzetmeler ifadeleri kuvvetlendirir. Bireylerin kavram veya olayları farklı benzetmeler oluşturarak aktarmasına metafor denilmektedir (Korkmaz ve Bağçeci, 2013). Lakoff ve Johnson (2005)’ın tasvirlerine göre metafor bir şeyi başka bir şeyin bakış açısıyla değerlendirmek veya kişinin kendi ürünü olan düşüncesini kendi kavrayış biçimiyle dile getirmesidir. Metafor için bir kavramı başka bir kavram ile açıklamak da denilebilir.

Ülkemizde rekreasyon üzerine olan çalışmaların geliştiği görülmektedir. Üniversitelerde çeşitli fakültelerde rekreasyon bölümü açılmakta ve ilgili bölüme yatırımlar artmaktadır. Literatüre bakıldığında; rekreasyon üzerine metaforik çalışmaların oranının arttığı görülmektedir. Bu çalışmalarda çalışma gruplarını çoğunlukla spor bilimleri ile ilişkili olan

rekreasyon bölümü oluşturmaktadır (Gözen, 2019). Bu çalışmada, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına ilişkin metaforik algıların incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına ilişkin sahip oldukları metaforik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma kişilerle görüşme yapma, araştırmaya yönelik gözlemler ve belge analiz etme gibi nitel veri elde etme yöntemlerinin kullanıldığı, düşüncelerin ve meydana gelen olayların, realistik ve bütünsel olarak ortaya konulmasına yönelik nitel bir yolun takip edildiği araştırma biçimi olarak açıklanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Metaforlar aracılığıyla nitel veri elde edilebilmektedir ve bu sayede çeşitli bulgulara ulaşılabileceği bilinmektedir (Patton, 2002). Metaforlar, sosyolojik süreçleri anlamada hem tasvir etme hem de kavramları karşılaştırmak için kullanılabilir (Silman ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırma farklı bölgelerde spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören 102 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Cevapsız bırakılan ve eksik yanıtlanmış 12 veri değerlendirme dışı bırakılmıştır. Çalışma grubu; spor bilimleri fakültelerinin dört ayrı anabilim dalı ve dört ayrı sınıf düzeyinde 90 (45 erkek, 45 kadın) kişiden oluşturulmuştur. Çalışmaya katılan toplam 90 öğrenciden 20'si (%22,2) öğretmenlik bölümü, 18'i (%20) antrenörlük bölümü, 14'ü (%15,6) yöneticilik bölümü, 38'i (42,2) ise rekreasyon bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

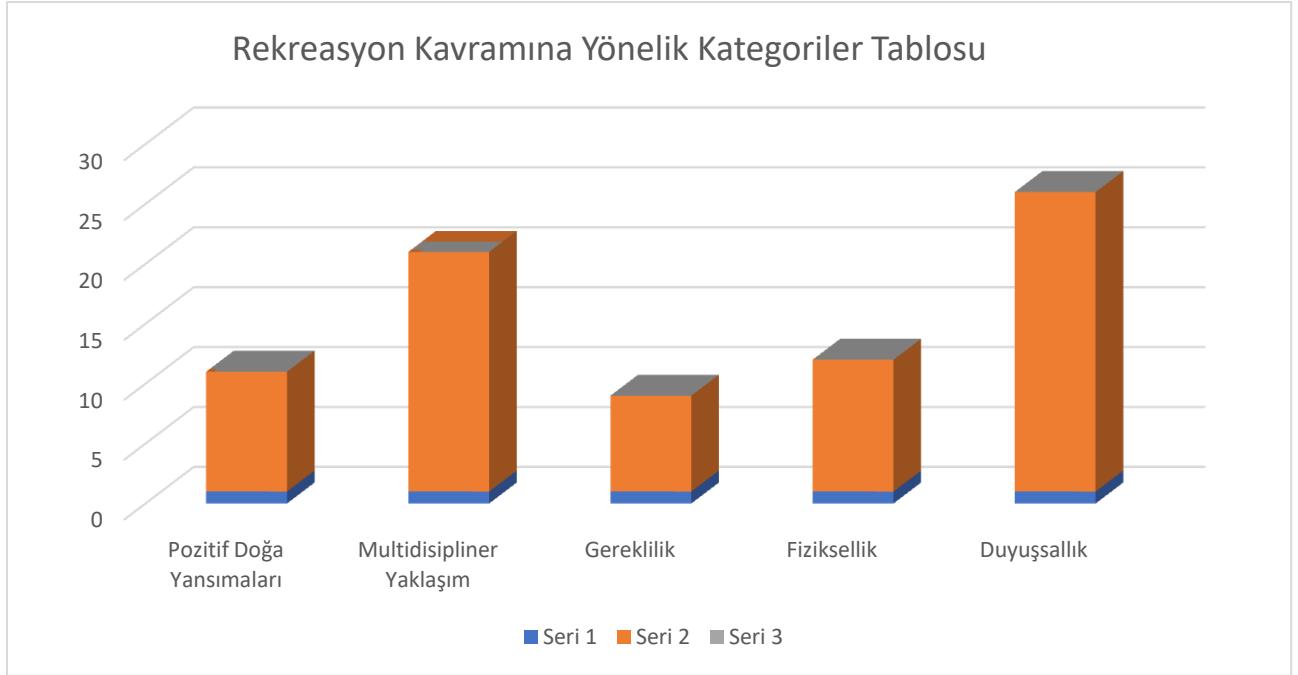
Bu çalışmada, spor bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin rekreasyon kavramına yönelik sahip oldukları metafor algılarını ortaya çıkarmak amacıyla "Rekreasyon ... gibidir, çünkü ... dır." Cümlelerine açık uçlu yanıtlar verilmesi istenilerek veriler oluşturulmuştur. Araştırma verileri google form aracılığıyla elde edilmiştir. Katılımcıların benzetmeleri ve çünkü kavramına verdikleri açıklamalar, araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Katılımcılara herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır.

Verilerin Analizi

Spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin google form üzerinden dijital olarak oluşturdukları metaforlar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, ardından elde edilen kavramlar mantık çerçevesi içinde düzenlenir ve verileri açıklayan durumlar temalaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizinde asıl amaç, yapılan araştırma neticesinde ulaşılan verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmaktır. Araştırmada ulaşılan veriler, içerik analizi aşamaları dikkate alınarak kodlama ve ayıklama, kategori oluşturma, geçerlik güvenirlik ve verilerin yorumlanması aşamaları takip edilerek analiz edilmiştir. Kodlama ve ayıklama: Katılımcıların önce cevapları incelenmiş, metaforlar ve cümlelerin anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Boş bırakılan veya tamamlanmayan ifadeler araştırmadan çıkarılmıştır. Katılımcılar ilk sıradan (R.1) başlayarak son sıraya (R.90) kadar kodlanmıştır. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar tablo halinde

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik üretmiş olduğu 74 metaforun ortak yönleri ve metaforu kullanım nedenlerine bağlı olarak dizayn edilen gruplama sonucunda, metaforların 5 farklı kategori oluşturduğu görülmektedir ve bu kategorilere şekil 2’de yer verilmiştir.

Şekil 2. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına ilişkin metaforların kategori dağılımları.

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik üretmiş olduğu ve 5 kategoride birleştirilen metaforlar, tüm kategorilerin kendi özel başlığı altında birbirinden ayrılarak listelenip tablo haline getirilmiştir ve tablolarda spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik ifadelerinden alıntılara doğrudan yer verilmiştir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına “Pozitif Doğa Yansımaları” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. “Pozitif Doğa Yansımaları” Kategorisi

Metafor adı	Alıntı
Güneş	“İnsana hayat verir.” (r.9), (r.22), (r.50).
Gökkuşluğu	“Hayatı renklendirir.” (r.20).
Toprak Kokusu	“Mutluluk verir.” (r.40).
Deniz	“Bedeni ve ruhu rahatlatır.” (r.23).
Yağmur	“Nereye yağarsa orası güzelleşir.” (r.57).
Orman	“Nefes almayı sağlar.” (r.30).
Kuşlar	“Özgürlüktür.” (r.53).
Işık	“Zamanı aydınlatır.” (r.80).
Kuş Cıvıltısı	“Günün en güzel anıdır.” (r.63).

Akarsu

“Takip edersen daha büyük bir refaha kavuşursun.” (r.85).

“Pozitif Doğa Yansımaları” kategorisi altında on adet metafor bulunmaktadır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin metaforlarında rekreasyon kavramının pozitif doğa yansımaları boyut kategorisinde bireye mutluluk sağlayan bir kavram olduğu inancına vurgu yapılmıştır. Bu kategori altında en sık kullanılan metaforunun güneş olduğu görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin “Multidisipliner Yaklaşım” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. “Multidisipliner Yaklaşım” Kategorisi

Metafor adı	Alıntı
Öğretmen	“Çok şey öğretir.” (r.24).
Oyun Parkı	“Birçok etkinliği kapsar.” (r.32).
Festival	“Çok fazla eğlence barındırır.” (r.36).
Kararsızlık	“Herzaman daha güzel seçenekler vardır.” (r.43).
Toprak	“Çok fazla faaliyete ev sahipliği yapar.” (r.45).
İnek	“Her işlevinden ve kategorisinden faydalanılır.” (r.56).
Top	“Birçok spor yapılabilir.” (r.61).
İsviçre Çakısı	“Çok işlevli ve kategorilidir.” (r.72).
Uzay	“Nasıl istersen öyle doldurabilirsin.” (r.2).
Dünya	“Nereye götürürsen orada yeni yaşam oluşur.” (r.6).
Evren	“Sınırı yoktur.” (r.28).
Boş Kağıt	“İstedğin gibi doldurmak elindedir.” (r.31).
Sayılar	“Sonsuzdur.” (r.33).
Lastik	“Çektikçe uzar.” (r.37).
Boşluk	“Sonu yoktur.” (r.48).
Kainat	“Sonunu bulmak imkansızdır.” (r.66).
Sonsuzluk	“Bitmez hep devam eder.” (r.71).
Kitap	“Okuyacak birçok türü vardır.” (r.54).
Resim	“Birçok resime resamlık yaptırır.” (r.65).
Film	“Her türü mevcuttur.” (r.59), (r.79).

Tablo 2’de görüldüğü gibi yirmi tane farklı metafor “Multidisipliner Yaklaşım” kategorisi altında toplanmıştır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadelerine bakıldığında rekreasyon kavramının bireye çok yönlülüğü çağrıştıran bir kavram olduğu görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin “Gereklilik” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. “Gereklilik” Kategorisi

Metafor adı	Alıntı
-------------	--------

Su	“Yaşamın devamı için en büyük ihtiyaçtır.” (r.17), (r.26), (r.69), (r.81).
Oksijen	“Hayatın devam etmesi için şarttır.” (r.51), (r.75).
Nefes	“Canlılığın devamı için gereklidir.” (r.29), (r.76).
Uyku	“Yaşamak için mecburidir.” (r.34).
Yemek	“Hayatı sürdürmek için şarttır.” (r.68).
El ve Ayak	“Her zaman sana lazımdır.” (r.74).
Yapboz	“Eksik parçalarını tamamlar.” (r.10).
Şarkı	“Ondan asla vazgeçemem.”(r.83).

Tablo 3’te görüldüğü gibi sekiz tane farklı metafor “Gereklilik” kategorisi adı altında yer almaktadır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadelerine bakıldığında rekreasyon kavramının bireyler üzerinde daha çok yaşamın devamı için gereklilik çağrışımları uyandırdığı görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadeleri incelendiğinde en fazla kullanılan metaforun su, nefes ve oksijen olduğu görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin “*Duyuşsallık*” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 4’te verilmiştir

Tablo 4. “Duyuşsallık” Kategorisi

Metafor adı	Alıntı
Sevgi	“Yokluğunda mutluluğun imkansız olmasıdır.” (r.13), (r.19), (r.62), (r.90).
Aşk	“Her zaman ihtiyaç duyulur.” (r.4).
Güven	“Hayatın temel yapı taşıdır.” (r.10).
Final Maçı	“Heyecanla izlerim.” (r.44).
Huzur	“Ferahlık sağlar.” (r.12), (r.86).
Ruhun Yemeği	“Ruhu doyurur.” (r.35).
Okuma Eylemi	“Değerini bilmezsen kaybeden sen olursun.” (r.58).
Elmas	“Paha biçilemezdir.” (r.5).
Sevgili	“Mutluluk verir.” (r.15).
Turnuvanın MVP’si	“En çok değeri o hakeder.” (r.27).
Aile Kucağı	“Kendimi en fazla orada mutlu hissederim.” (r.64).
Son Top	“İzlemesi heyecanlı ve coşkuludur.” (r.7).
Ciddi İlişki	“İnsanı kendine getirir.” (r.73).
Çikolata	“Mutluluk verir.” (r.3).
Motosiklet	“Heyecan vericidir.” (r.4).
Şeker	“Yaşamı tatlandırır.” (r.39), (r.88).
Disko Topu	“Etrafındaki herkesi eğlendirir.” (r.41).
VAR Kararı	“Merak uyandırır.” (r.67).
Araba	“Duyularına yön verir.” (r.55), (r.70).
Lamba	“Hislerine ışık tutar.” (r.12), (r.86).
Kulaklık	“Sadece onu takip dinlesen bile mutlu olursun.” (r.84).
Mahalle Maçı	“Mutluluk verir.” (r.87).
Müzik	“Ruhun gıdasıdır.” (r.38).

Şiir	“İlham verir.” (r.14).
Penaltılar	“İzlemesi haz verir.” (r.11).

“Duyuşsallık” kategorisi altında yirmi beş farklı metafor bulunmaktadır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadelerine bakıldığında rekreasyon kavramının bireyler üzerinde daha çok mutluluk çağrışımları uyandırdığı görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadelerine bakıldığında en fazla kullanılan metaforun sevgi olduğu görülmektedir. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin “Fiziksellik” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. “Fiziksellik” Kategorisi

Metafor adı	Alıntı
Benzin	“Enerji depolamayı sağlar.” (r.1).
Masaj	“Toparlanmaya yardımcı olur.” (r.7).
Kahve	“Yorgunluğu alır.” (r.44).
Enerji İçeceği	“Yeniden enerji verir.” (r.18).
Petrol	“Enerjiyi yeniler.” (r.67).
Akaryakıt	“Tekrardan güç verir.” (r.87).
Motor	“Vücudu çalıştırır.” (r.35).
Bank	“Soluklanmanı sağlar.” (r.52).
Yatak	“Günün sonunda yorgunluğunu alır.” (r.42).
Şarj Aleti	“Tükenmeyi engeller.” (r.82).
Heykeltıraş	“Fiziğimizi şekillendirir.” (r.71).

“Fiziksellik” kategorisi altında on bir farklı metafor bulunmaktadır. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin ifadelerine bakıldığında rekreasyon kavramının bireyler üzerinde daha çok enerji çağrışımı uyandırdığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuçlar

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik düşüncelerini metaforlar aracılığıyla ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada metaforlar; katılımcıların belirttiği nedenler dikkate alınarak belirli temalar ile ilişkilendirilmiştir. Metaforların spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına yönelik algılarını bulmak ve değerlendirmek için çok güçlü bir araç olduğu düşünülmektedir. Araştırmamız kapsamında veriler 74 farklı metafor ile 5 kavramsal kategoride toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre rekreasyon kavramına ilişkin üretmiş oldukları metaforların “Pozitif Doğa Yansımaları”, “Multidisipliner Yaklaşım”, “Gereklilik” “Duyuşsallık” ve “Fiziksellik” kategorilerinde toplandığı belirlenmiştir.

Pozitif doğa yansımaları kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde; “Güneş”, “Gökkuşuğu”, “Toprak Kokusu”, “Deniz”, “Yağmur”, “Orman”, “Kuşlar”, “Işık”, “Kuş Cıvıltısı”, “Akarsu” şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların algıları ile birlikte rekreasyon kavramının yapısal özellikleri de göz önünde bulundurulacak olursa, katılımcıların rekreasyon sırasında pozitif hisler tecrübe ettikleri söylenebilir. Ardahan ve Lapa (2011) çalışmalarında rekreasyonun bireylere mutluluk ve özgürlük imkanı tanıyor olduğunu ve kişinin hayatında pozitif yönde etkiler oluşturduğunu belirtmişlerdir. Thurber ve arkadaşları (2007) rekreasyonun doğada insanı ilişkileri arttırarak kişinin kendisine duyduğu sosyal ilişkisel yeterlilik ve özgüven sağladığını belirtmişlerdir. Doğa ve açık hava sebebiyle faaliyetler yapan kişi, çoğu zaman bedensel olarak aktiviteyi seçebilmektedirler. Çünkü doğada bedensel faaliyete katılımın, tinsel ve mental sağlığa etkisi pozitifdir (Loureiro ve Veloso, 2014; Mitchell, 2013). Rekreasyonun doğa ile ilişkisi ve yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon ve doğa algılarının metaforlaştırılmasının diğer araştırmalar ile paralel sonuçlar oluşturduğu söylenebilir.

Multidisipliner yaklaşım kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde “Öğretmen”, “Oyun Parkı”, “Festival”, “Kararsızlık”, “Toprak”, “İnek”, “Top”, “İsviçre Çakısı”, “Uzay”, “Dünya”, “Evren”, “Boş Kağıt”, “Sayılar”, “Lastik”, “Boşluk”, “Kainat”, “Sonsuzluk”, “Kitap”, “Resim”, “Film” şeklinde belirtildiği görülmektedir. Katılımcıların rekreasyon kavramının genişliğine, çok yönlülüğüne ve sürdürülebilir olduğuna vurgu yaptığını, kullandıkları metaforlar eşliğinde söylemek mümkündür. Rekreasyonun bireylere birçok imkan tanıdığı ve bireylere çeşitli öğretiler sunduğu, bunun yanı sıra rekreasyonel seçeneklerin çokluğundan dolayı oluşan bir memnuniyetin de söz konusu olduğu, seçilen metaforların ışığında söylenebilmektedir. Elde edilen veriler; Kırtepe ve Yıldırım (2018)’in çalışmasında belirttiği; kişilerin çoğunlukla yaşadıkları şehir ortamının sebep olduğu büyük ağırlıklardan kurtulabilmek, farklı bireylerle arkadaşlık kurabilmek, öz benliklerine dönüp iç huzuru aramak, doğayı keşfetmek, bedensel güç ve kondisyona ulaşmak ve bu süreçleri devam ettirmek için açık alan rekreasyonuna katılım göstermektedirler ifadesi ile uyumaktadır. Williams (2003) de rekreasyon kavramını tasvir ederken, zihinsel uyarı ve haz duyma olarak belirtmiştir. Gözen (2019)’ın çalışmasında rekreasyon kavramı yenilik ve çeşitlilik kategorisi altında kişilere hem mental hem de fiziksel olarak mutluluk ve çeşitlilik kazandırdığı sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak rekreasyon kavramının birçok kapsam oluşturması ve çok yönlülüğü diğer araştırmalarda olduğu gibi spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin de yakın algılar meydana getirdiği söylenebilir.

Gereklilik kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde sık kullanılan metaforların “Su”, “Oksijen”, “Nefes”, “Uyku”, “Yemek”, “El ve Ayak” şeklinde belirtildiği görülmektedir. Katılımcıların bu metaforları incelendiğinde, rekreasyon kavramına olan algının hayatilik ve yaşamın devam etmesi için gerekli olan mecburiyet şeklinde olduğu görülmektedir. Bu metaforlar ile birlikte rekreasyonun bireyler üzerinde vazgeçilmez bir kavram olduğu olmazsa olmaz bir olgu halini aldığı da kullanılan metaforlar eşliğinde söylenebilmektedir. Yetim (2005) çalışmamıza paralel olarak rekreasyonun, kişinin aktif olarak sosyal ilişkilere yönelmesini sağlayan sosyal yönlü bir faaliyet olması sebebiyle bireyin sosyalliğinin artmasında büyük bir etkiye sahip olduğunu saptamıştır. Biddle ve Mutrie (2001) düzenli şekilde rekreasyonel etkinliklere katılımın ruhen ve bedenen faydalarının yanında kişilerin sosyal iletişimlerinin ve çevrelerinin pozitif ivme kazanmasında önemli bir etken olduğunu tespit etmiştir. Rekreasyonel faaliyetlerin; kişiyi yalnızlıkla dolu olan yaşamından çekip alarak farklı yerlerde, farklı inanışlar ve fikirler ile beraber insanlarla iletişimde olmasını,

çevresinden etkilenmesini ve bu etkilenme neticesinde karşı karşıya kalabileceği değişik durumlara üstün algı seviyesi ile pozitif yönlü tutumlar oluşturduğu, (Yetim, 2000) rekreasyonel faaliyetlere ilgi göstermeyen kişilerin sosyal hayat içerisinde birçok seçenekten yararlanamadıkları belirtilmiştir (Majumdar, 2003). Atalay, Akbulut ve Yücel (2013)'in araştırma sonucuna göre; rekreasyon faaliyetleri doğası gereği sosyallikle iç içe olan bireyi, iç dünyasında kendisini seven, ilişkilerde kuvvetli ve yaşam dolu bir hale getirmektedir. Sonuç olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde; rekreasyon kavramı bireyleri sosyal, fiziksel ve ruhsal bakımdan etkilemektedir. İnsanlık için bu kavramların öneminin çok büyük olduğu göz önüne alındığında, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyon kavramına ilişkin hayatın bir gerekliliği metaforlarını üretmesi, yapılan diğer çalışmalarla örtüşmektedir.

Duyuşsallık kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde “Sevgi”, “Aşk”, “Güven”, “Huzur”, “Ruhun Yemeği”, “Okuma Eylemi”, “Elmas”, “Sevgili”, “Turnuvanın MVP’si”, “Aile Kucağı”, “Ciddi İlişki”, “Güven”, “Final Maçı”, “Son Top”, “Çikolata”, “Motosiklet”, “Şeker”, “Disko Topu”, “VAR Kararı”, “Araba”, “Lamba”, “Kulaklık”, “Mahalle Maçı”, “Müzik”, “Şiir”, “Penaltılar” şeklinde belirtildiği görülmektedir. Bu metaforlar ile birlikte rekreasyon kavramının kişiye birçok pozitif duyguyu çağrıştırdığı görülmektedir. Araştırmamızda, rekreasyon kavramının kişilerde canlılığın temel pozitif duygularını barındıran ve içsel doygunluğu destekleyen aynı zamanda insanın hayatında var olması gereken bir kavram olduğu belirtilmektedir. Bunlara paralel olarak katılımcıların metaforları doğrultusunda rekreasyon kavramının kişilerin hayatında oldukça büyük öneme sahip olduğu ve bu kavramın ötelenmesi durumunda kişinin negatif yönde etkileneceğini de söylemek mümkün hale gelmektedir. Eryılmaz ve Unur (2019) çalışmasında, rekreasyonel faaliyetin yapılmadığı ve yapıldığı dönem karşılaştırıldığında bu iki süreç arasında duyuşsal olarak anlamlı farklılık meydana geldiğini savunmuştur. Sonuç incelendiğinde rekreasyonel faaliyet yapıldığı süreçte pozitif duyuşsallıklara vurgu yapan dikkat, heyecan, güç, heves ve aktiflik gibi duyguların oluştuğu görülmüştür. Rogatko'nun (2009) üniversite öğrencilerine uyguladığı çalışma incelendiğinde rekreasyonel etkinliğin yapıldığı yerde verilerin elde edildiği çalışmada, öğrencilerin faaliyetten bir saat önce ve sonrası pozitif ve negatif duygu durumları ölçülmüştür. Çalışmada kişinin rekreasyonel faaliyet sonrasında pozitif duygu durumlarının daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Literatürden hareketle (Pretty vd., 2005; Ryan vd., 2010), araştırmalarda çoğunlukla rekreasyonel faaliyet gerçekleştiren kişinin olumlu duygularının arttığına yönelik veriler ortaya çıkmaktadır. Bu veriler ışığında spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin, yapılan diğer araştırmaların sonuçları ile algılarının karşılaştırılması neticesinde anlamlı bir benzerlik meydana geldiği söylenebilir.

Fiziksellik kategorisini oluşturan metaforlar incelendiğinde “Benzin”, “Masaj”, “Kahve”, “Enerji İçeceği”, “Petrol”, “Akaryakıt”, “Motor”, “Bank”, “Yatak”, “Şarj Aleti”, “Heykeltıraş” şeklinde belirtildiği görülmektedir. Bu metaforlar ile birlikte rekreasyon kavramının kişiye fiziksel yardım inancı verdiği görülmektedir. Katılımcıların metaforları incelendiğinde, rekreasyon kavramının kişilerde kaybedilen enerjinin geri alınmasını sağlayan ve fiziken tükenmekte olan kişinin tekrardan pozitif yönlü ivmelenmesini destekleyen bir olgu olduğu belirtilmektedir. Katılımcıların metaforik algıları doğrultusunda rekreasyon kavramının kişide adeta bir doping etkisi yaratıp fiziken bir yenilenme oluşturduğunu söylemek mümkündür. Tekin ve Kaldırmacı, (2008) araştırmaları sonucunda rekreasyonel faaliyete katılım neticesinde denge, aerobik kapasite, kuvvet, esneklik seviyelerinde artış sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sportif etkinlikler rekreasyon açısından en ilgi çeken ve geniş yer kaplayan alanlardan birisidir. Rekreasyon ve spor kavramları birbirleri ile etkileşim

halindedirler. Sportif etkinlikler kişilerin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamada büyük yer tutarken, rekreasyonel etkinlikler de sporun yaygınlaşmasında ve başarı artışında önemli yer tuttuğu belirlenmiştir (Şahin, 1997). Yiğit, Kolukısa ve Aydoğan (2012) yaptıkları çalışma sonucunda rekreasyonel fiziksel aktivite yaptırılan kadınlarda ilk ve son veri sonuçları karşılaştırıldığında; kilogram, yağ oranı, dinlenik metabolizma, vücut yaşı gibi parametrelerde istatistiki olarak anlamlı bir düşüş gerçekleştiği, maksimum oksijen kapasitesi parametresinde ise artış olduğu belirlenmiştir. Rekreasyon etkinliklerine katılım gerçekleştirilerek boş vakitlerini aktif olarak yöneten bireylerin özellikle zihinsel ve sosyolojik gelişim sürecini destekleyici faaliyetler ile ilgilenmesi neticesinde, kişilerde sağlıklı hayat, bedensel ve mental sağlığın devamlılığı, birçok hastalığın tedavisinin sürecinin kısalması ve sosyalleşme gibi, hayat kalitesinde pozitif yönlü bir ivmelenme sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Dinç ve ark., 2018). Rekreasyon ve fiziksel etkileri hakkında yapılmış çalışmalar incelendiğinde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin rekreasyona yönelik metaforik algıları ile benzer etkiler olduğu görülmektedir.

Spor bilimleri fakültelerinde okuyan öğrencilerin rekreasyon kavramına yönelik metaforik algıları incelendiğinde rekreasyonu 5 farklı kavramsal boyutta metaforlarını oluşturdukları ve nedenlerini ifade ettikleri görülmektedir. Sonuç olarak rekreasyon kavramı spor bilimleri fakültesi öğrencileri tarafından çeşitli metaforik kategoriler altında, bireye mutluluk sağlayan, çok yönlü, haz duygusunu ön plana çıkararak, hayatın yaşanılabilir kılınması için gerekli olduğu düşünülen ve enerji verici bir olgu olarak algılanmıştır.

KAYNAKLAR

- Akyol, C. ve Akkaşoğlu, S. (2020). Gençlerin Boş Zamanlarında Rekreasyon Faaliyetlerine Katılım Engelleri Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 2072-2089.
- Ardahan, F. ve Lapa, T. Y. (2011). Açık alan rekreasyonu: bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1327-1341.
- Atalay, A., Akbulut, A. K. ve Yücel, A. S. (2013). Bireylerin sosyal algı ve sosyalleşme düzeylerinin gelişiminde rekreasyonel uygulamaların önemi. *Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1): 1238- 1257.
- Axelsen, M. (2009). The power of leisure: I was an anoexic; I'm now a healthy triathlete. *Lesiure Sciences*. 31, 330–346.
- Baştuğ, G., Zorba, E., Duyan, M. ve Çakır, Ö. (2017). Farklı Kültürlerde Rekreasyon: Serbest Zaman Aktivitelerinin İncelenmesi, *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 3895-3904.
- Biddle, J. H. ve Mutrie, N. (2001). *Psychology of physical activity: Determinants, well-being and interventions*. London: Routledge.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*. GBR. Routledge Publishing, London.
- Crompton, J. L. (2017). Evolution of the “parks as lungs” metaphor: is it still relevant? *World Leisure Journal*, 59(2), 105-123.
- Dinç, N., Güzel, P. ve Özbey, S. (2018). Rekreasyonel Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(4), 181-186.
- Eryılmaz, G. ve Unur, K., (2019). Açık Alan Rekreasyon Etkinliklerine Katılan Bireylerin Pozitif ve Negatif Duygu Durumlarının Karşılaştırılması. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 3(4), 562-578.
- Gözen, E. (2019). Rekreasyon Yönetimi Bölümü Lisans Öğrencilerinin Rekreasyon Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, *Stratejik ve sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 397-416.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kırtepe, A. ve Yıldırım, E. (2018). Park ve Rekreasyon Alanlarını Kullanan Bireylerin Boş Zaman Yönetim Düzeylerinin İncelenmesi, *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(19):1177-1186.
- Korkmaz, F. ve Bağçeci, B. (2013). Lise öğrencilerinin üniversite kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2)1, 187-204.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (G.Y. Demir, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Loureiro, A. ve Veloso, T. J. (2014). Outdoor exercise, well-being and connectedness to nature. *Psico*, 45(3), 299-304.
- Majumdar, B. (2003). Cricket in India: Representative playing field to restrictive preserve. *Culture, Sport & Society*, 6, 65-82.

- Metin, T.C., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları, *Journal of Yaşar University*, 8(30), 5021-5048.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. California: Sage Publications Inc.
- Mitchell, R. (2013). Is physical activity in natural environments better for mental health than physical activity in other environments? *Social Science & Medicine*, 91, 130- 134.
- Özdemir, S., Karaküçük, S., Gümüş, M. ve Kıran, S. (2006). Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü'nde Çalışan Yeraltı İşçilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Belirlenmesi, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Bildiri Kitabı, Muğla.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. California: Sage Publication.
- Pretty, J., Peacock, J., Sellens, M. ve Griffin, M. (2005). The mental and physical health outcomes of green exercise. *International Journal of Environmental Health Research*, 15(5), 319-337.
- Rogatko, T. P. (2009). The influence of flow on positive affect in college students. *Journal of Happiness Studies*, 10(2), 133-148.
- Ryan, R. M., Weinstein, N., Bernstein, J., Brown, K. W., Mistretta, L. ve Gagné, M. (2010). Vitalizing effects of being outdoors and in nature. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 159-168.
- Silman, F. ve Şimşek, H. (2006). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Okulları ve Merkezi Eğitim Kurumlarına Mecazlar Yoluyla Bir Bakış. *Eğitim Araştırmaları*, (23), 177-187.
- Şahin, H. (1997). Sporcuların performans sporunu bıraktıktan sonraki yaşamlarında boş zaman değerlendirme ilgilerinin araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi.
- Tekin, A. ve Kaldırımcı, M. (2008). Rekreasyonel fiziksel egzersizin yaşlıların fiziksel durum ve depresyon düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Geriatrics*. 11 (1): 18-25.
- Temir, Ö. ve Gürbüz, B. (2012). Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Engellerin İncelenmesi. 1. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Antalya.
- Thurber C. A., Scanlin M. M., Scheuler L. ve Henderson K. A. (2007). Youth Development Outcomes of the Camp Experience: Evidence for Multidimensional Growth, *Journal of Youth Adolescence*, 36 (3): 241-254.
- Williams, S. (2003). *Tourism and Recreation*, (1.Baskı). Pearson Education Limited.
- Yetim, A. (2000). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Topkar Matbacılık.
- Yetim, A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, O., Kolukısa, Ş. ve Aydoğan, A. (2013). Sportif Rekreasyon Yapan Sedanter Bayanların Fizyolojik Değişimlerinin Araştırılması. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 4(1), 17-22.

Spor Bilimleri Fakültesinde Okuyan Öğrencilerinin Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

Okan BULDUK¹, Hulusi ALP²

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-5690-180X>

²Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-9301-453X>

Email: okan.bulduk@gmail.com, ekim1778@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 28.03.2021 - Kabul: 06.07.2021)

Öz

Çalışmanın amacı Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin araştırma yapma kaygı seviyelerini belirlemektir. İlişkisel tarama modelindeki araştırmanın örnekleme 2020-2021 öğrenim yılı güz dönemindeki 555 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmadaki veriler ‘‘Araştırmaya Yönelik Kaygı Ölçeği’’ ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Kruskal Wallis, Mann Whitney U testi ve gruplardaki farklılaşmayı görmek için Post-Hoc analizi yapılmıştır. Yapılan araştırmada Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin araştırma yapma kaygı düzeyleri; cinsiyet, üniversite ve bölüm değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak öğrencilerin yaş, sınıf, branş, bilimsel araştırma dersi alma/almama, panel, seminer, konferansa katılma/katılmama değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Araştırma yapma, Spor Bilimleri, Araştırma kaygısı,

Investigation of the Faculty of Sports Sciences Students' Anxiety Levels Towards Doing Research

Abstract

The study aims to determine the anxiety levels of the Faculty of Sport Sciences students. The research sample in the relational screening model consists of 555 participants in the fall semester of the 2020-2021 academic year. The data in the research were collected with the "Research Anxiety Scale." Descriptive statistics, Kruskal Wallis, Mann Whitney U test, and Post-Hoc analysis were used to see the differentiation in the groups. The study showed that the students' research anxiety levels did not differ according to gender, university, and department variables. However, it was observed that the students differed according to the variables of age, class, branch, taking / not taking a scientific research course, panel, seminar, conference participation / not attending.

Keywords: Research, Sport Sciences, Research anxiety

Giriş

Eğitimin temelinin altında yatan üç temel davranış hedefi bulunmaktadır. Bunlar; Devinişsel (psiko-motor), Bilişsel ve Duyuşsal olarak birbirinden ayrılmaktadır (Akt. Büyüköztürk, 1997). Eğitim araştırmalarının konusu olan bu üç tür davranışın özellikleri, ilgi alanları, değerler, tutumlar ve çıkarımlar gibi özelliklerini içerir (Akt. Büyüköztürk, 1997). Duyuşsal davranışlar ile bilişsel davranışlar arasında birçok ilişki vardır ve bu ilişkiler çalışmalarda da ortaya konulmuştur. Kaygının aynı zamanda duyusal bir boyut ve kişi davranışlarının üzerinde olduğunu açıklamıştır (Bloom, 1976).

Geçmişten günümüze yeni bilgi üretebilmek için kişinin yaratıcı düşünme, eleştirel düşünce ve global düşünme becerilerine sahip olması gerekli hale gelmiş durumdadır. Bundan dolayı da bilimsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi eğitim felsefelerinin bir parçası haline gelmiştir (Ata ve Yenilmez, 2012). Ülkemiz eğitim sisteminde üniversiteler bilgiyi araştırmak, yeri geldiği zamanda bilime katkıda bulunmak, yeni çalışmalar yaparak literatüre var olan çalışmaların üzerine konular koyarak geniş bir yelpazeye yer açması için bilim insanları ve araştırma görevlileri yetiştirmesi hedeflenen kurumlardandır. Spor Bilimleri Fakülteleri lisans öğrencilerinin araştırma yapmaları gelecek yaşamlarında da üniversitelerde veya başka kurumlarda bilime faydası dokunacak olan öğrencilerdir. Özellikle bu fakültelerin öncelikli amaçları bilim adamı ve araştırmacı yetiştirmektir. Bu neticede lisans öğrenimi görürken öğrencilerin bilimsel araştırma yapabilmeyi öğrenmeleri, bilimsel etiği kazanmayı öğrenmeleri gerekmektedir (Tanker, 2001).

Kaygı; farklı sebeplerden dolayı kişinin davranışında ileri bir zamanda ortaya çıkabilecek olumsuz bir olay olacaktı gibi anlamlandırmaya bağlı olarak ortaya çıkar ve sonrasında tedirginliğe ve paniğe yol açar (Çakmak, 2018; Arıkan ve Çimen, 2020; Arısoy, vd., 2021; Akıncı, 2019; Dalbudak, vd., 2016; Yıldız, vd., 2012; Polat, vd., 2010; Çoksevim, vd., 2008). Kaygı bir dereceye kadar kabul edilen bir durumdur fakat bu durum günlük yaşamını gün içerisindeki performansını etkilemeye başladığı zaman bir bozukluk olarak görülür (Karaibrahimoğlu ve Karaoğlu, 2018). Sorunlu durumlarda ortaya çıkan kaygı durumu ‘‘durumluk kaygı’’ olarak ifade edilmekte ve geçici bir kaygı durumu olarak içsel süreçlerin yansımaları olarak ifade edilir. Kişinin kendini tehdit altında hissettiği zamanlar stresli olarak yorumlanmasına neden olan kaygı durumu ‘‘sürekli kaygı’’ olarak ifade edilmektedir (Akt. Büyüköztürk, 1997). Araştırma yapma kaygısı, araştırma yapma gereksiniminde bulunduğu zamanlarda insanın kendisini huzursuz hissetmesi, araştırma yaparken kendine güvenmemesi, stres, araştırma basamaklarını doğru çıkıyor olmaması durumları kişide oldukça rahatsızlığa yol açacak durumların göstergelerindendir (Çokluk-Bökeoğlu ve Yılmaz, 2005; Kumartaşlı, 2014; Kumartaşlı, vd., 2015).

Bu araştırmada, spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygı seviyelerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, deneysel olmayan nicel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli ile yapılmıştır. Deneysel olmayan araştırma modeli araştırmacının herhangi bir müdahalede bulunmadığı araştırma modelidir. Araştırmacı var olan durumu olduğu gibi araştırma kapsamında incelemek durumundadır (Şata, 2020).

Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini, Araştırmanın örneklemini; Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Antalya Akdeniz Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültelerinde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (146 kişi), Antalya Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (55 kişi), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (77 kişi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (83 kişi), Kayseri Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi (114 kişi), ve Diğer Üniversitelerin, Spor Bilimleri Fakültesi (Dumlupınar Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi) (80 kişi) olmak üzere toplam 555 gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrenci oluşturmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet, yaş, öğrenimine devam ettiği okulu ve bölümü, kaçınıcı sınıfta olduğu, spor branşı, bilimsel araştırma dersi alıp almadığı, panel, seminer, konferansa katılıp katılmadığına ilişkin sorular bulunmuştur.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, Büyüköztürk (1997) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Araştırma Kaygısı Ölçeği”, kullanılmıştır. Ölçekte tek faktörden oluşan toplam 12 soru vardır. Ölçekte yer alan beş öncül (2, 3, 4, 8 ve 11) pozitif, yedi öncül ise (1, 5, 6, 7, 9, 10, 12) negatif ifadelerdir ve negatif öncüller ters kodlanmaktadır. Ölçekten en az 12, en yüksek 60 puan alınabilmektedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakmak için; Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve bunun sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Yapılan analizlerde değişkenlerin frekans ve yüzdeler dağılımları, Non-parametrik testlerden iki değişken arası analiz için Mann Whitney U testi, ikiden fazla olan değişken arası analiz için Kruskal Wallis-H testi, gruplar arasındaki farklılığı bulmak için Post-Hoc Tamhane’s test kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre yüzdeler dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	281	50,6
Erkek	274	49,4
Toplam	555	100,0

Tablo 1’e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %50,6’ sının kadın, %49,4’ünün erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin yaş değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Yaş	f	%
18-19	135	24,3
20-21	211	38,0
22-23	124	22,3
24-25	49	8,8
26 ve üstü	36	6,5
Toplam	555	100

Tablo 2'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %38'inin 20-21 yaşlarında, %24,3'ünün 18-19 yaşında, %22,3'ünün 22-23 yaşlarında, %8,8'inin 24-25 yaşlarında, %6,5'inin 26 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin üniversite değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Üniversiteler	f	%
Süleyman Demirel Üniversitesi	146	26,3
Kayseri Erciyes Üniversitesi	114	20,4
Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	83	15,0
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	77	14,1
Antalya Akdeniz Üniversitesi	55	9,9
Diğer (Konya-Gümüşhane-Nevşehir-Samsun-Kütahya)	80	14,4
Toplam	555	100

Tablo 3'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin; Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi %26,3 (146 kişi), Kayseri Erciyes Üniversitesi %20,5 (114 kişi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi %15 (83 kişi), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi %13,9 (77 kişi), Antalya Akdeniz üniversitesi %9,9 (55 kişi), Diğer; (Dumlupınar Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi) %14,4 (80 kişi) olmak üzere 555 kişinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin bölüm değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Bölüm	f	%
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	221	39,8
Antrenörlük	185	33,3

Spor Yöneticiliği	52	9,4
Rekreasyon	37	6,7
Spor Bilimleri	60	10,8
Toplam	555	100

Tablo 4'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %39,8'i Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, %33,3'ü Antrenörlük, %10,8'i Spor Bilimleri, %9,4'ü Spor Yöneticiliği, %6,7'si Rekreasyon bölümünde olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Öğrencilerin sınıf değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Sınıf	f	%
1	115	20,7
2	145	26,1
3	120	21,6
4	127	22,9
Diğer	48	8,6
Toplam	555	100

Tablo 5'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %26,1'i 2.Sınıf, %22,9'u 4.Sınıf, %21,6'sı 3.Sınıf, %20,7'si 1.Sınıf, %8,6'sının Diğer olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin branş değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Branş	f	%
Bireysel Sporlar	263	47,4
Takım Sporları	214	38,6
Branş Yok	78	14,1
Toplam	555	100

Tablo 6'ya bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %47,4'ü Bireysel Sporlarla, %38,6'sı Takım Sporlarıyla %14,1'inin ise Branşının olmadığı görülmektedir

Tablo 7: Öğrencilerin bilimsel araştırma dersi alma değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Bilimsel araştırma dersi aldınız mı	f	%
Evet	217	39,1
Hayır	338	60,9

Toplam	555	100
--------	-----	-----

Tablo 7'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %60,9'unun Bilimsel Araştırma dersi almadığı, %39,1'inin Bilimsel Araştırma dersi aldığı görülmektedir.

Tablo 8: Öğrencilerin panel, konferans seminer katılım değişkenine göre karşılaştırılması

Panel, konferans, seminere katıldınız mı	f	%
Evet	400	72,1
Hayır	155	27,9
Toplam	555	100

Tablo 8'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin %72,1'inin panel, konferans, seminere katıldığı, %27,9'unun panel, konferans, seminere katılmadığı görülmektedir.

Tablo 9: Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	U	P
Araştırma Tutum Toplam	Kadın	281	267,81	75256,00	-1,522	35635,00	,128
	Erkek	274	288,45	79034,00			

Cinsiyet açısından bakıldığında, araştırma yapmaya yönelik kaygıda, kadın ve erkek öğrencilerin kaygı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 10: Öğrencilerin üniversite değişkenine göre karşılaştırılması

Üniversite	N	Mean Rank	X ²	df	P	
Araştırma Tutum Toplam	Süleyman Demirel Üniversitesi	146	289,07	2,581624	5	,764
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	78	285,90			
	Antalya Akdeniz Üniversitesi	55	253,14			
	Kayseri Erciyes Üniversitesi	113	279,52			
	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	83	267,99			
	Diğer (Konya-Gümüşhane-Nevşehir-Samsun-Kütahya)	80	275,43			

Üniversitelerin sıralama puanlarına bakıldığında, kaygı düzeyleri ve üniversiteler arasında anlamlı bir ilişki yoktur ve birbirinden bağımsızdır. Üniversiteler açısından araştırma yapmaya yönelik kaygıda anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 11: Öğrencilerin bölüm değişkenine göre karşılaştırılması

Bölüm	N	Mean Rank	X ²	df	P
Araştırma Yapma Tutum Toplam	221	290,79			
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği					
Antrenörlük	185	280,34			
Spor Yöneticiliği	52	228,90	9,445858	4	,051
Rekreasyon	37	305,72			
Spor Bilimleri	60	249,14			

Bölüm değişkeni açısından, öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 12: Öğrencilerin sınıf değişkenine göre karşılaştırılması

Sınıf	N	Mean Rank	X ²	df	P	Post-Hoc
Araştırma Yapma ^(a) Tutum Toplam	115	298,77				a>d
^(b) 2	145	295,92				
^(c) 3	120	292,88	15,119635	4	,004	
^(d) 4	127	238,01				
^(e) 5 ve üzeri	48	242,72				

Sınıf değişkeni açısından sıralama ortalamalarının, öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Post-Hoc Tamhane's T2 test sonucuna göre, birinci sınıf ile dördüncü sınıf arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir ($a>d$).

Tablo 13: Öğrencilerin yaş değişkenine göre karşılaştırılması

Yaş	N	Mean Rank	X ²	df	P	Post-Hoc
Araştırma Yapma ^(a) Tutum Toplam	18-19	135	306,23			a>e
^(b) 20-21	211	271,58				
^(c) 22-23	124	280,30	12,964554	4	,001	
^(d) 24-25	49	278,66				
^(e) 26 ve üstü	36	200,96				

Yaş değişkeni açısından, katılımcıların kaygı seviyelerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Post-Hoc Tamhane's T2 test sonucuna göre, 18-19 arası yaş ile 26 ve üstü yaş arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir ($a>e$).

Tablo 14: Öğrencilerin branş değişkenine göre karşılaştırılması

Branş		N	Mean Rank	X ²	df	P	Post-Hoc
Araştırma Tutum Toplam	(a)Branş Yok	78	312,84	13,768146	2	,001	a>c
	(b)Takım Sporları	263	292,58				
	(c)Bireysel Sporlar	214	247,39				

Branş değişkeni açısından, katılımcıların kaygı seviyelerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Post-Hoc Tamhane's T2 test sonucuna göre, branşı olmayanlar ile bireysel spor yapanlar arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir ($a>c$).

Tablo 15: Öğrencilerin bilimsel araştırma dersi alıp almaması değişkenine göre karşılaştırılması

Bilimsel araştırma dersi aldınız mı		N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	U	P
Araştırma Tutum Toplam	YapmaEvet	217	229,19	49735,00	-5,768900	26082,00	,000
	Hayır	338	309,33	104555,00			

Katılımcıların bilimsel araştırma dersi alıp almama durumuna göre, araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0,05$).

Tablo 16: Öğrencilerin panel, konferans, seminere katılıp katılmama değişkenine göre karşılaştırılması

Panel, konferans, seminere katıldınız mı		N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	U	P
Araştırma Tutum Toplam	YapmaEvet	400	259,86	103942,50	-4,300	23742,500	,000
	Hayır	155	324,82	50347,50			

Katılımcıların panel, konferans ve seminere katılıp katılmama durumuna göre, araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Cinsiyet değişkeni açısından kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmamış olsa da erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre ortalama farkları daha yüksek olduğu için erkeklerde daha çok kaygı düzeyi olduğu söylenebilir. Erkek öğrencilerin araştırma konusunda fazla bilgi sahibi olmadığı, doğru kaynakçalara ulaşamadığı veya araştırma yapmanın neden önemli olduğunu genel anlamda bilemedikleri düşünülmektedir. Çalışmanın sonucunu destekler nitelikte olan bir çalışmada kadın öğrencilerin araştırma yapma kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu ve kadın öğrencilerin araştırma kaygısı düzeylerinin daha düşük erkek öğrencilerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (İlhan, vd., 2016). Başka bir çalışmada, cinsiyet değişkeni açısından öğrencilerin araştırma tutum ve kaygılarının

cinsiyete göre farklılaştığını, kadın öğrencilerin araştırmaya ilişkin tutumlarının erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (Karaibrahimoğlu ve Karaoğlu, 2018; Korkmaz, vd., 201; Özgül ve Diker, 2017).

Üniversite ve bölüm değişkeni açısından, öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0.05$). Bu durumda fakültelerdeki öğretim elemanlarının ortak ders ve içerik sunumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sınıf değişkeni açısından bakıldığında, öğrencilerin, araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Birinci sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin daha fazla olduğu, bunun nedeninin ise okula yeni başlayan öğrencilerin okula yeni başlamış olmaları, araştırma yapma konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmamaları gibi nedenlerin etki ettiği söylenebilir. Başka üniversite ve farklı bölümlerde yapılan çalışmada çalışmanın sonucunu destekler nitelikte dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine göre daha düşük düzeyde bulunmuştur (Baltacı ve Deniz, 2019). Başka bir çalışmada ise sınıf değişkeni ile araştırma yapma kaygısı arasında bir fark olsa da bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ifade edilmiştir (İlhan, vd., 2016).

Yaş değişkeni açısından öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Farkın, 18-19 yaş ile 26 ve üstü yaş arasında olduğu görülmüştür. 18-19 yaş arasındaki öğrencilerin üniversiteye yeni başladıkları göz önünde bulundurularak nasıl bilimsel araştırma yapmaları gerektiği hakkında pek fazla bilgi sahibi olmamaları düşünülmektedir. Aslan ve Karagül (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, yaş değişkeni ile kaygı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadığını ifade etmişlerdir.

Bilimsel araştırma dersini alan öğrenciler ile almayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Dersi alan öğrencilerin, araştırma yaparken ne yapacaklarını, nasıl yapacaklarını, araştırma yaparken izlenecek aşamaları öğrenmiş olmaları öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygılarını azalttığı düşünülmektedir. Yılmaz ve Çokluk (2010) tarafından yapılan çalışmada bilimsel araştırma dersi alan öğrencilerin araştırma yapma kaygı puanları dersi almayanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Panel, seminer, kongre gibi toplantılara katılım gösteren öğrenciler ile, katılmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu tür toplantılara katılan öğrencilerin yapılan araştırmaların sunumunun yapıldığı bilimsel ortamları görmeleri, alan uzmanı olan kişilerle tanışmaları onları motive edici bir durum olduğu ve kendilerinin de bu hissi yaşamak için araştırmanın nasıl yapıldığı konusunda kendilerini geliştirmeleri sonucunda araştırma yapmaya yönelik kaygılarının azalmasına etki ettiği düşünülmektedir. Cruz ve diğerleri (2016) tarafından bilimsel toplantılara katılan öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin kaygı düzeylerinin az olduğunu tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak, araştırmadaki katılımcı öğrencilerin cinsiyet, üniversite, bölüm değişkenleri üzerinde istatistiksel olarak farklılaşma görülmemiştir. Öğrenim gördüğü sınıf, yaş, spor branşı, bilimsel araştırma dersi alma/almama, panel, seminer, konferans gibi bilimsel toplantılara katılıp/katılmama değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılaşma görülmüştür. Öğrencilerin verilen değişkenlerde araştırma yapma kaygı düzeylerindeki farklılaşma çıkmamasının asıl nedeni öğrencilere verilen eğitimlerin üniversitelere göre farklılaşmadığı aynı içeriklerde dersler verildiği olmasıdır. Fakat öğrencilerin yaşlarının farklılığı, bilimsel

araştırma dersleri almaları ve mesleki gelişimleri ve kişisel gelişimleri açısından katıldıkları seminerler gibi çalışmalara katılmaları öğrencilerin araştırma yapma kaygı düzeylerinde farklılık çıkmasına neden olmuştur. Katılımcılara ğrenim gördükleri üniversitelerde ğretim elemanları tarafından bilimsel araştırma yapmalarına teşvik edilmesi öğrencilere yol gösterici olmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, A.Y. (2019). Lisanslı olarak spor yapma, rekreasyonel olarak spora katılım ve sosyal etkinliklere katılımın sosyal görünüş kaygısına etkisinin incelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 5(25): 1640-1644
- Arıkan, G., ve Çimen, E. (2020). Üniversite adaylarının spor yaralanma kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 5 (2), 118-127.
- Arısoy, A., Pepe, O. ve Karaoğlu, B. (2021). Covid 19 sürecinde futbola dönüş öncesi futbolcuların durumluk kaygı düzeyleri ile psikolojik performansları arasındaki ilişki belirlenmesi: Isparta Örneği. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 5(1), 55-63.
- Aslan C. ve Karagül S. (2016). Türkçe eğitimi programında lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin bilimsel araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(38), 201-207.
- Ata, A., ve Yenilmez, K. (2012). Matematik öğretmeni adaylarının bilimsel araştırmalara yönelik tutumların incelenmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Bildiri e- kitabı*, 27-30
- Baltacı, N., ve Deniz, H. (2019). Öğrencilerin araştırmaya yönelik kaygıları, bilişim teknolojilerinden yararlanma durumları ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 60-68.
- Bloom, B. (1976). *Human qualities and learning in school*. D. Özçelik (Çev.), İnsan Nitelikleri ve Okulda öğrenme. Ankara: MEB Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3(49), 453-464.
- Cruz, J., Colet, P., Alquwez, N., Alqubeliat, H., Bashtawi, M., ve Ahmed, E. (2016). Evidence-Based practice beliefs and implementation among the nursing bridge program students of a Saudi University. *International Journal of Health Sciences* 10(3), 405-414.
- Çakmak, V. (2018). İletişim kaygısı ve sosyal medya. İletişim kaygısı ve sosyal medya (s.42). Ankara: EğitimYayınevi
- Çelik, S., Önder, G., Durmaz, K., Yurdusever, Y., ve Uysal, N. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin bilimsel araştırma yapmaya yönelik kaygı ve tutumlarının belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 1(2), 23-31.
- Çokluk-Bökeoğlu, Ö., ve Yılmaz, K. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünmeye yönelik tutumları ile araştırma kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 41(41), 47-67.
- Çoksevrim, B., Sarıtış, N., Kaya, M. ve Pepe, O. (2008). Kikbokscularda maç öncesi ve sonrası durumluk, süreklilik, kısa semptom envanteri bulguları. *TürkiyeKikboks Fedeeasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 22-27.
- Dalbudak İ., Bayrak M., Alkaya Ö. Z., Musa M., ve Dalkılıç M. (2016). Görme engelli ve engelli olmayan erkek profesyonel futbolcularının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 314-321.

- İlhan, A., Çelik, H., ve Aslan, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin bilimsel araştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 141-156.
- Izard, C., ve Tomkinns, S. (1971). Affect and behavior: anxiety as a negative. New York: Academic Press, 81-125.
- Karaibrahimoglu, A., ve Karaoğlu, N. (2018). Tıp öğrencilerinin istatistik ve bilimsel araştırmaya yönelik kaygı ve tutumları. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 420-428.
- Korkmaz, Ö., Şahin, A., ve Yeşil, R. (2011). Bilimsel araştırmaya yönelik tutum ölçeği geçerlilik ve güvenirlik çalışması. İlköğretim Online 10(3), 961-973.
- Kumartaşlı, M. (2014). The determination of resilience scales' scores of teachers in the sample of Isparta. International Online Journal of Primary Education, 3(1).
- Kumartaşlı, M., Alp M., Yılmaz E., ve Gökbel S. (2015). Comparison of depression levels of elite wrestling and taekwondo athletes. Turk J Sport Exe, 17(1): 67-70.
- Özgül, F., ve Diker, G. (2017). Lisansüstü eğitim adaylarının akademik öz-yeterlik ve güdülenmelerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi (Cumhuriyet Üniversitesi örneği). Journal of Human Sciences, 14(2), 2129-2139.
- Polat, M., Çoksevim, B., Günay, E. ve Pepe, O. (2010). The investigation of anxieties and brief symptom inventory levels of female volleyball players. 10th International Scientific Conference "Perspectives in Physical Education and Sport, Constanta, Romanya, 21- 23 Mayıs 2010, ss.84.
- Tanker, M. (2001). Sağlık bilimleri alanında bilim adamı yetiştirme. Ankara: TÜBA Yayınları Bilim Adamı Yetiştirme: Lisansüstü Eğitim (s. 77-81).
- Yılmaz, K., ve Çokluk, Ö. (2010). Fen-Edebiyat fakültesi mezunlarının araştırma kaygı düzeyleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi 10(1), 1-9.
- Yıldız, K., Pepe, O., Sarıtış, N. ve Kaya, E.Ö. (2012). An investigation over the levels of social anxiety according to the gender factors of hearing-impaired adolescent athletes between the ages of 12-16. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(1), 56-61.
- Şata, M. (2020). Nicel araştırma yöntemleri. E. Oğuz (Ed.), Eğitimde araştırma yöntemleri (77-97). Ankara: Eğiten Kitap.

Spor Organizasyonlarında İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Avrupa'nın Üç Büyük Futbol Ligi Üzerine İçerik Analizi

Mertkan ÜÇÜNCÜOĞLU¹, Selçuk Bora ÇAVUŞOĞLU²

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye
[https:// 0000-0002-5589-2857](https://0000-0002-5589-2857)

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-4163-9655>

Email: mertkan.ucuncuoglu@ogr.iuc.edu.tr, boracavusoglu@istanbul.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 02.02.2021 - Kabul: 24.03.2021)

Öz

Spor ligleri her geçen gün markalarını geliştirerek izleyenlerin yoğun bir ilgisine maruz kalmaktadır. Özellikle futbolda artık birçok lig değerini milyar dolarlar seviyesine çekmeyi başarmıştır. Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile birlikte birçok alanda yenilikler meydana gelmiştir. İletişim ve halkla ilişkiler alanlarında ise sosyal medya bu yeniliklerin başında yer almaktadır. Sosyal medya birçok alanda olduğu gibi sporda da iletişim faaliyetlerinin başlıca araçları arasına girmiştir. Bu çalışmada Avrupa'nın üç büyük futbol liginin (İngiltere, Almanya, İspanya) sosyal medya hesapları (Twitter ve Instagram) üzerinden gerçekleştirdiği faaliyetler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı dünyanın önde gelen futbol liglerinin halkla ilişkiler ve iletişim aracı olarak sosyal medyayı nasıl ele aldığını ortaya koymaktır. Yapılan incelemenin ardından üç futbol ligi tarafından sosyal medya platformlarının her birinin farklı olarak ele alındığı, platforma göre içerik sayılarının ve türlerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca üç futbol liginin de sponsorlarına yönelik olarak içerikler ürettiği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Spor, Halkla İlişkiler, Sosyal Medya, Spor İletişimi

Use of Social Media as a Communication Tool in Sports Organizations: A Content Analysis on Europe's Three Biggest Football Leagues

Abstract

Sports leagues are exposed to the intense interest of the audience by improving their brands day by day. Especially in football, many leagues have managed to bring their values to billions of dollars. Today, innovations have occurred in many areas with the rapidly developing technology. Social media is at the forefront of these innovations in the fields of communication and public relations. Social media has become one of the main means of communication activities in sports as well as in many other fields. In this study, the activities carried out by the three major football leagues of Europe (England, Germany, Spain) via social media accounts (Twitter and Instagram) were analyzed by content analysis method. The main aim of the study is to reveal how the world's leading football leagues handle social media as a public relations and communication tool. As a result, it has been concluded that each of the social media platforms are handled differently by the three football leagues, and the number and types of content differ according to the platform. In addition, it has been determined that all three football leagues produce content for their sponsors.

Keywords: Sports, Public Relations, Social Media, Sports Communications

Giriş

Rekabetin ve küreselleşmenin giderek arttığı günümüz dünyasında spor liglerinin geldiği nokta oldukça önemlidir. Bugün birçok lig ortaya çıktıkları dönemdeki durumlardan çok farklı bir hale bürünmüştür. Yapılan sponsorluk ve yayın hakları anlaşmalarıyla birlikte farklı spor dallarındaki birçok lig artık küresel bir marka ve büyük birer işletme haline dönüştüğü görülmektedir. Deloitte (2019) verilerine göre; Avrupa futbolunun piyasa değeri 28.4 milyar dolara ulaşırken, bunun 15.6 milyar dolarlık bölümünü beş büyük lig (İngiltere, İspanya, İtalya, Almanya, Fransa) oluşturmaktadır. 2017 – 2018 sezonu itibarıyla İngiltere Premier Ligi sadece yayın haklarından sezonluk 1,5 milyar Euro gelir elde ederken, onları İspanya LaLiga (897 milyon Euro), İtalya Serie A (371 milyon), Almanya Bundesliga (240 milyon Euro) ve Fransa Ligue 1 ile yalnızca 80 milyon Euro ile takip etmektedir (KPMG, 2019).

Profesyonel spor ligleri bu büyümeyi sürekli hale getirmek, paydaşlarla olan bağlantısını devam ettirmek ya da sürekli kılmak için sosyal medyayı bir araç olarak kullanmaktadırlar. Futbol her geçen gün dünya çapında kitleler oluşturmaya ve onları bir araya getirmeye devam etmektedir. Her spor liginin sezonu farklı olsa da tüm sporlar arasındaki ortak özelliklerden biri taraftarların oyunlara katılma arzusudur ve yeni medya, taraftarın bulunduğu her yerde bu ilişkiyi kurmak için güçlü bir yol olarak görülmektedir (Dittmore ve McCharty, 2014: 168). Bu bağlamda Avrupa'nın önde gelen futbol ligleri farklı dillerde ve farklı sosyal medya platformlarında kullanıcılara içerikler sunarak organizasyonlarına yönelik olarak gösterilen ilgiyi artırmayı hedeflemektedirler.

Bu çalışmada Avrupa'nın 3 büyük futbol liginin (İngiltere, Almanya, İspanya) sosyal medya (Twitter, Instagram) üzerinden gerçekleştirdiği çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın temel amacı dünyanın önde gelen futbol liglerinin halkla ilişkiler ve iletişim faaliyeti olarak sosyal medyayı nasıl kullandığını incelemektir. Bu çalışma spor liglerine yönelik olarak yapılan sınırlı çalışmalara bir yenisinin eklenmesi ve spor organizasyonlarının sosyal medya stratejilerine yol gösterici olması açısından önemlidir.

İLETİŞİM, HALKLA İLİŞKİLER VE SPOR

Halkla ilişkiler faaliyetlerinin genel olarak bir iletişim süreci olduğunu ve iletişimin herhangi bir ilişkide anahtar bir bileşen olduğunu düşünecek olursak ilk olarak iletişim kavramını açıklamamız doğru olacaktır. İletişim üzerine yapılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır ve tek bir tanımın yapılması pek mümkün görünmemektedir. Sözü tek iletişim aracı olduğu dönemde söz, yazının icadından sonra yazılı araçlar, elektronik iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması ile birlikte telgraf, radyo, televizyon gibi araçlar mesajların hedef kitlelere iletilmesinde taşıyıcı rol üstlenmişlerdir (Karabulut, 2008). Türk Dil Kurumu (2020) tarafından iletişim ile ilgili olarak yapılan iki tanımlama şu şekildedir;

- Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim.
- Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, iletişim.

Aziz'e (2016) göre iletişim “belirli araçlar/ortamlar kullanarak bilgi, düşünce ve tutumların (iletilerin) insanlardan insanlara karşılıklı olarak aktarılmasıdır” ve iletişim olgusunda beş temel öge vardır;

- Mesajı gönderen ya da başlatan (verici / kaynak)

- Mesajın hedefi (alıcı)
- Aktarılan, verilen bilgi, tutum, davranış (mesaj / ileti)
- Mesajı ileten ortam (kanal)
- Mesajın alıcı tarafından alınıp alınmadığı (geribildirim).

İnsan-örgüt, örgüt-çevre ve örgütün kendi birimleri arasındaki uyum etkili iletişim olmaksızın gerçekleşemez (Varol, 1993). Halkla ilişkiler, özünde, bir iletişim sürecidir ve uygulayıcı kuruluş adına (kaynak), kuruluşun paydaşlarıyla (alıcılar), kuruluşun politikaları, hedefleri ve prosedürleri (mesaj) hakkında iletişim kurar (Skinner, Mersham ve von Essen, 2013). Uluslararası Halkla İlişkiler Birliği (IPRA), halkla ilişkiler ile ilgili olarak “*güvenilir ve etik iletişim yöntemleriyle bilgi vermeye dayalı olarak kuruluşlar ve halk arasında ilişkiler ve çıkarlar oluşturmakla görevlendirilmiş bir karar verme yönetimi sürecidir*” tanımı yapmıştır (IPRA, 2020).

İletişim, halkla ilişkiler ve spor kavramları arasındaki bağlantının geçmişi çok eski yıllara dayanmaktadır. Modern sporların ilk ortaya çıktığı dönemden bugüne spor ile halkla ilişkiler faaliyetleri arasındaki bu derin bağlantı güncellenerek devam etmiştir. Spor, iletişim, reklam, pazarlama ve halkla ilişkiler arasındaki tarihsel bağlantı, çoğu spor yöneticisinin, takımının, liginin, yönetim organlarının, sporcuların ve ilgili kurumların operasyonel faaliyetleri ile hem uzun hem de güçlü bir şekilde birbirine bağlıdır (Boyle ve Haynes, 2014). Günümüzde hemen hemen her spor kulübünün ve organizasyonun paydaşları ve takipçileri ile iletişimini gerçekleştirmesine katkıda bulunan bir halkla ilişkiler birimi bulunmaktadır. Aynı zamanda tüm oyuncuların sözleşmelerinde, oynadıkları kulübü tanıtmaya yardımcı olmak için belirli düzeyde halkla ilişkiler faaliyeti içeren görevleri vardır (Boyle ve Haynes, 2004).

Spor kulüpleri, oyuncular, ligler, organizasyonlar hedef kitleleri ile olan ilişkilerini sürdürmek ve yeni kitlelere ulaşabilmek adına iletişim ve halkla ilişkiler çalışmalarına büyük önem verdiği görülmektedir. Bee ve Kahle'ye (2006) göre, spor organizasyonlarının çabalarında başarılı olmaları için müşterileri yaşam boyu ortak olarak görmeleri ve değişen isteklerini, arzularını ve değerlerini anlamaya çalışmalıdırlar. Bunun değişen istek, arzu ve değerleri anlayabilmenin en temel yolu halkla ilişkiler faaliyetlerinden geçmektedir.

SOSYAL MEDYA VE SPOR

Günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmeler hemen hemen her alanda etkisini göstermektedir. Bu teknolojik gelişmelerinde medya alanındaki yansıması olarak ise sosyal medya öne çıkmaktadır. Son yıllarda insanların hayatında önemli bir yer tutan sosyal medya ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Şüphesiz hemen hemen her sektörle ilişkisi bulunan ve bu ilişkilerini sürekli olarak güncellemeye devam eden spor dünyasının, sosyal medya ile güçlü bir ilişki içerisinde olduğu bilinmektedir.

Her geçen gün farklı uygulamalarla hayatımızda önemli bir yer edinen sosyal medya ile ilgili olarak literatürde çok fazla tanım bulunmaktadır. Sürekli olarak güncellenen, yenilenen ve gelişimini sürdürmeye devam eden bu alanla ilgili olarak çok sayıda kavramın yer alması şaşırtıcı değildir. En genel haliyle sosyal medyayı “*sosyal ağ siteleri, bloglar ve mikro bloglar, çevrimiçi topluluklar ve tartışma forumları gibi yeni medya platformları*” (Shilbury, Westerbeek, Quick, Funk ve Karg, 2014) olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca sosyal medya, kullanıcılara enformasyon, düşünce, ilgi ve bilgi paylaşım imkânı tanıyarak karşılıklı etkileşim yaratan çevrimiçi araçlar ve web siteleri için ortak kullanılan bir terimdir (Sayımer,

2008). Sosyal medyayı yeni bir ortam olarak farklı kılan temel özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler;

- Katılım imkanı,
- Karşılıklı konuşma,
- Açık olma,
- Topluluk oluşturma,
- Bağlantılı olma şeklinde sıralanabilir (Karakoç, 2019).

Sosyal medyada, geleneksel medyanın aksine karmaşık bir yapı bulunmaktadır. Bu karmaşık yapı içerisinde yaşanan süreç, bu sürecin marka ve kullanıcılar üzerindeki etkisi ise;

- Markalar, sosyal medyayı stratejik olarak tüketiciler ve paydaşlarla ilişkiler kurmak ve sonuçları kolaylaştırmak için kullanırlar,
- İlişki kurmanın başarısı, ilişkileri sürdürmek ve geliştirmek için operasyonel eylemlerin anlaşılmasına ve yürütülmesine dayanır,
- Kullanıcılar içeriği birlikte oluştururlar ve topluluklara üye olarak katılırlar; bu da bireyler arasında anlam yaratır ve markalara fayda sağlar (Filo, Lock ve Karg, 2015) şeklinde açıklanabilir.

Ayrıca sosyal medya firmaların, geleneksel iletişim araçlarıyla elde edilebileceğinden daha düşük maliyetle ve daha yüksek verimlilik düzeyleriyle zamanında ve doğrudan tüketici ile temasa geçmelerine izin vermektedir (Kaplan ve Haenlein, 2010). Sosyal medyanın beraberinde getirdiği etkileşimli bir yapı bulunmaktadır. Tüketiciler sosyal medya üzerinde bir markayla ilgili deneyimleri ve görüşleri hakkında yorum yapma yetkisine sahiptir. Bu durum sosyal medya üzerinde faaliyet gösteren markalara kolay geri bildirim elde etme imkânı tanımaktadır. Çok kısa sürede büyük çapta kitlelere ulaşma imkânı sağlayan sosyal medya platformları halkla ilişkilerin uygulama alanına dahil olduğu gözlemlenmektedir.

Spor ve medya arasındaki karmaşık ve çok yönlü ilişki neredeyse ilk günden bu yana devam etmektedir. İlerleyen teknoloji medyada da birtakım değişiklikler meydana getirmiş dolayısıyla bu ilişki günümüz dünyasında daha farklı bir yapıya bürünmüştür. Sosyal medya, spor açısından ele alındığında ise “Kuruluşlar (ekipler, yönetim organları, ajanslar, medya grupları vb.) ve bireyler (tüketiciler, sporcular, gazeteciler vb.) arasında kullanıcı odaklı içeriğin geliştirilmesine ve paylaşılmasına olanak tanıyan etkileşimi ve birlikte yaratmayı kolaylaştıran yeni medya teknolojileri” olarak tanımlanabilir (Filo ve ark., 2015).

Günümüzde yaşanan dijitalleşmeyle birlikte sosyal medya getirdiği avantajlarla sporcular, takımlar, ligler, federasyonlar vb. için iletişim, pazarlama ve halkla ilişkiler anlamında önemli bir yer edindi. Hemen hemen her oyuncunun, takımın, ligin veya spor organizasyonunun önemli gelişmeleri takipçilere aktardıkları milyonlarca kişi tarafından takip edilen en az bir sosyal medya profiline sahip olduğunu görüyoruz (Tablo 1). Dolayısıyla yeşil sahalarda yaşanan rekabetin bir benzeri sosyal medyada da yaşanmaktadır.

Tablo 1: Süper Lig Tarihinde Şampiyon Olan Kulüplerin Sosyal Medya Takipçi Sayıları (09.10.2020).

Kulüp	Twitter	Facebook	Instagram
Galatasaray	9.525.591	12.188.857	9.165.812
Fenerbahçe	7.656.767	9.046.103	5.785.848
Beşiktaş	4.324.329	5.654.987	3.509.169

Trabzonspor	1.779.151	941.578	786.733
Bursaspor	663.382	544.467	159.683

Kaynak: Üçüncüoğlu, M. (2021). Spor Kulüplerinin İletişim ve Pazarlama Faaliyetlerinde Sosyal Medyanın Rolü: İstanbul Başakşehir FK Örneği. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 26 (1), 59-69.

İnternet teknolojisinin sürekli gelişimi, tüm dünyadaki profesyonel sporcuların iletişim yeteneklerini geliştirmeye devam etmektedir. İnternet siteleri, sporcuları taraftarlara yaklaştırmamanın yanı sıra, olumlu bir imajın korunmasında bir halkla ilişkiler aracı olarak hizmet eder, çünkü sporcular geleneksel medyada ne tür bilgilerin raporlandığı üzerinde çok daha az kontrole sahiptir. (Mahan ve McDaniel, 2006). Son dönemde internet sitelerinin yanı sıra sosyal medya hesapları da spor organizasyonları için önemli bir halkla ilişkiler aracı olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sporcular hayranlarıyla iletişim kurmak, etkinliklerini duyurmak, markalarını tanıtmak hatta maddi kazanç sağlamak için sosyal medyayı kullanmaktadırlar (Tablo 2).

Tablo 2: Instagram’da Paylaşım Başına En Çok Kazanan İlk 10 Sporcu (2019).

Sporcu	Branş	Takipçi Sayısı	Paylaşım Başına Kazanç
Cristiano Ronaldo	Futbol	172,803,418	975 bin dolar
Neymar	Futbol	121,414,052	722 bin dolar
Lionel Messi	Futbol	123,498,896	648 bin dolar
David Beckham	Futbol	56,635,855	357 bin dolar
LeBron James	Basketbol	50,197,750	272 bin dolar
Ronaldinho	Futbol	47,072,924	256 bin dolar
Gareth Bale	Futbol	40,180,254	218 bin dolar
Zlatan Ibrahimovic	Futbol	36,836,236	200 bin dolar
Virat Kohli	Kriket	36,159,776	196 bin dolar
Luis Suarez	Futbol	33,884,302	184 bin dolar

Kaynak: https://www.hopperhq.com/blog/instagram-rich-list/niche/sport/?fbclid=IwAR2za9zQA8uJrBjt8qxcLUWHH9gZW9iPnyFSz2jFfq-UA7SG44JewGJU_CI.

Sosyal medya, işletmelere çeşitli pazarlama fırsatları sunan güçlü ortamlardır ve çeşitli sektörlerden şirketler sosyal medyayı iş modellerine entegre etmiştir (Constantinides, Romero ve Boria-Miguel, 2008). Birçok farklı sektörle iş birliği içerisinde olan spor dünyası bu noktada da yenilikleri takip etmeye devam etmektedir. Hemen hemen tüm spor organizasyonları, her geçen gün sosyal medyada yeni içerikler üretirken, hayran kitlelerini geliştirmek için çaba göstermektedir.

Materyal ve Metod

Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, mesaj değeri taşıyan her türlü verinin bir amaç doğrultusunda taranması, kategorilere ayrılması, özetlenmesi ve bulguların araştırma amacı doğrultusunda analiz edilmesi ve yorumlanması işlemlerini içeren bilimsel bir araştırma yöntemidir (Başfıncı, 2008: 53). Nerede kullanıldığına bakılmaksızın, içerik analizi esas olarak bir kodlama işlemi ve veri yorumlama sürecidir (Bogdan ve Biklen, 2007).

Çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir (Karataş, 2006).

Araştırma kapsamında yer alan liglerin sosyal medya hesapları birer doküman olarak değerlendirilerek incelemeye alınmıştır.

Bu çalışmanın evrenini Avrupa'daki futbol ligleri oluştururken, örneklem ise belirlenen 3 farklı futbol liginden meydana gelmektedir. İngiltere Premier Ligi'nin, İspanya La Liga'nın ve Almanya Bundesliga'nın seçilmesinde dikkat edilen kriter bu liglerin 2019-2020 sezonunda UEFA tarafından yapılan ülkeler sıralamasında ilk üç sırayı oluşturmasıdır (UEFA, 2020). İngiltere Premier Ligi, İspanya La Liga ve Almanya Bundesliga sosyal medya hesapları (Twitter, Instagram) üzerinden yapılan paylaşımlar için içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması sürecinde belirlenen tarih aralığında gerçekleştirilen paylaşımların web adresleri kaydedilmiştir. Yapılan analiz neticesinde bulgular üç kategoride ele alınmıştır. Bunlar; içerik formatı, paylaşımları sayıları ve içerik türüdür. Araştırma kapsamındaki kategorilerin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda yer alan tanımlamalara yer verilmektedir.

İçerik formatı: Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımların formatlarını açıklamaktadır. Paylaşımların fotoğraf, video, metin ve bağlantı olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Paylaşım sayıları: Araştırma kapsamında incelemeye alınan üç futbol liginin sosyal medya hesaplarından yaptıkları paylaşım sayılarını ve yüzdelerini ifade etmektedir.

İçerik Türü: Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımın içeriğinin ne hakkında olduğunu açıklamaktadır. İçerik türü yapılan analiz neticesinde; maç, oyuncu, takım, lig hakkında bilgi, lig tarihi, etkileşim odaklı, sponsor / partner olarak 7 kategoride ele alınmaktadır. Herhangi bir kategoriye dahil edilemeyen içerikler "Diğer" başlığı altında toplanmıştır. İçerik analizi neticesinde birden fazla kategoriye dahil edilebilecek içerikler ilgili tüm kategoriler içerisinde ele alınmıştır.

Tablo 3: İçerik türü listesi ve anlamları.

Tür	Anlamı
Müsabaka	Maç sonucu, skor bilgisi,
Oyuncu	Oyuncunun attığı gol, istatistiksel bilgi, maç içinden fotoğraf, doğum günü vb.
Takım	İstatistiksel bilgi, başarılar mesajı, stadyum vb.
Lig Hakkında Bilgi	Puan durumu bilgisi, lig ile ilgili istatistiksel bilgiler vb.
Lig Tarihi	Geçmiş yıllardaki maçlar, oyuncular, özel anlar vb.
Etkileşim Odaklı	Takipçilerin cevaplaması için sorulan sorular, çekilişler vb.
Sponsor / Partner	Ürün, tanıtım, sponsor odaklı içerik vb.

Üç ligin 10 - 20 Şubat 2020 tarihleri arasındaki sosyal medya (Twitter, Instagram) paylaşımlarına yönelik olarak gerçekleştirilen içerik analizinin ardından sosyal medya stratejilerine dair bulgular ortaya konmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma İngiltere, İspanya ve Almanya'nın en üst düzey futbol liglerinin 10 - 20 Şubat 2020 tarihleri arasında Twitter ve Instagram platformları üzerinde İngilizce dilinde yapılan paylaşımlarıyla sınırlıdır.

Bulgular

Tablo 4'de görüleceği gibi 2020 yılı Şubat ayı itibarıyla üç futbol ligi arasında Twitter'da en çok takip edilen ligler sırasıyla; İngiltere Premier Ligi, Almanya Bundesliga ve İspanya La Liga, Instagram'da en çok takip edilen ligler ise sırasıyla; İngiltere Premier Ligi, İspanya La Liga ve Almanya Bundesliga olduğu görülmektedir (socialblade.com, 2020).

Tablo 4. Üç Futbol Ligi'nin Resmi Twitter ve Instagram Hesap Bilgileri (Şubat 2020).

Platform	Lig	Kullanıcı Adı	Takipçi Sayısı
Twitter	İngiltere Premier Ligi	@premierleague	21.325.893
	İspanya La Liga	@LaLigaEN	578,282
	Almanya Bundesliga	@Bundesliga_EN	896,878
Instagram	İngiltere Premier Ligi	premierleague	35.163.605
	İspanya La Liga	laliga	25.755.014
	Almanya Bundesliga	bundesliga	4.858.898

Yapılan araştırmada Premier League, La Liga ve Bundesliga'nın özellikle Twitter'da farklı dil opsiyonları bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her üç ligin de Instagram ve Facebook sayfası İngilizce dilinde paylaşım yaparken, Twitter'da çeşitli dil seçeneklerinin ortaya çıktığı görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 5: Premier Lig, La Liga ve Bundesliga'nın Sosyal Medyadaki Dil Seçenekleri.

Lig	Twitter	Instagram	Facebook
İngiltere Premier Ligi	İngilizce (Ana dil)	İngilizce (Ana dil)	İngilizce (Ana Dil)
İspanya La Liga	İspanyolca (Ana dil), İngilizce, Portekizce, Japonca, Arapça, Endonezce, Tayca	İngilizce, İspanyolca	İngilizce
Almanya Bundesliga	Almanca (Ana dil), İngilizce, Japonca	İngilizce	İngilizce

Yapılan içerik analizi sırasında İngiltere Premier Ligi'nin ABD ve Hindistan için ayrı bir Twitter hesabı bulunmasına rağmen ana hesabı da dahil olmak üzere üç hesabın da İngilizce olarak yönetildiği görülmüştür. İspanya La Liga'nın İspanyolca'nın yanı sıra İngilizce, Portekizce, Japonca, Arapça, Endonezce ve Tayca dillerinde ayrı Twitter hesapları bulunmaktadır. Almanya Bundesliga'nın ise Almanca'nın yanında İngilizce ve Japonca dillerinde faaliyet gösteren ayrı Twitter hesapları vardır. La Liga, Instagram'da İngilizce ve İspanyolca'yı aynı anda kullanırken, Facebook'ta sadece İngilizce olarak içerikler üretmektedir. Bundesliga ise Instagram ve Facebook'ta tek bir hesap üzerinden İngilizce olarak paylaşımlarda bulunmaktadır. Araştırma kapsamındaki İngiltere Premier Ligi, İspanya La Liga ve Almanya Bundesliga sosyal medya hesapları (Twitter, Instagram) incelendiğinde sosyal medya paylaşımlarının, sosyal medya platformuna göre hem nitelik hem de nicelik olarak değişiklik gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Twitter ve Instagram Hesaplarındaki Paylaşım Sayıları (10 – 20 Şubat 2020).

	Twitter		Instagram		Toplam
Premier Lig	199	%68,85	90	%31,14	289
La Liga	169	%57,28	126	%42,71	295
Bundesliga	190	%56,04	149	%43,95	339
	558	%60,45	365	%39,54	923

Tablo 6'da görüldüğü gibi üç futbol ligi araştırmanın gerçekleştirildiği aralıkta büyük ölçüde birbirine benzer sayılarda paylaşımlarda bulunmuşlardır. Bu süreçte en sık paylaşım yapan lig 339 paylaşım ile Almanya Bundesliga olurken, en az paylaşım yapan lig ise 289 paylaşım ile İspanya La Liga olmuştur. Twitter'daki paylaşım sayısının, Instagram üzerinden yapılan paylaşımlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan içerik analizi sırasında bu

durumun özellikle maç günlerinde anlık bilgi paylaşımlarının sıklaşmasından kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 7: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Twitter Hesaplarındaki Paylaşım Formatları (10 – 20 Şubat 2020).

	Fotoğraf		Fotoğraf / Video ve Bağlantı		Video		Metin		Bağlantı	
Premier Lig	92	%46,23	29	%14,57	44	%22,11	34	%17,08	-	-
La Liga	87	%51,47	-	-	68	%40,23	1	%0,59	13	%7,69
Bundesliga	142	%74,73	6	%3,15	38	%20	4	%2,10	-	-
Toplam	321	%57,52	35	%6,27	150	%26,88	39	%6,98	13	%2,32

Yapılan araştırmada üç futbol liginin Twitter üzerinden gerçekleştirdiği paylaşımlarda farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Tablo 7'de görüldüğü üzere her üç futbol ligi de görsel anlatıma önem vermektedir. Her üç ligin Twitter üzerinden yaptıkları paylaşımların %90'ından fazlası fotoğraf ya da video içermektedir. Sadece metin içeren paylaşımların fazla tercih edilmediği görülmektedir. Bundesliga'nın gerçekleştirdiği paylaşımların neredeyse tamamı fotoğraf ya da video içermektedir. Premier Lig sadece metin içeren paylaşımlarda %17,08 ile en yüksek yüzdeye sahip olan lig olarak öne çıkmaktadır. La Liga'nın Twitter'da sadece metin içeren paylaşımlara sadece 1 kez yer verdiği görülmektedir. Premier Lig ve Bundesliga, Twitter üzerinden sadece bağlantı paylaşımı yapmazken, bağlantı içeren tüm paylaşımların fotoğraf ve video ile desteklendiği belirlenmiştir.

Tablo 8: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Instagram Hesaplarındaki Paylaşım Formatları (10 – 20 Şubat 2020).

	Fotoğraf		Video	
Premier Lig	54	%60	36	%40
La Liga	101	%80,15	25	%19,84
Bundesliga	59	%39,59	90	%60,40
Toplam	214	%58,63	151	%41,36

Tablo 8'de görüldüğü gibi üç futbol liginin Instagram hesaplarında farklı yaklaşımlar sergilediği görülmektedir. İngiltere Premier Ligi paylaşımlarında fotoğraf ve video formatlarını dengeli bir şekilde kullanmaktadır. İspanya La Liga'nın, Instagram hesabında yaptığı paylaşımlarda %80,15 ile fotoğraf paylaşımlarına en çok yer veren lig olduğu belirlenmiştir. Almanya Bundesliga ise paylaşımlarının %60,4'ünde video içerikleri kullanarak bu alanda öne çıkmaktadır.

Tablo 9: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Instagram Hesap Hareketleri (10 – 20 Şubat 2020).

	Paylaşım Sayısı	Yorum	Beğenme
İngiltere Premier Lig	90	98.454	20.921.250
İspanya La Liga	126	43.647	17.483.868
Almanya Bundesliga	149	31.509	3.596.338

Tablo 9'da görüldüğü üzere 10 günlük süreçte en az paylaşımı İngiltere Premier Lig hesabı gerçekleştirmesine rağmen, yorum ve beğenme anlamında en fazla geri dönüşü elde etmektedir. İngiltere Premier Ligi araştırmanın verilerinin elde edildiği tarih aralığında Instagram üzerinden yaptığı 90 paylaşımda 98.454 yorum ve 20.921.250 beğenme ile en çok geri bildirim alan lig olmuştur. Almanya Bundesliga'nın ise bu dönemde 149 paylaşımıyla en yoğun paylaşım yapan lig olmasına rağmen, 31.509 yorum ve 3.596.338 beğenme ile en az

geri bildirim alan lig olduğu görülmektedir. Ligler arasında elde edilen yorum ve beğenme anlamındaki bu farklılıkların genel olarak takipçi sayıları orantılı olduğu söylenebilir.

Tablo 10: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Twitter Hesap Hareketleri (10 – 20 Şubat 2020).

	Paylaşım Sayısı	Yorum	Tekrar Paylaşım (Retweet)	Beğenme
Premier Lig	199	13.928	73.818	646.369
La Liga	169	1.880	16.082	111.995
Bundesliga	190	582	6.987	51.822

Araştırmada yer alan üç futbol liginin resmi Twitter hesapları üzerinde yapılan incelemede de benzer bulgular ortaya çıkmıştır. İngiltere Premier Ligi, Twitter'da 199 paylaşım ile en yoğun kullanan lig olarak öne çıkarken, takipçilerinden elde ettiği 13.928 yorum, 73.818 tekrar paylaşım ve 646.369 beğenme ile en fazla geri bildirim alan lig olduğu görülmektedir. Almanya Bundesliga'nın ise belirlenen tarih aralığında Twitter üzerinden yaptığı 190 paylaşımında takipçilerinden 582 yorum, 6987 tekrar paylaşım, 111.995 beğenme ile en düşük etkileşimi aldığı belirlenmiştir. Almanya Bundesliga ve İspanya La Liga'nın hem takipçi olarak geride olması hem de kendi dillerinde paylaşımlar yapan ve araştırmaya dahil edilmeyen bir hesaplarının daha olması etkileşim oranlarının düşük kalmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 11: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Twitter İçerik Türleri (10 – 20 Şubat 2020).

	İngiltere Premier Ligi	İspanya La Liga	Almanya Bundesliga
Müsabaka	86	21	63
Oyuncu	42	76	76
Takım	9	8	13
Lig Hakkında Bilgi	14	25	11
Lig Tarihi	34	27	13
Etkileşim Odaklı	8	7	7
Sponsor / Partner	12	11	10
Diğer	21	15	9

Tablo 11'de üç futbol liginin Twitter hesapları üzerinden yapılan paylaşımların içerik türleri görülmektedir. Araştırma kapsamında yer alan liglerden İspanya La Liga ve Almanya Bundesliga'nın Twitter üzerinden en çok "Oyuncu" içerikli paylaşımlar yapıldığı görülmektedir. İngiltere Premier Ligi tarafından ise "Müsabaka" odaklı paylaşımlara daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Her üç ligin de anlık bir bilgi akışı sağlama imkanı sunan Twitter'ın bu özelliğini müsabaka dönemlerinde etkili bir şekilde kullandığı görülmektedir. "Müsabaka" ve "Oyuncu" içerikli paylaşımların ardından en çok paylaşım türleri olarak "Lig Hakkında Bilgi" ve "Lig Tarihi" öne çıkmaktadır.

Tablo 12: Üç Büyük Futbol Ligi'nin Instagram İçerik Türleri (10 – 20 Şubat 2020).

	İngiltere Premier Ligi	İspanya La Liga	Almanya Bundesliga
Müsabaka	9	14	12
Oyuncu	38	76	83
Takım	23	20	12
Lig Hakkında Bilgi	6	2	10
Lig Tarihi	11	12	26
Etkileşim Odaklı	6	6	29
Sponsor / Partner	12	9	9
Diğer	6	8	4

Araştırma kapsamında yer alan üç futbol liginin Instagram hesapları üzerinde yapılan analizde ise benzer sonuçlar elde edilmiştir. Her üç ligin de “Oyuncu” içerikli paylaşımlara ağırlık verdiği görülürken, direkt olarak “Müsabaka” ile ilgili paylaşımların Twitter hesaplarına oranla azaldığı belirlenmiştir. Almanya Bundesliga tarafından en çok paylaşılan diğer türler olarak “Etkileşim Odaklı” ve “Lig Tarihi” paylaşımları öne çıkarken, İngiltere Premier Ligi ve İspanya La Liga ise “Lig Tarihi” ve “Takım” odaklı paylaşımlara yer vermiştir.

Tartışma ve Sonuç

Günümüzde sporcular, spor takımları, spor ligleri ve organizasyonları için sosyal medya kuşkusuz en önemli iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Sosyal medya sayesinde geniş kitlelere ulaşmayı başaran sporcular değerlerine değer katarken, spor takımları yeni hayranlara, spor ligleri ise yeni izleyicilere ulaşmayı başarmaktadır. Modern sporların günümüzde geldiği noktayı göz önüne alacak olursak spor endüstrisi için sosyal medya artık iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetleri açısından en önemli araçlardan biri olarak göze çarpmaktadır.

Spor organizasyonları sosyal medya yeteneklerini hayranlarla bağlantı kurmak, organizasyonları hakkında bilgi vermek, bilet satmak, takımı tanıtmak ve genel marka bilinirliğini artırmak için kullanmaktadır (Hambrick, Marion, Simmons, Greenhalgh ve Greenwell, 2010). Benzer şekilde futbol ligleri de organizasyonlarına yönelik ilgiyi yukarıya çekmek ve markalarına değer katabilmek adına sosyal medya çalışmalarına devam etmektedir. Çalışmamızda ele aldığımız Avrupa'nın üç büyük futbol ligi sahip oldukları marka değerini sosyal medyaya da yansıtmayı başarmıştır. Sosyal medya üzerinden dünyanın birçok yerinden insana ulaşmayı başaran bu ligler belirledikleri stratejilerle birlikte markaları için yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Üst düzey spor organizasyonları, dünya nüfusunun yaklaşık % 45'ini oluşturan ülkeler olan Çin, Hindistan, Endonezya, ABD'deki taraftarları kazanmak için çaba gösterirken, sosyal medya, bu insanlara ulaşmak ve onlarla etkileşim kurmak için uygun kanallar sağlamaktadır (KPMG, 2019). Araştırma kapsamında yer alan ligler tarafından Twitter üzerinde hemen hemen tüm aksiyonların sığağı sığağına aktarıldığı görülmektedir. Görsel içeriklerin de yaygın olmasına rağmen Twitter genel olarak gerçek zamanlı bilgi ve fikir paylaşımının yapıldığı bir platformdur. Araştırmada incelenen üç futbol liginin özellikle anlık bilgi aktarımının yoğun olduğu Twitter platformunda farklı dil ve içerik opsiyonları sağlaması, var olan kitle ile bağımlı güçlendirmeyi ve potansiyel hedef kitlelere ulaşmayı hedeflediği şeklinde açıklanabilmektedir.

Araştırmada sosyal medya platformlarının her birinin farklı olarak ele alınması ve benzer içeriklerin yanı sıra o platforma özel içerikler üretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü her bir sosyal medya platformu sunduğu özelliklerle farklı kitlelere hitap etmektedir. Araştırma kapsamında yer alan liglerin Twitter üzerinden gerçekleştirdikleri paylaşımların Instagram'a oranla fazla olması bu durumun bir sonucu olarak görülmektedir. Özellikle müsabaka günlerinde Twitter'ın bilgi aktarma amacıyla daha aktif kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra içerik türleri bazında yapılan analizde de sosyal medya platformuna göre farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Her üç ligin de sosyal medya hesaplarında “Oyuncu” odaklı paylaşımları öne çıkardığı görülmektedir. Spor pazarlamasında ünlü oyuncu kullanımı günümüzde oldukça değerli bir hal almıştır. Özellikle teknolojik ortamlara bağlı sosyal medya ağının bir parçası olan internet ve buna bağlı olarak paylaşım ve arkadaşlık siteleri ünlü sporcu kullanımı stratejisinde ön plana çıkmaktadır (Çavuşoğlu, 2011). Bu nedenle

organizasyonların mücadele eden ünlü sporcuları kullanarak etkileşim oranlarını artırmayı hedefledikleri düşünülmektedir.

Ayrıca çalışma sırasında yapılan incelemede her üç futbol liginin de görsel anlatıma çok fazla yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Hemen hemen her paylaşımında video ya da fotoğraf içeriği olduğu göze çarpmaktadır. Doğru görsel tercihiyle birlikte paylaşılan içeriğin etkileşiminin daha yukarıya çıkması ve takipçilerin içerik üreticisi ile daha güçlü bir bağ kurması beklenmektedir. Watkins ve Lee'ye göre (2016), kaliteli görsel içeriği sosyal medyaya dahil etme yeteneği, kuruluşların daha ilginç içerik oluşturmaları için bir yol sağlamakta kalmaz, aynı zamanda kuruluşun marka kimliğini güçlendirmesine de olanak tanımaktadır.

Sponsorluk kategorileri her geçen gün yeni bir boyut kazanırken, sosyal medyanın bu boyutlar arasında yerini aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Spor söz konusu olduğunda, genç hayranlar, haber merkezlerinden ikinci elden bilgi beklemek yerine, takımlar, ligler ve sporcularla doğrudan etkileşime girmektedirler (Waters, 2015). Aynı zamanda hak sahipleri (takımlar ve ligler) sponsorlarının sosyal medya aracılığıyla elde ettiği değeri ölçebilirler (Nielsen, 2017). Bu da markalar açısından önemli bir kitleye doğrudan ulaşma konusunda önemli bir şans yaratmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda yapılan incelemede üç büyük futbol liginin de paylaşımları arasında sponsor firmalara yönelik içerikler yer aldığı görülmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği tarih aralığında ortalama olarak günde bir sponsor ya da partner odaklı içeriğin yer aldığı belirlenmiştir. Sosyal medyanın, geleneksel medyaya göre ölçülebilir oluşu onu farklı kılan bir diğer özellik olarak görülmektedir. Bu nedenle sosyal medya aynı zamanda spor organizasyonlarına var olan sponsorluk anlaşmalarına katkı sağlamanın dışında, yeni sponsorluk anlaşmaları için fırsat sağladığı düşünülmektedir.

Çalışmada bahsedildiği gibi genç nüfus sosyal medya ile iç içe yaşamakta ve spor ile ilgili haberleri çoğunlukla buradan takip etmektedir. Instagram'ın en düzenli kullanıcıları, - %69'u günde bir kereden fazla spor içeriğini kontrol eden - 24 yaşın altındaki kişilerdir (MediaChain, 2019). Sosyal medyada aktif bir şekilde yer almak hem ligini tanıtımı hem de genç kitle olan bağlantıyı sağlamak açısından oldukça önemlidir. Günümüzde birçok spor organizasyonu genç nüfusa hitap etmek adına adımlar atmakta, onlarla iletişim kurabilmenin temel yolunun ise onların olduğu platformlarda, onlara hitap edecek şekilde yer almaktan geçtiği düşünülmektedir. Bir organizasyonun paydaşlarıyla, üyeleriyle ve hedef kitleleriyle arasındaki uyumun iletişim olmadan gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır. Bu uyumun sağlanması için gerçekleştirilecek olan iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetlerinde en son gelişmelere ayak uydurmak oldukça önemlidir. Taraftarların hem takımları hem de ligleri hakkında bilgi alabilecekleri ve yeni içeriklerin üretilmesi sürecine katkıda bulunabilecekleri bir strateji belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aziz, A. (2016). *İletişime giriş (Vol. 17)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Barnett, M. (2018). Perspectives: Social Media and Sponsorship. Erişim Adresi: <https://nielsenports.com/perspectives-social-media-sponsorship/>. Erişim Tarihi: 30.03.2020
- Şahin Başfıncı, Ç. (2008). Bir pazarlama iletişim medyası olarak web ortamında içerik analizi yapmanın güçlükleri ve olası çözüm önerileri. *Yönetim Dergisi: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü*, 19(61), 52-71.
- Bee, C. C. ve Kahle, L. R. (2006). Sport consumer typologies: a critical review. *Sports Marketing Quarterly*, 15(2), 102-110.
- Bogdan, R. C., ve Biklen, S. K. (2007). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theories and Methods*. Boston: Pearson Education.
- Boyle, R., Haynes, R. (2014). Sport, Public Relations and Social Media Raymond Boyle. IN *Routledge Handbook of Sport and New Media*. Routledge.
- Boyle, R., Haynes, R. (2004). *Football in the new media age*. Routledge. s. 83.
- Buffer (2018). We Analyzed 43 Million Facebook Posts From the Top 20,000 Brands. Erişim Adresi: <https://buffer.com/resources/facebook-marketing-strategy>. Erişim Tarihi: 30.03.2020
- Chen, Y. Y., Chen, T., Hsu, W. H., Liao, H. Y. M., Chang, S. F. (2014). Predicting viewer affective comments based on image content in social media. In *proceedings of international conference on multimedia retrieval* (pp. 233-240).
- Constantinides, E., Romero, C.L. ve Boria-Miguel, G. A. (2008). Social Media: A New Frontier for Retailers? In: Swoboda, B., Morschett, D., Rudolph, Th., Schnedlitz, P., Schramm-Klein, H. (eds.) *European Retail Research*, 22, 1-28.
- Çavuşoğlu, S.B. (2011). Spor Pazarlamasında Ünlü Sporcu Kullanımı. *İBB Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi.*, cilt.1, ss.1-15
- Deloitte (2019). *World in motion Annual Review of Football Finance 2019*.
- Dittmore, S., McCarthy, S. (2014). Sports marketing and new media. In *Routledge handbook of sport and new media* (pp. 183-194). Routledge.
- Filo, K., Lock, D., Karg, A. (2015). Sport and social media research: A review. *Sport management review*, 18(2), 166-181.
- Hambrick, Marion E., Jason M. Simmons, Greg P. Greenhalgh., T. Christopher Greenwell. (2010). "Understanding Professional Athletes' Use of Twitter: A Content Analysis of Athlete Tweets." *International Journal of Sport Communication* 3, no. 4: 454-71

IPRA (2020.) PR Definition. Erişim Adresi: <https://www.ipra.org/member-services/pr-definition/>. Erişim Tarihi: 30.03.2020

Karabulut, N. (2008). *Yeni Medya Teknolojileri ve Halkla İlişkiler*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Karakoç, H. (2019). *Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri'nin Sosyal Medya Hesapları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Akadeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Antalya.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.

Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59–68.

KPMG (2019). Erişim Adresi: https://www.footballbenchmark.com/library/broadcasting_revenue_landscape_big_money_in_the_big_five_leagues. Erişim Tarihi: 30.03.2020

KPMG (2019). Erişim Adresi: https://www.footballbenchmark.com/library/kpmg_tool_highlights_value_of_social_media_in_the_business_of_football. Erişim Tarihi: 30.03.2020

Mahan, J. E., McDaniel, S. R. (2006). The New Online Arena: Sport, Marketing, and Media Converge in Cyberspace. In A. A. Raney & J. Bryant (Eds.), *Handbook of sports and media* (p. 409–431). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

MediaChain (2019). *Navigating The Next Generation Fan: How Football Is Social*.

Nielsen (2017). *Year in Sports Media Report*.

Parganas, P., Anagnostopoulos, C. (2015). Social Media Strategy in Professional Football: The case of Liverpool FC. *Choregia*, 11(2).

Saymer, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul.

Shilbury, D., Westerbeek, H., Quick, S., Funk, D., Karg, A. (2014). *Strategic sport marketing* (4th ed.). Sydney: Allen & Unwin.

Skinner, C., Mersham, G., von Essen, L. (2013). *Handbook of public relations*. Oxford University Press.

UEFA (2020). Country coefficients (2019 – 2020). <https://www.uefa.com/memberassociations/uefarankings/country/#/yr/2020>

Üçüncüoğlu, M. (2021). Spor Kulüplerinin İletişim ve Pazarlama Faaliyetlerinde Sosyal Medyanın Rolü: İstanbul Başakşehir FK Örneği. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26 (1), 59-69.

Varol, M. (1993). *Halkla ilişkiler açısından örgüt sosyolojisine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi. Sayfa 44.

Waters, R. D. (2015). Charting fandom through social media communication: A multi-league analysis of professional sports teams' Facebook content Justin Walden, State University of New York College at Brockport &. *Prism*, 12, 1-18.

Watkins, B., Jason, W. L. (2016). "Communicating Brand Identity on Social Media: A Case Study of the Use of Instagram and Twitter for Collegiate Athletic Branding." *International Journal of Sport Communication* 9, no. 4 (2016): 476–98.

Yan, J. (2011) Social media in branding: Fulfilling a need. *Journal of Brand Management*, 18(9), 688–696.

Yuan, J., Mcdonough, S., You, Q., Luo, J. (2013). SentrIBUTE: image sentiment analysis from a mid-level perspective. In *Proceedings of the Second International Workshop on Issues of Sentiment Discovery and Opinion Mining* (pp. 1-8).

Sporcuların Covid-19'a Yakalanma Kaygısı ve Spora Bağlılık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Adem Özgün¹, Muhammed Uhud Türkmen² Betül Ayhan³

¹Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-6545-372X>

²Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-2067-7935>

³Hitit Üniversitesi, Çorum, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-0713-4848>

e-mail: ozgunadem1806@gmail.com, uhuttrkmen@gmail.com, betulayhan@hitit.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.06.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Öz

Bu araştırma, 2020-2021 sezonunda spor kulüplerinde aktif spor yapan sporcuların Covid-19'a yakalanma kaygısı ve spora bağlılık durumları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, “Tanımlayıcı (Betimsel) ve İlişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Araştırma grubu 124 erkek 102 kadın olmak üzere toplamda 226 sporcudan oluşmaktadır. Katılımcıların seçiminde basit tesadüfi örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Cicioğlu ve İlhan (2020) tarafından geliştirilen “Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği - SYTKYKÖ” ve Schaufeli, Bakker (2004) tarafından geliştirilen, Türk kültürüne uyarlanması Sırgancı, Ilgar ve Cihan (2019) tarafından yapılan “Spora Bağlılık Ölçeği - SBÖ” kullanılmıştır. Verilen analizinde SPSS 26.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde bağımsız örneklem T-Testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon testleri kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında yapılan t-testi sonucunda cinsiyet değişkenine göre SBÖ zinde olma alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilirken içselleştirme ve adanma alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Benzer şekilde SYTKYKÖ bireysel ve sosyal kaygı alt boyutlarında da anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Korelasyon analizi sonuçlarında yaş değişkeninin SYTKYKÖ ile SBÖ arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Ayrıca SYTKYKÖ ile SBÖ arasında anlamlı ilişki tespit edilmezken, Zinde olma alt boyutu ile Sosyal kaygı alt boyutları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak sporcuların Covid-19'a yakalanma kaygılarının spora bağlılık düzeyleri üzerine doğrudan etkisi bulunmadığını ve zinde olma psikolojik etkisinin artmasıyla sosyal kaygının azalacağını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Amatör sporcular, Covid 19'a yakalanma kaygısı, spora bağlılık

Investigation of the Relationship Between Athletes' Anxiety of Covid-19 and Their Loyalty to Sports

Abstract

The research aimed to examine the relationship between athletes who are active in sports clubs in the 2020-2021 season, the anxiety of getting Covid-19 and their commitment to sports. In the research, "Descriptive (Descriptive) and Relational Screening Model" was used. The research group consists of a total of 226 athletes, 124 men and 102 women. The simple random sampling method was used in the selection of the offers. The personal information form prepared by the researchers as a data collection tool was developed by Cicioğlu and İlhan (2020). "Athlete's Anxiety to Catch the Novel Coronavirus (Covid-19) Scale (AACNCS) and The " Sport Engagement Scale (SES) " developed by Schaufeli, Bakker (2004) and adapted to Turkish culture by Sırgancı, Ilgar and Cihan (2019) was used. In the analysis given, it was analyzed using SPSS 26.0 package program. Independent sample T-Test, ANOVA and Pearson Correlation tests were used in the statistical analysis of the data obtained from the participants. As a result of the t-test performed in the findings of the study, a significant difference was found in the SES sub-dimension according to the gender variable, while no significant difference was found in the internalization and commitment sub-dimensions. Similarly, no significant difference was found in the individual and social anxiety sub-dimensions of AACNCS. According to the results of correlation analysis, no significant relationship was found between the age variable AACNCS and SES. In addition, while there was no significant relationship between AACNCS and SSI, there was a negative and low level relationship between the fitness sub-dimension and the social anxiety sub-dimensions. As a result, we can say that athletes' anxiety about getting Covid-19 does not have a direct effect on their level of commitment to sports and social anxiety will decrease with the increase of the psychological effect of being fit.

Keywords: Amateur athletes, anxiety of catching Covid-19, commitment to sport

Giriş

Spor, bireylerin hayatında olumlu gelişmelere katkı sağlarken toplumun da sağlıklı bir yapıya kavuşmasında, diğer sosyal kurumlarla ilişki kurarak toplumun bütünlüğü, çağdaşlaşması, tanınması ve gelişmesine katkı sağlayan sosyal bir olgudur. İşte sporun birey ve toplum hayatındaki sosyal fonksiyonlarının ortaya çıkarılabilmesi, amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için sporun sosyal yönlerinin araştırılmasına ihtiyaç vardır (Yetim, 2000). Günümüz dünyasında spor, bireyin toplumsal uyumu, psikolojik olarak iyi oluşu ve kendini gerçekleştirme olarak da algılanmaktadır. Sporun bireylerin kişisel yeteneklerinin gelişimine, zihinsel ve bedensel gelişimlerine doğrudan katkısının bilinmesi, spora erken yaşta başlanması ve alışkanlık haline getirilmesi gerçeğini de beraberinde getirmektedir.

Bağlılığı, yüksek derecede bir duygu olarak nitelendiren Mercan (2006) bu kavramın bir kişi, bir düşünce, bir kurum veya bireyin kendinden daha büyük gördüğü bir şeye gösterdiği yakınlık ve yerine getirmek zorunda olduğu bir yükümlülük olarak tanıtmaktadır. Shaffer vd. (2000) göre bağlılığın üç özelliği bulunmaktadır; ilki söz konusu şey ya da durum için çok güçlü istek duymak; ikincisi bağlı olunan karşısında zaman zaman kontrolü yitirmek, son olarak da bağımlı olunan şey ile ilişkili ısrarcı olmaktır. Sporda bağlılık ise daha ziyade, spor ortamlarında inanç, çaba, enerji ve haz gibi kavramları içermekte olan sürekli ve tutarlı deneyimler olarak tanımlanabilmektedir (Lonsdale vd., 2007). Schaufeli vd. (2002) tarafından ifade edildiği üzere bağlılık; zindelik, içselleştirme ve adanmışlık ile birlikte görülen olumlu bir durum olarak nitelendirilmektedir. Sporda devamlılık kavramı oldukça önemlidir. Sporcuların sporda başarılı olabilmeleri, fizyolojik etkenlerin dışında spor ile olan olumlu ilişkilerine ve devam durumlarına bağlıdır. Scanlan vd. (1993) spora bağlılığın yapısını ortaya koymak üzere yaptıkları çalışmada tüm spor branşlarında spordan alınan zevk, katılım olanakları, katılım fırsatları, sosyal kısıtlamalar ve sosyal desteğin sporcunun bağlılığını etkilediğini öne sürmektedir. Sporcuların spora bağlılık durumlarını etkileyen çevresel durumlarda mevcuttur. Kısıtlı ve sınırlı zaman problemleri de sporcunun bağlılık durumunu etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

Tarih boyunca toplumların, kıtaları saran ve kıtalar arası yayılımlar gösteren birçok sağlık sorununa yol açan salgın ve pandemi yaşadığı bilinmektedir (Gümüşgül vd., 2020). Günümüzde halen viral salgınlar yaşanmaktadır. Salgın, herhangi bir hastalığın bir bölgede veya toplumda beklenen seyirden fazla görülmesine denir (Hacımustafaoğlu, 2018).

Pandemi ise; dünya üzerinde birçok kıtaya ve ülkeye yayılan salgın hastalıklar olarak tanımlanır (Medipol, 2020). İlk kez Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüs (COVID-19) hızlı bir yayılma göstererek kısa sürede dünya genelinde 160 ülkeye yayılmıştır (WHO, 2020). WHO (2020), yaptığı toplantı sonrası bu virüsün ciddi bir problem olduğunu belirtmiş ve salgını pandemi olarak ilan etmiştir. Bu pandemi kararı dünya üzerinde korku ve kaygıya sebep olmuştur. Devletler bu karar sonrasında sokağa çıkma yasağı da dâhil olmak üzere birçok kısıtlayıcı önlemler almış hatta spor organizasyonlarının ertelenmesi veya iptalini kararlaştırmışlardır (Çifçi ve Demir, 2020). Yaşanan bu gelişmeler antrenörler, sporcular ve var olan düzen üzerinde kaygı oluşturmaktadır.

Kaygıyı en genel anlamda bireylerin endişe, korku ve huzursuzluk hali olarak tanımlanabilir. Kaygı, insanlığın varoluşundan bu yana her zaman ve her yerde karşılaştığı sorunlardan biridir. Dolayısıyla, kaygı insanın olduğu her yerde kaçınılmaz olarak yaşanan, evrensel ve uzaklaştırılması olanaklı olmayan bir duygudur (Namlu ve Ceyhan, 2002; Türkmen, Bozkuş ve Altuntaş, 2013; Türkmen ve Yaşartürk, 2021). Son zamanlarda vaka sayılarının artış göstermesi kaygı durumunu artırmaktadır. Covid-19 salgını spor alanı dâhil olmak üzere günlük yaşantımızın tamamını olumsuz olarak etkilemektedir. Dünya genelinde spor organizasyonlarının planlanan tarihten ileri bir tarihe ertelenmesi ve alınan tedbirlerle (spor salonları ve tesislerin kapalı olması, sokağa çıkma yasağı vb. gibi) birlikte sporcuların antrenman ve müsabaka ortamlarından uzaklaşmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla Covid-19'un sporcuların performans kaygılarının yansısı hastalığa yakalanma kaygılarını da etkilediği düşünülebilir.

Bu araştırma, 2020-2021 sezonunda spor kulüplerinde aktif spor yapan sporcuların Covid-19'a yakalanma kaygısı ve spora bağlılık durumları arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlamıştır. Araştırmanın önemi ise tüm dünyayı ve ülkemizi birçok alanda olumsuz etkileyen Covid-19 salgınının spora ve sporcuya etkilerini belirlemek ve bu alanda yapılmış çalışmalara katkı sağlamak ve Covid-19 a yakalanma kaygısının yansısı sporcuların spora bağlılık durumları arasındaki ilişkiyi belirleyerek bu konuda yapılacak araştırmalara öncülük etmesi açısından önem arz etmektedir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, araştırma amaçlarına uygun olarak “Tanımlayıcı (Betimsel) ve İlişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Betimsel tarama modelleri, çok sayıda elemanlardan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 1994). İlişkisel tarama modelleri ise; iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve / veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2017).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2020-2021 sezonunda kulüplerde Taekwondo, Bocce ve Dart branşlarında aktif durumda olan sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise 124 erkek 102 kadın, toplamda 226 sporcudan oluşmaktadır. Katılımcıların seçiminde basit tesadüfi örnekleme yönteminden yararlanılmıştır.

Verileri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği (SYTKYKÖ)” ve Spora Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Anketin uygulanmasında; Google formlar üzerinden hazırlanan anketin bağlantı linki ile kulüp yöneticileri, antrenörler veya sporculara ulaşılarak uygulanmıştır.

Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği (SYTKYKÖ):

Demir, Cicioğlu ve İlhan (2020) tarafından geliştirilen 16 madde ve 2 faktörden oluşan ölçek kullanılmıştır. SYTKYKÖ beşli likert tipindedir. Maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde sıralanmış; 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekte yalnızca 2. madde olumsuz ifade içermektedir. İlk 11 maddeden oluşan Bireysel Kaygı faktöründen alınabilecek en düşük puan 11 olup, en yüksek puan 55’tir. Son 5 maddeden oluşan Sosyalleşme Kaygısı faktöründen alınabilecek en düşük puan 5 olup, en yüksek puan 25’tir. Ölçeğin tamamına ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı. 917, “Bireysel Kaygı” alt boyutuna ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı. 904 ve “Sosyalleşme Kaygısı” alt boyutuna ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı.816’dır. Elde edilen bu değerler araştırma için toplanan verilerin güvenilir olduğuna işaret etmektedir. Araştırmanın Kısıtları Katılımcılar aktif yüzücü olma kriteri ile araştırmaya dâhil edilmesi, araştırmaya katılan sporcu sayısının 450 sporcu ile

sınırlı kalması, Google formlar üzerinden hazırlanan anketin bağlantı linki ile sporculara ulaştırılması araştırmanın kısıtları sayılabilir.

Spora Bağlılık Ölçeği: Schaufeli, Bakker (2004) tarafından geliştirilen, Gullien ve Martinez-Alvarado (2014) tarafından İspanyol versiyonunun sporcular tarafından adaptasyonu yapılarak geliştirilmiş olan The Utrecht Work Engagement Scale (UWES)'in Türk kültürüne uyarlanması Sırgancı, Ilgar ve Cihan (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçek, spora bağlılığın ölçüldüğü 3 alt boyuttan oluşan 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 5 kategorili likert türünde yapılandırılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ise sporcuların zinde olma, adanmışlık ve içselleştirme durumlarını ölçmektedir. (Sırgancı, Ilgar ve Cihan; 2019)

Verilerin Analizi

SYTKYKÖ ve Spora Bağlılık Ölçeği (SBÖ) alt boyutlar ve genel toplamda elde edilen puanların değişkenlere göre çarpıklık ve basıklık testi yapılarak normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 26.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t-Testi, tek faktörlü varyans analizi ANOVA, Pearson Korelasyon analizleri kullanılmıştır. Varyansların eşitliği için hesaplanan anlamlılık değeri düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012). Ayrıca, ölçeklerin güvenilirliklerinin tespit edilebilmesi için Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Yaş Değişkenine Göre Pearson Korelasyon Analizi

Yaş	Zinde Olma	Adanma	İçselleştirme	Spora Bağlılık Toplam	Bireysel Kaygı	Sosyal Kaygı	Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam
r	-,049	,004	,044	,000	-,016	-,016	-,027
p	,466	,954	,510	1,000	,810	,810	,689

Tablo 1'e göre, yaş değişkeni ile SBÖ ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Yaş değişkeni ile SYTKYKÖ ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için

yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	df	p
Zinde olma	Erkek	124	4,1081	,58624	2,361	224	,019
	Kadın	102	3,9078	,68862			
Adanma	Erkek	124	4,2242	,68079	,254	224	,799
	Kadın	102	4,2020	,61884			
İçselleştirme	Erkek	124	4,0032	,63961	,554	224	,580
	Kadın	102	3,9549	,66714			
Spora Bağlılık Toplam	Erkek	124	4,1118	,54932	1,190	224	,235
	Kadın	102	4,0216	,58850			
Bireysel Kaygı	Erkek	124	3,4670	,91889	-1,136	224	,257
	Kadın	102	3,5989	,80313			
Sosyal Kaygı	Erkek	124	3,0871	1,03633	-,038	224	,970
	Kadın	102	3,0922	,95924			
Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam	Erkek	124	3,3483	,87253	-,835	224	,404
	Kadın	102	3,4406	,76649			

Tablo 2'ye göre cinsiyet değişkeninin t-Testi sonuçlarında SBÖ toplam puan ortalaması, “adanma ve içselleştirme” alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmezken “zinde olma” alt boyutunda erkeklerin lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Cinsiyet değişkeni ile SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Branş Değişkenine Göre Anova Testi

Branş Değişkenine Göre	N	\bar{x}	SS	f	p	Anlamlı Farklılık
------------------------	---	-----------	----	---	---	-------------------

İçselleştirme	Dart	69	3,9536	,59621	,514	,599	-
	Taekwondo	86	4,0372	,63358			
	Bocce	71	3,9408	,72380			
	Total	226	3,9814	,65116			
Zinde Olma	Dart	69	3,9275	,72758	2,677	,071	-
	Taekwondo	86	4,1419	,53214			
	Bocce	71	3,9549	,65657			
	Total	226	4,0177	,64086			
Adanma	Dart	69	4,1855	,57016	,706	,495	-
	Taekwondo	86	4,2791	,63415			
	Bocce	71	4,1634	,74474			
	Total	226	4,2142	,65223			
Spora Bağlılık Ölçeği Toplam Puanı	Dart	69	4,0222	,51661	1,440	,239	-
	Taekwondo	86	4,1527	,53664			
	Bocce	71	4,0197	,64364			
	Total	226	4,0711	,56785			
Bireysel Kaygı	Dart	69	3,6509	,83445	1,075	,343	-
	Taekwondo	86	3,4503	,90565			
	Bocce	71	3,4981	,85596			
	Total	226	3,5265	,86917			
Sosyal Kaygı	Dart	69	3,3681	,88092	4,035	,019	Dart> Taekwondo
	Taekwondo	86	2,9395	1,07903			
	Bocce	71	3,0000	,96688			
	Total	226	3,0894	1,00008			

Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Ölçeği Toplam Puanı	Dart	69	3,5625	,75153	2,270	,106	-
	Taekwondo	86	3,2907	,87986			
	Bocce	71	3,3424	,81228			
	Total	226	3,3899	,82585			

Tablo 3'e göre branş değişkenin SBÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Branş değişkenine göre SYTKYKÖ toplam ortalamaları ve bireysel kaygı alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmezken, "sosyal kaygı" alt boyutunda Dart ve Taekwondo sporcuları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın Dart sporcuları lehine olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 4. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Testi

		N	\bar{x}	SS	f	p	Anlamlı Farklılık
İçselleştirme	Lise(ortaöğretim)	151	3,9391	,67131	1,088	,339	-
	Lisans	62	4,0839	,62573			
	Yüksek lisans	13	3,9846	,49974			
	Total	226	3,9814	,65116			
Zinde Olma	Lise(ortaöğretim)	151	4,0477	,64775	,733	,482	-
	Lisans	62	3,9806	,63629			
	Yüksek lisans	13	3,8462	,58965			
	Total	226	4,0177	,64086			
Adanma	Lise(ortaöğretim)	151	4,2225	,67470	,113	,894	-
	Lisans	62	4,1839	,62337			
	Yüksek lisans	13	4,2615	,55006			
	Total	226	4,2142	,65223			
Spora Bağlılık Ölçeği Toplam	Lise(ortaöğretim)	151	4,0698	,59206	,046	,955	-
	Lisans	62	4,0828	,53534			

Puanı	Yüksek lisans	13	4,0308	,45266			
	Total	226	4,0711	,56785			
Bireysel Kaygı	Lise(ortaöğretim)	151	3,5238	,87737	,551	,577	-
	Lisans	62	3,4839	,91129			
	Yüksek lisans	13	3,7622	,50143			
	Total	226	3,5265	,86917			
Sosyal Kaygı	Lise(ortaöğretim)	151	3,1325	,97403	,483	,618	-
	Lisans	62	2,9839	1,10812			
	Yüksek lisans	13	3,0923	,75549			
	Total	226	3,0894	1,00008			
Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Ölçeği Toplam Puanı	Lise(ortaöğretim)	151	3,4015	,81046	,442	,643	-
	Lisans	62	3,3276	,91672			
	Yüksek lisans	13	3,5529	,50508			
	Total	226	3,3899	,82585			

Tablo 4 incelendiğinde eğitim durumu değişkenine göre SBÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Eğitim durumu değişkenine göre SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. Spor yaşı Değişkenine Göre Pearson Korelasyon Analizi

Kaç Yıldır Spor Yapıyorsunuz	Zinde Olma	Adanma	İçselleştirme	Spora Bağlılık Toplam	Sosyal Kaygı	Bireysel Kaygı	Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam
r	,015	,044	,097	,060	-,085	-,082	-,092
p	,818	,509	,145	,370	,200	,219	,169

Tablo 5 incelendiğinde Spor yaşı değişkenine göre SBÖ alt boyutları ve SYTKYKÖ alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 6. Covid-19'a Yakalanma Değişkenine Göre t-Testi

	Covid-19'a yakalandınız mı?	N	Ort.	SS	t	df	p
İçselleştirme	Evet	36	4,0278	,61626	,465	224	,642
	Hayır	190	3,9726	,65875			
Zinde olma	Evet	36	3,9389	,64466	-,804	224	,422
	Hayır	190	4,0326	,64076			
Adanma	Evet	36	4,1667	,66847	-,476	224	,635
	Hayır	190	4,2232	,65051			
Spora Bağlılık Toplam	Evet	36	4,0444	,57393	-,306	224	,760
	Hayır	190	4,0761	,56807			
Bireysel Kaygı	Evet	36	3,2803	,87855	-1,864	224	,064
	Hayır	190	3,5732	,86179			
Sosyal Kaygı	Evet	36	2,8056	1,09699	-1,867	224	,063
	Hayır	190	3,1432	,97445			
Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam	Evet	36	3,1319	,81171	-2,059	224	,041
	Hayır	190	3,4388	,82149			

Tablo 6'ya göre Covid-19'a Yakalanma değişkeninde SBÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Covid-19'a Yakalanma değişkenine göre SYTKYKÖ bireysel kaygı ve sosyal kaygı alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmezken, SYTKYKÖ toplam puan ortalamasında sporcular arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın "Hayır" diyenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 7. Pandemiden Önce Spor Yapma Saati Değişkenine Göre Korelasyon Analizi

Pandemiden Önce Spor Yapma Saati	Zinde Olma	Adanma	İçselleştirme	Spora Bağlılık Ölçeği Toplam	Bireysel Kaygı	Sosyal Kaygı	Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam
r	,076	,034	,034	,055	,014	,017	,017
p	,258	,608	,606	,413	,832	,801	,804

Tablo 7'yi incelediğimizde Pandemiden Önce Spor Yapma Saati değişkenine göre SBÖ alt boyutları ve SYTKYKÖ alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 8. Pandemiden Sonra Spor Yapma Saati Değişkenine Göre Korelasyon Analizi

Pandemiden Sonra Spor Yapma Saati	Zinde Olma	Adanma	İçselleştirme	Spora Bağlılık Ölçeği Toplam	Bireysel Kaygı	Sosyal Kaygı	Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Toplam
r	,138*	,067	-,020	,070	-,192**	-,151*	-,196**
p	,039	,314	,760	,297	,004	,023	,003

Tablo 8 incelendiğinde Pandemiden sonra spor yapma saati değişkenine göre SBÖ “Zinde Olma” alt boyutunda pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilirken ($p< 0,05$), SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve “Bireysel Kaygı”, “Sosyal Kaygı” alt boyutlarında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p< 0,05$).

Tablo 9. SBÖ ve SYTKYKÖ Korelasyon Analizi Sonuçları

		Bireysel Kaygı	Sosyal Kaygı	Covid-19'a Yakalanma Kaygısı Ölçeği Toplam
Spora Bağlanma Ölçeği Toplam	r	,109	-,053	,059
	p	,102	,425	,379
Zinde Olma	r	,033	-,138*	-,029
	p	,627	,038	,666

Adanma	r	,129	-,058	,072
	p	,052	,385	,284
İçselleştirme	r	,124	,055	,111
	p	,062	,411	,097

Tablo 9’da Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde SBÖ ve SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmezken ($p>0,05$), SBÖ “Zinde Olma” alt boyutu ile SYTKYKÖ “Sosyal Kaygı” alt boyutu arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p< 0,05$).

Tartışma ve Sonuçlar

Yeni Tip Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), ilk olarak Çin’in Vuhan Eyaleti’nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020’de tanımlanan bir virüstür (Sağlık Bakanlığı, 2020). Etkisi artarak çoğalan covid-19 hastalığı birçok sektörü olumsuz anlamda etkilediği gibi spor dünyasında da olumsuz etkiler yaşanmasına sebep olmaktadır. Spor alanı üzerindeki etkileri incelendiğinde uluslararası ve ulusal müsabakaların ertelenmesine, alınan önemler kapsamında spor tesislerinin geçici olarak kapatılmasına ve sporcuların antrenman ortamlarından uzaklaşmasına yol açmaktadır. Sporcular üzerine psikolojik etkileri incelendiğinde ise sporcuların uzun süre antrenman ortamından uzak kalmaları sosyal kimliklerini olumsuz anlamda etkilemekte olup covid-19’a yakalanma kaygılarının antrenman yapma isteklerini bastırdığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda yapmış olduğumuz araştırmada sporcuların spora bağlılık durumları ile Covid-19’a yakalanma kaygılarının ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmada Tablo 1’e göre, yaş değişkeni ile SBÖ ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Peke (2020), oryantiring katılımcılarının spora bağlılıkları üzerine yaptığı çalışmada yaş değişkenine göre bu çalışmayla paralel sonuçlar elde etmiştir. Yine Tablo 1’e göre Yaş değişkeni ile SYTKYKÖ ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Bu durumun araştırma grubunu oluşturan katılımcıların yaş aralığının yeni tip koronavirüse (Covid-19) yakalanmaya yönelik benzer bir bakış açısına sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 2'ye göre cinsiyet değişkeninin t-Testi sonuçlarında SBÖ toplam puan ortalaması, “adanma ve içselleştirme” alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmezken “zinde olma” alt boyutunda erkeklerin lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Literatür incelediğinde Uzgur (2020) rekreatif koşucular üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre SBÖ içselleştirme alt boyutunda istatistiksel açıdan kadınlar lehine anlamlı bir sonuç bulmuştur. Yine Tablo 2'ye göre Cinsiyet değişkeni ile SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Ağduman'ın (2021) Sporcuların Pandemi Döneminde Covid – 19'a Yakalanma Kaygı Düzeylerinin İncelenmesine yönelik yaptığı araştırmada benzer sonuçlar elde etmiştir. Literatür incelendiğinde Türktemiz ve arkadaşlarının (2020) sporcuların yeni tip koronavirüse (covid-19) yakalanma kaygıları üzerine yaptığı araştırmada ise cinsiyet değişkenine göre bireysel kaygı alt boyutunda kadın sporcuların erkek sporculardan daha yüksek oranda yeni tip koronavirüse (Covid-19) yakalanma kaygılarının olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 3'de Branş değişkenine göre SYTKYKÖ toplam ortalamaları ve bireysel kaygı alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmezken, “sosyal kaygı” alt boyutunda Dart ve Taekwondo sporcuları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın Dart sporcuları lehine olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bunun sebebinin Dart branşının sosyal bir branş olması ve bir çok ortamda uygulanabilirliğinin sosyalleşme üzerine etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 4 incelendiğinde eğitim durumu değişkenine göre SBÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Eğitim durumu değişkenine göre SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Bu sonuçlar ele alındığında sporcuların eğitim düzeylerinin covid-19'a yakalanma kaygısı ve spora bağlılık durumları üzerine etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 5 incelendiğinde Spor yaşı değişkenine göre SBÖ alt boyutları ve SYTKYKÖ alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Bu sonuçlara göre spor yaşının sporcular üzerinde covid-19'a yakalanma kaygısı yaratmadığı ve spora bağlılık durumlarını etkilemediği söylenebilir.

Tablo 6 incelendiğinde Covid-19'a Yakalanma değişkenine göre SBÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Bu

durumun sporcuların spora bağıllık durumlarını etkilemediği düşünülebilir. Covid-19'a Yakalanma değişkenine göre SYTKYKÖ bireysel kaygı ve sosyal kaygı alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmezken, SYTKYKÖ toplam ortalamasında sporcuları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın “Hayır” diyenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Dolayısıyla covid-19'a yakalanmayan bireylerin daha kaygılı olduğu söylenebilir. Bunun sebebi olarak hastalığın tıbbi ve psikolojik etkilerinin fazla olması ve hastalığın iyileşme sürecinin zorlu geçmesi şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'yi incelediğimizde Pandemiden Önce Spor Yapma Saati değişkenine göre SBÖ alt boyutları ve SYTKYKÖ alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Bu sonuçlar ele alındığında sporcuların pandemiden önce spora ayırdıkları vaktin covid-19 a yakalanma kaygısını ve spora bağıllık durumlarını etkilemediği söylenebilir.

Tablo 8 incelendiğinde Pandemiden Sonra Spor Yapma Saati değişkenine göre SBÖ “Zinde Olma” alt boyutunda pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilirken ($p < 0,05$), SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları ve “Bireysel Kaygı”, “Sosyal Kaygı” alt boyutlarında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Sonuçlar incelendiğinde sporcuların pandemiden sonra spora yeterince vakit ayıramamalarından dolayı yapmış oldukları spor branşına karşı oluşan kopuklukların zinde olma durumlarını etkilediği söylenebilir. Bu durumun sporcuların bireysel anlamda yaptıkları branşlardan uzaklaşmalarına, dolayısıyla sporun sosyal boyutunu yaşayamamalarına sebep olduğu söylenebilir. Ayrıca sporcuların branşından ve spor ortamlarından uzak kalmasının kaygı düzeylerini etkilediği bu veriler ile örtüşmektedir.

Tablo 9'da Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde SBÖ ve SYTKYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmezken ($p > 0,05$), SBÖ “Zinde Olma” alt boyutu ile SYTKYKÖ “Sosyal Kaygı” alt boyutu arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu durumun sporcuların pandemi koşullarından dolayı psikolojik olarak günlük rutinlerini gerçekleştirememeleri, sürekli ev ortamında bulunmaları ve bu süreçte teknolojinin yoğun kullanımı gibi yeni alışkanlıklar kazanmaları zinde olma durumlarını etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak halen etkisi devam etmekte olan pandemi süreci sosyal bir sektör olan spor alanını da doğrudan etkilemeye devam etmektedir. Bu süreçte yaşanan, hastalığın tamamen ne zaman biteceği ve pandemi öncesi hayata ne zaman döneceği gibi belirsizlikler sporcular

üzerinde olumsuz psikolojik etkilerini göstermeye devam etmektedir. Dolayısıyla sporcuların Covid-19'a yakalanma kaygılarının spora bağlılık düzeyleri üzerine doğrudan etkisi bulunmadığını ve zinde olma psikolojik etkisinin artmasıyla sosyal kaygının azalacağını söyleyebiliriz.

Öneriler

- Sporcuların Covid-19' la fiziksel olarak mücadele etmelerinin yansıra psikolojik olarak da destek almaları sağlanabilir. Bunları sağlayabilmek açısından ulusal halk sağlığı kurumları, spor organizasyonları, spor federasyonları, spor kulüpleri, sporcu sağlığı araştırmacıları ve uygulayıcıları iş birliği yapmalıdır.
- Bocce, Dart ve Taekwondo branşlarındaki sporculara olduğu gibi diğer bireysel ve takım sporu ile uğraşan sporcular üzerinde de aynı çalışma yapılabilir ve arasındaki farklılıklar tartışılarak literatüre katkı sağlanabilir.

**Bu çalışma, 4. Uluslararası Herkes için Spor Kongresinde (21-23 Mayıs 2021 - Ankara) Sözel bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

Ağduman, F. (2021). Sporcuların pandemi döneminde Covid-19'a yakalanma kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Germenica Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-14.

Çifçi, F., Demir, A., (2020). Covid-19 pandemisinde türk profesyonel futbolcuların Covid-19 korkusu ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(ÖS1), 26-38.

Gümüşgöl, C., Ersoy, A., & Gümüşgöl, O. (2020). Amatör ve profesyonel sporcuların yeni tip koronavirüse (Covid-19) yakalanma kaygılarının incelenmesi-yönetsel karar boyutu. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(SI1), 26-37.

Hacımustafaoğlu, M., (2018). Enfeksiyon hastalıkları pratiğinde salgın tanımlanması. *Çocuk Enfeksiyonları Dergisi*, 12(4), 172-173.

Karasar, N. (1994). Nilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Karasar, N. (2017). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Lonsdale, C., Hodge, K., & Jackson, S.A. (2007). Athlete Engagement: II. Development and Initial Validation of The Athlete Engagement Questionnaire. *International Journal of Sport Psychology*. 38, 471-492.

Medipol, (2020). Pandemi nedir? Corona virüsü neden pandemi ilan edildi? Erişim Adresi: <https://www.medipol.com.tr/bilgi-kosesi/bunlari-biliyor-musunuz/pandemi-nedir-coronavirusu-neden-pandemi-ilan-edildi>

Mercan, M. (2006). Öğretmenlerde örgütsel bağlılık örgütsel yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Namlu, A., Gürcan ve Ceyhan, Esra, (2002), Bilgisayar kaygısı üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1355, Eskişehir

Peke, K. (2020). Oryantiring katılımcılarının spora bağlılıkları ve zihinsel dayanıklılıklarının incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Sağlık Bakanlığı, 2020. Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>

Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V. and Bakker, A. B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*. 3(1), 71-92.

Scanlan, T. K., Carpenter, P. J., Simons, J. P., Schmidt, G. W. and Keeler, B. (1993). An introduction to the sport commitment model. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 15(1), 1-15.

Shaffer, H. J., Hall, M. N. and Bilt, J. V. (2000). Computer addiction: A critical consideration. *American Journal of Orthopsychiatry*. 70(2), 162- 168.

Türktemiz, H., Bayraktar, I., Çobanoğlu, H. O., & Nalbant, Ö. Spor Salonlarında Egzersiz Yapan Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygılarının İncelenmesi, Uluslararası Covid-19 Çalışmaları Konferansı Ekim, 2020.

Türkmen, M., Bozkuş, T., & Altıntaş, A. (2013). The relationship between motivation orientations and competitive anxiety in Bocce players: Does gender make a difference?. *Psychology and Behavioral Sciences*, 2(4), 162–168.

Türkmen, İ., Yaşartürk, F. (2021). Ortaöğretimdeki öğrencilerin rekreatif etkinliklere katılımları ile beden eğitimi dersine yönelik kaygılarının incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7(1), 259-270.

Uzgun, K. (2020). Koşu gruplarında rekreatif koşucuların spora bağlılık düzeylerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

World Health Organization (WHO). (2020) Announces Covid-19 Outbreak A Pandemic. Erişim Adresi: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>.

Yetim, A. A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.

Sporun Etimolojisi ve Tarihsel Kökeninin Toplayıcılık Menşeli Yorumlanması Üzerine Nitel Bir Araştırma

Serhat KAYA¹, Çiğdem ÖNER²

¹ <https://orcid.org/0000-0002-7877-4335>

² İstanbul Rumeli Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü İstanbul, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-1939-0526>

Email: uzm.serhat.kaya@gmail.com , esenlik@cigdemoner.com.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 10.05.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

Sporun bilinen tarihi çok sayıda spor bilimci, spor sosyoloğu ve spor tarihçisi tarafından avcılıkla başlatılmaktadır. Bununla birlikte, büyük bir sporcu kitlesi de dahil olmak üzere, farklı disiplinlerde çalışan sayıca çok insanın avcılığın spor olmadığı, bilakis içinde barındırdığı ve teşvik ettiği rekabet üzerinden savaşın yeniden üretim alanı olduğu yönündeki savunularının her geçen gün daha fazla taraf bulduğu izlenmektedir. Halihazırda günümüzde avcılığın bir spor olup olmadığı hakkındaki güncel tartışmalar ve sahaya egemen olduğu gözlemlenen ikilem bu çalışmanın ortaya konmasına yön vermiştir. Mevcut spor paradigmasının çelişkilerine ek olarak eksik tarih anlayışından kaynaklı bu durumun literatürde bir boşluğa işaret ettiği kanısı edinilmiştir. Bu kanıdan hareketle, bu çalışmada sporun etimolojik analizinin yapılarak, tarihsel kökeninin toplayıcılık menşeli yorumlanması amaçlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden doküman ve içerik analizlerinden yararlanılan çalışmada Google Scholar, EBSCO, Sobiad ve ULAKBİM veritabanlarına erişim sağlanarak "spor", "avcılık", "spor etimolojisi", "spor tarihi" anahtar kelimeleri kullanılmak suretiyle 44 adet farklı esere ulaşılmıştır. Söz konusu kaynaklar arasından çalışmaya doğrudan katkı sağlayacağı öngörülen 31 eser incelemeye alınmıştır. Bulgular, "avcılık spor değildir" sorunsalına karşın mevcut sporun temellerinin sarsıldığını ve avcılıktan daha eski olduğu varsayılan toplayıcılık kültürünün sporun temeli olabileceğini ortaya koymuştur. Bulgulara dayanarak, sporun "tohum ekmek, saçmak" anlamının, sporun toplayıcılık ve tarım menşeli geliştiğini ortaya koyan değerli bir referans olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, toplayıcılık, avcılık, spor etimolojisi, spor tarihi

A Qualitative Research on the Etymology and the Interpretation of the Historical Origin of Sport with the Origin of Foraging

Abstract

The known history of sports started with hunting by many sports scientists, sports sociologists, and sports historians. However, it is observed that the argument of many people working in different disciplines, including a large audience of athletes, that hunting is not a sport, but instead that war is a field of reproduction through competition that it hosts and encourages is increasingly finding more and more sides with each passing day. Current debates about whether hunting is a sport or not and the dilemma observed to dominate the field has led to this study's preparation. Additionally, the current sports paradigm contradictions have concluded that this situation, which is due to an incomplete understanding of history, points to a gap in the literature. Based on this opinion, interpreting the historical origin of the sport in terms of collectivism, it is aimed to analyze the etymology of sports. The study was designed using qualitative research patterns, document and content analysis were utilized. In the study, google scholar, EBSCO, Sobiad, and ULAKBİM databases were accessed. Forty-four different works were reached by using the keywords "sport", "hunting", "sport etymology", "sports history". Thirty-one works that were predicted to contribute directly to the study were examined. The findings revealed that despite the problem of "hunting is not a sport", the foundations of the current sport have been shaken, and the foraging culture, which is supposed to be older than hunting, may be the basis of the sport. The findings concluded that the meaning of the sport "sowing seeds, scattering" is a valuable reference that reveals that the sport developed from gathering and agricultural origin.

Keywords: Sport, foraging, hunting, sport etymology, sports history

Giriş

Tarih bilimcilerin tarihi kategorilere ayırıp, tarihsel süreç içerisinde kimi olay ve olguları daha fazla ön plana çıkarttığı bilinen bir gerçek olarak değerlendirilmektedir. Bu olgudan hareketle yapılan incelemelerde, toplumun tarihsel tasnifinde vurgulanan “tarih öncesi toplum” ve “uygar toplum” terimlerinin insanlığın gelişimsel tarihinde “damgalayıcı” bir yön kazandığı izlenimi edinilmektedir. Tarih öncesi toplum ifadesinin adeta bir yaftalama boyutu kazandığı, yer yer ilkel komünal toplum, yazısız tarih, barbar toplum sıfatları ile kategorize edildiği görülmektedir. Tarih öncesi topluma bir seçenek olarak tam karşısında konumlandırılan uygar toplumun ise daha fazla yüceltilerek adeta medeniyetin zirvesi olarak tanımlanıyor olması dikkat çekici bulunmaktadır.

Childe’ın (1974) bildirdiği üzere, tarih öncesi olarak nitelenen dönem tarihsel sürecin yüzde doksansekizlik gibi uzun bir zaman dilimini kapsayarak insanlık yaşantısının en uzun tarihsel sürecini içermektedir. Uygarlık tarihi ise Sümerlerle başlayarak insanlık yaşantısının sadece yüzde ikisine denk gelen kısa bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

Yapılan son bilimsel çalışmalar, tarih öncesi olarak belirtilen toplumlarda (Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik Çağlar) ana-kadınlar etrafında gelişen toplayıcılık kültürünün başat rol oynadığını ve toplayıcılık kültürünün zamanla derinleşerek Neolitik Tarım Çağını doğurduğunu öne sürmektedir (Engels, 2021; Kaya, 2020).

Childe’a (1974) göre, doğa ve kadın arasındaki bağ toplayıcılık kültürünü; toplayıcılık da tarım kültürünü doğurmuş, bunun sonucunda eşitlikçi klan-kabile anlayışı ortaya çıkmıştır. Nitekim, tarım devrimi bu yönüyle insan toplumsallığının kök hücre, temeli niteliğini kazanarak çok sayıda arkeolog ve araştırmacının ilgi odağına yansımıştır.

Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlerde avcılığın vasat bir şekilde yapılmakta olduğunu öne süren Bookchin (1996), avcılık yapanların can aldıkları gerekçesiyle belirli bir süre klandan dışlanmakta olduğunu belirtmektedir. Bookchin (1996) ayrıca, dönemin yönetim anlayışı ve zihniyet tarzının ilkel yaftalamalarına karşın uygar toplumu utandıracak düzeyde olduğunu da anlatmaktadır.

Neolitik Çağın sonlarına doğru avcılık yapan erkeklerin derinleşen analitik zekâları sonucu tuzak, hile, rekabet, avlama gibi edimlerin ortaya çıktığını ortaya atan Perlman (2006) ise, avcılıkla derinleşen erkek zihniyetin izleyen süreçte ana-kadınların eşitlikçi klan-kabile yapısına özellikle de artı ürüne müdahale edip ele geçirdiğini öne sürmektedir.

Söz konusu müdahalenin ardından tarih sahnesinde ilk defa gasp ve zorla ele geçirme edimleri ortaya çıkmıştır. Sümerler somutunda erkeklerin gerçekleştirdiği gasp ve zorla ele geçirmeyi içeren hamle güç ve kuvvet gerektirmektedir. Bu tondaki güç ve kuvvet gereği, uygarlık tarihinin sahnesine güçlü, kuvvetli savaşçılar yetiştiren sporsal faaliyetlerin tohumunu atmıştır. Bu tohum, sportif hareketleri sistemli bir hale getirerek, avcılık tarihinin derinleşmesine zemin yaratmıştır (Kaya, 2020).

Yeni dönemle birlikte eşitlikçi klan-kabile formundan ataerkil aşiret formuna geçiş yapılmıştır. Bütün bu gelişmelerden sonra bir sistemsel değişim, paradigmatik değişim olmuş ve toplum cinsiyet değiştirmiştir. Günümüzde uygarlığın ana-atası olarak bilinen Sümerler, ana-kadınların mirasları üzerinden uygarlığı inşa ederek avcılığın derinleşmesinde başat rol oynamışlardır.

Bu yeni dönemde artı ürün gaspının ön planda olması, güçlü ve kuvvetli savaşçıların varlığına ihtiyaç doğurmuştur. Bu da şüphesiz sporsal faaliyetlerle geliştirilmiştir. Bütün uygarlıklarda

sporun savaşla dolayısıyla, atlı yarış arabaları, okçuluk, mızrak fırlatma gibi edimlerle bağının kurulması temelini buradan almıştır (Kaya, 2020). Bu yönüyle ele alındığında, mevcut sporun temellerinin 5 bin yıllık uygarlık tarihiyle dolayısıyla savaş tarihiyle başladığı tespit edilmiştir.

Kadınların başat rol oynadıkları toplayıcılık ve tarım dönemlerinde oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sporsal faaliyetler uygarlık tarihinin aksine beden eğitimi ve oyunsal faaliyetleri kapsamaktadır.

Bu çalışmada, sporun avcılık menşeli işlenen tarihsel kökeni eleştiriye tabi tutularak tarih öncesi çağlarda (Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik) daha baskın olan toplayıcılık kültürü ile sporun tarihsel kökenini yorumlamak amaç edinilmektedir. Spor bilimlerinin avcılık üzerinden tek kutuplu olarak ele aldığı tarihsel süreci toplayıcılık kültürüyle yoruma tabi tutup; toplayıcı ve avcı kültürlerin diyalektik birlikteliklerini sağlamanın yanı sıra toplayıcılık ve tarım kültürlerinin tortuları kabilinde vegan ve vejetaryen sporculara yeni bir paradigmal spor tarihi perspektifi sunmak çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

Bugüne kadar, tüm spor bilimcilerin sporun temellerini avcı kültür menşeli yoruma tabi tutması ve varolan bilginin günümüze değin sürekli kendini tekrar etmesi söz konusudur. Bu durum özgün çalışmaların ortaya çıkmasına perde çekerken, çıkan çalışmaların da avcılıktan bağımsız biçimde ele alınmamasına vesile olmaktadır.

Tek taraflı yazılan spor bilimleri tarihinin sporun mecrasına avcılığın edimlerini taşıdığı ve spor arenasını birer silahsız savaş alanına çevirdiği görülmektedir. Ek olarak, bu durumun spor bilimlerinde adeta bir paradigmal bunalım yaşandığı hissiyatını çoğalttığı izlenmektedir. Sözü edilen paradigmal bunalıma toplayıcılığın edimleriyle nefes aldırabilme potansiyeli bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Materyal ve Metot

Bu bölümde araştırmanın deseni, veri toplama tekniği, verilerin analizi ve çalışmanın sistematik akışına ilişkin bilgiler aktarılacaktır.

Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma desenine uygun olarak tasarlanan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Altunışık vd.'ne (2010) göre, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını ana eksenine alan nitel araştırma, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla ele almayı ilke edinen bir yöntem olmaktadır. Söz konusu yöntemde, araştırmaya konu olgu ve olaylar kendi bağlamlarında incelenerek, öncelikle kişiler tarafından kendilerine yüklenen anlamlar açısından yorumlanmaktadır. Özdemir (2010) tarafından ifade edildiği üzere, nitel araştırma insanın kendi sırlarını çözümlenmek ve bireysel çabasıyla şekillendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından biridir. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde önemli görülen bilgi üretme yollarından biri de doküman analizidir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman analizi tekniği bir dizi aşamayı talep eder. Bu aşamalar sırasıyla; dokümanlara ulaşma, ilgili dokümanların özgünlüğünü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve son olarak veriyi kullanmadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, sistemli bir biçimde veri toplamak amacı ile araştırmacı tarafından tasarlanan Doküman Analiz Çalışması Kodlama Formu (DAÇKF) esas alınmıştır. Bu formda, analize

dahil edilen çalışmaya ilişkin başlık, yazar, yayınlandığı tarih, yayın yeri ve incelenen indeks verilerini içeren bilgiler yer almaktadır. Analiz kapsamına alınacak çalışmaları saptamak amacıyla seçilen ulusal ve uluslararası indeks tabanlarında “sporun etimolojisi”, “spor”, “avcılık”, “spor tarihi” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Araştırmada toplam 44 adet çeşitli esere ulaşılmış, çalışmaya doğrudan katkı sağlayacağı öngörülen 31 çalışma ayrıntılı içerik analizi kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Tekniği

Araştırmanın temel verisi olan dokümanlara, Google Scholar, EBSCO, Sobiad ve ULAKBİM veri tabanları aracılığı ile ulaşılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili verilerin saptanabilmesi ve erişime açık olan ilgili çalışmalara ulaşmak için çeşitli anahtar kelimeler oluşturulmuştur. Temel anahtar kelime “sporun etimolojisi” olarak belirlenmiştir. Sonrasında detaylı aramada kullanılmak üzere ve çalışmanın içeriğini kapsayan “spor”, “avcılık”, “spor etimolojisi”, “spor tarihi” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Web sayfasında detaylı arama seçeneğinden yararlanılarak bu anahtar kelimelerle ilgili 44 çeşitli makale, blog yazıları ve tez çalışmalarına ulaşılmıştır. Anahtar kelimelerden ulaşılan makale, blog yazıları ve tez çalışmaları açık uçlu olduğu için konu içeriğiyle ilgili olmayan çalışmalar ayıklanmış geriye 6 adet web sitesi, 2 adet tez çalışması, 2 adet dergi, 1 adet belgesel, 1 adet film, 1 adet ders kaydı, 1 adet bildiri verilerine ulaşılmıştır. Bunun yanında, aynı veritabanlarından saptanan 17 adet tarih, araştırma ve sosyoloji kitaplarından yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamına dahil edilen dokümanların incelenmesinde, kitap, makale, dergi gibi yazılı dokümanların belirli kurallara dayalı kodlamalarla küçük içerik kategorilerine dönüştürülerek ortaya konulmasını sağlayan İçerik Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada ulaşılan veriler öncelikle Microsoft Excel 2017 programı kullanılarak tablolaştırılmıştır. Her bir çalışmanın kodlamaları tutarlılık incelemesine tabi tutularak kontrol edilmiştir.

Çalışmada incelenen indeks ve veri tabanlarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. İncelenen indeks ve veri tabanları

İndeks ve Veri Tabanları	Yayın Sayısı	%
Google Scholar	19	61
EBSCO	6	19
ULAKBİM	3	10
Sobiad	3	10
Toplam	31	100

Tablo 1’de sunulduğu gibi araştırmada incelenen çalışmaların %61’inin Google Scholar’da, %19’unun EBSCO’da indekslendiği görülmüştür. ULAKBİM ve Sobiad veritabanlarının her birinde bu oranın %10 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, sporun etimolojisi ve tarihsel kökeninin toplayıcılık menşeli yorumlanmasına ilişkin bulgular, gerçekleştirilen içerik analizi sonucunda saptanan temaların somutlaştırıldığı Tablo 2’yi takiben alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

Araştırmada içerik analizine tabi tutulan çalışmalar, altı tema etrafında tasnif edilmiş, ilgili kaynaklar çalışılan yıllar, çalışma sayısı ve oranlarını içerecek şekilde Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İncelenen çalışmaların başlıkları ve yayınlandığı yıllar

Temalar	Çalışma Yılları	Yayın Sayısı	%
1. Tarihi Ayakları Üzerine Dikmek	2016, 2017, 2021	3	9,68
2. Toplayıcılık	1974, 1996, 2006, 2018, 2020, 2021	6	19,35
3. Leş yiyicilik	1987, 2003, 2006,	3	9,68
4. Avcılık	1985, 2008, 2012, 2018, 2018, 2019	6	19,35
5. Tarihsel Bir Sapmayı Yeniden Yorumla Tabi Tutmak	1967, 2003, 2008, 2010, 2010, 2016, 2017, 2018, 2020, 2020	10	32,26
6. Toplayıcılığın Tortuları Kabilinde Sporun Yeni Paradigmasının Temel Parametresi Veganlık ve Vejetaryenlik	2019, 2020, 2020	3	9,68
Toplam Çalışma		31	100

Tablo 2 incelendiğinde, Tarihi Ayakları Üzerine Dikmek temasında ele alınan çalışmaların tüm çalışmalar içindeki payının %9,68 olduğu görülmüştür. Ek olarak, tüm çalışmalar içerisinde; toplayıcılık temalı çalışmaların %19,35, leş yiyicilik temalı çalışmaların %9,68, avcılık temalı çalışmaların %19,35, tarihsel bir sapmayı yeniden yorumla tabi tutmak teması altında ele alınan çalışmaların %32,26, toplayıcılığın tortuları kabilinde sporun yeni paradigmasının temel parametresi veganlık ve vejetaryenlik temalı çalışmaların %9,68 oranında paya sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2’de vurgulanan 2, 3, ve 4 numaralı başlıklar, açık ifade ile toplayıcılık, leş yiyicilik ve avcılık literatürde yer alan terimlerdir ve eldeki bilgilerle yorumlanıp sunulmuştur. 1, 5 ve 6 numaralı başlıklar, sırasıyla tarihi ayakları üzerine dikmek, tarihsel bir sapmayı yeniden yorumla tabi tutmak ve toplayıcılığın tortuları kabilinde sporun yeni paradigmasının temel parametresi veganlık ve vejetaryenlik ise çalışmanın yapısına göre üretilmiş başlıklardır.

Tablo 2’de gösterilen temalar ekseninde düzenlenen araştırmanın bulguları, toplayıcılık ve tarım kültürleri referans alınarak analiz edilmiş, işaret edilen bu temele dayanarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tarihi Ayakları Üzerine Dikmek

İçinde yaşanan uygar toplum, bir diğer ifade ile uygarlık, beş bin yıllık bir geçmişe sahiptir. İlkel olarak yaftalanan doğal toplum ise onbeş bin yıllık bir geçmişe sahiptir. İki milyon yıl

gibi uzun bir geçmişi olan insanlık tarihi ve insan topluluklarının kültürel kalıtı, son beş-on binyılına bakılarak ne ölçüde kavranabilir sorusunu öne atan Şenel'e (2006) göre uygar toplumun özünün kavranabilmesi için bile ilkel (doğal) toplumun evrimini ve yapısını bilmek hayati önem taşır. Bir olgunun özellikleri, onun geçmişinin bilinip incelenmesiyle daha iyi anlaşılabilir yorumunu yapan Şenel (2006), söz konusu iki olgunun birbirleriyle bağlantılı olmasa dahi hatta aralarında kesinti, sıçrama bulunsa bile bunun böyle olacağını, zira herhangi bir şeyin özelliklerinin, onun zıddı olan, zıddı olmasa dahi bazı açılardan ondan farklı bir şeyle yan yana getirilince daha iyi görülür olduğunu savunmaktadır.

İnsan topluluklarının kültürel kalıtı son beş bin yıllık uygarlığa bakılarak kavranmaya çalışıldığında avcılık menşeli bir dünya ve spor tarihinin yaratıldığı gözlemlenmektedir. Nitekim, Şenel'in (2006) de bildirdiği üzere toplayıcılık kültürünün avcılıktan daha önce var olduğu saptanmıştır.

Bu noktada uygarlık tarihine avcılık tarihinin derinleşmesi, kültür tarihine de toplayıcılık tarihi denilebileceği kanısına varılmıştır. Toplayıcılık kültür kaynağından beslenen insanların ki bunlara kadınlar, vegan ve vejetaryenler dahildir, daha insani oldukları ve bitkilerin özelliğini yansıttıkları görülürken, avcı kültür kaynağından beslenen insanların hayvani nitelikli özellikleri aldığı ve daha çok savaş ve şiddet yönlü evrimleştikleri dikkat çekici bulunmuştur. Aslen Feuerbach'ın "Ne yersen o'sun" sözlerinin new-age akımlarında sıklıkla dile getirildiği biçimiyle "**Ne yersen, ona dönüşürsün**" ifadesinin burada anlama kavuşmuş olduğu söylenebilir.

Cıbroğlu'na (2016) göre, bitkiler toprağa ve buldukları dallara bağlıdır. Toprağa kök salmış olmaları bağımsız hareket etme yeteneklerini sınırlamaktadır. Dolayısıyla, kendi başlarına karar verme ve diğer canlılar gibi bir yerden başka bir yere gitme gibi fiiliyetlerde bulunamazlar. Bitkiler aleminin aksine hayvanlar aleminde durum bunun tam tersidir. Adı hayvan olan canlı türünün sıklıkla saldırganlık ve yırtıcılık edimlerinde bulunduğu görülür. Saldırgan olmayan bitki ise neslini sürdürmek için üremek, saldırgan güce üreyerek karşı koymak zorundadır. Öte yandan birbirine karşıt görünen bu iki gücün nesli sürdürmek için iş birliğine gereksinimleri vardır. Yeryüzünde en dramatik olaylardan biri budur. Her iki taraf da kendi yolunu açmak için diğerine çelme takar ya da en azından onu geriletmeye çalışır, sonrasında yaklaşır kucaklaşır. Peşi sıra anlaşmalar yapılır ve nihayetinde yeniden çekişme başlar. Cıbroğlu (2016), hazin olarak nitelendirilebilecek bu durumun insan yaşamlarında kişisel sorun olarak kaldığına atıfta bulunarak, çok uzun süren çağlara damgasını vuran anaerik ve ataerik iki farklı zihniyetin söz konusu olguyu büyük boyutlarda tarih sahnesine serdiğine işaret eder; uzun bir barış dönemi, iktidar çatışmalarının başladığı geçiş dönemi ve son olarak örtülü veya açık olarak savaş dönemi.

Varılan bu noktada, Aça'nın (2017) deyişiyle "Bizler, halen avcı toplayıcı bedenler içerisinde yaşayan "modernleşmiş" bireyler miyiz?" sorusuna cevap olabilmek için bu evrelerin tarihsel süreçlerine bakmak da fayda olacağı düşünülmektedir.

Toplayıcılık

İlk hareket formunun avcılık ile başlatılması insan beyninin gelişiminin erkekliğe dolayısıyla avcılığa yönelik form kazanmasına yönelik bir bakış açısını doğurmuştur. Öyle ki 2 milyon yıl önce Asya ve Afrika'da yaşamakta olan Homo Eraktusların, erkeğin av yetisi sayesinde evrimleştiği dile getirilmektedir (Karasu, 2003). Görülen o ki, bu husus bütün sosyal bilimlerin, fen ve sağlık bilimlerinin avcılık menşeli dolayısıyla eril bakış açısıyla

yorumlanmasına yol açmıştır. Nitekim, aynı bakış açısı ile spor kavramının da avcılık menşeli kuramsallaştığı ve söz konusu kuramsallaşmada erkeğin başat rol oynadığı gözlenmektedir.

Oysa ki, literatür ifade edilenlerin aksine toplayıcılığın ilk besin kaynağı olduğunu teyit eder görünmektedir. Yaradılış mitlerinin hemen hemen hepsinde buna Âdem ve Havva miti de dahil ilk insanlar yalnızca toplayıcılık ağırlıklı beslenmiş, meyve, sebze ve tohum tüketmişlerdir. Geçmişte “ot ve buğday” tüketildiğine dair hem fikir olan birçok arkeolog ve antropolog bu doğrultuda çok sayıda kanıtın olduğunu öne sürmektedirler. Bu noktada coğrafi koşulların ve iklim şartlarının etçil ve otçul beslenen insanların beslenme tarzları üzerindeki etkisinin dolaylı da olsa belirgin olduğunu anımsamak gerekli olabilecektir.

Antik Yunan ve Mısırlılardan arta kalan arkeolojik bulgular, bu uygarlıkların “meyve ile beslenenler” şeklinde nitelendiklerini gün yüzüne çıkarmıştır. Antik Yunan öğretisinde olduğu gibi Hristiyan ve Yahudilik öğretilerinde de hayvansal ürün tüketiminin vaz geçerek ilerlemeyi seçmiş çok sayıda üstat ve aydınlanmış veli olduğu görülmektedir. Bu üstatlardan biri olan Hz. İsa'nın öğrencisi Aziz Paul'un, Romalılara yazdığı bir mektupta kağıda döktüğü “et yememek iyidir” ifadesinin otçul beslenmenin önemine örnek teşkil edeceği düşünülmektedir. Öte yandan, İslâm inancında yer bulan insanoğlunun bir damla su ve topraktan yaratılmış olması sebebiyle, ruhsal temizlik ve arınma öncesi 40 gün boyunca hayvansal hiçbir gıda tüketilmemelidir yorumu da bu bağlamda değerlendirilebilecektir (Kadı, 2020).

İlkel topluluğun ilk temsilcileri geçimlerini toplayıcılık ile sağlamış görünmektedirler. Tarihsel perspektiften değerlendirildiğinde, orman yaşamındaki insan türüne benzer kuyruksuz orman maymunlarının ağaçlar üzerinde "atıştırıcı" bir yaşam sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Bu noktada, insan türüne benzer kuyruksuz orman maymunlarının savanada kalıntılarına rastlanmasının "avcı ve toplayıcı" yaşam biçimi arasında bir geçiş yaşanmış olacağını düşündürdüğü söylenebilir. Böylesi bir geçiş evresinde daha çok "toplayıcılık" ile geçinilen bir dönem yaşanmış olması beklenmektedir. Savana otçularının otlayıcılığından farklı olarak, toplayıcılık, onların orman yaşamı sürmüş insan türüne benzer kuyruksuz orman maymunlarından getirdikleri kültürel kalıttır (Şenel, 2006).

Toplayıcılığın derinleşmesiyle Neolitik Tarım Devriminin geliştiği ve bütün uygarlığın kendini tarım devrimi üzerinden inşa ettiği görülmektedir. Bunun bir örneğinin kültür kelimesi üzerinden verilebileceği düşünülmektedir. Nitekim, kültür terimi İngiliz, Fransız ve İspanyol dillerinde tarım anlamına gelmektedir. Türkçe “ekin” kavramı ile bağlantılı olmakla birlikte, Kürtçe çandî, çinandî yeni “ekmek ve biçmek” anlamına gelmektedir (Kaya, 2020). Yine sanatın, toprak ve hayvan işletmesinden türediği kesin gibidir. Kürtçe’de “art” kelimesi işlenen, işlemeye hazır olarak belli bir hünerin sergilendiği toprak anlamını taşımaktadır. Anglo Sakson dilinde de “art-toprak” sanat kavramına karşılık gelmektedir. Sporun ise “tohum ekmek”, “saçmak” anlamları tarım ile bağlantılı olup “avcılık spor değildir” cümlesinin de tarihsel temellerini oluşturuyor durumdadır.

Nişanyan’a (2018) bakıldığında, sporun Fransızca bir sözcük olan ‘spore’ terimden alıntılandığı ve bu terimin çiçeksiz bitkilerde tohum işlevi yapan zerre anlamında kullanıldığı görülmektedir. Fransızcadaki bu terimin alıntılandığı eski Yunancada ‘spōrā σπορά’ kavramı ile tohum ekme, saçma anlamlı kullanımına rastlamak mümkündür. Bu sözcük Eski Yunanca speirō, spor - σπείρω, σπορ- "tohum ekmek, saçmak" fiilinden türetilmiştir. Oysa ki, mevcut spor terminolojisi sporun etimolojisinin, Latince “disportare” ve “desport” şeklinde “dağıtmak, birbirinden ayırmak” anlamına geldiğini öne sürmektedir. Roma dilinde “port” Türkçe karşılığı ile “liman” anlamını taşıyan bu kavramı liman işçilerinin ortaya attığı

bildirilmektedir. Buna ek olarak, işçilerin limandan, limanın zevk ve sefasından ayrılıp denize açılmasıyla “dağıtmak, birbirinden ayrılmak” biçiminde Latinceye geçtiği ifade edilmektedir. İngilizlerin aynı kavramı kendi anadillerine aktarırken bu terimin sözlüklerde “sport” şeklinde yer edindiğine işaret edilmekte ve “Sport” kelimesinin İngiliz sözlüklerinde “boş zamanlarda yapılan yarışmaya yönelik aktiviteler” şeklinde kavramlaştırıldığına dikkat çekilmektedir (Güllü, 2021). Duru (2020) ise, spor teriminin aslen “diaspora” Türk dilindeki karşılığı ile “birbirinden ayrılarak yurtsuzlaştırılan uluslar” anlamında kullanıldığının altını çizmektedir. Söz konusu açıklamalar, spor kavramının avcı erkek potasında nasıl eritildiğinin açık birer örneği olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerde, sporun dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamlarının sporun bütünleştiren, halkları bir araya getiren yorumuna ters düştüğü görüşü edinilmiştir. Yine yapılan inceleme doğrultusunda; spor kavramının tohum dağıtmak, saçmak anlamının hakikate daha yakın olacağı kanaatine varılmış, sporun desporter biçimindeki yorumunun ise kadük kalacağı saptanmıştır. Bu bağlamda; “desporter” kavramının “dağıtmak, birbirinden ayırmak” anlamının; ancak tohum dağıtmak, saçmak manası ile bütünlük kazandığında ayaklarının yere basabileceği söylenebilir.

Özünde söz konusu sorunun kaynağının yine tarih biliminde kullanılan yanlış yöntemler olduğu görülmektedir. Öyle ki “evrensel tarih” çerçevesinde düşünüldüğünde Roma tarihi, ilgili alanyazında da sıkça vurgulandığı gibi evrensel tarih karşısında 24 saatlik bir günün son salisesine denk düşmektedir. Yine de Avrupa merkezli spor kuramı spor tarihini kendinden başlatma ereğiyle bu başlangıcı yer yer Yunan, yer yer Roma uygarlıklarına tarihlemiştir.

Görülen odur ki, avcılık toplayıcılıkla birlikte gelişim sağlamadığı gibi toplayıcılıktan çok daha sonra ortaya çıkmıştır. Gelişen tarihsel besin karşılama evrelerinde toplayıcılıktan sonra leş yiyiciliğin ortaya çıktığı, avcılığın ise bu formdan türemiş olduğunun görülmesi avcılığın toplayıcılıktan çok daha sonra doğduğunu; aynı dönemde var olmuşlar ise de çok daha vasat seyrettiğini kanıtlamaktadır.

Leş yiyicilik

Doğu Afrika’daki çağdaş toplayıcı-avcı kabileler üzerindeki gözlemlerin yanı sıra arkeolojik gözden geçirmeler de klanı beslemek yoluyla evrime katkıda bulunanların avcılıkla uğraşan erkekler değil, toplayıcılık yapan ana-kadınlar olabileceğini gösteren kuvvetli ipuçları vermektedir. 2 milyon yıl öncesi Afrika ve Asya’ya tarihlenen Homo Erectus bulguları üzerinde yapılan araştırmalar, avlanmanın bir sonucu olan etoburluğun insan evrimini etkilediğini göstermiştir. Araştırmacılar birçok ilkel alet ve o döneme ait hayvan kalıntıları üzerinde yaptıkları çalışmalar sonucunda avcılık yapan Homo Erectusların avcılığı sonradan öğrendiği savını ortaya atmışlardır. Bu sava göre Erectus avcıları, avladıkları canlıları klanı götürerek klan üyeleriyle paylaşıyorlardı. Protein zengini et sayesinde beyinler geliyordu. Avlanma işi alet ve strateji geliştirmeyi gerekli kıldığından küçük beyinler evrim süreci tarafından ayıklanıyordu (Karasu, 2003). Zaman içinde bahis konusu yaklaşım diğer bazı araştırmacılar tarafından kuşkuyla karşılanmıştır. O’Connell yönetimindeki Utah Üniversitesi araştırma ekibi bu sava kuşkuyla yaklaşanlar arasındadır. İri hayvanlara ait kemiklerin bir arada bulunmasını farklı bir bakış açısından irdeleyen Utah Üniversitesi araştırma ekibine göre, erkekler, aslan gibi hayvanlar tarafından avlanmış iri yarı hayvanların leşlerine konuyordu. Zira, Karasu’nun (2003) vurguladığı üzere, bulunan kemiklerin üzerinde taştan yapılmış alet izlerinin yanı sıra diğer yağmacı hayvanların bıraktığı izler de tespit ediliyordu. Bu izler, modern leş yiyicilerin bıraktığı izlerle karşılaştırıldığında, kalıntılar bugünkilerle büyük bir benzerlik gösteriyordu.

Vurgulanan yönüyle avcılık kültürünün de sosyal olmayan hayvanların taklidi ile geliştiği söylenebilir. Leş yiyicilerin hayvanı öldürüp leşini bırakan hayvanları taklit ederek avcılığı bulmuş olması kuvvetle muhtemel görünmektedir. İlgili dönemde gelişim kaydederek günümüze değin derinleşen avcılık, dönemin dans figürlerinde de yansı bulmuştur. Konu ile bağdaşık olduğu düşünülen Plehanov'un (1987) yorumu ise şöyledir: "İnsanın birçok yeteneğini taklit yaparak geliştirdiği bilinmektedir. İlk danslardaki hareketler, çeşitli hayvanların hareketlerinin taklididir sadece. Sebep av sırasında avcının hayvanı taklit ederek hareket etmesidir".

Avcılığın toplayıcılık ve tarım kültürünün ruhuna aykırı olması bu yeni buluşun kolay bir şekilde kabul edilmediğini göstermektedir. Öte yandan, bu durumun arkaik toplumların inanç formu olan animizmden kaynağını alması da dikkat çekici bulunmuştur. Halen arkaik toplumlarda süregelen, avcılık yapanların belli bir süre klanına alınmaması ile biçem kazanan ve can aldıkları için arınmaları gerektiği ile karakterize bir inanç formu taşıdıkları izlenmiştir. Benzer bir diğer örnek, Kızılderililerin avladıkları hayvanların ruhuna dualar okuyup af dileme geleneklerinde görülmektedir.

Şenel'in (2006) bahsettiği üst paleolitik döneme tarihlenen mağara resimlerinin atıfta bulunulan arınma geleneğinden arta kaldığı kuvvetle muhtemeldir. Söz konusu dönemde mağaraların anne rahmi ile özdeş tutulmasının birçok avcının mağaralarda öldürdükleri hayvanların resimlerini çizerek tekrar doğacaklarına inanmalarının bir arınma temsili olarak değerlendirilebilirliği de ayrı bir araştırma konusu olarak değerlendirilmektedir.

Avcılık

30 bin yıl önce yaşamış ve günümüz İstanbul'unun olduğu yerde bulunan bir avcı toplayıcı grubun, günümüz İzmir'inde bulunan bir gruptan farklı bir dil konuştuğuna, farklı bir yaşama kültürüne sahip olduğuna inanmak için çok sayıda gerekçe ortaya atılabilir. Bu gruplardan biri barışçıl, diğeri savaşçı olabilir. Belki de İstanbul gurubu komün yaşamı sürerken, İzmir'deki çekirdek ailelerden oluşuyor olabilir. Örnek genişletilecek olur ise, söz gelimi İstanbul halkı koruyucu ruhlar için tahtadan heykeller yapmaya saatler harcarken, İzmir'dekiler dans aracılığıyla ibadet ediyor olabilirler. Belki bir klan yeniden doğuşu benimserken, diğeri bunun tersi durumunu benimsiyor, hatta, bir toplumda eşcinsel ilişkiler kabul edilirken diğeri tabu olarak görülebilir (Harari, 2018).

Harari'nin (2018) Sapiens adlı eserinden çıkarsanan bu ifadelerden hareketle, "Her şey bu kadar olasılıklar üzerinden kuruluyken binlerce seçenek ve yorum geliştirilebilirken ve dönemin birçok yapısı muallakta iken nasıl kesin bir tavırla avcılık ilk hareket formudur ya da sporun temelleri avcılığa dayanır denilebilir?" sorusunun zihinlerde filizlenmesinin çok da yanlış olmayacağı söylenebilir. Kesinlikçi ve mutlakiyetçi davranmanın özünde bilime aykırı olduğu gerçeğine dayanarak mevcut terminolojinin ötesinde olanın izini sürmek oldukça anlaşılır görünmektedir.

Yapılan değerlendirmelerde; avcı-toplayıcı kavramına ilişkin dizgede avcı teriminin ön sırada gelmesinin adeta toplayıcılığın avcılıktan sonra doğduğu yanlışını teşvik ettiği göze çarpmaktadır. Bu yanlışlığa zemin oluşturan bir nedeninin de avcılık tarihinin 5 bin yıl ile sınırlı olmasına karşın yoğun biçimde ön planda tutulması ve istisnasız denilebilecek biçimde tüm sosyal bilimlerin avcılık merkezli yoruma tabi tutulmasından kaynaklandığını ifade etmek mümkün görülmektedir.

Araştırmada elde edinilen bir diğer izlenim de toplayıcılığın gelişen bütün besin ve hareket formlarının ilk kaynağı olduğudur. Tüm bunlara ilaveten, araştırma boyunca elde edilen

bilgiler ışığında toplayıcılığın uygarlığın gelişmesiyle birlikte zamanla baskılanıp sönük kalacağı ve leşiyicilikten türeyen avcılığın antitezi konumunda günümüz kapitalist sisteminin sentezini doğuracağı anlaşılmaktadır. Buraya değin aktarılanlardan hareketle toplayıcılıktan evrimleşen hareket formları tasnif edilerek Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Toplayıcılıktan evrimleşen hareket formlarının dualistik gösterimi

TOPLAYICILIK	
Kadın	Erkek
Toplayıcılık	Leş iyicilik-Avcılık
Tarımcılık	Çobanlık
Kültür	Uygarlık
Vegan ve Vejetaryenlik	Etçil beslenme
Oyun ve Toplayıcılık Menşeli Sportif Faaliyetler	Avcı Menşeli Sportif Faaliyetler

Sporun tarihsel ve güncel bakımdan şiddetle ilişkisi ve iççeliği düşünüldüğünde bu durumun temelini avcılık kültüründen aldığı görülmektedir. Avcılık kültüründe en belirgin olgu, şiddetin bir amaç olarak somutlaşmış olmasıdır. Bu olguyu, özellikle sporu avcılık menşeli yorumlayan ve sporun temellerini avcılığa dayandıran mevcut spor alanyazın çalışmalarında görmek mümkündür. Avcılıkta şiddetin, şiddet araçlarının ve avlanma stratejilerinin (gizlilik, tuzak, hile) ön planda olması eşyanın doğası gereğidir. Avcı üretmez, avlar, ele geçirir ve ele geçirdiğini tüketir. Uluslararası birçok futbol kulübünün logosunda yırtıcı hayvanların ve savaş aletlerinin bulunması (Arsenal) buna örnek olarak gösterilebilir. Yine başta futbol olmak üzere birçok spor dalında "kale, savunma, hücum" gibi terimlerin kullanılması konunun anlaşılabilirliği açısından oldukça öğreticidir.

Tarihsel süreçte ortaya çıkan bütün sorunların avcı kültür merkezli olduğu araştırmada elde edilen bir diğer bulgu olarak değerlendirilmektedir. Avcılığın savaş ve ölüm menşeli olması ve mevcut sosyolojinin kavramsal ve kuramsal çerçevesini avcılık üzerinden inşa etmesi en temel sorun olarak tespit edilmiştir. Bu yönüyle genelde bütün sosyolojinin özelde ise spor sosyolojisinin kendini toplayıcılık kültürü üzerinden inşa etmesi insanlığın kayıp belleği olan tarih öncesi toplumun kökleriyle dolayısıyla toplayıcılık ile buluşmasının gerek ülkemiz ve gerekse dünya insanlığı açısından milat olacak kabilde olduğu düşünülmektedir.

Gelinen bu noktada; sporun kökeninin avcılıktan ziyade toplayıcılık ile başlaması spor kavramının "tohum, ekmek ve saçmak" anlamına geldiğini teyit eder görünmektedir. Bir o kadar da sporun kökeninin tarihsel süreç içerisinde tarım hareketlerine dayalı folklor ve halay hareketleri ile form kazandığı anlaşılmaktadır. Kaya'nın (2020) yorumuna göre, folklor ve halayın kendi içerisinde sonsuz olması ve sporun dolayısıyla yarışmanın sınırlı olması (bitmesi) toplayıcılığın "yaşam" avcılığın ise "ölüm" diyalektiği olarak tarih bilimi çalışmalarına geçmesine zemin oluşturmuştur.

Tarihsel Bir Sapmayı Yeniden Yorumaya Tabi Tutmak

Arkeolojik kazılarda sıklıkla taş ve kemik kalıntılarının gün yüzüne çıkması geçmiş dönemlerde avcılığın başat rol oynadığı varsayımını ön plana çıkarmıştır. Bu da tek taraflı bir bakış açısının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Avcılığın günümüze değin kazandığı derinliğin ardında gizlenen nedenlerden birinin bu tek taraflı bakış açısından kaynağını bulduğu

düşünülmektedir. Nitekim, ilgili dönemin koşulları dikkate alındığında taş ve kemiğin kolay saklandığı söylenilebilir. Ne var ki, bitkiler için aynı şeyi söylemek doğru olmayacaktır. Son on yılda neşredilen bazı bilimsel çalışmalara göre bitkilerin mikroskobik fosilleri yok olmamaktadır. Bu anlayıştan yola çıkarak araştırma yapan kimi bilim insanları taş devrinde yaşamış olan insanların araçları, kemikleri ve dişleri üzerinde çalışmalar yapabilmişlerdir. Araştırmalarında kullandıkları yöntemlere dayanarak, ilk insanların çoğunlukla bitki yediklerini keşfetmişlerdir. Bu keşifler ekseninde yapılan açıklamalara göre, insanların anatomik ve fizyolojik olarak et tüketmesi için özel bir geni bulunmamaktadır. Bu açıklamalardan hareketle, insanların bitki tüketimine uyumlu bir organizmaya sahip oldukları söylenilebilir.

Amanda Melin'in (2017) AAAS 'American Association for the Advancement of Science' toplantısında dile getirdiğine göre, primatların neden üçrenkli (trikromatik) görüşe sahip oldukları, genelde ana-atalarımızın arka planı çoğunlukla yeşil olan ormanlarda renkli ve olgun meyve arayışı sonucunda oluşan seçim baskısıyla açıklanabilmektedir. Psihoyos'un (2019) The Game Changers'ta da aktardığı üzere insan organizmasının etçillere göre daha uzun bir sindirim kanalı vardır. Bu nedenle, insanlar daha uzun bitkileri sindirebilmektedir. Ancak, insan organizması C vitamininden yoksundur. Bu yoksunluk nedeniyle, C vitamini ihtiyacını karşılamak üzere bitkilere yönelmektedir. Bu söylem, insanların bitkilere ne denli bağlı olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilecektir. Yine Melin'e (2017) göre, insanlar tam da bu nedenle dikromatik 'iki renkli görme' özelliği taşıyan hayvanlardan farklılaşarak trikromatik 'renkli görme' özelliği göstermektedir.

İnsanların daha çok renk görmesini taze, olgun meyve bulma gereğine bağlayan Melin (2017) esaret altındaki memeliler üzerinde yaptığı çalışmalarda, trikromatik görüşü olan dişi memelilerin, dikromatik görüşü olan dişilere göre çok daha hızlı bir şekilde meyveleri bulduklarını aktarmıştır. Bunun yanı sıra doğal yaşam alanlarındaki memeliler üzerinde yapılan doğrulama denemelerinin oldukça zorlu olduğunu bildirmiş, bu zorluğu memelilerin bulunma güçlüğüne yanı sıra kimin ne zaman ne yiyeceği konusunda yaş ve statünün önem taşımasına dayandırmıştır.

Etin enerji verme yanılıgısı 1800'lerde Alman kimyager Liebig tarafından ortaya atılmıştır. Liebig kas enerjisinin hayvansal proteinden kazanıldığını, vejetaryenlerin uzun süre egzersiz yapamadıklarını ileri sürmüştür. Liebig'in bu savı, Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı 'USDA' da dahil olmak üzere çok sayıda kurum ve alan uzmanının protein önerilerini etkilemiştir. Bu etki, çalışan kasların bitkisel karbonhidratlarla beslendiğinin keşfi ile değişime uğramış, Liebig'in teorisi adeta çürütülmüştür. Liebig'in fikirlerinin terkedilme süreci, vejetaryen atlet Emil Voigt'un 1908 Londra Olimpiyatlarında altın madalya kazanması ile ivme kazanmış, izleyen süreçte vegan ve vejetaryen beslenme tarzı daha fazla rağbet görmüştür (Psihoyos, 2019).

Yapılan çalışmada Kılıçay'ın (2016) çalışmasında işaret edilen örnek de oldukça dikkate değer bulunmuştur. Şöyle ki; Efes gladyatör mezarlığında bulunan 68 gladyatörün kemikleri üzerinde muhtelif araştırmalar yapılmış, bu araştırmalarda 5000'den fazla kemik incelenmiştir. Bulgular, kemiklerin kesit yüzeyinde yüksek yoğunlukta kemik minerali bulunduğunu, açık ifade ile gladyatörlerin güçlü kas ve kemikler için yoğun bir çalışma takip ettiklerini ve 'Hardearii' Türk dilindeki karşılığı ile fasulye ve arpa içeren güçlü bir diyetleri olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Psihoyos'da (2019) ses bulduğu gibi normal kilodaki bir yetişkin günde 200 gr. glikoza ihtiyaç duymaktadır. Bahis konusu belgeselde, her ne kadar beynin tek enerji kaynağı olan

glikozun temini için et kullanımını tavsiye edilse de, hacim olarak büyük olan insan beyni için etin iyi bir besin kaynağı olmadığı vurgulanmakta, farklı bir besin kaynağının çok daha etkin sonuçlar yaratacağına işaret edilmekte, ek olarak bu etkin ve verimli kaynağın karbonhidrat olduğu, dolayısı ile buğday tüketmek anlamına geldiği dile getirilmektedir.

Bilim rehberliğinde, insanın ilk atalarının Afrika'nın ortasından kuzeye ve doğuya göç ederek Mezopotamya'ya geldiği bilinmektedir. Mem'in (2003) bildirdiğine göre, burada yaban buğdayı otu ile keçi otunun tesadüfi birleşiminden kırk dört kromozumlu bir bitki -bugün bilinen adı ile buğday- oluşmuştur. Yine Mem (2003) de ifade bulduğu şekliyle o güne dek ot yiyen insan atası-anası yine ot türünden buğday otunu yemeye başlayıp adeta bunu bir adet haline getirmiştir. Mem (2003) bu besinle gelişen, olgunlaşan beyin ve beyincik organlarıyla insan ataları-analarının çocukluktan kurtulduğunu, bununla beraber insanın erginlik sürecinin halen gelişme güzergâhında olduğunu söylemektedir. İnsan akli geliştikçe, duyguları da zenginliğe kavuşmuştur, ancak duyguları düzenlemek, anlamlandırmak zaman boyutunda hep sürmüştür ve sürecektir. İnsani duygular arasında evrensel bir kıymet olarak addedilen bir duygu da vefa duygusudur. Mem (2003) insanda oluşup da gelişen vefa duygusuna yüklenen anlamın bugün Mezopotamya'da "yere düşen ekmeğin öpülüp başa konma" ritüelinde somutlaştığını vurgulamaktadır. Denilebilir ki, insan kendisini ayağa kaldıran, ayakta durmasını sağlayan ekmeğe hem vefa hem de şükran duygularıyla bağlıdır.

Karbonhidrat, glikoz ve beyin gelişimi açısından Şenel'in (2006) çalışmasındaki; "100 g buğday ununda, 13,6 g protein, 2,5 g yağ, 69,1 g karbonhidrat bulunup, ondan 339 küçük kalori enerji alınabilmektedir" vurgusu da oldukça öğreticidir. Sporcu beslenmesinin ana başlıklarından biri olan karbonhidratın etimolojik açıklamasında "chenm" sözcüğü önemli bir yer teşkil eder.

"Chenm" sözcüğünün Avrupa-Hint dil ailesi içinde yer alan Aryen (tarım) dil grubuna ait olduğu bildirilmektedir. Yapılan incelemelerde bu sözcüğün Aryen (tarım) dil grubundaki tam karşılığının "genim" terimi olduğu izlemi edinilmiştir. Genim kelimesinin Türk dilindeki karşılığının ise "buğday" anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Toplayıcılığın Tortuları Kabilinde Sporun Yeni Paradigmasının Temel Parametresi Veganlık ve Vejetaryenlik

Etçilik ile otçulluk "farklılaşması" yaşam çemberinin bir gereği gibi görülebilir. Hayvanların beslenmesi için bitkilerin, insanların beslenmesi için de hayvanların gerekli olduğunu düşünenler çıkabilir. Böylesi bir akıl yürütmede; "gerekli" sözcüğünün yeri "yaratılmıştır" fiili ile değiştirildiğinde, onun, yaşama nedensel, bilimsel değil, dinsel ereksel bakışın ürünü olduğu anlaşılacaktır. Öte yandan bu bakış açısının doğruluğunun sağlanması için, "bitkiler hayvanların, hayvanlar insanların yemesi için yaratılmışsa, cüzzam, lösemi gibi hastalıkların da anımsanarak, insanlar da bakterilerin, virüslerin yemesi içmesi için mi yaratılmıştır?" sorusunu sormak yeterli olacaktır (Şenel, 2006).

Avcılık kültürü ile yoruma tabi tutulan sporun mevcut spor beslenmesindeki en büyük yanlış anlaşılmalardan birinin yüksek performans sergilemek ve büyük kaslı olmak için hayvan proteini ve hayvan etinin yenmesi gerektiği şeklindeki yorum olduğu anlaşılmıştır.

Ulaşılan bu noktada, vegan-vejetaryen beslenme diyetini benimseyen sporcuların üstün başarılarına işaret etmenin yarar sağlayacağı düşünülmüş, yüksek başarılarla imza atan bazı sporcular branşları, ülkeleri ve kazandığı ödüller ile birlikte Tablo 4'de tanıtılmıştır.

Tablo 4. Büyük başarılar elde etmiş vegan-vejetaryen sporcular

Sporcu	Branşı	Ülkesi	Kazandığı Ödül
Murray Rose (1956-1960)	Yüzücü	Avustralya	4 Altın Madalya
Edwin Moses (1976-1984)	Atlet	Amerika	2 Altın Madalya
Carl Lewis (1984-1996)	Atlet	Amerika	9 Altın Madalya
Morgan Mitchell (1994-)	Atlet	Avusturya	2 kez Avusturya 400 metre şampiyonu oldu.
Dotsie Bausch (1973-)	Bisikletçi	ABD	2 Pan Amerika altın madalyası 8 kez ABD milli bisiklet şampiyonu
Kendrick Farris (1986-)	Olimpik Halterci	ABD	Birleşik devletleri 2012 ve 2016 olimpiyat oyunlarında temsil eden tek halterci.
Patrik Baboumian (1979-)	Halterci	İran	Dünyanın en güçlü insanlarından.

Tablo 4 incelendiğinde, vegan-vejetaryen beslenme tarzını benimseyen sporcuların başarılarının tesadüfi olarak ortaya çıkmadığı, bilakis sürdürülebilir bir gerçekliği teyit eder nitelikte olduğu söylenebilir. Yine tabloda işaret edilen Patrik Baboumian ile ilgili ilginç bir anektoda Psihoyos'un (2019) çalışmasında rastlamak mümkündür. Psihoyos'un (2019) bildirdiğine göre, Patrik Baboumian'a şöyle bir soru sorulur; "Et yok, süt yok, yumurta yok... Et yemeden nasıl öküz kadar güçlü olabiliyorsun?". Baboumian'ın yanıtı muazzamdır; "Öküz et yemiyor ki".

Paradoksal görünen bir diğer soru da şöyle olabilir; "Hamburger ya da biftek yenilmesi halinde elde edilecek bütün proteinler aslında nereden gelir?" Bu noktada, Baboumian'ın Psihoyos'da (2019) kayda geçen nüktedan yanıtını anımsamamanın imkansızlığından hareketle, benzer bir yanıtın verilebileceği düşünülmektedir. Bu yanıt "İneğin yediği bitkilerden" dir. Anlaşılan odur ki, etçiller bitkisel besini ikincil elden karşılamaktadırlar. Aslen, inekler, tavuklar ve balıklar sadece aracı konumdadırlar. Psihoyos'un (2019) dile getirdiği üzere; et yiyenler ile bitki yiyenlerin besin değerlerini karşılaştıran bir çalışmada; ortalama bir bitki yiyen yeterli proteini almakla kalmamakta, %70'ten fazlasını almaktadır. Ayrıca, etçil beslenenler de aldıkları proteinin yaklaşık yarısını bitkilerden almaktadır.

Psihoyos'un (2019) bir kap mercimekte ya da bir adet fıstık ezmeli sandviçte 85 gram biftekle veya üç yumurtayla aynı seviyede protein olduğuna yaptığı vurgudan hareketle, bitki bazlı proteinin yetersizliği konusunda üretilen söylemlerin çok da doğru olmadığı sonucuna varılabilir. Bu noktada öne çıkan sorunun ise "proteinin kalitesi" ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada spor bilimleri alanında yapılan etimolojik çalışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmada büyük yarar sağlayacağı düşünülen sporun tarihsel kökeninin yeni arkeolojik bulgular ışığında toplayıcılık menşeli yorumlanması, bugüne kadar avcılık menşeli yorumlanan spor paradigmasının parametrelerinde rekabet, hırs, saldırganlık gibi edimlerin eleştiriye tabi tutulması ve sporun savaş, çatışma gibi edimlerden soyutlanarak yaşam yönlü bir gelişim sergilemekte olduğunun ortaya konması amaç edinilmiştir.

Sporun etimolojisi ve tarihsel kökeni genel olarak avcılıkla beslenmiş, spor bu anlamda savaşa ön hazırlık çalışmaları olarak düşünülmüştür. Bu bağlamda savaşlarda daha faydalı olmaya hizmet edecek bedensel hareketlerin avcılık menşeli yorumlanarak sporlaştırıldığı ve

sporun göbek bağının savaşlarla eklemlendiği kanısına ulaşılmıştır. Bu çalışmada sporun bu yapısına evrensel tarih kuramı referans alınarak köklü eleştiriler yapılmış ve antitez kabilinde toplayıcılık kültürü ve toplayıcılığın derinleşerek ortaya çıkardığı Neolitik Tarım Çağı temel alternatif önerme olarak gösterilmiştir.

Avcılık menşeli gelişen spor ile toplayıcılık menşeli gelişen sporun gelişim düzeyleri arasında büyük bir fark olduğu bu farkın da mevcut tarihsel anlayıştan kaynaklandığı saptanmıştır. Spor bilimleri tarihi, tarih öncesi olarak nitelenen çağlarda yaşayan insanları “vahşi ve barbar” olarak nitelemiştir. Bu insanların yaşam tarzlarını da doğayla çetin bir mücadele şeklinde yansıtmıştır. Sporun tarihsel temellerini ise vahşi ve barbar olan bu insanların doğaya karşı “savunma ve saldırı” şeklinde verdikleri mücadele olarak aktarmıştır. Konu ile ilgili İşler’in (2012) “spor ilerlemek, geçmek, muvaffak olmak arzusundan doğan şiddetli bir faaliyettir” belirlemesi ve Fişek’in (1985) “spor insanların varolabilmek için doğayla giriştikleri ölüm-kalım mücadelesinin barışçı benzetimidir” belirlemesi oldukça yerindedir.

Yalçın ve Kazak (2019) Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlerde atılan herhangi bir taşın ya da sopanın bir canlıyı öldürüp besin elde etmek için fırlatıldığını ve zamanla bu faaliyetin ok ve mızrak atma gibi eylemlere dönüştüğünü aktarmaktadır. Bu çalışma boyunca yapılan incelemelerde ise, toplayıcılık kültürünün uzun bir süre başat rol oynadığı, kullanılan taş ve sopa gibi materyallerin ise ağaçlardan meyve indirmek gibi toplayıcılık faaliyetleri için kullanıldığı kanısına ulaşılmıştır.

İstisnasız biçimde tüm kaynaklarda sporun temellerinin avcılığa dayandırılmasından kök olarak vurmak, kırmak, rekabet etmek gibi savaş üreten edimlerin neredeyse bütün spor branşlarına sirayet ettiği ve spor bilimleri alanyazınında da ön plana çıktığı görülmektedir. Başta futbol olmak üzere birçok spor dalında "kale, savunma, hücum" gibi terimlerin kullanılması konunun anlaşılabilirliği açısından oldukça öğreticidir.

Buna karşın Şenel (2006) ve Childe’nin (1974) vahşi ve barbar olarak nitelenen doğal toplum sürecinin insanlık yaşantısının yüzde doksansekizlik bir pay ile en uzun zaman dilimini kapsadığını belirlemeleri, Bookchin’in (1996) dönemin yönetim anlayışı ve zihniyet tarzının ilkel yaftalamalarına karşın uygar toplumu utandıracak düzeyde olduğu belirlemesiyle birleşince vahşi ve barbar olarak nitelenen bu çağ insanların aktarıldığı gibi olmadığı hakikati gün yüzüne çıkmıştır. Yine Tablo 3’te aktarıldığı surette toplayıcılık formunun ilk hareket formu olması zamanla leşiyicilik ve son olarak avcılık formunun tarih sahnesine çıkmış olması mevcut spor paradigmasının tarihsel çelişkilerini derinleştirmiştir.

Bu yönüyle toplayıcılık kültüründe doğa ile insan arasında simbiyotik bir ilişkinin olduğu ortaya çıkarken toplayıcılık kültürü ekseninde doğa ve insan arasında ölüm-kalım mücadelesinin bulunmadığı, aksine doğanın insanı kucakladığı ve beslediği tespit edilmiştir. Halk arasında çokça söylenen “doğa anne” yakıştırmasının da bu süreçlerden günümüze zuhur edebileceği kanısı taşınmıştır. Yine birçok oyunsal ve sporsal faaliyetin insan ana-atalarının bitkileri ve hayvanları taklit etmesiyle birlikte gün yüzüne çıktığı tespiti yapılmıştır.

Altı başlık şeklinde aktarılan bu çalışmanın “Tarihi Ayakları Üzerine Dikmek” adlı başlığında tarih bilimlerinin önemi vurgulanmış, dile getirilenlerin aksine avcılık kültürünün toplayıcılıktan çok daha sonra tarih sahnesine çıktığının tespiti yapılmış ve spor bilimlerinin tarihini ayakları üzerine dikmek amaçlanmıştır.

“Toplayıcılık” adlı başlıkta ilk insan ana-atalarının meyve-sebze, ot ve tohum benzeri bitki bazlı beslendikleri aktarılırken, söz konusu dönemde avcılık yapanların klanı belli bir süre alınmadıkları da belirtilmiştir. Bu durum toplayıcılık kültürünün daha başat rol oynadığını

gösterirken, Nişanyan'ın (2008) aktardığı sporun “tohum ekmek, saçmak” anlamına da yeşil ışık yakıyor olması dikkat çekici bulunmuştur. Güllü'nün (2021) aktardığı sporun “desporter” anlamı, Türk dilindeki karşılığı olarak “birbirinden ayrılmak, dağıtmak” yorumlamasının Roma dönemine ait liman kavramından türetildiği ve eksik tarih anlayışından dolayı sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Ek olarak, sporun liman ve tersane ile dolayısıyla endüstrileşmeyle olan bağı da oldukça ilgi çekicidir. İtalyanların tershaneyi tanımlamak için kullandıkları kelime İngilizcede “cephanelik” anlamındaki “Arsenal” e dönüşmüştür. Futbol kulübü Arsenal'in ambleminde bir “savaş topu” olması da sonradan oluşan “cephanelik” anlamıyla ilgili görülmüştür.

“Leş yiyicilik” adlı başlıkta Utah Üniversitesinde yapılan bir çalışmada (Karasu, 2003) erkeklerin avcılık yaparak avladıkları hayvanlarla klanı beslediklerine dair mevcut bilgilere kuşkulu yaklaşıldığı ve yeni bir bakış açısıyla konunun irdelendiği tespit edilmiştir. Araştırmada yapılan tespite göre erkekler yırtıcı hayvanların avladıkları hayvan leşlerine konmakta idiler. Şenel'in (2006) aktardıkları da söz konusu araştırmanın bu tespitini doğrular niteliktedir.

“Avcılık” adlı başlıkta avcılığın doğal toplum sürecinde vasat bir yere sahip olduğuna, özellikle uygarlıkla birlikte başat rol oynayarak derinleşip günümüze kadar geldiğine değinilmiştir. Bu eksende yapılan incelemelerde, avcı ve savaşçı arketipleri olmazsa adeta toplumsallıkta var olamazdı algısı ile biçim kazanan bir yanılığın olduğu izlenimi edinilmiştir. Kropotkin'in (2008) Karşılıklı Yardımlaşma adlı çalışmasından anlaşıldığı üzere et tüketmeyen canlılar et tüketen canlılardan nicel olarak çok daha fazla olduğu gibi, etle beslenenlerin tür olarak da sayısının azlığı ortadadır. Öte yandan, doğanın canlılar için çok zengin bir bitki örtüsü oluşturduğu da aşikardır. Bütün aktarılanlardan hareketle, hayvansal gelişimin bitkisel gelişimden doğduğu görüşüne varılmış, ek olarak, diyalektik yasasının işleyişinin de benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda spor bilimlerinin ısrarla sporu başlatma çabasında bulunduğu avcılık hareket formunun, tarihsel süreç içerisinde bir sapma durumu olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu minvalde bütün canlıların birbirini yediği ve rekabetin başat rol oynadığı bir evren tahayyülünün, canlı türünün neslinin çoktan tükenmiş olması anlamına geldiği ve bunun da evrim yasasına aykırı olduğu dikkat çekici bulunmuştur (Kaya, 2020).

“Tarihsel Bir Sapmayı Yeniden Yoruma Tabi Tutmak” adlı başlıkta toplayıcılık kültürünün tarihsel süreç içerisindeki önemine dikkat çekilmiş ve Kılıçay'ın (2016) aktardığından yola çıkarak gladyatörlerin vejetaryen olduğu tespiti yapılmıştır. Bu tespitinin spor bilimlerinin birçok parametresinin toplayıcılık menşeli yeniden yoruma tabi tutulması gerektiği yönündeki savımızı güçlendirdiği kanısına ulaşılmıştır.

Son olarak “Toplayıcılığın Tortuları Kabilinde Sporun Yeni Paradigmasının Temel Parametresi Veganlık ve Vejetaryenlik” adlı başlıkta ise insan fizyolojisinin et tüketimine uygun olmadığı, bunun yerine bitki bazlı beslenmenin insan sağlığına ve fizyolojisine daha yatkın olduğu tespiti yapılmıştır. Tablo 4'te bu tespiti doğrulayacak şekilde birçok olimpiyat madalyası alan sporcu gösterilmiştir.

Tarihin uygarlığın (avcılık) söylemi olduğunu uygarlığın elinde bir boyun eğdirme aracı haline getirildiğini söyleyen Faucault (2018), tarihçilerin görevinin bunu düzeltmek olduğuna dikkat çekerek, şöyle devam etmektedir; “öyleyse tarihin rolü yasaların yanılttığını, kralların kendilerini maskelediklerini ve tarihçilerin yalan söylediklerini göstermek olacaktır. Dolayısıyla bu sürekliliğin tarihi değil, deşifre etmenin, gizli olmanın ortaya çıkarılmasının, aşırılan ya da hasıraltı edilen bir bilmenin yeniden sahiplenilmesinin bir gerçeği olacaktır.”

Bu çerçevede insanlığın ve uygarlığın beşiği konumundaki toplayıcılık kültür tarihinin avcılık tarafından mühürlendiği görülmüş ve Dalton'un (1967) ifade ettiği bilimsel sürecin en önemli özelliğinin bilim insanının herhangi bir sınırlama koymaksızın aklının potansiyelini en uç noktasına kadar kullanması ve bilinmeyeni keşfetmek, farklı ve daha önce denenmemiş bir yöntem kullanma bilinciyle toplayıcılık ve spor konusu üzerinde durulmuş, bu konuya hak edilmesi gereken önem verilmiştir.

İnsan bedeninin ve beyninin yüzde yetmişinin su olması ile dünyanın yüzde yetmişinin su olması, dünyada yedi kıtanın bulunması ile insan kafasında yedi deliğin bulunması, bitki yapraklarının insan saçı ile olan benzerliği gibi doğa ile insanın kurgusunun benzer yasalara temellediği izlenimini doğuran benzeşimler "İnsan doğanın toplamı mıdır?" sorusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada, Fişek'in "Spor, insanın doğa ile barışçıl mücadelesidir" söyleminden esinlenerek, "Spor insanın kendini ve doğayı tanıyarak insanlaşmasıdır" önermesinin dile getirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Temel hareket bilimlerinin avcılıkla başlatılması spor bilimleri başta olmak üzere bütün bilimsel disiplinleri etkilemiş ve beşbin yıldır insanlığı avcılık ve yarış dikotomisine hapsetmiştir. Weingartner (2018) sistemin insanları 7/24 daha sert, daha hızlı ve daha güçlü olmaya zorladığını dile getirmektedir. Olimpiyatların temel şiarı da bu değil miydi? Daha hızlı, daha yüksek, daha güçlü...

Spor bilimleri tarihinin salt avcılık menşeli olarak ele alınması spor tarihinin tek kutuplu yorumlanmasına sebep olmuş ve modern avcılar olan erkekleri ön plana çıkarmıştır. Kadınların mevcut sporda geri planda olmaları ve olimpiyatlar dahil birçok sporsal faaliyete katılmalarının kısıtlanmasının avcılık menşeli spor paradigmasıyla yakından alakalı olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada avcılıkla karakterize edilerek eril niteliğe büründürülen spor tarihi gözden geçirilmiş ve modern toplayıcılar konumunda olan kadınlar ve vegan-vejetaryenlere rekabetsiz, yarıştan arınık, beden hareketlerinin gelişimine yönelik bir sporun kuramsal çerçevesi çizilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aça, H. (2017). Bizler, halen avcı toplayıcı bedenler içerisinde yaşayan "modernleşmiş" bireyleriz!. <https://evrimagaci.org/bizler-halen-avci-toplayici-bedenler-icerisinde-yasayan-modernlesmis-bireyleriz-4955>. (14 Mart 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Akıncı, A. Y., Türkay, İ. K. (2020). Filozof doktorlardan moderniteye sporcu beslenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 246-255.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2010). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı. 6.baskı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Bookchin, M. (1996). Ekolojik bir topluma doğru. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Childe, G. (1974). Tarihte neler oldu? Ankara: Odak Yayınları.
- Cıbroğlu, Y. (2016). Kadının yazısız tarihi. Payel Yayınları.
- Dalton, M. (1967). Sociologist at work. New York: Anchor.
- Duru, T. (2020). Ağrı'da boksör olmak: Elit sporcuların deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Engels, F. (2021). Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni. İstanbul: Yordam Kitap.
- Faucault, M. (2018). Toplumunu tanımak gerekir. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fişek, K. (1985). 100 soruda Türkiye spor tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Güllü, M. (2021). Beden eğitimi ve sporun temellerine giriş. <https://www.cbaakademi.com/> (14 Mart 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Harari, Y. N. (2018). Hayvanlardan tanrılara sapiens. 43. Baskı. İstanbul: Kolektif Kitap.
- İşler, H. (2012). Beden eğitimi ve spor bilgileri rehber el kitabı. İstanbul: Bedray Yayınları.
- Kadı, T. Ç. (2020). Atalarımız vegan mıydı? <https://vegangazete.com/atalarimiz-vegan-miydi/>. (20 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Karasu, A. Ö. (2003). Av palavraları Taş Devri'nde başlamış. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/av-palavralari-tas-devrinde-baslamis-38532250>. (1 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Kaya, S. (2020). Oyunu okumak: spor paradigmasını yeniden yorumlamak. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kılıçay, B. (2016). Efes antik kentinin gladyatörleri vejetaryendi. <https://arkeofili.com/efes-antik-kentinin-gladyatorleri-vejeteryandi/>. (12 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15) 170-189.

Kropotkin, P. (2008). Karşılıklı yardımlaşma. İstanbul: Kaos Yayınları.

Melin, A. (2017). Hindsight wasn't 20/20 nor as colorful: The evolution of primate vision. AAAS | American Association for the Advancement of Science' 2017 Annual Meeting. (14 Mart 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Mem, H. (2003). Filozof Xani'nin tasarımı. İstanbul: Bir Yayınları.

Nişanyan, S. (2018). Nişanyan sözlük: Çağdaş Türkçenin etimolojisi. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.

Plehanov, G. V. (1987). Sanat ve toplumsal hayat. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Perlman, F. (2006). Er-tarihe karşı, Leviathana karşı. İstanbul: Kaos Yayınları.

Psihoyos, L. (2019). The game changers. (L. H. James Wilks, Hazırlayan) <https://www.filmmodu.org/the-game-changers-izle>. (30 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Şenel, A. (2006). Kemirgenlerde sömürgecilere insanlık tarihi. 3. Baskı. İstanbul: İmge Kitabevi.

Weingartner, H. (2018). 303 Filmi. <https://720pizle.org/izle/altyazi/303.html>. (8 Mart 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yalçın, K. Y., Kazak, Ö. O. (2019). Spor lisesi beden eğitimi ve spor tarihi. Ankara: MEB Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Taekwondo Temalı Pliometrik Antrenmanların 12-14 Yaş Taekwondo Sporcularının Motorik Özellikleri Üzerine Etkisi

Burakhan AYDEMİR¹, Selami YÜKSEK², Cengiz ÖLMEZ²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0003-3922-3693>

²Trabzon Üniversitesi, Trabzon, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-6124-8187>

²Trabzon Üniversitesi, Trabzon, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-8584-6272>

Email: burakhanaydemir61@gmail.com, selami.yuksekk@ktu.edu.tr, cengizolmez@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 03.05.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

Bu çalışma; 12-14 yaş taekwondo sporcularında, taekwondo temalı pliometrik antrenman programının, sporcuların motorik özelliklerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla yapılan çalışma, Trabzon ilinde, Bordo Mavim Spor Kulübünde antrenman yapan, yaşları 12-14 arasında değişen 21 müsabık sporcunun gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, taekwondo temalı pliometrik antrenman yapan (n=10) deney ve klasik taekwondo antrenmanı yapan (n=11) kontrol gruplarından oluşan 2 grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Deney grubu 10 (6 kadın, 4 erkek), kontrol grubu ise; 11 (7 kadın, 4 erkek) sporcudan oluşturulmuştur. 8 hafta süreli bu çalışmada; deney grubu sporcuları, haftada 3 gün klasik taekwondo antrenmanlarına ve 3 gün taekwondo temalı pliometrik antrenmanlara katılırken, kontrol grubu sporcuları haftada 6 gün klasik taekwondo antrenmanlarına katılmıştır. Sporcuların boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümleri yapıp, vücut kütle indeksleri belirlenmiştir. Katılımcıların motorik performans düzeylerini belirlemek için; sürat, denge, sıçrama (tek-çift ayak yatay ve dikey), çeviklik-çabukluk ve aerobik-anaerobik testler uygulanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Grup içi ve gruplar arası farkların anlamlılık düzeyi, $p < 0,05$ referans aralığında incelenmiştir. Çalışmanın neticesinde, motorik gelişim seviyesinin deney grubu sporcularının, kontrol grubu sporcularına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Elde edilen bu veriler doğrultusunda; taekwondo temalı pliometrik antrenmanların, sporcuların motorik özellikleri gelişimlerine önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Motor gelişim, Pliometrik Antrenman, Taekwondo

The Effect of Taekwondo-Themed Plyometric Training on the Motoric Properties of 12-14 Years Taekwondo Athletes

Abstract

This study was conducted to examine the effects of the taekwondo-themed plyometric training program on the motoric properties of taekwondo athletes who are 12-14 years old. The study for this purpose was carried out with the voluntary participation of 21 competitor athletes who are between 12-14 years old, who trained in Bordo Mavim Sports Club in Trabzon. The study was carried out on 2 groups doing taekwondo-themed plyometric training ($n = 10$) and control groups doing classical taekwondo training ($n = 11$). The experimental group was 10 (6 women, 4 men), and the control group was formed from 11 (7 women, 4 men) athletes. In this 8-week study, the experimental group athletes participated in classical taekwondo training 3 days a week. On the other hand, taekwondo-themed plyometric training 3 days a week, while the control group athletes participated in classical taekwondo training 6 days a week. The height and bodyweight of the athletes were measured, and their body mass indexes were determined. To determine the motor performance level of the participants such as speed, balance, jumping (single-double leg horizontal and vertical), agility-quickness, and aerobic-anaerobic tests were applied. The SPSS 25.0 program was used for statistical analysis of the data obtained. The significance level of the differences within and between groups was examined within the reference range of $p < 0.05$. As a result of the study, it was found that the level of motoric development was higher in the experimental group athletes compared to the control group athletes ($p < 0.05$). In line with these data obtained; It can be said that taekwondo-themed plyometric training contributes significantly to the development of the motoric properties of the athletes.

Keywords: Motor development, Plyometric Training, Taekwondo

Giriş

Bir mücadele sporu olan taekwondo, yalın el ve ayak ile yapılır. Mücadele sporları yüksek antrenman düzeyine sahiptir ve bu antrenman düzeyinde sporcuların performanslarını sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Mücadele sporlarında, yüksek antrenman düzeyi ve değişen koşullar altındaki sporcular, farklı egzersiz türlerine uyum sağlamalıdır (Kormanowski vd., 2008).

Sporcuların fiziki gelişimi, performans gelişiminde tek etkili şart değildir. Sporcuların performansını geliştirmeye yönelik fiziksel etkenlerin bazıları boy, kilo, vücut kompozisyonu, aerobik- anaerobik güç, kuvvet, sürat, esneklik, teknik ve taktiktir (Kalyon, 1990). Belirtilen bu parametreler antrenmanların temelini oluşturan ve sporcunun başarılı olması için gerekli olan en önemli özelliklerinden olduğu düşünülmektedir. Taekwondo sporcularının yetenek seçiminde fiziksel ve fizyolojik özelliklerini belirlemek, ülkemizde taekwondo sporunun gelişiminde alt yapı ve üst düzey sporcuların yetiştirilmesinde son derece önemli olabileceği düşünülmektedir.

Sporcuların performanslarını geliştirmek için uygulanan antrenman yöntemlerinden biri de pliometrik antrenmanlardır. Pliometrik antrenman, kasın ulaşabileceği en yüksek kuvvete ulaşmasına imkan sağlayan antrenman programı olarak tanımlanır (Kalyoncu vd., 2005). Pliometrik antrenman iş gücünü artırmak amacıyla yapılır ve esas olarak patlayıcı kuvvet gerektirir (Ergun ve Baltacı, 1997). Taekwondo sporu gibi çabuk kuvvet gerektiren sporlar için bu program oldukça önemlidir. Taekwondo sporu; müsabaka kuralları gereği çabuk kuvvetin dominant olarak kullanıldığı, dereceye giren sporcuların gün boyunca ortalama 7-8 maç yaptığı fiziksel, mental dayanıklılığın, teknik taktik çeşitliliğinin en üst düzey olduğu spor dallarından biridir.

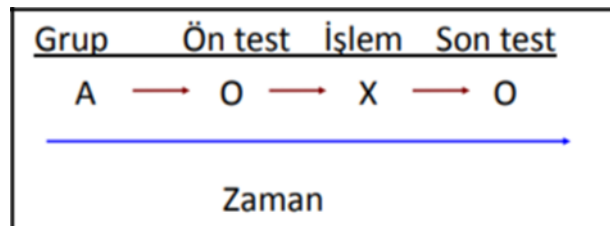
Bu çalışmanın amacı, 12-14 yaş taekwondo sporcularının pliometrik antrenmanları sonucunda motorik performanslarındaki etkiyi incelemektir.

Materyal ve Metod

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın tasarlanması yürütülme süreci, araştırma grupları, verilerin toplanması, araçları ve verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmektedir. Deney ve kontrol gruplu ön test-son test deneysel desen kullanılan bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden oluşmaktadır. Yansız örneklemeyle (random) oluşan bu modelde grupların çalışmadan önce ve çalışmadan sonra fiziki ve fizyolojik değerleri ölçülerek grup içi ve gruplar arası karşılaştırılmaları yapıldı (Şimşek, 2012).

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel araştırma yaklaşımlarından tek gruplu ön test-son test deneysel desen kullanılarak gerçekleştirildi. Araştırma deseninin gösterimi Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Tek Grup Deneysel Desen

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın örneklem grubunu; Trabzon Bordo Mavim Spor Kulübü'nde 12-14 yaş grubundaki 13 kadın, 8 erkek olmak üzere toplam 21 müsabık sporunun velilerinin izinleri alınarak ve gönüllü katılımlarıyla oluşturuldu.

Araştırmanın deney grubunu; Bordo Mavim Spor Kulübü'nde 12-14 yaş grubunda 6 kadın, 4 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların spor yaşı, deneyimleri ve kuşak seviyeleri benzer özellikler göstermektedir. 8 hafta süreli çalışmada; deney grubu sporcuları, haftada 3 gün klasik taekwondo antrenmanlarına ve 3 gün taekwondo temalı pliometrik antrenmanlara katılırken, kontrol grubu sporcuları haftada 6 gün klasik taekwondo antrenmanlarına katıldı. Grupların katılmış olduğu taekwondo antrenmanları eşit kazanımlara sahip ve 90 dk. süreli tasarlandı. Ayrıca taekwondo temalı pliometrik antrenmanların figürleri belirlenirken, müsabakalarda sıkça kullanılan teknikler gözlemlendi, taekwondo sporunun içeriğinde bulunan pliometrik figürler çeşitlendirilerek çalışma programına eklendi. Deney grubu sporcularının, fiziksel ve motorik özelliklerini tespit etmek amacıyla katılımcılara, taekwondo temalı pliometrik antrenman programı öncesinde ve sonrasında fiziksel ve motorik testler uygulandı.

Araştırmanın kontrol grubunu ise; Bordo Mavim Spor Kulübü'nde 12-14 yaş grubunda 7 kadın, 4 erkek katılımcı kontrol grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların spor yaşı, deneyimleri ve kuşak seviyeleri benzer özellikliler göstermektedir. Kontrol grubu katılımcıları deney grubu katılımcılarına uygulanan program boyunca haftanın 6 günü klasik taekwondo antrenmanına devam ettiler.

Araştırma Süreci

Yapılan bu çalışmada; tüm katılımcılar, amaçlanan çalışmanın doğası ve süreci ile ilgili bilgilendirme yazılı ve sözlü olarak yapıldı. Araştırmanın öncesinde, araştırmada yer alan tüm katılımcıların demografik bilgileri toplanarak arşivlendi. Araştırmaya katılan bütün katılımcıların veli izin belgeleri alındı. Deney ve kontrol grupları, sporcuların kendilerinin de seçimleri görebildiği bir ortamda, spor yaşları, kuşak seviyeleri ve sıkletleri de göz önünde bulundurularak rastgele yöntemle belirlendi. Bu yaş grubunda katılımcıların psikolojik gelişimi ve psikolojik sağlığı da dikkate alınarak sporculara bunun bir süreç olduğu, uygulanan antrenman programının sonunda aynı programın kontrol grubuna da uygulanacağı anlatıldı. Çalışmalardan önce alınması gereken etik kurulu belgesi ve çalışma izni alınarak tüm katılımcılara, fiziksel özellikler ile temel motorik özelliklerini ölçmek için araştırmanın öncesi ve sonrasında oluşturulan motorik testler ve fiziksel ölçümler yapıldı.

Çalışma verilerinin toplanmasında kullanılacak veri toplama yöntemi ve araçlarına ait bilgilere aşağıdaki bölümde detaylı bir şekilde yer verildi. Bu çalışmada araştırmacının geliştirdiği Kişisel Bilgi Formu; tüm katılımcıların bağımsız değişkenleri ile ilgili sorulardan meydana gelen ve araştırmanın konusu olan katılımcılar hakkında bilgi toplamak amacıyla oluşturuldu. Bu amaç neticesinde; sporcuya ait yaş, sınıf, sporculuk statüsü, cinsiyet, spor yılı ile ilgili durumlardır.

Veri Toplama

Katılımcıların fiziksel ve motorik özelliklerini tespit etmek amacıyla katılımcılara, araştırmanın öncesinde ve sonrasında fiziksel ve motorik testler uygulandı.

Katılımcıların boy uzunlukları; 0,01 cm hassasiyetindeki metre ile gerçekleştirilen ölçümleri düz bir zeminde, anatomik duruşta iken, yalın ayakla, ölçüldü ve elde edilen değer cm olarak kaydedildi. Katılımcıların vücutlarının ağırlıkları elektronik tartı kullanılarak, tartı üzerindeyken, katılımcılara ağırlık yapmayacak eşyalarla ve çıplak ayaklarla yapıldı ve ölçüm değeri kilogram olarak kaydedildi. Yağlı ve yağsız ağırlık bileşenlerinin ölçümü olan Vücut kitle indeksi; vücut ağırlığının kilogram (kg.) değerinin, boy uzunluğunun metre olarak karesine bölünmesi yöntemiyle hesaplandı (James vd., 2005).

30 metre Sürat Testi: Katılımcılardan, tespit edilmiş olan 30 metre bir koşu zemininde katılımcılara çıkış işareti verilmeden kendilerini hazır hissettiği anda çıkış yaparak, gösterecekleri en yüksek kapasitelerini kullanarak koşmaları istendi. 14 Araştırmanın sonucu katılımcıların iki deneme sonunda gösterdiği en yüksek derece sn. olarak kaydedildi. Dikey Sıçrama Testi: Katılımcıların, sıçrama kuvvetlerinin belirlenmesi için, oldukça yüksek güvenilirlik katsayısına sahip, ($r_{xy}=0,97$) bir testtir (Aragon, 2009). Katılımcılar, ilk etapta testin yapılacak olduğu alanda, herhangi bir kolu ile erişebileceği en yüksek mesafe tespit edildi. Katılımcının erişebildiği mesafeyle sıçrayarak erişebildiği en zirve nokta arasındaki fark belirlenerek, yükseklik cm türünden kaydedildi (James vd., 2005). Araştırmaya katılan katılımcıların iki kez gösterdiği performansın en iyi derecesi cm. cinsinden kaydedildi. Dikey sıçrama testi sonuçlarında elde edilen verilere göre, anaerobik güç değerlerini hesaplamak amacıyla Lewis formülü kullanıldı. Elde edilen veri watts türünden kaydedildi (Harman vd., 1991). Katılımcıların anaerobik gücünü hesaplayabilmek için; $P = [\sqrt{4,9}(\text{vücut ağırlığı kg})] \times \sqrt{\text{dikey sıçrama mesafesi (m.)}} \times 9,81$ formülü yararlanıldı.

Sıçrama testleri: Araştırmaya katılan katılımcıların, tek- çift bacaklarının kuvvetlerini belirlemek için denge ve koordinasyon becerilerini de kullanarak tek- çift ayak yatay sıçrama testi uygulandı. Araştırmaya katılan katılımcılar işaretlenen düz bir çizgide, kollar geriye bir salınım yaparak, öne doğru eğilerek ve dizlerin fleksiyon hareketiyle kalmaları istendi Araştırmaya katılan katılımcıların ilk olarak tek ayak performansı, sonrasında çift ayak performansı istendi ve iki kere gösterdikleri performanslarının en iyi sonucu cm. olarak kaydedildi.

Flamingo denge testi: Katılımcıların denge performanslarını belirlemek için kullanıldı (Tsigilis vd., 2002). Denge materyalinin uzunluğu 50 cm, yüksekliği 5 cm ve genişliği 3 cm olan ahşap kirişten oluşmaktadır. Uzunluğu 15 cm genişliği 4 cm olan iki ahşap ile sabitlenmiştir. Katılımcıların, dengelerini sağlamaları için katılımcılara yardım etmek amacıyla bulunan kişinin elini tutup, daha iyi kullanabildiği ayağı ile denge aletinin üzerinde tek ayak ile durarak boşta duran diğer ayağını dizinden geriye bükerek, dizini büktüğü ayağının yönündeki eli ile tutması istedi. Katılımcılar kendilerine yardım etmek için yanlarında bulunan kişilerin elini kendilerini hazır hissettiklerinde bırakırlar ve aynı anda sayacın çalışmasıyla test başladı. Katılımcılar, dengesini her kaybedişinde (ayağın yere değmesi, bükülü ayağını bırakma) sayaç durduruldu ve katılımcılar kendilerini hazır hissettiğinde sayaç yeniden başlatıldı. Katılımcıların 60 sn. 'de denge kaybetme sayısının toplamı kaydedildi (Wood, 2008).

İllinois Çabukluk Testi: Güvenirlik katsayısı ($r_{xy} > 0,96$) illinois çabukluk testi ile sporcuların çabukluk özelliklerinin belirlenmesi amaçlandı (Hachana vd., 2013). Düz bir alana dizilmiş ve üç koniden oluşan test parkurunun genişliği 5 m, uzunluğu 10 m ve orta kısmı da 3,3 m aralıklardan oluşur. Test, 10 m'de bir 180° dönüşlerden oluşan 40 m 'si düz ve konilerin arasından slalom koşuların yapıldığı 20 m 'den meydana gelen alandan oluşur. Araştırmaya katılan katılımcılara testten önce parkuru tanıtarak kendilerinden 3-4 kez parkuru denemeleri istendi. Katılımcılar parkuru düşük şiddette 3-4 kere tekrar etti. Katılımcıların kurulan parkurun belirlenen başlangıç çizgisinde yüzüstü yatış durumundayken, eller omuz seviyesinde yerle temas halinde hazır olmaları istendi. Katılımcılar kendilerini hazır hissettikleri an çıkış yaptılar ve sayaç eş zamanlı başladı. Her katılımcı iki deneme sonrası elde ettiği en iyi skoru test sonucu olarak saniye cinsinden kaydedildi.

T Çabukluk Testi: Katılımcıların çabukluk özelliklerinin belirlenmesi için T çabukluk testi uygulandı. Katılımcılara parkur hakkında bilgi verildi. Katılımcıların 3-4 kez hafif tempoda parkuru tekrarlaması istendi. 4 adet koninin sahaya yerleştirilmesiyle parkur hazırlandı. T şeklinde olan parkurun başlangıç noktasındaki koni A konisi olarak belirlendi. Düz bir şekilde 10 metre önündeki B konisine koşan katılımcı koniye dokunarak, 5 metre soldaki C konisine yan bir şekilde koşarak koniye dokunması istendi. Ardından yan bir şekilde koşarak 10 metre sağındaki D konisine yan bir şekilde koşarak dokunması istendi. Son olarak yan bir şekilde ortadaki B konisine dokunması ve geri geri koşarak A noktasına doğru koşması ve koniye dokunması istendi. Tam dinleme yapıldıktan sonra bir kez daha tekrarlanan parkur bu şekilde iki kez tekrarlandı. İki performans arasındaki en yüksek derece sn. türünden kaydedildi.

Aerobik Dayanıklılık Testi: Güvenirliği katsayısı ($r_{xy} = 0,77$) olan mekik koşusu (multistage shuttle run) testi uygulanarak katılımcıların aerobik dayanıklılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır (Dardouri vd., 2014). 20 m uzunluğunda koşu bölgesi için düz bir zeminden oluşan ve katılımcılara, uyarı aralığının dakikada 0,5 km/s artan özel shuttle run uyarıları verilerek belirlenen hedefe (20 m çizgisine) ulaşmaları gerektiği belirtildi. Uyarılar duyulduğunda belirlenen hedefin (20 m) önündeki bir metre iç çizgisine art arda iki kere ulaşamayan katılımcıların testi sona erdi. Katılımcıların koştukları mesafeye göre maxVO₂ seviyeleri ml/kg/min şeklinde kaydedildi (Leger ve Lambert, 1982).

Verileri Toplama Süreci

Katılımcıların motorik becerilerinin durumunu belirlemek için, ön test ve son test derecesinde sıçrama testleri (dikey, tek ve çift ayak yatay sıçrama), sürat testi (30 metre sürat testi), dayanıklılık testleri (aerobik – anaerobik dayanıklılık testleri), denge testi (flamingo denge testi), çabukluk testleri (Illinois çabukluk testi, t çabukluk testi) uygulandı.

Taekwondo Motifli Pliometrik Antrenman Deseni

Pliometrik egzersizlerde kasılmanın şiddeti kas geriliminin artmasıyla doğru orantılıdır. Ancak bu durum, ne kadar yüksekte atılırsa o kadar faydalıdır anlamında değildir. Sporcuların vücut ağırlıklarına göre atlama yükseklikleri farklılık göstermektedir. Ortalama

olarak rapor edilen bu yükseklik 95 cm'den fazla olmamalıdır. (Muratlı vd., 2007). Özellikle çabuk kuvvet antrenmanlarında bu yüksekliğin yeterli olduğu daha fazla yüksekliğin sakatlık oranını artırdığı bilinmelidir. Çalışmamızda, sporcuların yaş grupları da dikkate alınarak, maksimum 40 cm yükseklik sınırı belirlenmiştir.

Kullanılan Materyaller

1. Atlama Sehpaları: Üzerine atlama üzerinden atlama amaçlı kullanılan atlama sehpaları, yüksekliği 40 cm olan küp şeklinde materyaldir.

2. Engeller: Çeşitli uzunluklarda ve aşamalı olarak yükseltilmiş (10, 20, 30 ve 40 cm) engelleri oluşturan sıçrama materyalleridir.

3. Taekwondoya Özgü Antrenman Materyalleri: Taekwondo vuruşlarında kullanılan, yastık, raket eldiven, manken, safeguard ve kask gibi çeşitli koruyucu ve çalıştırıcı materyallerdir. Kullanılan tüm aletler ve pliometrik motifler, taekwondo içeriğinde yer alan egzersizlere uyarlandı.

Şekil 2. Taekwondo Temalı Pliometrik Antrenman Programı

Taekwondo Temalı Antrenman Programı			
SALI		PERŞEMBE	CUMARTESİ
1.ve 2. Hafta	-10 dk ısınma -İp atlama 5 dk x 3 -Tek ayak yatay sıçrama 12x3 -Jump to box 12x3 -Engel üzerinden sıçrayarak makas palding 12x3 -Squat jump 12x3 -Derinlik sıçramaları 12x3 -10 dk soğuma	-İp atlama 5dk x 3 -Jump to box 12x3 -Jump to box + Çift palding -Havada çift palding 12x3 -Sıçrayarak palding 12x3 -Sıçrayarak duchagi -Derinlik sıçramaları -10 dk soğuma	-İp atlama 5dk x 3 -Tek ayak yatay sıçrama 12x3 -Tek ayak jump to box 12x3 -Tek ayak jump to box+ Tolyochagi 12x3 -Jump to box + Çift palding 12x3 -Jump to box + Duchagi 12x3 -10 dk soğuma

3. ve 4. Hafta	<p>-10 dk ısınma</p> <p>-İp atlama 5dk x 3</p> <p>-Çift ayak jump to box + Çift palding 12x3</p> <p>- Çift ayak jump to box + Duchagi 12x3</p> <p>-Tek ayak jump to box 12x3</p> <p>-Tek ayak Jum to box + Tolyochagi</p> <p>-Sıçrayarak duchagi 12x3</p> <p>-10 dk soğuma</p>	<p>-10 dk ısınma</p> <p>-Tek ayak jump to box</p> <p>-Tek ayak jump to box + Tolyochagi 12x3</p> <p>-Sıçrayarak palding 12x3</p> <p>-Sehpa üzerinde makas+ Çift ayak yatay sıçrama + Havada çift palding 10x3</p> <p>-Engel üzerinden makas palding 12x3</p> <p>-Derinlik sıçramaları</p> <p>-10 dk soğuma</p>	<p>-10 dk ısınma</p> <p>-İp atlama 5dk x 3</p> <p>-Tek ayak yatay sıçrama 12x3</p> <p>-Tek ayak jump to box+ Tolyochagi 12x3</p> <p>-Sıçrama sehpasında dikey sıçrama + Tolyochagi 12x3</p>
5. ve 6. Hafta	<p>-10 dk ısınma</p> <p>-Engel üzerinden sıçrama + Havada çift palding 12x3</p> <p>-Engel üzerinden + Sıçrama havada çift palding + Duchagi 12x3</p> <p>-Engel üzerinden makas palding 12x3</p> <p>-Sıçrayarak palding 12x3</p> <p>-Engel üzerinden makas palding ile vuruş + Geriye yan sıçrama</p> <p>-Sıçrama tahtası üzerinde dikey sıçrama + Tolyochagi 12x3</p> <p>-10 dk soğuma</p>	<p>- 10 dk ısınma</p> <p>-Jump to box + Çift palding12x3</p> <p>-Jump to box + Duchagi 12x3</p> <p>-Squat jump 12x3</p> <p>-Squat jump+ Engel üzerinden sıçrama 12x3</p> <p>- Squat jump+ Engel üzerinden sıçrama + Havada çift palding 12x3</p> <p>- Engel Üzerinden Sıçrama + Havada palding</p> <p>-Sıçrama tahtasından yan geçiş + Tolyochagi 12x3</p> <p>-10 dk soğuma</p>	<p>-İp atlama 5dk x 3</p> <p>-Sehpa üzerinde makas (10 adet) + Çift ayak yatay sıçrama + Havada çift palding (10 adet)</p> <p>- Engel üzerinden yan sıçrama 12x3</p> <p>-Engel üzerinden sıçrayarak makas 12x3</p> <p>-Engel üzerinden yan sıçrama+Makas palding+ Sıçrayarak duchagi 12x3</p> <p>-10 dk soğuma</p>
7. ve 8. Hafta	<p>-10 dk ısınma</p> <p>-Jump to box + Duchagi 12x3</p> <p>-Sağ sol diz çekme ve engel üzerinden yan geçiş + Yopchagi 12x3</p> <p>-Engel üzerinden makas palding ile vuruş + Geriye yan sıçrama 12x3</p> <p>-Engel üzerinden sıçrama +</p>	<p>-İp atlama 5dk x 3</p> <p>- Squat jump + Engel üzerinden sıçrama + Havada palding 12x3</p> <p>-Sıçrama tahtasından yan geçiş + Tolyochagi 12x3</p> <p>-Sıçrama tahtası üzerinde dikey sıçrama+ Tolyochagi 12x3</p> <p>-Jump to box + Duchagi 12x3</p> <p>-Engel üzerinden yan sıçrama+</p>	<p>-İp atlama 5dk x 3</p> <p>-Sehpa üzerinde makas + Öne sıçrama + Havada palding 12x3</p> <p>-Engel üzerinden sıçrama + Havada çift palding 12x3</p> <p>-Squat jump+ Engel üzerinden sıçrama +</p>

	Havada palding 12x3 -Engel üzerinden yan sıçrama+Makas palding+Sıçrayarak duchagi 12x3 -10 dk soğuma	Makas palding+ Sıçrayarak duchagi 12x3 -10 dk soğuma	Duchagi 12x3 - Sağ sol diz çekme ve engel üzerinden yan geçiş + Yopchagi 12x3 -10 dk soğuma
--	---	--	---

Verilerin Analizi

Verilerin, SPSS 25.0 programı kullanılarak istatistiksel analizleri yapıldı. Tanımlayıcı istatistik kullanılarak deney ve kontrol gruplarının genel özellikleri belirlendi. Taekwondo temalı grup ile klasik taekwondo grubu sporcularının ölçülecek verilerinin ortalama değerleri ve standart sapmaları belirlendi. Shapiro – Wilk normallik testi yapılarak grup içi ve gruplar arası analizler öncesi ölçülen bütün verilerin dağılımının normalliği incelendi. Taekwondo temalı grup ve klasik taekwondo gruplarının ön test ve son test değerleri arasındaki farklar, normal dağılıma sahip veriler için “paired samples t-test” ile dağılımı normallik göstermeyen veriler için ise, “Wilcoxon” ile tespit edildi. Taekwondo temalı grup ile klasik taekwondo grubu ölçümleri arasındaki farklar ise, verilerin dağılımı normal ise “Independent Samples T-Test”, verilerin dağılımı normal değil ise “Mann-Whitney U Test” ile belirlendi.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde grupların istatistiksel analizlerine yer verildi. Çalışmanın bu boyutuna göre alt amaçlara uygun olarak belirtilen, verilerin analizlerinin neticesine göre dağılımın normalliğine ilişkin, betimsel istatistiklere yer verilirken Taekwondo temalı grup ile klasik taekwondo grubu sporcularının test neticelerini içeren analiz ve bulgular yer aldı.

Tablo 1. Kadın Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Deney Grubu Kadın Katılımcılar (n=6)				Kontrol Grubu Kadın Katılımcılar (n=7)				
	X	Ss	% Fark	P	X	Ss	% Fark	p	
Boy (cm)	ÖT	158,83	6,27	1,26	0,00**	156,43	6,32	0,55	0,04*
	ST	160,83	6,33			157,29	5,76		
Kilo (kg)	ÖT	46,31	5,63	1,08	0,31	44,87	7,47	2,48	0,10
	ST	46,81	6,09			45,98	6,53		
VKİ (kg/cm ²)	ÖT	18,46	1,55	-1,94	0,19	18,25	2,15	1,61	0,22

ST 18,10 1,50 18,54 2,05

X= Ortalama, Ss=Standart Sapma, p=Anlamlılık Değeri *=p<0,05, **=p<0,01

Yapılan değerlendirmede; kadın katılımcılara ait boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi ortalama, standart sapma ve anlamlılık değerleri tespit edilmiştir. (Tablo 1).

Tablo 2. Erkek Katılımcıların Fiziksel Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Deney Grubu Erkek Katılımcılar (n=4)				Kontrol Grubu Erkek Katılımcılar (n=4)				
	X	Ss.	% Fark	P	X	Ss.	% Fark	p	
Boy (cm)	ÖT	163,00	11,48	0,77	0,08	158,00	4,24	0,79	0,19
	ST	164,25	11,08			159,25	4,11		
Kilo (kg)	ÖT	48,50	11,47	3,61	0,04*	46,12	8,25	2,71	0,35
	ST	50,25	12,41			47,37	6,26		
VKİ (kg/cm ²)	ÖT	18,07	2,40	2,01	0,20	18,51	3,66	0,92	0,82
	ST	18,43	2,82			18,68	2,50		

X= Ortalama, Ss=Standart Sapma, p=Anlamlılık Değeri *=p<0,05, **=p<0,01

Yapılan değerlendirmede; erkek katılımcılara ait boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi ortalama, standart sapma ve anlamlılık değerleri tespit edilmiştir. (Tablo 2).

Tablo 3. Kadın Katılımcıların Motorik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Deney Grubu Kadın Katılımcılar (n=6)				Kontrol Grubu Kadın Katılımcılar Grup (n=7)				
	X	Ss	% Fark	p	X	Ss	% Fark	p	
İllinois (sn.)	ÖT	20,25	0,85	-1,85	0,03*	19,68	0,57	-0,81	0,10
	ST	19,88	0,62			19,52	0,48		
T testi (sn.)	ÖT	12,45	0,77	-3,76	0,04*	12,32	0,43	-2,62	0,07
	ST	11,98	0,56			11,99	,42		

Dikey sıçrama(cm)	ÖT	31,17	3,31			33,57	3,59		
	ST	36,00	4,73	15,51	0,02*	34,86	3,53	3,83	0,08
Çift ayak yatay Sıçrama(cm)	ÖT	171,33	18,96			174,29	20,19		
	ST	195,67	17,07	14,20	0,01*	184,00	18,69	5,57	0,02*
Tek ayak yatay Sıçrama (cm)	ÖT	162,00	14,92			159,57	8,54		
	ST	172,50	12,97	6,48	0,01*	168,29	11,82	5,46	0,04*
Flamingo (1dk./düşme adet)	ÖT	3,33	1,96			2,14	2,54		
	ST	1,67	1,96	-50,00	0,20	1,57	2,22	-26,67	0,28
Aerobik Dayanıklılık (ml/kg/min.)	ÖT	34,14	2,46			36,68	3,30		
	ST	36,60	2,66	7,18	0,00**	35,27	2,75	-3,86	0,03*
Anaerobik Güç (watts)	ÖT	560,18	88,01			565,54	113,09		
	ST	604,47	107,25	7,91	0,04*	588,72	94,21	4,10	0,09
30mt. Sürat (sn.)	ÖT	5,17	0,24			5,06	0,15		
	ST	5,01	0,14	-3,03	0,04*	5,65	1,88	11,66	0,45

X= Ortalama, Ss=Standart Sapma, p=Anlamlılık Değeri *=p<0,05, **=p<0,01

Yapılan değerlendirmede; kadın katılımcılara ait motorik özelliklerin ortalama, standart sapma ve anlamlılık değerleri tespit edilmiştir. (Tablo 3).

Tablo 4. Erkek Katılımcıların Motorik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Taekwondo Temalı Erkek Grup (n=4)				Klasik Taekwondo Erkek Grubu (n=4)				
	X	Ss	% Fark	P	X	Ss	% Fark	p	
İllinois (sn)	ÖT	18,53	0,25		20,03	1,07			
	ST	18,48	0,28	-0,27	0,04*	19,80	0,91	-1,19	0,15
T testi (sn)	ÖT	11,32	0,07		12,13	0,95			
	ST	10,78	0,09	-4,79	0,04*	12,11	0,65	-0,14	0,96
Dikey sıçrama(cm)	ÖT	40,00	4,24		33,50	5,91			
	ST	44,00	2,44	10,00	0,03*	36,00	6,73	7,46	0,16
Çift ayak Yatay	ÖT	203,25	10,14	8,86	0,02*	179,75	11,81	4,31	0,23

Sıçrama(cm)	ST	221,25	6,13			187,50	17,67		
Tek ayak yatay	ÖT	168,50	11,79			167,25	12,68		
sıçrama (cm)	ST	192,75	9,85	14,39	0,01*	172,75	18,00	3,29	0,42
Flamingo	ÖT	3,00	2,16			1,25	0,50		
(1dk./düşme adet)	ST	0,25	0,50	-91,67	0,05	0,75	0,50	-40,00	0,18
Aerobik Dayanıklılık	ÖT	37,15	1,42			36,32	4,05		
(ml/kg/min.)	ST	40,70	0,35	9,56	0,02*	37,85	1,44	4,20	0,41
Anaerobik Güç	ÖT	668,23	185,19			569,92	46,77		
(watts)	ST	725,35	197,66	8,55	0,01*	608,92	43,75	6,84	0,13
	ÖT	4,55	0,18			5,11	0,42		
30 mt. Sürat (sn.)	ST	4,37	0,07	-3,95	0,03*	5,07	0,45	-0,88	0,33

X= Ortalama, Ss=Standart Sapma, p=Anlamlılık Değeri *=p<0,05, **=p<0,01

Tartışma ve Sonuçlar

Bu aşamada araştırmadan edinilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılıp yorumlandı.

Yapılan çalışmada; tüm gruplarda kadın katılımcılarının ön ve son test boy uzunlukları ölçümleri arasındaki gelişimin anlamlı olduğu (p<0,05) tespit edildi. Erkek katılımcılarda kadın katılımcılara göre anlamlı gelişim olmaması, kadın katılımcıların ergenlik dönemine erkeklerden daha önce girmeleri ve bu yaş gurubunda daha fazla gelişim göstermiş olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada; tüm gruplarda kadın katılımcılarının ön ve son test vücut ağırlıkları arasındaki gelişimin anlamlı olmadığı (p>0,05) tespit edildi. Katılımcıların vücut ağırlıkları arasında anlamlı bir gelişim olmaması, katılımcıların düzenli taekwondo antrenmanı yapması ve sıklet sporu olan taekwondo sporunu yapan sporcuların vücut ağırlıklarına dikkat etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada; erkek taekwondo temalı katılımcılarının ön ve son test vücut ağırlıkları performansları arasındaki gelişimin %3,61 olduğu (p<0,05) tespit edildi. 46 Deney grubunun göstermiş olduğu bu gelişim sıklet sporu olan taekwondo sporunda bazı sporcuların büyüme döneminde kilo alması ve üst sıkletlere çıkmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada; tüm gruplarda kadın katılımcılarının ön ve son test vücut kitle indeksleri arasındaki gelişimin anlamlı olmadığı ($p < 0,05$) tespit edildi. Katılımcılarda anlamlı bir gelişim olmaması, katılımcıların vücut ağırlığı ve boy ölçümleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Birçok mücadele sporu gibi taekwondo sporunda da sporcular ağırlıklarına göre ayrılmakta ve vücut ağırlıklarına göre yarışmaktadır. Yarışmacılar kendi yaş grubunda, vücut ağırlıklarını korumak zorundadır. Vücut kitle indeksi bu durumda sporcular için önem taşımaktadır.

Literatür de bizim çalışmamızı destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. (Şahin vd.,2011; Şahin vd., 2012).

Çabukluk, birçok spor dalında olduğu gibi taekwondo sporunda da kazanan ve kaybeden sporcuyla belirleyebilir. Taekwondo sporunun içeriğinde kuvvet, dayanıklılık, esneklik, sürat gibi motorik özelliklerin yanı sıra çabukluk da son derece önemli bir yere sahiptir. Taekwondo, müsabakası anında, sporcular taktiksel becerilerini sahaya yansıtır ve birçok taktiksel oyunlarla performanslarını sergiler. Sporcuların bir taktiği uygulayabilmesi ve iyi performans gösterebilmesi, sporcuların motor becerilerinin ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Sporcuların müsabaka anında, birbirlerine yaptıkları müdahalelerin yüksek düzeyde çabuk olmasıyla ve kazananı belirleyen puanlama sisteminde uygulanan tekniklerin çabuk ve amaca uygun olmasıyla ilişkilidir. Yapılan çalışmada erkek ve kadın deney grubu katılımcılarının illinois ve t testi performanslarındaki gelişimin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Literatür bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. (Singh vd., 2015; Davaran vd., 2014; Khorasani vd.,2010).

Taekwondo, gerek antrenman gerekse müsabaka anında sıçramalı tekniklerin sıkça uygulandığı, patlayıcı ve kısa süreli kombine hareket formlarından oluşmasından dolayı anaerobik güç ve sıçrama performansı oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların sıçrama ve anaerobik güç performansları ile ilgili tartışma incelendiğinde; kadın ve erkek deney grubu katılımcıların performanslarında gelişimin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Literatür çalışmamızı destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. (Cheng vd., 2003; Singh vd., 2015; Davaran vd., 2014; Savaş ve Uğraş 2004; Eyüboğlu vd., 2016; Güney vd., 1994)

Yapılan çalışmada; deney grubu kadın ve erkek katılımcıların tek ayak ve çift ayak sıçrama performanslarında gelişme olduğu tespit edilmiştir. Literatür çalışmamızı destekler niteliktedir. (Öztin vd, 2003; Gökhan vd., 2011; Orhan vd., 2008)

Sürat özellikleri, performansı belirleyen önemli unsurlardan olduğu ifade edilmektedir. Taekwondo sporunda da sürat belirleyici performanslardan biri olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmada; deney grubu erkek ve kadın katılımcılarına uygulanan antrenman

programı öncesi ile sonrası sürat performansları arasında anlamlı bir gelişim tespit edilmiştir. Literatür çalışmamızı destekler niteliktedir (Orhan vd., 2008; Davaran vd., 2014; Anıl,1997).

Denge performansı çoğu sporda olduğu gibi taekwondo sporu içinde oldukça önemli bir parametre olduğu düşünülmektedir. Özellikle art arda yapılan teknik kombinelerinde vücut formunu korumak, bir sonraki teknik için doğru pozisyonu yakalamak, denge performansını öne çıkaran etkenlerdendir. Yapılan çalışmada; deney grubu erkek ve kadın katılımcılarına uygulanan antrenman programı öncesi ile sonrası flamingo denge skorları arasında gelişme tespit edilmiştir. Literatür çalışmamızı destekler niteliktedir (Lesinski vd., 2016; Sevinç vd., 2015; Şirinkan, 2011).

Taekwondo branşı hem anaerobik hem de aerobik enerji sistemlerinin kullanıldığı bir branş olsa da ağırlıklı olarak anaerobik dayanıklılığın ön plan olduğu bir spor dalıdır. Aerobik dayanıklılığın iyi düzeyde olması anaerobik dayanıklılığa olan olumlu etkisi bilinmektedir. Ayrıca bir günde birden fazla müsabakanın yapılması, gerek müsabaka anında gerekse raund aralarında hızlı toparlanmanın önemi, aerobik dayanıklılığı taekwondo branşı için öne çıkarmaktadır. Katılımcıların aerobik dayanıklılık performansları ile ilgili tartışma incelendiğinde deney grubu kadın ve erkek katılımcıların performanslarındaki gelişimin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Literatür çalışmamızı destekler niteliktedir (Rivera v.,1998; Saygın vd., 2005; Savaş ve Uğraş 2004; Türkmen vd., 2010).

Sonuç

Pliometrik egzersizler, kas kasılması-gerilmesi döngüsü içerisinde güç üretmek adına önemli bir antrenman türüdür. Taekwondo branşı gibi güç üretmenin önemli olduğu bir spor branşında pliometrik egzersizlerin, performansı önemli ölçüde geliştireceği düşünülmektedir. Taekwondo branşının atlama, sıçrama, sekme gibi özellikleri göz önüne alındığında pliometri ile iç içe bir branş olduğu, bundan dolayı da pliometrik egzersizlerin taekwondo motifli yapılması, branşa özgü etkisini artıracığı düşünülmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak, taekwondo sporcularına uygulanan taekwondo temalı pliometrik antrenmanların, taekwondo sporcularının motorik özelliklerine etkisi incelendiğinde; deney grubu sporcularının motorik performanslarındaki gelişimin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda taekwondo sporcularının pliometrik antrenmanlarını taekwondo temalı yapmaları, motorik performanslarına etki edeceği düşünülmektedir. Taekwondonun içeriğinde olan pliometriyi, branşa özgü taekwondo temalı pliometrik çalışmalarla sporcuların fizik ve motorik etkileri ortaya konulduğunda, yapılacak olan egzersizlerin bu antrenman yöntemi ile tasarlanması antrenörler ve sporcular için faydalı olabileceği düşünülmektedir.

** Bu çalışma 7- 9 Ekim 2020 tarihinde, 4. Akademik Spor Araştırmaları Kongresi Türkiye/ Trabzon'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

Anıl, F. (1997). Pliometrik çalışmaların 14-16 yaş grubu bayan basketbolcuların bazı fiziksek ve fizyolojik parametreleri üzerine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aragon, L. F. (2009). Evaluation of four vertical jump tests: Methodology, reliability, validity, and accuracy. *Measurement in physical education and exercise science*, 4(4), 215-228.

Cheng, C. F., Lin, L. C., Lin, J. (2003). Effects of plyometric training on power and power-endurance in high school basketball players. *Annual Journal of Physical Education and Sports Science*, 3(1), 41-52.

Davaran, M., Elmieh, A., Arazi, H. (2014). The effect of a combined (plyometric-sprint) training program on strength, speed, power and agility of karate-ka male athletes. *Research Journal of Sport Sciences*, 2(2), 38-44.

Ergun, N., Baltacı, G. (1997). Spor yaralanmalarında fizyoterapi ve rehabilitasyon prensipleri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu Yayınları.

Eyüboğlu, E., Dalkıran, O., Aslan, C. S. (2016). 7 haftalık hazırlık periyodunun bir kadın voleybol takımının vücut kompozisyonu, kuvvet, esneklik ve aerobik dayanıklılık özelliklerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 6071-79.

Gökhan, İ., Kürkçü, R., Aysan, H. A. (2011). Yetişkin sedanter genç erkeklerde yüzme eğitiminin vücut kompozisyonu ve motorik özellikler üzerine etkisi. *Klinik ve Deneysel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 69-73.

Güney, M., Sevim, Y., Savaş, S., Erol, A. E. (1994). Pliometrik çalışmaların sporcularda vücut yapısı ve sıçrama özelliklerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 38-45.

Hachana, Y., Chaabène, H., Nabli, M. A., Attia, A., Moualhi, J., Farhat, N., Elloumi, M. (2013). Test-retest reliability, criterion-related validity, and minimal detectable change of the Illinois agility test in male team sport athletes. *The Journal of Strength and Conditioning Research*, 27(10), 2752-759.

Harman, E. A., Rosenstein, M. T., Frykman, P. N., Rosenstein, R., Kraemer, W. J. (1991). Estimation of human power output from vertical jump. *The Journal of Strength and Conditioning Research*, 5(3), 116-120.

James, R. M., Allen, W. J., James, G. D., Dale, P. M. (2005). Measurement and evaluation in human performance. US: Human Kinetics.

Kalyon, T.A. (1990). Spor hekimliği sporcu sağlığı ve spor sakatlıkları. Ankara: Gata Yayınları.

Kalyoncu, O., Muratlı, S., Şahin G. (2005). Antrenman ve müsabaka. İstanbul: Yayılım Yayıncılık.

Khorasani, M., Sahebozamani, M., Tabrizi, K. G., Yusof, A. (2010). Acute effect of different stretching methods on illinois agility test in soccer players. *The Journal of Strength and Conditioning Research*, 24(10), 2698-2704.

Kormanowski, A., Padilla, E. L., Harasymowicz J. (2008). Metabokalyonculic effects of a zen meditation and qigong training program in experienced meditation instructors. *Arch Budo*, 4(1), 59-64.

Leger, L., Lambert, J. (1982). A maximal multistage 20 m shuttle run test to predict VO₂ Max. *European Journal of Applied Physiology and Occupational Physiology*, 49(1), 1-12.

Lesinski, M., Prieske, O., Granacher, U. (2016). Effects and dose response relationships of resistance training on physical performance in youth athletes: A systematic review and meta-analysis. *British Journal of Sports Medicine*, 50(1), 781-795.

Muratlı, S., Kalyoncu, O., Şahin, G. (2007). Antrenman ve müsabaka. İstanbul: Ladin Matbaası.

Orhan, S., Pular, A. ve Erol, A. E. (2008). İp ve ağırlıklı ip çalışmalarının basketbolcularda bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelere etkisi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22(4), 205-210.

Öztin, S., Erol, A. E., Pular, A. (2003). 15-16 yaş grubu basketbolculara uygulanan çabuk kuvvet ve pliometrik çalışmalarının fiziksel ve fizyolojik özelliklere etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 41-52.

Rivera, M., Rivera, A. M., Frontera, W. R. (1998). Health related physical fitness characteristics of elite puerto rican athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 2(3), 199-203.

Savaş, S., Uğraş, A. (2004). Sekiz haftalık sezon öncesi antrenman programının üniversiteli erkek boks, taekwondo ve karate sporcularının fiziksel ve fizyolojik özellikleri üzerine olan etkileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 257-274.

Saygın, Ö., Polat, Y., Karacabey, K. (2005). Çocuklarda hareket eğitiminin fiziksel uygunluk özelliklerine etkisi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(3), 205- 212.

Sevinç, D., Çolak, M., Yılmaz, V. (2015). A study on some motoric and anthropometric attributes of competitive and non-competitive taekwondo athletes between the age group 9-12 years. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(4), 112-122.

Singh, A., Boyat, A., Sandhu, J. S., (2015). Effect of a 6 week plyometric training pro-gram on agility, vertical jump height and peak torque ratio of Indian Taekwondo players. *Sport Exerc Med Open J.*, 1(2), 42-46.

Şahin, M., Şahin, A., Coşkun, Z., Çoban, O. (2011). Taekwondo sporu yapan, 7 ve 8 yaşlarındaki erkek çocukların bazı fiziksel ve antropometrik ölçümlerinin incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy Sports Sciences*, 6(2), 148-158.

Şimşek, A. (2012). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Şirinkan, A. (2011). 7-12 yaş grubu futbol okulu öğrencilerinin, fiziksel uygunluklarının eurofit testleriyle incelenmesi (Erzurum ili örneği). *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(3), 178-184.

Tsigilis, N., Douda, H., Tokmakidis, S. P. (2002). Test-retest reliability of the Eurofit test battery administered to university students. *Perceptual and Motor Skills*, 95(3), 1295-1300.

Türkmen, S., Çelik, A., Tunar, M., Tok, İ., Tatlıbal, P., Ada, E. N. (2010). Paramedik program öğrencilerinde beden eğitimi ve güç geliştirme dersinin vücut kompozisyonu ve fiziksel performans üzerine etkileri. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 125-130.

Wood, R. (2008). Flamingo balance test. *Topend Sports*: <http://www.topendsports.com/testing/tests/balance-flamingo.htm> adresinden 11 Nisan 2017 tarihinde erişilmiştir.

Tourism Students' Views and Thoughts on Undergraduate Education: A Research in State Universities

Muzaffer ÇAKMAK¹, Mehmet SARIŞIK², Şevki ULEMA³

¹Istanbul Gelisim University, İstanbul, TURKEY

<https://orcid.org/0000-0001-7584-4644>

²Sakarya University of Applied Sciences, Sakarya, TURKEY

<https://orcid.org/0000-0002-0681-6137>

³Sakarya University of Applied Sciences, Sakarya, TURKEY

<https://orcid.org/0000-0002-5874-8797>

Email: mzffrckmk@gmail.com

Type: Research Article (Received: 07.12.2020 – Accepted: 06.03.2021)

Abstract

The main purpose of this study was to reveal the opinions of undergraduate students about tourism education in the field of tourism in public universities in Turkey. The research was conducted in 23 out of 59 public universities providing tourism education at the undergraduate level, and a total of 2,074 people were reached. The analysis results showed that the students found the quality of the instructor, the suitability of the curriculum, and the dimensions of the student services to be sufficient and the implementation opportunities, the obstacles, and the institutional financial support to be insufficient. Furthermore, significant differences were found between the dimensions and the gender, sector experience, and classes/years of the students as a result of variance analysis.

Keywords: Education; Tourism education; Undergraduate education; Turkey tourism education

Introduction

As a result of economic, technological, and strategic developments, tourism has become a rapidly growing industry worldwide. According to the World Tourism Organization (UNWTO), in 2018, 1.4 billion tourists traveled around the world, spending 1.7 trillion dollars. In the same year, 46 million people visited Turkey, including 39.5 million foreign tourists and 6.5 million Turkish nationals (citizens residing abroad) (TR Ministry of Culture and Tourism, 2019). According to the 2018 data of the Turkey Statistical Institute (TSI), a revenue of \$29.5 billion was generated from tourists coming to Turkey. According to the World Tourism and Travel Council (WTTC), the number of employees in the tourism sector in Turkey was 532,100 in 2018. According to the 2018 report published by the Union of Mediterranean Touristic Hoteliers and Operators (AKTOB), the number of direct employments in food and beverage services, accommodation, sport/leisure/recreation activities, airlines, and travel agencies/tour operators was 1,083,695. One can thus assert that globally, the rise of the tourism industry promotes the development of hospitality and tourism education (Oktadiana and Chon, 2017: 15). In addition to all these economic impacts, because of the sociocultural, environmental, and political effects of tourism, deficiencies and disruptions related to education provided in this field are constantly being identified and eliminated.

Tourism undergraduate education began in Turkey in 1974. Tourism education, employment, and guidance, created by the Tourism Council in 2002, started to become widespread and came to the fore through the work of the commission. As a result, universities have entered a hectic period to meet the increasing demand for qualified personnel today.

The growth of the tourism industry necessitates higher education in said industry (Amisshah et al., 2020: 1). The current tourism education programs in Turkey differ depending on their duration and content. Depending on their duration, such programs are classified under certain groups: associate degree programs, which provide education in vocational schools; undergraduate departments, which provide education in colleges and faculties; and graduate and doctoral programs, which provide education in institutes (Demirkol, 2002: 87). In Article 3 of Higher Education Law No. 2547 (1981), the faculty is defined as “a higher education institution that carries out [a] high level of education, scientific research, and publications and to which units can be connected.” The college is defined as “a higher education institution that focuses on education and training for a particular profession.” Undergraduate education is defined as “a higher education based on secondary education, covering a program of at least eight semesters.”

Teaching and learning methods and tools play an important role in education (Hsu and Li, 2017: 101) as well as aid in developing a person’s behavior and skills (Erturk, 2014: 12). Vocational education provides training and practical skills for a particular trade or profession (Dredge et al., 2012: 2156). In this respect, education increases the efficiency of the labor factor in qualified labor and production (Unluonen, 2000: 219). Hsu (2018) stated that tourism education has mostly been class based and that internships grant students practical experience to work in the sector. Tourism education affects society in not only providing support to but also developing the tourism industry itself (Velempini and Martin, 2019: 8).

Universities are complex organizations that undergo major change, including the development of vocational subjects (Trowler et al., 2012) involved in the higher education sector (Collini, 2012). Educational institutions should equip students with the necessary intercultural skills, competencies, and awareness as well as prepare them for the industry so as to provide a good

start to the new graduates' careers (Min et al., 2020: 17). Sahin (2012: 56) emphasized that although theory and practice in the institutions providing education for the tourism industry work together to train candidates for the top management, due care should be given to the applied education itself. The qualified labor force can be provided with effective and quality tourism education and training (Unluonen, 2000: 218).

Some researchers stated that undergraduate students who are fluent in foreign languages, knowledgeable, resourceful, and capable of direction and management and who have the power to synthesize and make decisions against events (Pehlivan, 2008; La Lopa, 2011) should also be educated on tourism management. Avcikurt and Karaman (2002), on the other hand, emphasized that students who have graduated from the tourism management departments of tourism schools should receive a good foreign language education, be informed of technical issues in managerial terms, develop communication and interpersonal relations, and be provided with practical business information in the field of tourism management.

In 1991, only 6 universities provided undergraduate tourism education in Turkey (Hacıoglu, 1992: 91); this number grew to 22 faculties and colleges in 2002 (Avcikurt and Karaman, 2002: 54). According to the *Higher Education Programs and Quotas Guide* published by the Directorate of Assessment Selection and Placement Center (OSYM) in 2010, 45 universities offered undergraduate-level tourism education. Tables 1 and 2 show in detail the distribution of the number of faculties, colleges, and students according to the data published on November 26, 2018, by the Higher Education Information System (YBS). As shown in Table 1, 94 universities in Turkey (including the TRNC) provided undergraduate tourism education in 2018, 59 of which are public universities. In the same year, 37 faculties of tourism, 26 colleges, 2 faculties of business administration, 1 faculty of fine arts, and 1 faculty of economics and administrative sciences provided such education in these public universities (some universities have both a faculty of tourism and a college).

Table 1. Total number of undergraduate departments and students in tourism faculties in 2018

	Number	Tourism Management	Gastronomy and Culinary Arts	Tourism Guidance	Travel Management and Tourism Guidance	Recreation Management	Accommodation Management	Food and Beverage Management	Travel Management	Tourism and Hotel Management
Faculty of Tourism	37	31	23	19	4	5	4	2	2	1
Faculty of Economics and Administrative Sciences	1	1	--	--	--	--	--	--	--	--
Faculty of Economics	1	1	--	--	--	--	--	--	--	--
Faculty of Management	2	2	--	--	--	--	--	--	--	--
Fine Arts	1	--	1	--	--	--	--	--	--	--
Number Of Students	--	9,482	4,395	4,042	1,088	912	786	478	388	196

Table 2 shows that the faculties and colleges consist of the tourism management, gastronomy and culinary arts, tourism guidance, travel management, recreation management, accommodation management, food and beverage management, hotel management, and travel management departments.

Table 2. Total number of undergraduate departments and students in tourism faculties in 2018

	Number	Tourism Management	Tourism and Hotel Management	Tourism Guidance	Tourism and Hotel Management	Gastronomy And Culinary Arts	Accommodation Management	Food and Beverage Management	Travel Management and Tourism Guidance	Travel Management
College	26	4	9	5	3	6	7	2	1	1
Number of Students	--	640	3,108	842	1,093	1,014	2,412	357	346	293

Source: OSYM, 2018; YÖK, 2018

Methodology

The population of the research consists of students of 59 public universities in Turkey who receive education at the faculty and college levels in the field of tourism. In the 2018–2019 academic year, 31,872 (active and passive) students were enrolled, including 21,767 students in tourism faculties and 10,105 students in colleges. The questionnaire was prepared using the 5-point Likert-type scale (Likert, 1932) used by Bayraktaroglu (2013) and Eivazi Gharamaleki (2011); 34 expressions were rated as “5 = Strongly Agree” to “1 = Strongly Disagree” (Nakip and Yaras, 2016: 173–174).

All the universities in the population of research were contacted via email or telephone. Universities that could not be reached or that did not return calls/emails were emailed or phoned again. As a result, data was collected with the support of the academic staff of 29 contacted universities or with the one-to-one convenience sampling method (McDaniel and Gates, 1998; Nakip and Yaras, 2016: 240). Out of the 2,500 surveys distributed, 23 universities returned a total of 2,074. The number of valid answered questionnaires used in the research was 1,944.

Validity and reliability: The degree to which any scale or test consistently and steadily measures what it intends to measure is called “reliability.” The most commonly used method to understand the reliability coefficients of the scales is to look at the alpha coefficient (Cronbach, 1951; Coskun, et al., 2015: 125; Kozak, 2019). As shown in Table 3, the overall reliability coefficient of the study consisting of 34 statements was 0.930. Alpha values of 0.81 and above are highly reliable (Nakip and Yaras, 2017: 196; Kozak, 2019: 132).

Results

The data obtained in the study was subjected to statistical analysis after undergoing normality tests (Can, 2014: 88; Salkind, 2015: 142). In the parametric analysis techniques, analyses related to the research questions were made and reported. Table 3 shows that the gender distributions of the participants are very close to each other. The majority of the participants received training in tourism management (42.7%), had sector experience (61.8%), and were 21 years of age or older.

Table 3. Findings on demographic variables

Gender	N	%	Sector experience	N	%
Female	986	50,7	Yes	1.200	61,8
Male	958	49,3	No	743	38,2
Age			Sector experience distribution		
18	84	4,3	Less than 3 months	251	21,0

19	182	9,4	3-6 months	331	27,5
20	322	16,6	6-12 months	180	15,1
21	442	22,7	More than 1 year	438	36,4
22 and over	913	47,0	What year are you in?		
Department studied			1. Year	408	21,0
Tourism Management	831	42,7	2. Year	465	24,2
Tourism Guidance	336	17,3	3. Year	521	26,8
Gastronomy and Culinary Arts	312	16	4. Year	545	28,0
Tourism and Hotel Management	258	13,3	Opportunity to examine other schools		
Accommodation Management	140	7,2	Yes	766	39,4
Food and Beverage Management	56	2,9	No	1.175	60,6
Travel Management	11	0,6			

As a result of factor analysis, questions about the variables related to education were classified into 6 dimensions: the qualifications of the instructor, application opportunities, institutional financial support, curriculum suitability, student services, and obstacles. In terms of statistical consistency, the arithmetic mean, standard deviation, variance, and factor load values for each dimension are presented in Table 4.

Table 4. Factor analysis of variables related to education

Instructor Qualification	Mean	There is deficiency.	Arithmetic Mean	Standard Deviation	Factor Load
The instructor/lecturer who conducts the courses attends training courses and/or seminars during certain periods.	3,53	11.957	3.64	1.025	0,756
The lecturers who conduct the courses have continuous cooperation with the sector representatives.			3.49	1.003	0,747
The instructors who conduct the courses receive individual training when they do not have sufficient qualifications (courses, certificates, etc.).			3.26	0.993	0,649
The lecturers who conduct the courses have the practical application skills in the related field.			3.56	1.072	0,642
The lecturers who have attended the courses have sufficient sector experience.			3.68	1.109	0,630
Application Opportunities	Mean	There is deficiency.	Arithmetic Avg.	Std. Deviation	Factor Load
Facilities/laboratories are sufficient for practical courses given in our school.	2,73	11.952	2.32	1.233	0,825
The necessary infrastructure (tools, equipment and materials, etc.) is available for the courses.			2.68	1.179	0,820
There are automation systems for the sector which are necessary for applied courses.			2.72	1.193	0,763
Classrooms and laboratories are sufficient.			2.77	1.290	0,549
Practical vocational courses are suitable for the purpose of the program.			3.17	1.163	0,514
Institutional Financial Support	Mean	There is deficiency.	Arithmetic Avg.	Std. Deviation	Factor Load
The school administration provides financial support for the certification of students through courses.	2,77	10.650	2.59	1.167	0,731
Social and cultural activities are sufficient.			2.67	1.249	0,625
The school administration provides financial support for the certification of educators for applied courses.			2.79	1.090	0,600
Resources are allocated for the investments to be made in order to increase teaching opportunities.			2.96	1.049	0,598
A strategy has been developed to increase the possibilities of practice in our school.			2.83	1.149	0,556
Curriculum	Mean	There is deficiency.	Arithmetic	Std.	Factor

Suitability	3,38	10.055	Avg.	Deviation	Load
Foreign language courses are suitable for the purpose of the program.			3.22	1.273	0,740
The qualification of the instructors teaching foreign language is sufficient.			3.48	1.199	0,702
Current requirements are taken into account in the preparation of the curriculum for the courses.			3.41	1.111	0,498
Weekly hours of lessons given at our school are sufficient.			3.57	1.105	0,472
Theoretical vocational courses are suitable for the purpose of the program.			3.32	1.059	0,459
The qualifications of the instructors who give applied vocational courses are sufficient.			3.28	1.170	0,431
Student Services	Mean	There is deficiency.	Arithmetic	Std.	Factor
	3,12	7.955	Avg.	Deviation	Load
Student affairs services are sufficient.			3.00	1.277	0,715
Consulting services are sufficient.			3.20	1.191	0,679
Activities such as panels, conferences, symposiums and seminars are sufficient.			3.17	1.216	0,456
Obstacles	Mean	There is deficiency.	Arithmetic	Std.	Factor
	3,27	4.922	Avg.	Deviation	Load
Our educational institution may face some bureaucratic obstacles in making new investments.			3.21	1.023	0,712
Technical or personnel problems may arise in increasing the weekly hours of the lessons.			3.33	1.049	0,702

Analysis of Basic Components with Varimax Rotation: Total Variance Explained: 57.462%; Kaiser-Meyer-Olkin Sample Size: 93.5%; Bartlett's Test of Sphericity (0.00): $p < 0.05$; df. 351; Chi-square: 14395.505; Rating Range (For All Dimensions [1] Strongly Disagree - [5] Strongly Agree)

In the dimension related to the qualifications of the instructor, the highest factor loading was the expression “The instructor who conducts the courses attends training courses and/or seminars during certain periods,” with a value of 0.756. In terms of application possibilities, the highest factor loading was the expression “Facilities/laboratories are sufficient for practical courses given in our school,” with a value of 0.825. In the dimension of institutional financial support, the highest factor loading was the expression “The school management provides financial support for the certification of students through courses,” with a value of 0.731. In the dimension of curriculum suitability, the highest factor loading was the expression “Foreign language courses are suitable for the purpose of the program,” with a value of 0.740. In terms of student services, the highest factor loading was the expression “Student affairs services are sufficient,” with a value of 0.715. In the last dimension, the obstacles, the highest factor loading was the expression “Our institution may face some bureaucratic obstacles in making new investments,” with a value of 0.712.

Four expressions were included in the student services dimension in line with statistical predictions. However, as the statistical consistency in social sciences is as important as the logical consistency, the expression “There are legislative problems related to faculty members to follow the sector and improve themselves” (factor load: 0.562) has not been included in the student services dimension and therefore has been excluded from factor analysis.

As shown in Table 5, correlation analysis was performed to determine the relationships among the dimensions of the scales used in the research. Correlation analysis is the examination of the relationship between at least two variables. The correlation coefficient can be between -1 and $+1$ and can also yield negative and positive directional results (Cil, 1994: 275). The closer the correlation coefficient is to $+1$ or -1 , the stronger or greater the relationship is between the two variables. If the coefficient is positive, the direction of change is the same. If a negative relationship exists, the variables can be expressed as one of the

variables decreases while the other increases and vice versa (Can, 2014: 347–348; Kozak, 2019: 134).

Table 5. Interdimensional correlation analysis

Expression	A.M.	S.D.	Instructor Qualification	Application Opportunities	Institutional Financial Support	Curriculum Suitability	Student Services	Obstacles
Instructor Qualification	3.524	0.782	1					
Application Opportunities	2.725	0.949	0,362**	1				
Institutional Financial Support	2.770	0.844	0,410**	0,610**	1			
Curriculum Suitability	3.379	0.792	0,636**	0,529**	0,528**	1		
Student Services	3.122	0.942	0,438**	0,484**	0,559**	0,520**	1	
Obstacles	3.272	0.799	0,235**	0,174**	0,193**	0,257**	0,158**	1

** Significant correlation at 0.01 level

Correlation analysis showed generally moderate and low-level positive relationships among the studied dimensions. When the correlation coefficients were examined, the lowest relationship was found between the “student services” and “obstacles” dimensions (0.158), while the highest relationship was found between the “instructor qualification” and “curriculum suitability” dimensions (0.636). In general, moderate linear relationships existed among the dimensions. Although many variables were included in the variance analysis, it was based on the gender, sector experience, and class/year (time spent in school) of the students as these elements were foreseen to be more functional in the selection of departments and the evaluation of education.

Table 6 shows that the dimension of instructor qualification varied according to gender. The arithmetic means reveal that females ($\bar{X} = 3.56$) had more positive expressions than males ($\bar{X} = 3.47$), while no difference according to gender was observed in the other dimensions.

Table 6. Variance analysis of application possibilities by gender

Dimensions	Variable	Number (N)	\bar{X}	t Value	P Value
Instructor Qualification	Female	986	3.56	2.549	.011
	Male	958	3.47		
Application Opportunities	Female	986	2.69	-1.481	.139
	Male	958	2.75		
Institutional Financial Support	Female	986	2.76	-.371	.711
	Male	958	2.77		
Curriculum Suitability	Female	986	3.38	.057	0.954
	Male	958	3.37		
Student Services	Female	986	3.13	.469	.639
	Male	958	3.11		
Obstacles	Female	986	3.29	1.275	.202
	Male	958	3.24		

Table 7 reveals differences between the qualifications of the instructor, application opportunities, institutional financial support, curriculum suitability and student services dimensions and the sector experience. The arithmetic means of the instructor qualification dimension show that students with no sector experience ($\bar{X} = 3.58$) are more positive in their

views toward the survey statements than students with sector experience ($\bar{X} = 3.48$). Meanwhile, the arithmetic means of the application opportunities dimension show that students with no sector experience ($\bar{X} = 2.91$) are more positive in their views toward these statements than students with sector experience ($\bar{X} = 2.60$). The obstacles dimension did not differ significantly according to the students' sector experience.

Table 7. Variance analysis of application possibilities by industry experience

Dimensions	Variable	Number (N)	\bar{X}	t Value	P Value
Instructor Qualification	Yes	1,200	3.48	-2.856	,004
	No	741	3.58		
Application Opportunities	Yes	1,200	2.60	-7.130	,000
	No	741	2.91		
Institutional Financial Support	Yes	1,200	2.69	-4.874	,000
	No	741	2.88		
Curriculum Suitability	Yes	1,200	3.31	-4.877	,000
	No	741	3.48		
Student Services	Yes	1,200	3.06	-3.463	,001
	No	741	3.21		
Obstacles	Yes	1,200	3.28	1.132	,258
	No	741	3.24		

*Significant at $p < 0.05$ level.

Table 8 shows a significant difference between the year of the students (first and fourth years) and the qualifications of the instructor. Their attitudes toward the expressions were more positive than those of the first- and fourth-year students. Differences were observed between the first years and the second, third, and fourth years as well as between the fourth years and the first, second, and third years in terms of application opportunities, institutional financial support, and curriculum suitability. Differences were also found between the first and second years and between the third and fourth years in the student services dimension. The obstacles dimension did not differ significantly according to the years of the students.

Table 8. Variance analysis of application opportunities by years

Dimensions	F	P	1st Year	2nd Year	3rd Year	4th Year	Scheffe
			\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	
Instructor Qualification	5.719	,001	3.64	3.52	3.51	3.43	1st Year-4thYear
Application Opportunities	37.649	,000	3.04	2.82	2.68	2.43	1st Year - Others
							4th Year- Others
Institutional Financial Support	16.055	,000	2.97	2.79	2.76	2.59	1st Year - Others
							4th Year- Others
Curriculum Suitability	18.098	,000	3.57	3.41	3.37	3.20	1st Year - Others
							4th Year- Others
Student Services	12.577	,000	3.33	3.16	3.06	2.96	1st Year - 2ndYear
							1stYear - 4thYear
Obstacles	0.121	,948	3.28	3.28	3.26	3.22	3rdYear - 4thYear
							None

Conclusion and Discussion

The tourism industry has an important place in developing countries as it plays a significant role in many elements, such as gross national product, regional development, and employment. One of the most important features that distinguishes it from other sectors is that

it is labor intensive (Amoah and Baaum, 1997; Akis Roney, 2011; Lee et al., 2015; Cook et al., 2016; Rahimi et al., 2019). As such, training for qualified tourism personnel in educational institutions comes to the fore (Haw, 2018: 135). However, studies have shown that tourism students make their department choices willingly or depending on various reasons. Baltacı et al. (2012) determined that the students preferred the profession they had studied because they liked it and that they preferred tourism because it was a valid profession today, whereas Ulama et al. (2015) determined that these students willingly chose tourism education. Students should make choices according to their personal skills and abilities, not the scores they receive during (success order) the department choice periods (not because the success ranking is sufficient for this department). According to the ranking of the last student eligible to enter a public university that has provided tourism education for more than 25 years, this figure decreased from 384.985 in 2015 to 735.704 in 2018 (YÖK, 2018).

Baltacı et al. (2012) found that students in the tourism management department have the lowest level of education and course satisfaction and the highest level of concern about the future compared to other departments (travel agency, accommodation management, and tourist guidance). Students who willingly choose their departments have lower levels of concern about the future and higher educational satisfaction and are more willing to pursue a career in these departments. Koc (2019), in a study of tourism students on social anxiety and social avoidance, revealed that 54% of the students were mildly, 38.4% were moderately, 3.4% were highly, and 5% were not socially anxious. Uzumcu et al. (2015) revealed that wage and career opportunities were among the most prominent expectations of the students and that they thought they could advance rapidly in the tourism sector (Cavus and Kaya, 2015: 115), become managers, and work in this field for many years with the tourism education they received.

Students in institutions providing undergraduate tourism education in public universities in Turkey were evaluated, and the results are given below:

- Students in public universities providing undergraduate-level tourism education in Turkey constitute 0.45% of the total students in these universities (7,138,674).
- The majority of the students have sector experience. Given the duration of the interim internship (2 months in total) and on-the-job training (1 semester), the participants have experience outside the compulsory sector internship. Emir et al. (2008: 287) showed that students who undergo internships achieve significant gains in many areas, such as getting to know the sector, learning current practices in the sector on the job, developing their human relations, improving their foreign languages, and getting to know the business life.
- The factor analysis results show that the participants gave more positive answers to questions about the dimensions of the qualifications of the instructor, curriculum suitability, and student services.
- Negative answers were given to the statements regarding the application opportunities, obstacles, and institutional financial support dimensions. These results can be found in similar studies in the literature. In the study of Bayraktaroğlu (2013), the participants were asked to determine whether they had facilities for application within the academic unit they were working in, and they stated that there were no computers and no food and beverage and accommodation laboratories within the academic units they were working in. Karaca (2018) asked 109 lecturers, “Where is the area used for the gastronomy applied class hours in your school?” They answered, “Private sector

enterprises within the institution.” These studies show that state institutions providing tourism education have insufficient or incomplete practice opportunities.

- In the correlation analysis among the dimensions, an above-average relationship between instructor qualification and curriculum suitability was found.
- An above-average relationship was found between the dimensions of institutional financial support and application possibilities. Pirnar (2014) listed the weaknesses of tourism faculties as being very new (as of 2012), having fewer management-based courses in the curriculum, having limited resources given their being new, and having a limited number of qualified, specialized instructors. As a result, the process is prolonged or not carried out between institutions and financial resources in public universities given problems in correspondence, permits, etc. The limited budget provided to universities often leads to a process of funding through local governments, sponsors, or donations. While low-budget activities can be met through these means, application opportunities with a high-cost element remain incomplete, or the facilities of private institutions and organizations are utilized.
- Regarding the relationship between the years of the students and the dimensions, positive attitudes toward these dimensions decrease gradually. The highest differences were found between the first and fourth years in terms of application possibilities. This is caused by the increase in tourism education departments in universities and the lack of effective use of their limited budgets by opening new departments instead of increasing the quality of education in many universities. The lack of practical courses and the majority of courses being theoretical courses have an impact on the students’ attitudes after their sector experience.
- A difference has been determined between the qualifications of the instructor, application opportunities, institutional financial support, curriculum suitability, and student services dimensions and whether or not the students have sector experience; students with no sector experience gave more positive answers to these dimensions. Akış Roney and Oztin (2007: 13) mentioned that new students are more optimistic about the industry and develop less positive perceptions after internship or after part-time work experience (for some students). As a result of the students’ sector experience, universities have more deficiencies in these issues, especially with the students’ negative responses to statements related to application opportunities and institutional financial support.
- Significant differences were found between the instructor’s qualifications and the student’s gender. The fact that the majority of the students with sector experience are male may also be connected to their attitudes toward expressions in this dimension.

Based on these results, the following recommendations can be proposed:

- To improve the quality of teaching, instead of employing qualified instructors, the existing instructors should be qualified.
- Practice opportunities and sector practices should be expanded.
- More financial support should be provided for application areas such as laboratories and equipment.
- The curricula of the courses should be constantly updated by taking into account the current technologies.
- A service network that can respond quickly to students should be established.
- Systems to educate students with self-confidence should be established.

REFERENCES

Akıs Roney, S., Oztin, P. (2007). Career Perceptions of Undergraduate Tourism Students: A Case Study in Turkey, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 6(1): 4-17.

Akıs Roney, S. (2011). *Turizm: bir sistem analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Amissah, E. F., Opoku Mensah, A., Mensah, I., Gamor, E. (2020). Students' perceptions of careers in Ghana's hospitality and tourism industry. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 32(1): 1-13.

Amoah, V. A., Baum, T. (1997). Tourism education: policy versus practice. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 9(1): 5-12.

Assessment Selection and Placement Center (2010). Student selection and placement center. Retrieved from https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2010/OSYS/Kilavuzlar/TercihKilavuzu/2010_OSYS_Tablo4.pdf. (Accessed: 06 July 2019).

Assessment Selection and Placement Center (2018). Higher Education Institutions Exam. Retrieved from <https://www.osym.gov.tr/TR,15240/2018-yuksekokretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>, (Accessed: 06 July 2019).

Avcıkurt, C., Karaman, S. (2002). Lisans Eğitimi Veren Turizm Okullarının Ders Programları Karşılaştırması. *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*. 11-13 December 2002, Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Baltacı, F., Unguren, E., Avsallı, H., Demirel, O. N. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25. Retrieved from <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423869098.pdf>

Bayraktaroglu, E. (2013). Türkiye'de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Uygulama Olanakları. Master Thesis. Afyon Kocatepe University: Social Sciences Institute. Afyonkarahisar, Turkey. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

Cavus, Ş., Kaya, A. (2015). Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Kariyer Planları ve Turizm Sektörüne Yönelik Tutumu. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4(5). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/577277>

Cil, B. (1994). İstatistik. Ankara: Tutubay Yayınları.

Collini, S. (2012). What are universities for?. London: Penguin Books.

Coskun, R., Altunısık, R., Bayraktaroglu, S., Yıldırım, E. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri – SPSS Uygulamalı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Council of Higher Education (2018). License Atlas. Retrieved from <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>, (Accessed: 01 July 2019).

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3): 297-334. Retrieved from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2FBF02310555.pdf>

Demirkol, S. (2002). Turizm Alanındaki Lisansüstü Programların Analizi ve Sektörel Uyumlaştırmaya Yönelik Görüşler. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop. 11-13 December 2002, Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Dredge, D., Benckendorf, P., Day, M., Cross, M. J., Walo, M., Weeks, P., Whitelaw, P. A. (2012). The philosophical practitioner and the curriculum space. *Annals of Tourism Research*, 39(4): 2–16. Retrieved from <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9780203763308/chapters/10.4324/9780203763308-16>

Eivazi Gharamaleki, M. R. (2011). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Eğitimi Veren Kurumları Değerlendirmeleri İran-Türkiye Karşılaştırması. Doctoral Thesis. Gazi University: Institute of Education Sciences. Ankara, Turkey. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Emir, O., Arslan, S., Kılıckaya, Ş. (2008). Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programı Öğrencilerinin Staj Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği. *Afyon Kocatepe University, Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*. C: X, S: II. Retrieved from <https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/AKU/1300/273-291.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ertürk, S. (2014). Eğitimde Program Geliştirme. İstanbul: Edge Akademi Yayıncılık.

Hacıoğlu, N. (1992). Yüksek Öğretimde Mesleki Turizm Eğitimi Geliştirme Perspektifleri. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop. 9-11 December 1992, Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Haw, J. (2018). Service quality improves students' evaluation of good teaching. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 30(3): 135-143.

Higher Education Law (1981, 4 November). Official newspaper (Number: 17506). Retrieved from <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf>. (Accessed: 30 June 2019).

Hsu, C. (2018). Tourism education on and beyond the horizon. *Tourism Management Perspectives*, 25: 181-183.

Hsu, C. H., Li, M. (2017). Effectiveness and usage frequency of learning methods and tools: Perceptions of hospitality students in Hong Kong. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 29(3): 101-115.

Karaca, E. (2018). Dünya Genelindeki Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Gastronomi Öğreniminin Karşılaştırmalı Analizi. Master Thesis. Sakarya University: Social Sciences Institute, Sakarya, Turkey. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Koc, E. (2019). Turkish tourism and hospitality students' social anxiety and avoidance. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 31(1): 49-54.

Kozak, M. (2019). Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

La Lopa, J. M. (2011). Student reflection on quality teaching and how to assess it in higher education. *Journal of culinary science & technology*, 9(4): 282-292.

Lee, D., Hampton, M., Jeyacheya, J. (2015). The political economy of precarious work in the tourism industry in small island developing states. *Review of International Political Economy*, 22(1): 194-223.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of psychology*. 140(22): 5-55. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1933-01885-001>

Min, H., Lee, P. C., Park, J. (2020). Open to diversity! Investigating the impact of cultural intelligence on students' preference for group work. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 32(1): 14-24.

Nakip, M., Yaras, E. (2016). SPSS uygulamalı pazarlama araştırmalarına giriş. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Nakip, M., Yaras, E. (2017). SPSS uygulamalı pazarlamada araştırma teknikleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Oktadiana, H., Chon, K. (2017). Vocational versus academic debate on undergraduate education in hospitality and tourism: The case of Indonesia. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 29(1): 13-24.

Pehlivan, R. (2008). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektör ile İlgili Tutumlarının Mezuniyet Sonrası Kariyer Seçimine Etkisi. Master Thesis, Adnan Menderes University, Social Sciences Institute, Aydın, Turkey. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Pirnar, I. (2014). Tourism Education Universities in Turkey: Comparison of Different Structures and Related Effects on Education Quality. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 116(2014): 5070-5074.

Rahimi, R., Akgunduz, Y., Koseoglu, M. A., Okumus, F. (2018). Mobility patterns of Asian Students: The case of tourism and hospitality management students in the United Kingdom. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 30(2): 85-94.

Sahin, G. G. (2012). Turizm Eğitiminde Markalaşma. İçinde. Turizm Eğitimi Konferansı - Tebliğler 17-29 Ekim 2012 Bildiri Kitabı, Ankara: MRK, 48-60.

Salkind, N. (2015). İstatistikten nefret edenler için istatistik. Alper uhadaroğlu (Trans. Edt.). Ankara: Pegem Akademi.

T.R. Ministry of Culture and Tourism (2019). Annual bulletins. Retrieved from <http://yigm.ktb.gov.tr/TR-201114/yillik-bultenler.html>. (Accessed: 03 July 2019).

Trowler, P., Saunders, M., Bamber, V. (Eds.). (2012). Tribes and Territories in the 21st Century. Rethinking the significance of disciplines in higher education. Abingdon, Oxon and New York: Routledge.

Turkey Statistical Institute (2019). Tourism statistics. Retrieved from http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, (Accessed: 03 July 2019).

Ulama, S., Batman, O., Ulama, H. (2015). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kariyer Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği.

Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(12). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/40162>

Union of Mediterranean Touristic Hoteliers and Operators (2018). Retrieved from <https://aktob.org.tr> (Accessed: 20 August 2019).

Unluonen, K. (2000). Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı. 3.

Uzumcu, P. T., Alyakut, O., Günsel, A. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleğin Geleceğine İlişkin Bakış Açıları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(33). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/852758>

Velepini, K., Martin, B. (2019). Placed-based education as a framework for tourism education in secondary schools: A case study from the Okavango Delta in Southern Africa. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 100197.

World Tourism and Travel Council (2019). Direct Contribution to Employment. Retrieved from <https://www.wttc.org/datagateway/>. (Accessed: 03 July 2019).

World Tourism Organization (2019). Statistics. Retrieved from <http://www2.unwto.org/en>. (Accessed: 03 July 2019).

U17-U18 Yaş Grubu Plaj ve Salon Voleybolu Milli Takım Sporcularından Elde Edilen Bazı Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Hasan GÖKTEN¹, Ali ÖZKAN²

¹Sabahattin Zaim Sosyal Bilimler Lisesi, Ankara, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-1921-4864>

²Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-2859-2824>

Email: hasangokten73@gmail.com, ali_ozkan1@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 03.03.2021 - Kabul: 24.05.2021)

Öz

Bu araştırmanın amacı U17-U18 yaş grubu plaj ve salon voleybolu milli takım yer alan sporculardan elde edilen bazı değişkenlerin değerlendirilmesidir. U17-U18 yaş grubu plaj ve salon voleybolu milli takım altyapı hazırlık gruplarında eğitim gören toplam 47 (erkek=25, kadın=22 gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan deneklerin vücut yağ yüzdesi, yağsız vücut kütlesi, sağ-sol bacak yağ, yağ kütle, kas, yağsız kütle; sağ-sol kol yağ, yağ kütle, kas, yağsız kütle; gövde yağ, yağ kütle, kas, yağsız kütle) bia kullanılarak belirlenmiştir. Deneklerin morfolojik belirlenmesinde; boy uzunluğu, vücut ağırlığı, deri kıvrım kalınlığı, çevre ve çap ölçümleri yapılmıştır. Anaerobik performans Wingate anaerobik güç ve kapasite testi (WAnT) ve dikey sıçrama testi ile belirlenirken izokinetik kuvvetin belirlenmesinde konsantrik diz fleksiyon ve ekstansiyon kuvvetleri 60°, 90° ve 120°'lik hızlar kullanılmıştır. Sürat ve çabukluk belirlenmesinde T testi ve 505 çeviklik testi kullanılmıştır. Dengenin belirlenmesinde Sportkat 2000 denge ölçüm cihazı kullanılmıştır. Bacak ve pençe kuvvetinin belirlenmesinde izometrik bacak kuvveti dinamometresi kullanılmıştır. Plaj ve salon voleybolcularından elde edilen değişkenlerin arasındaki farkın değerlendirilmesi amacıyla bağımsız iki örnek T-Testi (Independented sample t-test) yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bağımsız iki örnek T-Testi sonuçlarına göre plaj ve salon voleybolu oyuncularının performans değerleri arasında fark bulunamamıştır. Sonuç olarak, çalışmadaki bulgular plaj voleybolcuları ile salon voleybolcularının performans değerlendirildiğinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda performans değişkenleri arasında bir farklılık çıkmaması, oyuncuların voleybol branşının gereksinimleri doğrultusunda antrene edilmediğini düşündürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Plaj-Salon voleybol, Kuvvet, Denge, Anaerobik performans, Çeviklik

Evaluation of Some Variables of U17- U18 Age Group of Beach and Indoor Volleyball Players in National Team

Abstract

The purpose of this study was to evaluate some variables of U17- U18 age group of beach and indoor volleyball players in national team preparation program. A total of 47 male and female (male=25, female=22) U17- U18 age group of beach and indoor volleyball players in national team preparation program participated in this study voluntarily. In the study measurements were taken. The Wingate Anaerobic Power Test (WanT) and vertical jump test were used for the determination of anaerobic performance. Peak isokinetic knee extension and flexion torques were determined at $60^{\circ} \cdot s^{-1}$, $90^{\circ} \cdot s^{-1}$ and $120^{\circ} \cdot s^{-1}$. Agility performance was measured using the T drill and 505 agility test. Sportkat 2000 was used for the determination of balance. Isometric Dynamometer was used for the determination of knee and back strength. Independent sample t-test was used to compare with beach and indoor volleyball players' performances. Independent sample t-test indicated no significant differences between beach and indoor volleyball players' performances. As a conclusion, the findings of the present study indicated that beach volleyball players and indoor volleyball players, bio was used for determination of body fat percentage (BF), lean body mass, right-left leg fat, fat mass, muscle, lean mass; right-left arm fat, fat mass, muscle, lean mass; trunk fat, fat mass, muscle and lean mass. For the determination of morphological variables, subjects' height, body weight, skinfold thicknesses, circumference and girth performances result in no significant difference in volleyball branch which is bound only with the special position training by the training levels. It is also thought that the cause.

Keywords: Beach-Indoor volleyball, Strength, Balance, Anaerobic performance, Agility

Giriş

Sporda başarılı olabilmek için iyi bir fiziksel ve zihinsel performansa ihtiyaç duyulmaktadır. Performans, davranışın göreceli olarak kısa zamanlı, sınırlı bir bölümü olarak ifade edilirken, genel anlamda ele alındığında somut bir işi yapmaya yönelik eylem olarak ifade edilmektedir (Tiryaki, 1991). Ayrıca performansı etkileyen en önemli faktörler enerji üretimi (aerobik-anaerobik), enerji oluşumu (aerobik-anaerobik), nöromüsküler ileti ve psikolojik etmenlerdir (Kuter, Öztürk, 1997).

Açıkada ve Ergen sporda performansı birden çok etkene bağlamışlardır. Bireysel olarak malzeme, antrenman, antrenör, planlama, teknik, taktik, ısınma, motivasyon gibi etkenler sporda performansa etkilerken, sosyal çevre, anaerobik-aerobik kapasiteler, sürat, kuvvet, kalp damar sistemi, hatta şans faktörünün bile bu bağlamda sporda performansı etkilediğini ifade etmişlerdir (Açıkada, Ergen, 1990).

Günümüzde tüm spor dallarında sporcuların daha hızlı, daha becerikli, fizyolojik kapasitelerinin daha üstün nitelikte olması gerekmektedir. Sporda hedef; kitlelere ulaşmak, zirveyi yakalamak ve ötesine geçebilmektir. Bilimsel araştırmaların hedefi insan sınırlılıklarını tahmin ederek en üstün performansı yakalamaktır. Yapılan antropometrik ve fizyolojik incelemeler sporcunun ve uygulanacak antrenman modelinin seçilmesine katkı sağlar. Fiziksel uygunluk açısından, voleybol sporcusunun antropometrik özellikleri ve sıçrama yeteneği, performans açısından takımın başarısında önemli etkenlerdendir (Clarke, 1975 akt. Aslan, Koç, Karakollukçu, 2015). Koch ve Tılp (2009) tarafından yapılan çalışmada kadın ve erkek plaj voleybolu oyuncularını arasında hücum, savunma ve blok hareketlerinde anlamlı farklar bulunmuştur. Bunun sebebi antropometrik, fizyolojik ve cinsiyete özgü farklılıklardan kaynaklandığı ifade edilmiştir (Koch, Tılp, 2009).

Bu performans değişkenlerinin yanı sıra voleybolda temel motorik özelliklerden biride sıçramadır. Sıçrama, voleybol oyuncularının sıklıkla kullandıkları hareketlerden biridir. Top fırlatma ve sıçrama gibi motor becerilere, aktif sıçrama ile başlanır (Arvas ve ark. 2006). Tilman ve ark. (2004) kadın voleybol oyuncularının müsabaka sırasında yaptıkları sıçrama sayısını ölçmek ve farklı sıçrama iniş teknikleri göreceli sıklığını belirlemek amacıyla dört voleybol takımı arasında yapılan maçları analiz etmişler ve oyuncuların her maç başına yaklaşık 22 sıçrama gerçekleştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Ayak kullanımlarına bakıldığında ise %50'den fazlasının tek ayak üzerine düşüş yaptığını ifade etmişlerdir (Tilman ve ark. 2004).

2004 Atina Olimpiyatları erkek ve kadın plaj voleybolu oyuncularını arasında yapılan karşılaştırmada iki cins arasında kas gücü olarak önemli farklılıkların olduğu, blok ve smaç vuruşlarında sıçramanın önemi ve oyunun kazanılmasında ise taktik becerilerin büyük rol oynadığı görülmüştür (Yiannis, Layios 2008). Burada dikkat edilmesi gereken en önemli faktörlerden biri de kas ve kas gruplarının sahip olması gereken kuvvet oranlarıdır. Yapılan testlerle kas dengesizlikleri belirlenmeli ve spor uzmanı veya antrenör zayıf bölgeleri uygun kuvvet düzeyine getirmelidir.

Kas kuvveti dengesiyle ilgili yapılan araştırmalar genel olarak rehabilitasyon sürecinin bir parçası olarak kullanılmaya yöneliktir. Ancak bu dengenin antrenman planlamasının başında dikkate alınması birçok problemi başından çözecektir, çünkü kas kuvvet oranlarının dengesizliği eklem bütünlüğünün ve/veya kas iskelet sisteminin zarara uğramasına neden olmaktadır. Karşılaşılan birçok sakatlığın sebebi de bu kuvvet dengesinin bozukluğundan meydana gelmektedir. Özellikle maksimal veya submaksimal düzeyde yapılan aktivitelerde kas dengesi aktivitelerin devam ettirilebilmesini sağlayan en önemli özelliktir. Ayrıca kas kasılma hızı da kuvveti ve anaerobik performansı etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak da karşımıza çıkar. Anaerobik güç ve kapasiteyi belirlenmesinde kullanılan Wingate testinde maksimum güç de, kas kasılma hızından etkilenmektedir (Murphy ve ark., 1986, 636). Kas kasılmasındaki güç kasın kasılma öncesi boyuna ve kasılma hızına bağlıdır. Kas kasılma boyu kasılma öncesi %20 daha uzatılmış ise yüksek bir kuvvet elde edilmektedir. Kas kasılmasında kasılmanın hızı ve yük arasında ters orantılı ilişki vardır. Kas kuvveti tekrar edilen bir dizi içinde ölçülürse, uygulanan yük artıca kasılma hızı ve oluşan kas kuvveti azalmaktadır. Bu uygulanan ağırlığa bağlı olarak da deneğin ağırlığa verdiği toplam hızının azaldığı bu azalışın da kuvvetle orantılı olduğu ve bundan da maksimum güç sonuçları etkilenmektedir. Buna ek olarak vücut kompozisyonunun yani somatotipin, bacak hacminin, bacak kütlelerinin, uyluk çevresinin genişliğinin, uyluk bölgesini oluşturan kasların (Quadriseps, hamstring...vb.) kas kütlelerinin ve kas liflerinin fazla oluşunu bağlı olarak kasta oluşturulan kuvvet-gücün daha yüksek olduğunu bunun da maksimum gücü etkilediğini göstermektedir (Akyüz ve ark. , 2010; Zorba ve ark., 2010).

Spor Bilimleri alanında farklı branşlarda kuvvet, anaerobik performans gibi özellikleri tanımlayan ve ilişkilerinin belirlenmesi gibi alışmalar (Özkan ve Kin-İşler., 2010, Özkan ve ark., 2009) olmasına rağmen plaj ve salon voleybolu sporcularının, antropometrik özellik, sıçrama kuvveti, izokinetik kuvvet, anaerobik güç ve kapasite, sürat, çabukluk ve reaksiyon, denge, pençe ve bacak kuvvetlerinin belirlenmesi ve farklılıkların belirlenmesiyle ilgili çok fazla benzer çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışma bu yönleriyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Materyal ve Metod

Bu araştırmanın amacı; 17-18 yaş grubu plaj ve salon voleybolu milli takım altyapısında yer alan sporculardan elde edilen bazı değişkenlerin karşılaştırılmasıdır.

Araştırma Grubu

Bu çalışmaya yaşları 15-18 arasında değişen, 47 TVF Spor Lisesinde okuyan plaj ve salon milli takım hazırlık gurubu öğrencileri gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma nicel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Tecrübe araştırma desenlerinden deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu kapsamda sporcuların

antropometrik, anaerobik güç-kapasite, sıçrama, izokinetik kuvvet, sürat, çabukluk, reaksiyon, denge, pençe ve bacak kuvveti ölçümleri yapılmıştır. Bu araştırma nicel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Tecrübe araştırma desenlerinden deneysel araştırma deseni kullanılmıştır.

Çalışma öncesinde öğrencilerin her birine çalışma ile ilgili ayrıntılı bilgi ve karşılaşılabilecek risk ve rahatsızlıkları içeren bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır. Antropometrik ölçümler öncesinde deneklerden, 24 saat içerisinde spor yapmamaları istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin sırasıyla antropometrik ölçümler (boy, vücut ağırlığı, vücut ve ekstremitelerdeki yağ oranları, kas oranları), vertical (dikey) sıçrama, izokinetik ölçümleri (60, 90, 120 derecelik açılarda), anaerobik güç ve kapasite, sürat, çeviklik (505 Çeviklik ve T testi), statik denge, pençe ve bacak kuvveti ölçümleri yapılmıştır.

Sıçrama Testi

Sıçrama testleri Türkiye Voleybol Federasyonu ölçüm ve performans laboratuvarında bulunan dikey sıçrama cihazı ile vertical olarak gerçekleştirilmiştir.

İzokinetik Kuvvet Ölçümleri

İzokinetik kuvvetlerinin ölçülmesinde ISOMED 2000 izokinetik dinamometresi kullanılmıştır. Ölçümler ise 60, 90 ve 120 derecelik açılarda her sporcu için iki bacdaktan ölçüm alınmıştır.

Anaerobik Güç ve Kapasite Ölçümleri

Anaerobik performansın belirlenmesinde Monark 894E Wingate Ergometresi (alt ekstremiteler için) kullanılmıştır.

Sürat ve Çabukluk Testleri

Sporcuların belirli mesafelerdeki sürat performansı ve farklı yönlerde hareket kalıplarını içeren çabukluk performansının fotoseller yardımıyla ölçülmüştür.

505 Çeviklik Teti: 6 koni, süreölçer ve kaymayan bir zeminde, çıkış noktasından 10 m ileriye fotosel yerleştirilerek yapılacaktır. Fotoselden sonra 5m ileriye iki adet huni yerleştirilecek ve sporcunun sürati ölçülmüştür.

Çabukluk Testi

T Testi: 4 koni ile kaygan olmayan düz bir zeminde yapılmıştır. A konisinden kısa koşu atarak B konisine koşan öğrenci (10 m), sağ elle koniye dokunmuş. Sola C konisine doğru (5m) yan yan koşup sol elle C konisine dokunmuş, ardından D konisine (10 m) sağa doğru yan koşarak sağ elle D konisine dokunmuştur. Sonra tekrar B konisine yan koşarak sol el ile dokunmuştur. Geri koşu ile A konisinin giderek testi sonlandırmıştır.

Denge Testleri

Denge testleri, postür ve vücudun farklı bölgelerine ait denge ölçümleri yapılmıştır. Bu ölçümler Türkiye Voleybol Federasyonu Performans Ölçüm Laboratuvarında bulunan

Sportkat 2000 aleti ile statik denge modunda, sağ, sol ve çift bacak olmak üzere toplam 3 kez yapılmıştır. Sporculara test protokolü anlatılmış ve üzerlerindeki ağırlık yapacak, denge bozacak tüm cisimler çıkartılmıştır. Sporcular önce çift ayak, sonra sağ ayak ve daha sonrada sol ayak ile statik denge ölçümüne katılmışlardır.

Bacak Kuvveti Ölçüm Aracı

Bacak kuvveti ölçümleri Takei marka ölçüm cihazı ile yapılacaktır. Bacak kuvveti olmak üzere 3 farklı bölgeden, toplam 3 er ölçüm alınacak en iyi değerler kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi ve Çözümlemesi

Bu araştırma, 17-18 yaş altı plaj ve salon voleybolu milli takım altyapısında yer alan sporculardan elde edilen bazı değişkenlerin karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla 47 voleybolcunun (22 kız, 25 erkek) vücut kompozisyonları, farklı diz açıları (60s⁻¹, 90s⁻¹, 120s⁻¹) bacak kuvvetleri, WANt, sürat ve çabukluk, denge ve sırama değerleri belirlenmiştir. Elde edilen verilere tanımlayıcı istatistik yapılmıştır. Alt ve üst ekstremitelerde elde edilen değişkenlerin arasındaki farkın değerlendirilmesi amacıyla bağımsız iki örnek T-Testi (Independent sample t-test) yöntemi kullanılmıştır. Ölçümler sonucunda elde edilen veriler SPSS 16.0 paket programında yapılacak ve yanılma düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Tanımlayıcı Bulgular

Çalışmaya katılan voleybolcuların vücut kompozisyonu değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Voleybolcuların Vücut Kompozisyonu Değişkenlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

	N	Yaş (yıl)	Vücut Ağırlığı (kg)	Boy (cm)	Yağ (%)	Yağsız Vücut Kütlesi(kg)
	Kadın + Erkek (n=47)	15.97±0.90	71.34±10.34	180.8±7.79	18.81±5.91	57.31±12.03
	Kadın (n=22)	16.23±0.94	66.63±8.22	174.9±4.71	23.92±4.15	48.84±9.35
	Erkek (n=25)	15.76±0.83	75.30±9.85	185.7±6.27	14.52±3.04	64.43±9.12
Plaj Voleyb olcular	Kadın + Erkek (n=22)	15.71±0.90	70.55±9.59	181.7±7.33	18.70±4.85	57.59±9.98
	Kadın (n=10)	16.0±1.0	64.61±5.81	176.7±4.46	23.01±3.91	49.73±4.64
	Erkek (n=12)	15.50±0.79	75.00±9.60	185.5±6.90	15.46±2.26	63.46±8.80
Salon Voleyb olcular	Kadın + Erkek (n=25)	16.20±0.86	72.01±10.05	180.0±8.22	18.90±6.78	57.09±13.70
	Kadın (n=12)	16.41±0.90	68.15±9.11	173.5±4.56	24.60±4.36	48.18±11.92
	Erkek (n=13)	16.00±0.81	75.57±10.46	186.0±5.90	13.64±3.47	65.32±9.68

Tablo 1’de görüldüğü gibi kadın ve erkek voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin yaş ve yağ düzeylerinde değerlerinin düşük olduğu görülürken vücut ağırlığı, boy ve yağsız vücut kütlesinde elde edilen değerlerin daha yüksektir. Bunun yanı sıra plaj kadın ve erkek voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin yaş ve yağ düzeylerinde

değerlerinin düşük olduğu görülürken vücut ağırlığı, boy ve yağsız vücut kütlelerinde elde edilen değerler daha yüksektir. Ayrıca salon kadın ve erkek voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin yaş ve yağ düzeylerinde değerlerinin düşük olduğu görülürken vücut ağırlığı, boy ve yağsız vücut kütlelerinde elde edilen değerler daha yüksektir.

Çalışmaya katılan voleybolcuların alt ekstremiteden elde edilen değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Voleybolcuların Alt Ekstremiteden Elde Edilen Değişkenlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

N	Sağ Bacak Yağ (%)	Sağ Bacak Kas Kütle(kg)	Sol Bacak Yağ (%)	Sol Bacak Kas Kütle(kg)
Kadın + Erkek (n=47)	22.88±7.79	9.50±1.79	23.04±7.84	9.35±1.83
Kadın (n=22)	29.30±5.34	8.09±0.94	29.17±5.63	8.04±1.06
Erkek (n=25)	17.49±4.87	10.68±1.45	17.90±5.32	10.45±1.60
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	22.74±7.00	9.41±1.75	23.14±7.09	9.18±1.79
Kadın (n=10)	18.85±3.90	10.54±1.31	19.50±4.30	10.23±1.49
Erkek (n=12)	27.93±6.97	7.91±0.90	28.01±7.34	7.77±1.04
Saha Kadın + Erkek (n=25)	23.00±8.54	9.58±1.86	22.95±8.56	9.49±1.88
Kadın (n=12)	16.23±5.47	10.82±1.61	16.42±5.91	10.65±1.70
Erkek (n=13)	30.34±3.71	8.23±0.99	22.26±1.08	8.24±8.11

Tablo 2’de görüldüğü gibi kadın ve erkek voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin sağ bacak yağ ve sol bacak yağ düzeylerinde değerlerinin düşük olduğu görülürken sağ bacak kas kütleleri ve sol bacak kas kütleleri elde edilen değerler daha yüksektir. Bu tablodan elde edilen değerlerin ışığında erkeklerin kadınlara göre sağ ve sol bacak kas kütlelerinin daha fazla olduğu görülürken sağ ve sol bacak yağ oranlarının daha düşük olduğu ifade edilebilir. Kadın ve erkek plaj voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin sağ bacak yağ ve sol bacak yağ düzeylerinde değerlerinin düşük olduğu görülürken sağ bacak kas kütleleri ve sol bacak kas kütleleri elde edilen değerler daha yüksektir. Bu tablodan elde edilen değerlerin ışığında erkeklerin kadınlara göre sağ ve sol bacak kas kütlelerinin daha fazla olduğu görülürken sağ ve sol bacak yağ oranlarının daha düşük olduğu ifade edilebilir. Kadın ve erkek salon voleybolcuların ortalamalarına bakıldığında ise erkeklerin sağ bacak yağ ve sol bacak yağ düzeylerinde değerlerinin düşük olduğu görülürken sağ bacak kas kütleleri ve sol bacak kas kütleleri elde edilen değerler daha yüksektir.

Çalışmaya katılan voleybolcuların WAN’T elde edilen değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 3. Voleybolcuların Want Elde Edilen Değişkenlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri.

N	MG(watt)	RMG(watt/kg)	OG(watt)	ROG(watt/kg)
Kadın + Erkek (n=47)	762.89±183.05	10.58±1.58	548.23±126.79	7.68±1.06
Kadın (n=22)	605.65±84.24	9.22±1.16	432.50±50.75	6.59±0.69
Erkek (n=25)	869.80±151.98	11.51±1.09	626.93±99.03	8.30±0.60
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	771.91±177.89	10.85±1.56	554.52±124.39	7.80±1.05
Kadın (n=10)	626.11±67.47	9.68±1.18	442.88±44.63	6.85±0.76
Erkek (n=12)	881.25±154.25	11.73±1.96	638.25±94.01	8.52±0.56
Saha Kadın + Erkek (n=25)	758.87±192.03	10.31±1.60	541.94±131.91	7.41±1.05
Kadın (n=12)	582.66±99.38	8.71±0.96	420.81±57.58	6.29±0.48
Erkek (n=13)	859.23±155.34	11.30±0.98	616.48±106.14	8.10±0.59

MG: Maksimum Güç, RMG: Relatif Maksimum Güç, OG: Ortalama Güç, ROG: Relatif Ortalama Güç

Tablo 3’de görüldüğü gibi, maximum güç normatif değerlerine göre bayan ve erkek voleybolcuların maximum güç kapasiteleri, normatif değerlerin üzerindedir. Yani salon ve plaj voleybol oyuncularını iyi bir anaerobik güce sahiptirler. Ancak anaerobik kapasiteleri düşüktür. Bunun yanı sıra maximum güç normatif değerlerine göre bayan ve erkek plaj voleybol oyuncularının maximum güç kapasiteleri, normatif değerlerin üzerindedir. Yani plaj voleybol oyuncularını iyi bir anaerobik güce sahiptirler. Ancak düşük bir anaerobik kapasiteye sahiptirler. En yüksek değerin erkeklerde 822, bayanlarda 560 olduğu maximum güç testinde ortalama değerlere bakıldığında bu yaş gurubunda ki sporcuların çok iyi olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaş gurubu plaj voleybolu oyuncularında bayanların maximum anaerobik kapasitesinin erkeklere oranla %20 daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca maximum güç normatif değerlerine göre bayan ve erkek salon voleybol oyuncularının maximum güç kapasiteleri, normatif değerlerin üzerindedir. Yani salon voleybol oyuncularını iyi bir anaerobik güce sahiptirler. Ancak düşük bir anaerobik kapasiteye sahiptirler. En yüksek değerin erkeklerde 822, bayanlarda 560 olduğu maximum güç testinde ortalama değerlere bakıldığında bu yaş gurubunda ki sporcuların çok iyi olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaş gurubu salon voleybolu oyuncularında bayanların maximum anaerobik kapasitesinin erkeklere oranla %10 daha fazla olduğu görülmüştür.

Voleybolculardan elde edilen izokinetik diz ekstansiyon bacak kuvveti ortalama ve standart sapma değerleri tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Voleybolcuların Diz Ekstansiyon Kuvveti Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Voleybolcular	Diz Ekstansiyon Kuvveti					
	60°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın + Erkek (n=47)	185.49±50.5 0	173.57±53.6 3	173.33±54.5 3	170.66±57.1 2	156.29±54.8 5	158.71±58.2 7
Kadın (n=22)	153.21±25.2 7	145.31±23.2 7	132.00±25.2 5	132.78±21.4 5	111.26±27.1 2	117.32±20.3 4
Erkek (n=25)	211.04±25.7 7	196.91±60.4 9	207.48±48.2 4	201.95±58.6 7	193.48±42.5 2	192.91±57.3 4
Plaj Kadın + Erkek(n=22)	185.83±54.3 7	169.83±55.0 2	171.50±58.2 4	177.66±60.3 5	160.44±53.9 6	165.56±61.2 8
Kadın (n=10)	205.73±59.7 9	184.81±64.9 1	207.09±59.1 3	200.18±53.0 8	189.18±46.2 1	195.73±59.7 0
Erkek (n=12)	154.57±23.5 3	146.28±22.3 2	126.43±32.1 5	131.42±20.2 4	115.29±28.2 4	118.14±20.2 1
Saha Kadın + Erkek (n=25)	185.24±48.6 7	176.37±53.5 8	174.71±52.8 2	165.41±55.3 0	153.17±56.4 5	153.58±56.6 9
Kadın (n=12)	215.54±44.1 4	208.00±56.6 4	214.17±44.6 1	197.25±60.4 6	197.42±40.5 0	190.33±57.6 2
Erkek (n=13)	152.42±27.9 7	144.75±24.7 6	135.25±21.1 4	133.58±22.9 8	108.92±27.4 2	116.83±21.2 9

Tablo 5’de de görüldüğü gibi diz ekstansiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 60°’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sol bacakta 90°’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Ayrıca tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir. Bunun yanı sıra diz ekstansiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 90°’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sol bacakta 120°’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Görüldüğü üzere tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir. Yine tabloda görüldüğü gibi diz ekstansiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 60°’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sol bacakta 120°’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Ayrıca tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir. Voleybolculardan elde edilen izokinetik diz fleksiyon bacak kuvveti ortalama ve standart sapma değerleri tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Voleybolcuların Diz Fleksiyon Kuvveti Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Voleybolcular	Diz Ekstansiyon Kuvveti					
	60°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120°s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın + Erkek (n=47)	123.07±33.8 0	121.02±35.7 3	114.45±33.8 8	116.17±34.3 4	101.46±36.8 7	107.24±36.1 0
Kadın	100.26±15.8	99.15±16.57	91.15±14.04	93.68±16.48	77.47±15.74	84.57±15.78

(n=22)	5					
Erkek (n=25)	141.12±33.4	139.08±37.4	133.70±33.5	134.74±34.3	121.61±37.5	125.96±37.6
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	7	2	0	2	4	3
Kadın (n=10)	118.72±37.6	121.44±33.2	112.33±34.2	116.67±33.2	100.64±38.2	106.17±33.9
Erkek (n=12)	9	6	9	6	5	5
Saha Kadın + Erkek (n=25)	95.00±13.73	97.57±14.06	89.71±13.73	92.42±13.17	80.85±15.61	83.28±14.23
Kadın (n=12)	133.82±40.7	136.53±33.3	126.73±37.1	132.09±33.1	113.73±43.3	120.73±35.2
Erkek (n=13)	1	0	9	8	5	0
Plaj Kadın + Erkek (n=25)	126.20±31.1	120.70±38.1	116.04±33.6	115.79±35.8	102.17±36.6	108.04±38.3
Kadın (n=12)	3	8	8	3	1	4
Erkek (n=13)	103.33±16.7	100.08±18.4	92.00±14.75	94.41±18.59	75.50±16.15	85.33±17.19
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	4	1				
Kadın (n=10)	147.31±25.3	141.33±42.2	140.08±29.9	137.17±36.6	128.83±31.4	130.75±40.6
Erkek (n=13)	9	0	0	3	7	6

Tablo 6’da da görüldüğü gibi diz fleksiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 60⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sol bacakta 120⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Ayrıca tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi diz fleksiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 60⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sol bacakta 120⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Ayrıca tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir. Ayrıca diz fleksiyon kuvvetinde en yüksek maksimal istemli diz kuvveti değerleri sağ bacakta ve 60⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilirken en düşük kuvvet değerleri sağ bacakta 120⁰’deki kasılmalar sırasında elde edilmiştir. Ayrıca tüm açılarda en yüksek izokinetik kuvvet değerleri sağ bacakta elde edilirken, en düşük değerlerde sol bacakta elde edilmiştir.

Voleybolculardan farklı açısal hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps oranı ortalama ve standart sapma değerleri tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Voleybolcuların Farklı Açısal Hızlarda Elde Edilen Hamstring/Quadriceps Oranı Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri.

Voleybolcular	Hamstring/Quadriceps Oranı					
	60 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın + Erkek (n=47)	0.67±0.12	0.71±0.15	0.67±0.11	0.70±0.14	0.66±0.14	0.69±0.12
Kadın (n=22)	0.66±0.08	0.68±0.08	0.70±0.09	0.70±0.08	0.71±0.15	0.72±0.11
Erkek (n=25)	0.68±0.15	0.73±0.18	0.64±0.12	0.69±0.18	0.62±0.13	0.66±0.13
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	0.64±0.14	0.74±0.19	0.67±0.13	0.67±0.09	0.64±0.15	0.65±0.12
Kadın (n=10)	0.61±0.06	0.67±0.08	0.72±0.09	0.70±0.07	0.70±0.05	0.71±0.09
Erkek (n=12)	0.66±0.17	0.79±0.23	0.63±0.14	0.64±0.10	0.60±0.17	0.62±0.12
Saha Kadın + Erkek	0.69±0.11	0.69±0.09	0.67±0.10	0.72±0.17	0.68±0.14	0.71±0.12

(n=25)						
Kadın (n=12)	0.68±0.08	0.69±0.09	0.68±0.09	0.70±0.09	0.72±0.19	0.73±0.11
Erkek (n=13)	0.70±0.14	0.68±0.10	0.66±0.10	0.70±0.22	0.65±0.07	0.70±0.13

Voleybolcuların farklı açısız hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps oranı ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, en düşük oranın 120 derece açıda, erkeklerde sağ bacakta ve en yüksek oranın, kızlarda 120 derecelik açıda ve sol bacakta olduğu görülmüştür. Ayrıca tüm açılardaki oranlara bakıldığında, En yüksek oranın 60 derece açıda sol bacakta, en düşük oranın ise 120 derece açıda, sağ bacakta olduğu görülmüştür. Plaj voleybolcularının farklı açısız hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps oranı ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında; en düşük oranın 120 derece açıda, erkeklerde sağ bacakta ve en yüksek oranın, erkeklerde 60 derecelik açıda ve sol bacakta olduğu görülmüştür. Ayrıca tüm açılardaki oranlara bakıldığında, En yüksek oranın 60 derece açıda sol bacakta, en düşük oranın ise 60 ve 120 derece açıda, sağ bacakta olduğu görülmüştür. Salon voleybolcularının farklı açısız hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps oranı ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında; en düşük oranın 120 derece açıda, erkeklerde sağ bacakta ve en yüksek oranın, kızlarda 120 derecelik açıda ve sağ bacakta olduğu görülmüştür. Ayrıca tüm açılardaki oranlara bakıldığında, En yüksek oranın 90 derece açıda sol bacakta, en düşük oranın ise 90 derece açıda, sağ bacakta olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan voleybolculardan elde edilen izometrik kuvvet ve statik denge değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Voleybolculardan Elde Edilen İzometrik Kuvvet Ve Statik Denge Değişkenlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

	Bacak Kuvveti (kg)	Çift Bacak Denge	Sol Bacak Denge	Sağ Bacak Denge
Kadın + Erkek(n=47)	107.24±47.32	275.26±97.76	358.40±213.56	391.0±191.9
Kadın (n=22)	65.86±19.98	271.64±106.96	406.73±284.35	356.5±132.3
Erkek (n=25)	143.64±31.53	278.44±91.01	353.48±123.35	421.3±230.7
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	111.58±52.68	274.36±113.60	427.82±290.55	364.8±101.9
Kadın (n=10)	63.60±19.70	266.40±121.70	494.00±399.70	364.8±117.6
Erkek (n=12)	150.96±34.55	281.00±111.41	372.67±152.17	364.9±92.2
Saha Kadın + Erkek(n=25)	103.71±42.87	276.04±83.81	334.92±96.64	414.0±245.6
Kadın (n=12)	67.75±20.88	276.00±98.38	234.00±104.67	349.5±148.2
Erkek (n=13)	136.89±28.14	276.98±71.95	339.77±92.92	473.4±304.3

Tablo 8’de görüldüğü gibi salon ve plaj voleybolu oyuncularında en yüksek pençe kuvveti erkeklerde sağ elde görülürken, kızların sağ ve sol pençe kuvveti birbirine yakın olduğu

ortaya çıkmıştır. Erkeklerin bacak kuvvetinin kızlara oranla iki kattan fazla olduğu görülmüştür. Yapılan statik denge ölçümlerinde erkek ve bayan voleybolcularda çift bacak dengenin birbirine yakın olduğu ancak bayanların %1 oranla daha iyi bir dengeye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkeklerin sol ve bayanların sağ bacağının statik dengesinin daha iyi olduğu görülmüştür. Tablo görüldüğü gibi plaj voleybolu oyuncularında en yüksek pençe kuvveti erkeklerde sağ elde görülürken, kızların sağ ve sol pençe kuvveti birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Erkeklerin bacak kuvvetinin kızlara oranla iki kattan daha fazla olduğu görülmüştür. Yapılan statik denge ölçümlerinde erkek ve bayan voleybolcularda çift bacak dengenin birbirine yakın olduğu ancak erkeklerin %2 oranla daha iyi bir dengeye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkeklerin sol bacak statik dengesinin daha iyi olduğu görülmüştür. Erkeklerin bacak kuvvetinin kızlara oranla iki kattan daha fazla olduğu görülmüştür. Yapılan statik denge ölçümlerinde erkek ve bayan voleybolcularda çift bacak dengenin birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kızların sol statik dengesinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan voleybolcularda elde edilen sürat çeviklik ve dikey sıçrama değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Voleybolculardan elde edilen sürat çeviklik ve dikey sıçrama değişkenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

	505 Çeviklik Testi	T Testi	Çift Bacak Vertical Sıçrama	Sağ Bacak Vertical Sıçrama	Sol Bacak Vertical Sıçrama
Kadın + Erkek (n=47)	2.31±0.42	9.61±1.09	2.60±0.41	2.33±0.35	2.32±0.62
Kadın (n=22)	2.50±0.53	10.23±1.02	2.55±0.29	2.38±0.25	2.39±0.23
Erkek (n=25)	2.15±0.19	9.06±0.83	2.64±0.49	2.30±0.43	2.29±0.42
Plaj Kadın + Erkek (n=22)	2.29±0.42	9.69±1.09	2.58±0.44	2.32±0.37	2.32±0.35
Kadın (n=10)	2.53±0.51	10.24±1.15	2.55±0.31	2.34±0.26	2.35±0.22
Erkek (n=12)	2.09±0.47	9.24±2.01	2.60±0.56	2.30±0.42	2.29±0.36
Saha Kadın + Erkek (n=25)	2.33±0.43	8.90±0.83	2.61±0.35	2.35±0.35	2.35±0.34
Kadın (n=12)	2.47±0.57	8.90±0.83	2.67±0.47	2.30±0.24	2.42±0.25
Erkek (n=13)	2.20±0.20	8.90±0.83	2.67±0.47	2.30±0.42	2.29±0.41

Tablo 9'da görüldüğü gibi; çeviklik ve sıçrama testi sonuçları şu şekilde belirlenmiştir; Birçok çeviklik testleri vardır. Ancak yön değiştirme sayısı ve gereken sürenin uzunluğu bakımından bu testler farklılık gösterir. Bundan dolayı voleybolculara 2 farklı çeviklik testi uygulanmıştır. Çift bacak dikey sıçramada erkek sporcuların bayan sporculara oranla daha iyi olduğu, ancak sağ ve sol bacak dikey sıçramalarda bayanların erkeklere oranla daha iyi olduğu görülmüştür.

Tabloya bakıldığında tüm çeviklik testlerinde erkek sporcuların bayanlara oranla daha iyi olduğu görülmüştür. Her iki gurubunda standart normların üzerinde olduğu, mükemmel seviyede olduğu görülmüştür. Çift bacak dikey sıçramada erkekler bayanlara oranla daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak tek bacak dikey sıçramada bayanların erkeklere oranla daha yükseğe sıçradıkları görülmüştür.

Ayrıca 505 çeviklik testlerinde erkek sporcuların daha iyi, T testlerinde eşit oranda oldukları görülmüştür. Her iki gurubunda standart normların üzerinde olduğu, mükemmel seviyede olduğu görülmüştür. Çift bacak ve sağ bacak dikey sıçramada erkekler ve bayanların eşit olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak sol bacak dikey sıçramada bayanların erkeklere oranla daha yükseğe sıçradıkları görülmüştür.

Bağımsız İki Örnek T-Testi (Indepented Sample T-Test) Analizi Bulguları

Bu araştırma, U-17, U-18 plaj ve salon voleybolu milli yer alan sporculardan elde edilen bazı değişkenlerin karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla vücut kompozisyonları, üç farklı diz açısında (60^0s^{-1} , 90^0s^{-1} , 120^0s^{-1}) bacak kuvvetleri, WANt, sürat ve çabukluk, denge ve sıçrama değerleri belirlenmiştir. Alt ve üst ekstremitelerde elde edilen değişkenlerin arasındaki farkın değerlendirilmesi amacıyla Bağımsız İki Örnek T-Testi (Indepented Sample T-Test) yöntemi kullanılmış elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre vücut kompozisyonu değişkenlerinin arasındaki farklar tablo 10'da verilmiştir.

Tablo10. Plaj Ve Salon Voleybolcularının Vücut Kompozisyonu Değişkenlerinin Arasındaki Farklar

N	Vücut Ağırlığı(kg)	Boy (cm)	Yağ (%)	Yağsız Vücut Kütlesi(kg)	Sağ Bacak Yağ (%)	Sağ Bacak Kas Kütle (kg)
Kadın Plaj Voleybolcular	64.61±5.81	176.7±4.46	23.01±3.91	49.73±4.64	27.93±6.97	7.91±0.90
Kadın Salon Voleybolcular	68.15±9.11	173.5±4.56	24.60±4.36	48.18±11.92	30.34±3.71	8.23±0.99
t	-.977	1.644	-.866	.368	-1.024	-.762
Anlamlılık Düzeyi p>.05						
Erkek Salon Voleybolcular	75.57±10.46	186.0±5.90	13.64±3.47	65.32±9.68	18.85±3.90	10.54±1.31
Erkek Plaj Voleybolcular	75.00±9.60	185.5±6.90	15.46±2.26	63.46±8.80	16.23±5.47	10.82±1.61
t	-.141	-.195	1.537	-.500	1.362	-.475
Anlamlılık Düzeyi p>.05						

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre alt ekstremiteden elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Voleybolcuların Alt Ekstrimideden Elde Edilen Değişkenlerin Arasındaki Farklar

N	Sol Bacak Yağ (%)	Sol Bacak Kas Kütle (kg)	Gövde Kas Kütle (kg)
Kadın Plaj Voleybolcular	28.01±7.34	7.77±1.04	27.12±1.78
Kadın Salon Voleybolcular	22.26±1.08	8.24±8.11	27.32±2.69
t	-.813	-.985	-.195
Anlamlılık Düzeyi			
Erkek Plaj Voleybolcular	19.50±4.30	10.23±1.49	33.29±4.18
Erkek Salon Voleybolcular	16.42±5.91	10.65±1.70	34.00±4.36
t	1.477	-.646	-.413
Anlamlılık Düzeyi			
p>.05			

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre WANt elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Voleybolcuların Want Elde Edilen Değişkenler Arasındaki Farklar

N	MG(watt)	RMG(watt/kg)	OG(watt)	ROG(watt/kg)
Kadın Plaj Voleybolcular	626.11±67.47	9.68±1.18	442.88±44.63	6.85±0.76
Kadın Salon Voleybolcular	582.66±99.38	8.71±0.96	420.81±57.58	6.29±0.48
t	1.066	1.845	.889	1.769
Anlamlılık Düzeyi				p>.05
Erkek Plaj Voleybolcular	881.25±154.25	11.73±1.96	638.25±94.01	8.52±0.56
Erkek Salon Voleybolcular	859.23±155.34	11.30±0.98	616.48±106.14	8.10±0.59
t	.355	.990	.541	1.778
Anlamlılık Düzeyi				p>.05

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre diz ekstansiyon kuvvetinden elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Voleybolcuların Diz Ekstansiyon Kuvvetinden Elde Edilen Değerler Arasındaki Farklar.

Voleybolculu r	Diz Ekstansiyon Kuvveti					
	60 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın Plaj Voleybolcular	205.73±59.7	184.81±64.9	207.09±59.1	200.18±53.0	189.18±46.2	195.73±59.7
	9	1	3	8	1	0
Kadın Salon Voleybolcular	215.54±44.1	208.00±56.6	214.17±44.6	197.25±60.4	197.42±40.5	190.33±57.6
	4	4	1	6	0	2
t	.171	.135	-.725	-.012	.483	-.480
Anlamlılık Düzeyi				p>.05		
Erkek Plaj Voleybolcular	154.57±23.5	146.28±22.3	126.43±32.1	131.42±20.2	115.29±28.2	118.14±20.2
	3	2	5	4	4	1
Erkek Salon Voleybolcular	152.42±27.9	144.75±24.7	135.25±21.1	133.58±22.9	108.92±27.4	116.83±21.2
	7	6	4	8	2	9
t	-.462	-.915	-.686	.394	-.455	1.387
Anlamlılık Düzeyi				p>.05		

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre diz fleksiyon kuvvetinden elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 15. Voleybolcuların Diz Fleksiyon Kuvvetinden Elde Edilen Değerler Arasındaki Farklar.

Voleybolcular	Diz Fleksiyon Kuvveti					
	60 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın Plaj Voleybolcular	95.00±13.73	97.57±14.06	89.71±13.73	92.42±13.17	80.85±15.61	83.28±14.23
Kadın Plaj Voleybolcular	103.33±16.74	100.08±18.41	92.00±14.75	94.41±18.59	75.50±16.15	85.33±17.19
t	-1.113	-.311	-.334	-.523	.705	-.308
Anlamlılık Düzeyi	p>.05					
Erkek Plaj Voleybolcular	133.82±40.71	136.53±33.30	126.73±37.19	132.09±33.18	113.73±43.35	120.73±35.20
Erkek Salon Voleybolcular	147.31±25.39	141.33±42.20	140.08±29.90	137.17±36.63	128.83±31.47	130.75±40.66
t	-.983	-.294	-.962	-.347	-.294	-.629
Anlamlılık Düzeyi	p>.05					

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre farklı açısal hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps kuvvetinden elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 16. Voleybolcuların Farklı Açısal Hızlarda Elde Edilen Hamstring/Quadriceps Elde Edilen Değerler Arasındaki Farklar

Voleybolcular	Hamstring/Quadriceps Oranı					
	60 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		90 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)		120 ⁰ s ⁻¹ (N.m ⁻¹)	
	Sağ	Sol	Sağ	Sol	Sağ	Sol
Kadın Plaj Voleybolcular	0.61±0.06	0.67±0.08	0.72±0.09	0.70±0.07	0.70±0.05	0.71±0.09
Kadın Plaj Voleybolcular	0.68±0.08	0.69±0.09	0.68±0.09	0.70±0.09	0.72±0.19	0.73±0.11
t	-1.830	-.035	.902	-.520	-.165	-.256
Anlamlılık Düzeyi	p>.05					
Erkek Plaj Voleybolcular	0.66±0.17	0.79±0.23	0.63±0.14	0.64±0.10	0.60±0.17	0.62±0.12
Erkek Salon Voleybolcular	0.70±0.14	0.68±0.10	0.66±0.10	0.70±0.22	0.65±0.07	0.70±0.13
t	-.595	-1.177	-.423	-1.387	-1.461	-.903
Anlamlılık Düzeyi	p>.05					

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre izometrik kuvvet ve statik dengeden elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 17. Voleybolcuların Oyun Şekillerine Göre İzometrik Kuvvet Ve Statik Dengeden Elde Edilen Değişkenlerin Arasındaki Farklar

	Bacak Kuvveti	Çift Bacak Denge	Sol Bacak Denge	Sağ Bacak Denge
Kadın Plaj Voleybolcular	63.60±19.70	266.40±121.70	494.00±399.70	364.80±117.60
Kadın Plaj Voleybolcular	67.75±20.88	276.00±98.38	234.00±104.67	349.58±148.24
t	-.447	-.205	1.339	.263
Anlamlılık Düzeyi	p>.05			
Erkek Plaj Voleybolcular	150.96±34.55	281.00±111.41	372.67±152.17	364.92±92.22
Erkek Salon Voleybolcular	136.89±28.14	276.98±71.95	339.77±92.92	473.46±304.30
t	1.120	.132	.738	-1.185
Anlamlılık Düzeyi	p>.05			

Çalışmaya katılan voleybolcuların oyun şekillerine göre sürat çeviklik ve dikey sıçramadan elde edilen değişkenlerin arasındaki farklar tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 18. Voleybolculardan Elde Edilen Sürat Çeviklik Ve Dikey Sıçrama Değişkenleri Arasındaki Farklar

	505 Çeviklik Testi (sn)	T Testi	Çift Bacak Vertical Sıçrama	Sağ Bacak Vertical Sıçrama	Sol Bacak Vertical Sıçrama
Kadın Plaj Voleybolcular	2.53±0.51	10.24±1.15	2.55±0.31	2.34±0.26	2.35±0.22
Kadın Plaj Voleybolcular	2.47±0.57	8.90±0.83	2.67±0.47	2.30±0.24	2.42±0.25
t	.232	.041	-.015	-.658	-.625
Anlamlılık Düzeyi	p>.05				
Erkek Plaj Voleybolcular	2.09±0.47	9.24±2.01	2.60±0.56	2.30±0.42	2.29±0.36
Erkek Salon Voleybolcular	2.20±0.20	8.90±0.83	2.67±0.47	2.30±0.42	2.29±0.41
t	-1.419	1.004	-.332	-.012	-.005
Anlamlılık Düzeyi	p>.05				

Tablolardan görüldüğü üzere Bağımsız İki Örnek T-Testi (Indepented Sample T-Test) sonuçları çalışmaya katılan kadın ve erkek voleybolcuların oyun şekillerine göre elde edilen tüm değişken değerleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Tartışma

Escudero ve arkadaşlarının 2014 yılında yapmış oldukları 19-21 yaş altı erkek ve kadın İspanyol plaj voleybolu oyuncuların antropometrik özelliklerinin kategorilere göre karşılaştırılması çalışmasında elde ettikleri bulgularla, İspanyol oyuncularının antropometrik ve somatotip açıdan diğer ülke oyuncuları ile kıyaslamasını yapmışlardır. Araştırma

sonuçlarına göre plaj voleybolu, erkek ve kadın oyuncuların diğer ülke oyuncularına oranla daha düşük ağırlık ve boyutlara sahip olduğu görülmüştür (Escudero ve ark. 2014).

Palao ve arkadaşları plaj voleybolu oyuncularının beden kütle endekslerinin salon voleybolu oyuncularına oranla daha düşük olduğunu, buna karşın salon voleybolu oyuncularının ise daha güçlü olduğunu görmüşlerdir (Palao ve ark. 2008).

Duyul Albay ve ark 2007 yılında yapmış oldukları bir çalışmada, hentbol ve voleybol oyuncularının bazı antropometrik değerlerinin ve anaerobik kapasitelerinin futbolculardan daha yüksek çıktığını, voleybolcuların düşük toplam vücut yağ oranı ve yüksek dikey sıçrama değerlerine sahip olduklarını ortaya koymuştur (Duyul Albay ve ark. 2007, 18) Vücut alt ekstremitelerde görülen kas kütlesi oranı ölçümlerde plaj voleybolu oyuncularının bacak kas kütle değerleri erkeklerde ortalama değer üzerinde olup, bayanlarda ortalamanın altında kalmıştır.

Vücut üst ekstremitelerde yağ ve kas oranlarına bakıldığında; kızların yağ oranının erkeklere oranla daha yüksek olduğu, erkelerin kas oranlarının ise kızlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınlar, erkeklere oranla yapı olarak daha ufak ve vücut ağırlığı olarak da hafiftirler ve kassal kuvvet daha düşüktür. Kadınların ağırlık merkezlerinin daha aşağıda olması voleybol gibi sıçrama ve atlama gerektiren sporlarda dezavantaj sağlamaktadır (Koç, Yüksel 2015). Kadın ve erkek arasında en önemli morfolojik farklardan biri, yağ dokusu miktarı ve dağılımı ile ilgilidir. Kadınlarda erkeklere oranla yağ dokusu iki kat daha fazladır. Örneğin; erkekte%10-15, aynı yaşlardaki kadında %25 kadardır. Kadınların sporda erkeklere oranla başarısız olmasının nedenlerinden birisi de vücut yağ oranlarıdır. Yağ aktif olmayan ve dezavantaj doğuran bir kitledir (Koç, Yüksel 2015, 3). Genellikle her iki tarafta dominant olarak sağ kollarını kullanırken, bu koldaki yağ oranı diğer kola göre daha düşüktür. Bunun nedeni dominant kollardaki kas oranının daha fazla olması olabilir.

2007 yılında yaş ortalaması 25, boy ortalaması 1,88 cm olan 15 plaj voleybolu erkek oyuncunun kum zemin ve sert zeminde yapılan ölçümlerinde, kum zemininde maksimum kuvvet ve kalkış hızında bir azalma olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin kum zeminin sıçrama kuvvetine negatif etkisidir (Giatsis ve ark. 2007, 145-158).

2015 yılında Cerrah ve Yüksel'in yapmış oldukları adölesan futbolcularda bacak kütle değerleri ile bazı kondisyonel ve teknik parametreler arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında elde edilen bulgulara göre adölesan futbolcuların bacak kütleleri ortalama 7,61cmdir (Cerrah, Yüksel 2015, 25). Yapılan ölçümlerde ise voleybolcuların bacak kas kütle değerleri hem kadınlarda hem de erkeklerde bu yaş grubuna göre yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmalarda sıklıkla bacak hacmi, kas kitlesi ve kas kesit alanı fazla olan deneklerin anaerobikve kuvvet performanslarının daha iyi olduğu ifade edilmektedir (Özkan ve ark., 2009; Özkan ve ark., 2010; Özkan ve ark., 2015). Başka bir deyişle bireylerin farklı oran ve yoğunlukta kas, yağ ve kemik dokudan oluşması bireylerin fizyolojik kapasitelerini etkilemektedir. Literatürdeki çalışmalar göz önünde tutulduğunda yukarıdaki ifadeleri destekler biçimde anaerobik performans değişikliklerinin aslında sahip olunan vücut tipi,

vücut ağırlığı, yağsız beden kitlesi, kas kitlesi ve kas tipi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Voleybolcularda segmental olarak incelendiğinde göreceli olarak üst ekstremiteler daha iş yapıyor gibi görülür. Ama üst ekstremiteler ve gövdeyi bu kadar şiddetli ve hızlı yer değiştirmek için taşıyan alt ekstremitelerdir (Yenigün ve ark. 2008, 3). Her iki dalda da bacak kuvvetinin büyük bir öneme sahip olması nedeniyle, voleybol ve futbol oyuncularının bacak kas kuvvetinin benzerlik göstermesi doğaldır.

Seh (2002) yılında Güney Afrikalı elit plaj voleybolcuları ile yapmış olduğu çalışmada salon ve plaj voleybolu oyuncularını aynı test hızlarında izokinetik cihazlar kullanarak değerlendirmiş ve iki grup arasında yapılan kıyaslamada elit plaj voleybolu oyuncularının nispeten güçlü bacaklara sahip olduğunu görmüştür (Seh, 2002, 29-40). Yapmış olduğumuz çeviklik ve dikey sıçrama ölçümlerinde kızların erkeklerden daha yüksek değerlere sahip olduğu ve plaj voleybolcularının değerleri sadece T testinde yüksek olduğu ve diğer bütün testlerde salon voleybolcularının daha yüksek değerlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum farklılık arz etmektedir. Seh (2002) yapmış olduğu çalışmada elit sporcular denek olarak kullanmış, bizim çalışmamız ise yaş gurubu olarak 16-17 yaş altını kapsamaktadır. Bu farkın sebebinin yaştan kaynaklanmış olabileceği, ya da iklimsel bir fark olabileceği düşünülmektedir.

2001 yılında Saliba futbolcular üzerine yaptığı bir çalışmada, izokinetik ölçümlerde kas kuvveti ile dikey sıçrama arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Buda diz kas kuvvetinin ekstra güçlendirilmesinin dikey sıçrama performansını arttırabildiğini göstermiştir (Akt. Yenigün ve ark. 2008, 10).

Başka bir çalışmada iki farklı model kullanılarak Brezilya'da gerçekleştirilmiştir. 2006 yılında ulusal ligde iki guruba ayrılan, Brezilyalı yüksek performanslı plaj voleybol erkek oyuncularını arasında antropometrik ölçüm ve dikey sıçrama karşılaştırması yapılmıştır. Grupların antropometrik sonuçlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Birinci grup oyuncuların smaç ve blok sıçramaları, ikinci gruba göre daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni plaj voleybolu oyuncuların dikey sıçrama yüksekliği (smaç ve blok) ölçümlerinde daha iyi performans göstermesidir. Ancak bu başarı sadece bu çalışmada incelenen değişkenlere bağlı değildir. Oyun bütününe içeren, teknik, taktik beceri, psikolojik ve fiziksel olarak da birinci grubun daha iyi durumda olduğu ifade edilmiştir (Batista ve ark. 2008, 172).

İzokinetik ölçüm sonuçlarında plaj ve salon voleybolu oyuncularının en yüksek 90, en düşük 120 derecelik açıda ekstansiyon kuvvet uyguladığı, en yüksek 60 ve en düşük 120 derecelik açıda flexion kuvvet uyguladığı ortaya çıkmıştır. İzokinetik ölçüm sonuçlarına göre salon ve voleybol oyuncularının arasında herhangi bir fark bulunamamıştır. Arvas ve ark. 2006 yılına yapmış oldukları bir çalışmada, voleybol ve güreşçiler denek gurubu olarak belirlenmiş ve bu iki grupta 60,90,120 ve 240 derecelik açılarda sıçrama kuvvetini ölçmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bulgularda voleybol sporcularının, güreş sporcularından farklı olarak aktif sıçrama yeteneğini kullanmalarından dolayı, tüm açısız hızlarda güreşçilerden daha yüksek değerler

ortaya koydukları gözlemlenmiştir (Arvas ve ark. 2006, 82). Bacak hacmi, kütlesi ve H/Q oranını voleybolcularda anaerobik güç ve izokinetik ekstansiyon kuvvetinde önemli rol oynar.

Voleybolcuların daha uzun boylu olması bacak, boylarının daha uzun olmasına bunun da daha geniş uyluk çevresine, daha yüksek bacak hacmine, Quadriceps ve Hamstring kas kütlesinin daha büyük olmasına neden olduğu bununda sıçrama kuvvetini artırdığı düşünülmektedir (Özkan, Kin İşler, 201, 100-101).

Voleybol performansı sırasında kısa ama maksimal çaba gerektirir ve bu nedenle, bir voleybolcu hızla depolanan yüksek enerjili fosfat enerji üretmek için artan bir kapasiteye ihtiyacı vardır (McArdle ve diğ., 1996 akt. Balasas ve ark. 2013, 33-38).

Stickley ve arkadaşları İnsan Performansı Laboratuvarı ve Atletik Eğitim Laboratuvarlarında yaş 10 ila 15 yaşındaki, otuz sekiz bayan kulüp voleybol sporcusunun ($= 13.02 \pm 1.60$ yıl) izokinetik ölçümlerini yapmışlardır. Yüksek beceri düzeylerindeki sporcular alt beceri seviyelerinde sporcular ile konsantrik ve eksantrik medial karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan bu klinik çalışmada; özellikle erken adolesan kızlarda manşet yaralanmalarının önlenmesi, medial ve lateral rotatörlerin eksantrik işlevini geliştirerek güçlendirilmesine bağlı olduğu görülmüştür (Stickly ve ark. 2008, 7).

Güney Afrikalı elit seviyede 13 erkek plaj voleybolu oyuncusunun gücü ve güç özellikleri araştırılmış ve ortalama yeteneğe sahip oldukları gözlenmiştir. İzokinetik pik tork 60, 240 derecelerde bacak fleksiyon ölçümü yapılmıştır. Dikey sıçrama performansı (DSP) 61,73 cm ortalama kanıtlanmıştır. Sonuçlar aynı test hızlarında izokinetik cihazlar kullanarak salon voleybolu oyuncuları ile kıyaslandığında elit plaj voleybolu oyuncuları nispeten güçlü bacaklara sahip olduğu görülmüştür. Yapmış olduğumuz çalışmada voleybolcuların farklı açısız hızlarda elde edilen hamstring/quadriceps oranı ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında sol değerlerin her açıda daha yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir. Plaj voleybolcuların bütün değerlerde salon voleybolcularından daha yüksek değerlere sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bu çalışma ile ölçülerimiz paralellik göstermektedir.

Magalhaes ve arkadaşları (2004) yaptıkları bir çalışmada H/Q oranını incelemişlerdir. Sonuçlar doğrultusunda voleybol oyuncularını risk grubu olarak görmüşler, voleybolcuların yumuşak doku yaralanmalarına açık oldukları ve bunun önlenmesi için ek bir özel kuvvet çalışması yapabileceklerini önermişlerdir (Magalhaes ve ark. 2004, 25).

Literatür tarandığında 11 aktif, 11 pasif kadın voleybol oyuncusunun 60 ve 180 derecelerde konsantrik, 60 derecede eksantrik omuz ve dirsek fleksör ve ekstansör kasların izokinetik ölçümleri yapılmış, antrenmanlı sporcuların, antrenmansız sporculara oranla dirsek ekstansör kaslarında daha yüksek konsantrik ve eksantrik güç taşıdığı ortaya çıkmıştır (Alfredson, Pietilä, Lorentzo, 2011, 265-270).05, 82). Üst ekstremite kasları üzerine yapılan bu çalışmada görüldüğü gibi antrenman yapan sporcuların performansı daha üst seviyededir.

2010 yılında yapılan başka bir çalışmada, doksan beş profesyonel erkek voleybol oyuncusu konsantrik ve eksantrik Q ve H gücünü değerlendirmek için $60^\circ / s$ izokinetik makinede test

edilmiştir. Hamstring gücünün başarılı bir performans için gerekli olduğu açıklanmıştır (Hacıç ve ark.2010).

Yapmış olduğumuz çalışmada plaj voleybolcularının ekstansiyon kuvveti sağ bacakta tüm açılarda, sol bacakta ise 90 ve 120 derecelik açılarda, salon voleybolcularına göre daha kuvvetli olduğu görüldü. Bunun sebebinin, plaj voleybolu zeminin, salon voleyboluna göre daha zor ve engebeli olması, sporcunun aynı yüksekliğe çıkmak için daha fazla efor sarf etmesi gerektiği, bunun da ekstansiyon kuvvetine etki eden quadriceps kasının daha kuvvetli olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Anaerobik performans değerleri ele alındığında anaerobik performansı yüksek olan sporcuların daha yüksek hızlı kasılan kas lifine, daha fazla kas hacmine ve daha geniş kesit alanına sahip oldukları belirlenmiştir (Özkan 2011, 82). Voleybolda performansın önemli belirleyicisi olan anaerobik güç ve çevikliğin dönemler arasında önemli oranda farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (Büyükipekçi, Taşkın. 2011, 20).

Voleybol oyunu sürat ve çabukluk gerektiren bir oyundur. Eksantrik kasılmaların önemli oranda gerçekleştiği sıçrama, dalma ve yer değiştirme gibi farklı beceriler gerektirir. Plaj voleybolu bu becerilere ek olarak, fizyolojik stresi hızlandıran gerek oyuncu sayısının azlığı gerek kum zemin ve gerekse vücut iç dengesini (homeostasi) bozan aşırı sıcak ve dehidrasyon altında yaz aylarında açık havada oynanır (Magahaes ve ark. 2011, 66-73).

Voleybol oyunu ile ilgili istatistiklerde cinsiyet farklılıkları tanımlamak için, 2007 yılında çeşitli Dünya Şampiyonaları ile ilgili istatistikler Uluslararası Voleybol Federasyonu yazılım VIS kullanılarak analiz edilmiştir. Diskriminant analizi cinsiyete göre oyun içindeki performans değerlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu farklılıkların, kadın ve erkek oyuncuların performans profilleri üzerindeki etkileri, antropometrik ve fizyolojik farklılıklar ile ilişkili olabileceği ifade edilmiştir (Mesquita, Sampaio 2010, 893).

2012 yılında, Malezya salon ve plaj voleybolu oyuncuları erkek ve kadınlar arasında çeviklik ve bacak gücünü karşılaştırmak için, 2008'de ASEAN Üniversite Oyunları'nda Malezya temsil eden 6 salon ve 19 plaj voleybolu toplam 25 Malezyalı oyuncu üzerinde çalışma yapılmış, plaj voleybolu oyuncuları daha çevik olduğu ortaya çıkmıştır. Genel, ölçümlere bakıldığında ise, salon ve plaj oyuncuları arasındaki çeviklik açısından bir fark bulunamamıştır. Bunun aksine, erkek salon ve plaj voleybolu oyuncuları arasında bacak kuvvetinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın plaj voleybol oyuncuları salon voleybol oyuncularına oranla daha yüksek bacak kuvvetine sahip olduğu bulunmuştur (Geok ve ark. 2012, 31-35).

Çeviklik ve çabukluk gerektiren ani düşme, kısa koşu ve atlama gibi hareketler, plaj voleybolu oyuncuları için gereklidir. Plaj voleybolu oynandığı yüzeyden dolayı bu eylemleri incelemek için farklı bir değerler dizisi oluşturur. Busca ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada, çeviklik testi ile plaj voleybolu oyuncuları arasında kuma atlama yeteneği arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmada ayrıca sert ve kum yüzeyinde atlama yeteneği arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çeviklik testinde anlamlı korelasyon bulunmuştur. Sonuç olarak

plaj voleybolu oyuncularında, atlama yeteneği ve çeviklik arasında sağlam bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Busca ve ark. 2015, 1102-1113).

Erkmen ve ark. (2007) yapmış oldukları çalışmada futbol, basketbol ve jimnastik sporu yapan sporculardaki sağ, sol ve çift bacak statik denge ölçümleri ile karşılaştırıldığında, basketbolcuların sağ, sol ve çift bacak statik denge ölçümlerinde jimnastikten sonra en iyi dengeye sahip oldukları görülmüştür. Jimnastik antrenmanlarının yapısında statik ve dinamik dengeyi geliştirmeye yönelik çalışmaların daha çok yer alması, futbolda ise zeminin tam olarak düz olmaması ve bu zeminde dengenin sağlanabilmesi, saha ve diğer oyuncuların gözlemlenebilmesi için proprioseptif duyarlılığın daha gelişmiş olduğu sanılmaktadır. Diğer taraftan denge skorları ile boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ortalamaları arasındaki tespit edilen pozitif ve orta düzeyde ilişki göz önünde bulundurulursa jimnastikçilerin basketbolculara göre daha kısa boylu ve vücut ağırlıklarının daha düşük olması bu sonuçların çıkmasında etkili olabilir (Erkmen ve ark. 2007, 118). Basketbol ve voleybol saha zeminlerinin birbirine yakın olduğu düşünülürse, proprioseptif duyarlılığın voleybolda da güçlü olduğunu söyleyebiliriz.

Plaj voleybolunda üst düzey yüksek performanslı müsabakalar (Dünya Şampiyonası, Olimpiyat Oyunları, vs.) gerçekleştirilmiş ve bu müsabakalar göstermiştir ki erkeklerde ortalama, set süresi yaklaşık 21-23 dakika sürmektedir (Giatsis ve arkadaşları, 2005; Palao ve diğerleri, 2012). Bu durumun, plaj ve salon voleybolu oyuncuları arasında farklı etkilere yol açtığı görülmüştür. Şöyle ki; Smaç vurma, atlama, blok yapma, dalış yapma vb. salon voleybolunda 6 oyuncunun harcadığı efor ile, 2 plaj voleybolu oyuncusunun harcadığı efor arasında büyük fark görülmüştür (Giatsis ve Papadopulo 2003 akt. Mederius ve ark. 2014, 658-665).

Diğer bir motorik özellik olan pençe kuvveti ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Aktaş ve Kerkez (2012) Bölgesel Lig ve 3. Lig oyuncuların el pençe kuvvetlerini sırasıyla 98,90 kg ve 91,13 kg ile 96,96 kg ve 90,36 kg, Çelenk ve Çumralgil (2005) ise elit olduklarını belirttikleri voleybolcuların değerlerini 36,47 kg olarak bulmuşlardır (Aslan, Koç, Karakollukçu 2015, 7).

Sonuç

Yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ve literatür tarandığında ortaya çıkan sonuçlar birbirine paralellik göstermiştir. Salon voleybolu oyuncularının düz ve sert bir zeminde, oyuncu sayısı fazla, ısı ve ışık bakımından daha rahat bir ortamda bulunmaları gerek fiziksel ve gerekse psikolojik olarak sporcunun lehinedir.

Ancak Plaj voleybolu oyuncularının salon voleyboluna yakın bir büyüklükte, iki kişi ile kumsal bir zeminde ve güneşin yakıcı sıcaklığında bulunmaları, yarışma ve antrenmanlarda sporcuları gerek fiziksel olarak gerekse psikolojik olarak oldukça zorlamaktadır. Güneşin yüksek ısı ve nemden etkilenen plaj voleybolu oyuncularının dehidrasyona da maruz kalmaları fizyolojik olarak da sporcuları zor durumda bırakmaktadır. Ter oranı, nem ve sıvı alımı ile ilişkilidir. Sporcular kilo kaybını önlemek için ve performansının düşmemesi için sıvı alımı büyük miktarlarda olmalıdır (Zetou ve ark. 2008, 139-145).

Dehidrasyon, sporcularda sadece atletik performansı düşürmekle kalmaz bununla birlikte ciddi derecede sağlık sorunlarına hatta ölümlere bile yol açabilmektedir. Özellikle uzun süreli dayanıklılık gerektiren yarışma ve antrenman ortamlarında sporcuların hidrasyon düzeyinin takip edilmesi ve uygun hidrasyon düzeyinin sağlanması performansın maksimum düzeye çıkarılmasında büyük bir öneme sahiptir. Amerika'da Ulusal Ölümcül Spor Yaralanmaları Merkezi (NCCSI) 2000 yılında kolej ve üniversite eğitimi alan dört oyuncunun sıcak çarpmasından dolayı öldüğünü ve geçmiş 7 yıl içerisinde bu nedenden dolayı ölenlerin sayısının 20 olduğunu bildirmiştir. NCCSI'ya göre bu ölümlerin başlıca sebebi dehidrasyondur. Bu üzücü olaylara benzer ve güreşçiler ile ilgili en çarpıcı vaka 1997 yılında meydana gelen 3 kolejli güreşçinin ölümüdür. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (ABD'de), güreşçilerin ölüm nedeni olarak açlık ve dehidrasyon uygulamaları sonucu %15'lik vücut ağırlık kaybına uğramaları olduğunu belirtmiştir. Özellikle, sporcularda sıcak ve nemli hava koşullarında egzersiz sonucu meydana gelen dehidrasyon performans kaybına neden olmakla birlikte, sağlık risklerini daha da artırmaktadır (Demirkan ve ark. 2010, 81).

Bundan dolayı da plaj voleybolu oyuncularının olumsuz çevre koşullarına adapte olabilmeleri için hem psikolojik hem fizyolojik he de fiziksel olarak salon voleybolu oynayan sporculara göre daha dayanıklı, çevik ve esnek olmaları gerekmektedir. Elde edilen bulgularda; erkeklerin vücut yağ oranı, vücut kas oranı, çeviklik, sıçrama, anaerobik kapasite, pençe ve bacak kuvveti ve statik denge bakımından kızlardan daha üstün olduğu görülmüştür. Ancak plaj voleybolu oynayan kızların sol ayak statik denge değerleri erkelerden daha üstün olduğu görülmüştür. Plaj voleybolu oyuncularının vücut yağ oranı, vücut kas oranı, çeviklik, sıçrama, anaerobik kapasite, pençe ve bacak kuvveti ve statik denge bakımından salon voleybolu oyuncularından daha üstün olduğu görülmüştür. Salon voleybolu oyuncularının vücut kütle endeksi daha yüksek, plaj voleybolu oyuncularının daha düşük çıkmasına rağmen, salon voleybolu oyuncularının üst ekstremitelerinin daha kuvvetli olduğu görülmüştür. Bunun nedeni, kum zeminde dengenin daha zor sağlanabilmesi ve bacak ekstansiyon kaslarının plaj voleybolu oyuncularında daha güçlü olması, salon voleybolu oyuncuların zeminin düz olması bundan dolayı da proprioseptif duyarlılığın daha gelişmiş olduğundan (Erkmen ve ark. 2007, 118) üst ekstremitelerinin daha gelişmiş olduğu sonuçların çıkmasında etkili olabilir.

Plaj voleybolcuları ile salon voleybolcuları arasında kıyaslama yapılmak istenirse; alt ekstremiteden elde edilen ortalamalara bakıldığında plaj voleybolcularının bacak kaslarındaki yağ oranı salon voleybolcularından daha azdır. Alt ekstremiteden elde edilen bir diğer sonuçta kas oranları bakımından bakıldığında plaj voleybolu oynayanların daha fazla kas ağırlığına sahip olduğu sonucudur. Alt ekstremiteden çıkan bir başka bulguda kızların erkeklere göre daha fazla yağ oranına sahip olduğudur. Üst ekstremiteden çıkan sonuçlarda ise plaj voleybolu ile salon voleybolu arasında kollardaki ve gövdedeki yağ ve kas oranları arasında fazla farkın bulunmamasıdır. Sadece kız ile erkek arasında; yağ oranlarında kızların, kas oranlarında erkeklerin daha fazla ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

**Bu çalışma “U-17 U -18 Yaş Grubu Plaj Voleybolu Ve Saha Voleybolu Milli Takım Altyapı Hazırlık Gruplarında Antrenman Eğitimi Alan Sporculardan Elde Edilen Bazı Değişkenlerin Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. 10. Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi. 10-12 Mayıs 2017 tarihinde sözel sunum olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

- Açıkada, C., Ergen, E.(1990). *Bilim ve Spor*, Büro-Tek Matbaacılık, s,27-32, 34, 45
- Aslan, C.S., Koç, H., Karakollukçu, M. (2015). Voleybol 1. liginde oynayan erkek sporcuların seçilmiş fiziksel, fizyolojik ve motorik özelliklerinin belirlenmesi. İnönü Üniversitesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3):1-13
- Akyüz, M., Koç, H., Uzun, A., Özkan, A., & Taş, M. (2010). Türkiye güreş milli takımında yer alan genç sporcuların bazı fiziksel uygunluk ve somatotip özelliklerinin incelenmesi. Atatürk Üniversitesi *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1):41-47.
- Arvas, B., Elhan, A., Baltacı, G., Özberk, N., Coşkun, Ö.Ö. (2006). Sıçrama aktivitesini kullanan ve kullanmayan sporcularda izokinetik ayak bileği kas kuvvetlerinin karşılaştırılması. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 17(2):78-83.
- Balacas, D., Vamvakoudis, E., Christoulas, K., Stefanidis, P., Prantsidis, D., Evangelia, P. (2013). The effect of beach volleyball training on running economy and VO2max of indoor volleyball players. *Journal of Physical Education and Sport*,13(1): 33-38.
- Batista, G., Ricarte, Araujo, Fereire, R, Oliviera, R. (2008). Comparison between vertical jumps of high performance athletes on the Brazilian men's beach volleyball team. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 48(2):172-176.
- Bodur, S., Uğuz, A.M. (2007). 11-15 yaş çocuklarda vücut yağ yüzdesinin beden kütle indeksi ve biyoelektriksel impedans analizi ile değerlendirilmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 17(1): 21-27.
- Busca, B., Alique, D, Salas, C., Hileno, R., Peña, J., Morales, J., Bantulà, J. (2015). Relationship between agility and jump ability in amateur beach volleyball male players. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, (15)3: 1102-1113.
- Büyükipekçi, S., Taşkın, H. (2011). Bayan voleybolcularda reaksiyon zamanı, çeviklik ve anaerobik performanstaki değişimlerin sezon süresince incelenmesi. Selçuk Üniversitesi *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 20-25.
- Cerrah, A.O., Yüksel, Y. (2015). Adolesan futbolcularda bacak kütle değerleri ile bazı kondisyonel ve teknik parametreler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2):20-29.
- Çelenk B. (2013). *Voleybol Oyun Kuramı Ve Uygulamaları*. Ankara.
- Dalrymple, K.J., Davis, S.E., Dwyer, G.B., Moir, G.L. (2010). Effect of static and dynamic stretching on vertical jump performance in collegiate women volleyball players. *Journal Of Strength & Conditioning Research*, 24(1); 149-155.
- Demirkan, E., Koz, M., Kutlu, M., (2010). Sporcularda dehidrasyonun performans üzerine etkileri ve vücut hidrasyon düzeyinin izlenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(3): 81-92.
- Duyul, Albay, M., Tutkun, E., Ağaoğlu, Y.S., Canikli, A., Albat, F. (2008). Hentbol, voleybol ve futbol üniversite takımlarının bazı motorik ve antropometrik özelliklerinin incelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1): 13-20.

- Erkmen, N., Suveren, S., Göktepe, A.S., Yazıcıoğlu, K. (2007). Farklı branşlardaki sporcuların denge performanslarının karşılaştırılması. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3):115-122.
- Escudero, M.E.Q., Montesdeoca, S.S., Martin, A.P., Ruiz, D.R., Manso, J.M.G. (2014). Características Antropométricas de los Jugadores Españoles de Voley Playa. Comparación por Categorías. *Int. J. Morphol*, 32(1): 22-28.
- Geok, K., Aminuddin, Y., Lam, K., Fauzee, F.S.O., Kwong, H. (2012). Agility and leg power comparison between university indoor and beach volleyball players. *Asian Journal of Physical Education & Recreation*, 18(1): 31-35.
- Giatsis, G., Kollias, I., Panoutsakopoulos, V., Papaiakevou, G. (2004). Volleyball: Biomechanical differences in elite beach-volleyball players in vertical squat jump on rigid and sand surface. *Sports Biomechanics*, 3(1), 145-158.
- Hadzic, V., Sattler, T., Markovic, G., Veselko, M., & Dervisevic, E. (2010). The isokinetic strength profile of quadriceps and hamstrings in elite volleyball players. *Isokinetics and Exercise Science*, 18(1): 31-37.
- Hürmüz, K. O. Ç., & Yüksel, O. (2003). Kadınlarda fiziksel ve fizyolojik performansın değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9):1-12.
- Özkan, A., Arıburun, B., Kin-İşler, A. (2009). Relationships of body composition, isokinetic knee strength and anaerobic performance in American football players. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Science*, 1, 47-52.
- Koch, C., Tilp, M. (2009). Beach volleyball techniques and tactics: A comparison of male and female playing characteristics. *Kinesiology*, 41(1), 52-59.
- Kuter, M., Öztürk, F. (1997). *Antrenör ve Sporcu El Kitabı*, Bursa Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş. Matbaası. Bursa.
- Magalhaes, J., Inacio, M., Oliveira, V., Riberio, J.C., Ascensao, A. (2011). Physiological and neuromuscular impact of beach- volleyball with reference to fatigue and recovery. *J sports Med. Phys. Fitness*, 51: 66-73.
- Magalhães, J., Oliveira, J., Ascensão, A., Soares, (2004). Concentric quadriceps and hamstrings isokinetic strength in volleyball and soccer players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 44(2):119-125.
- Mederius, A., Marcelino, R., Mesquita, Í., Palao, M.J. (2014). Physical and temporal characteristics of under 19, under 21 and senior male beach volleyball players. *Journal of Sports Science and Medicine*, 13: 658-665.
- Mesquita, I., Sampaio, J. (2010). Sex differences in discriminative power of volleyball game-related statistics. *Perceptual and Motor Skills*, 111(3): 893-900.
- Murphy, M. M., Patton, J. F., Frederick F. A. (1986). Comparative anaerobic power of men and women. *Aviat Space Environ Med.*, 57(7): 636-641.
- Özkan, A., Kin-İşler, A. (2010). Sporcularda bacak hacmi, kütlesi, hamstring/quadriceps oranı ile anaerobik performans ve izometrik bacak kuvveti arasındaki ilişki. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 21(3): 90-102.

- Özkan, A., Kin-İşler, A. (2010). Amerikan futbolcularında bacak hacmi, bacak kütlesi, anaerobik performans ve izokinetik kuvvet arasındaki ilişki. *Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1):35-41.
- Özkan, A., Köklü, Y., Akın, M., Ersöz, G. (2010). Dağcılarda vücut kompozisyonu, bacak hacmi ve bacak kütlesinin anaerobik performansın belirlenmesindeki rolü. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1):59-70.
- Özkan, A., Arıburun, B., Kin-İşler, A. (2009). Relationships of body composition, isokinetic knee strength and anaerobic performance in American football players. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Science*, 1: 47-52.
- Palao, J.M., Gutierrez, D., Frideres, J.E. (2008). Height, weight, body mass index, and age in beach volleyball players in relation to level and position. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 48(4): 466-471.
- Seh, D., (2002). Strength and power characteristics of elite south african beach volleyball players. *S. African J. for Research in Sport, Physical Ed. and Recreation*, 24 (1):29-40.
- Stickley, D.C., Hetzler, R.K., Freemyer, G.B., Kimura, I.F. (2008). Isokinetic peak torque ratios and shoulder injury history in adolescent female volleyball athletes. *Journal of Athletic Training*, 43(6): 571-577.
- Tillman, M.D., Hass, C.J., Brunt, D., Bennett, G.R. (2004). Jumping and landing techniques in elite women's volleyball. *Journal Of Sports Science And Medicine*. 4(3): 30-36.
- Tiryaki, Ş. (1991). Sportif performans ile edward kişisel tercih envanterleri verilerinin ilişkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2):32-37.
- Yenigün, Ö., Çolak, T., Bamaç, B., Yenigün, N., Özbek, A., Bayazıt, B., Çolak, E., (2008). Voleybol oyuncularının diz ekleminin izokinetik performans değerleri ve Hamstring (fleksör)/Quadriceps (ekstansör) oranlarındaki farklılıkların belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1):1-13.
- Yiannis, L. (2008). Comparison of the basic characteristics of men's and women's beach volley from the Athens 2004 Olympics. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 8(3):130-137.
- Zetoua, E., Giatsisb, G., Mountakib, F., Komninakidoub, A. (2008). Body weight changes and voluntary fluid intakes of beach volleyball players during an official tournament. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 11(2): 139-145.
- Zorba, E., Özkan, A., Akyüz, M., Harmancı, H., Taş, M., & Şenel, Ö. (2010). Güreşçilerde bacak hacmi, bacak kütlesi, anaerobik performans ve bacak kuvveti arasındaki ilişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 83-96

Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri

Kani ÜLGER¹

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7435-175X>

Email: kulger@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 27.01.2021 - Kabul: 02.07.2021)

Öz

2020'nin ilk aylarından itibaren, yeni tip koronavirüs Covid-19 salgınıyla yüzleşmekteyiz. Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi ilan etmesine neden olan salgın, başta eğitim olmak üzere, birçok alanı olumsuz etkiledi. Birçok ülke, yüz yüze eğitime ara verdi ve öğretimi uzaktan eğitim araçlarıyla sürdürmeye çalıştı. Eğitim kurumlarının hazırlıksız yakalandığı bu süreçte, uzaktan eğitim uygulamasında birçok sorunla karşılaşıldı. Sözü edilen sorunların başında dijital "erişim" probleminin geldiği belirtildi. Yaşanan bu tür sorunlarla birlikte, ilgili alan uzmanları pandemi sürecinin eğitim sisteminin dönüşmesi bağlamında yeni fırsatları da beraberinde getirdiğini öne sürdü. Bu araştırmanın ulaştığı sonuca göre, sözü edilen erişim problemlerine rağmen, pandemi ve benzer süreçlerde eğitimin teknolojiye dayalı uzaktan eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmasının önemli olduğu görülmektedir. Hatta pandemi sonrası eğitimin planlanmasında dijital araçların daha kullanışlı hale getirilmesinin bir zorunluluk olduğu ortaya konulmaktadır. Bu sonucun eğitim sisteminde köklü bir değişime neden olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla, uzaktan eğitime uygun esnek öğretim yaklaşımları, ders içerikleri, materyalleri ve dijital araçlarının bugünden geliştirilmesinde yarar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, eğitim sisteminde uzun vadede devasa bir dönüşüme yol açacak dijital çevrimiçi-çevrimdışı uzaktan eğitim alternatif yollar üzerine düşünmek ve bunlarla ilgili çözüm önerileri geliştirmeye bugünden başlamak zorundayız. Çünkü pandemi süreciyle başlayan eğitim alanındaki bu küresel dönüşümün etkileri en az dünyada yaşanan sanayi devrimi kadar önemli görünüyor.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, Pandemi, Dijital eğitim araçları

Abstract

The World Health Organization declared a pandemic since the first months of 2020 years. The pandemic affected many areas negatively such as education field. In this period the education area tried to continue learning with distance education. The education system encountered many problems in the distance education. The most encountered problem was the internet access, however, new opportunities also emerged in terms of transformation in the education. According to the result of this study, the education discipline should more use of technology-based distance education opportunities and even invent useful digital tools in planning post-pandemic education era despite the internet access problems experienced in the pandemic mostly. Although present situation does not bring a radical change in the education system at short term, an enormous transformation in the education seems to be inevitable in the long term. Today, we should develop flexible learning approaches for the distance education including with the course contents, materials and digital tools. We also have to think about alternative ways of online-offline distance education and develop new solution suggestions. The global wind of change in the education system has started by the pandemic likewise the industrial revolution in the world, which was one of the most important periods in the history of the world.

Keywords: Distance Learning, pandemic, digital educational tools

Giriş

2020 yılının başından bu yana dünyada giderek artan bir salgınla yüzleşilmektedir. Covid-19 olarak adlandırılan bu yeni tip koronavirüs salgını başta eğitim olmak üzere, ekonomi, istihdam, ulaşım, turizm gibi birçok sektörü olumsuz etkilemektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) koronavirüs salgını nedeniyle “pandemi” ilan etmiştir. *Pandemi*, dünyada birden fazla ülkede veya kıtada çok geniş bir alana yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklar olan epidemilere verilen genel bir addır (*Pandemik influenza...*, 2019, s.10; *Pandemi*, t.y.). Korona virüs kaynaklı pandemi, 2020 yılının başından beri dünyada milyonlarca insanı, çalışanı, öğrenciyi ve öğretmeni halen olumsuz etkilemektedir (*Coronavirus Pandemic...*, 2020). 2020 yılının mart ayından itibaren Türkiye’de de etkisini gösteren pandemi, örgün eğitime ara verilmesine neden olmuştur. Öğrencilerin zorunlu sosyal izolasyon (sosyal uzaklaşma) sürecinden dolayı, bahar dönemi eğitim faaliyetleri “uzaktan eğitim” yoluyla yapılmış ve *uzaktan eğitim* kavramı geniş kitlelerce daha çok duyulmaya başlamıştır. Bu durumun sonucunda, dünyada olduğu gibi ülkemizde de pandemi sürecinde, uzaktan eğitimin getirdiği sorunlar ile eğitimin nasıl olması gerektiği üzerine arayışları eskiye nazaran daha güçlü bir biçimde başlamış, mevcut eğitim stratejilerinin sorgulanmasının yolu açılmış ve öğretim yöntemlerinin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte, yaşanan pandemi sürecinin etkisiyle, gelecek yıllarda eğitim alanında uygulanacak yöntemlerin nasıl olması gerektiği üzerine görüşleri daha sık duymayı bekleyebiliriz.

Harvard Üniversitesi ve Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından hazırlanan 2020 COVID-19 raporuna göre, sosyal uzaklaşmanın zorunlu olduğu günlerde eğitimcilerin öğretimin devamı için seçenekler üretmesinin bir zorunluluk olduğu belirtilmektedir (*Salgının Küresel Eğitim ...*, 2020, s.1). Türkiye’de pandemi sürecinde eğitime ara verilmesi sonucunda tüm öğretim kademelerinde 20 milyonu aşkın öğrenci ve bir milyondan fazla öğretmen yüz yüze eğitimden uzak kalmıştır (Yılmaz, 2020, s.3). Bu süreçte eğitimde öne çıkan en uygulanabilir seçenek olarak, *uzaktan eğitim* modeli olmuştur. Uzaktan eğitim (Distance Education) zaman ve mekâna bağlı kalmadan, özel olarak hazırlanmış araçlarla yürütülen öğretim etkinliklerine verilen genel bir adlandırmadır (Kaya, 2002, s.12; Bozkuş, 2014, s.283). Bu süreçte ayrıca, uzaktan eğitim yoluyla uygulanmaya başlanan öğretimin öğrenci ve öğretmen odağında ne tür sorunlara neden olduğu konusunda da tartışmalar başlamıştır. Sorun odaklı bu tartışmalara uzaktan eğitimin getirdiği fırsatlar da dâhil olmuştur. Bu bağlamda, OECD’nin ilgili raporuna atıf yapan Polat (2020), doksan sekiz ülkede eğitimle ilgili kişilere uygulanan anket sonucunda, pandemi gibi benzer sosyal tecrit dönemlerinde eğitimin sürdürülebilmesi için etkili bir eğitim stratejisinin geliştirilebilmesinde uzaktan eğitim açısından öne çıkan en önemli sorunlardan birinin çevrimiçi (online) erişim problemi olduğunu belirtmektedir. Arık (2020, s.2) ise, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki birey ve toplulukların Bilgi İletişim Teknolojilerine (BİT) erişim ve kullanımında yaşadığı eşitsizliğin karşılığı olarak tanımlanan “dijital uçurum”un, koronavirüs nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde daha da derinleştiğinin altını çizmektedir. İlgili alan uzman görüşlerine dayalı olarak, pandeminin neden olduğu krizin öğrenciler arasındaki uçurumu daha net ortaya çıkardığı belirtilmektedir (Mineo, 2020, s.3). İlgili alan uzman görüşleri (Can, 2020, s.15) bezer biçimde, teknoloji tabanlı öğrenmede erişim sorunlarına dikkat çekerek, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan bu türden sorunların, öğrenciler açısından eğitimde fırsat eşitliğine bir engel oluşturabileceğinin üzerinde durmaktadır.

Covid-19 salgını nedeniyle eğitimin kesintiye uğraması, özellikle öğrenme güclüğü çeken öğrenciler açısından da dezavantajlı bir durum oluşturduğu belirtilmektedir. Ayrıca,

ebeveynlerin çocuklarının öğrenmelerini desteklemede yetersiz kalabileceklerine de dikkat çekilmektedir (*Adverse consequences...*, t.y., s.1). Ekonomik gelişmişlik açısından, Meksika gibi ülkelerde pandemi ile birlikte yaşanan uzaktan eğitim sürecinde kent ve kırsalda yaşayan öğrenciler arasında internete erişim açısından eşitsizliği daha net biçimde ortaya çıkardığı bildirilmektedir (López, 2020, s.1). Diğer önemli bir sorun da uzun tecrit dönemlerinde öğrenciler arasındaki “iletişim” ve “işbirliği” konuları olduğu belirtilmektedir. Pandemi gibi olağanüstü dönemlerde, bireyler arasındaki iletişim kalitesinin düşebileceği tahmin edilmektedir. Benzer biçimde, öğrenciler arasında işbirliğinin de pandemi öncesi durumla aynı olmayacağı da öne sürülmektedir. Sözü edilen bu sorunlar, Mustafa (2020) tarafından vurgulanarak, özellikle gelişmiş teknolojiden yoksun olan ülkelerde internet bağlantısı olmayan öğrenciler için uzaktan eğitimin bir dezavantaj olabileceği belirtilmektedir.

Uzaktan eğitimde üstte sıralanan olası sorunlara ek olarak, ebeveyn eğitim seviyesi düşük olan öğrenciler açısından, okulların kapalı olduğu dönemlerde çocukların öğrenme destek ihtiyacının karşılanamaması diğer bir sorun olarak ortaya konulmaktadır (*Salgının Küresel Eğitim ..*, 2020, s.2). Uzaktan eğitim bu haliyle, hem teknik olarak hem de insani açıdan birçok zorluk ve sorun barındırdığı söylenebilir (*Adverse consequences...*, t.y., s.1). İlgili alan uzmanlarının belirttiği gibi, hızla yayılan koronavirüs virüs nedeniyle okulların kapanması eğitim sisteminde hali hazırdaki mevcut sorunları daha da büyüteceği öngörülebilir (Can, 2020, s.15). Bununla birlikte, pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim, eğitim alanında çok önemli bir konu olan öğrenmenin devamlılığını sağlama noktasındaki faydasını da hatırdan çıkarmamız gerekir (*Salgının Küresel Eğitim ..*, 2020, s.2). Kaya’ya (2002, s.13-16) göre, yüz yüze eğitim ile karşılaştırıldığında uzaktan eğitime getirilen kuramdan yoksun eleştiriler, uzaktan eğitimin doğasında var olan potansiyeli görmemizi engellemektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitim, farklı ve yenilikçi bir öğretim yaklaşımı olarak görülmektedir.

Uzaktan eğitim;

- Kesintisiz öğretme/öğrenme
- Fiziki ve coğrafi kısıtlamalara bağlı kalmama
- Öğrencilerin yaşam koşullarına uyarlanabilme
- Yer ve zaman bağımsızlığı
- Etkileşime yer verilebilecek şekilde düzenleyebilme
- Çoklu öğrenim ortamları sunabilme
- Etkinliklere katılımında etkililik
- Bireysel öğrenmeyi güdüleme

- *Bağımsız öğrenme sağlama* gibi birçok avantaja sahiptir (Kaya, 2002, s.17-20). Daniel (2020, s.1) Covid 19 salgının neden olduğu pandemiye, son elli yılda eğitim sisteminin yüz yüze eğitimin dışında farklı bir alana genişlemesi için büyük bir fırsat olarak görmektedir. İlgili alan uzmanları da benzer biçimde, dünyanın gördüğü en büyük pandemi olan Covid-19 virüs salgınının neden olduğu krizin, eğitim sisteminin yeniden inşası için bir fırsat olduğunu düşünmektedir (Akt; Mineo, 2020, s.2). Reimers, Schleicher, Saavedra ve Tuominen (2020, s.2-3) Covid-19 pandemik sürecini, eğitimde gerçekleştirilecek bir dönüşüme zemin hazırlaması açısından olumlu açıdan değerlendirmektedirler.

Yukarıda sıralanan olumlu görüşlerle birlikte, pandemi sürecinde bir araç olarak kullanılan dijital eğitim olanaklarının, yüz yüze eğitime bir alternatif olmaktan çok, örgün eğitimin bir destekleyicisi olabileceği görüşü de dillendirilmektedir (Altunel, 2020). Covid 19 pandemi sürecinde öğrencilerin eğitime erişmesinde farklı durumlar ve sonuçlar olduğundan, müfredatın tam olarak uygulanamamasının (Daniel, 2020, s.2), bu görüşü destekler biçimde olduğu söylenebilir. Ancak, Kaya (2002, s.13) farklı bir bakış açısıyla, uzaktan eğitimin yüz yüze yapılan eğitime denk bir seçenek olduğu görüşündedir. Sonuç olarak, eğitim sisteminde kaliteli bir öğrenim uygulamasının denenebilmesi için, pandemi gibi olağanüstü hallerin eşsiz bir fırsat olduğu görüşü oldukça yaygın olduğu ileri sürülebilir (*Coronavirus Pandemic..*, 2020).

Bu çalışmanın amacı; pandemi ve benzer süreçlerde örgün eğitim yerine uygulanan uzaktan eğitimde karşılaşılan sorun ve fırsatları belirleyerek, bunlara ilişkin çözüm ve gelişim önerileri getirmektir. Dolayısıyla, araştırmanın problemleri şöyle düzenlenmiştir:

Birinci araştırma problemi: Pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim modelinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

İkinci araştırma problemi: Pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim modelinde ortaya çıkan fırsatlar nelerdir?

Üçüncü araştırma problemi: Pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim modelinde karşılaşılan sorunlar nasıl çözümlenmeli, fırsatlar nasıl değerlendirilmelidir.

Materyal ve Metod

Bu çalışma betimleyici tarama yönteminde doküman analiz tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi araştırma problemi doğrultusunda bilgi içeren materyallerin incelenmesine dayanır (Cansız Aktaş, 2014, 363; Yıldırım ve Şimşek, 2018, 189). Bu incelemede araştırmanın amacına uygun olarak toplanan belge ya da materyallerden elde edilen verinin araştırmacının saptadığı kategorilere göre *var* ya da *yok* biçiminde kodlayarak, ilgili kategorilerin farklı dokümanlarda kaç kez tekrarlandığı bağlamında karşılaştırmak mümkün olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, 200).

Araştırmada teknik olarak, *anahtar kelime* arama tekniği kullanılmıştır. Bu arama tekniği, önceden belirlenen anahtar kelimeler aracılığıyla tarama yapılarak veriye ulaşılabilmesine olanak verir (Köroğlu, 2015, s.62-63). Araştırma konusu uyarınca belirlenen anahtar kelime ile ilgili alan yazın taranmış ve konuyla ilgili kaynaklar değerlendirilmiştir. Bu süreçte ulaşılan rapor, makale, yayın metni gibi belgeler doküman olarak tasnif edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma problemi doğrultusunda, “uzaktan eğitim” anahtar kelime olarak belirlenmiştir. Araştırma ile ilgili anahtar kelime; kelime veya kelime gruplarından oluşabilir (Köroğlu, 2015, s.63). Buna göre, “uzaktan eğitim” anahtar kelimesi ile tarama yapılmış, ulaşılan örnekleme artırmak için, taranan doküman kaynakçalarında *snowball sampling* (Kartopu örnekleme) uygulanmıştır (*Guidelines for Investigators..*, t.y.). Kartopu örneklemeyle araştırma konusunu içeren doküman sayısı artırılarak daha fazla kaynağa ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra ulaşılan dokümanın tasnif edilmesi için “kayıtların kademeli taranması” tekniği kullanılmıştır. Bu teknikle doküman inceleme kademeli olarak yapılmıştır (Köroğlu, 2015, s.66). İlgili kategoriler “sorun” ve “fırsat” başlıklarında belirlenmiş, bu yolla elde edilen veriler “içerik analizi” ile incelenerek ulaşılan verilerin açıklanabilir bir tür nicel olarak

ifadesi biçiminde ne sıklıkta görüldüğü (Balcı, 2018, 225), frekans değerleri saptanarak sayısallaştırılmıştır (Büyüköztürk ve diğ., 2009, 267; Yıldırım ve Şimşek, 2018, 200). Frekans yoluyla nicel ifadesi mümkün olan veriler, bu sayısal değerlere dayalı olarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitim süreci pandemiden büyük ölçüde etkilendi ve önlem olarak bütün okullar kapatıldı. İzleyen dönemde, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve EBA TV üzerinden yayınlar Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile yapılan protokolle Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B) tarafından başlatıldı. M.E.B hazırlıksız yakalandığı bu duruma çok kısa sürede uyum sağladı (Dönmez, 2020, s.1). Bununla birlikte, EBA uygulamasının ağırlıklı olarak TV destekli ve tek yönlü bilgi aktarmaya yönelik yürütülmesinin bazı dezavantajlar içerdiğine ilişkin görüşler de öne sürüldü (Can, 2020, s.29). Bu bağlamda ülkemizde pandemi sürecinde sürdürülen uzaktan eğitim uygulamasında üç temel bileşen karşımıza çıkmaktadır:

1- Televizyon yayınları,

2- Eğitim Bilişim Ağı (EBA) içerikleri ve

3- Öğretmenlerin öğrencileri ile çeşitli uygulamalar yolu ile eşzamanlı (senkron) olarak sürdürdükleri eğitimler. Bu bileşende ayrıca öğretmenlerin, bazı dijital uygulamalar aracılığıyla, öğrencilerine ödevler göndererek eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü de gözlemlenmiştir (Çelik, 2020, s.3).

Yukarıda sıralanan bileşenlerden biri olarak, EBA Platformunda 300 bin kullanıcının eş zamanlı olarak bağlanabilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu duruma ek olarak, canlı sınıflarda aynı anda 50 bin sınıf açabilecek kapasite ve günlük tekil 2 milyonun üzerinde kullanıcı sayısına ulaşılması da EBA'nın küresel ölçekte hizmet veren eğitim siteleri içinde önemli bir yere (altıncı sıra) sahip olduğu söylenebilir (Kasap, 2020). Pandemi süreci ile sınınan mevcut teknik altyapı, ülkemiz adına uzaktan eğitim sürecine hızlı uyum sağlayabilmemizde önemli bir görev üstlenmiş, gelecek dönemlerde uzaktan eğitimin aksayan yönlerinin iyileştirilmesiyle, eğitim sisteminin bu yönde gelişimine bir fırsat olabileceği konusunda umut vermiştir. Türkiye'de uzaktan eğitimin koşullar normale döndüğünde bile Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle EBA ve EBA-TV platformlarından örgün eğitime destek verme açısından eğitime devam edebileceği öngörülebilir. Ayrıca, hali hazırdaki salt bilgi edinme amaçlı teori derslerin bir kısmının uzaktan eğitimle yapılması da düşünülebilir. Bu tür bir kullanım ile uzaktan eğitim, tasarım beceri atölyesi gibi uygulamalar için öğrenciye daha fazla zaman sunabilmesi açısından da bir fırsat sunabilir (Dönmez, 2020, s.2-3). Diğer taraftan, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu süreçte öğrencilerin karşılaştıkları internete erişim gibi sorunlara ve öğrenci ebeveynlerine destek sağlama konusunda daha etkili politikaların geliştirip geliştiremediği konusu da ayrıca tartışmaya açıktır (Çelik, 2020, s.3). Diğer yandan, bir süre daha devam edeceği anlaşılan mevcut pandeminin öğrenciler açısından uzaktan eğitimde erişime sahip olanlar ile erişememe durumunda olanlar arasında var olan uçurumun derinleşme riskini artırması da söz konusu olabilir (Arık, 2020, s.4). Bununla beraber, dünyada ve Türkiye'de yüz yüze eğitim sürecinin uzaktan eğitim ile birlikte sürdürüleceği karma bir modele doğru gittiğimizi de görmemiz gerekir (Dönmez, 2020, s.3).

Uluslararası yapılan bir araştırmada eğitimciler, pandemi krizinde uzaktan eğitim açısından en önemli olumlu kazanımların; eğitimde teknolojilerin ve diğer yenilikçi çözümlerin kullanılması ile öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarındaki artış oranı olduğunu belirtmiştir (<https://bau.edu.tr/>, s.18). İlgili alan uzmanları eğitimde dijitalleşmenin

bilgiye hızlı erişim ve iletişim açısından oldukça büyük bir avantaj sağladığı konusunda hemfikir (İşman, 2020). Buna rağmen, pandemi sürecinde uzun süre okuldan uzak kalan öğrencilerin psikolojik destek ihtiyacının önemini belirtmemiz yerinde olur (Altunel, 2020). Bu durumda, öğrencilerin pandemi sürecinde sosyalleşme ihtiyaçları, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla kuracakları online sohbet gruplarıyla giderilmesi yönünde bir çözüm geliştirilebilir. Ebeveyn denetimi gibi bazı denetleyici unsurların da devreye girmesiyle bu tür çözüm yolları denenebilir (Altunel, 2020). Buna göre, yukarıda özetlenmeye çalışılan uzaktan eğitimin dezavantajlarını maddelemeye çalışırsak;

-Yüz yüze eğitimdeki ilişkilerin kolay sağlanamaması,

-Kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince destek sağlanamaması,

-Uygulamaya dayalı dersler açısından öğrencilerin, beceri ve tutumlarına yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olunamaması gibi sorunlar sıralanabilir. Bununla birlikte, uzaktan eğitimin daha etkili olabilmesi için öğrenme sürecinin bir öğretmen olmadan gerçekleşebileceği varsayımının tüm paydaşlarca kabul edilmesi gerekir (Kaya, 2002, s. 20-18). Bu yolla, uzaktan eğitimde öğrencinin kendi kendine öğrenme ve bağımsız öğrenme becerisi oldukça önemli bir etken olarak karşımıza çıkacağı söylenebilir (Arık, 2020, s.4).

Öğretmen açısından durum ise daha çok eğitimin teknik yönüyle ilgili sorunların ön plana çıktığı biçimde ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimde öğretmenlerin dijital eğitime tam anlamıyla hâkim olduğunu söylemek güçtür. Öğretmenler deneyimlerinin olmadığı bir alanda süreci yönetme sorunuyla karşı karşıya kalabilirler. Oysa öğretmenlerin dijital eğitim sistemine olumlu yönde katkı vermeleri uzaktan eğitim açısından çok önemlidir. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren kurumların (eğitim fakülteleri) dijital eğitime uygun içerik üretmeye dönük dersleri programa alması önemli görülmektedir (Altunel, 2020). Uzaktan eğitimi başarıya ulaştıracak en önemli unsurlardan biri, hiç kuşkusuz, dijital ders materyalleridir. Buna karşın öğretmenlerin en çok materyal, eğitsel etkinlik oluşturma ve bunların uygulanması konusunda kendilerini geliştirme gereksinimleri olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2020, s.6-7). Bu durum, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini, sürekli değişen koşulları da dikkate alarak göz önünde tutmayı gerektiriyor çünkü pandemi süreci bize öğretmenlerden beklentinin yüksek olduğunu göstermiştir (Düşkün, 2020).

Öte yandan, pandemi sonrasında eğitim ve öğretim açısından en önemli diğer bir konu da telafi eğitimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Altunel, 2020). Covid-19 salgını sonrası, salgının olası ikinci ve üçüncü dalgalarına karşı önlem olarak, eğitimin planlanmasında normallığe dönüş sürecinin tek seferde kolay bir geçiş olmayacağını bilmemiz gerekir. Bu dönemde kurum olarak okulların, öğretmen ve öğrencilerin daha esnek olmasında yarar var (Daniel, 2020, s.4-5). Bu esneklik içinde, telafi eğitimlerin yapılmaması durumunda, özellikle dezavantajlı öğrencilerin daha fazla öğrenme ve motivasyon kaybı yaşayacağını söyleyebiliriz (Çelik, 2020, s.3). Sonuç olarak, yüz yüze eğitimin dışında, uzaktan dijital araçlarla yapılan öğretim modelinde, farklı seviyelerdeki öğrenci ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, öğrenci ve veliye güven verecek bir öğretim yaklaşımı üzerinde düşünmemiz gerektiğini söyleyebiliriz (Daniel, 2020, s.1).

Uzaktan Eğitimde Yükseköğretim Açısından Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar

Ülkemiz açısından, pandemiye neden olan Korona virüs salgınının ardından, yüz yüze eğitime ara verilen 23 Mart 2020 tarihinden itibaren, Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) tavsiye

kararıyla, uzaktan eğitim süreci başlamış oldu (*Pandemi dönemi ...*, 2020). Bu süreçte çok çeşitli dijital teknolojilerden yararlanarak, online sınıf ortamları oluşturulmaya çalışıldı. Cohen (2020, s.1), bir eğitimci gözüyle, pandemi sürecinde Columbia Üniversitesi örneğinde, online araçlarla dijital eğitime geçildiğinde karşılaşılan en büyük problemlerden birinin, kalabalık 50 kişilik dijital sınıflarda sınıf yönetimi olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, yeni medya sınıf tasarımları yapılarak, bu sınıflarda eğitim verecek donanımlı öğretmeni de yetiştirmemiz gerekiyor. Ayrıca, dünyadaki çoğu üniversitenin benzer sorunu yaşadığı göz önünde bulundurulursa, son durumun ders planlarında ve öğretim stratejilerinde değişim ihtiyacını arttıracaklarını söyleyebiliriz. Can (2020, s. 26-27), diğer bir örnek olarak, pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim sistemini kullanım oranlarının ortalama %62.8 olarak gerçekleştiğini bildirerek, bu kullanımda yazılı materyaller ile ders sunumlarına erişiminin ön planda olduğunu buna karşın, sanal sınıf uygulamasına katılım ile video kullanımının düşük düzeyde kaldığı belirtilmektedir. Bu sonuç, internet kullanımı ile ilgili süreçte farklı değişkenlerin rol oynadığını göstermektedir. Dolayısıyla öğrenci açısından önlemlerin alınması ve uzaktan eğitimin belki de en önemli özelliği olan eşzamanlı, canlı derslerin izlenerek derse katılımın sağlanmasının yaşamsal değerinde olduğu söylenebilir.

Uzaktan eğitimin uygulamadaki amaçlarından biri de öğrenci sayısını artırmaktır. Diğer önemli amaç ise; öğrenci başarısını yükseltmektir (Kaya, 2002, s.255). Bu nedenle, uzaktan eğitimde öğrenci başarısı hakkında henüz elimizde daha net veriler olmadığı için, sistemin kullanımının yukarıda sıralanan sorunlara rağmen yakın gelecekte olumlu yönde dönüşebileceğini söyleyebiliriz. Bu beklentiye dayalı olarak, uzaktan eğitimi araç ve yöntem konusunda gelecekte ne tür bir gelişime yol alacağını da çıkarsamamız mümkün olabilir. Daniel'e (2020, s.5) göre, uzaktan öğrenim gelecekte daha hızlı biçimde yaygınlaşacaktır. Dolayısıyla, kurumların teknolojiye dayalı öğrenime daha fazla odaklanması ve teknolojiyi daha kullanışlı hale getirmesi bir zorunluluk olduğu öngörülebilir. Bu duruma günümüzden bir örnek olarak "YÖK dersleri" platformunun kullanım oranları gösterilebilir. Online, çevrimiçi olarak YÖK dersleri platformunu, 23 Mart 2020-31 Mart 2020 tarihleri arasında, günlük ortalama 50 bin, toplamda ise, 400 bine yakın öğrencinin kullandığı, öğrencilerin en çok (%68) cep telefonlarıyla giriş yaptığı tespit edilmiştir (Can, 2020, s.33). Bu durum, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2019 yılı verilerini destekler biçimdedir. TÜİK verilerine göre; Türkiye'de hane halkı açısından, bilişim teknolojileri ve internet kullanımında bilgisayar (masaüstü ve dizüstü) bulunma oranı %55 iken, akıllı cep telefonu bulunma oranı %98.7'dir (Yılmaz, 2020, s.6). TÜİK verileri Türkiye'de internet erişim oranında artış (2018 yılında Türkiye genelinde %83,8'den 2019 yılında %88,3'e ulaştı) olduğunu, 16-74 yaş aralığında düzenli internet kullanan birey oranının %72,7 ulaştığını göstermektedir. Bu veriler dikkate alındığında, eğitim platformlarına erişimin ülkemizde halen istenen düzeyde olmasa da (Arık, 2020, s.2) gelecek için umut verici olduğu söylenebilir. Diğer yandan, uzaktan eğitimin ekonomi açısından etkileri de söz konusudur. Cohen'in (2020, s.2) belirttiği gibi, pandemi gibi benzer süreçlerde öğretimin uzaktan eğitim olanaklarıyla yapıldığında bilgisayar donanım ve program giderlerinin artacağı öngörülmektedir. Bu durum ekonomi açısından belli bir ticari hacme ulaşma noktasında olumlu olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, pandemi sürecinde laboratuvar ve atölye gibi dersliklere ihtiyacın azalmasıyla birlikte kurum giderlerinde bir azalma beklentisi, ekonomiye tasarruf açısından diğer bir olumlu katkı olarak görülebilir. Cohen'in (2020, s.2) belirttiği gibi, bu süreçte öğretme eyleminin bir değer olarak biraz güçleşeceği özellikle yukarıda belirtilmeye çalışılan sorunları dikkate alındığında ileri sürülmesi mümkündür.

Sonuç olarak, pandemi sürecinde uzaktan eğitimle ilgili belirtilen sorun ve fırsatlar bağlamında, bu çalışmada elde edilen bulgular, Tablo 1’de sunulmuştur. Bu tür bilgi sunumunda, uzaktan eğitimin mevcut sistem üzerine etkileri noktasında yapılan tartışmalar çerçevesinde olumlu ve olumsuz yönleri nesnel biçimde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla ilgili tablodaki verilere özellikle, yaşanan pandemi sürecine ilişkin işe yarar bir seçenek biçiminde, uygulanan uzaktan eğitimin yol açtığı sorunlar ve fırsatlar bağlamında nesnel bir yansıma olarak bakabiliriz.

Tablo 1. Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar

Sıra no	Başlıklar	Sorun		Fırsat
		(-)	(+)	f
1	İnternet Erişimi.	-		7
2	Bilgi İletişim Teknolojilerine (BİT) erişim-kullanım.	-		2
3	Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler.	-		1
4	Eğitim sisteminde hali hazırdaki mevcut eşitsizliklerin artma olasılığı.	-		1
5	Ebeveyn eğitim seviyesi düşük olan öğrenciler.	-		2
6	Öğrenmede devamlılığın sağlanması.		+	2
7	Eğitim sisteminin değişim olasılığı.		+	4
8	Uzaktan Eğitimin Örgün Eğitime seçenek veya destek olma durumu.		+	2
9	TV destekli ve tek yönlü bilgi aktarma durumu.	-		1
10	Tasarım beceri atölyesi gibi uygulamalar için öğrenciye daha fazla zaman sunabilme.		+	1
11	Eğitimde teknolojilerin ve diğer yenilikçi çözümlerin kullanılması.		+	1
12	Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları ve bağımsız öğrenme becerisi.		+	2
13	Bilgiye hızlı erişim ve iletişim.		+	1
14	Okuldan uzak kalan öğrenci açısından psikolojik destek ihtiyacı.	-		1
15	Uygulamaya dayalı dersler açısından öğrencilerin, beceri ve tutumlarına yönelik davranışların gerçekleşememe olasılığı.	-		1
16	Öğretmenlerin dijital eğitime tam anlamıyla hâkim olamama durumu.	-		1
17	Öğretmenlerin materyal-egitsel etkinlik oluşturma ve bunların uygulanması konusunda kendilerini geliştirme ihtiyaçları.	-		2
18	Öğretmen ve öğrencilere daha esnek bir alan sağlama olasılığı.		+	1

19	Telafi Eğitim yapma durumu.	-	2
20	Kalabalık dijital sınıflarda sınıf yönetimi.	-	1
21	Ders planlarında ve öğretim stratejilerinde değişim.	+	1
22	Sanal sınıf uygulamalarına katılım düşüklüğü.	-	1
23	Teknolojiye dayalı öğrenime daha fazla odaklanma.	+	1
24	Öğretme eyleminin bir değer olarak güçleşmesi.	-	1

Tablo 1’de sunulan verileri incelediğimizde, uzaktan eğitimin uygulamasında karşılaşılan en önemli sorunun internete “erişim” (f= 7) olduğunu söyleyebiliriz. Buna karşın, pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamasına geçilmesinin getirdiği en önemli fırsatın ise, “eğitim sisteminin değişme olasılığı” (f= 4) olduğunu belirtmemiz gerekir. Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, uzaktan eğitim uygulamasında eşdeğer basamaklarda yer alan (f= 2) diğer önemli sorunlar şunlardır:

- Bilgi iletişim teknolojilerine (BİT) erişimde ve kullanımda ortaya çıkan dijital uçurum,
- Ebeveyn eğitim seviyesi düşük olan öğrenciler,
- Öğretmenlerin materyal-eğitsel etkinlik oluşturma ve bunların uygulanması konusunda kendilerini geliştirme ihtiyaçları.

Tablo 1’de sunulan verileri uzaktan eğitimin getirdiği fırsatlar açısından incelediğimizde ise, “eğitim sisteminin değişme olasılığı” (f= 4) en önemli fırsat olarak değerlendirildiğini görüyoruz. Bunu izleyen ve birbiriyle eşdeğer basamaklarda yer alan (f= 2) diğer fırsatlar şunlardır:

- Öğrenmede devamlılığın sağlanması,
- Uzaktan eğitimin örgün eğitime seçenek veya destek olma durumu ve
- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları ve bağımsız öğrenme becerisi’dir.

İlgili verilere göre, 2020 yılının başından beri devam eden pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitimdeki en önemli sorun olarak görülen uzaktan eğitime “erişim” problemi aşılabılırsa, bu eğitim modelinin öğretim sisteminde istenen değişiklik için önemli bir fırsat olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Erişim sorununa bağlı olarak, *BİT’e erişim ve kullanımda ortaya çıkan dijital sorunlar*’da bize, “Bilgi-İşlem” başlığı altında teknoloji okuryazarlığını arttıracak yeni derslerin müfredata dâhil edilmesi gerekliliğini düşündürüyor. Özellikle *ebeveyn eğitim seviyesi düşük olan öğrenciler* için, bireysel öğrenme, kendi kendine öğrenme ve bağımsız öğrenme konularında kendilerini geliştirecek olanaklar sağlayan Problem Dayalı Öğrenme (PDÖ) yöntemine göre ders etkinliklerinin düzenlenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu durum, öğretmenlerin materyal-eğitsel etkinlik oluşturma ve bunların uygulanması konusunda kendilerini geliştirme gereksinmelerini de içerecek biçimde hizmet içi eğitimle desteklenerek uzaktan eğitimin getirdiği fırsatlar çerçevesinde değerlendirilebilir. Böylece, uzaktan eğitim sisteminde öğrencinin kendi kendine öğrenme sürecini destekleyen öğretim yöntemleriyle oluşturulan ders içeriklerine uygun *materyal ve öğretim etkinlikleri* hakkında öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin artırılmasıyla, uzaktan eğitimin getireceği

fırsatlar üzerine öğretim sistemi yeniden şekillendirilebilir. Buna göre, Tablo 1'deki veriler, pandemi süreciyle birlikte uygulanan uzaktan eğitimin sunduğu en önemli fırsat olarak; *eğitim sisteminin değişme olasılığı*'ni işaret etmektedir. Uzaktan eğitimin öğrenci açısından getirdiği en önemli fırsatın ise; “kendi kendine öğrenme” becerisi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bu bağlamda uzaktan eğitim “kendi kendine öğrenme” konusunda yaşanan pandemi sürecinde öğrenciye eşsiz bir deneyim olanağı sunduğunu ileri sürebiliriz. Eğitim sisteminin uzaktan eğitim ile girdiği dönüşüm aşamasında öğretim yöntemlerinin önemli bir yeri olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu çalışmanın ulaştığı sonuçlar çerçevesinde, “kendi kendine öğrenme”yi odaklayan öğretim yöntemlerinin uygulanmasıyla, özellikle “ebeveyn eğitim seviyesi düşük olan öğrenci” sorun başlığının aşılabilir olduğu ileri sürülebilir. Bu soruna önerilecek çözüm ise; bireysel öğrenme becerilerini destekleyen, öğrenenlerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarını ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştiren öğretim yöntemlerinin müfredata eklenmesi, biçiminde olacaktır. Tablo 1'deki verileri toptancı bir yaklaşımla değerlendirdiğimizde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin toplam 24 başlıktan 14'ü (yaklaşık %60) bu öğretim modelinin getirdiği sorun ile ilgili olduğunu göstermektedir. Buna karşın, 10 başlığın da uzaktan eğitimin getirebileceği fırsatla ilişkili olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuçlar

Günümüzde yaşanan pandemi süreciyle birlikte, dünyada ülkelerin çoğu özellikle eğitim alanında acil önlemler almak zorunda kaldılar. Örneğin İngiltere'de Covid-19 virüs salgının başlamasıyla birlikte önlem olarak okullar ikinci bir uyarıya kadar kapatıldı ve sınavlar iptal edildi. Bu tür önlemler pandemiden korunmak için tek çıkış yolu olmamakla birlikte, öğretmen ve öğrencilerin virüs salgınından trajik biçimde etkilenmemesi için, pandemiye karşı dikkatli hareket etme zorunluluğundan önlemlerin uygulanması aciliyet gerektirdi (McInerney, 2020, s.1). Bununla birlikte, 16 Mart 2020 tarihinden itibaren Avrupa'daki pek çok ülke eğitime ara verirken, İsveç ve İzlanda gibi ülkelerde lise ile üniversiteler hariç tüm eğitim kademelerinde ciddi sosyal mesafe ve sağlığa uygunluk önlemleri alarak, okulları açık tutma yolunu tercih etti. Genellikle dünyanın bir çok yerinde virüsün hızla yayılma tehlikesine karşın okulların açılması ertelenerek, senkron (eşzamanlı) ya da asenkron (eş zamansız) biçimde uzaktan/online eğitim süreçleri başlatıldı. Uzaktan/online, çevrimiçi öğretimin, öğrencilerin bilgisayar ve diğer cihazlara erişimlerinde ve internet bağlantılarında sorunlar yaşamalarından dolayı, eğitimle ilgili tartışmalar yoğun biçimde gündeme geldi. Bir diğer önemli gündem ise, uzaktan eğitim süreçlerinin desteklenmesi için ebeveynlerden beklentinin artması yönünde oldu ancak, ebeveynler de bu sürece hazırlıksız yakalandılar ve özellikle dezavantajlı kesimler için bu daha büyük bir sorun oluşturdu (Çelik, 2020, s.1-2). Bu araştırmanın ulaştığı sonuçlardan biri, pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitimde karşılaşılan en önemli sorunun *internete erişim* olduğudur. Bu sorunu izleyen diğerlerinin sıralanışı ise;

- *Bilgi iletişim teknolojilerine (BİT) erişimde ve kullanımda ortaya çıkan dijital uçurum;*
- *Okuldan uzak kalan öğrencilerin öğrenmelerinde ebeveyn desteğinin düşüklüğü ve*
- *Öğretmenlerin materyal-eğitsel etkinlik oluşturma ve bunların uygulanması konusunda kendilerini geliştirme ihtiyaçları'dır.*

Eğitim alanıyla ilgili tüm paydaşların ortak amacı; eğitimin yeniden yüz yüze başlaması olmasına rağmen, okullarda sosyal mesafenin korunması da dâhil olmak üzere alınacak birçok önlemin iyi bir planlanmasını yapmadan, pandemi sürecinde okulların açılmasının kolay

olmadığını söylemek zorundayız (McInerney, 2020, s.2-3). Tüm bu sorun ve zorluklara rağmen, *korona virüs* pandemisi diğer bir yönüyle, eğitimde klasik öğrenme yaklaşımlarının yetersizliklerini gözler önüne sererek, toplumun tüm kesimleri için yaşam boyu öğrenmenin önemini farkındalığını arttırmıştır (Can, 2020, s.43). Göral (2020, s.1) “Hayat boyu öğrenme”yi, bireyin bilgi, beceri, ilgi ve yeterliklerini geliştirmek amacıyla yaşamı boyunca katıldığı her türlü öğrenme teknikleri olarak tanımlayarak, pandemi sürecini öğrenciler için ihtiyaç duydukları *karar verme, öğrenmeyi öğrenme, yaratıcı problem çözme* gibi becerileri kazanmalarında bir fırsat olduğunu belirtmektedir. Öğretimin yaygınlaştırılması açısından, Pandemi döneminde öğrencilerin ve çözüm sağlayıcıların “her yerde, her zaman öğrenme” kavramını dijital formatta deneyimlediklerini gözlemliyoruz. Bununla birlikte, pandemi döneminde hem öğretmenler hem de öğrenciler için uzaktan eğitimde erişim maliyetleri ve kalitesi gibi unsurların iyileştirilmesi yönünde adımlar atılmaz ise eğitimde sorunların devam edeceğini de kabul etmek durumundayız (Göral, 2020, 2020, s.2-3). Uluslararası yapılan bir araştırmada, yüz yüze eğitime pandemi etkisiyle ara verildiği dönemde eğitim kurumlarının çevrimiçi kaynakları kullanmaları konusunda, belki de bir zorunluluktan dolayı, teşvik edildiği ortaya konulmuştur (<https://bau.edu.tr/>, s.11). Bunun yanında, Türkiye ile birlikte birçok ülkede (Arnavutluk, Brezilya, Yunanistan, Kosova, Karadağ, Fas ve Vietnam) her dört öğrenciye bir veya daha az bilgisayar düştüğü de bilinmektedir (<https://bau.edu.tr/>, s.21). Türkiye’nin teknolojik alt yapısı iyi olmasına rağmen yeterli olduğunu söylemek zordur, dolayısıyla, eğitimde bazı iyileştirilmelere gidilmesi ihtiyacı vardır (Yılmaz, 2020, s.6). Harvard Üniversitesi ve OECD tarafından hazırlanan, Bahçeşehir Üniversitesi’nin de katkı sunduğu uluslararası bir araştırmada ülkelerin online, bilgisayar ve internet bağlantısına erişim, internet hızı, okullardaki dijital araç yeterliliği gibi pek çok başlık incelenmiş, teknolojik altyapının ulaşılabilirliği, dijital olan ve olmayan öğretim etkinliklerin doğru bir şekilde dengelenmesi ve teknolojik altyapının yönetilmesinin önemli olduğu bildirilmiştir (*Salgının Küresel Eğitim ..*, 2020, s.2). İlgili araştırma sonuçlarını dikkate aldığımızda, çevrimiçi kaynakların güçlendirilmesi, araç donanımının artırılması ve dijital öğretim materyallerinin geliştirilmesinin acil gündem maddeleri olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Arık (2020, s.3) Türkiye’de eğitim alanında öğrenci ve öğretmenlerin dijital teknoloji becerilerinin geliştirilmesi amacıyla 2011 yılında başlatılan FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) Projesi ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın dijital uçurumun azalmasında önemli bir adım attığını belirtmiştir. Ancak pandemi süreci özellikle, gelecekteki yeni eğitimin şekilleneceği dönem açısından, bu adımın yeterli olmayacağını, geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Pandemi sürecinde bireylerin “uzaktan eğitim”e olan ilgilerinin artması, gelecekte eğitimin ne yöne evrileceğinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Türkiye’de uzaktan eğitim ile ilgili sektör verilerine baktığımızda, bu durum daha net görülmektedir. Uzaktan eğitim ile ilgili sektör verilerine göre, pandemi sürecinde aktif çalışanların evden çalışma döneminde “uzaktan eğitim”e olan ilgilerinin arttığı belirlenmiştir. İlgili veriler incelendiğinde, çalışanların dijital teknoloji araçlarıyla uzaktan eğitim alma oranlarındaki artışın yüzde 1000 gibi oldukça yüksek oranlara ulaştığı gözlemlenmiştir. Korona virüs salgını nedeniyle etkin çalışan kesimin aldıkları dijital eğitim sayısı yüzde 1041 artış göstererek, Türkiye’de 20 milyon 293 bin kişi sayısına ulaşmıştır. Diğer bir veri de dijital eğitim alanında, farklı eğitim ve konularına olan ilginin benzeri olmayan biçimde artmış olmasıdır (*Eğitime olan talep..*, 2020, s.1). Bu tür veriler, pandemi gibi benzer süreçlerde, pandemi sonrası da dâhil olmak üzere dijital teknolojide yaşanan sorunlara rağmen, uzaktan eğitimin artan bir oranda gündelik hayatımıza girmiş olduğunu göstermektedir. Eğitim alanının gelinen bu aşamada, pandemi sonrasında yüz yüze eğitime geçildiğinde bile, dijital

öğretimin örgün eğitim araçlarına ekleneneceği bir geçiş süreci yaşayabileceğini öngörebiliriz. Olası böyle bir süreçte ders konularının sadeleştirilerek, grafikler ve animasyonlar yoluyla yansımalarını eğitimde daha çok gözlemleyebiliriz. Dolayısıyla öğretmenlerin dijital alanı da kapsayacak biçimde ders planlarını uzaktan eğitime göre yapmaları, ders içeriğinin buna göre yeniden düzenlenmesi ve uygun materyal temini-hazırlığı önümüzdeki sürecin önemli başlıkları olarak sıralanacağını söyleyebiliriz.

Bundan sonra ne olacak?

Bu araştırma sonucunda, pandemi döneminde, dijital teknolojiyle yapılan uzaktan eğitimde özellikle, internet bağlantı-erişim sorunlarının önemli bir başlık olarak karşımıza çıktığı ortaya konulmuştur. İlgili sorunun çözümü, önümüzdeki öğretim yılında, kısa vadede pek mümkün görünmemekle beraber, uzun vadede çözümünü beklemek için nedenlerimiz olduğunu söyleyebiliriz. Bu tür bir beklentiyi besleyen en önemli etkenlerin başında, dijital teknolojinin yarının dünyasında giderek artan önemi ve gelişiminin herkesçe kabul edilmesi olduğunu ileri sürebiliriz. Bu durumun sonucunda, uzaktan eğitimin dijital teknoloji araçlarıyla yapılmasının erişimde dâhil olmak üzere, olumlu etkileri mutlaka olacaktır. Dolayısıyla, uzun vadede uzaktan eğitimde çok önemli bir başlık olarak yer alan “internet erişim” sorununun çözümünü beklememiz için olası nedenlerimiz olduğunu öngörebiliyoruz. Bununla birlikte kısa vadede çözüm önerilerine odaklandığımızda, CD (Compact Disc) gibi dijital araçların, çevrim dışı eğitim aracı olarak ön plana çıkabileceğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda TV, video ve radyo gibi araçlardan yararlanılması da olası görülmektedir. Eğer bir öğrencide uzaktan eğitim sisteminde bilgisayar donanımı yeterliyse, CD seçeneğini değerlendirmek öğrenciye zaman ve yer serbestliği verdiği için uygun olabilir. Aksi durumda, uzaktan eğitimde özellikle TV’yi değerlendirmek önemli bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, her iki seçeneğin birlikte değerlendirildiği bir karma sistem de tüm öğrencileri kapsama yüzdesini arttıracığı için düşünülebilir. Herhangi bir dersin konusu hem uzaktan eğitim materyaline dayalı olarak hazırlanıp hem CD hem de TV türevleri yapılırsa, öğrencinin sahip olduğu donanıma göre eğitim sisteminin içinde kalması sağlanabilir. Bu yolla öğrenciye sahip olduğu donanım çerçevesinde belli bir serbesti sağlanarak, sistemdeki eksiklikler ve olumsuzlukların en aza indirilmesi mümkün olabilir. Dolayısıyla uzaktan eğitimde internet, CD ve TV gibi araç çeşitliğine dayalı olarak derse ulaşım kolaylığı sağlanarak daha çok öğrenciye daha az sorunla ulaşılabilmesi mümkün olabilir. Bu araştırmanın ulaştığı diğer önemli sonuç ise, pandemi süreciyle birlikte denenen uzaktan eğitim uygulamasının sunduğu fırsatlarla ilgilidir. Ülkemizde dâhil olmak üzere pek çok ülkede uygulanan uzaktan eğitimin getirdiği en önemli fırsat; mevcut *eğitim sisteminin değişme olasılığı*’na yaptığı katkıdır. Diğer fırsatları ise şöyle sıralamak mümkündür:

- *Öğrenmede devamlılığın sağlanması,*
- *Örgün eğitime seçenek veya destek olma durumu ve*
- *Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarıyla bağımsız öğrenme becerisinin gelişmesi.*

Alan uzmanlarının belirttiği gibi eğitimde pandemi süreci geleneksel öğretim yöntemlerinin yetersizliğini göstermesi açısından önemli olmuştur (Karaaslan, 2020, s.1). Öğrenciyi sınıfa ve sınıfa bağlı kılmak bugün artık kabul edilebilir bir uygulama değildir dolayısıyla, sanayi toplumunun ürünü okulların değişim zamanı gelmiş olabilir (Dönmez, 2020, s.3-4). Bununla birlikte, sınıf dışında eğitim açısından en zorlayıcı alan olarak teknolojik altyapının ulaşılabilirlik açısından barındırdığı sorunlardır (<https://bau.edu.tr/>, s.17). Bu sorunların orta

ve uzun vadede çözülebileceğini öngörmekle birlikte bugün pekçok ülke pandemi sürecinde yaşanan eğitim açısından olumsuzlukları en aza indirmek için farklı yaklaşımlar üzerine çalışmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde özellikle kısa vadede dezavantajlı öğrencilerin uzaktan/online öğrenme süreçlerinden olumsuz etkilenmemeleri için etkin politikalar geliştirme durumundayız (Çelik, 2020, s.4-5).

Uzaktan eğitimde dijital teknolojinin olanaklarında yararlanmada internet teknolojisinin mobilize imkânını göz ardı edemeyiz. Bununla birlikte, internet ve TV gibi teknolojilerden yararlanırken, avantaj ve dezavantajları dikkate alarak, TV'nin ekonomik yönü ve erişim olanağının yüksekliğini değerlendirmemiz gerekir. Her iki aracın uzaktan eğitimde halen kullanıldığı değerlendirildiğinde, eğitime uzaktan erişimde ilgili araçların öğretimin devamlılığını sağlamada birlikte kullanılmasının en faydacı yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Öğrenci olanakları uyarınca, TV'de izleyemediği dersi internetten, internete bağlanamadığı durumlarda ise TV'den derslerini izleyebilmelidir. Buna ek olarak, öğrenciye ayrıca derslerin CD formatında hazırlanmış biçimde posta ile ulaştırılması, uzaktan eğitimde mevcut dijital teknoloji olanaklarından mümkün olan en üst seviyede yararlanılabilmesi için gerekli olduğu ileri sürülebilir.

Öyle anlaşıyor ki, modern dünyada ister iklim değişikliği olsun ister Covid-19 gibi pandemiler nedeniyle olsun, başka tür felaketlerin yaşanabileceğini öngörerek, eğitimcilerin bu durumla yüzleşip çözüm geliştirmesi gerekmektedir (Cohen, 2020, s.3). Bu bağlamda, yakın gelecekte olası uzaktan dijital eğitim süreçlerinde ölçme güvenilirliğinin sağlanması, müfredata yönelik yeni önceliklerin belirlenmesi, öğrenci öğreniminde devamlılık ve güvenilirliğin sağlanması gibi konuların öne çıkacağını söyleyebiliriz (<https://bau.edu.tr/>, s.15). Diğer taraftan alan uzmanlarının belirttiği gibi, eğitim-öğretim sürecinde teknolojinin destekleyici, tamamlayıcı ve geliştirici araç olarak, önümüzdeki günlerde daha yoğun kullanılacağını dikkate alırsak, ders içeriklerinde teknoloji kullanıma dayalı geçişin hızlanarak, artırılmış gerçeklik teknolojileri ile soyut içeriklerin somutlaştırılmış biçimde öğretimde kullanılabileceğini öngörebiliriz (İşman, 2020). Alan uzmanlarının vurguladığı gibi, öğrencilere hem okulda hem okul dışında ihtiyaç duydukları eğitimi eşit biçimde vermek için, eğitim sistemini yeniden inşası üzerine düşünmek ve bu amaç etrafında ortak bir zeminde buluşmak zorundayız. Odaklanmamız gereken nokta ise; eğitimin öğrencilerin ihtiyacını karşılama sorumluluğunu yerine getirmeyi sağlayacak bir sistem üzerinde uzlaşım olmalıdır. Dolayısıyla, değişim için yeni bir paradigmaya ihtiyacımız var ve henüz bu işin başındayız (Mineo, 2020, s.3-6).

Uzaktan eğitimde çevrimiçi kaynakların kullanımı, *teknolojik altyapının ulaşılabilirliği* ve öğrencinin bilgisayar, akıllı telefon gibi belli donanıma bağlı olarak gelişebileceğini öngörebiliriz. Arık (2020, s.3) FATİH Projesi kapsamında bugüne kadar okullara 1 milyon 437 bin 800 adet tablet, 432 bin 288 akıllı tahta dağıtılarak, 15 bin 103 okula altyapı iyileştirmesiyle internet altyapısı kurulduğunu ayrıca, 13 bin 650 okula VPN hizmeti sağlandığını bildirmektedir. Buna göre, öğrenciler arasında dijital uçurumun kapanmasında FATİH Projesi ve benzeri projeler geliştirilerek kullanılabilir. Harvard Üniversitesi ve OECD tarafından salgının küresel eğitim üzerine etkilerinin araştırıldığı bir raporda, online öğrenmeyi içeren öğretim araçlarının tanımlanması, öğretim program hedefleri, stratejileri, faaliyetler ve ek kaynaklar hakkında öğretmenler, öğrenciler ve veliler ile iletişim kurmak için bir web sitesi oluşturmak da tavsiyeler arasında yer aldı (*Salgının Küresel Eğitim ...*, 2020, s.3). Buna göre, M.E.B tarafından her okula bir web sayfası sağlanarak, gerekli teknik altyapı güçlendirildikten sonra kurumların kendi öğrencilerine öğretmenleri aracılığıyla canlı, eş

zamanlı uzaktan derslerin verilmesiyle sınıfların bir nevi stüdyolara çevrilmesi mümkün olabilir. Bu yolla eğitim kurumların örgün eğitimden, uzaktan eğitime hızlıca geçebileceği esnek bir eğitim sistemi kurularak olağanüstü süreçlerde öğretimin devamlılığı sağlanabilir. Diğer taraftan, uzaktan eğitim planlamasında, devletin ilgili kuruluşlarından, eğitimde fırsat eşitliğinin en üst noktaya çıkarılması adına, öğrencilerin erişim ve donanım sorunlarını gidermesi talep edilebilir. Altunel'in (2020) belirttiği gibi, pandemi sürecinde sunulan dijital eğitime erişim desteği öğrencilere verilmelidir. Benzer şekilde, Mustafa (2020) da öğretmen ve öğrenciye uzaktan eğitim dijital araçlarının kullanım desteğini verilmesini önermektedir.

Harvard Üniversitesi ve OECD tarafından hazırlanan bir raporda ileriye yönelik olarak, öğretim program hedeflerinin yeniden ele alınıp, sosyal uzaklaşma dönemlerinde neler öğretilmesi gerektiği konusunun tanımlanıp öncelikle değerlendirilmesi tavsiye ediliyor (*Salgının Küresel Eğitim ..*, 2020, s.2). Mustafa (2020) Uzaktan eğitim programının planlanmasında uygun öğrenme yönteminin seçilmesinde özellikle yüz yüze eğitimde kullanılan stratejilerin seçilmemesinin önemli olduğunu belirtiyor. Benzer biçimde, Yılmaz (2020, s.8-11), mevcut eğitim programlarının yüz yüze eğitime göre tasarlandığı için, uzaktan eğitim sürecinde bu içeriğin tümüyle verilmesinin zor olacağına dikkat çekerek, mevcut müfredatın uzaktan eğitime uyumlu hale getirilmesi gerektiğinin altını çiziyor. Mustafa (2020) ise, uygun öğretim yaklaşım, uygulama ve araçların harmanlanarak öğrenciler için yararlanabilecekleri platformlar oluşturulmasını ayrıca, öğrenci ebeveynleriyle uzaktan eğitimdeki kurallar tanımlanarak, uygulanacak test ve soruların yeniden düzenlenmesini öneriyor.

Uzaktan eğitim modelinde öğrencinin *karar verme, öğrenmeyi öğrenme, yaratıcı problem çözüme ve kendi kendine öğrenme* gibi kavramlarda gelişmesini destekleyecek öğretim yöntemlerinin denenmesinin gereği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ) uygulanabilir yöntemlerin başında geldiği ileri sürülebilir. Diğer taraftan dijital ortamlar açısından internet teknolojisinin mobilize olanağı göz önünde bulundurulduğunda, ders içeriklerinin akıllı telefonlara uygun ara yüzlerine göre hazırlanması, artırılmış gerçeklik teknolojileri ile soyut içeriklerin somutlaştırılmış biçimde öğretimde kullanılması önerilebilir. Bu durum, pandemi süreci ile eğitimde ortaya çıkan en önemli fırsatlardan biri olan; eğitim sisteminin değişme olasılığını arttırması açısından kayda değerdir. Özellikle öğrencilerin hem okulda hem okul dışında ihtiyaç duydukları eğitimi mobilize biçimde akıllı telefonlar sayesinde izleyebilecekleri dikkate alınırsa, eğitim sisteminin yeniden inşasına şimdiden başlandığı söylenebilir. Bu nedenle yakın gelecekte uzaktan eğitimde uygulanacak öğretim yöntemleri ve buna bağlı ders içerik ve materyallerin geliştirilmesinin önemli bir başlık oluşturacağını söyleyebiliriz. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) mevcut salgın döneminde öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmak amacıyla, bazı önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler arasında cep telefonları için tasarlanmış sistemler de yer almaktadır. Ayrıca güçlü çevrimdışı sistemler, açık çevrimiçi kurs platformları, bağımsız öğrenme içerikleri, mobil öğrenme uygulamaları ve canlı video iletişimini destekleyen işbirliği platformları öneriler arasındadır. Kuruluş öğretmenler için ise dijital öğrenme içeriği oluşturma araçları ile uzaktan eğitim sorunlarının çözümlerine yönelik kaynaklar sağlanmasını önermiştir (Can, 2020, s. 41-42). Bu sıralanan önerilerin süreç paydaşları arasında verimli bir etkileşim sağlanmasına yönelik olduğu açıktır. Etkileşim, özellikle dijital araçlarla yapılan uzaktan eğitimlerde çok önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaya (2002, s.207) bu unsura dikkat çekerek, etkileşimi iyi bir eğitimin kritik bileşeni olarak ifade etmektedir. Eğitimde öğretmen ve öğrenci öğrenme ortamında bir

etkileşim içindedir. Dikkat, bilgi aktarımı ve dönüt alma biçiminde özetleyebileceğimiz etkileşim, Kaya'nın (2002, s.207) belirttiği gibi, çoğu öğrenme modelinde ve eğitsel kuramlarda olan gerekli bir unsurdur. Bu bağlamda multimedya olarak da bilinen, daha çok bilgisayara dayalı etkileşimi niteler biçimde kullanılan çoklu ortam; CD, hipermedya, etkileşimli video ve sanal gerçekliklerin oluşturulmasını ifade eden (Kaya, 2002, s.217) terimleri yakın gelecekte uzaktan eğitim uygulamalarında etkileşim açısından kullanılan araçlar olarak sık sık duyabiliriz. Daniel (2020, s.3), dijital ortamda gerçekleşecek bir öğretim ortamında, öğretmenlerin blog ve e-posta gibi dijital araçlarını etkileşim için diğer bir seçenek oluşturduğunu belirtmektedir. İnternet üzerinde aktiviteler, etkileşimli öğrenme için en etkili aracı sağladığı için, öğrencilerin yapılandırılmış öğrenme fırsatlarına katılmaları açısından önemlidir. Bu tür bir öğretim mümkün olmadığında, öğrencilere etkileşim için fırsat sağlamak üzere tasarlanmış eğitim içeriklerinin iletilmesi için televizyon, radyo, podcast, DVD (Digital Versatile Disc) ve öğrenme paketleri gibi diğer seçenekler de kullanılabilir (<https://bau.edu.tr/>, s.8). Bu süreçte araç-gereç açısından öğretmenlerin ihtiyaç duyulabileceği uzaktan eğitimde kullanılacak dijital materyaller mutlaka geliştirilmelidir özellikle, animasyon, artırılmış gerçeklik uygulamaları, zihin haritaları, kısa drama videoları, interaktif dokümanlar türünde materyallerin yapımına öncelik verilmelidir (Yılmaz, 2020, s.12). OECD ülkeleri genel ortalamasında, dijital araçları kullanma, öğretme ve öğrenmeyi geliştirme kapasitesi olan okullara devam eden öğrencilerin PISA'da (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) daha yüksek puan aldıkları bilindiği (<https://bau.edu.tr/>, s.26) için, dijital materyal geliştirmenin bu bağlamda çok önemli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, ilgili eğitim kurumların materyal geliştirmede hem plan hem de yapım aşamasında uzman görüş ve destek alması önerilebilir. Bu durumda, dijital teknolojilerin uygun öğretim yaklaşımlarıyla ele alınıp yeniden düzenlenerek, buna uyumlu ders içerikleriyle desteklenmesi gerekecektir. Yeniden düzenlenmiş ders kazanımları uyarınca oluşturulmuş ders materyalleriyle öğretim etkinliğinin zenginleştirilmesi ve uzaktan eğitimin önünde en büyük engellerden biri olan yüz yüze eğitimin kalıplarından kurtularak, uzaktan eğitimin kendi mecrasında ilerlemesi mutlaka sağlanmalıdır. Bilvasıta, yapılacak iş çok gidilecek yol uzundur ancak, hedef doğru olduğu için bu yolda çalışmanın, toplumun ortak geleceğine değerli bir katkı sunacağı ileri sürülebilir.

Reimers ve arkadaşları (2020, s.3), internet erişim sorunlarına ilişkin, eğitim alanında karar vericilerin Covid-19 pandemik süreci gibi tecrit dönemlerinde öğrencilerin çevrimiçi öğretim kaynaklarını geliştirme ve onlara yeni alternatif yollar sunulmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Uzaktan eğitimde dijital ortama alternatif olarak TV yayınlarıyla birlikte, dijital ve TV olanaklarının harmanlandığı karma bir sistem özellikle, internet erişim sorunu yaşayan öğrenciler için önemli bir seçenek olarak sunulmalıdır. Ayrıca, CD gibi güçlü çevrimdışı araçlar da öğrencinin sahip olduğu donanıma göre alternatif bir araç olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, klasik eğitim sisteminde gözlemlediğimiz öğrenci devam durumu'ndan öğrencinin dersi izleme durumu'na evirilen bir öğretim modeline doğru ilerlediğimizi söyleyebiliriz. Daniel (2020, s.2) buna benzer durumları "asynchronous"; *eş zamansız eğitim* olarak tanımlamakta ve bu tür bir eğitimin uzaktan yönetilebileceğini düşünmektedir. Diğer taraftan, süreçte önemli bir unsur olan, öğrenci-öğretmen ve veli iletişimini sağlamak için yeni ve güvenli dijital platformlar oluşturulması önerilir. Gelecekte olası uzaktan bir eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci, veli iletişim ve işbirliğinde eğitim kurumu okul yönetimi etkin rol almalı, paydaşlar arasında koordinasyonu sağlayabilmelidir. Son bir nokta olarak, "uzaktan eğitim" kavramının içeriğini yansıtmaya açısından, sözcük kullanımına ilişkin verimli bir tartışmanın başlatılması gerektiğini hatırlatmanın yararlı olacağı

söylenbilir. Bu bağlamda, *eğitim* kavramı öğrenmenin yanında, bireyin davranışları, tutumu, sosyal grup içerisindeki işbirliği gibi unsurları da içinde barındırdığı için, *uzaktan eğitim* kavramının “uzaktan öğretim”e dönüşüp dönüşmeyeceği konusu tartışmaya açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adverse consequences of school closures (t.y.)
<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/consequences> Adresinden 15.06.2020 tarihinde alındı.
- Altunel, M. (2020). Eğitimde telefi dönemi ve öğrenci psikolojisi
<https://www.setav.org/yazar/mustafa-altunel> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Arık, B. M. (2020). Türkiye’de Koronavirüsün Eğitime Etkileri – IV | Dijital uçurum uzaktan eğitimi nasıl etkiliyor? <https://www.egitimreformugrsm.org/koronavirusun-egitime-etkiler-v-dijital-ucurum-uzaktan-egitim-nasil-etkiliyor/> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.
- Balcı, A. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi
- Bozkuş, T. (2014). A Research on identifying the need for distance education for national athletes who study in school of physical education and sport. *TOJDE*, 15, 282-290.
- Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *AUAd*, 6(2), 11-53.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları, Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri’nde (1. Baskı) (Editör: Mustafa Metin), s. 337-371. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, S. (2020). Education During a Global Pandemic
<https://blogs.e.columbia.edu/2020/04/06/education-global-pandemic/> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Coronavirus Pandemic and Relevant Education Research Resource (t.y.)
<https://www.aera.net/Education-Research/Issues-and-Intatives/Coronavirus-Pandemic> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Çelik, Z. (2020). Pandemi sonrası dünyada ve Türkiye’de eğitim.
<https://www.perspektif.online/tr/toplum/pandemi-sonrasi-dunyada-ve-turkiyede-egitim.html> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Daniel, SJ. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, doi:10.1007/s11125-020-09464-3
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11125-020-09464-3.pdf> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Dönmez, B. (2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitim ve Türkiye’de eğitimin geleceği
<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim-ve-turkiyede-egitimin-gelecegi-41529246> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Düşkün, Y. (2020). Koronavirüs Koşullarında Öğretmenlik.
<https://www.sivilsayfalar.org/2020/04/16/koronavirus-kosullarinda-ogretmenlik/> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.
- Eğitime olan talep patladı (2020). <https://www.bthaber.com/pandemi-doneminde-uzaktan-egitime-olan-talep-patladi/> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.

- Göral, F. (2020). Pandemi Döneminde Hayat Boyu Öğrenmenin Önemi. <https://fef.stnye.edu.tr/tr/haberler/pandemi-doneminde-hayat-boyu-ogrenmenin-onemi> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Guidelines for Investigators Using Snowball Sampling Recruitment Methods (t.y.). <https://www.boisestate.edu/research-compliance/irb/guidance/guidelines-for-investigators-using-snowball-sampling-recruitment-methods/> Adresinden 10 Haziran 2020 tarihinde alındı <https://bau.edu.tr/icerik/15590-salginin-kuresel-egitim-raporu-aciklandi> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı
- İşman, Z. (2020). Dijitalleşme ile öğrenme şekli hızı değişecek. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/dijitallesme-ile-ogrenme-sekli-hizi-degisecek-6198298> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.
- Karaaslan, C. (2020). Pandemi eğitimde dijital dönüşümü hızlandıracak. <https://www.sabah.com.tr/egtm/2020/04/17/pandem-egtmde-djtal-donusumu-hzlandracak> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Kasap, S. (2020). MEB Bürokratları Türkiye'deki uzaktan eğitimi yabancı eğitimcilere anlattı. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/meb-burokratleri-turkiyedeki-uzaktan-egitimi-yabanci-egitimcilere-anlatti/1824013> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.
- Kaya, Z. (2002). Uzaktan eğitim. (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık <http://www.jret.org/FileUpload/ds217232/File/uzaktanegitim.pdf> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.
- Köroğlu, S. A. (2015). Literatür taraması üzerine notlar ve bir tarama tekniği. GiDB Dergi, Sayı 1. 61-69 <https://gidbdergi.itu.edu.tr/sayilar/01/0107.pdf> Adresinden 14.06.2020 tarihinde alındı.
- López, E. V. (2020). COVID-19 pandemic and indigenous and non-indigenous students in Mexico. <https://gemreportunesco.wordpress.com/> Adresinden 15.06.2020 tarihinde alındı.
- McInerney, L. (2020). Education was never schools' sole focus. The coronavirus pandemic has proved it. <https://www.theguardian.com/education/2020/apr/14/education-was-never-the-sole-focus-of-schools-the-coronavirus-pandemic-has-proved-t> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Mineo, L. (2020). Time to fix American education with race-for-space resolve. <https://news.harvard.edu/gazette/story/2020/04/the-pandemics-impact-on-education/> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Mustafa, N. (2020). Impact of the 2019-20 coronavirus pandemic on education. https://www.researchgate.net/publication/340849956_Impact_of_the_201920_coronavirus_pandemic_on_education Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Pandemik influenza ulusal hazırlık planı (2019). https://grip.gov.tr/depo/saglik-calisanlari/ulusal_pandemi_plani.pdf Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Pandemi (t.y.). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pandemi> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.
- Pandemi dönemi uzaktan eğitimdeki başarılı uygulamalar artarak devam ediyor (2020). <https://www.tgrthaber.com.tr/egtm/pandemi-donemi-uzaktan-egitimdek-basarili-uygulamalar-artarak-devam-ediyor-2710301> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.

Polat, T. (2020). Pandeminin eğitime etkisi raporu. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/turgaypolat/pandeminin-egitime-etkisi-raporu-2054923> Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.

Reimers, F., Schleicher, A., Saavedra, J. ve Tuominen, S. (2020). Supporting the continuation of teaching and learning during the COVID-19 Pandemic <http://www.oecd.org/education/Supporting-the-continuation-of-teaching-and-learning-during-the-COVID-19-pandemic.pdf> Adresinden 11.06.2020 tarihinde alındı.

Salgının Küresel Eğitim Raporu Açıklandı (2020). <https://bau.edu.tr/icerik/15590-salginin-kuresel-egitim-raporu-aciklandi> Adresinden, 16.06.2020 tarihinde alındı.

Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (11.Baskı). Ankara: Seçkin

Yılmaz M. (2020). Uzaktan Eğitimin İyileştirilmesi: Salgın Kaynaklı Eğitim Krizini Aşmak İçin Öneriler. (Politika Notu: 2020/12). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. https://ilke.org.tr/images/yayin/politika_notlari_uzaktan_egitim/ILKE_PN_12_web.pdf Adresinden 17.06.2020 tarihinde alındı.

Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mustafa Enes IŞIKGÖZ¹, Melike ESENTAŞ², Pınar GÜZEL GÜRBÜZ³

¹ Mardin Artuklu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7804-1011>

² Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-8980-5662>

³ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-5982-2816>

E-mail: pdgenes@gmail.com, melike.esentas@windowslive.com, pnrguzel@yahoo.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 16.04.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Öz

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre boş zaman yönetimlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Betimsel nitelikte olan bu araştırmanın çalışma grubunu üniversitelerin çeşitli fakülte/yüksekokullarında öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan toplam 1894 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veriler “Boş Zaman Yönetimi Ölçeği” ile toplanmıştır. Çalışma sonucunda; Üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinde sırasıyla; “Amaç Belirleme ve Yöntem”, “Boş Zaman Tutumu”, “Programlama” ve “Değerlendirme” alt boyutlarının belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin boş zamanlarını yönetirken öncelikle; boş zaman için amaç ve önceliklerini belirleyerek yapabilecekleri aktiviteleri günlük veya haftalık olarak düzenledikleri, boş zamanları anlamlı ve mutluluk verici buldukları, boş zamana yönelik program yapmanın gerekliliğine inandıkları ancak zamanlarının bir bölümünü boş zaman aktiviteleri için değerlendiremedikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin cinsiyet, öğrenim gördükleri fakülte/yüksekokul, yaş, kaldıkları yer ve rekreatif etkinliklere katılma süresi değişkenlerine göre anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Boş zaman yönetimi, öğrenci, üniversite.

Analysis on Leisure Time Management of University Students in Terms of Different Variables

This study was performed in order to examine the leisure time management of university students according to different variables. The study group of this descriptive study consists of 1894 students studying at various faculties/schools of the universities and participating in the research voluntarily. The data in the study were collected with the "Leisure Time Management Scale". It has been concluded following the study that the sub-dimensions of "Goal Setting and Method", "Leisure Time Attitude", "Programming" and "Evaluation" are determinant respectively in the leisure time management of university students. It has been determined that the students first organize activities that they can do on a daily or weekly basis by determining their leisure goals and priorities while managing their leisure time, they find leisure time meaningful and pleasing, they believe in the necessity of making leisure time programs; however, they cannot spend some of their time for leisure activities. It has been established that the leisure time management of students significantly differs according to the variables of gender, faculty/school studied, age, place of residence and duration of participation in recreational activities.

Keywords: Leisure time management, student, university

Giriş

Günümüz dünyasında yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler aynı hızda toplumsal hayatta değişim ve dönüşümler yaratmakta, insanların yaşam biçim ve davranışlarını etkilemektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanda daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek bireyleri yoğun bir çalışma temposuna sokmakta, adeta zamanla yarışır hale getirmektedir. Yarışı kazanmak isteyen insan, en önemli hazinesi konumunda olan zamanını artık gelişigüzel harcayamayacağını, planlı ve programlı olarak zamanı kullanmak gerektiğinin farkındadır. Çünkü modernleşme ile birlikte zaman kavramı da değişikliğe uğrayarak daha sistematik bir hal almıştır (Robinson ve Godbey, 1997). Arka arkaya dizilmiş olayların ve olguların ölçülmesiyle algılanan bir süreç (Açıkalın, 1998) olarak zaman, kullanım amaçlarına göre çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Jensen ve Guthrie (2006) zamanı; varoluş zamanı, geçim için harcanan zaman ve isteğe bağlı ya da boş zaman olarak üç bölüme ayırmaktadır. Meyer ve ark. (1970) ise zamanı; çalışma (iş) zamanı, çalışma dışı zaman olmak üzere iki ana bölüme ayırmakta, çalışma dışı zamanı da; biyolojik ve fizyolojik gereksinimler için varoluş ile ilgili zaman ve boş zaman olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Zaman insanların hissettiği ve eşit olarak sahip olduğu, tanımlanması zor, yaşamdaki en değerli ve geçmişten bugüne değeri sürekli artan bir kavram olarak ele alınmaktadır (Çimen, Ekinci, Altınok ve Özdilek, 2017).

Bu bölümler ışığında üzerinde önemle durulan “boş zaman” kavramı, İngilizce “Leisure” sözcüğünün Latincedeki “Licere” sözcüğünden türemesiyle, “izin verilmiş olmak” veya “boş olmak” anlamında kullanılmaktadır (Hemingway, 1996). Boş zaman, dış etkenlerin fiziksel ve kültürel etkisine maruz kalmadan özgürce kullanabildiği zaman dilimidir (Godbey, 1999). Genellikle özgürlük ve özgürce seçme hakkı gibi kavramlarla ilişkilendirilen boş zaman, yapılması zorunlu olan eylemlerin olmadığı, istenildiği gibi kullanılan bir zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Boş zaman bir faaliyet ve bir serbest zaman fırsatı olarak görüldüğü gibi rahatlama, kendini ileriye taşıma, kültürel ve ailevi süreklilik sağlama, iletişime geçme özelliklerinin yanında aynı zamanda bir kaçış, yenilik, karmaşıklık ve heyecandır (Parr ve Lashua, 2004). Ancak zamanın iyi kullanabilmesi; insanın kendisine, iş ve sosyal yaşamına, dinlenme ve eğlenmesine, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ayırdığı vakit arasındaki dengeyi iyi kurabilmesine bağlıdır (Köktaş, 2010). Bireyler gün içerisinde ne kadar iş ve sorumluluk üstlenirlerse üstlenirler eğer zamanlarını etkin ve verimli kullanıyorlarsa kişisel isteklerine göre kendilerine ayıracakları boş zaman dilimi mevcuttur (Özbey ve ark., 2018).

Zaman kullanımında insanların karşı karşıya olduğu asıl sorun, zamanın nasıl daha etkili kullanılacağı noktasında önem taşımaktadır (Eren, 1996). Çünkü zamanın etkin ve verimli kullanımı bireylerin yaptığı işe göre değişmekle birlikte, bireylerden beklenen mesleki bilgi ve becerilerinin artması nedeniyle her alanda başarılı olabilmek için zamanın iyi ve planlı bir şekilde kullanılması gerekmektedir (Alay ve Koçak, 2003). Nitekim 21. yüzyıl boş zamanın bir tüketim aracı sayılmaya başladığı ve metalaştığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Munusturlar, 2016). Bu noktada karşımıza gerek örgütsel ve gerekse kişisel düzeyde zaman yönetimi kavramı çıkmaktadır. Zaman yönetimi, zamanın amaçları, sorumlulukları, zevkleri ve sosyal yaşamın içerdiği etkinlikleri bir arada yürütebilecek şekilde planlanması anlamına gelmektedir (Özgen, 2002). Zaman yönetimi ihtiyaçları tanımlamayı, bu ihtiyaçları karşılayacak hedefleri belirlemeyi, gereken görevleri sıralamayı ve bu görevleri planlama, listeleme ve zaman programına koyarak zamanla ve kaynaklarla uyumlu hale getirmeyi

içermekte (Lakein ve Leake, 1973) ve günümüz profesyonel çalışma hayatında, başarının en önemli öğelerinden biri haline gelmiştir (Koch,1998). Nitekim insanlar, toplumlar ve örgütlerin sınırlı zamanda birçok işi yapmak durumunda kalmaları, zaman yönetiminin sadece çalışma hayatını değil tüm yaşamı etkili hale getirmede önemli bir rolünün olduğunu göstermektedir (Sugötüren ve ark., 2011).

Boş zamanın etkili ve verimli bir şekilde değerlendirilmesinde, boş zaman içerisinde gerçekleştirilecek etkinliklerin planlanıp programlanmasını ve etkili bir şekilde organize edilmesini sürecini içeren iyi bir boş zaman yönetimi ile mümkündür (Akgül ve Karaküçük, 2015). Yaşanılan toplumsal değişimler, bireylerin boş zaman algılarını da değiştirmektedir ve Boş zaman etkinlikleri yaşanılan ortam ve koşullara göre farklılaşabilmektedir (Güleryüz ve ark., 2020). Bu nedenle de zaman dilimin her aşamasının yönetilmesi gereksinimi kaçınılmazdır. Boş zaman yönetimi; bireylerin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini planlama, örgütlenme, yönlendirme, koordinasyon ve denetimi sürecidir (Sevil ve ark., 2012). Boş zamanın kullanımı ve yönetimi kapsamında, yönetim ve organizasyon ışığında çağdaş yönetim teknikleri bir bütün olarak incelendiğinde, yönetim ve organizasyon bakış açısıyla gerek işyerinde gerekse işyeri dışındaki zamanlarında çalışanın motive edilmesi yoluyla sevk ve idare edilmesinde çalışanların zaman yönetimi hususunda olabildiğince özgür karar vermesi ve bağımsız çalışma iradelerini ortaya koyması boş zamanın önemini artırmaktadır (Aykan ve Özçelik, 2020). Alan yazın incelendiğinde üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin incelendiği (Akyürek ve ark., 2018; Alpulu ve Yılgin, 2019; Arı, 2017; Ayyıldız ve ark., 2017; Çakır, 2017; Demir ve Alpulu, 2020; Duran ve ark., 2020; Küçükkesmen ve ark., 2020; Özdemir ve ark., 2015; Tarakcı ve ark., 2019; Yaşartürk ve ark., 2018; Yıldırım, 2021) çeşitli çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra lise öğrencileri (Çuhadar ve ark., 2019; Eranıl ve Özcan, 2018) ve genel olarak bireyler örnekleminde (Fişekçioğlu ve Özsarı, 2017; Kirtepe ve Uğurlu, 2018) yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Nitekim Üniversite gençliği yeni aktivite arayışları içerisinde olan, heyecan duyma, kişisel doyum ve daha birçok nedenle rekreasyon aktivitelerine yönelen en önemli gruplardan birisi olmaktadır (Er ve ark., 2019). Üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin incelendiği bu çalışmanın, farklı fakülte/yüksekokulundan geniş bir öğrenci çalışma grubunu kapsaması ve farklı değişkenler açısından öğrencinin boş zaman yönetimi tutumlarını belirlemesi açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu çalışma betimsel nitelikte tarama modelinde desenlenmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu üniversitelerin çeşitli fakülte/yüksekokullarında öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan toplam 1894 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler, “Kişisel Bilgi Formu” ve Wang ve ark., (2011) tarafından geliştirilen, Akgül ve Karaküçük (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Boş Zaman Yönetimi Ölçeği

(BZYÖ)” ile toplanmıştır. Veriler Google.docs anket formu kullanılarak çevrimiçi ortamda toplanmıştır.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Kişisel Bilgi Formun” nda, öğrencilerin; cinsiyeti, öğrenim gördükleri program, yaş, ikamet ettikleri yer ve haftalık rekreatif etkinliklere katılma sürelerine ilişkin sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin boş zaman yönetimlerine ilişkin 4 alt boyut ve toplam 28 maddeden oluşan “Boş Zaman Yönetimi Ölçeği” bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutları sırasıyla; “Amaç Belirleme ve Yöntem (6 madde)”, “Değerlendirme (3 madde)”, “Boş zaman tutumu (3 madde)” ve “Programlama (3 madde)” dir. Ölçek maddeleri; 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Karasızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum şeklinde beşli Likert tipli olarak derecelendirilmiştir. “Programlama” alt boyutunda yer alan maddeler olumsuz ifadeler içerdiği için tersine puanlama yapılmıştır. Ölçek alt boyutlarından elde edilen puanlar yükseldikçe bireylerin boş zaman yönetimi uygulamalarının daha iyi olduğunu göstermektedir. Akgül ve Karaküçük (2015) tarafından ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach’s Alpha iç tutarlık katsayıları .71 ile .81 arasında, ölçeğin tümü için ise .83 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Mevcut araştırmada ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin (KMO) değeri 0,888 ve Bartlett’s sonuçları (13802,62; $p < 0,00$) olarak bulunmuş, ölçeğin faktör yapısının ise toplam varyansın % 64,92’sini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach’s Alpha iç tutarlık katsayıları .79 ile .88 arasında, ölçeğin tümü için ise .84 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin uygulanan Kolmogorov-Smirnov testi ($D_{(1894)} = 0,068$, $p = 0,00 < 0,05$) sonucuna göre non-parametrik testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre anlamlı farklılıklar çıkan grupların tespitinde Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U Testinden yararlanılmıştır. Bulguların değerlendirilmesinde istatistiksel anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ değeri baz alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özelliklerinin dağılımları

Kişisel Özellik	Grup	n	%
Cinsiyet	Erkek	865	45,7
	Kadın	1029	54,3
Fakülte/Yüksekokul	Eğitim Fakültesi	138	7,3
	Fen Edebiyat Fakültesi	233	12,3
	Güzel Sanatlar Fakültesi	119	6,3
	Hukuk-İşletme-İİBF	362	19,1
	İlahiyat Fakültesi	89	4,7
	İletişim Fakültesi	91	4,8
	Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	249	13,1
	Sağlık Bilimleri Fakültesi /Tıp Fakültesi/Hemşirelik	167	8,8
	Spor Bilimleri-BESYO	285	15,0
	Turizm Fakültesi	83	4,4
	Ziraat Fakültesi	78	4,1
Yaş	17-25 arası	1677	88,5
	26-34 arası	171	9,0
	35-43 arası	46	2,4

Öğrencilerin Kaldıkları Yer	Öğrenci Yurdu	453	23,9
	Kiralık Ev	945	49,9
	Aile İle Beraber	496	26,2
Rekreatif Etkinliklere Katılma Süreleri (gün)	Haftada 1 Gün	1011	53,4
	Haftada 2 Gün	507	26,8
	Haftada 3 Gün	204	10,8
	Haftada 4 Gün	107	5,6
	Haftada 5 Gün ve üstü	65	3,4
Toplam		1894	100,0

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin 865'i (%45,7) erkek, 1029'u (%54,3) kadındır. Öğrencilerin 138'i (%7,3) eğitim, 233'u (%12,3) fen edebiyat, 119'u (%6,3) güzel sanatlar, 362'si (%19,1) hukuk-işletme-İİBF, 89'u (%4,7) ilahiyat, 91'i (%4,8) iletişim, 249'u (%13,1) mimarlık-mühendislik-uygulamalı bilimler, 167'si (%8,8) sağlık bilimleri-tıp-hemşirelik, 285'i (%15,0) spor bilimleri-BESYO, 83'ü (%4,4) turizm, 78'i (%4,1) ziraat fakültesi/yüksekokulu öğrencisidir. Yaş grubu olarak öğrencilerin 1677'si (%88,5) 17-25 arası, 171'i (%9,0) 26-34 arası, 46'sı (%2,4) 35-43 arası yaşa sahiptir. Öğrencilerin 453'ü (%23,9) öğrenci yurdunda, 945'i (%49,9) kiralık evde, 496'sı (%26,2) ailesi ile beraber kalmaktadır. Öğrencilerin 1011'i (%53,4) haftada 1 gün, 507'si (%26,8) haftada 2 gün, 204'ü (%10,8) haftada 3 gün, 107'si (%5,6) haftada 4 gün, 65'i (%3,4) haftada 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin betimsel istatistik sonuçları

Boş Zaman Yönetimi	N	Ort.	Ss	Min.	Max.
Amaç Belirleme ve Yöntem	1894	12,85	4,76	6,00	30,00
Değerlendirme	1894	6,38	2,50	3,00	15,00
Boş Zaman Tutumu	1894	8,73	3,48	3,00	15,00
Programlama	1894	7,91	2,97	3,00	15,00

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimi ölçeğinde en yüksek ortalamayı "Amaç Belirleme ve Yöntem" alt boyutundan ($12,85 \pm 4,76$), en düşük ortalamayı ise "Değerlendirme" alt boyutundan ($6,38 \pm 2,50$) aldıkları görülmektedir. Öğrencilerin boş zaman yönetimlerinde sırasıyla; "Amaç Belirleme ve Yöntem" ($12,85 \pm 4,76$), "Boş Zaman Tutumu" ($8,73 \pm 3,48$), "Programlama" ($7,91 \pm 2,97$) ve "Değerlendirme" ($6,38 \pm 2,50$) alt boyutlarının belirleyici olduğu söylenebilir. Alt boyutların içerdiği maddeler dikkate alındığında, öğrencilerin boş zamanlarını yönetirken öncelikle; boş zaman için amaç ve önceliklerini belirleyerek yapabilecekleri aktiviteleri günlük veya haftalık olarak düzenlediklerini, boş zamanları anlamlı ve mutluluk verici olarak bulduklarını, boş zamana yönelik program yapmanın zaman kaybı ve önceden kestirilemez olmadığına inandıklarını ancak bekleme zamanlarını kullanıp değerlendiremediklerini, zamanlarının bir bölümünü boş zaman aktiviteleri için koruyamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Boş Zaman Yönetimi	Cinsiyet	N	S.O.	S.T.	U	p
Amaç Belirleme ve Yöntem	Erkek	865	934,67	808492,50	433947,50	0,34
	Kadın	1029	958,28	986072,50		
Değerlendirme	Erkek	865	925,73	800755,50	426210,50	0,10
	Kadın	1029	965,80	993809,50		
Boş Zaman Tutumu	Erkek	865	960,12	830502,00	359483,00	0,00*
	Kadın	1029	936,89	964063,00		
Programlama	Erkek	865	848,59	734028,00	434128,00	0,35
	Kadın	1029	1030,65	1060537,00		

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre boş zaman yönetimlerinin sadece “Boş Zaman Tutumu” (U=359483,00; p<0,05) alt boyutunda anlamlı olarak değiştiği, diğer alt boyutlarda anlamlı olarak değişmediği (p>0,05) saptanmıştır. “Boş Zaman Tutumu” alt boyutunda kadın ve erkek öğrencilerin sıra ortalamaları göz önüne alındığında, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre boş zaman yönetimlerinde daha olumlu bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Diğer bir ifadeyle erkek öğrencilerin boş zaman yönetimlerinde, boş zaman tutumları daha belirleyici görülmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin öğrenim gördükleri fakültelere göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Fakülte/Yüksekokul	N	SO	X ²	p
Amaç Belirleme ve Yöntem	Eğitim Fakültesi	138	812,04	144,222	0,00*
	Fen Edebiyat Fakültesi	233	969,07		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	119	719,16		
	Hukuk-İşletme-İİBF	362	1026,14		
	İlahiyat Fakültesi	89	885,31		
	İletişim Fakültesi	91	700,77		
	Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	249	1005,25		
	Sağlık Bilimleri Fakültesi /Tıp Fakültesi/Hemşirelik	167	1042,71		
	Spor Bilimleri-BESYO	285	1108,58		
	Turizm Fakültesi	83	941,13		
	Ziraat Fakültesi	78	494,94		
Değerlendirme	Eğitim Fakültesi	138	808,04	54,932	0,00*
	Fen Edebiyat Fakültesi	233	958,74		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	119	788,68		
	Hukuk-İşletme-İİBF	362	1021,59		
	İlahiyat Fakültesi	89	1016,18		
	İletişim Fakültesi	91	955,19		
	Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	249	902,40		
	Sağlık Bilimleri Fakültesi /Tıp Fakültesi/Hemşirelik	167	986,17		
	Spor Bilimleri-BESYO	285	1048,78		
	Turizm Fakültesi	83	891,30		
	Ziraat Fakültesi	78	722,69		
Boş Zaman Tutumu	Eğitim Fakültesi	138	819,86	42,430	0,00*
	Fen Edebiyat Fakültesi	233	949,35		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	119	861,47		
	Hukuk-İşletme-İİBF	362	994,51		
	İlahiyat Fakültesi	89	983,24		
	İletişim Fakültesi	91	907,02		
	Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	249	871,59		
	Sağlık Bilimleri Fakültesi /Tıp Fakültesi/Hemşirelik	167	1009,60		
	Spor Bilimleri-BESYO	285	1065,77		

	Turizm Fakültesi	83	920,36		
	Ziraat Fakültesi	78	793,44		
Programlama	Eğitim Fakültesi	138	1131,41	56,509	0,00*
	Fen Edebiyat Fakültesi	233	942,20		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	119	885,26		
	Hukuk-İşletme-İİBF	362	949,02		
	İlahiyat Fakültesi	89	918,60		
	İletişim Fakültesi	91	939,78		
	Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	249	991,68		
	Sağlık Bilimleri Fakültesi /Tıp Fakültesi/Hemşirelik	167	1032,41		
	Spor Bilimleri-BESYO	285	912,22		
	Turizm Fakültesi	83	923,08		
Ziraat Fakültesi	78	599,89			

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin eğitim görülen fakülte/yükseköğretim kurumuna göre tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p<0,05). Alt boyutlarda saptanan bu anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Bonferroni düzeltilmiş Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; “**Amaç Belirleme ve Yöntem**” alt boyutunda Ziraat Fakültesi öğrencileri ile İletişim ve Güzel Sanatlar Fakülteleri hariç diğer sekiz fakülte öğrencileri arasında, diğer fakülte öğrencileri lehine (p=0,000<0,005), Güzel Sanatlar Fakültesi ve İletişim Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat, Hukuk-İşletme-İİBF, Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik, Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri arasında, Fen Edebiyat, Hukuk-İşletme-İİBF, Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik ve Spor Bilimleri-BESYO fakülte öğrencileri lehine (p=0,000<0,005), Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Hukuk-İşletme-İİBF, Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik, Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri arasında, Hukuk-İşletme-İİBF, Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik, Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine (p=0,000<0,005) lehine, İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri arasında, Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine (p=0,000<0,005),

“**Değerlendirme**” alt boyutunda Ziraat Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik, İlahiyat, Hukuk-İşletme-İİBF ve Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri arasında, Fen Edebiyat, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik, İlahiyat, Hukuk-İşletme-İİBF ve Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine (p=0,000<0,005), “**Boş Zaman Tutumu**” alt boyutunda, Spor Bilimleri/BESYO öğrencileri ile diğer tüm fakülte öğrencileri arasında, Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine (p=0,000<0,005), “**Programlama**” alt boyutunda ise Spor Bilimleri/BESYO öğrencileri ile Ziraat, Eğitim, Güzel Sanatlar, Mimarlık-Mühendislik-Uygulamalı Bilimler fakültesi öğrencileri arasında, yine Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine (p=0,000<0,005) anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin yaş gruplarına göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Yaş	N	SO	X ²	p
Amaç Belirleme ve Yöntem	17-25 arası	1677	951,95	8,307	0,01*
	26-34 arası	171	861,25		

	35-43 arası	46	1105,84		
Değerlendirme	17-25 arası	1677	956,11	6,338	0,04*
	26-34 arası	171	850,22		
	35-43 arası	46	995,26		
	17-25 arası	1677	927,76	19,946	0,00*
Boş Zaman Tutumu	26-34 arası	171	1084,26		
	35-43 arası	46	1158,86		
	17-25 arası	1677	957,72	9,555	0,00*
	26-34 arası	171	829,75		
Programlama	35-43 arası	46	1012,57		

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin yaş değişkenine göre tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p<0,05). Alt boyutlarda saptanan bu anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; “**Amaç Belirleme ve Yöntem**” alt boyutunda 26-34 arası yaş grubu ile 35-43 arası yaş grubu öğrencileri arasında, 35-43 arası yaş grubu öğrencileri lehine (p=0,005<0,017), “**Değerlendirme**” alt boyutunda 17-25 arası yaş grubu ile 26-34 arası yaş grubu öğrencileri arasında, 17-25 arası yaş grubu öğrencileri lehine (p=0,015<0,017), “**Boş Zaman Tutumu**” alt boyutunda 17-25 arası yaş grubu ile 26-34 ve 35-43 arası yaş grubu öğrencileri arasında, 26-34 ve 35-43 arası yaş grubu öğrencileri lehine (p=0,000<0,017), “**Programlama**” alt boyutunda ise 17-25 arası yaş grubu ile 26-34 yaş grubu arasında, 17-25 arası yaş grubu öğrencileri lehine (p=0,003<0,017) anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır.

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin ikamet ettikleri yere göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Kalınan Yer	N	SO	X ²	p
Amaç Belirleme ve Yöntem	Öğrenci Yurdu	453	962,32	1,036	0,59
	Kiralık Ev	945	934,84		
	Aile ile Beraber	496	958,09		
Değerlendirme	Öğrenci Yurdu	453	916,30	2,792	0,24
	Kiralık Ev	945	948,08		
	Aile ile Beraber	496	974,90		
Boş Zaman Tutumu	Öğrenci Yurdu	453	934,44	6,965	0,03*
	Kiralık Ev	945	924,88		
	Aile ile Beraber	496	1002,52		
Programlama	Öğrenci Yurdu	453	882,19	9,390	0,00*
	Kiralık Ev	945	975,51		
	Aile ile Beraber	496	953,78		

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin kaldıkları yer değişkenine göre sadece “**Boş Zaman Tutumu**” ve “**Programlama**” alt boyutunda anlamlı olarak farklılaşmaktadır (p<0,05). Her iki boyutlarda saptanan bu anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; “**Boş Zaman Tutumu**” alt boyutunda kiralık evde kalan öğrenciler ile ailesinin yanında kalan öğrencileri arasında, ailesi ile beraber kalan öğrenciler lehine (p=0,010<0,017),

“Programlama” alt boyutunda ise öğrenci yurdunda kalan öğrenciler ile kiralık evde kalan öğrenciler arasında, kiralık evde kalan öğrenciler lehine ($p=0,002<0,017$) anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır.

Tablo 7. Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin rekreatif etkinliklere katılma sürelerine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları

	Hafta/Gün	N	SO	X ²	p
Amaç Belirleme ve Yöntem	Haftada 1 Gün	1011	1094,32	185,354	0,00*
	Haftada 2 Gün	507	748,48		
	Haftada 3 Gün	204	707,71		
	Haftada 4 Gün	107	889,33		
	Haftada 5 Gün ve üstü	65	1064,57		
Değerlendirme	Haftada 1 Gün	1011	1081,25	169,971	0,00*
	Haftada 2 Gün	507	766,80		
	Haftada 3 Gün	204	691,96		
	Haftada 4 Gün	107	933,14		
	Haftada 5 Gün ve üstü	65	1102,24		
Boş Zaman Tutumu	Haftada 1 Gün	1011	949,06	16,927	0,00*
	Haftada 2 Gün	507	1001,26		
	Haftada 3 Gün	204	888,36		
	Haftada 4 Gün	107	784,99		
	Haftada 5 Gün ve üstü	65	957,02		
Programlama	Haftada 1 Gün	1011	1038,43	110,797	0,00*
	Haftada 2 Gün	507	818,16		
	Haftada 3 Gün	204	708,05		
	Haftada 4 Gün	107	1045,51		
	Haftada 5 Gün ve üstü	65	1132,12		

* $p<0,05$

Tablo 7 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin haftalık rekreatif etkinliklere katıldıkları gün sayısı değişkenine göre tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Alt boyutlarda saptanan bu anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; “**Amaç Belirleme ve Yöntem**” alt boyutunda rekreatif etkinliklere haftada 1 gün katılan öğrencileri ile haftada 2, 3 ve 4 gün katılan öğrenciler arasında, haftada 1 gün rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 2 gün katılan öğrencileri ile haftada 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında, haftada 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 3 gün katılan öğrencileri ile haftada 4 ve 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında, haftada 4 ve 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$) anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

“**Değerlendirme**” alt boyutunda rekreatif etkinliklere haftada 1 gün katılan öğrencileri ile haftada 2, 3 ve gün katılan öğrenciler arasında, haftada 1 gün rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 2 gün katılan öğrencileri ile haftada 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında, haftada 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 3 gün katılan öğrencileri ile haftada 4 ve 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında, haftada 4 ve 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$) anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. “**Boş Zaman Tutumu**”

alt boyutunda rekreatif etkinliklere haftada 2 gün katılan öğrencileri ile haftada 4 gün katılan öğrenciler arasında, haftada 2 gün rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. “Programlama” alt boyutunda rekreatif etkinliklere haftada 1 gün katılan öğrencileri ile haftada 2 ve 3 gün katılan öğrenciler arasında, haftada 1 gün rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 2 gün katılan öğrencileri ile haftada 4 ve 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında, haftada 4 ve 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$), haftada 3 gün katılan öğrencileri ile haftada 4 ve 5 gün ve üstü katılan öğrenciler arasında yine haftada 4 ve 5 gün ve üstü rekreatif etkinliklere katılan öğrenciler lehine ($p=0,000<0,010$) anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimlerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre incelendiği bu çalışmada öğrencilerin boş zaman yönetimlerinde sırasıyla; “Amaç Belirleme ve Yöntem”, “Boş Zaman Tutumu”, “Programlama” ve “Değerlendirme” ($6,38\pm 2,50$) alt boyutlarının belirleyici olduğu, ancak bekleme zamanlarını kullanıp değerlendiremedikleri, zamanlarının bir bölümünü boş zaman aktiviteleri için koruyamadıkları sonucuna varılmıştır.

Alan yazında farklı sonuçlar olmakla beraber kısmen benzer sonuçların da olduğu görülmektedir. Arı (2017) pedagojik formasyonda kayıtlı öğretmen adaylarının boş zaman yönetimleri ve yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelediği tez çalışmasında, öğrencilerin boş zaman yönetimlerinde “Amaç belirleme ve yöntem” alt boyutunun diğer alt boyutlara oranla daha yüksek, “Programlama” alt boyutunun ise düşük ortalama da kaldığını belirlemiştir.

Demir ve Alpullu (2020) Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 170 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, öğrencilerin boş zaman yönetimlerinde “programlama” alt boyutunda daha olumlu yönde katıldıklarını, “değerlendirme” ve “amaç belirleme ve yöntem” alt boyutunda kararsız olduklarını, “boş zaman tutumu” alt boyutunda ise katılmadıklarını belirlemişlerdir. Wang ve ark. (2011) boş zaman yönetiminin yaşam kalitesi üzerine etkisini inceledikleri araştırmalarında, “Amaç Belirleme ve Yöntem” alt boyutunun en yüksek, “Programlama” alt boyutunun ise en düşük puana sahip alt boyut olduğu sonucuna varmışlardır. Ayyıldız Durhan ve ark. (2017)’nin yüzme sporu ile uğraşan bireylerin boş zaman yönetimlerini değerlendirdikleri çalışmalarında, bireylerin yüksek bir boş zaman yönetimi becerisine sahip olduklarını, “Amaç Belirleme ve Yöntem” alt boyutunun en yüksek, “Programlama” alt boyutunun ise en düşük puanda olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgular çalışma bulgularımızla kısmen örtüşmektedir. Araştırmalarda üzerinde çalışılan örneklem gruplarının çeşitliliği ve sayısının, farklı sonuçların çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre boş zaman yönetimlerinin sadece “Boş Zaman Tutumu” alt boyutunda erkek öğrenciler lehine anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır. Bu sonuca göre erkek öğrenciler boş zamanları daha anlamlı, mutluluk verici ve önemli görmektedirler. Ergül (2008) üniversite öğrencileri ile yürüttüğü araştırmasında, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre spor yapmaya daha eğilimli olduklarını belirlemiştir. Yıldırım (2021) çalışmasında, erkeklerin boş zaman yönetimlerinin programlama alt boyutuna ilişkin puanlarının, kadınlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Fişekçioğlu ve Özşarı

(2017) ise “Amaç Belirleme ve Yöntem” ile “Değerlendirme” alt boyutlarında erkek sporcuların kadın sporculara göre boş zaman yönetiminde daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını belirlemiştir.

Ayyıldız Durhan ve ark. (2017), rekreatif amaçlı yüzme branşıyla ilgilenen katılımcıların cinsiyetlerine göre boş zaman yönetimlerinin anlamlı olarak değişmemekle beraber erkek katılımcıların toplam puanlarda ve tüm alt boyutlarda kadın katılımcılara oranla daha yüksek boş zaman yönetimi düzeyi ortaya koyduklarını belirlemiştir. Duran ve ark. (2020) tenis oyuncularının boş zaman yönetimi ve yaşam doyumlarını inceledikleri çalışmalarında, cinsiyete göre katılımcıların boş zaman yönetiminin sadece “Programlama” alt boyutunda erkek katılımcılar lehine farklılaştığını saptamışlardır. Bu bulgular çalışma bulgularımızla örtüşürken, tersi durumda örtüşmeyen çalışma (Akgül ve ark., 2016; Akyüz, 2015; Küçükşen ve ark., 2020; Özdemir ve ark., 2018) bulguları da mevcuttur. Yönetim olgusunun bir dizi dinamik faaliyet ve süreçleri içermesi nedeniyle bireylerin statü, zaman ve bulunulan sosyo-ekonomik ortama bağlı olarak düşüncülerinin de farklılaşması, demografik değişkenlere göre farklı bulgulara neden olabilmektedir. Nitekim boş zaman faaliyetlerine katılmada, kadınların erkeklere göre daha az imkân ve fırsata sahip oldukları belirlenmiştir (Aytaç, 2017; Waren, 1990).

Öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin eğitim görülen fakülte/yüksekokul değişkenine göre tüm alt boyutlarda genel olarak Fen Edebiyat, Sağlık Bilimleri /Tıp /Hemşirelik ve Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Spor Bilimleri-BESYO öğrencileri için bu sonuç aslında beklenen bir durumdur. Dinç ve ark. (2019)’nın üniversite öğrencilerinin boş zaman anlamlarını inceledikleri araştırmalarında, BESYO öğrencilerin diğer fakülte öğrencilerine göre “Aktif-Pasif Katılım” boyutunda, boş zaman anlamlarının daha olumlu bulunduğunu, bunun sebebinin ise BESYO öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılmaları, aldıkları eğitimin gereklilikleri ve öğrenim gördükleri ortamlarda fiziksel aktivite yapmaya uygun tesislerin var olmasından kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Yıldırım (2021) Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin okudukları bölüm ve bazı sosyo-demografik değişkenlere göre boş zaman yönetimlerini incelediği çalışmasında, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin boş zaman yönetimi ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde edilen puanlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Öğrenim görülen fakülte/yüksekokulun eğitim programları, imkânları ve öğrenci niteliklerinin üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetimi algılarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin boş zaman yönetimlerinin yaş değişkenine göre tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde farklılaştığı; “Amaç Belirleme ve Yöntem” ve “Boş Zaman Tutumu” alt boyutlarında 26-34 ve 35-43 arası, “Değerlendirme” ve “Programlama” alt boyutlarında ise 17-25 arası yaş öğrencilerin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmüştür. Özdemir ve ark. (2018) çalışmalarında, sporcuların yaş grubu faktörüne bağlı boş zaman yönetimi değişimlerinde, tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit etmemekle beraber elde edilen ortalama değerlere göre en küçük yaş grubundaki sporcuların boş zaman yönetiminde amaç belirleme ve yöntem, değerlendirme ve programlama konusunda daha iyi olduklarını, Kunz ve Graham (1996) ise genç bireylerin yaşlı bireylere göre daha fazla fiziksel aktivite ve spor faaliyetlerine katılma eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Demir ve Demir (2007)’de araştırmasında, daha küçük yaşta bireylerin daha fazla boş zaman faaliyetlerine katılım eğilimi gösterdiklerini tespit etmiştir.

Çalışma bulgularımızda da en küçük yaş grubu olan 17-25 arası yaşa sahip öğrenci grubunun “Değerlendirme” ve “Programlama” alt boyutlarında daha olumlu bir boş zaman yönetimi becerisine sahip oldukları saptanmıştır. Ancak Ayyıldız Durhan ve ark. (2017)’nin araştırmalarında, yaş değişkenine göre rekreatif amaçlı yüzme sporuyla uğraşan bireylerin boş zaman yönetimlerinin anlamlı olarak değişmediğini, Demir ve Alpullu (2020) ise boş zaman yönetiminde yaş arttıkça “Programlama” boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin mevcut olduğunu ifade etmişlerdir. Bu noktada da farklı bulguların çıkmasına üzerinde çalışılan örneklem gruplarının farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir başka bulgu, ailesi ile beraber kalan öğrencilerin “Boş Zaman Tutumu”, kiralık evde kalan öğrencilerin ise “Programlama” alt boyutunda boş zaman yönetimi tutumlarının daha yüksek olmasıdır. Ayrıca haftalık gün sayısı olarak rekreatif etkinliklere daha fazla zaman ayıran öğrencilerin boş zaman yönetimi açısından daha iyi beceriye sahip oldukları saptanmıştır. Demir ve Alpullu (2020) araştırmalarında, bireylerin boş zaman aktivitesinin haftalık olarak artış göstermesi ile birlikte amaç belirleme ve yöntemlerinde pozitif yönde bir farklılık gözlemlerken, haftalık ders saatlerinden kalan zamanlarını aktif olarak değerlendirme içerisinde bulunanların serbest zamanlarında düzenli olarak amaçlarını belirlediklerini, önceden yapacaklarının listesini düzenlediklerini, önceliklerini belirlediklerini ve bu zaman içinde yapabileceği aktiviteleri düzenli olarak planladıklarını tespit etmişlerdir. Ayyıldız Durhan ve ark. (2017) çalışmalarında, bireylerin boş zamana sahip olma durumları ile boş zaman yönetimi arasında programlama alt boyutu hariç, tüm alt boyutlarda ve toplam puanlarda anlamlı farklılıklar bulunduğunu, günlük boş zaman süresi daha yüksek olan katılımcıların, boş zaman yönetimi puanlarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Öğrencilerin kaldıkları yere göre herhangi bir araştırma bulgusu elde edilememiştir.

Günümüz karmaşıklaşan ve yoğun bir tempoda seyreden iş ve yaşam ilişkileri, zamanı etkin ve verimli kullanmayı önemli kılmaktadır. Özellikle bedensel, sosyal ve psikolojik yönden bireylerin rahatlamak istedikleri ancak çoğunlukla iyi planlanıp yönetilemediği için boş zamanlar verimsiz geçebilmektedir. Bu durum zaman yönetiminde farkındalık açısından üniversite öğrencileri için de önemlidir. Gerek akademik ve gerekse mesleki bilgi ve becerilerin edinildiği üniversite yaşamında öğrencilerin özellikle değeri gün geçtikçe daha iyi anlaşılan boş zamanlarını iyi planlayıp değerlendirebilmelerinde kuşkusuz iyi bir zaman yönetimini gerekmektedir.

Öneriler

Üniversitelerde zaman yönetimine ilişkin eğitimlerin verilmesi, üniversite mekânlarının kullanımında planlama ve programlamaya önem verilmesi, boş zamanların etkin ve verimli geçirilmesi için öğrencilerin alandaki uzman kişilerce rehberlik edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Açıklalın, A. (1998). *Toplumsal, kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Akgül, B.M. ve Karaküçük, S. (2015). Boş zaman yönetimi ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1867-1880.

Akgül, B.M., Yenel, İ.F., ve Karaküçük, S. (2016). Evaluating free time management and its relation to life satisfaction, most participated leisure activities and gender among college students in Turkey. *Social Sciences and Humanities Journal*, 11(2), 1-18.

Akyürek, G. Kars, S. ve Bumin, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman ile ilişkili tutum, yönetim ve memnuniyetlerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-12.

Akyüz, H. (2015). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik tutumlarının incelenmesi (Bartın Üniversitesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Alay, S. ve Koçak, S. (2003) Üniversite öğrencilerinin zaman yönetimleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Eğitim Yönetimi*, 35, 326-335.

Alpullu, A. ve Yılgin, A. (2019). Leisure time management in Marmara University and Kilis 7 Aralık University students training in sports sciences, *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 21(1), 122-128.

Arı, Ç. (2017). *Pedagojik formasyonda kayıtlı öğretmen adaylarının boş zaman yönetimleri ve yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Aykan, E. ve Özçelik, Z. (2020). Mesai içi ve dışı boş zaman davranışlarının yönetimi: Teorik çerçeve. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 590-604.

Aytaç, Ö. (2017). *İşlevselci yaklaşım açısından boş zaman sosyolojisi: Kurumlar süreçler etkinlikler*. Karaküçük, S., Kaya, S., Akgül, B. (Ed.). *Rekreasyon Bilimi 2* (73-86). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ayyıldız Durhan, T.A., Akgül, B.M. ve Karaküçük S. (2017). Rekreatif amaçlı yüzme sporuyla uğraşan bireylerin boş zaman yönetimleri üzerine bir değerlendirme. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 8-16.

Çakır, V.O. (2017). Üniversite öğrencilerin serbest zaman doyum düzeyleri ile serbest zaman yönetimleri arasındaki ilişki. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 17-27.

Çimen, K., Ekinci, N. E., Altınok, B. & Özdilek, Ç. (2017). Üniversite öğretim elemanlarının zaman yönetimi anlayışlarının incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 111-118.

Çuhadar, A., Demirel, M., Er, Y. ve Serdar, E. (2019). Lise öğrencilerinde boş zaman yönetimi ve gelecek beklentisi ilişkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66) 1498-1505.

Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: Lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 36-48.

Demir, G. ve Alpulu, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin boş zaman yönetiminin değerlendirilmesi, *Avrasya Spor Bilimleri Araştırmaları*, 5(1), 94-102.

Dinç, H., Koca, H.B., Poyraz, A. ve Aydemir, K. (2019). Üniversite öğrencilerinin boş zaman anlamlarının incelenmesi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.

Duran, Ü.B., Güler, C. ve Çavuşoğlu, S.B. (2020). Tenis oyuncularında boş zaman yönetimi ve yaşam doyumu. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 12(48), 302-313.

Er, B., Yıldız, K., & Güzel, P. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Bir Etkinlik Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanım Amaçlarının İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1).

Eranıl, A.K. ve Özcan, M. (2018). Lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisinin incelenmesi, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 779-785.

Eren, E. (1996). *Organizasyon ve yönetim*. 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Ergül, K. (2008). *Üniversite gençliğinin sportif rekreasyon etkinliklerine yönelik ilgileri ve katılma düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fişekçioğlu, İ.B. ve Özsarı, A. (2017). Leisure time management and the attitudes of disabled athletes. *International Journal of Science Culture and Sport*, 5(4), 302-318.

Godbey, G. (1999). *Leisure in your life: An explanation*. Pennsylvania: Venture Publishing Inc. (Second Edition), 12.

Güleryüz, S., Esentaş, M., Yıldız, K., & Güzel, P. (2020). Sosyal izolasyon sürecindeki bireylerin serbest zaman değerlendirme biçimleri: Sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Focuss Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-45.

Hemingwa, J.L. (1996). Emancipating leisure: The recovery of freedom in leisure. *Journal of Leisure Research*. 28(1), 27-43.

Jensen, R.C. and Guthrie, S.P. (2006). *Outdoor recreation in America*. Human Kinetics, Sixth Edition, 3-9.

Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve kentlileşme*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kırtepe, A. ve Uğurlu, F.M. (2018). Rekreatif amaçlı spor salonuna giden bireylerin boş zaman yönetimlerinin farklı değişkenlere göre belirlenmesi, *Turkish Studies*, 13(3), 783- 792.

Koch, R. (1998). The 80/20 principle: The secret of achieving more with less (1st Currency ed.). New York: Currency.

Köktaş, K.Ş. (2010). *Rekreasyon boş zaman değerlendirme*. 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

Kunz. J.L. and Graham, K. (1996). Life course changes in alcohol consumption in leisure activities of men and women. *Journal of Drug Issues*, 26, 805-827.

Küçükeşmen, E., Şimşek, A. ve Türkoğlu, M.E. (2020). Önlisans öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre boş zaman yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 202-231.

Lakein, A. and Leake, P. (1973). *How to get control of your time and your life*. New York: New American Library.

Meyer, H.D., Bringtbill, C.K. and Sessoms, H.D. (1970). *Community recreation*. USA: A Guide to Its Organization.

Munusturlar, S. (2016). *Boş Zaman ve Rekreasyon Kavramı*. (Editör) Müge Akyıldız Munusturlar. Rekreasyon Yönetimi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Özbey, S., Işıkgöz, E., Esentaş, M., & Güzel, P. (2018). Investigation of self-awareness levels of female students participating in international youth camp by different variables. *Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 1-10.

Özdemir, M., Özari, A. ve Topuz, R. (2018). Taekwondo sporcularının boş zaman yönetimlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. Proceedings of 3rd International Scientific Research Congress on Humanities and Social Sciences, July 9-11, 2018-Skopje, Macedonia.

Özdemir, S., Utkun, E. ve Yeşil, E. (2015). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri: Pamukkale Üniversitesi örneği. *Journal of Vocational Colleges*, 5(1), 82-88.

Özgen, C. (2002). *Etkili zaman yönetimi*. Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınları.

Parr, M.G. and Lashua, B.D. (2004). What is leisure? The Perceptions of recreation practitioners and others. *Leisure Sciences*, 26(1), 1-17.

Robinson, J.E. and Godbey, G. (1997). *Time for life: The surprising ways Americans use their time*. University Park: The Pennsylvania State University Press

Sevil, T., Şimşek, K.Y., Katırcı, H., Çelik, O. ve Çeliksoy, M.A. (2012). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Sugötüren, M., Ballı, M ve Gökçe, H. (2011). Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin zaman yönetimi davranışları. *SPORMETRE- Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3, 91-96.

Tarakcı, H., Şentürk, E. ve Gökdeniz, İ. (2019). *Öğrencilerin boş zaman yönetimi becerilerinin yerel girişimciler üzerine etkisi*. Zeugma II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, 18-20 Ocak-Gaziantep. Tam metin kitabı içinde, 1859-1868.

Wang, W.C., Kao, C.H., Huan, T.C. and Wu, C.C. (2011). Free time management contributes to better quality of life: A study of undergraduate students in Taiwan. *Journal of Happiness Studies*, 12(4), 561-573.

Wang, WC. and Kao, CH. (2006). An exploration of the relationships between free time management and the quality of life of wage-earners in Taiwan. *World Leisure Journal*, 48(1), 24-33.

Warren, K. (1990): *Women's outdoor adventures*. In Miles, J.C. and Priest, S. (Eds.). *Adventure Education*. State College, PA: Venture.

Yaşartürk, F., Akyüz, H. ve Karataş, İ. (2018). Rekreasyon bölümü öğrencilerinin boş zaman yönetimi ile akademik başarılarını etkileyen örgütsel faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 233-243.

Yıldırım, T.A. (2021). Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin okudukları bölüm ve bazı sosyo-demografik değişkenlere göre boş zaman yönetimlerinin incelenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-9.

Yabancı Dil Öğretiminde Özgün Araç Kullanımına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen İnanışları

Nurda KARADENİZ KAYALI

Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-5536-3218>

Email: nurdakaradeniz@gazi.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.06.2021 - Kabul: 26.06.2021)

Öz

Öğretmenlerin inanışları, aldıkları kararlara, öğrencilere tutumlarına, sundukları öğretim biçimine, materyal seçimine etki eder ve öğretim tasarımının genel çerçevesini belirler. Yine öğrencilerin dil öğrenmeye dönük inançları, dil öğrenim sürecini etkileyen önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle bu araştırma yabancı dil öğretimi alanında özgün araç kullanımına ilişkin öğrenci ve öğretmen inanışlarını ortaya koyma amacıyla yapılmıştır. Dil öğretim sınıflarının çoğunda ana araç olarak kullanılan ders kitabında yer alan materyallerin özgünlüğüne dair görüşler alınmaya çalışılmıştır. Sonuçlar çalışmaya katılan öğretim görevlilerinin benzer inanışlara sahipken; öğrencilerde daha çok farklılık gözlemlendiğini ortaya koymuştur. Öğretim görevlileri özgün araç kullanımının zorluğuna ilişkin, bazı kültürel öğelerin açıklanmasının zorluğundan ve zaman aldığından bahsetmişlerdir. Özgün materyal kullanmanın zor olduğuna dönük öğrenciler tarafından belirtilen alışılmadık gibi ifadeler yabancı dil öğretim sürecinin en başından itibaren özgün araç kullanmanın önemini vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Özgün araç; inanış; yabancı dil öğretimi

Student And Teacher Beliefs about Authentic Materials in Foreign Language Teaching

Abstract

Teachers' beliefs affect the decisions they make, their attitudes to students, the teaching style they offer, the choice of materials, and determines the general framework of the instructional design. Similarly, students' beliefs about language learning emerge as an important factor influencing the language learning process. In this context, this study was conducted to reveal student and teacher beliefs about the use of authentic materials in the field of foreign language teaching. Opinions about the authenticity of the materials in the textbook, which is used as the main tool in most of the language teaching classes, were tried to be obtained. While the results revealed that the lecturers who participated in the study had similar beliefs; more differences were observed in the students. Regarding the difficulty in the use of authentic materials the lecturers mentioned the difficulty of explaining some cultural elements and the time it takes. The statements such as "unacquainted" by the students about the authentic material emphasized the importance of using these types of materials from the very beginning of the foreign language teaching process.

Keywords: authentic material; belief; foreign language teaching

Giriş

Eğitim- öğretim süreçleri içindeki en önemli unsurlardan biri olan öğretmen, süreci yöneten kişi olarak çok önemli bir role sahiptir. Öğretimin planlanması, uygulanması, öğrencilerin güdülenmesi, yönerge verilmesi, ölçme değerlendirilmenin gerçekleştirilmesi gibi bu süreçlerde öğretmenin yeri yadsınamaz. Eğitim- öğretim süreçlerinde bu kadar etkisi olan unsur olarak öğretmenin, alan bilgisi, mesleki yeterlilikleri, güdülenmesi, kaygısı ve inançları gibi özelliklerinin incelenmesi büyük bir öneme sahiptir.

Öğretmenlerin bireysel farklılıkları göz önüne alındığında cinsiyet gibi sabit; yaş, güdülenme, tutum, eğilim, kişilik ve inanç gibi değişebilen farklılıklar olarak sıralanabilir. Öğretmenlerin ders içerisindeki uygulamalarına etki eden en önemli etkenlerden biri olarak inanç Rokeach (1968) tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olabilen, kişilerin yaptıklarından ya da söylediklerinden anlaşılacak, 'inanıyorum ki' diye başlayan ifadeleri takip eden tüm düşüncelerdir olarak tanımlanmıştır. Daha kapsamlı haliyle öğretmen bilişi Borg (2006) tarafından öğretmenlerin; öğretim, öğretmenler, öğrenme, öğrenciler, alan, izleme, araç gereçler, eğitim etkinlikleri ve kendilerine ilişkin inanışları, bilgileri, kuramları, tutumları, kanıları, benzetmeleri, algılama biçimleri ve bakış açıları olarak tanımlanmaktadır. O halde inançlar ve bilişin bireylerin yaptıklarının, söylediklerinin ve kararlarının temelini oluşturduğu söylenebilir. Öğretmenlerin inandıkları, aldıkları kararlara, öğrencilere tutumlarına, sundukları öğretim biçimine, materyal seçimine etki eder ve öğretim tasarımının genel çerçevesini belirler. Örneğin, öğretmen inanışı ile sınıf içi uygulamaların karşılaştırıldığı tez çalışmasında, öğretme inançları ile sınıf içi uygulamaların çoğu zaman uyum içinde olduğu sonucuna varılmıştır (Kaşmer, 2011). Öğretmenlerin eğitim, öğretim uygulamalarına ve öğrenciye dönük sahip oldukları tutum ve değerler, kendilerinin hareketlerine yansımaktadır. Şimdiye kadar aldıkları ve gelecekte alacakları kararlar aynı şekilde mevcut inançlarının bir yansıması olacaktır. Edindikleri yeni bilgiler yine inanç süzgecinden geçip anlamlandırılacak ve uygulama aşamasında bir öğretmeni başka bir öğretmenden ayıran temel özellik olacaktır (Saraç-Süzer, 2007). Bu bağlamda öğretmen inanışı, üzerinde çalışılması önemli konulardan biridir.

Öğretmenlere benzer şekilde Kaçar ve Zengin (2009) yabancı dil öğretimiyle ilgili yürütülen araştırmaların; öğrencilerin yabancı dil öğrenmeye yönelik inançlarının bireysel özelliklerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Önceki dil öğrenme deneyimlerinin ve de sahip oldukları kültürel geçmişin öğrencilerin dil öğrenme ile ilgili inançlarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığına, dil öğrenmeye yönelik inançların da öğrenme sürecini ve başarıyı etkilediğine dikkat çekmişlerdir. Bernat ve Gvozdenko de (2005, s.1), öğrenenlerin öğrenme durumuna getirdikleri algı, inanç ve tutumların öğrenme sürecinde önemli faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin, dilin doğası, edinim süreci, öğrenme stratejilerinin başarısı, yeteneğin varlığı ve başarı ve öğretim yöntemleri ile ilgili beklentileri hakkında güçlü inançları vardır. Bu inançların ve bunların dil öğrenme ve öğretme üzerindeki etkilerinin kabul edilmesi, öğrencilerin beklentileri ve stratejileri, öğretmenlerin müfredatı ve öğretim uygulamalarını tasarlamasına yardımcı olabilir

Özgün araç gerçek iletişimden üretilen, tek amacı dil öğretim amacı olmayan metinler olarak tanımlanmıştır (Nunan,1988). Ayrıca, özgün ya da özgüne benzer yazılı ya da sözlü materyallerin öğrencileri gerçek hayattaki dil kullanımına hazırladığı, çeşitli söylem

durumlarına dair özgün materyaller ile ders hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Gower, Phillips ve Walters' a (1995) göre bu gerekliliğin altındaki nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Özgün araçlar gerçek oldukları için öğrencilerin çoğu tarafından ilginç ve güdüleyici bulunmaktadır. Ek olarak özgün araçlar, öğrencilere güven vermektedir.
- Öğrencilere gerçek dil kullanım örnekleri sunarak öğrencilere dil edinme fırsatı yakalamalarına yardım ederler.
- Özgün araçların sahip olduğu kültürel içerik, öğrenci katılımını teşvik eder.

Ayrıca özgün araçlar öğrencilere zengin ve değerli dil girdisi sunmaktadır. Çünkü uyarlanmış, gerektiğinde kolaylaştırılmış, çoğunlukla kontrollü içerik sağlayan ders kitaplarının ve yine anlaşılabilirlik, yönergenin etkin verilmesi gibi sebeplerle basitleştirilen öğretmenin sunduğu dil girdisinden daha fazlasını sunma potansiyeline sahiptirler.

Yabancı dil öğretimi alanında kullanılan özgün araçlara dair çalışmalara bakıldığında, karşımıza farklı çalışmalar çıkmaktadır. Özgün materyallerin yazma becerisi üzerinde etkisinin araştırıldığı çalışmada (Styati, 2016), öğrencilere youtube videoları aracılığıyla ve resimler aracılığıyla yazma öğretimi yapılmıştır. Çalışmanın sonucu, YouTube videoları kullanarak ve resim kullanarak öğretim yapıldıktan sonra paragraf yazan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. YouTube videoları kullanılarak öğretilen öğrencilerin, resimlerle öğretilen öğrencilere göre yazma performansı daha düşüktü. Yazma öğretiminde resim kullanmanın, öğrencilerin yazma performansına yardımcı olması için YouTube videolarını kullanmaktan daha iyi olduğu anlamına gelir. Bu çalışmada yazma becerisinde olumlu bir etki gözlemlenirse de yapılan çalışmalar özgün araç olarak altyazılı videoların öğrencilerin hedef dilde kelime bilgisini arttırdığını, dinleme ve okuma becerilerini geliştirdiğini destekler sonuçlar bulmuştur. Ayrıca özgün araçların yabancı dil sınıflarında kullanımı öğrencilerde güdülenmeyi arttırdığı için öğrencilerin hem öğrenme hem de derse devam etme istekliliğinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür (Hamamcı ve Hamamcı, 2018).

Yabancı dil öğretimi bağlamında kullanılan araçlar ses dosyalarından, videolara; gazete metinlerinden, kısa hikâyelere farklılık göstermektedir. Bununla beraber, hem yerel hem de uluslararası yayınevleri tarafından hazırlanmış ders kitapları genellikle ana ders aracı olarak kullanılmaktadır. Ders kitapları kendi içerisinde takip ettiği sistemi olması, farklı temaları sunması, basılı araç olarak kullanımının kolaylığı, öğretmen kitabı ile öğretmenlere kolaylık sağlaması ve derli toplu olma gibi avantajları sebebiyle tercih edilmektedirler. Ana araç olarak çoğunluğun tercih ettiği ders kitaplarının değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Cunningsworth (1995) tarafından açıklandığı gibi materyal değerlendirmenin gerekçeleri:

- a) Yeni ders kitaplarını uyarlama yaklaşımı,
- b) Kullanımda olan kitapların güçlü ve zayıf yanlarını belirleme ve
- c) Diğer öğretim materyalleriyle karşılaştırma olabilir.

İngilizce Öğretimi ders kitapları düşünüldüğünde bir dizi tepkiyi uyandırır, ancak öğretmenler tarafından sıklıkla gerekli olan şeytanlar olarak görülür. Bir yandan olumlu tutum sağlayan araçlar oldukları düşünülürken; diğer yandan Duygular, geçerli oldukları algısı, emek tasarrufu sağlayan araçlar olmaları ile 'çöp yığınlarının ustaca pazarlandığı' şeklinde de düşünülebilirler (Brumfit'ten aktaran Sheldon, 1988). Sonuç olarak, ders kitaplarına karşı

farklı görüşlerin olması ders kitaplarının değerlendirilmesini ve karşılaştırılmasını gerekli kılmıştır.

Amacı özgün ve özgün olmayan dinleme materyallerinin İran'daki İngilizceyi Yabancı Dil olarak öğrenenlerin dinlediğini anlama üzerindeki etkisini belirlemek olan bir çalışmada 80 B1 düzey öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan bir grup deney grubu olarak belirlenmiş ve çeşitli kaynaklardan alınan özgün radyo-kayıtların dinleme materyali olarak dinlenmesi talimatı verilmiştir. Kontrol grubu ise özgün olmayan dinleme materyali dinlemiştir. Sonuçlar, özgün dinleme materyali kullanılan deney grubunun kontrol grubuna göre yüksek bir dinleme anlayışı ve yeterliliği kazandığını ortaya koymuştur (Mousavive Iravani, 2012).

Bu çerçevede çalışmamızda Gazi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu (YDYO) Genel İngilizce Hazırlık programında çalışan öğretim görevlileri ve öğrenim gören öğrencilerinin yabancı dil öğretiminde özgün araç kullanımına dönük inanışlarını ortaya çıkarabilmek amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Speakout-Pearson (Clare ve Williams, 2012) özgün kullanım (authenticity), kültürel öğeler, doğal ve mantıklı dil akışı ve de uygun kelime seçimi toplumedim belirteçleri açısından yeterli midir?
2. Speakout ders kitabında kullanılan dil, metinler, ses ve videolar özgün müdür?
3. Öğretim görevlisi ve öğrenciler özgün araç kullanımına dair ne düşünmektedirler?

1. Materyal ve Yöntem

Araştırma Deseni

Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem tarama çalışmasıdır. (Büyüköztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Çakmak, 2015). Bu çalışmada da öğrenci ve öğretim görevlilerinin görüşleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi YDYO'nda İngilizce Hazırlık programında ders veren öğretim görevlileri (16) ile ders alan Genel İngilizce öğrencileri (45) oluşturmaktadır. "Kolay ulaşılabilir durum örnekleme" yöntemi kullanılarak çalışma grubu seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örneklemeinde araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmektedir (Yıldırım & Şimşek'ten aktaran Özer ve Korkmaz, 2016). Seçilen öğretim görevlileri mezun oldukları bölüm, cinsiyet ve deneyim durumlarına göre karar verilmiştir. Öğrenci katılımcılar ise Genel İngilizce programında iki ayrı sınıfta ders alan hazırlık sınıfı öğrencileridir.

Çalışmaya katılan öğretim görevlilerinin demografik özellikleri şu şekildedir.

Tablo 1: Öğretim Görevlisi-Demografik Özellikleri

YAŞ	SIKLIK	YÜZDE
40 üstü	3	18,75
36-39	5	31,25

32-35	8	50
Toplam	16	100,0
Cinsiyet	SIKLIK	YÜZDE
Kadın	14	87,5
Erkek	2	12,5
Toplam	16	100,0
Deneyim	SIKLIK	YÜZDE
20 yıl üstü	3	18,75
13-17 yıl arası	6	37,5
10-12 yıl arası	7	43,75
Toplam	16	100,0
Mezun Olunan Bölüm	SIKLIK	YÜZDE
İngilizce Öğretmenliği	15	93,75
İngiliz Dilbilimi	1	6,25
Toplam	16	100,0

Tablo.1’de görüldüğü üzere öğretim görevlilerinin 8’i (%50) 32-35 yaş aralığındayken; 5’i (%31,25) 36-39 yaş aralığında ve 3’ü (18,75) 40 yaş üstüdür. Buna benzer dağılım sahip oldukları deneyim açısından da görülebilir. 20 yıl üstü deneyime sahip öğretim görevlilerinin sayısı 3 (%18,75), 10-13 yıl arası deneyime sahip öğretim görevlisi sayısı 6 (%37,5) ve 10-12 yıl arası deneyime sahip öğretim görevlisi sayısı 7 (43,75) olarak karşımıza çıkar. Cinsiyete göre dağılımlara bakıldığında büyük çoğunluğu yani 14 kişinin (%87,5) kadın, sadece 2 kişinin (12,5) erkek olduğu görülür. İngilizce Öğretmenliği dışında bir bölümden mezun olan öğretim görevlisi sayısı sadece 1(6,25)’dir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri şu şekildedir.

Tablo 2: Öğrenci-Demografik Özellikleri

Yaş	SIKLIK	YÜZDE
30 üstü	1	2,43
20-22	13	31,70
18-19	27	65,85
Toplam	41	100,0
Cinsiyet	SIKLIK	YÜZDE

Kadın	26	63,18
Erkek	15	36,45
Toplam	41	100,0
Okudukları Fakülte	SIKLIK	YÜZDE
Mimarlık Fakültesi	29	70,47
Mühendislik Fakültesi	10	24,30
Eğitim Fakültesi	2	4,86
Toplam	41	100,0

Tablo.2’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerin 27si (%65,85) 18-19 yaş aralığındayken; 13’i (%31,70) 20-22 yaş aralığındadır ve sadece 1’i (%2,43) 30 yaş üstüdür. Cinsiyete göre dağılımlara bakıldığında büyük çoğunluğu yani 26 öğrencinin (%63,18) kadın ve 15 öğrencinin (%36,45) erkek olduğu görülür. Okudukları bölümler fakülte bazında birleştirilmeye gidilmiştir. 29 (%70,47) öğrenci Mimarlık Fakültesinde, 10 (%24,30) öğrenci Mühendislik ve 2 (%4,86) öğrenci Eğitim Fakültesinde öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Özgün araç kullanımına dair öğretmen ve öğrenci görüşlerinin karşılaştırılması amaçlanan çalışmada, sınıfların çoğunda ana araç olarak kullanılan ders kitabında yer alan materyallerin özgünlüğüne dair görüşler alınmaya çalışılmıştır. Ölçekteki maddelere karar vermek adına alanyazın taraması yapılmış ve madde havuzu oluşturulmuştur. Sonrasında alan uzmanından (bu durum için dersin hocası) görüş alınmıştır. Uzmanın dönütüne göre gerekli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, özgün araçlar konusunda açıklık kazandırmak amacıyla öğrencilere genel bir açıklama eklenmiştir. Öğrenciler için eğretilme örneği verilerek anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Sonrasında çevrimiçi veri toplama araçlarından Google forms’a aktarılmıştır. Google forms hızlı şekilde yanıt toplanmasına yardım eden, düzenlenmesi kolay, yanıtların kaydedilmesi ve veri tablolarının hazırlanması pratik olan bir Google uygulamasıdır. Küçük çaplı bir pilot uygulama bağlamında hedef gruba yakın bir öğretim görevlisine link gönderilmiş ve kendisinden anlaşılmayan yerler için dönüt alınmıştır. Bu uygulamalardan sonra forma son hali verilmiştir. Aynı süreç öğrenci görüşü için hazırlanan ölçek için de takip edilmiştir. Bu kez hedef gruba yakın iki öğrenciye gönderilmiş ve onlardan alınan dönüte göre ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçekte önce demografik bilgiler, sonrasında Genel İngilizce programında kullanılan Speakout-ders kitabında kullanılan dil, sözcük ve özgün materyallere ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Burada evet/hayır şekilde yanıtlanacak sorular olarak ifade edilmiştir. Sorular “Öğretmen Adaylarının 8. Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Diyalogların Etkinliği Konusunda İnançları: Toplumedim Sorunları” adlı çalışmadan uyarlanarak alınmıştır (Saraç-Süzer, 2007). Yanıtlanacak ifadelerde özgün kullanım (authenticity), kültürel öğeler, doğal ve mantıklı dil akışı ve de uygun kelime seçimi toplumedim belirteçleri seçilmiştir. Sonrasında (5) Kesinlikle Katılıyorum-Kesinlikle Katılmıyorum (1) şeklinde 5 likert ifadelerine yer verilmiştir. En sonda da cümle tamamlama ve eğretilme yoluyla görüş alma yoluna gidilmiştir. Eğretilmeler aracılığı ile nitel veri toplama son yıllarda sıkça kullanılmaya başlamıştır. Eğretilme; bir şeyi veya bir fikri ona çok benzer

niteliklere sahip başka bir şey ile genelde “gibi”, “benzer” sözcüklerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak için kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir. Başka bir deyişle eğretilme; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve iyi anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle, ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır (Aydın, 2006). Farklı soru tipleri aracılığıyla veri yoğunluğu sağlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretim Görevlilerinin Speakout ders kitabında kullanılan materyallerin özgünlüğü toplumedim bağlamında görüş bildirimleri frekans ve yüzdeler aracılığıyla yansıtılmıştır. Öğrencilerin yine ilgili kitapta kullanılan araçlara dair görüşlerinin değerlendirilmesinde ve yorumlamasında yüzdeler kullanılmıştır.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

Evet/Hayır Sorulara İlişkin Bulgular

Tablo 3: Öğretim Görevlisi-Evet/Hayır Soruları-Bulgular

Speakout ders kitabı....	EVET	HAYIR
1.İngilizce olan kişilerin günlük dil kullanımını yansıtıyor mudur?	%100	%0
2. hedef dilin kültür öğelerini içermekte midir?	%100	%0
3. doğal bir dil akışına sahip midir?	%100	%0
4. mantıklı bir dil akışını takip ediyor mudur?	%100	%0
5. öğrenciler için iyi bir dil örneği oluşturmakta mıdır?	%87,5	%12,5
6. kelime seçimi yönünden uygun ve yeterli midir?	%50	%50
7.öğretimine yerleşmiş olan özgün malzeme (authentic material) ölçütlerine uyuyor mudur?	%100	%0
Toplam	100	100

Speakout ders kitabına ilişkin evet hayır seçenekli ifadeler “Öğretmen Adaylarının 8. Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Diyalogların Etkinliği Konusunda İnançları: Toplumedim Sorunları” adlı çalışmadan uyarlanarak alınmıştır (Saraç-Süzer, 2007). Çalışmada, öğretmen adaylarının 8. sınıf İngilizce ders kitaplarındaki diyalogların etkinliği üzerine inançları araştırılmıştır. Benzer şekilde bu çalışmada da Speakout ders kitabındaki materyallerin etkililiği konusunda hem öğretim görevlisi hem de öğrenci inancı araştırılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar, Speakout ders kitabının günlük dil yansıtması, hedef dilin öğelerini içermesi, doğal ve mantıklı bir dil akışına sahip olması ve de özgünlük ölçütlerine uygun olması açısından tüm öğretim görevlileri (%100) tarafından onaylanmıştır. Öğrenciler açısından iyi bir dil örneği oluşturması açısından da öğretim görevlilerinin çoğu (%87,5) tarafından EVET olarak

seçilmiştir. Ancak kelime seçimi yönünden aynı fikir birliği söz konusu değildir. Öğretim görevlilerinin yarısı (%50) Speakout ders kitabını kelime seçimi yönünden uygun ve yeterli bulurken; diğer yarısı uygun ve yeterli görmemiştir.

Tablo 4: Öğrenci-Evet/Hayır Soruları- Bulgular

Speakout ders kitabı....	EVET	HAYIR
1.İngilizce olan kişilerin günlük dil kullanımını yansıtıyor mudur?	%85,05	%14,58
2. Hedef dilin kültür öğelerini içermekte midir?	%77,76	%21,87
3. Doğal bir dil akışına sahip midir?	%77,76	%21,87
4. Mantıklı bir dil akışını takip ediyor mudur?	%80,19	%19,44
5. Öğrenciler için iyi bir dil örneği oluşturmakta mıdır?	%82,62	%17,01
6. Kelime seçimi yönünden uygun ve yeterli midir?	%58,32	%41,31
7. Öğretimine yerleşmiş olan özgün malzeme (authentic material) ölçütlerine uyuyor mudur?	%85,05	%14,58
Toplam	100	100

Öğrenciler için sonuçlara bakıldığında Speakout ders kitabının kişilerin günlük dil kullanımını yansıtması ve özgün materyal ölçütlerine uyması açısından öğrencilerin büyük çoğunluğu (%85,05) EVET-ile onaylamıştır. Öğrenciler için iyi bir dil örneği oluşturmakta olduğunu düşünen öğrenci oranı (%82,62) ve de mantıklı bir dil akışı takip ediyor olduğunu düşünen öğrenci oranı (80,19)da görece yüksektir. Kitabın hedef dilin kültür öğelerini içermesi ve doğal dil akışına sahip olması konusunda (%77,76) daha az katılan öğrenci olsa da, en düşük oran (%58,32) öğretim görevlilerine benzer şekilde kitabın sözcük seçimi konusunda uygun ve yeterli olmasına ilişkindir.

Likert Tipi Sorulara İlişkin Bulgular

Likert tipi sorular öğretmenlerin Speakout ders kitabında kullanılan dil, metin, ses ve videolara dönük görüşlerini almak için hazırlanmıştır. Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1) olmak üzere 5li Likert tipi kullanılmıştır.

Tablo 5: Öğretim Görevlisi-Likert Tipi Sorular- Bulgular

Speakout ders kitabı...	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
-------------------------	-------------------------	--------------	------------	-------------	------------------------

Özgün videolar kullanır.	0	0	6,3	56,3	37,5
Gazete, dergi gibi özgün kaynaklardan alınmış metinler kullanır.	0	31,5	25	37,5	6,3
Radio kaydı gibi özgün ses dosyaları kullanır.	0	6,3	50	31,3	12,5
Kitabında verilen görevler (tasks) özgündür.	0	0	43,8	50	6,3
Özgün dil kullanır.	0	0	25	43,8	31,3
Kitabında özgün konuşma kayıtları, ses dosyası olarak kullanılır.	0	0	62,5	31,3	6,3
Reklamlar ve seyahat sayfası gibi metinler okuma parçası olarak kullanılır.	0	0	12,5	43,8	43,8
Kitabındaki görevler günlük hayatta karşılaşılabilecek görevlerdir.	0	0	6,3	56,3	37,5
Kitabındaki videolar orijinaldir.	0	0	6,3	56,3	37,5
Kitabının dili ana dil konuşucuları tarafından kullanılan dile benzerdir.	0	0	18,8	25	56,3

Tablo.5'e bakıldığında öğretim görevlilerinin Speakout ders kitabında kullanılan materyallerin özgünlüğüne dönük görüşlerinin genel olarak olumlu olduğu söylenebilir. Öğretim görevlilerin görüşlerine dair en yüksek oranın %56,3 ile Speakout ders kitabının dilinin ana dili konuşucuları tarafından kullanılan dile benzer olduğudur. En düşük oranın ise kitabın gazete, dergi gibi özgün kaynaklardan alınmış metinler kullanır olduğuna dair olduğudur (%31,5).

Tablo 6: Öğrenci-Likert-Tipi Sorular- Bulgular

Speakout ders kitabı...	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Özgün videolar kullanır.	0	4,9	34,1	31,7	29,3

Gazete, dergi gibi özgün kaynaklardan alınmış metinler kullanır.	0	9,8	7,3	51,2	31,7
Radyo kaydı gibi özgün ses dosyaları kullanır.	4,9	4,9	9,8	29,3	51,2
Kitabında verilen görevler (tasks) özgündür.	0	9,8	17,1	43,9	29,3
Özgün dil kullanır.	5	2,5	22,5	45	25
Kitabında özgün konuşma kayıtları, ses dosyası olarak kullanılır.	0	12,5	10	50	27,5
Reklamlar ve seyahat sayfası gibi metinler okuma parçası olarak kullanılır.	0	2,5	7,5	32,5	57,5
Kitabındaki görevler günlük hayatta karşılaşılabilecek görevlerdir.	0	2,4	4,9	31,7	61
Kitabındaki videolar orijinaldir.	0	7,5	5	45	42,5
Kitabının dili anadil konuşucuları tarafından kullanılan dile benzerdir.	0	7,3	24,4	34,1	34,1

Öğrencilerin görüşlerine bakıldığında ise benzer olumlu tablo görülmektedir ve görüşler konusunda en büyük çeşitlenmenin radyo kaydı gibi özgün ses dosyaları kullanır ve radyo kaydı gibi özgün ses dosyaları kullanır ifadelerinde olduğu görülür. En yüksek oranın %61 ile Speakout ders kitabındaki görevler günlük hayatta karşılaşılabilecek görevler olduğudur.

Tamamlama Sorularına İlişkin Bulgular

Öğretim görevlilerine tamamlamaları için yarım bırakılan ifade özgün araç kullanımının faydalı olup olmadığına ilişkin “İngilizceyi öğretirken özgün materyal kullanmak faydalıdır çünkü...” ifadesidir. Şu cümleleri kullanarak tamamladıkları görülmüştür:

Tablo 7: Öğretim Görevlisi-Cümle Tamamlama-Faydalıdır- Bulgular

İngilizceyi öğretirken özgün materyal kullanmak faydalıdır çünkü...

Gerçek hayatta kullanılan dil yani kurgu olmayan dili görmek ve kullanmak öğrencilerin **motivasyonunu** artırır.

Gerçek bir ortamda karşılaşılabilecek dil özgün dildir.

Öğrencilerimizin çoğu hedef dili işleri dolayısıyla öğrenmek istiyor ve **anadili konuşanlar ile iletişim** kurmak için kullanacaklar.

Öğrencileri **gerçek hayatta** karşılaşacakları durumlara hazırlar.

Dil yaşayan bir varlıktır, yapaylaştırılmamalıdır. Öğrenciler özgün materyalleri anladıklarını fark ettiklerinde daha çok **motive** olurlar ve dil öğrenimi daha **anlamlı** hale gelir.

Öğrenen doğal dile maruz bırakılır.

Gerçek hayatta görebilecekleri materyalleri görmek öğrencilere daha **gerçekçi ve faydalı bir öğrenme** sağlayacaktır.

Özgün materyal o dilin **en doğru kullanımını** yansıtır.

Dil zaten bir ders değildir, hayatın kendisine ait, hayatın tam içinden bir araçtır ve ne kadar doğal yalın ve otantik haliyle tanışırsak o kadar gerçeğe ve dahası **gerçek iletişime** yaklaşmış oluruz.

Çeşitlilik sunar.

Öğretim görevlilerinin “İngilizceyi öğretirken özgün materyal kullanmak faydalıdır çünkü...” cümlesini tamamlarken çoğunlukla **gerçek dil, hayat, ortam ve iletişim; güdülenme ve isteklendirme; anlamlılık, faydalı olma** durumlarına vurgu yaptıkları görülmüştür.

Öğrencilere tamamlamaları için yarım bırakılan ifade özgün araç kullanımının faydalı olup olmadığına ilişkin “İngilizceyi öğretirken özgün materyal kullanmak faydalıdır çünkü...” ifadesidir. Şu cümleleri kullanarak tamamladıkları görülmüştür.

Tablo 8: Öğrenci-Cümle Tamamlama-Faydalıdır- Bulgular

İngilizceyi öğrenirken özgün materyal kullanmak faydalıdır çünkü...

İngilizce sadece bir ders değil, bir toplumun değerini nesillere aktaran, yaşanılarak öğrenilmesi gereken bir dildir.

Yaptığımız konuşmalarda veya yazmalarda daha farklı şekillerde konuşmamızı ve yazmamızı sağlıyor bu aslında bizim de özgün düşünmemizi sağlıyor ve bu da haliyle bizim konuşmalarımızda daha farklı kelimeler kullanabiliyoruz

Sıradan ve basit materyal dil öğrenmek için işe yaramaz

Daha çeşitli kelime ve cümleler görebiliriz.

Daha sade ve öğretici oluyor

Özgün cümleler kurarız

Öğrenmek için tek yol yoktur. Özgün ve farklı materyaller öğrenmemizi kolaylaştırır

Anadili İngilizce olan insanlardan öğreniriz

Bu şekilde daha kalıcı olabilir.

Yeni kelimeler ve yeni kullanımlar öğrenebiliyorsun.

Doğal akış sağlanır

Dil gelişimine büyük katkısı olur

Ezbere olmamalı, kişi kendi cümlelerini kendi düşünceleriyle anlatabilmeli

Özgün cümleler kurmama yardımcı olur

Dili özgün bir şekilde öğrenmenizi sağlar.

Kişiye biliyorum düşüncesini aşılır

Çeşitlilik yeni kelimeler öğrenmek için faydalıdır

Bize farklı seçenekler sunar

Daha önce görmediğimiz şeyleri görüyoruz

Böylece daha iyi akılda kalıcı olur

Daha etkili bir öğrenim sağlıyor

O dilin en etkili şekilde öğrenilmesine katkı sağlar.

Her yerde gördüğümüz şeyler yerine farklı ve daha akılda kalıcı şeyler görüyoruz

Bizi geliştirmekte başlıca görevdedir.

Merak uyandırıyor.

Dili öz ve akıcı bir şekilde konuşabilmeyi öğrenmek önemlidir

İngilizceyi anadili olarak kullanan insanlar ile karşılaşacağın durumlara önceden bir prova yapmış olursun

Özgün olması dil düşünce becerimizi geliştirir.

Daha akıcı ve daha sürükleyici oluyor, merak ettirdiği için öğrenmeyi de kolaylaştırıyor özgün materyaller

Doğal konuşma dilini elde etmek için önemli bir etkinlik olduğunu düşünüyorum

Doğal konuşma dilini elde etmek için önemli bir etkinlik olduğunu düşünüyorum

Öğrenilen dil, o dilin kullanıldığı kültürün özelliklerini taşımaktadır.

Öğrenmenin en iyi yolu özgün olmaktan geçer.

Dil öğrenme konusundaki gerçeklere biraz daha yaklaşıp daha verimli bir ortam sunar

Çok faydalı değil

Çok faydalı değil

Öğrencilerin yanıtlarına bakıldığında ise özgün araç kullanmanın faydaları olarak:

-yaşayarak öğrenme;

-farklı, çeşitli, yeni kelimeler, seçenekler, kullanımlar ve cümleler sağlama;

-öğretici olması; öğrenmeyi kolaylaştırma;

-ana dili konuşucuları ile etkileşim sağlama;

-doğal akış;

-dil gelişime büyük katkı;

-kalıcılık;

-etkili öğrenme;

-öz ve akıcı konuşmayı öğretme;

-merak uyandırma, gelişimi destekleme;

-gerçek hayata prova;

-akıcı ve sürükleyici olma;

-kültür özellikleri taşıma ve

-verimli ortam sunma özelliklerine vurgu yaptıkları ortaya konmuştur.

Öğretim görevlileri özgün araç kullanmanın zorluğuna dair cümleyi ise şu şekilde tamamlamışlardır:

Tablo 9: Öğretim Görevlisi-Cümle Tamamlama-Zor Oluyor- Bulgular

İngilizceyi öğretirken özgün materyal kullanmak zor oluyor çünkü...

Bazen öğrencilerin bilmedikleri kavramlar oluyor mesela Australian outback

Uygun seviyede kaynak bulmak zor.

Öğrenciler gündelik konuşmayı hızlı buluyor ve bazı kelimeleri bilmiyorlar.

Benim için kolaylıkları daha fazla. Tek zorluğu karmaşık olması ya da **çok fazla sosyokültürel açıklama gerektirmesi** olabilir.

Düşük seviyede öğrenciler için anlamlı hale getirilmesi oldukça **güç oluyor**. “Task” basitleştirip materyali özgün kullandığımızda bile öğrenciler zorlanıp, cesaretlerini kaybedebiliyor.

Öğrenilenler sınıf ortamının ötesine geçmiyor ve **içselleştirilemiyor**.

Müfredatta var olan hedeflere ve kitaptaki konulara uygun olacak şekilde ve aynı zamanda öğrencilerin **dil seviyelerine uygun özgün materyal bulmak** veya bulunan özgün materyale öğrencilerin seviyesine **uygun etkinlikler hazırlamak öğretmenin çok fazla zaman** ve efor sarf etmesini gerektirebilir.

Öğrenci kültürel köprüleri bazen kuramıyor

Başlangıç seviyeleri için hem doğal hem anlaşılır hem de üzerinde oynanmamış **kaynak bulmak zor** ve zahmetli olabiliyor.

Otantik materyaller argo, standart altı İngilizce ve daha az bilinen / yaygın yapılar gibi unsurları taşır ve bunlara **erişimin biraz zor** olması

Özgün araç kullanmanın zorluğuna dönük olarak Tablo.9'da da görüldüğü gibi uygun dil seviyesinde özgün kaynak bulmanın zor olması, kültürel öğeleri açıklamanın zaman alması ve öğrencilerin yaşadıkları problemleri vurgulamışlardır.

Öğrenciler de özgün araç kullanmanın zorluğuna dair cümleyi şu şekilde tamamlamışlardır.

Tablo 10: Öğrenci-Cümle Tamamlama-Zor Oluyor- Bulgular

İngilizceyi öğrenirken özgün materyal kullanmak zor oluyor çünkü...

Bu farkındalık yeni oluşmaya başladı.

Bazen biraz daha **anlaması güç** olabiliyor

Bazen farklı ve zor cümleler olabiliyor

Çok **hızlı** ilerliyor

zor olduğunu düşünmüyorum

Zor

Alışılmadık bir anlatımı var

Bazen kendini ifade ederken zorlanabilirsiniz

Farklılık bazen zordur.

Gerçek hayattaki İngilizce ile uyuşmayabiliyor

Farklı tip içeriklerle karşılaşınca ilk başta zorlanabiliyoruz

Dili geliştirir

Bilmediğin konuyu **karmaşık** hale getiriyor

İngilizceyi hiç bilmeyen birisi için **aşırı anlaşılmaz ve hızlı** oluyor

Yeni bilgiler içeriyor

0 dan başlayıp öğrenmeye çalışıyorum

daha önce görmediğim şeyleri kullanmakta zorlanıyorum

Özgün kaynaklara **erişim zaman zaman zor** olabiliyor

Alışılmadık olduğu için

Klasik kavramlardan uzak olduğundan onu algılamamız zaman alıyor.

Alışa gelmişin dışında

İlk defa gördüğümüz için alışılmadık şeyler oluyor.

Şu an için **dil seviyem düşük olduğu için zorlanıyorum** ama olması gerektiğine inanıyorum

bazı konu başlıklarını doğal yollarla değil de mecburen öğrenmek pek etkili olmuyor

Konular çok karışık sıralanmış. Görevliler sadece buradan anlatıp geçiyorlar. Özgün materyalin konu anlatım kısmı yeterli değil türkçe açıklamalarda da bulunması gerekirdi.

Ulaşılmaması ve anlaşılması güç olabilmektedir.

Özgün olmak için çok geç. □■♂□

Öğrenciler de öğretim görevlileri ile paralel şekilde özgün kaynaklara ulaşım ve erişimi zor bulmuştur. Özgün materyallerin daha hızlı, daha karmaşık ve daha zor olduğuna da değinmişlerdir. Sadece bir öğrenci de özgün materyalleri kullanmayı zor bulmadığını belirtmiştir. Dikkat çeken bir diğer durum da özgün materyalle karşılaşmaya alışkın olmadıklarını belirtmeleridir. İlk kez- alışılmadık gibi ifadeler öğrencilerin özgün materyalleri kullanmaya alıştıktan sonra daha kolay bulabileceklerine dönük ışık yaktaktadır.

3. Sonuç ve Öneriler

Speakout ders kitabında kullanılan materyallerin özgün kullanım (authenticity), kültürel öğeler, doğal ve mantıklı dil akışı ve de uygun kelime seçimi toplumedim belirteçleri bakımından uygun olduğu söylenebilir. Öğretim görevlilerinin genel sonuçlarında gözlemlenen benzerlik öğretim görevlilerinin aynı görünüşe sahip olması ile açıklanabilir. Bu bağlamda farklı kurumlarda çalışan öğretim görevlileri; yani devlet üniversitesi ve özel üniversitelerde çalışanlar gibi karşılaştırmalar yapılabilir. Öğrencilerin sonuçlarındaki çeşitlilik de öğrencilerin farklı sosyal artalanlardan gelmeleri ile açıklanabilir. Öğretim görevlileri özgün araç kullanımının zorluğuna ilişkin, bazı kültürel öğelerin açıklanmasının zorluğundan ve zaman aldığından bahsetmişlerdir. Hamancı ve Hamancı (2018) ile benzer şekilde özgün araç olarak kullanılacak araçların gerek içerik gerekse de dil kullanımını yönünden hedef öğrenci topluluğunun kültür ve dil seviyelerine uygun olarak seçilmesi önemlidir. Özgün materyal kullanmanın zor olduğuna dönük öğrenciler tarafından belirtilen alışılmadık gibi ifadeler yabancı dil öğretim sürecinin en başından itibaren özgün araç kullanmanın önemini vurgulamıştır. Bu yolla öğrenciler gerekli aşinalığı elde ettikten sonra özgün araçların tadını daha etkin şekilde çıkarabilir. Bu da bizi öğretim görevlilerinin de sonuçlarında yer alan “her dil seviyesine uygun özgün araç bulmanın zorluğuna” getirmektedir. Bu bağlamda öğretmenler ve araç geliştiriciler için daha alt seviyelere uygun özgün araçların geliştirilmesi önerisi yapılabilir. Gower vd. (1995) belirttiği ile paralel olarak öğrencilerde özgün araçları gerçek dil örneği olarak algılamakta ve faydalı bulmaktadır. Yabancı Dil Öğretim sürecinde özgün araç kullanımının artırılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Aydın, İbrahim Hakkı (2006). “Bir Felsefi Metafor “Yolda Olmak”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 3, s. 9-22.

Bernat, E., & Gvozdenko, I. (2005). Beliefs about Language Learning: Current Knowledge, Pedagogical Implications, and New Research Directions. *Tesl-ej*, 9(1), n1. S. 1-21.

Borg, S. (2006). *Teacher Cognition and Language Education: Research and Practice*. Londra: Continuum.

Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your coursebook*. Cambridge: Cambridge University Press.

Eren, A., & Tekinarslan, E. (2013). Öğretmen, Öğretme, Öğrenme, Öğretim Materyali ve Değerlendirmeye ilişkin Metaforlar: Yapısal Bir Analiz. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(3).

Gower, R., Phillips, D., & Walters, S. (1995). *Teaching practice handbook*. Oxford: Heineman.

Hamamcı, O. Z., & Hamamcı, O. E. (2018). ALTYAZILI VİDEOLARIN ÖZGÜN ARAÇ OLARAK YABANCI DİL SINIFLARINDA KULLANIMI. Uluslararası Filoloji Sempozyumu Tam Metin Kitabı. (S. 257-268).

Kaçar, I. G., & Zengin, B. (2009). İngilizceyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Dil Öğrenme ile İlgili İnançları, Öğrenme Yöntemleri, Dil Öğrenme Amaçları ve Öncelikleri Arasındaki İlişki: Öğrenci Boyutu. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 5/1, 55-89.

Kaşmer, Z. (2011). “Öğretmenlerin İngilizce yazma dersi ile ilgili inançları ve bunların öğrenci inançları ve sınıf içi yazma dersi uygulamaları ile karşılaştırılması” adlı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mousavi, S. A., & Iravani, H. (2012). The effect of authentic versus non-authentic aural materials on EFL learners' listening comprehension. *English language and literature studies*, 2(1), 21.

Nunan, D. (1988). *Second language teaching and learning*. Boston: Heinle and Heinle.

Özer, B., & Korkmaz, C. (2016). Yabancı dil öğretiminde öğrenci başarısını etkileyen unsurlar. *EKEV AKADEMİ DERGİSİ* Yıl: 20 Sayı: 67 (Yaz 2016)s. 59-84.

Peçenek, D. (2015). Dil ve dilbilgisi eğretilmelerine ilişkin gözlemler ve düşünce örüntüleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(2).

Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Saraç-Süzer, H. S. (2007). Öğretmen Adaylarının 8. Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Diyalogların Etkinliği Konusunda İnançları: Toplumedim Sorunları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 401-410.

Styati, E. W. (2016). Effect of YouTube Videos and Pictures on EFL Students' Writing Performance. *Dinamika Ilmu*, 16(2), 307-317.

İlkokul Öğrencilerinin Matematik Dersi Tutumlarına Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

Meltem CEVAHİR BATMAZ¹, Veli TOPTAŞ²

¹Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-4208-6936>

²Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırıkkale, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-8852-1852>

Email: meltemcb6161@gmail.com, vtoptas@gmail.com

Türü: Derleme Makalesi (Alındı: 09.01.2021 - Kabul: 14.02.2021)

Öz

Bu araştırma ile, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi benimsenerek yapılan araştırmada 11 adet makale, 35 adet yüksek lisans ve 5 adet doktora tezi incelenmiştir. Araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniğiyle toplanmıştır. Yüksek Öğretim Kurulu'nun Ulusal Tez Veri Tabanında bulunan ve tam metin erişimine açık olan tezler ile makaleler; çalışmanın yayım türü, yayım yılı, yapıldığı sınıf düzeyi, araştırma yöntemi, örneklem belirleme yöntemi, veri toplama araçları, analiz yöntemi ve sonucuna göre incelenmiştir. Araştırmanın verileri, içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; en fazla yüksek lisans tezi yapıldığı, en çok çalışmanın 2019 yılında yapıldığı, çalışmaların en fazla 4. sınıf düzeyinde olduğu, çoğunlukla nicel araştırma yönteminin benimsendiği ve seçkisiz örnekleme yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Veri toplama araçları olarak çoğunlukla matematik dersi tutum ölçeği kullanılmış olup incelenen çalışmalarda tutumun yanında başarıya da bakıldığı için matematik başarı testinin kullanıldığı, daha çok nicel veri analizlerinin kullanıldığı, çalışma sonucuna göre de anlamlı farkın bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlkokul, Matematik tutumu, Doküman incelemesi

Analysis of The Studies Conducted on The Math Course Attitude of Primary School Students

Abstract

With this research, it is aimed to examine the studies on the math course attitudes of primary school students. In the research conducted by adopting qualitative research method, 11 articles, 35 master's and 5 doctoral dissertations were examined. Document analysis was used as a data collection technique in the research. Theses and articles in the National Thesis Database of the Council of Higher Education and accessible in full text; The study was examined according to the publication type, publication year, grade level, research method, sampling method, data collection tools, analysis method and result. The research data were analyzed using the content analysis method. As a result of the research; It was observed that the most graduate theses were made, the most studies were conducted in 2019, the most studies were at the 4th grade level, the quantitative research method was mostly adopted and the random sampling method was used. Math course attitude scale was mostly used as data collection tools, and it was concluded that the math achievement test was used since success was also considered in addition to attitude, quantitative data analysis was used more, and there was a significant difference.

Keywords: Primary school, Math attitude, Document analysis

Giriş

Günümüzde bilim ve teknolojideki gelişmeler ve değişimler, hayatın her alanında kendini göstermekte, güçlü iletişim becerisine sahip, karar verme, problem çözme gibi niteliklere sahip bireylere eskisinden daha fazla ihtiyaç olduğu görülmektedir. Taşdemir (2009) gelişmiş ülkelerin de bilgi toplumlarına ayak uydurabilen ve içinde bulunduğu çağın gerekliliklerine uyum sağlayan geleceğin bireylerini yetiştirebilmek için eğitim sistemlerini zaman zaman gözden geçirmekte ve gerekli değişiklikleri yaptıklarını ifade etmektedir. Eğitim sisteminin temel bileşenlerinden biri olan matematik önemli bir derstir. Matematik dersinin, öğrencilerin meslek seçiminde dahi önemli bir etken olduğu görülmektedir. Dolayısıyla matematik öğretimine eğitimin her kademesinde oldukça önem verilmektedir. Ayrıca öğrencilerin matematik dersindeki başarısızlıklarının da görmezden gelinmemesi gerekmektedir (Ersoy, 2003). Okul öncesi dönemden yükseköğretime kadar geniş bir aralığı kapsayan matematik dersi günlük yaşamda ortaya çıkan problemleri çözmek için kullanılan öğrenme alanlarından işlemler yapmayı ve mantıklı düşünme becerilerini genişleterek dünyaya açılma becerilerini kapsamaktadır. Ancak, öğrencilerin ilkokul döneminden üniversite çağına değin eğitim öğretim süreçlerinde en çok çekindikleri ya da problem yaşadıkları derslerden biri matematiktir (Tıraş, 1999; Taşdemir, 2009). Matematğin soyut konuları, öğretmen davranışları, öğretim yöntemindeki yanlışlar, öğretim yöntem ve teknikler, eğitim materyalleri, günlük hayattan kopuk bir öğretimin gerçekleştirilmesi gibi nedenler öğrencilerin matematiğe karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olmuştur (Yetgin ve Yeşilyurt, 2020; Örnek, 2007). Bu sebeple öğrencilerin matematik tutumları ve ilgileri, öğrencilerin matematik deneyimleri, matematik başarıları günlük yaşamları açısından önemli görülmektedir (Başer ve Yavuz, 2003). Nitekim öğrencilere matematiksel bilgilerin diğer derslerle ve gerçek hayatla ilişkilendirilerek öğretilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca matematik dersinde kullanılacak problemlerin seçiminde öğrencilerin günlük hayatta karşılaştığı veya karşılaşılabileceği konulardan olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Arseven, 2019). Akdemir (2006) de öğrencinin matematiğe karşı olumlu veya olumsuz tutum geliştirmesinin sebebini, öğrencinin bu dersle ilgili yaşadığı deneyimlerden kaynaklandığını ifade etmektedir. Çoban (1989) ise, öğrencilerin matematik dersinde başarı veya başarısızlıklarında, matematiğe ilgi duymalarında ve matematiği sevmelerinde önemli bir faktörün de tutumlar olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerin öğrendiklerin herhangi bir konuya ait matematiksel bilgiyi unutsalar dahi konuya ilişkin tutumlarını unutmamaları tutumların öğrenme sürecinde ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir (Tural, 2005). Özellikle ilkokul döneminde öğrencilere matematik dersine yönelik olumlu bir tutum oluşturmada öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Matematik dersinde farklı etkinlikler, materyaller, yöntem teknikler vb. kullanılmasının öğrencilerin hem ders sürecine aktif bir şekilde katılım sağlamalarına ve hem de derse yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla öğrencilerin matematik dersine yönelik geliştirdikleri tutumların temeli ilkokul dönemidir. Öğrencilerin ilkokul dönemindeki matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesinin hem bu alandaki boşluğu dolduracağı hem de bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ilkökul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular yanıtlanmıştır:

1. Çalışmaların yayım türlerine ilişkin dağılımları nasıldır?
2. Çalışmaların yayım yıllarına ilişkin dağılımları nasıldır?
3. Çalışmaların yapıldığı sınıf düzeyine ilişkin dağılımları nasıldır?
4. Çalışmaların araştırma yöntemine ilişkin dağılımları nasıldır?
5. Çalışmaların örneklem belirleme yöntemine ilişkin dağılımları nasıldır?
6. Çalışmaların veri toplama araçlarına ilişkin dağılımları nasıldır?
7. Çalışmaların analiz yöntemine ilişkin dağılımları nasıldır?
8. Çalışmaların sonucuna ilişkin dağılımları nasıldır?

Materyal ve Metod

İlkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgiler sunan yazılı materyallerin analizi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Doküman incelemesi tekniği, araştırmaya zaman ve temin edilmesi açısından kolaylık sağlamanın yanında araştırılan konunun üzerine de doğrudan yoğunlaşmasını sağlamaktadır (Ekiz, 2015).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri, Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında gelişmiş tarama kısmında aranacak kelimeler bölümüne “matematik” ve “tutum” kelimeleri yazılarak aranacak alan “tez adı” ile arama tipi “içinde geçsin” şeklinde tarama yapılarak toplanmıştır. Tarama sonucunda 339 teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezler incelenmiş olup ilkökul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarıyla ilgili 37 adet tez çalışması bulunmuştur. Bu tez çalışmalarının içinde 4+4+4 eğitim sistemine geçiş yılı olan 2012 yılı ve öncesinde beşinci sınıflarla yapılan çalışmalar da ilkökul dönemi olarak incelenmiş olup çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Bunun yanında Google Akademik’ten ulaşılan dört adet tez çalışması da konuyla ilgili olduğu belirlenmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir. Google Akademik, ERIC, EBSCOhost, Web of Science ve Dergipark veri tabanlarında “matematik” ve “tutum” anahtar kelimeleri taranarak Türkiye’de yapılan 12 adet makale çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışma başlığı kapsamında 40 adet tez ve 11 adet makale çalışması olmak üzere toplam 51 çalışma incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan “Araştırma İnceleme Formu” çalışmaların incelenmesinde kullanılmıştır. Hazırlanan form için ilgili alanyazın taranmış olup çalışmanın yayım türü, yayım yılı, yapıldığı sınıf düzeyi, araştırma yöntemi, örneklem belirleme yöntemi, veri toplama araçları, analiz yöntemi ve sonucu inceleme başlıkları olarak araştırmacılar tarafından belirlenmiştir.

Bu araştırmanın verileri nitel araştırma yaklaşımında kullanılan tekniklerden biri olan içerik analiziyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, herhangi bir metnin veya belgenin içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz

türüdür. Bu analizle birbirine benzer olan verilerin, belirlenen kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek, bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlenerek yorumlanması amaçlanır (Ekiz, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmanın verileri, öncelikle alanında iki uzman ile bağımsız olarak analiz edilmiş olup ortaya konan sonuçlar karşılaştırılmıştır. Verilerin analiz sonuçlarının çoğunluğunun aynı olduğu bulunmuş, araştırma yöntemi ve veri toplama araçlarıyla ilgili birkaç çalışmada farklılık gösteren kısımlar da araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Farklı olan bu analiz sonuçlarında araştırmacılar daha sonra fikir birliğine varmış ve ortak bir karara varılmıştır. Çalışmada elde edilen bulguların frekans (f) değerleri tablolar şeklinde sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde çalışmaya dahil edilen verilerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular “Araştırma İnceleme Formu”ndaki başlıklar ele alınarak frekans değerleri tablolar halinde sunulmuştur.

İncelenen Çalışmaların Yayım Türüne İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların yayım türüne ilişkin dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Çalışmaların Yayım Türüne İlişkin Dağılımı

Yayım Türü	f
Makale	11
Yüksek Lisans Tezi	35
Doktora Tezi	5
Toplam	51

Tablo 1’e göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, 11 makale çalışması, 35 yüksek lisans tezi ve 5 doktora tezi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaların daha çok yüksek lisans düzeyinde yapıldığı, doktora düzeyinde yapılan çalışmaların ise az olduğu görülmüştür.

İncelenen Çalışmaların Yayımlandığı Yıllara İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların yayımlandığı yıllara ilişkin dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. İncelenen Çalışmaların Yayımlandığı Yıllara İlişkin Dağılımı

Yayımlandığı Yıl	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f
1999		1		1
2004		1		1
2005		1		1
2006		2		2
2007	1	1	1	3
2008		4		4
2009	1	1		2
2010		4		4
2012		2	1	3
2014	2	2		4
2015		1		1
2016	1	3	1	5
2017	2	2	1	5
2018	1	1		2
2019	3	8	1	12
2020		1		1
Toplam	11	35	5	51

Tablo 2'ye göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, matematik dersi tutumuyla ilgili olarak en fazla 2019 yılında 3 makale, 8 yüksek lisans ve 1 doktora olmak üzere toplam 12 çalışma yapılmıştır. 2016 ve 2017 yıllarında 5'er, 2008, 2010 ve 2014 yıllarında 4'er, 2007 ve 2012 yıllarında 3'er, 2006, 2009 ve 2018 yıllarında 2'şer, 1999, 2004, 2005, 2015 ve 2020 yıllarında 1'er çalışma yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışma sayılarında 2019 yılında önceki yıllara göre önemli bir artış, 2019 yılından sonra ise önemli düzeyde bir azalmanın olduğu görülmüştür.

İncelenen Çalışmaların Yapıldığı Sınıf Düzeyine İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların yapıldığı sınıf düzeyine ilişkin dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. İncelenen Çalışmaların Yapıldığı Sınıf Düzeyine İlişkin Dağılımı

Yapıldığı Sınıf Düzeyi	f
2. sınıf	3
3. sınıf	11
4. sınıf	26
5. sınıf	9
3., 4. ve 5. sınıf	2
Toplam	51

Tablo 3'e göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, en fazla çalışmanın 26 çalışmayla 4. sınıf düzeyinde, en az çalışmanın ise 3., 4. ve 5. sınıf düzeyinde olduğu görülmüştür. İncelenen çalışmaların büyük bir kısmının üst sınıf düzeylerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen Çalışmaların Araştırma Yöntemine İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların araştırma yöntemine ilişkin dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. İncelenen Çalışmaların Araştırma Yöntemine İlişkin Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f
Nitel Yöntem	9	27	4	40
Karma Yöntem	2	8	1	11

Tablo 4'e göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, 40 çalışmanın nicel yöntem ve 11 çalışmanın da karma yöntem kullanılarak yapıldığı sonucuna varılmıştır. Nitel yöntemle yapılan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

İncelenen Çalışmaların Örneklem Belirleme Yöntemine İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların örneklem belirleme yöntemine ilişkin dağılımı Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. İncelenen Çalışmaların Örneklem Belirleme Yöntemine İlişkin Dağılımı

Örneklem Belirleme Yöntemi	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f
Seçkisiz Örneklem	3	13	1	17
Amaçsal Örneklem		1	1	2
Kartopu Örneklem		1		1
Uygun Örneklem	1	1		2
Küme Örneklem		1		1
Tipik Örneklem		1		1
Ölçüt Örneklem		1		1
Bilgi Yok	7	16	3	26
Toplam	11	35	5	51

Tablo 5’e göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, 26 çalışmanın örneklem belirleme yöntemi bilgisine ulaşılamamıştır. 17 çalışmada seçkisiz örneklem, 2’şer çalışmada amaçsal ve uygun örneklem, 1’er çalışmada ise kartopu, küme, tipik ve ölçüt örneklem yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların veri toplama araçlarına ilişkin dağılımı Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. İncelenen Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına İlişkin Dağılımı

Veri Toplama Araçları	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f
Matematik Tutum Ölçeği	11	35	5	51
Matematik Başarı Testi	7	20	5	32
Diğer Ölçekler (Scratch Özyeterlik, Matematik Kaygı, vb.)	3	11	2	16
Diğer Testler (Kazanım, Scratch, Yaratıcı Düşünme vb.)	2	9	4	15
Dokümanlar (Araştırmacı günlüğü, alan notları, ders planları vb.)	1	7	1	9
Görüşme Formu		6	1	7
Anket		1	1	2
Gözlem Formu		2		2

*Bazı çalışmalarda birden fazla veri toplama aracı kullanılmıştır.

Tablo 6'ya göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, 51 çalışmada matematik dersi tutum ölçeği, 32 çalışmada matematik başarı testi, 16 çalışmada diğer ölçekler, 15 çalışmada diğer testler (kazanım, scratch, yaratıcı düşünme vb.), 9 çalışmada dokümanlar (araştırmacı günlüğü, alan notları, ders planları vb.), 7 çalışmada görüşme formu, 2'şer çalışmada anket ve gözlem formu kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen Çalışmaların Analiz Yöntemine İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların analiz yöntemine ilişkin dağılımı Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. İncelenen Çalışmaların Analiz Yöntemine İlişkin Dağılımı

Analiz Yöntemi	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f	
Nitel	Kestirimsel	8	27	4	39
	Betimsel	3	16	1	20
Nitel	İçerik	2	6		8
	Doküman		2		2
	Betimsel		1		1

Söylem	1	1
--------	---	---

*Bazı çalışmalarda birden fazla analiz yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 7'ye göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, nicel araştırma yöntemlerinden 39 kestirimsel, 20 betimsel analiz, nitel araştırma yöntemlerinden ise 8 içerik, 2 doküman, 1'er betimsel ve söylem analizinin kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen Çalışmaların Sonucuna İlişkin Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların sonucuna ilişkin dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. İncelenen Çalışmaların Sonucuna İlişkin Dağılımı

Çalışma Sonucu	Makale	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	f	
Anlamli farklılık	Bulunmuştur	4	24	4	32
	Bulunmamıştır	3	10	1	14
Tutum Düzeyi	Yüksek	3	1		4
	Orta	1			1

Tablo 8'e göre, ilkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, 32 çalışmada öğrencilerin matematik dersi tutumlarına yönelik anlamlı farklılıklar bulunmuş, 14 çalışmada ise anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ayrıca 4 çalışmada, öğrencilerin matematik dersi tutumları yüksek düzeyde iken 1 çalışmada ise orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmadan ortaya çıkan sonuçların alan yazınla ilişkilendirilmesi yapılmaya çalışılmakta ve öneriler sunulmaktadır. İncelenen çalışmaların yayım türüne ilişkin dağılımlarına bakıldığında en fazla çalışmanın yüksek lisans tezi, en az çalışmanın ise doktora tezi olduğu görülmüştür. İlkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarıyla ilgili doktora düzeyinde pek fazla çalışma yapılmadığı söylenebilir. Toptaş ve Gözel (2018), Değirmenci Gündoğmuş (2018), Güven ve Özçelik, (2017), Kılıçkaya ve Toptaş (2017) ve Yaşar ve Papatğa'nın (2015) çalışmalarından elde edilen bulgular da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Matematik dersi tutumuna yönelik incelenen çalışmaların yayım yılına ilişkin dağılımlarında en fazla çalışmanın 2019 yılında yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Matematik dersi tutumlarının matematik dersinde önemli bir etken olduğu düşünüldüğünde yıllara göre yapılan çalışmaların az olmasının araştırmacıların, bu konuyu fazla tercih etmemelerinden kaynaklandığı

söylenbilir. Nitekim 2019 yılında yapılan 12 çalışmadan sonra 2020 yılında bir çalışmanın yapılmış olması da dikkat çekici olması açısından önemli olduğu ifade edilebilir.

İlkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların sınıf düzeylerine ilişkin dağılımlarına bakıldığında, büyük çoğunluğunun 4. sınıf düzeyinde yapıldığı görülmüştür. Yapılan çalışmaların en fazla 4. sınıf düzeyinde olmasının, 2012-2013 eğitim öğretim yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesinden dolayı olduğu söylenebilir. Öğrencilerin tutumlarına yönelik incelenen çalışmaların büyük bir çoğunluğunun üst sınıf düzeylerinde yapılması, araştırma sürecinde araştırmacılara çeşitli kolaylıklar sağlamasından kaynaklanıyor olabilir. Kılıçkaya ve Toptaş'ın (2017) araştırmasında da çalışmaların üst sınıf düzeylerinde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen çalışmaların araştırma yöntemine ilişkin dağılımlarına bakıldığında, nicel yöntemin en fazla kullanılan araştırma yöntemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak da öğrencilerin matematik dersi tutumlarına yönelik verilerin ölçek, anket gibi araçlarla toplanmasından kaynaklandığı gösterilebilir. Toptaş ve Gözel (2018), Değirmenci Gündoğmuş (2018), Kılıçkaya ve Toptaş (2017) ile Yaşar ve Papatğa'nın (2015) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Matematik dersi tutumuna yönelik incelenen çalışmaların örneklem belirleme yöntemine ilişkin dağılımlarına bakıldığında en fazla seçkisiz örnekleme yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Çalışmaların önemli bir kısmında ise örnekleme yöntemlerine hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Akaydın ve Çeçen'in (2015) çalışmasında da en fazla seçkisiz örnekleme yönteminin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Matematik dersi tutumuna yönelik incelenen çalışmaların veri toplama araçlarına ilişkin dağılımlarında en fazla matematik dersi tutum ölçeği ve matematik başarı testleri kullanıldığı görülmüştür. İncelenen çalışmalarda öğrencilerin matematik dersi tutumlarının belirlenmesinde, matematik dersi tutum ölçeği kullanılmasının sebebi gözlem formu, görüşme formu vb. diğer veri toplama araçlarına göre verilerin daha kolay toplanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Akaydın ve Çeçen'in (2015) yapmış olduğu çalışmada da tutum, algı vb. testler ile başarı testlerin en fazla veri toplama araçları olduğu bulunmuştur. Toptaş ve Gözel'in (2018) çalışmasında veri toplama araçlarından en fazla ölçek kullanıldığı, Yaşar ve Papatğa'nın (2015) çalışmasında ise en fazla testlerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen çalışmaların analiz yöntemine ilişkin dağılımlarına bakıldığında en fazla nicel analiz yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinde ise araştırmacıların daha çok kestirimsel analizi kullandığı görülmüştür. İncelenen çalışmalarda kestirimsel analizin daha fazla kullanılması ile yapılan çalışmalarda üst düzey analizlerin yapıldığı söylenebilir. Toptaş ve Gözel'in (2018), Yaşar ve Papatğa (2015) ile Akaydın ve Çeçen'in (2015) çalışmalarında da benzer bulgulara ulaşılmıştır.

İlkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların sonucuna ilişkin dağılımlarına bakıldığında, yapılan çalışmalarda öğrencilerin matematik dersi tutumlarına yönelik anlamlı farklılıkların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin matematik dersi tutum düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılacak çalışmaların artırılmasının bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara yol göstermesi adına önemli olduğu söylenebilir.

İlkokul öğrencilerinin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada Türkiye'de ve ilkökul düzeyinde yapılan matematik dersi

tutumları çalışma kapsamında ele alınarak incelenmiştir. Dolayısıyla matematik dersi tutumlarına ilişkin farklı eğitim kademelerinde ve uluslararası alanda yapılan çalışmaların dahil edildiği bu tür çalışmalar yapılabilir. İlkokul öğrencilerin matematik dersi tutumlarına yönelik yapılacak çalışmalarda nitel yöntemlerin kullanılması da önerilebilir.

KAYNAKLAR

Akaydın, Ş., Çeçen M. A. (2015). Okuma becerisiyle ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 183- 198.

Akdemir, Ö. (2006). İlköğretim öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarı güdüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Arseven, A. (2019). *Matematik Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Akademi.

Başer, N., Yavuz, G. (2003). Öğretmen Adaylarının Matematik Dersine Yönelik Tutumları.

Çoban, A. (1989). Ankara merkez ortaokullarındaki son sınıf öğrencilerinin matematik dersine ilişkin tutumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Değirmenci Gündoğmuş, H. (2018). Okuduğunu anlama ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(3), 899-910.

Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.

Ersoy, Y. (2003). Teknoloji destekli matematik öğretimi-II. Hesap makinesinin matematik etkinliklerinde kullanılması. *İlköğretim Online*, 2(2), 35–60.

Güven, B., Özçelik, Ç. (2017). İlkokul matematik dersine yönelik gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tez çalışmalarına ilişkin bir inceleme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(4), 693-714.

Kılıçkaya, M., Toptaş, V. (2017). Problem çözme: Literatür incelemesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 2(2), 20-31.

Örnek, S. (2007). Trigonometrik kavramların canlandırma yöntemiyle öğrenilmesinin öğrencilerin matematik başarısına etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Taşdemir, C. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları: Bitlis ili örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2009), 89-96.

Tıraş, Ş. (1999). Öğrenme-öğretme açısından matematik öğretmenlerinin yeterliliği ve etkili olma düzeyleri. *D.E.Ü. Buca eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1999), 166-178.

Toptaş, V., Gözel, E. (2018). Türkiye’de matematik kaygısı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 136-146.

Tural, H. (2005). İlköğretim matematik öğretiminde oyun ve etkinliklerle öğretimin erişimi ve tutuma etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Yaşar, Ş., Papatğa, E. (2015). İlkokul matematik derslerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 113-124.

Yetgin, N. B., Yeşilyurt, M. (2020). İlkokul öğrencilerinin matematik tutumlarına ilişkin ölçek geliştirilmesi. Temel Eğitim Dergisi, 2(4), 26-33.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 10. baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.